كتاب اخلاق علائى نسخه

اخلاق علائى

قد وقف هذه النسخة الجليلة سلطاننا الأعظم والخاقان المعظم مالك البرين والبحرين
خادم الحرمين الشريفين السلطان ابن السلطان السلطان الغازي محمود خان خلد الله ملكه
وقفا صحيحا شرعيا لمن طالع واستفاد وانا الاسعد
الامجد حرره الفقير احمد شيخ زاده المفتش
باوقاف الحرمين الشريفين
عفي عنهما

كتاب اخلاق علائى

دررز واهر حمد وثنا • وغرر ظواهر سپاس وستایش • كه كثرت افراد فرائد [illegible]
سلك شهور وايامده احتمال اجتماع وانتظام • ووفرت امداد موائد نيه ظروف
واونه دهور وازمنه [illegible] امكان اندراج وكنجايش ولميه اول كردكار بنده
پرور • وپروردكار بخشاينده [illegible] ستايش كر حضرتنه سزاوار وحقيق
دركه كواهل هياكل انسانى خلعت خلقت • ولقد خلقنا الانسان ايله
مكرم ومعزز • ولباس استعدادين • ولقد فضلناهم على كثير ممن خلقنا
ايله معلم ومطرز ايليوب • كمال قدرت وجلال حكمتى ايله روح لطيف
جسم كثيفنه تركيب وپيوند • وعالم خلق وامرده قابليت تحمل بار امانتله ممتاز
وسربلند ايلدى **بيت** آسمان بار امانت نتوانست • قرعه كار بنام من ديوانه
زدند • پس تركيب انسان مجرد وماديه محتوى • باقى وفانيه منطوى
اولمغله طلسم رابع وبرزخ جامع اولدى **مثنوى** خرد جا نوز به زمردم ديده

كه مردم تواند بيزدان رسيد • چنان دانكه جان بهترين كوهرست
نه زين عالم از عالم ديكرست • تن او رابكردار جامه است راست •
اكر بفكند وربپوشد رواست • بجان بين كرامى تن خويشتن • چو جامه
كه باشد كرامى بتن • لاجرم تخالف انواع تراكيب روح وجسد • وتباين
اطوار تراتيب روان وكالبددن خلق وخلق افراد انسان • وقابليات
ومشارب اصناف بشرده تفاوت تام • وتنافى ما لا كلام • نمايان جلوه كر
اولمشدر **قطعه** اول حكيم ازل كه صنعندن • ظاهر اولدى طلسم نوع بشر
مختلف اتدى قابلياتن • بعضى مايل بخير وبعضى بشر • زهى صانع حكيم
وقادر عليم • كه تخلقوا باخلاق الله امر [illegible] • واقربكم الى احسنكم
اخلاقا • درجسنه متصل اولندى نشانه دنيوى [illegible] زيور فضل وكمال
ايله مجلى ومزين • وعالم اخرويده صف اهل صفاده جنت اولمالرين مقرر
ومعين ايلدى **بيت** تامل فى النبى قلنا تجد فيها جلال الله • فنعم الرب
والمولى تعالى الله تعالى الله • وغمايم صيبات صلوات طيبات • وجلائل
تسنيمات زكيات تسليمات • اول هادى سبل • و[illegible] جنابنه
شايسته وخليق در • كه تفضيل صفات سعادت سماتى [illegible] بنص • انك

لعلی خلق عظیم منزل و ذات رسالت صفاتی تکمیل داینۀ وجود و تتمیم
مکارم اخلاق ایچون مبعوث و مرسل در قطعه محمد که جان ویردی نطق
مسیحا ● چون اتدی قدوم شریفن بشارت ● کوز وقاشنه صاد و نون
رمز و ایما ● خم زلفنه نقش حم اشارت ● یحکی شمایله فی طیبة زهرا ●
یفوح کالروض ممطور و مشمول ● انی بسملة ابراهیم والده ● ذات علی
کرم الاخلاق مجبول ● و رحیق رضای احد ایچون که ما صدق ● ختامه مسک
وفی ذلک فلیتنافس المتنافسون ● درافواه ارواح آل و اصحابنه ریزان
وسبزۀ رضوان سحاب غفرانله خاک قبور تابعین لهم باحسان دن نابت
وخیزان اوله بیت ابر رضوان که بپایان نرسد بارانش ● باد بر روضه که
عترت و بر یارانش ذکر محامد و نشر مدایح حضرت خلافتپناه سعادتدستگاه خلد الله سلطانه
وافاض علی العالمین احسانه چون غرۀ کتاب ● لوامع حمد بیحساب ● ملک وهاب ●
تصدیریله غرا ● وطرۀ خطاب ● روایح نعت جناب ● رسالتمآب
تحریریله مطرا اولدی ● پس لایق اولدر که بو نوآمدۀ عالم غیبک سری ●
افسر مدیح پادشاه اسلام ایله آسمان سای ● و بو تازه رسیدۀ جهان لاریبک
افسری ● کوهر وصف پناه دین سید الانام ایله جهان آرای اوله نظم

چون نی خامه شد انکشت نمای ● بنواسازی توحید خدای ● دلکشا
زمزمۀ دیکر ساخت ● پردۀ نعت پیمبر پرداخت ● به چو این زمزمه
کوتاه کند ● که ثنا کستری شاه کند ● زیرا اصحاب عقول مطابق و ارباب
نقول متوافقلردر که دایما دین و دولت توأمان ● و حمای شرع و دین
بی حمایت تیغ سلاطین بی امن و امان در ● اکر جویبار شمشیر شاهی ● و
باران هر سلطان دین پناهی ● ایله بوستان شرع تازه و تمکین اولمیه تاب
نکبت نکبای اعدای دین ● و سموم هجوم کفار و ملحدین ایله بی برک و نوا
اولمسی متقرر ● واکر تاب افتاب عدل و سیاست ● و نسیم عنبر شمیم حفظ و حراست
جانب آستان دولت آشیان سلطان سعادت نشاندن واصل اولمیه ●
بوستان دین و ایمانده کل و ریحان و سبزه ● و ضمیران ضمیر اهل عرفان
شکفته و خندان اولمق امر متعذر در ● بدان ای خردمند با آفرین
برادر بود پادشاهی و دین ● نه بی دین بود پادشاهی بجای ● نه بی تخت شاهی
بود دین بپای ● نه از پادشا بی نیاز ست دین ● نه بی دین بود شاه را آفرین ●
و اخبار نبویه ده داخی وارد در که الدین اس والملک حارس ● وما لا اس له
فمهدوم ● وما لا حارس له فضایع نظم دین اساس رضای یزدان در

ملك كا حارس نكهباندر • شولكه نی حارس اوله ضایع اولور • اولكه
یوقدر اساسی ویراندر • لاجرم پادشاهان ارجمند • و دین پناهان سعادتمند
كه ملك جهان فانی ظل زایل ایدوكن معلوم • و ملك فانیه ملك باقی مضمون
اتمشلردر عادت جمیله • و سیرت حمیده • و خلق خوب و خوی نیكولری اولدر
كه كمر سعی اجتهادی میان جانه مشدود • و سد ظلم و ضلالتی شهرستان دین
دین اوزره مسدود • حفظ و حراست ممالك اسلام • و اخذ و فتح دیار كفار
و ملاحدهٔ لیام • و قلع و قمع ارباب فتنه و فساد • و دفع و رفع اصحاب بغی
و عناد • و رفع قدر عابدان و عالمان • و دفع ظلم مفسدان و ظالمان ایمكی
كندولره شعار و دثار ایدوب بو جهان فانیده نام نیك و ذكر جمیللری
مخلد و باقی • و حیات باقیه مبشر یبشرهم ربهم برحمة و رضوان روح
پرفتوحلرینه ملاقی و لوب • والمنة لله تعالی كه بو فضایل علیه و مناقب
سنیه پادشاه دین پناه • و شهریار سعادت دستكاه خداوند پادشاهان عالم
پادشاه خداوندان بنی آدم • شهریار جهان سروری • و كامرانی كامران دیار
رعیت پروری • و جهانبانی دریكدانه درج شاهی نجم جهان افروز
برج جهان پناهی خلاصهٔ عالم كن فكان در دریای وجود گوهر كان امكان

ماحی ادناس الكفر والفساد عن وجنة الدین حامی اجناس الخلق والعباد
عن اید المؤمنین سلطان المغربین والمشرقین • ظل الله تعالی فی الخافقین •
خادم الحرمین الشریفین • ناظم قلاید الكرم • علی الاجیاد الاخیاد والرعایا
ناصر فراید النعم علی رؤس الافراد والبرایا • معز الدنیا والدین غیاث الاسلام
والمسلمین • زبدة سلاطین آل عثمان • بل زبدة سلاطین علی الاطلاق • ؛
سلطان العرب والعجم • والروم والشام والعراق • السلطان سلیمان خان بن
السلطان سلیم شاه بن السلطان بایزید خان • ملك الله تعالی من خدمه
و صدق • و اهلك من غدر به • و خان حضرتنه خاصهٔ ذات قدسی صفات
و سمات عنصر سماتدر • شه معدلت پرور دین پناه • ملك دستگاه و فلك
بارگاه • مدار المعالی ملاذ الامم • ولی الایادی مفیض النعم • زهی سایهٔ
خلق زمین • انك سایه سنده زماندن امین • یغر فیض كفیله باران جود
اولور تازه اندن ریاض وجود • سر تیغی كم كفره سد ردر حدید • انك
و صفیدر فیه بأس شدید • زهی پادشاه دین پر • و شهریار دادگستر
كه تمامت ربع مسكونده استعلای لوای اسلام • و استیلای شرع سید الانام
الآن ممالك محروسه حضرتنه مخصوص • و دوام دولت و دودمان

مبارك • وبقای سلطنت خانوادهٔ خجسته سی تا قیام قیامت حدیث
شریف لا یزال طایفة من اهل الغرب ظاهرین علی الحق حتی یقوم الساعة
مضمونی ایله مقرر ومنصوص درع دولت درین سرا کشایش درین درست
اکرچه اباء عظام واجداد کرامنك که ملوك ظاهره وسلاطین قاهره
ایدیلر • اقتحام مهالك واخطار واختیار مشاق اسفار • ومبتدعه وکفاردن
اخذ ممالك وامصار ایدوب • توسیع دایرهٔ دین • وتکثیر امت خیر المرسلین
واعلای لوای دین ودولت واذلال اعدای ملك وملت ایتمکده مساعئ
جمیله ومآثر حمیده لری تاریخ روزنامهٔ جهان • وکتابهٔ کنار طاق روزکاردر
نظم بیض الوجوه کریمة احسابهم • شم الانوف من الطراز الاول • اما
بحمد الله تعالی که عهد سلطنت خجسته فرجام • حضرت پادشاه اسلامده
واقع اولان اخذ وفتح قلاع وامصار • وقلع وقمع ملاحده وکفار • وتوسیع
دایرهٔ دین وملت • وعلو وغلبهٔ ناموس سلطنت انلرك اضعاف مضاعفه
وامثال مترادفه سیدر • پس مثال شریف ونمودار دأب لطیفی بو ابیات
دلکشا در شعر وماجد زان آباءله غرر کا • وصار من بعد فیهم غرة الغرر
بیت چنان بود پدری کش چنین بود فرزند • چنین بود گهری کش چنان بود معدن

ارتفع اوجای صلیب وکلیسا • در دار کفر مسجد ومحراب ومنبر است
آنجا که بود صحیفهٔ ناقوس کافران • امروز بانکه ونعرهٔ الله اکبر است
وبو منقبت نامی وبو موهبت کرامی خاصهٔ سلسلهٔ دولت سلاطین آل عثمان
ابدها الله تعالی الی انقضاء مدد الزمان • درکه هر خان توسیع سایهٔ سلطنت
وتفسیح عرصهٔ مملکتده در پدرندن برتر وهر فتح ونصرت که پادشاه
سابقه مقدر اولمش اولمیه • پادشاه لاحقه میسر اولور • مثلا سلطان دین
محمدی • برهان شریعت احمدی • مقیم جاه دین سلطان غزاة مجاهدین فاتح
امهات البلاد • سلطان محمد بن سلطان مراد • انار الله برهانه • وثقل یوم
العرصات میزانه • پدر محمود المساعی • سلطان المراد الغازی • بلکه جمیع ملوك
وسلاطین ماضیه طریق فتحی نامسلوك • واخذ واستیلاسی حسرت الملوك اولان
شهر قسطنطنیه که ارتفاع سمت باروسی مسامت سماك • وانخفاض
عمق خندقی مواصل مرکز خاك • عظمت وحصانتده شهر جهان استواری
ومتانتده نادرهٔ دوراندر • ابتدای دولت واول سفر نهضتده فتح بیوروب
مقر ملك ومستقر خلافت • ومطلع آفتاب عدل وداد • ومهب نسیم جود
ورأفت ایلدی • اکابر امرا وافاضل علما وطوایف امم • وقبایل عرب وترك وعجم

انده مجتمع وانوار علم وعمل مدارس وزوایا سنده ملتمع اولوب قبة الاسلام
مطلق ودار الملك محقق اولدی حتی عارف کامل نامی مولانا نور الدین
عبد الرحمن جامی قدس الله تعالی روحه واسبغ علینا فتوحه خراساندن مرحوم
خداوندکاره مکتوب منظوم ارسال ایدوب بو معنایه ایما ایلدی که
معدن کفر ومحتد اصنام شد ز جهد تو قبة الاسلام ومع هذا اواخر
عهد شریفنده فتح قلعهٔ بلغراد که رفعت متانتده موازی سبع شداد در حضرت
شریفنه مطلوب ومراد اولوب اما مطلع غزو وسفردن هلال فتح وظفر نمایان
اولمدی وظلمت کفر وضلال افق قلعه‌دن پایان بولمدی خداوندکار فلک
مراتب نوع انکسار له راجع وایاب اولدی چون سریر سلطنت شاهی قدم
مبارکدم حضرت پادشاهم ایله مفتخر ومباهی اولدی اول تباشیر سحر دولت
وابتدای سفر نهضت همایوننده قلعهٔ بلغراد جوانب واطراف ونواحی اکنافیله
مسخر بندکان دولت روزافزونی اولدی ولسان حال وقال علی طریق حل الفاظ
بو بیتی مناسب حال انشا ایلدی **بیت** باش تا صبح دولت بدمد کین هنوز
از نتایج سحرست چون بنای سرای مدح وثنای حضرت صاحبقران عدو
شکن اول مرتبه‌دن بلنددر که بو زهن محنت خانهٔ ذهن آنک شرف غرفه

ایصال

٦

ایصال کمند ورسن اتمکه قادر اوله پس لایق ودرخور اولدر که دعای دولت
روزافزون وبقای جاه وجلال وحشمت همایون که واسطهٔ وصول اقبال
عالمیان ورابطهٔ حصول امال ادمیاندر وعمارت سرای شرع ودین ونضارت
ریاض اسلام والمسلمین دردست تضرع ومسألتی درکاه مهیمن خلاقه کشاده
وروی تخضع ومسکنتی بارکاه ملك علی الاطلاقه نهاده ایدوب **بیت** از سر صدق
سحرکاه مناجات کنیم عرض حاجات بدر قاضی حاجات کنیم خداوندا بی نیاز
بنده نوازا چاره سازا اکرچه سفینهٔ سعی وعملوم دریای عجز وتقصیرده کم
وبادپای رجا واملوم صحرای شرم وتشویرده بریده دم درصد شکر و
هزار منت که خضر والیاس عنایت وتوفیق تالی بشارت ادعونی استجب لکم
در خدایا کافله نونک حقیچون صفات ذات بیچونك حقیچون او رحمت
حقیکم کچدی غضبدن او نور بیچون که سرو یردی عربدن که تخت
سلطنتده شاه دیندار خوش اولسون روز وماه وسال بسیار شمار عمری
ارشد کده صاده کچوب صادی اوله صددن زیاده ندر صاد والف
ای حی ذی المن کچور عمرینی صادنی الفدن ارشدر دلی چو ملکن کوه قاف
شمار عمرین ارکور قاف وکافه بقا باری دکل دهرك چو کاری سعادت

اوله ختم کار دوباری • بو عالمده سریر خلافت • او عالمده خدادن رحم و
رأفت جهانده دائم ایت خیر یله نامن • امین اولسون بلاد دین آمین شجرهٔ
خلافته ثمرهٔ جود و رأفت متصل قلمق یعنی دعای حضرت سلطنت پناهی
دن ثنای جناب شهنشاهیه منتقل اولمق مثنوی دعای شاهه کم صاحب زماندر
دعاء شاهزاده توأماندر • جهانک بختی و بختک جهانی • سزای افسر و تاج کیانی
شهنشه شه سلیم ولکان زاق • ولی عهد منشور خلافت • منور طلعتندن روی دولت
وجودندن قوی بازوی دولت • درخت میوه دار باغ شاهی • جهانک مسندی دهرک پناهی
زلال سعی کم آیینه ساندر • عروس فتح اکا صورت رساندر • کفندن شرم ایدب یم نیته کم دف
حیاسندن او در رخسارنه کف • او کفدن کم کرم فیضنده بیدر • نم جزوی سی دریای کرمده دور
حیا شولدکلو دریم صورتنده • کا ایلر کندو بنی نم صورتنده • جهان طورتجه وار اولسون همیشه
سعادت اکه یار اولسون همیشه • بر اولسون جام دولت بادهسنده • منور دیدهسی شهزادهسندن
دهان و چشمی ملکک نور و دادی • جهانک مطلبی دهرک مرادی • اب و جد سایهسنده عمر سرمد
نصیب اولسون علی اعدا ابجد • خدایا ایله شاه شهریاره • شمار عمرنی عمر دوباره
بو داعیه داعیهٔ تألیفنه اولدوغن بیان و بعض اخلاق کریمهٔ صاحب سعادتی فی الجمله عیان ونظم
قلمقدر دانش اندوزان افاضل عالم وحکمت آموزان اماثل بنی آدم قتنده مقرر

ومعلومدر

ومعلومدر که علم و اخلاق و تدبیر منزل و سیاست مدینه که حکمت عملیه
اندن عبارتدر • نفوس انسانیهیه مکمل فوز و سعادت • و محصل قدس و طهارت
درهیچ ادمی بو علمک نکته و دقایقنه اطلاع • و قلل حقایقنه ارتفاع ایتمدن
ممکن دکلدر که زیور کمالات حقیقیه ایله تحلی • و جلوهگاه سعادات و معارف
یقینیهده تجلی اید • و اساطین حکما • و سلاطین علما علم مذکورده تألیف کتب
شریفه • و تصنیف زبر لطیفه ایله صحایف لیل و نهاری • رقم زدهٔ کلک لطایف
ابکار ایلدیلر • خصوصا کتاب اخلاق ناصریکه حکیم کامل • فیلسوف فاضل
نصیر الدین محمد طوسیکه رواق حکمتک تمهید ایدندن • صکره اساس تجدیدنی
طرح و تذکرهٔ فضلا ایچون کلام متکلمینی نقد و خلاصهٔ اشارات اهل حکمتی
شرح ایتمشدر • تألیف بیورب ناسخ کتب مقدمان • وطراز دامن آخر الزمان
اولمشدر • چون نکتهٔ عاشق از فصاحت • چون چهرهٔ دوست در ملاحت
جانرا عوض سرور و شادی • دلرا بدل نشاط و راحت • بعده فاضل محقق
و کامل مدقق مالک ازمهٔ معانی جلال الدین محمد دوانی که تحریر قواعد
علمیهده • رفع غواشی • و تجرید عقاید دینیه • کتب حواشی ایتمکله مقبول فضلا
و ممدوح علما در • اخلاق جلالی نام رساله تألیفی ایله کتابخانهٔ حکمتی زین

واخلاق ناصریه ثانی اثنین اولدی بعده فصیح جهان بلیغ نکته دان واعظ
خطهٔ خراسان مولانا حسین واعظ میرزا محسن بن سلطان حسین بایقرا نامنه
کتاب اخلاق محسنی تصنیف ایلدی هرچند اسالیب میانیسی اولکیلر کبی تحقیقات
حکمیه وتدقیقات علمیه اوزرینه مشتمل دکلدر اما چون ترکیب ومعانیسی
وضوح وظهورله متسم والفاظ وعباراتی لوح عذوبت وسهولته اوزره
مرتسم در قلوب عامه ده جایکیر واولکیدن زیاده شهرت پذیر اولمشدر
وبارها خاطر عاطره اندیشه وخاطره اولوردیکه زبان ترکی ورومده اوزره
برکتاب مرقوم اولیدیکه مقاصد حکمت علمیه یی بالتمام جامع وکتب ثلثیه
رابع اولیدی اما عوایق روزکار وعلایق لیل ونهار که جمله دن بعضی
تحصیل وتکمیل علوم وتدریس وتعلیم فنون ورسوم ایدی اول مخدرهٔ حجلهٔ غیبی
حجاب اختفاده پرورده واول عذرای سیمین عذاری عوایق اعذاردن درپرده
ایدردی تا اول تاریخ مبارکده که سال فرخ فالحساب هجرتدن واصل عدد
لفظ فرخ سال اولدی فی الجمله تعویق مبلعده وتوفیق مساعده ودواعی مجتمع
وموانع مرتفع اولوب اواخر سال مزبورده شارع مشروعه کیریلوب اوایل
سال آینده ده بالجمله وبالتمام انجام واتمامه ایردی رباعی سالی که بود حسنا
او

او فرخ سال آغاز شد این رساله فرخ حال از بخت شد اخر سران سال
که بخت باشد بحسابش از فتد آخر سال وفی الحقیقه سبب حقیقی تألیف
وعلت تامهٔ نظم وترصیف اول اولدی که حضرت مکرمت آیات
ومعدلت رایات که دریای جود وعطاسنده دراهم شاهی فلوس ماهی کبی
ارزان وروز رزمنده باد هیبتندن شیر فلک شیر علم کبی لرزان شبستان
مجلس سعادت نشانی وعود سعود وطیب مکارمله معطرا وکف فیاض عطا
سایی که نهر سایلدن منزه ومبرا در وزیر عالم وعادل که دل
فیض بخشی بحر معانی زبان درفشانیدن بردل وکف کهرپاشی دریای
امانی کا نسبت کف کنار ساحل درم روحهٔ آستین عدلی راحت رسان بوم
اوللی زمین دیر که من بعد رومه کردفته قو تمنز وصبح صدق وصفا آستان
جلالندن نمایان اوللی افق عالم بالادن آفتاب عدالت هرکز طولنمز
قطعه کناه راکرم او به ازهزار شفیع امید را قلم او به ازهزار ضمان بناه
ونشانم قهرمان تیغ وقلم جهان لطف وکرم سرور زمین وزمان
عهد وزمانی امن وامانی اول مرتبه ده جامعدر که قریبدر که اعدادن
صفت بیکانکی یکانکی یه مبدل واضداددن خاصهٔ اختلاف عارضه

ایتلافه محول وآب آتشده کی حر وتاب برودت ابی مزیل ایکن مزید وضرر
آب بسیار شرر شعلهٔ ناری مطفی ایکن موفی ولوف پر شاهین طیار دم وحجه
کبک وکلنک وسرین پلنک برهٔ کوسفند • کرده بالش نفس پلنک ولشدور
چنان بساخت جهان زاهوای دولت تو • که از طبیعت اضداد رفت ناسازی
ازان کذشت که کستاخی کند پس ازین سحر بسر دی وباد صبا غمازی •
عهد ملکشاهیده اولیدی وزیری نظام ملکی • اندن تعلم ایدردی
بزرجمهر زمانه کلیدی • وزرات نوشین روانی تسلیم • وروان نوشین وزارتی
اندن تسلیم ایدودی بیت به است از صاحب ری درجه در فضل •
بهستان زحاتم طایی درجه در جود قطعه آصف ثانی که کر برخی ز وصفش
بشمرم • در جهان باشد سمر چون آصف بن برخیا حسن اخلاقن اکر نقل ایلیه
باد بهار • سنبل طیب وله صحرالرده هر برک کتا • حالی یاوب هلی یه مظهر
اولورسه وجهی وار کف درپاشنده درمهر سلیمان حالیا • بذل الله حاتمی
رنك رخسار وفا • عدلله ماحی زنك مرآت صفا • فارس میدان شجاعت
حارث دیوان عدالت • وزیر اعظم مشیر افخم • وکیل السلطنة القاهرة
امین الملة الباهرة قطعه پادشا سیرت خداوندی که در تدبیر ملك •

هرچه

٩

هرچه رای اوست رای پادشاه اعظم است • انکه در انکشت تدبیر سلیمان
دوم • مشورتهای صوابش واخواص خاتمست • نظام الملك صلاح العالم
غیاث الدولة العلیا علاء الدین والدنیا قطعه سخا وفتنه خندان
اولور آصف ابر نوروزی • که کریان فیض ایدر جودن اکا میسر میدر
حاشا • امین درکه سلطان معین ملت یزدان • مفیض الجود والاحسان
پناه دین علی پاشا • لازال جلاله • واصلة الی مسامع الاقبال وصبت نواله
حاصلة الی مزارع الآمال • فبنت فی القلوب سنابل المحبة فی کل سنبلة
مائة حبة • بدعت وبیدادی چو ناهید راول • دولت ودین پشت
پناهید راول • لطف ازل پشت وپناهی اوله • شرع نبی هادی
راهی اوله • روشن ایده دولتك کردکار • کوکبنی کوکبهٔ صبح وار • نیتی چون
خیر در صبح وشام • عاقبتن خیر ایده رب الانام • رغایب معارف وکماله
راغب • ومهر مهر یله ابکار افکار اهل فضله خاطبدر حتی بو حقیرك که
یوسف مثال اخوان زماندن کم التفات • واخوان یوسف کبی حضرت عزیزنه
تحفه سی بضاعت مزجاتدر • رعایت وتفقدی جانبنه میل ایدرلر وکمال
کرمدن الاثرون انی اوف الکیل درلر • اول سببدن دائما اخوان امل رجاء

مصر احساننه کدزلر • ولسان حال الله بو کلمهٔ ذکر ایدرلرکه بیت یا محسن
من لطفك احسنت الینا • تا الله لقد آثرك الله علینا • لاجرم بو کتاب که
علم تألیفی قلّه حصار حکمت عملیّه اوزنده منصوبدر • اسم علم عالم آراسنه
علائدن مشتقدر منسوبا ولوب قطعه نکات حکمت واسرارفنه • ایدب الفاظ
پاکیله صلائی سروش ملك غیبی کوش جانه • ددی ادنی اخلاق علائی •
عون عنایت الهی ویمن تونیب جهان پناهی دن رکن همتم واثق • وصبح امیدیم
صادقدر • که بو کتابده اولکیلردن زیاده قبول قلوب موجود • بلکه بو کتاب
شاهد کماله خلعت جدید ایلر • اخلاق ثیاب قیمتندن معدوددر • اوله قطعه
ناصر آدینه ناصرطوسی • ددی اخلاق وظهور ایلدی فن • بعده شمع دوان
نسبتدن • اولدی اخلاق جلالی روشن • محسن ادینه حسین واعظ • یادکار
ایلدی اخلاق حسن • پارسی بافی ایدی تار وپودی • جمله سی اولدی چو اخلاق
کهن • ایلدم تازه بن اول جامه لری • زرکش رومی زیبا یله بن • نکهت خلق
علی پاشادن • اولدی چون مشك فشان جیب زمن • بوی لطیفه معطر قلدی
عالمی زلف عروسان سخن • ایلدی بنده علی اخلاقن • نام اعلی سنه اعلی قودن •
لاجرم ختمنه تاریخ انوك • اولدی اخلاق علائی احسن • چون مفیض خیر وجود

ومفید وجود تابع وجوده • اول حیّ قدیم وملك ودوده • درّ وممکن اوصاف
وافعالی اصلنده عدم محض ولاشیء صرفدن معدوددر • پس لطف واحسان
بی شمارنه توکّل وحول وقوت معدومندن تبرّی ایتمکله فیض عمیمه توسّل ایدب
هر لفظ ولحظه ده قوّت نصرتنه رجوع • وسمت مقصود وجهه مراده شروع
ایده لوم • والله تعالی بتحقیق آمالی جدیر • وبه استعین وهو علی کل شیء قدیر

امورك بیاننده که بو کتابده بیانی اولنجق فنوندر • اول امورك معرفتنه موقوف
یا خود موقوف علیه دکلسه باری فی الجمله مفید ومعین ولمعلّه موصوفدر
معلوم ومقرّردر • وصحیفهٔ ذهنده مرقوم ومحرّردر • اوله که فنّ مقصوده شروع
ایتمك اختیاریه دندر • یعنی ارادت اختیار اوزرنه جاری • واکراه واضطراردن
عاریدر • وهر امر اختیاری ایکی نسنیه موقوفدر • نته کم علوم عقلیّه ده معروفدر
اوّل اولدرکه اول شیئك ماهیّتی نه ایدوکی یا بالکلیّه یا بوجه ما معلوم
اوله • ایکنجی اولدرکه فایده سی فی الجمله وار ایدوکنه تصدیقی اولنوب
بو تصدیقی صحیفهٔ ذهنده مرسوم اوله • وهر علمك مبادی مقدّماتی واردر
که اهلی قتنده ظاهردر که علم مذکوره یا موقوف علیه یا معین وناصر

در لاجرم بو مقدمه ده بو مذکورات که مجملا اعلام اولندی مفصلا شرح
وبیانی ایراد اولنمق التزام اولنوب نیجه ابحاثدن ترکیب وهر وجه مناسب
اوزرینه ترتیب اولندی بحث اول حکمت علمیه نك مطلقا وعلم اخلاق
وعلم تدبیر المنزل وعلم سیاسة المدن نیجه علملر در تعریف اسملری نك
انك بیاننده در اولا معلوم اولسون که تعریف علم ممکن اولمز الا حد اسمیسی ایله
که تعریفده اصلدر وحد اسمی ایکی نسنه دن مرکبدر بری ما به الاشتراك که جنسدر
وبری ما به الامتیاز که فصلدر وحکمت علمیه نك جنسی مطلق حکمتدر که
اشتراکده کامل وحکمت علمیه ونظریه یه شاملدر پس مطلق حکمتی تعریف
وترسیم واقسام معتبره سنه توزیع وتقسیم ایدلوم که حکمت علمیه نك حد
اسمیسی مبین وماهیتی عند الطالب متعین اوله حکمت موجودات خارجیه نی
نفس الامرده نه حالده ایسه اول حال اوزره بلمکدر ولیکن طاقت بشریه
وفا ایتدکجه وقدرت انسانیه ده ممکن اولدوغی مقدار بو تعریف نفس عمله شامل
دکل وعمل بو ترسیم مقتضاسنجه حکمتده داخل دکل وبو مذهب صوب صوابه تعیین
ومقبول عامه محققین در اما بعض حکما حکمتی تعمیم وعملی دخی درج ایدوب
بو وجه اوزره تقسیم ایدیلر که حکمت نفس انسانیه ده علم وعملك حصولیدر

ونفس

ونفس انسانیه بو ایکی جهتدن کمال معتدبه اولن مرتبه ده وصول ایدر نتکم خواجه
محقق کتاب اخلاق ناصریده تصنیف وحکمتی بو وجه اوزرینه تعریف بیوردیکه
حکمت اشیایی لایق نه ایسه ایلمه بلمکدر وافعالی لایق نه ایسه ایله قلمقدر بونکچون
تعریف مفهوم وانده واقع اولان اخلاق معلوم اولدی پس بو جانبدن رجوع
وتقسیم حکمت ایتمکه شروع ایدلوم تعریف حکمتده مذکور اولدیکه موجودات
خارجیه یی بلمك وشول اشیا که موجودات خارجیه لفظی اکا اسمدر نفس
الامرده ایکی قسمدر قسم اول اولدر که انلرك وجودنده بزم قدرت واراده مزك
اصلا مدخلی یوقدر زمین وآسمان واشخاص انسان وحیوان کبی قسم ثانی اولدرکه
انلرك وجودنده بزوم قدرت واراده مزك مدخلی مقرردر وانلرسز وجودی نامیسردر
بزدن صادر اولن افعال وحرکات اعمال کبی پس حکمت متعلقی اولن موجودات
خارجیه نك ایکی قسمه انقسامی ایله ایکی قسمه منقسم اولور لکن عرق شبه اول
وقت بالتمام منحسم اولورکه هر قسمی عیان وتفصیلن بیان ایدهوز قسم اولکه
بزوم قدرت واراده مزك مدخلی اولمیان موجودات خارجیه دن بحث ایدر
اکا حکمت نظریه دیرلر زیرا طریق تحصیلی بحث ونظره منحصردر پس طریق
تحصیلنه نسبت اولنوب حکمت نظریه ایله مشتهردر قسم ثانی که بزم قدرت

وارادتمزه مدخلی مقرّر و انلرسز وجودی میسّر اولمیاندن بحث ایدنلردر اما
حکمت عملیه درلر کیفیت عملدن بحث ایتدوکیچون عمله نسبت ایدرلر پس حکمت
علمیه بر علمدر که اندن افعال و اعمال افراد انساندن بحث اولنور شو حیثیتدن که
قنغیسی عمل صالح ومقبولدر انی تحصیل اتمک نفس انسانیه‌یه موجب کمال سعادت
حقیقیه‌در و قنغی عمل فاسد ومذموم‌در که انکله ملابسه و اتصاف قلمق ذات
آدمیه مورث نقصان دنیویه و شقاوت اخرویه‌در تا که انواع افعال و اصناف
اعمال معلوم ومبیّن ومفهوم ومعیّن اولوب قسم اولی اکتساب اتمکله نفس انسانیه
تحلیه‌سین حاصل و قسم ثانیدن اجتناب اتمکله تخلیه‌سنه واصل اوله و ایضا
نفس ناطقه تزکیه‌سنه که قسم اولله اتصاف و اتصالدر واقف و تدسیه‌سنه که
قسم ثانیدن اجتناب و انفصالدر عارف اولوب بو موجب فحوای شریف قد افلح
من زکیها تزکیه‌سنه حریص ومشعوف و بو مقتضای معنای منیف قد خاب من دسیها
تدسیه‌سندن مصروف ومعطوف خیبت وحرماندن سالم و ناجی و فوز و فلاحه
مذکور و موصوف اوله پس حکمت عملیه فایدۀ مترتبه و غایت مترقبه‌سی مجرد علم
دکل بلکه تحسین افعال و تکمیل اعمالدر شویله که شجرۀ علم ثمرۀ عمله مقرون اولمیه
دایرۀ اعتباردن خارج و درجۀ اعتداددن بیرون اولور بخلاف قسم اول که انک

فایدۀ

فایدۀ عایده و غایت لازمه‌سی مجرد علم موجودات و معرفت حقایق و ماهیات
در که نفسه نشأۀ دنیویه‌ده کمال معتدیه و نشأۀ اخرویه‌ده سعادت حقیقیه‌در
زیرا نفس ناطقۀ انسانی جمیع موجودات خارجیه و ماهیات اشیایه طرق صحیحه
و ادلۀ صریحه ایله عالم و صور تصورات مطابقه و تصدیقات یقینیۀ صحیحه
مدرکه‌سنده قایم اولیجاق مبدا اول جل ذکره صفات کمال و نعوت جلال و افعال
مقدسه و احکام منزه‌سی ایله و عقول مجرده و نفوس مطهره و فلک محدد الجهات
وکرۀ ثابتات و افلاک کلیه و جزویه و کواکب سیاره و ثابته و عناصر بسیطۀ متغیره
و موالید ثلثۀ مترکبه که معدن و نبات و اصناف حیواناتدر و انسانکه مستجمع قوای
طبایع نفس و مجرده و جسد مادیدن مؤلف اولمغله برزخ جامعدر چون ترتیب
صحیح و ثابت و نسق و نظام واقع اوزرینه مرآت مدرکه‌سنده منطبع و مرتسم
و جوهر نفس مجرد بو انطباعات حقیقیه و ارتسامات یقینیه ایله متصف و متسم
اولوب کانها موجود بکله و عوالم باسرها اول اولوب نشأۀ دنیویه‌ده ذروۀ کمالات
یقینیه‌یه واصل و نشأۀ اخرویه‌ده غایات سعادات حقیقیه که اعتقادات صحیحه
مترتبه‌در انا حاصل اولور و چون جلباب بدنی شق و نشیمن مجردات ملاء اعلا
ملحق اوله جوهر ذاتنده اولان کمال معتبر که علوم صحیحۀ ثابته دراداراک اتمکله

اکا بر ابتهاج وسرور وارتیاج وحبور اولور که لسان واصفان انوڭ وصفنده
قاصر وبیان عارفان انوڭ شرحنده متقاصردر مصرع وذلك فضل الله یؤتیه
من یشاء بو حالت اول لذت عقلیه درکه حکما آنی اثبات ایدوب لذت جسمانیه
دن اجل واعلی والایش ماده دن منزه اولان جواهر قدسیه یه انسب واولی
ایدوکن تقریر ایتمشلردر چون مطلق حکمت حکمت نظریه وحکمت عملیه یه منقسم
اولدوغی معلوم اولدی پس مفهوم اوله که حکمت نظریه دخی اوچ قسمدر وهر قسمی
علی حده مرسوم ورسم ومسماسی اسمدر زیرا موجودات خارجیه که بزوم ارادت (قدرت) مزله
وجودنده مدخلی یوقدر وحکمت نظریه انلردن بحث ایدر اوچ قسمه منقسمدر
اولکیسی اولدرکه خارجده وذهنده مادهٔ جسمیه دن که هیولی دیدکلری اندن
عبارتدر مستغنی اوله مبدأ اول جل ذکره وعقول ونفوس مجرده کبی که اوساخ
ماده وطبیعتله نامدنس وادناس هیولی وجسمیه دن مقدسلردر انلردن بحث
ایدن علمه که حکمت نظریه نك بر قسمیدر علم الهی دیرلر وعلم اعلی دخی بر اسمیدر
زیرا چون مادهٔ جسمیه مابه سفالت ونقصاندر اندن خارجا وذهنا مبرا
اولن غایت علوده اولدوغی مستغنی دلیل وبرهاندر وچون اشرف محبوث عنه
انده ذات الله دایم وقایمدر پس اکا علم الهی دیمك دخی مناسب وملایمدر ایکنجیسی

ذهنده

١٦

ذهنده ماده دن مستغنی اما خارجده محتاج اولندر هیئات کری وتثلیث و
تربیع کبی که خارجده مادهٔ معینه مثل سنك واهن اولمینجه موجود اولمدوغی
روشندر اما ذهنده جمیع مواد معینه دن غافل وذاهل بر شکل مدور یا مثلث
ومربع ملاحظه ایتمك ممکن وقابلدر وبو مقوله موجوداتدن بحث ایدن علمه
علم ریاضی وعلم اوسط دیرلر زیرا حکماء اقدمین اطفال مبتدئین زمره سنه ریاضت
اذهان قصد ایدوب علم الهی اهلنه ایتمکیچون بو علمله ابتدا ایدرلر ایدی بو علومك
مسائلی جمله یقینیه ودلایلی قطعیه اولمغله شك وظن انده داخل ووهم شبهه
اکا واصل اولمز مبتدینك طبعی یقین محضه معتاد ومألوف اولوب علم
الهی وطبیعی ده دخی ظنه قائل اولمیوب طلب یقین ایتمکه مشغول ومشغوف اولور
دیرلر ایدی وانده مبحوث اولن اشیا ماده دن که نقص وتسفلدر ذهنده
مستغنی اولمغله فی الجمله ترقی بر خارجده محتاج اولمغله من وجه تنزل ایتدوکیچون
وسط اولوب اندن بحث ایدن علمه علم اوسط تسمیه اولنمقی خبط وغلط اولور
وبو علم ریاضیه درت قسمدر هیئات وهندسه وحساب وموسیقی ایکنجی
قسم ذهنده وخارجده مادیه محتاج اولندر اندن بحث ایدن علمه علم طبیعی
وعلم اسفل دیرلر زیرا که طبیعت مبدأ حرکت وسکوندر اندن باحث دخی خارج

ذهنده مادهٔ ناقصیه محتاج اولدوغی علم اسفل دیمکله باعثدر • چون اقسام
حکمت نظریه سمت اختتام بولدی من بعد اقسام حکمت عملیه یی که بو کتابده مقصد
اقصی و مطلب اعلی در بیان ایتمکه اهتمام ایدلوم • سؤال اشیا که بزم قدرت واختیارمزه
مدخلی اولور اول داخی اوچ قسمدر • وهر برندن بحث علم خفی • ومعلوم ظاهر
قسم اول اول افعال واعمالدر که آدمیدن شخص واحد اولدوغی جهتدن صادر
اولوب غیر شخص ملاحظه اولنمادوغی ظاهر اولور • بو مقوله دن بحث ایدن حکمت
عملیه یه علم اخلاق دیرلر • زیرا انده هر شخصک خلقتدن بحث اولنور که نجه
اولمق کرک که حسن ممدوح اولوب مذموم ومقبوح اولمیه • ابنای جنسله ارتباطی
ملحوظ • وافراد نوعی ایله اختلاطی منظور اولمیه • مثلا آدمی حد نفسنده تن تنها و
بی مسکن ومأوی دخی اولسه • حلیم وسخی وعفیف اولوب • غضوب وبخیل وخفیف
اولمامق کرک • الی غیر ذلک • ایکنجی قسم اهل بیت وارباب منزلی ایله اولان افعال واعمالدر
اندن بحث ایدن علم تدبیر المنزلدر • مثلا هر کس اهل بیت وخانه وسکان منزل
وکاشانه سیله که اهل بیت وعیالی • واولاد واطفالی • وخدمتکاران وحشم و
پرستاران وخدمدر • نه وجهله مساکنه ومعامله • ونه درجه ده معاشرت ومجامله
ایتمک کرک که سبب انتظام امر معاش • وحسن معادنده موجب ارتفاع وانتعاش اوله

اوجنجی

اوجنجی قسم عامه اهل مدینه ودیار اختلاطی اعتبار ایله صادر اولان اوضاع واطوار
وافعالدر که • اندن بحث ایدن علم تدبیر المدینه دیمکله مسمی در • وبو مقامه دک
مذکور ومسطور اولان امور کلام عامه ومقالات جمهوردر • اما حکیم مدقق
فیلسوف محقق • خواجه نصیر زیاده بسط تحریر ایدوب شرح وتفصیل افکار وآرایله
غره کتاب • وطره خطابن بهجت افزای • وخاطر آرای ایدوب بیوردیکه نوع انسان
وصنف بشرک مصالح اعمال • ومحاسن افعالی که مقتضی انتظام امور • ومستدعی استقامت
احوالیدر • البته بر مبدأدن ناشی وبر مقتضیدن صادر • در • پس اول مقتضی دخی
اصلنده یا طبعدر • یا وضعدر • یعنی انسان بطبعه اول افعال واعمالی اقتضا ایدوب
صادر اولور • یا بر واضع انی وضع ایدوب • انسان اول واضعه اقتدا ایدوب بو فعل
ظاهر اولور • قسم اول که انک مبدأ اقتضای طبع اوله انوک تفاصیلی مقتضای عقول
اصحاب فکر وفراست • وتجارب اصحاب فهم وکیاست اولسه کرک • و نوع تخالف ملل
وتداول دول ایله متبدل • وتعاقب ادوار واکوار • وتقلب سیر وآثار • ایله متحول
اولمز • وبو اول حکمت عملیه در که مذکور اولدی • وقسم ثانی که مبدأی وضعدر
خالی دکل که بر طایفه نک اتفاق آراسی اوله اکا آداب رسوم درلر • تا بر فاضلک
که تأیید الهی ایله مؤید • در رواق کمالی عون ربانی ایله مشید اوله نبی علیه السلام

يا ولي وامام كبي وضعي ايله اوله بو قسمه نواميس الهيه درلر بودخي حكمت عمليه كبي
اوج صنف در اولكيسي اولدركه هر شخصه بانفراده راجع اوله اكا احكام عبادات
ديرلر ايكنجيسي اولدركه اهل منازله عايد اوله مشاركت واختلاطلري جهتندن
اكا مناكحات ومعاملات ديرلر اوچنجيسي اولدركه ممالك وبلاد وجماهير عباده
مشاركت مخالطهلري اعتباريله عارض اوله اكا حدود وسياسات ديرلر وبو علمه
اهل شرع علم فقه درلر چون بو مقوله اعمالك مبدأي بر واضعك وضعي در لابد
تقلب احوال وتغلب رجال وتطاول روزكار وتفاوت مقتضيات ادوار وتبدل
ملل وتحول نحل ايله معرض تغير ومحل تبدل واقع اولور وبو باب تفصيل جهتندن
اقسام حكمتدن خارج در زيرا نظر حكيم وروش فيلسوف قضاياي عقل صرفه تتبعنه
مقصود وكليات اموركه تطاول روزكار ايله منطمس وتعاقب وتجدد ملل و
نحل ايله مندرس اولمزانك تفحصنه محصوردر اما على سبيل الاجمال داخل مسائل
حكمت عمليه در انتهى كلامه بو فقير ايدرين نسخ كه شرايع انبياده عليهم الصلوة والسلام
واقع در وضع نواميس وشرايع اقتضاي حال اهل روزكاره كوره اولدوغنه راجع در
مثلا نكاح اخوات شريعت ادم صفيده عليه السلام كه هنوز تكثر اشخاص بشري نابديد
وانتشار نسل ادميكه احتياج شديد ايدي حلال ومشروع اولدي چون نسلي

منتشر

منتشر وضرورت مندفع اولدي حرام وممنوع اولدي والله تعالى اعلم واحكم

بحث ثاني في مقصود وعلم مطلوبك كه حكمت عمليه در فايده مترتبه وغايت
متأخره سي نه نسنه ايدوكين بيان ايتمكدر اشارت سابق اولديكه برام اعتبار دينيه
شروع ايتمك حقنده اكرچه فايده مايه اعتقاد كافي وتمام در اما فايده نفس امريه
معتد بها سنه اعتقاد ايتمك موجب نشاط واقدام ومفيد كمال اهتمام در وفايده
حكمت عمليه يه اكرچه ضمن كلام سابقده اشارت محرك ورمز شايق ايراد اولندي
اما مزيد تشويق طالب وترغيب راغب ايچون تفصيل عبارت وتكرير تلويح واشارت
بعيد وبديع دكلدر پس معلوم اوله كه فايده تحصيل علم حكمت عملي اولدركه نفس
انساني حكمت نظري سببيله وجه سابق اوزره اعتقادات حقه وعلوم مطابقه
ايله متحلي وعقايد باطله ايله جهليات بسيط ومركبه دن متخلي اولدوقدنصكره
حكمت عمليه دخي تحصيل ايدوب انوك سببيله محاسن اعمال ومكارم اخلاقك
تفاصيلنه عارف ومساوي اعمال دنيه وفضايح اخلاق رديه يه واقف اولوب
مقتضاي عمليله عامل وهر طرف علم وعملده كامل اولنجق چهره ماهيتي
زيور قسم اولله حالي وجيد وجود وانسيتي قلاده وطوق قسم ثانيدن عاطل
وخالي اولوب نشأه دنيويه ده كمالات ومكارمله موصوف وامور معاشي

احسن وجوه واجمل حالات اوزره مصروف ونشاه اخرویه‌ده شرف قربت وقبول
حق جل شانه وبهر برهانه درجه‌سنه واصل وزمره مقدسان ملاء اعلی وفرقه
مقربان خطیره ولاءیه داخل اولوب فی مقعد صدق عند ملیك مقتدر
مثوبات جزیله وسعادت جلیله‌یه حایز وما لا عین رأت ولا اذن سمعت
ولا خطر علی قلب بشر مراتب عالیه‌یه فایز اولور والحاصل سعادت انسانیه ایکی
نسنه ایله حاصل وسعید حقیقی اول نفسدر که بو ایکی درجه‌یه واصل در برسی
تحصیل علوم حقه واعتقادات صحیحه بو فضیلت حکمت نظری سببیله
محصول اولور برسی اخلاق فاضله واعمال صالحه ایله تحلی واخلاق ردیه
واعمال غیر مرضیه‌دن تخلی در وبو حالت تحصیل حکمت عملیه ایله کامل
بعده مقتضای علمیله عامل اولمغله میسر اولور وسابقا دیدکومز سعادتکه
قرب حقه وصول وزمره ملاء اعلایه دخولدر بو فضیلتله مقید اولور زیرا
حق تبارك وتعالی وزمره مقدسان عالم بالا کمال علم واحاطه ایله موصوف
وغایت طهارت وتقدسله معروفلردر ونفوس بشریه که حلیه علوم حقه‌دن
عاطل ومحل اعتقاد باطل یا مخالطه اخلاق ذمیمه ایله متدنس وملابسه
اعمال قبیحه‌له متنجس وملوث اوله انلره مجانست ومناسبتدن اول مرتبه دوردر

ولیاقت

ولیاقت اتصال واختلاط اول دایره‌ده مهجور اولور که بعد ما بین اکثر ما بین
بعد المشرقین اولور چون اطلال ودمن خراب اباد بدن طرفندن مفارقت
ودوری وارتحال ضروری ایلیه نسایم قرب عالم علوی ایله منشرح وابواب
سماوات اکا منفتح اولمیوب درکات هاویه هوانده محبوس ومضطرب
ودرجات رحمت رحماندن حتی یلج الجمل فی سم الخیاط ممنوع ومحجوب
اولورلر اگر حکمت نظریه‌دن راجل وعقاید حقه‌دن خالی وعاطل و
وجود کریم متعال وصفات کمال وجلالنه وبالجمله مبدا ومعادنه جاهل
اولورسه ظلمت جهل وضلالتده خالدین وسعیر کفر وشقاوتده مخلد
ابدا لابدین زمره‌سندن اولور اگر تحصیل حق اعتقاد ومؤمن مبدأ ومعاد
اولوب لکن متابعت نفس وهوا ومخالفت احکام شریعت وهدی ایله
کسب ملکات ردیه وتحصیل هیئات غیر رضیه ایلدیسه بنیان سعادتی بالکلیه
مهدوم ورحمت بحساب رحیم وهابدن دائما محروم اولمز بلکه اول هیئات
وملکات ردیه‌نك جوهر نفسده رسوخی قدر متعذب اولوب محترق ورياض
انس وسلوت رحمانیدن اول مقدار منحجب ومتفرق اولوب بالاخره وجود اصل
کوهر ایمان وحصول مایه معرفت وایقان سببیله سابقه وعد رحمت رحمان

ارشور • وآتش سوزاندن وجرم وعصیاندن خلاص • ومکرمت خانهٔ روضهٔ
رضواندن خاص ایلر • پس جان بدنده اصل سعادت جاودان • سرمایهٔ معرفت و
ایماندر جهد ایله که قلبک آلودهٔ شبهه وشک اولمیه • وسندن بر حالده کوهر
معرفت منفک اولمیه • بیت کوهر معنا اندوز که باخود بری • که نصیب دکرانست
نصاب زر وسیم • اگر حکمت نظریه ده کامل • ودرج درونی اعتقادات صحیحه
ومعارف وعلوم مطابقیه شامل اولدقدنصکره حکمت عملیه دخی تحصیل
ایدب ومقتضای علمیله عامل اولوب تهذیب اخلاق • وعادت معبود خلاق
اتمکله علم وعملی دوش هوشنده حامل اولدیسه ارواح عالیه • وانوار ساطعهٔ
علم وطهارت جهتندن مجانس • وتقدس وروحانیات حیثیتندن موانس اولب
الجنسیه علة الضم مقتضاسنجه • واول جهتدن جذب وخروج والجنس
الی الجنس یمیل مستدعاسنجه بو طرفدن ترقی وعروج اولوب مقناطیسدن جدا
شانجه قطعهٔ سوزن • وپارهٔ آهنی کندویه نجه جذب ایدرسه اول نهج ومنوال
اوزره ملاء اعلی انی جانب بالایه جذب ایدب صراطی ما بینی کالبرق الخاطف والریح
العاصف مرور وعبور ایدب حظایر قدس ومحافل انسدن استعدادنه مناسب
وروحانیتنه ملایم مقعد صدق ومستقر کرامتده ابد الآبدین مخلد وخالدین فیها

اولور

اولور عالم وعامل اولنلر حکمدین امیدوبیم • ساکن فردوس اولورلر ذلک الفوز
العظیم وبو تقریرلردن ظاهر وروشن اولور که علم اخلاق طب روحانیدر
نتکم صنعت طب علم جسمانیدر • زیرا النفس انسانیه نک اخلاق ردیه امراضی و
اعمال خبیثه اعراضی در • وبو علم شریفله نفسک اخلاق ردیه ازاله وافنا • واخلاق
رضیه سن ادامت وابقا قلمق میسر اولور • نته کم علم طبله بدنک صحت حاصله سن
حفظ وادامت • ومرض عارضی دفع اتمکله صحت زایله سن اعادت اتمک مقرردر
پس علم اخلاقک فایده سی اولدر که اولا نفس هر خلقدن خالی وعاری ایسه اخلاق
حسنه تحصیل اولنه • واکر اکا خلق ردی عارض وطاری ایسه انلر اخلاق حسنیه
تبدیل اولنه • واکر نفس اصل جبلتده خلق حسن وخوی نیکو اوزرینه جاری ایسه
اول خلق ادامت وتکمیل قلنه • پس بو مقامده بر لازمدر که تبدیل خلق حد نفسنده
ممکن ومقدور • وآدمی خوین کسوب اخر خوی حاصل قلمق حد ذاتنده قابل ومیسور
میدر عیان • واقاویل حکمای بو مسئله ده شرح وبیان ایدهوز معلوم اولا که
بو مسئله ده حکمادن منقول اولن اقوال معتبره اوچ قولدر • برسی اولدر که تبدیل
خلق مطلقا امر ممتنعدر • بری دیرکه بر خلق ذات آدمیده حاصل اوله اصلا انک تبدیلی
نامقدر • وازالهسی غیر میسردر • زیرا خلق امر طبیعیدر • وامر طبیعی عوارضدن متأثر

وموضعندن متبدل ومتغیر اولمز • ایکنجی قول اولدر که خلق ایکی نوعدر بریسی
طبیعیدر • یعنی اصل خلقتده مرکوز ومجبولدر • آنک تبدیلی ممتنعدر • وبریسی
دخی الفی وعادیدر • یعنی مألوف ومعتاد اولمقدن حاصل اولور • وآنک تبدیلی
ممکندر • اوچنجی قول اولدر که اخلاق باسرها تبدیلی ممکن وازاله سی مقدوردر
زیرا هیچ خلق طبیعی وجبلی دکلدر • بلکه اسباب خارجه ومعدات عارضه دن
حاصل اولور • پس فرض تبدل وامکان تحولندن هیچ محال ذاتی لازم کلمز
وهیچ استحاله وامتناع مرتب اولمز • وعامهٔ علما وجمهور حکما بو قولی تصحیح
وبو مذهبی اختیار وترجیح ایلدیلر • وبو قول افضل ومذهب جزلدر • انبیانک
دعوت وشریعتلری بو قوله مبنی • ومشایخ طریقت علمانک ترتیب طریقتلری بو
مذهب اوزرینه جاریدر • وحقیقتده بو مسئله بر مسئله اخرایه مبتنیدر وحکما
اول مسئله ده داخی اختلاف ایتمشلر • وهر طائفه بر طریقه کتمشلردر • اول مسئله بودر که
افراد نفس انسان اصل خلقت ومبداء فطرتده نه نک اوزرینه مجبول • ونه هیأتده مفطوردر
ومجبولدر • بعض حکما ذاهب اولدیکه خلقت وطینت وآفرینش وجبلتده خیر
محض وکمال صرف اوزرینه مخلوقدر • اما بعده مزاولهٔ امور شهوانیهٔ خسیسه
وممارسهٔ احوال دنیهٔ خبیثه • وترک واهمال تحصیل خیر وسعادت ومخالطهٔ

اهل شر وشقاوت ایتمکله اکتساب ملکات ردیه • وتحصیل اخلاق ذمیمه ایلیوب
اصل خلقت ومبدأ فطرتنه مخالف ومنافی اولور • نته کم حدیث شریفده وارد اولمشدر که
كل مولود يولد على فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه بيت
بدست خویش تبه میکنی تو صورت خویش • وکرنه ساخته اندت چنانکه میبایی
وبعض حکما بو طریقدن هارب • وبو مذهبک عکسنه ذاهب اولوب دیدیلرکه
نفس انسانی اصل خلقت ومبداء فطرتده وسنخ طبیعتده ن مخلوق ومجبول • و
جوهر نفس اکرچه نورانیدر • لکن ظلمت طبیعت ایله مختلط اولمغله شر وشقاوت
اوزرینه مجبولدر لکن بعده بعضنه توفیق رفیق • وعنایت هادی طریق اولمغله
تبدیل خلقت • وتحویل فطرت ایدوب کسب خیرات • واستفادهٔ مبرات ایتمش اولور
اکر شر وشقاوتی نهایتده • وجوهر ظلمانی جوهر نورانیه غالب مطلق دکل ایسه • و
جمهور علما اکا ذاهبلردر که نفس انسانی حد نفس واصل ماهیتنده نه خیر محض
وسعادت صرف اوزرینه مجبول • ونه شر وشقاوت بحت اوزرینه مجبولدر •
بلکه طرفینه قابل • واستعدادی هر جانبه حاصلدر • اکر توفیق معاونی اولوب
اخلاق رضیه • واعمال مستحسنه تحصیل ایدرسه اهل سعادت وکمال • واکر خذلان
اولوب اخلاق ردیه وافعال مستهجنه حاصل قلورسه اهل شقاوت ونکال

اولور اما جالینوس مذهب رابعه ذاهب اولوب دیدیکه نفوس انسانیه اوچ
قسمدر. برقسمی بالطبع خیردر یعنی خیر محض اوزرینه مجبولدر. وبرقسمی بالطبع
شریردر. یعنی شر صرف اوزرنه مجبولدر. وبرقسمی داخی ایکی جانبه مائل
وایکی طرفه قابلدر. وبو مطلوبه دلیل برهان ایراد ایلدی. نتکم اخلاق ناصریده
منقولدر. براطنا بدن احتراز ایدوب اتمدک. ودخی جالینوس ایتدیکه بالعیان
والمشاهده کورورز که بعضی کمسنه لرک طبیعتی خیر اقتضا ایدر. بروجهله
اول حالدن منتقل اولمز. وبو قسم قلیلدر. وبعضی کمسنه لرک شر اقتضا ایدر
اول هیچ وجهله خیری قبول ایلیوب شردن منتقل اولمز. وبو قسم قسم اولدن
اکثردر. وبعض کمسنه لرک طبیعتی ایکیسنه داخی قابلدر. مصاحبت اخیار له خیر
ومقارنت اشرار له شریر اولور. وبو قسم متوسطدر. پس جالینوس دن نقل اولنان
کلام مقتضاسی اوزره بعضی اخلاق قابل تبدیل. وبعضینک تبدیلی مستحیل
اولور. اما جمهور متأخرین وعامه محققین سابقا نقل اولنان مذهب اولده
درکه هر خلق تبدیلی ممکندر. زیرا هیچ خلق طبیعی دکلکه تبدیلی ممتنع وانتقالی
محال اوله. اکر خلق طبیعی اولوب تبدیلی محال. وانتقال وتحویلی استحالیه اشتمال
ایدیدی. شرایع ونوامیس که انبیا علیهم الصلوة والسلام احکام وتأسیس ایتمشلردر

ضایع

١٩

ضایع وباطل. وقوانین تربیت وسیاست که علما وامرا اجراسنه اتفاق ایتمشلردر
عبث وبی طایل اولوردی. عامه اهل علم تعلیم وتأدیب اولاد واطفال و
تربیت وتثقیف سرا وخدم وحشم ایتمکده متفقلردر. وتأدیب وتربیتک
نفعی ظاهر وفایده سی محسوس ومشاهد. وعایده سی روشن وباهردر.
پس تبدیل اخلاق ممکن ایدوکی کالشمس فی وسط النهار ظاهردر. غایت
مافی الباب بعضی اخلاقک محلنده تمکن واستقرار بولمشدر. وجوهر نفسدن
آثار واحکامندن طولمشدر. انک کبی خلقک ازاله وتبدیلی غایتده دشوار
وعسیر. وبو مقوله اخلاق اصحاب جهل وشقاوده بسیار وکثیردر. وبو مقوله
اخلاقک ازاله سی ریاضات شدیده ومجاهدات کثیره عدیده استر. انکچون
اکثر جهال وناقصلر خلقه تبدیل ناممکن تخییل ایدوب تبدیل خلق و
تکمیل نفس طریقنده مجاهده وریاضت ایتمکدن تقاعد ایدوب قلل جبال
جهل وضلاله تصاعد ایدرلر. پس اکر امتناع تبدیل خلقه احتمال ویریلسه تأدیب
نفوس انسانی وسیاست اشخاص بشری خصوصنده تکاسل واهمال اولنه وهر
کشینک زمام اموری طبیعتی الله ویرله. اکثر خلایق نقصان وشقاوتده قالوب
بعضی اسیر فسق وفساد. وبعضی مبتلای غضب وعناد. وبر طایفه دام حرص

وطمعه کرفتار ۔ وبر زمره قلّه کبر ونخوتدن حضیض ذلّ ونکبته نکونسار
اوله لردی ۔ لکن رحمت رحماّن ولطف عنایت حضرت منّاننک اقتضا ایلدکی
بعضی نفوس بو ورطه لردن خلاص ۔ وقرب قبولده خاص الخاص اوله لاجرم
انلر ایچون مؤدبلر ومعلّملر احسان ایلدی ۔ مؤدب اول اکثر نفوس وخلایقه
عموماً شرایع ونوامیس الهیه در ۔ خاصّه شریعت جناب حضرت خاتمی که ناسخ
شرایع وملل وختم ادیان ونحل ۔ اولمغین رسوم خیرات وفنون آدابک جمله
جامع ۔ وانوار فیض وتکمیل شموس قواعد وقوانیندن لامع ۔ در مؤدّب ثانی
اصحاب عقل صحیح وارباب تمیز وترجیح اولنلر خصوصاً حکمت عملیه در که بو کتاب
بعون الله تعالی فرایدِ فوایدینه حاوی ۔ وجلایل مسایل وخفای زوایاسی حکمای
متقدّمین وفضلای متأخّرینی ناقل وراوی در ۔ هرچند اخلاق ناصری و
جلالی ده بو موضعده تقریر اولنان وجوه دلالت ایلدی ۔ بل عیون مسایلک موضع
ابحاث ومواقع انظار وار در که مسوّده اولیده ایراد وتقریرینه جازم اولمشدم
حالا طبایع ارباب استماع ردای ملالت وسآمتله متزمّل ۔ وامتداد اطناب
اطنابه غیر متحمّل ایدوکین بو مبیضه ده انلری ترک ایتمکه عازم ۔ اولدوق لکن
بو قدر ایراد اید رز که کرکسه مذهب جمهور اولسونکه هر خلق تبدیله قابلدر

کرکسه

کرکسه کلام جالینوسدن فهم اولنان اولسونکه بعضی خلق قابل تبدیل وبعضی
اخرک تبدیلی مستحیل در ۔ بهرحال تقدیر علم اخلاقه احتیاج مقرّر در ۔ زیرا بعض اخلاقک
امکان تبدیلی بو علمه احتیاجده کافی در ۔ وجمله نک تبدیلی ممکن اولماموق مضر
ومنافی دکلدر ۔ نته کم علم طبّه احتیاج اولمقده جمیع امراض قابل علاج اولمق لازم
دکلدر ۔ زیرا بعض امراض قابل علاج ۔ واندن تصحیح مزاج ممکن دکل ایدوکی متفق
علیه در ۔ مع ذلک علم طبّه احتیاج صحیح وثابت ۔ وسبزهٔ بوستان نفعی قلوب عقلاده
ثابت در ۔ کذلک علم اخلاق محتاج الیه ایدوکی محقق ۔ وحکما وعلما آراسنده مصدّق
وبعض اخلاق قابل تبدیل دکل ایسه ۔ دخی احتیاج مزبوره منافی دکلدر ۔ زیرا بعض
اخرک امکانی تبدیلی وقابلیت تحویلی کافیدر بو تقریر ایله بو مقامده ایراد اولنان
اعتراض مندفع اولور ۔ تقریر اعتراض بو در که بعض اخلاق اصلا متبدّل اولمق
احتمالی یوقدر ۔ ومحلّنده ازاله سی قطعا ممکن دکلدر ۔ تجربه بوکا شاهد ۔ صدق
وبرهان ساطع ۔ وعیان ومشاهده دلیل قاطعدر ۔ مثلا بعض نفوس بر وجهله غباوت
وبلادت اوزرنه اولورکه روزکار دراز ومدّت دورازکا تعلیم وتفهیم ایتمکه
صرف مقدور ۔ اولنسه دقایق فنون ۔ وحقایق علومدن ۔ شئ جزوی فهم ایلمز ۔ و
شیخ رئیس ابی علی بن سینا بو حالته بلادت متناهیه دیو تسمیه ایتمشدر ۔ ودیمشدرکه

شمول اول بدیهی الانتاجدر ولیکن بلید متناهی استخراج نتیجه‌دن عاجز ومطلوبه
نافائزدر اولور هرچند صغرایه وکبرایه تصدیق اما اصغرک اکبرده اندراجنه
واقف اولمیوب نتیجه‌ده توقف ایلر ووجه اندفاع تقریر مذکورده وافیدر زیرا
بعض اخلاقک امکان تبدیلی احتیاج علم اخلاقده کافیدر والله اعلم بالصواب

بحث ثالث حکمت عملیه که اوچ علمدر موضوعلری نه نسنه‌لردر انلری بیان
اتمکده‌در وبعض مبادی تصوریه وتصدیقیه که علوم مذکوره‌ده محتاج
الیه وموقوف علیه‌در بو سیاقده مبین ومعین اولنور اولا معلوم اولسونکه
علوم متداوله‌دن هر علم وفنون معتبره‌دن هر فن مسائل متکثره ومباحث
متعدده‌در وهر شی که امور متکثره اوله اکا بر جهت وحدت کرک که انک
عروضی اعتباریله شی واحد اولوب علی حده مطلوب ومشروع فیه اولمق
ممکن اوله چونکه حکمت عملیه دخی امور متعدده ومتامل متکثره‌در اکا دخی
بر جهت وحدت کرک واول جهت وحدت مسائل متعدده مذکوره موضوع
واحددن بحث ایتدوکیدر زیرا مسائلدن بر طائفه بر علم اولوب طائفه اخری
علم آخر اولدوغی بو طائفه بر موضعدن بحث ایدوب اول طائفه اخر موضعدن
بحث ایتدوکیدر وارباب معقولات تمایز العلوم بحسب تمایز الموضوعات

دیدکلرینک معناسی بودر مثلا علم طب جسد آدمیدن بحث ایدر صحت ومرض
جهتندن وعلم هیئات اجرام علویه وسفلیه بسیطه‌دن بحث ایدر لاجرم هر
برسی علم علی حده وفن مستقل اولوب آخره خلط اولنمدی وموضوع علم نه ایدوکنه
اکاه اولمق علم مذکورک تحصیلنده انتباها اوزره‌در مثلا علم اخلاقده
اخلاق نفس انسانیدن بحث ایتمک جهتی ایله ملاحظه وتصور اولنوب شروع
ایلیسه بصیرت تامه اوزره اولور حتی هر مسئله که کلور ملاحظه ایلر اگر اخلاق
انسانیدن باحث ایسه علم مطلوبندن ایدوکن بلوب تعلم وتفهمنه راغب اولور
واگر خلافی ایسه مطلوب تحتنده داخل دکل ایدوکنه عارف وطلبندن هارب
اولور وتفاصیل مباحث موضوعده تحقیقات چوقدر بو رساله اونک بیاننه
متحمل دکلدر وبز من بعد حکمت علمیه‌نک که بو کتابک بنای نحوین موضوع
وطالبه کمال نفعی چون محل توجه وشروع در موضوعی نه‌در وعلوم ثلثه که
انک اجزاسیدر موضوعلری نه‌در بیان وفخذرات معانینک چهره‌لرین برقع
عبارتدن عیان ایده‌لم تاکه شارع کتاب وسامع خطاب اولنلر بصیرت
متصف وانهار عیون بیانندن مغترف اوله‌لر حکیم محقق خواجه نصیر طوسی
ایدرکه چونکه علم مشروع فیه نفس انسانی نجه خلق اکتساب ایتمک کرک که اندن

اندن صادر اولان افعال جمیل ومحمود اوله اکا علم در • پس بو علمك موضوعی نفس
انساندر • اما شول جهتله که اندن افعال جمیله محموده یا قبیحه مذمومه بالاختیار
صادر اولور • پس اولا بلمك كرك كه نفس انسانی نه در • وغایه كمالی نه نسنه در
وقوتلری نه لردر که انلری وجه محمود اوزره استعمال ایدیجك كمال وخیر كه
مطلوب انسانیدر واصل اولور • ودرجه كمال ومراتب سعادتدن مانع نه در كه
اندن اجتناب ایتمك دخی تحصیل خیر وكمالده لازمدر • بو تخلیه درخاء معجمه ایله
یعنی نفسی رذایل اخلاق وقبایح اعمالدن تهی وخالی قلمقدر • اولكی تحلیه درحاء
مهمله ایله یعنی نفسی جلایل اخلاق ومحاسن اعمال الله مزین وحالی قلمقدر • وبعض
اصفیا تخلیه یی که عدمیدر مقدم قلدیلر تحلیه یه که وجودیدر **قطعه** ترك بدی
مقدمهٔ فعل نیکی است • اول علاج مردم بیمار احتماست • خود نفی باطل اول لفظ شهادت
اول اعوذ وانکهی الحمد والضحاست • اول بشوی دست پس انکه نماز کن • یعنی
بشوی دست زهر چه ان نه یارماست • پس طالب خیر وسعادت اولسه اخلاق و
افعال حسنه یی بلمك كرك كه چهرهٔ وجود نفس انسانی محلی • واخلاق واعمال ذمیمه
دخی بلمك كرك كه مرآت وجودی انلردن پاك ومجلی اوله **بیت عربی** عرفت الشر
لا للشر لكن لتوقیه • فمن لا یعرف الشر من الخیر یقع فیه **نثر** پس معرفت نفس انسانی

وقوای

وقوای ظاهری وباطنیسی نلردر بیانی ایچون • وكمال ونقصان وسعادت وشقاوتی
نه در ونلرده در • اظهار وعیان ایچون اوچ مقام ایراد اولندی • وهر مقامده نیجه
امور مهمه • وفواید نافعه مندرج قلندی **مقام اول نفس انسانی که نفس ناطقه
ایله تعبیر اولنور نه نسنه در انوك بیانندهدر** معلوم اولسونكه حكما نفس ناطقه
دیدكلرینه لسان شرع مطهرده روح دیرلر هر چند یسالونك عن الروح
قل الروح من امر ربی ایات كریمه سنك اشارت شریفه سی اولدر كه حقیقت روحدن
وماهیتی نه ایدوكین كشف وعیان قصدا بلمك مؤمن اولانه روا • ادب عبودیته
لایق وسزا • دكلدر • بناء علیه مشایخ حقیقت وعلماء شریفدن نیجه ایمهٔ كبار
حقیقت روحده تكلم ایتمكدن اباو فرار ایلدیلر • لكن ظاهر ولا اقل محتملدر كه
قرآن عظیم • وفرقان كریمده بیان بیورلمیان حقیقت وكنه ماهیت روحدر كه
حد تمام • وفصل خاص وجنس عام • ایله اولور • اما بعض عوارض خارجه وخواص
آثار ظاهره سیله ترسیم اولنمغه منع یوقدر • لاجرم جمهور علما وكافهٔ حكما مستدلین
تعلیم وطلاب كماله تفهیم ایچون تعریف • وترسیم ایلیوب دیدیلر كه نفس انسانی
بر جوهر بسیط غیر جسم وجسمانیدر • بالذات معقولاتی ادراك وتعریف وبدن
محسوسده الات وقوی سبیله تدبیر وتصرف ایدر • وبو تعریف قول كافهٔ حكما

ومذهب اکثر مشایخ صوفیه • ومختار بعض علماء کلام در • وماهیت نفس ناطقه
وحقیقت روحده اقوال چوقدر لکن طلب اختصار ایچون مختار اولن تعریفدن
غیریسنی ذکر ایتمدك • حضرت شیخ کامل شیخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره
کتاب عوارف المعارفده ذکر بیورمشلردر • طالب اولنلر کتاب مذکوره رجوع
ایلسونلر • اما بیز تعریف مذکورك ایضاح وتحریر و فوایدقیودنی اثبات وتقریر
ایچون التزام ایرادا ایده لوم که نفس انسانی طاقت بشری ارشدوکی مقدار معلوم
اولوب • معرفت نفس عرفان رب العالمینه اهم مرادات وسرمایه سعادات • واول
واجبات ومقدم طاعات وعباداتدر • وسیله اوله • امر اول اثبات وجود
نفس در • امر ثانی نفسك جوهر اولمه سین بیاندر • امر ثالث نفس بسیط اولدوغن
عیان قلمقدر • امر رابع نفس جسم وجسمانی دکل ایدوکین تقریر ایتمکدر • امر
خامس نفس بنفسه مدرك والاتله متصرف ایدوکین تحریر ایتمکدر • وامر سادس
نفس حواسله محسوس دکل ایدوکین کشف وتنویر
معلوم اوله نفس انسانیه نك وجودی بدیهی اولیدر • وبدیهی اولی دلیل وبیان
وحجت وبرهان کتورمکدن مستغنی در • زیرا اظهر اشیا انسانه کندو حقیقت
ذاتیدرکه بر آن وبر ساعت مخفی ونا معلوم اولمق یوقدر • کرك خفته کرك بیدار

کرك

کرك مست وکرك هشیار جمیع احوال واطوارده نفس انسانی کندو ذاتنه شعور
واشعاردن خالی دکلدر • وانسانك معرفت ذاتنده حجت واستدلاله محتاج
اولمز • زیرا شویله نفسی ما بیننده تخلل وواسطه محالدر • اما نفس مجرد میدر
مادیمیدر جوهر میدر عرض میدر • وسایر احوالی وخواصی واحکام وآثاری
دلیله محتاجدر • واثباته موقوف اولمسه جایزدر • وانلرك اکثری وجدان صحیح
وذوق سلیمله معروفدر • لکن تنبیه وتوضیح علما ما بیننده نهج صحیحدور
بناءً علیه امور باقی دخی ایراد اولندی
معلوم اوله که موجود
ممکن ایکی قسمه منحصردر بری جوهر بری عرض • زیرا اکر قیامنده غیره محتاج
اولمیوب بنفسه قایم ایسه جوهردر • اکر بنفسه قایم اولمیوب قیامنده غیره محتاج
ایسه عرضدر • واول اخر که انکله قایمدر بو عرضك موضعیدر • جوهرك مثالی
جسم کبی که بنفسه قایم وقیامنده اخره محتاج وتابع دکلدر • عرضك مثالی لون
جسم کبی که بنفسه قایم اولمیوب بلکه جسمله قایمدر • حتی جسم اولمسه مجرد لون
بنفسه قایم اولمق طور عقلدن خارجدر • وجوهر دخی ایکی قسمدر • بری مجرد
بری مادیدر • مجرد اولدر که اکا اشارت حسیه قابل اولمیوب تفریق وتبعیض ایتمك
میسر اولمیه عقول ونفوس کبی • ومادی اشارت حسیه قابل اولوب تفریق وتقسیم

ممکن اولندر جسم کبی • وحکما اثبات جوهریت نفسده نیجه دلیل اقامت ایلدیلر
• وخواجه نصیر کتاب اخلاقده نیجه سن ایراد ایلدی • بو انلردن احصرینی نقل ایدیلم
واول بودر که چون عرض موضعك مقبولی ومحمولی • وموضوع بونك قابلی وحاملی
ونفس انسانی دایما صور عقلیه ٔ علمیه ٔ حامل وقابلدر • زیرا صور علمیه یی
نفس تحصیل ایدوب اول صورلرا حاصل اولمقدن خالی دکلدر • پس لازمدر که
نفس جوهر وموضوع اولوب بو صوری قابل وحامل اوله • پس نفس عرض اولمق ممکن
دکلدر • زیرا عرضیت بو معنایی منافیدر ومبانیدر • اما بو دلیلده نظر ظاهر وارد
زیرا حکما قیام عرض بالعرضی تجویز ایلدیلر • وحرکتله سرعتی اکا دلیل کتوردیلر
حرکت عرضدر • وسرعت دخی عرضدر • ینه حرکتله قایمدر • دیدیلر پس ایله
نیچون جایز دکلدر که نفس عرض وصور علمیه دخی عرض اولسون • وبو عرضی اول
عرضی حامل وقابل اولسون • پس جوهریه نفسده سایر ادلیه اعتماد اولنسون
بو مقامده بسیطدن مراد اولدر که اصلا تجزیه وتبعیض وتفریقه
وتقسیمه قابل اولمیه • ومرکب انوك خلافیدر یعنی ذو اجزا اولوب اجزاسنی بری برندن
تفریق ایتمك ممکن اوله • چون بو مقدمه معلوم اولدی پس مفهوم اولسون که نفس
انسانی بسیطدر یعنی اجزا وابعاضی یوقدر • وتفریق وتقسیمه قابل دکلدر •

اولدرکه

اولدر که بعضی اشیایی که بلاشبهه بسیطدر • وحدت کبی مثلا نفس انی تعقل ایدر
وتعقل خود صورت معقول ذات عاقلده حال اولمغله اولور • پس نفس منقسم
اولیدی انده شی منقسم حال اولمق لازم ایدی • زیرا محلك انقسامندن حالك
دخی انقسامی لازم کلور • چون حالکه وحدت متعلقه در غیر منقسمدر • لابد
محل دخی که نفس ناطقه در غیر منقسمدر • وهو المطلوب
اولا معلوم اوله که جسم اول جوهردر لرکه جهات ثلثه اعنی طول وعرض
وعمقده انقسامی قبول ایلیه • وجسمانیدن مراد اولدر که یا نفسنده یا هیولای
اجسامده حال اوله • پس جمیع اعراض که جسمده حالدر • وصورت جسمیه
ونوعیه که هیولیده حالدر جسمانیدر • وکاه اولور که اجسام واعراضنه جمله
جسمانیات دیرلر • چون جسم وجسمانی نه در معلوم اولدی • پس مطلوبمز که نفس
انسانی جسم وجسمانی دکلدر ظاهر اولدی • زیرا هر جسم وجسمانی منقسمدر • ونفس
خود غیر منقسم ایدوکی امر ثالث تقریرنده ظاهر اولدی • پس نفس جسم وجسمانی
دکل ایدوکی دخی ظاهر اولدی
چون سابقا معلوم اولدیکه نفس کندوسنی ادراك
ایلر بلکه ادراك ایتدوکن دخی ادراك ایلر • وجایز دکلدر که نفس کندوسنی آلتیله

ادراك ایلیه. زیرا شیئله نفسی ما بیننده آلت تخلل ایتمك ممكن دكلدر. وحكما
كه عقل و عاقل و معقول متحددر دیرلر. مرادلری بو معنیدر. یعنی نفس كندوسی
ادراك ایتمه سی واسطه ایله دكلدر دیمكدر. اما نفسك آلات ایله متصرف اولدیغی
ظاهردر. مثلا آلت بصر ایله ادراك مبصرات و آلت سمع له ادراك مسموعات
ایلر. وعلی هذا القیاس. و بو تصرف علمی دركه قوت مدركه دن ظاهر اولور.
و بر تصرف دخی ایدر اول اولدركه ادراكدن صكره تحریك اعصاب
وعضلات ایلر. و بو تحریك سببیله بدندن افعال متعدده ظهور ایلر. و
بو تصرف تحریكیه قوت محركه دن صادر اولور. و بو وجهله صادر اولان
افعاله افعال اختیاریه دیرلر. و بو افعالك كیفیت صدوری و كیفیت مبادی
واسبابی علم طبیعیده بیان اولنور   نفس چون جسم
وجسمانی دكل ایدوكی ظاهر اولدی. پس حواس ایله محسوس اولمدوغی ظاهردر.
زیرا حواس ایله محسوس اولان جسم یا جسمانیدر. چون نفس ناطقه جسم و جسمانیدن
مجرد و معرادر. پس محسوس اولمق دایره سندن منزه و مبرادر بیت زان روی
بچشم تن جانان ننماید. جانست تن نازك و جان ننماید مقام ثانی چون
نفس ناطقه تعریف و تعریفنك قیودی فوایدینه توقف اولندی ارزكه طاقت بشریه

اكا واصل اولدی. بو امور مذكوره ایله اكا تنبیه و اعلام حاصل اولدی. پس
شمدن ذكر و نفس ناطقه نك وجودی هلاك بدنله زایل. وانیت ذاتی بنای
جسدیله باطل اولمیوب بعد مفارقة البدن دایم و باقی و عالم مجرداته متصل
وملاقی اولوب ابد الآبدین زمره خالدیندن اولدوغن بیان ایده لوم كه بزم
مطلوبمز عظیم النفعدر. واندن غیری حكمت و شریعتده اصل جلیل. ومرام مهم
جلیلدر. زیرا سعادت اخرویه نك ثبوتی اكا مبتنی. وثمرات حشر روحانی
بو شجره دن مجتنی در. وكافه حكماء الهیین. وعامه فلاسفه طبیعیین بو سمته
مائل و بو قوله قائل اولمشلردر. وحكمادن بو مذهبه مخالف كمسه یوقدر
الا فرق طبیعییندن بر شرذمه مذمومه و فرقه محرومه كه منازل حكمت
وفلسفه حقیقیه راه بولمیوب بیابان طبیعتده افتاده چاه اولدیلر. واندن حشا
دخی دیرلر. زیرا انسان كه خلاصه عالم و خلیفة الله اعظمدر حشا
فلوات گبی ذاهب و نابت. و شرف معاد و دولت بقا و لقا اكا غیر ثابتدر
دیدیلر. و بونلر حكماء معتبرین آراسنده سفالتله معروف. و فلسفه لری ركاكتله
مشهوردر. معلوم اوله كه چون اجزاء بدن عناصر متضاده دن مركب
وخرابه جسد اجسام متخالف الطبایعدن مترتبدر. و قدرت مبدع حكیم

وصانع علیم امور مختلفه دن جمع و تلفیق • و اشیاء متضاده نظم و توفیق ایدوب •
بدنی اجزای متفرقه دن مؤلف و روح حیوانی و حرارت غریزیه ایله مستعد و مشتاق
اتمکله نفس ناطقیه کسب کمال ایچون آلت مرتب • و قطع طریق سعادت ایچون مرکب
ایلدی و چون بو اضداد قهر الهی ایله مقهور • و حیزندن مفارق و جزء بدن
اولمغه قسر ربانی ایله مقسور اولمشلردر • لابد بو قهر دایم ابدی • و باقی سرمدی
اولمق ممکن دکلدر • بلکه بالآخره اجزای عناصردن هر بریسی حیز اصلیسی
طالب • و امکنهٔ طبیعیه سنه هارب اولوب عقدهٔ ترکیب انحلاله مائل و وصلهٔ
اجتماع و انفصال بالکلیه زائل اولسه کرک قطعه لمنبه اضداد در عناصر
عالم سبب بودر • که اولمز مرکبات موالیده اعتبار • چون اعتدال بولمیه اضداد
لاجرم • ترکیب عقده سی بولور البته انحلال • اما خراب دیار جسددن سلطان
نفسه زوال کلمز • و اندراس اطلال و دمن بدندن کرد فنای روحه کرد فنا
قونمز • بلکه خیمه بوزیلور • اما سلطان سوار کشتی طاغیلور • لکن بینه رئیس
درکار رباعیه خیام تنت بخیمه می ماند راست • وین خیمه برای رفتن راه فناست •
فراش اجل برای دیکر منزل • ویران کند این خیمه چو سلطان برخاست •
بلی چون نفس ناطقه مجرد در • مجرده قبای بقادن غیری خلعت اولمز • وقامت

روحه

روحه اکرچه جیب حدوث مجرد در • لکن دامن ابدیتی کل زوال و کرد فنادن
طولمز • زیرا زوال و فنا جسم جسمانیه ملایم در • دامن مجردات خار فنا
تعلقندن بری • و چهرهٔ روحانیات کرد زوال عروضندن سالمدر • خواجه
نصیر طوسی امتناع فنا و دوام و بقای نفس ناطقیه دلیل ایراد ایلدی • اما
بز احتمال تطویلدن خوف ایدوب نقل اتمدک • اما خلاصهٔ کلام و حاصل
مرامی اولدر که • هر شی که قابل فنا • و متحمل عدم بعد الوجود اوله اول شی البته
بر محلده حال اولمق کرک • صور و اعراض کبی • مثلا جسمک عرضلری لونی کبی
رایحه سی کبی زوال و فنا بولور • و صور جسمیه و نوعیه دخی که هیولیده حلول
اتمشلردر زایل فنا اولور • زیرا کورورز بر جسمدن لون کیدوب
بی لون قالور • و بر محلدن بر صورت کیدوب صورت اخری کلور •
اما بر ایکی حال اولمیوب مجرد محل اوله • مجردات کبی اصلا انلره وجودندنصکره
فنا کلمز • و عدم بعد الحدوث که فنا اندن عبارتدر انلره عارض اولمز • و
متأمل صادق و متفکر حاذق که احوال عالم کون و فساده نکران • و بیک
نظری کوچه اطوار خلع و لبسه کذران اوله • عالم و واقف اولور که • فنا که
عالم عنصریده شایع و مشتهردر • همان اعراض و صوره مختص و منحصردر •

اما اعراضك زوالی معین خصوصا ذکر اندوکن مثالدن ظاهر و مبیندر
اما صورك فناسی کون و فساد حالتده مقرردر • وفسادا اصطلاح حکماده
هیولی بر صورتی حقرب کون صورت اخری کیمکله مفسردر • مثلا عنصر آب
تبخیر اولوب هوایه انقلاب ایلسه صورت هوائیه کلمسی کون صورت مائیه نك
کیمسی فساددر • وخلع ولبس واستحاله لفظندن اصطلاح حکماده بو معنی
مراددر • بو صورتدن منقلبا ولن ما و منقلب الیه اولن هوانك هیولیسی بردر
اما صورت آب که فانی اولدی صورت هوایه که حادث اولدی مغایردر
پس صورتکاه حادث کاه فانی اولدوغی ظاهردور • هیولی ایکی حالتده
باقی وایکی صورته داخی ملاقی در • وچون نفس ناطقه نه صورتلرندر عرضدر
بلکه مجرددر • پس انوك زوال وفناسی ممتنع • ودوام وبقاسی سرمددر
بلکه هلاك بدن نفسه نسبت بر صانعه زوال آلت • وبر فارسه ضیاع مرکب
کبیدر •

معلوم اوله که نفس حکما قتنده اوچ نسنیه اطلاق اولنور • برسی نفس نباتیدر
برسی نفس حیوانی در • برسی نفس انسانیدر • اگرچه بیزم مقصودمز بو کتابده
نفس انسانیدر فقط • اما نفس نباتی وحیوانیه یه دخی فی الجمله اشارت

ایدلم

ایدلم کیم که اصطلاح حکمایه بر مقدار وقوف حاصل اولوب نفس انسانیه یه مزید
ایضاح دخی اوله • اولا نفس نباتی هر جسمده که نامی اوله نبات گبی حیوان گبی
انسان گبی انده موجوددر • وشول جسمده که جامد اولوب نمودن خالی اوله بسائط
عناصر که آتش وآب وهوا وترابدر • انلر گبی • ومعدنیات ومرکبات غیر نامیه گبی
انلرده نفس نباتی معدوم ومفقوددر • وجسمده اولان خواص وآثار تغذیه
تنمیه گبی وانلرك لوازمی جمله سی نفس نباتیه یه مستند • ونفس نباتی انلره مبدا
وعلتدر • تغذیه دیواکا دیرلر که غذا کندو صورتندن چقوب مغتذی اعنی
غذا خور اولان جسمك صورتنه کیروب اندن جزء اوله • وبو تغذیه نك نبات
وحیوانده وانسانده وجودی لازمدر • مثلا نباتاتده اجزاء مائیه وترابیه که
غذای نباتدر عروقدن سرایت ایدوب نبات مغتذینك صورتنه کیروب
اندن جزء اولور • کذلك انسانده وحیوانده غذای ماکول معده یه معده دن
کبده کبدن اعضایه وارب هضم تماملا منهضم اولوب حیوان مغتذیه جزء
اولور • وتنمیه ونمو اکا دیرلر که جسم نامی اگر نبات اگر حیوان اگر انسان اقطار
ثلثه سنده یعنی طولنده وعرضنده وعمقنده تناسب طبیعی اوزره متزاید اوله
بو قوت تنمیه آخر عمره دك باقی ومستدام اولمز بلکه یوز یاده نك که اکا عوام بویکه

دیرلر مقدار معیّنی و زمان مقدّری واردر که اول زمانه واصل اولدقده
قوّت تنمیه واقف اولوب عملدن قالور • واکا حکما سنّ وقوف دیرلر • واول
انساننک یکرمی دورت یاشنه وارنجق واقف اولوب من بعد نموّ او زرنه ارتمز
اما سمن که سمزلکدر نموّ دکلدر • زیرا اقطار ثلثه‌ده اولمز انسان نه قدر سمین
اولسه طولندن خردال قدر زیاده اولمز • اول سببدن سمن نموّ عدّ اولنمز • امّا
تغذیه آخر عمره دک باقی و فنی زوالدر • زیرا نبات و حیوان و انساننک غداسز
بقاسی محالدر • و بو نفس که جسم نامیده ثابتدر صورت نوعیه‌سی در • زیرا حکما
ذاهب اولدیلر که هر جسمک اکر بسیط اکر مرکّب اکر فلکی اکر عنصری البتّه بر صورت
نوعیه‌سی واردر که آنونکله سایر انواعدن ممتاز اولور • و خواصّ و آثارینه اول
صورت مبدأ علّتدر • پس جسم نامیده کی صورت نوعیه که مبدأ آثار مختصّه
و خواصّ لازمه‌سیدر نفس نباتی دیدلر **ایکنجی که نفس حیوانی در** هر حیوانده ناطق
و غیر ناطق موجوددر • و حیوان اولمیان جسم نامیده نباتات کبی مفقوددر
و حیوانک خواصّ لازمه‌سنه حیات کبی حسّ کبی حرکت بالاراده کبی بو نفس مبدأ
و سببدر • و حیواناتک صورت نوعیه‌سیدر **اوچنجی که نفس انسانی در** نوع
انسانه مخصوص و مقارندر • و نوع انسان سایر انواع حیواناتدن بو نفس ایله

ممتاز

ممتاز و متباینندر • و انسان خواصّی که غیری انواع حیوانات و اجناس نباتاتده
یوقدر • تعقّل کلّیات و نطق و ضحک کبی جمله‌سنک مبدأ و علّتی بو نفسدر • و
بو نفسلرک هر برسنک نیچه قوّتلری واردر • و اول قوّتلر داخی نیچه افعاله سبب
و مبدادر **قوای نفس نباتی** معلوم اوله که نفس نباتینک دورت قوّتی واردر
اولکسی قوّت غاذیه • ایکنجیسی قوّت نامیه • اوچنجیسی قوّت مولّده • دردنجیسی
قوّت مصوّره‌در • غاذیه ایله نامیه شخصک بقاسی ایچون لازمدر • زیرا غاذیه
و نامیه اولمسه شخص باقی اولوب کمال مطلوبه ارشمک ممکن اولمز • امّا مولّده
مصوّره بقای شخص ایچون لازم دکل • بقای نوعی ایچون لازمدر • زیرا مولّده
مصوّره اولمسه شخص فانی اولمز • لکن شخصی خلفی قلمز • عنین اولن آدمی کبی
خلف قالماموق انقراض نوعه مؤدّی اولور • و بو دورت قوّت که ذکر ایلدک بونلره
قوای مخدومه‌در • زیرا هر برسنه دورت قوّت دخی خدمت ایلر • انلره قوای خادمه
دیرلر • و انلر قوّت جاذبه و قوّت ماسکه و قوّت هاضمه و قوّت دافعه‌در •
حکیم محقّق نصیر طوسی بو مقامده بو قدر بیان ایله اکتفا ایلدی • امّا بز چون کوردک
که علم طبیعی و علم طبّه اشتغال ایتمینلر • بو قوّتلرک معانیسنی و کیفیت عمللرینی تمام
معلوم ایدنمزلر • پس بو کتابمزک نفعی تامّ و فایده‌سی عامّ اولمغیچون شرح و بیانی

علی وجه الاختصار ایراد ایلدک • اولا معلوم اوله که هر جسم نامی اکر نبات
اکر حیوان اکر انسان غذایه که بدل ما یتحلل در • اعنی جسمدن هر آن اریوب کیدن
نسنه نک یرنه بدل اولیجق شیئه محتاج در • خصوصا حیوانکه حرارت غریزیه سی
اعنی یورکی اچنده کی دم غلیظک حرارتی که انسوز حیوان اولمق ممکن دکلدر
علی الدوام اجزای بدنی تحلیل ایتمکده • اعنی اریدیب کیتمکده در • پس اکر کیدنک یرینه
غدا کلمیه • و متحلل اولان غدا متحلل اولن بدننک عوضی اولمیه • ترکیب باطل
وحیات زایل • اثار علاج منعدم • بنیان بدن منهدم اولمق لازم کلور • پس
بدنه وارد اولان غدا بدندن جزؤ اولمق کرک • وصورت اولیسی اوزره باقی اکن
بدندن جزؤ اولمق ممکن دکلدر • بلکه لازمدر که قوای بدنیه انده تصرف عمل ایدوب
انی بدندن جزؤ و بدل قلمغیچون صورت اولیسندن چقروب بدن صورتنه قویوب
جزؤ بدن و بدل ما یتحلل ایلیه • و غدا بو مرتبه یه وارنجه اعنی بدن مغتدیه
کرنجه نیجه مراتب و اطواری و قوای بدنیه نک غدای بدندن جزؤ ایدنجه
نیجه اعمالی و اثاری واردر • مقام اقتضا ایتدوکی قدر ذکر و تفصیل ایدلم
که بعض ایات انفسدن که سنریهم ایاتنا فی الافاق وفی انفسهم اشارت شریفه سی
مقتضاسنجه بی پایاندر • اسماع اهل اعتباره داخل • و انظار اولی الابصاره

نمایان اوله که غدا داخل بدنه نازل • و حلقومدن معدیه واصل اولنجه
معدده بر قوت واردر که غدایی طالب و اندن کنده و یه جاذبدر
و بو قوت حکما و اطبا قتنده بدننک جمیع اجزا و جمله اعضاسنده واردر • پس
غدایی معدیه معدهدن کبده کبددن جمله اعضایه جذب ایلر • و بو
قوته قوت جاذبه دیرلر • و غدا بو مواضعده اعنی معده و کبد و اعضاده بر
مقدار اکلنمک کرک که قوت هاضمه هضم عملن اشلیه • و الا غدا هضم
اولمدن بدندن جزؤ بدل ما یتحلل اولمز • پس بر قوت کرکدر که
غدایی موضعده تمام هضم اولنجیه دک طوته قوی ویرمیه • بو قوته قوت
ماسکه دیرلر • بو قوت ماسکه غدایی امساک ایدرکن بر قوت داخی وار
درکه غدایی هضم ایلر • اعنی صورتی اولدن چقرر • و جزء بدن اولمغه
مناسب صورتنه قویر • و بو قوته هاضمه و انوک فعلنه هضم دیرلر • و داخی
معلوم اوله که غدانک هر جزوی هضم اولوب بدندن جزؤ اولمغه صالح
دکلدر • بلکه لطیفی هضم اولوب غلیظی و کثیفی فضله اولوب • بدندن خارجه
دفع اولمق کرک که بدنه ضرر کلمیه • پس اول قوت که فضله لری خارجه
دفع ایلر • اکا قوت دافعه دیرلر • و حکما علم طبیعیده و اطبا کتب طبیه ده

بو قوتلرك فرداً فرداً وجودنه و بری برینه مغایرتنه ادلّه ایرادی ایلمشلردر
امّا بزوم کتابمز بو فنّك موضوعی اولمادوغی یادنه شروع ایتمدك وطالب
وراغب اولنلر کتب علم طبیعیه و فرعی اولن علم طبّ کتبنه رجوع ایلسونلر
هضمك دورت مرتبه‌سی واردر که هر مرتبه‌ده بر موضعده اولور • وهر مرتبه‌نك
بر فضله‌سی واردر که موضع هضمك قوّت دافعه‌سی انی طشره‌یه دفع ایدر
بدنی ضرردن صقلمق ایچون مرتبهٔ اولی معده‌ده‌در • وحکما ایدرلر که
بو هضمك ابتداسی دهاندر • زیرا سطح داخل دهان سطح داخل معدیه
متّصل وملاحقدر • وغذا دهانه کیروب مضغ اتمکه • یعنی چینمکه بشلدقده
فی الجمله هضمك ابتداسی حاصل اولور • وبو هضمك انتهاسنه معده‌ده بعد
زمان واصل اولور • وغذا بو هضمله معده‌ده منهضم اولیجق کشك
تحیین ترخانه قویتی کبی اولور • واکا یونانیلر کیلوس دیرلر • وبو هضمك
فضله‌سی ثقل غایط درکه امعاطه یقندن مقعده واصل اولوب خارجه
مندفع اولور • مرتبهٔ ثانیه کبدده اولور • وکبد جکرك قرآسنه دیرلر
زیرا هضم اوّلله منهضم اولوب کیلوس اولن غذانك لطیفی معده‌دن ماساریقا
انجه وطاره جوق طمرلردر که بر طرفی نهایت معدیه • و بر طرف اخری مقعّر کبده

اعنی جکرك چقور طرفنه متصل اولمشدر • پس لطیف کیلوس ماساریقادن
کبده واصل اولیجق کبدده تکرار طبخ ونضج بولوب بر هضم دخی اولور • بو مرتبه‌یه یونانیلر
کیموس دیرلر • وبو مرتبه‌ده اخلاق اربعه متمیّز ومتکوّن اولور • زیرا
اجزاء ناریهٔ لطیفه‌سی حرارت ویبس سببیله احتراقه مایل اولوب
کمال خفتندن کبدك نارینه لازمدر جمله‌نك اوستنه اکا صفرا دیرلر
واجزای ارضیهٔ کثیفه‌سی دُرددر • دردیّت کبی اشغایه چوکر اکا سودا دیرلر
بو ایکیسینك مابیننده اولن اکر نضج تام بولدیسه اول دم اولور
واکر بولمیوب بر مقدار خام قلدیسه اول بلغم اولور • مرتبهٔ ثالثه عروقده‌در
زیرا اخلاط مذکوره جکرك جانب محدّبنده یعنی یمرو طرفندن متصل اولن
عرق کبیردن که مجوّف • وعروق صغار بدنه متّصلدر • عروق مذکوره‌یه
اقوب ایوب عروقده تکرار بر هضم دخی اولور • وبو هضم سببیله بدندن
جزو اولوب اعضا اولمغه صالح اولور • وبو هضمك فضله‌سی بخار اولوب
مسامات بدندن متخلّل اولوب چقر کیدر • یا عرق ووسخ اولور • و
حمامده کیسه ایله چقن کیدن بودر • وبعض حرارت بدنله فرج بولوب
قمل اولور • مرتبهٔ رابعه اعضاده اولور • زیرا غذای مذکور کبدده

اختلاط اولوب عروق کباردن عروق صغاره که جداول دیرلر و سواقی
درواضع دخی دیرلر • دوکیلوب وانلردن دخی خرده عرقلره که عروق
لیفیه دیرلر • غایت صغرلرندن خرما لیفنه تشبیه اولنور • دوکیلوب انلرک
خرده جه اغزجقلرندن اعضایه ترشح ایدوب اعضایه ملتصق ولون و
قوامده تمام متشابه اولوب • والحاصل عضوک متحلل اولان جزونه بدل
اولوب عضو اولور • و بو اخر مراتب هضمدر • و بو هضمک فضله سی منیه که
ماده آدمی اولور **قوة مولده** شول قوتدرکه جسمدن بعض اجزاسنی آیروب
فصل ایدوب انک مثلی بر شخص آخره ماده و مستعد ایلر • مثلا جسم نباتیدن قوت
مولده بعض اجزاسنی آیروب تخم ایلر • و بو تخمدن انک مثلی بر فرد اولور • اکر
قوت مولده اولمیدی تخم حاصل اولمزدی • و حیوانده قوت مولده ماده منیدن
سایر اجزادن آیروب تحصیل ایلر • اکر قوت مولده حیوانده اولمسه ماده حاصل
اولمز **قوة مصوره** اول قوتدرکه ذکر اولنان اجزاکه ماده شخص (اجزا) ولمغه مستعد
اولمشدر • بر موضع قابله دوشسه تخم نباتات ارض مخزون کبی • ونطفه حیوانک
رحم انثی کبی • بر قوت سببیله انلره صورت فیض اولوب شخصی مستقل اولورلر
ماده مذکوریه صورت فیض اولمغه سبب بو قوتدر بو قوت اولمسه صورت (بولمزدی)

قوای نو

قوای نفس حیوانی قوت حیوانی ایکیدر برسنه قوت مدرکه دیرلر • و برسنه قوت
محرکه دیرلر قوت مدرکه اولدرکه حیوانده اولان ادراکه سبب اوله • و
اول دخی ایکی صنفدر • زیرا قوت مدرکه نک التی اولان که اکا حاسه دیرلر
ایکی نوعدر بر نوع حواس ظاهره و بر نوعی حواس باطنه • پس قوت مدرکه
ایکی صنف اولدی صنف اولکه التی حواس ظاهره در سبد **صنف اولکه التی**
حواس ظاهره در بشدر اولکی قوة لامسه در و بو بر قوتدرکه بدنک جلد ظاهرینک جمله
قونلمشدر • و نفس بو قوت سببیله کیفیات ملموسه حرارت و برودت کبی
ادراک ایلر • بشرط انکه کیفیت مذکوره نک حاملی اولان جسم بدنه ملا(مسه)
و اتصال ایده • مثلا برودت کیفیتنک حاملی اولان جسم قار و بوز کبی بدنه
ملامسه ایلسه فی الحال نفس انوک کیفیت برودتنه مدرک اولور • اکر بو قوت
اولمیا ایدی ادراک ایدمزایدی • و بو قوت اکرچه جمیع ظاهر بدنده وارد
اما کف و دستده خصوصا شهادت برمغنک اوجنده غایت قویدر **اکنجسی**
قوة شامه در و اول بر قوتدرکه حیوانک کلزنده که مقدم دماغده ایکی پرچه
اتلردرکه خاتونک ممه لری اوجنه بکزرلر انده قونلمشدر • رایحه لری نفس بو
بو قوتله ادراک ایلر **اوچنجسی قوت ذایقه در** و اول بر قوتدرکه لسانک جرم

اعلاسنده قونلمشدر • رطوبت لعابیه طعامه قریشوب جرم لسانه کیفیت طعامی
حلاوت کبی حموضت کبی ایلدب بو قوت سببیله ادراک اولنور دردنجی قوت ساععه در
واول بر قوتدرکه صماخک اعنی قولق دلکنک دبنده مفروش اولن جسم
عصبانی اعنی سکرلو جسمده قونلمشدر • اصوات انکله ادراک اولنور •
بشنجی سی قوت باصره در واول بر قوتدر که رطوبت جلدیه ده اعنی کوزک
قراسنده که انسان العین ومردم چشم درلر • قونلمشدر • جمله مبصرات
انکله ادراک اولنور • صنف ثانی که التی حواس باطنه در اولداخی بشدر •
اولکسی حس مشترکدر • واول بر قوتدرکه دماغک مقدمنده قونلمشدر
حواس خمسهٔ ظاهره ایله ادراک اولنان صور جمله انده مجتمع اولوب نفسانک
سببیله ادراک ایلر • حکما بو قوتی بر حوضه تشبیه ایدرلر که اکا بش اروق
اقوب دوکلر • ایکنجیسی خیالدر • واول بر قوتدرکه دماغک بطن
اولنک مقدمنده قونلمشدر وحس مشترکده جمع اولوب ادراک اولنان صورتلری
صاحب صورت ومدرک اولن نسنه لری حواسدن غایب اولدقدن صکره
بو قوت حفظ ایلر • مثلا بر شخصه نظر ایلسک مادام که مقابلکده درمدکدر
وصورتی حس مشترکده در • اما مقابلدن غایب اولدقدن صکره حس

مشترکده

مشترکدن زایل اولور خیالده قلور • پس خیالده حس مشترکک حافظی وخزینه
داریدر • اکر خیال اولمیه ایدی برکمسه اشناسین بلکه اقرباسین بلمیوب
هر بار که ملاقی اوله سن کمسین دیدی • اوچنجیسی قوت واهمه در واول بر
قوتدر که معانی جزئیه که محسوس اولمیه ولکن محسوساتدن مأخوذ ومحسوساته
متعلق اوله انلری ادراک ایلر • مثلا عدالت وصداقت کبی محسوس دکلدر
ولکن عدو وصدیق محسوسدر بو معنی اول محسوسلردن مأخوذ ومنشعبدر
واکر بو قوت اولمسه قیون قوردده عداوت ادراک ایدوب اندن کریزان و
کندونک قوزوسنده صداقت حس ایدوب اکا مایل وریزان اولمیدی • دردنجیسی
قوت حافظه در واول بر قوتدر که قوت واهمه ادراک اتدوکی معنیلری حفظ
ایلر • نتکم خیال حس مشترکک ادراک اتدوکی صور محسوساتی حفظ ایلر •
بشنجی قوت متصرفه در وبو بر قوتدر که صور محسوسات ومعانی جزئیه
اراسنده تصرف وتدبیر ایدوب ترکیب وتحلیل ایدر • اعنی بر صورتی بر صورته
ضم وبر صورتی بر صورتدن تفریق ایلر • مثلا یاقوتدن بر طاغ وکمشدن
بر سرو تخیل ایدر • وبو مقوله تصرفات ومعانی غریبه که شعرا تخیل ایدر •
بو قوت تصرفندندر قوای محرکه قوت محرکه دخی ایکی نوعدر برسی قوت شهویه در

واول بر قوتدر که بو قوت سببیله نفس کندویه مطلوب و ملایم اولان نسنه لری
جذب و تحصیل ایلر • پس نفسك جذب ملایم اتمکده اولان حرکاتنه مبدأ بو قوتدر
ایکیجون محرکه دیرلر • و برسی قوت غضبیه در و اول بر قوتدر که بو قوت
سببیله نفس کندویه منفور و ناملایم اولان نسنه لری دفع ایلر • پس نفسك ناملائمه
اولان حرکاتك سببی بو قوتدندر • و قوت محرکه البته قوت مدرکه یه محتاج
واندن مستمددر • زیرا نفسك ملایمه شعوری و ادراکی اولمیوب کرک که انك
جذب و تحصیلنه میل و انبعاثی اولوب اول میل و ارادته سبب اولوب •
ارادت تحریك اعصاب و عضلاته سبب اولوب فعل وجوده کله • کذلك
منفور جانبنده دخی اولا نفسك منفور و ناملایم اولمسنه شعوری اولوب اول
شعوردن نفرت حاصل اولوب نفرتدن دفع جانبنه ارادت جازم حاصل
اولوب بو ارادت دفع جانبنه تحریك اعضا و عضلاته سبب اولوب دفع
وقوعه چقه **قوای نفس انسانی** معلوم اوله که مرکبات عنصریدن موالید ثلاثه
که برسی نبات و برسی حیوان و برسی انساندر اشرف مرکباتدر • و بو مرکبات ثلاثه
عناصر اربعه دن حاصل اولور • عناصر اربعه اکا ماده در و اول سببدن
عناصره امهات اربعه دیرلر • و افلاك اسباب فاعله کبی اولدوغیچون آباء

تسعه دیرلر • فقیر نظم ایتمشدم مصرع طوغمدن چارانه و نه آنه دن اوج مولود
و بو مرکباتك هر برسی فی الجمله اعتدال بولمینجه مزاج تحصیل ایدمز زیرا مزاج که
مرکبه لازمدر اعتدالدن ناشی اولور • و اعتدال نقدر ارتوق اولسه اول قدر مزاج
دخی اکمل و اشرف اولور • مثلا اعتدال حیوان اعتدال نباتدن ارتوقدر • لابد
مزاج حیوان مزاج نباتدن اکملدر • و اعتدال انسان جمله دن افضلدر لاجرم
مزاجی اشرف و اکملدر • و نطفه آدمی ماده بدندر • اغذیه معتدله دن متولد
اولوب هضم رابع مرتبه سنده کمال نضج بولمشدر • لاجرم نفس انسانی که اشرف
نفوسدر مبدأ فیاضدن اکا فیض اولمشدر • و نفس انسانینك تعریفی سابقا مرور
ایلدی • اما الآن انسانه مخصوص اولان قوایی ذکر ایدهلم • پس معلوم اولسونکه
نفس انسانینك مخصوص ایکی قوتی واردر که اول قوتلر سایر حیواناتده و انسان
بو قوتلر سببیله سایر حیواناتدن ممتازدر • و اول ایکی قوت برسی قوت عالمه
برسی قوت عامله در • قوت عالمه دخی ایکی قسمدر • برسی حکمت نظری جهتندن
عالم اولان قوتدر • و بری حکمت عملی جهتندن عالم اولان قوتدر • اما حکمت نظری
جهتندن عالم اولان قوتك اثری و عملی حقایق موجودات • و اصناف معقولات
ادراك ایتمکدر • و حکمت عملی جهتندن عالم اولان قوتك اثری و عملی اخلاق حسنه

واعمال صالحه یی اخلاق ذمیمه و اعمال قبیحه دن فرق و تمیز ایدوب . نیجه عملدر که
اشلمه سی سبب کمال و سعادتندر . و نیجه عملدر که اشلمه سی مورث نقصان و شقاوتدر
انلری ادراک ایلمکدر . و اول کیسی نه عقل علمی و اکنجی سنه عقل عملی دخی دیرلر .
و قوت عامله بر قوتدر که تحریک اعضا و عضلات ایدوب افعال خارجیه صدورینه
مبدا و علت اولور . و بو قوت عملده اشلمکده قوت اولابه محتاجدر . نتکم قوت
محرکه حیوانیه ده مرور ایلدی . و بو قوت اکرچه قوت محرکه حیوانیه یه مشابهدر
اما اندن ممتازدر . بو جهتدن نکه قوت محرکه حیوانیه نک مبدأ تخیل ملایمت
فعل مطلوب . و تخیل منافرت فعل مهروبدر . زیرا حیوانده توهم و تخیل که حواس
باطنه دندر واردر تعقل یوقدر . اما انسانده کی قوت محرکه نک مبدای تعقلدر
زیرا فعل مطلوبده کمال و نفع عاقبت و خیریت اجله اولدوغن دلیل و برهانیله
تعقل ایدوب میل ایدر . و فعل مهروبده دخی نقصان و ضرر عاقبت و شریت
اجله اولدوغن تعقل ایدوب دفعی جانبنه میل ایلر . اما ایله فهم اولنماسونکه جمیع
افاعیل افراد بشرک مبدای تعقل اوله . ایله دمک دکلدر . بلکه اکثر عوام افعال
اختیاریه لرین توهم و تخیله مستند قلورلر . و انسانک بو قوتنه عقل عامله
تسمیه ایتمک دخی واقعدر . اکرچه بو قوته عقل دیمک مجازدر . زیرا بو قوت

موجب

٢٤

موجب ادراک دکلدر . بلکه موجب حرکتدر لکن مقتضای عقل اوزره اولدیغندن
مجازا عقل دیمک رودر . تنبیه حضرت امام محمد غزالی و اصحاب صفوت و تصوفدن
بو جماعت قدس الله اسرارهم ذاهب اولدیلر که قوای مذکوره ملائکه درکه حق
جل و علی کمال لطفندن انی روح ادم مکرمه مسخر ایدوب سجده انقیادا یدردی
تا قیامت صغری یعنی روح بدندن انفصال و انفصام ایدنجه انلر مقام خدمت
و انقیادده بامر الله تعالی دایم و قایملردر . و احادیث نبویه ده علی مصدرها
افضل الصلوات و التحیات بو معنایه تلویح و تصریحا اثبات ایدرلرسنه چوقدر
و عقل جهتندن دخی دلیل بودرکه نی تانی و توقف . و من غیر تردد و تکلف
کاهی بو قوی دیدوکمز نسنه لردن افعال حکیمه . و اعمال متقنه اولورکه حکمای
کبار . و عقلای اولی الایدی . و الابصار انولک اقل قلیلندن عاجز و دهشته
در . پس بو قوتدن که علم و ادراکدن بعید و غریب . بل ذره شعوردن نصیبی
اوله نیجه صادر اولور احتمالی واردر . چون بو مبحث بحر عمیق . و رمز دقیقدر
بو قدر اشارتله اکتفا . بونیه ظاهر اصول حکمته اقتضا ایدوب اصل کلامه
رجوع . و نقل سخن حکمایه شروع ایده لوم . معلوم اولسونکه بو قوای مذکوره نک
ایچلرندن بعضی واردرکه اثاری انلردن شعور و رؤیت و اختیار و ارادتله صادر

اولور • وانسانك كمال وتكمیلی ومراتب سعاداتی كسب وتحصیلی بو مقوله قوتلر ایله
اولور • وبعضی قوتلر داخی واردر كه آثاری مجرد مقتضای طبیعت وعلی وجه
الاضطرار والخاصیت در • صادر اولور • وبو قوتلر اگرچه اصل فطرتده انسانه
نوعا كمالدر • لكن بو قوتلر كسب وكوشش ایتمكله اصل فطرتدن زیاده • كمال افاده
ایتمك سببی اولمز بزوم كتابمزده كه حكمت عملیه ایچون مؤلفدر مقصودمز بو فنده
دكل بلكه قسم اولدر • زیرا مرادمز كسب كمال ونیل سعادات حقیقیه یه سبب اولن
نسنه لردن بحث ایتمكدر • واول قوتلر كه آثاری اختیار وارادت فكر ورؤیت ایله
اولور درت قوتدر • ایكیسی قوت حیوانیه دن قوت مدركه وقوت محركه • ایكیسی
قوای انسانیه دن قوت عالمه • وقوت عامله در • وبو قوتلردن دخی مقصود
اصلیمز انسانه مخصوص اولن قوت عالمه وقوت عامله در • وقوت عالمه یه نطق
داخی دیرلر • وقوت عامله نك بر شقی قوت شهوانیه وبر شقی قوت غضبیه در
نتكم سابقده تحریر اولندی • قوت شهوانیه جذب منافع وتحصیل ملاذ شهویه
مأكل ومشارب ومناكح كبی اكا متعلقدر • وبو عضوك منبعی جگردر كه تغذیه اندن
اولوب جمیع اعضایه بدل ما یتحلل اندن سرایت ایدر • وقوت غضبیه یه دفع
مضار ومخوفات واقدام اخطار وطلب تسلط وتجبر • واظهار نخوت وتكبر

متعلقدر

متعلقدر • وقوتك معدنی یوركدر منبع حیات ومنشاء روح حیوانیدر • كاه
اولور كه قوت عامله ایله بو ایكی قوتدن نفسله تعبیر اولنوب • نفس ملكی نفس بهیمی
نفس سبعی ایله تعبیر اولنور خاتم مقدمه بو نچه امورك بیاننده دركه مهم
ولازمدر • وشارع مقصوده نافع وملایمدر امر اول انسان مركبات عالم
عنصرینك اكمل واشرفی ایدوكین بیان ایتمكدر معلوم اوله كه اجسام طبیعی جسم اولدوغی
حیثیتدن جمله سی مساوی ومرتبه لری متوازیدر • ورتبت فضیلتده بر جسمك
بر جسم اخره مزیت وتقدمی یوقدر • زیرا جمله اجسامی بر تعریف جامع • وجمیعی
بر هیولی مقوّمدر • اگرچه عناصر اربعه بسیطه نك صور نوعیه لری وفصول
مقوّمه لری بری برندن تخالف وتفاوتی واردر • اما بو اختلاف مراتب
افضلیتده چوق تفاوت ایجاب ایلمز • بلكه عناصر هنوز مقام تكافؤ وتساوی
ومحل تعادل وتوازنده در • اما عناصر اراسنده اختلاط وامتزاج حاصل اولوب
مركب فی الجمله اعتداله قریب ولمغه باشلیوب اعتدال قریبه كون مزاج فیض اولدقده
مركبات اراسنده تفاوت وتفاضل ظاهر اولور • زیرا اگرچه مركبده اعتدال
حقیقی ممكن دگلدر • نتكم علم طبیعیده ظاهر اولمشدر • اما نه قدر اعتداله
قریب اولسه اول قدر اشرف واكمل واعتداله قریب كندودن دون اولندن

افضل اولور. زیرا اعتداله دنو اولدقجه مزاج وحدانی عارض اولوب مرکب
صفت وحدتدن بهره‌مند. واحد حقیقی جل جلاله جنابنه انتسابی واول حضرته
مناسبتی زیاده اولوب صورت کامل. واکا مترتب اولن خواص واثار مبدء
فیاضدن که قوابله استعدادلرینه کوره فیضی تام. وجودی عام در. فیض اولور
چون بو مقدمه بسط اولندی. پس معلوم اوله که اجسام عنصریه ایکی قسمدر.
بسیط ومرکب. بسیط درتدر. بری نار که حر یابسدر. وحیز طبیعی جمله‌نک فوقنده
فلک قمرک مقعرنده وتحتنده در. زیرا خفیف مطلقدر خفت علو وارتفاع اقتضا
ایدر. ایکنجی هوادر که حار رطبدر وحیزی نارک تحتنده در. زیرا خفیف مضافدر
اوچنجی مادر که بارد رطبدر. وحیزی هوانک تحتنده در زیرا ثقیل مضافدر.
دردنجی ترابدر که بارد یابسدر. وحیزی جمله‌نک تحتنده در زیرا ثقیل مطلقدر.
ثقلت اسفل اولمغی اقتضا ایدر. ومرکب دخی ایکی قسمدر زیرا خالی دکل که فیض
اولن صورت مرکبه ترکیبنی خیلی زمان حفظ اتمکه قادر اوله یا اولمیه. اولمیه
مرکبات غیر تامه دیرلر. آثار علویه یعنی ثلج وسحاب وصقیع وانلرک مثالی کبی ترکیبی
خیلی زمان حفظ اتمکه قادر اولنه مرکب تام دیرلر. اولدخی اوچ جنسدر.
بری معدن بری نبات بری حیوان بونلره موالید ثلثه دیرلر نته کیم مرور ایتدی.

وجنس حیوانک نوع انسانی افضلی واشرفیدر. پس مراتب تفاضل درت اولور.
معدن ونبات وحیوان وانسان. وهر جنسک انواعنده داخی تفاضل واردر.
یعنی بعضی انواع جنس بعضی اخردن افضلدر. وهر جنسک اعلی انواعی فوقنده اولن
جنسک ادنای انواعنه قریب اولوب اکثر خواص ولوازمنده مشارک اولور. اول
معدنیات ایچنده مرجان دیدکلری جوهردر. اکرچه معدنیاتدندر اما فی الجمله
نشو ونما آثاری انده مشاهددر. حتی قریب اولمشدر که مقام معدنیاتدن
ترقی ایدوب افق عالم نبات نامیه داخل اوله. ونباتات ایچنده بو حالله متصف
اولن درخت خرمادر که آثار حس وحرکت ارادی انده ظاهر وپیدادر. مثلا
درخت خرمادن بعضی نردر وبعضی ماده در. ونر ماده جانبنه مایل ومتصرف اولمغه
آماده در. ونردن تخم ونطفه کبی برنسنه مادیه واصل اولمینجه ماده ثمر ومیوه
حامل اولمز. حتی بعض ارباب فلاحتدن منقولدر که درخت خرمادن بعضی
واردر بعینه بر خرمایه مایل اولوب اندن تخم واصل اولمغه بار ویرر اولمسی منحصردر
وبو آثار عشقدر که حیواناتده شایع ومشهوردر. ودرخت خرمانک باشنده اق
برنسنه واردر اکا جمار دیرلر حیواناتک یورکی مثابه‌سنده در که منبع حرارت
غریزیه سیدر. واکا بر زخم یتیشه یا صوده غرق اولسه فی الحال درخت خرما

هلاك اولور. وحديث نبويده على قائله افضل الصلوات وارد اولمشدر. اكرموا
عمتكم النخلة خلقت من بقية طين آدم. همانا بو معنايه اشارتدر. وبو مرتبه عالم
نباتك نهايتى وافق عالم حيوانك بدايتيدر. وبوندن يعنى افق نباتدن افضل
عالم حيواناتدر. وآنك ادناسى اسفنجات ديدكلرى دركه براق نسنه در درياده
اولور. انقباض وانبساط ارادى ايدر. واندن يقار وحيوانات متولده دركه
صيف ايامنده صولر ايركنديسنده توالد وزواج ايمدن مجرد حرارت فصل وعفونت
طينتدن حيات بولب حركت ارادى وحواس ظاهره ايله متصف اولوب طلب غذاده
سريع حركات ايلر. وانلرك مثالى كيك وشبش يعنى بره وبت ديدكلرى حيوانك
وانلرك ماننددى وبونلرك نبات اوزره فضيلتى حس حركات ارادى وطلب غذا
ايتمكله در. وبونلردن يوقرو حيوانات واردر كه دفع منافى واعتراض مضار ايچون
قوت غضبيه لرى ظاهردر وهر برينه قوتنه مناسب آلات ويرلمشدر كه آفاتدن
سالم اولوب كمال مناسبته يتشه لر. واول آلتلر بعضى نينك مثالنده در آهولر باشنده
اولن شاخلر كبى. وبعض تيغ وخنجر كبيدر. سباع وطيورده چنكال ومخلب كبى
وبعضى كرز ودبوس شكلنده در. اسب واسترك سم پايى كبى وبعضى اوق كبى در
نته كم بعض ديارده اولن كرپى ديدكلرى جانوردن نابت اولن سهامى عدوسى طرفنه

پرتاب

پرتاب ايدر. وقوتلرى ناقص اولن حيواناتك اسلحۀ مزبوره استعماله قادر
دكللردر. دفع مضار وآفاتدن خلاص ايچون انلره غير اسباب وآلات ويرلمشدر
قوت طيران وقوت سعى وجريان كبى طيوردن كبك وتيهو وچارپالردن خركوش
وخرده آهولرده ودرياده ماهيلرده موجوددر. وقوت مكر وحيله كه
دلكويه ويرلمشدر. وتأمل اولنسه ظاهر ومعلوم اولور كه جميع حيواناته اكر
سباع اكر طيور اكر بهايم اكر هوام بقاى نوع شخصى ايچون لوازم ومهام. اولان
آلات واسباب بالكمال والتمام صانع حكيم. ومبدع عليم طرفندن اعطا وتسليم
اولنمشدر. واتمام مصالح ومعاشى ايچون امور عجيبه وغريبه الهام وتعليم اولنمشدر
كه انده عقول افاضل انام. غرقۀ درياى عجز وتحير مالا كلامدر. نته كم نحل
عسل ابيات مسدسه بنا ايلر اضلاعى تمام ومتساوى وزواياسى متوازى. و
مسدس اختيار اتدوكنك حكمتى اولدركه مسدس كه مدوردن كچه اوسع اشكالدر
اكرچه مدور اوسعدر. ولكن اشكال مدوره برى برينه جمع اولنسه ارالرنده فرجه
لر قلمق ضروريدر. پس مكان ضايع اولمق لازم كلور واما اشكال مسدسه برى برينه
ضم اولنسه هيچ فرجه قلمز. ومكان اصلا ضايع اولمز. ومربعلر دخى جمع اولنسه
اكرچه فرجه قلمز لكن مربع مسدسدن تنكدر. لاجرم هم وسعت هم فرجه قلمامق مسدسده

غیریه متصور دکلدر ۰ پس بو دقایق وصنع وترتیب وصنایع نسق وترکیبی که
استخراجدن علمای هندسه دایرۀ عجز وحیرتده نقطۀ مرکز مثال محاط خط ملالدر
بر حیوان عدیم العلم بخجه ملاحظه ایلر مکر حکیم ازل عز وجل الهام صنع وتعلیم عمل ۰
ایتمشدرکه انواع عالم کمالات ممکنه سنه واصل ۰ ونظام مراد وبقای مقدار ازلی
مقتضاسنجه حاصل اولور   تعالی الملیك الذی قد هدی العباد فدبروا کما
هدی النحل تسدیس ابیاتها ۰ لکون المسدس احوی لها ۰ وانواع حیواناتك
اکمل وعلاسی وافق عالم انسانیه یه اقرب ادناسی ات ومیمون وفیل ۰ وطوطودن
طوطیدرکه ۰ بو انواعك زکا وکیاستی خصوصا میمون وفیلك ظاهردر ۰ وبونلردن
یوقرو مرتبۀ افق عالم انسانك ادناسیدر ۰ شول طوایف کبی که اطراف ربع مسکوندن
صحاری وکوه وهامونده ساکنلردر ۰ یا طرف شمالیده که غایت برودت استیلاسیله که
موجب مقتضای بلاد شمالیه در ۰ مزاجلری خام وناپخته قلوب لایق نوع
انسانی اولن اعتدالك نهایتنه واصل اولمز ۰ نتکم حکایت اولنور جزیرۀ تولیدن
اوته کوهستانده ساکن اتراك واردرکه اعتدال انسانیدن نصیبلری ۰ وفهم
وذکاده حیوانات عجمیه یه قریبلردر ۰ ولغتلری ونطقلری حیوانات صفیریه
متشابهدر ۰ وانلردن اوته افراد ادمیدن هیچ فرید یوقدر ۰ کذلك ناحیۀ

قطب

قطب جنوبیده اولن افراد انسانی دخی کثرت حرارتدن مزاجلری محرق اولمغله
محل اعتدالدن دور اولمشلردر ۰ اقصای جزایر هند واطراف ولایت زنج وبربرده
اولن طوایف کبی ونسناس وشق که نیم ادمیدر ۰ نابتا اولوب نوع بشردن اولورق
انلر دخی اعلا اولمزادنی اولور ۰ اما محققلر قتنده مزبورلر افسانۀ اطفال و
صبیان قسمندن معدود وخارجده وجودی سیمرغ ماننده ناموجوددر ۰ وصنف
اعلی وافضلی ساکن اقالیم مشهوره خصوصا اقلیم رابع که اعدل معموره عد اولنلردن
در ۰ بو مرتبه یه کلنجه ذکر اولنان تفاوت افراد انسان امور اضطراریه واسباب
غیر اختیاریه دن ناشی اولن تفاوتدر بو مرتبه دن صکره تحصیل کمالات
وفضایل وتکمیل اخلاق وشمایل ۰ اتمکده سعی وکوشش ایدوب امکانده اولن
قوای فعلیه وقوتده اولن مراتبی وجوده کتورمکله اولن تفاوتدر ۰ بعض افرادك
تفوقی ۰ وفضیلتی انکله درکه قوت فهم وحدسیله استخراج صنایع عجیبه و
استنباط الات وحرف غریبه ایلر ۰ وبعض افرادك فضیلت تفوقی بوندن دخی
اعلا مرتبه در ۰ انکله اولورکه صرف عقل سلیم واعمال نظر صحیح ایتمکله دقایق
علوم ۰ وحقایق فنون ۰ ومسایل عمیقه ونکات دقیقه مبدأ فیاضدن استفاضه
واستفاده ایدوب عقول قابله واذهان کاملیه افاضه وافاده ایدر ۰ بوندن اعلی

وافضل واجل واكمل بودر كه الهام الهى • وتكميل ربانى ايله داير ولايت وقرب
حق جل وعلى يه واصل اولوب نفوس ناقصه وهمم طالبه يى ارشاد وتسليك ايمكله
مقام كمال • وقرب ملك ذو الجلال دايرهسنه ايركوره • وجملهدن اكمل واعلى
طبقهٔ عليا انبيا واصفيادر صلوات الله تعالى عليهم اجمعين • كه انزال وحى
وتنزيل • وارسال روح الامين جبرائيل عليه السلام ايله مشرف اولوب تعليم توحيد
وتقديس ربانى • ووضع شرايع ونواميس سبحانى ايله • وكيل وامين • ونشر صحايف
هدايت • وطى طوامير ضلالت ايتمكله رحمة للعالمين اولمشلردر • وبو مقام
عقول مجرده عالم بالا • ونفوس مقدسهٔ ملاء اعلايه متصلدر • مقام تحصيل وحدت
ونفى تفصيل كثرت • وتجلى حقيقة الحقايق • وظهور تبقى ء ويبقى وجه ربك
ذو الجلال والاكرام بو مقامه لايقدر • وبو مقامك وصفنده بسط عبارت
مقتضى خسارت وجسارتدر **بيت** بو اراده كم سخن كوتاهدر • قسم نيرم
همان براهدر • پس اهل عقل وكياست وصاحب فهم وفراست اولنلره بو مذكور
اولنلر كلماتدن انسانك شرف وفضيلتى • وساير موجوداتدن نه سبق
وتقدمى ظاهر اولور • ومزيد خصوصيت وفضيلت كه انسان انكله مشرف
اولمشدر • اكثر مشايخ ارباب توحيد وعرفا اصحاب اذواق ومواجيد قتنده

ملاء

ملاء ملايكه وكروه كروبيه ويرلمامشدر **بيت** نه فلك راست مسلم نه ملك را
حاصل • انچه در سر سويداى بنى آدم ازوست **بيت** كر ادمى صفتى از ملك
كرو ببرى • كه سجده كاه ملك خاك آدمى زادست • وسير وسلوك مقامات
وصول ايدنلردن نيجه راه رو ورهبرلر تصريح ايتديلر كه مقام انسانيت مقام
ملكيتدن اعلا وبرتر وانسان كامل اولمقدن ملكيت بازپس ومؤخردر • اكثر
عامهٔ حكما وفلاسفهٔ الهيين • وبعض متكلمين قتنده امر برعكسدر • داير ورتبت
ملكيت اعلى واجلى • ورتبهٔ انسانيتك علاسى انك دناسنه متصل وغيريدن
بالادر • وقدوهٔ ارباب يمين مولانا ابن يمين خدمتلرينه منسوب اولن قطعه
مذهب مشايخ حقيقت • ومشرب سالكان طريقت اوزرينه بو ترتيبله انشاد
اولنور كه **قطعه** بجمادى چو زدم خيمه بصحراى وجود • از جمادى بنباتى سفرى
كردم رفت • از نباتى كذرم بر برحيوانى افتاد • ديدم ان مرتبه را هم سپرى كردم
ورفت • با ملائك پس ازان صومعهٔ قدسى را • نيك بر كشتم نيكو نظرى كردم ورفت •
بعد ازان در صدف سينه انسان بصفا • قطرهٔ هستى او را كهرى كردم ورفت •
بعد ازين ره براو بردم ونى ابن يمين همه او كشتم واز خود كذرى كردم رفت • و
مذهب ثانى لوجهه سين تذهيبايدن قطعهٔ مزبوره ده تغير ترتيب ايدب بيت

رابعی ثالث وثالثی رابع • ومقام انسانیتی ملکیت دایره سندن مستفاددر واکا
تابع ایدرلر • بو کلام نوع استطراد طریقیله وزره ایراد اولنمشدر • پس بنه اصل
کلام وصدد مقامه رجوع ایده لوم • ومقام نبوت ومراتب انبیا دخی درت
مرتبه در • مرتبهٔ اولی مقام نبوتدر وطبقهٔ انبیاء کرام • مرتبهٔ ثانیه مقام رسالت
وطبقهٔ رسل عظام • ومرتبهٔ ثالثه اولوا العزم من الرسل که بعض علما قتنده
درتدر • نوح وهود وابراهیم • وحضرت محمد مصطفی علیه الصلوة والسلام
وبعض علماء آخر قتنده بشدر • نوح وابراهیم وموسی وعیسی وحضرت
محمد مصطفیدر صلی الله علیه وسلم • وبعض علما عدد شریفلرین بر بیتده نظم
ایتمش • فقیر بیت ثانی ارسال الصلوة ایچون الحاق ایتدم قطعه اولوا العزم نوح والخلیل
بن آزر • وموسی وعیسی والحبیب محمد • صلات صلات من ملیک مهیمن علی
ارواحهم فی کل یوم تجدد • ومرتبهٔ اربعه مقام ختمیت • ومنزلت جناب
خاتم علیه الصلوة الاتم الاکرمدر که کتف مبارکنده کی مهر نبوتده وحی
ورسالتی ختم وسد ایتدی • ونص لولاک لما خلقت الافلاک کله ترجیح ملائکه
ایدنلرک اساس مذهبنی هدم ورد ایلدی بیت سلام الله خلاق البرایا •
علیه فی الغدایا والعشایا • پس مرتبهٔ انسان مراتب کایناتدن وسط ومیانه

حاصل

حاصل
وارادهٔ کسب خیر ایله ذروهٔ اعلای مراتبه واصل ومتابعت طبیعت وهوا ایله
حضیض اذیانه نازل اولور • زیرا چون نفس مجرد وبدن محسوسدن مرکب وملتئم
در • لابد ایکی طرفکه ملکیت وحیوانیتدر انده مندرج ومنتظم در • اگر جانب
ملکیتی تکمیل وتصحیح وانی جانب حیوانیته تفضیل وترجیح ایدرسه ملکدن
افضل • ومجرد محضدن اکمل اولور • زیرا جانب ملکیتدن صارف ومانع و
جهت حیوانیه جاذب ودافع • موجود ایکن تحصیل ملکهٔ ملکیت ایلدی • ملک
خود داعیهٔ حیوانیتدن خالص وسالم ومحض خیر وملکیت کالارمدر • وکذلک
طرف حیوانیته طالب • واول جانبی ملکیته راجح وغالب اولورسه حیوان محضدن
اسفل واقل وماصدق اولئک کالانعام بل هم اضل اولور • زیرا حیوان قوت
عقلیدن دور • وخاصهٔ ملکیتدن مهجور • پس اگر تیه هوان وهاویهٔ شهوت محضده
قالورسه معذوردر • بخلاف انسانکه شمع عقل کف کفایتنده فروزان ایکن
تیه شهوت وضلالته سوزان اولمغه نه وجه ونه خارج عذردر قطعه
آدمی زاده طرفه معجونست • از فرشته سرشته وز حیوان • گر کند میل این شود به از این
ور کند میل آن شود بدتر از آن • ودخی معلوم اوله که نیته که حیواناتک اسباب معاشی
ماکول ومشروب وملبوس ومنکوح جمله طبیعی در غداسی طبخ وترکیب احتیاجندن

عارايدر. نباتات متبذله و لحوم نيه وملابسى صوف وپشم ورشكه اصل
خلقتنده نابت ومناكح دخى عقد نكاحسز ثابتدر. وسلاحلرى اصل تركيبلريله
حاصل وتحصيل وصنع واشترا تقيدندن بريدر. پس من جميع الوجوه مزاج العلة
مرتب الاحوالدر بخلاف انسانكه جملهء اغذيه واشربه وملابس واسلحه وجميع
ما لابدى اعمال فكر وتأمليله تحصيل اتمكه موقوف نه زرع وطحن ايتمنجه غدايه قادر
ونه غزل ونسج وخياطت قلمايجه لباسه مالك اولور. اسلحه سى دخى جمله صنايع
تحصيل وتكميله محتاجدر. كذلك كمال معنوى جهتندن دخى جمله حيواناتك
كماللرى فطرتلرنده مركوز ومجبول. وسعى وكسبا حيا جنس خلقتلرنده موجود ومجبولدر
اما انسانك كمال وشرفى وخير وسعادتى رؤيت وفكريله اكتساب اتمكه موقوف
وسعى وكوشش وهمت و ورزشله اجتلاب اتمكه محتاجدر. كليد سعادت
وشقاوت كف كفايتنه ويرلمشدر. وزمام حصول ونقص وكمال قبضهء اقتدار
واكتسابنده قونلمشدر. اكرچه عقل جميل وفكر بنيل طرفنى ترجيح وسلوك جادهء
مستقيم ونهج صحيح ايدوب معارف وفضائل جانبنه تحرك وسيران. ومراتب تحصيل
اخلاق واعمال حسنه ذروه سنده ترقى وطيران. وكمالاتى قوتدن فعله خروج
وافقدن افقه تعلى وعروج ايدرسه مخالطهء ملاء اعلى. ومقرب حضرت حق

تبارك وتعالى اولور. اكر زمام طبيعتى هوا وهوس النه ويره ومرتبهء اولى سنده
كه حيوانيت محضدر اقامت وسكون قله احوالى انتكاس. وحركاتى انعكاس اوزدينه
اولوب يوما فيوما تدنى وتسفل واسفل السافلين طبيعتنه تنزل ايدر. عاقبت
مقيم هاويهء هوان. وملازم بيغولهء خذلان اولوب. دهر الداهرين مقارن بئس
القرين اولور. بيت هى النفس ان تهمل تلازم خساسة. وان تبعث نحو الفضائل
تلهج. چون انسان اصل خلقت وابتداء فطرتدن ايكى جانبه قابل. وايكى جهته مائلدر
پس اكا معلم ومؤدب لازم. وداعى وهادى مهمدر كه بعضنى تلطيف وترغيب
واسطه سيله جانب هدايه تحريك ايدهلر. نته كم دمشلردر بيت نوآموز را ذكر
تحسين وزه. زتهديد وايراى استادبه. وبعضنى وسيلهء تعنيف وترهيبله
طريق رشاد وصوابه تسليك ايليلر نته كم دمشلردر مثنوى پادشاهى پسرى بمكتب داد
لوح سيمينش بركنار نهاد. برسر لوح او نوشته بزر. جور استادبه كه مهر پدر. وحركت
جانب شقاوت ومهالك. نعوذ بالله من ذلك. قلمقدن بلكه سكون وترك
سلوك مسالك اتمكدن احتراز. وسمت خيره سعى وكوشش اتمكه نشاط واهتزاز
ايلدوره لر. زيرا جانب شقاوتده سكون وترك حركت كافيدر. وترك اسباب
هدايت مباشرت اسباب غوايت ولمعه وافيدر. يسرنا الله تعالى سلوك سبيل

رضوانه • ومنعنا وایاکم عن الرکون الی السکون فی هاویة خذلانه **امر ثانی انك**
بیانندەدر کە نفس ناطقهٔ انسانیەنك کمالی ونقصانی نە نسنەدر ونە نسنە
دەدر وخیر وسعادت وشر وشقاوتندن غرض نەدر اکرچه نفس انسانیتك
کمالی نه وسعادتی نه ایدوکی سابقا معلوم اولدی لکن مزید تفصیل وارشاد
وبعضی نکات شریفه ومسائل لطیفه که ذکر اولنمامش ایدی • ایراد اتمك مهم اولدوغیچون
بو مقامه وضع وبنیاد اولدی • معلوم اولا که موجوداتدن نفیس وخسیس هر شیئك
برخاصه سی واردر که اندن غیری اشیا اول خاصه ده اکا مشارك ومساهم اولمز •
اکرچه اندن غیری افعالده مشارکی اولمق جایز وواقع در • مثلا سیفك برخاصهٔ
مخصوصه سی واردر • واول اجسام کبیره قطعنده کارکرلیك وبرّانلقدر • و
فرسك برخاصهٔ مخصوصه سی واردر • واول سوارنه مطیع وکر وفره قابل اولمقدر
وبو خاصه لرده سیفه وفرسه برشی مشترك دکلدر • اکرمطلقا بوریده لکن سیفه
سکین دخی مشترکدر • وفی الجمله باربردار اولمقده فرسه حمار دخی مساهمدر
اکر سیفدن اول خاصه حاصل اولمزسه آنی پارهٔ آهنه عد ایلرلر • واکر فرسدن
اثر مخصوصه صادر اولمزسه آنی خر بی تمیزه یکسان صیرلر • پس اکر انسان دخی
نیجه اوصافده وافعالده سایر حیوانات مساوی بل بناتاته وجماداته مشارکدر

لکن

لکن برخاصهٔ مخصوصه واثر خاص معینی واردر که انده حیواناتدن بر فرد
وجمادات ونباتاتدن برشی اکا مشارك دکلدر • وانسان اول خاصه ایله
جمله اشیادن ممتاز • وجمیع انواعدن متمیز وسرافراز در • واول خاصه
نطقدر • ونطقدن مراد بز نطق ظاهر که تلفظ حرف وتکلم الفاظدر بو دکلدر
زیرا انسان نطق ظاهرسز متحقق اولور • نته کم انسان اخرص وآدمی ابکم وکاهی
نطق ظاهر متحقق اولور • نته کم ببغادەکی طوطی دیدکلری در • بلکه نطقدن
مرادمز قوت ادراك معقولات وفکر ورؤیته اقتداردر • وافعال واخلاق
محموده ومذمومه تمیز اتمکه تمکندر • وبو خاصه انسانه انکچون ویرلمشدرکه
انی مبدأ اول جل شانه معرفتنه وصفات کمال ونعوت جلالی ادراکنه صرف
ایلیه • وسلسلهٔ وجوده اولن عقول مجرده ونفوس مطهره • واجرام افلاك
وعناصر وانواع موالید مرکباته وآفاق وانفسده مندرج اولان آیات ظاهره •
وبینات باهره یی بلمکه وسیله ایدوب • قوت نظری ایله بو قسمی تحصیل ایدب
وقوت عملیه جهتندن اخلاق رضیه • وافعال محموده اخلاق ردیه وافعال
مذمومه دن فرق وتمیز ایدوب کسب سعادت وتحصیل فضیلت ایلیه • اما
اول اوصاف وافعال که انده انسان سایر انواع مرکباته وحیواناته مشارکدر

اعمال قوت شهوانیه کبی که انکله تحصیل ملاذ فانیه • و مشتهیات زایله اولور
و اعمال قوت غضبیه کبی که انکله تغلب و تسلط و قهر و انتقام اولور • انلر
نفس انسانیه یه کمال دکلدر • زیرا اول اوصافک هر برنده نفس انسانیه یه حیوانات
خسیسه مشترک بلکه غالب اولور • مثلا غلبهٔ قوت شهوانیه اکل و شرب قسمندن
ایسه انده کاو و خر انسانه غالب و فایقدر • و اکر صفت باه و قوت جماع ایسه
خنزیر مقدم و سابقدر • و قوت بطش و تناورلک ایسه انده جاموس و فیل
اکملدر • و اکر قوت قتل و بهادرلق ایسه انده ببر و پلنک افضلدر • پس بر صفتکه
انده بو مقوله حیوانات خسیسه شریک و غالب اوله • عاقل انی کندویه کمال
ایدنمکه نیجه طالب اوله • پس همت ایله که انسانک کمال مخصوصنی تحصیل
و سعادت مقدره سین تکمیل ایده سین • و جوهر نفسنی قوت علمیه جهتندن فضایل
ایله آراسته • و قوت عملیه جهتندن رذایلدن پرهیز ایله پیراسته قلهسن •
بیت اقبل علی النفس واستکمل فضایلها • فانت بالنفس لا بالجسم انسان • پس
بو تقریراتدن واضح اولدیکه اول طایفهٔ خسیسه و فرقهٔ خبیثه که اعتقاد ردیلری
ایله شعار شریعتدن عاری • و جر کاب طبیعتلری چاه زندقه و اباحته جاری
اولوب انسانک سعادت حقیقیهسنی انکار • و انبیا علیهم الصلوة والسلام بیوردقلری

تکالیف

تکالیف شرعیهیی عبث اعتقاد ایدوب • مراد نشأهٔ انسانیهدن دنیاده غصه و غمدن
آزاد مأکول و مشارب و مناکح لذیذه • و شهیه ایله مسرور و دلشاد اولمقدر
ربقهٔ تکالیفه رقبهٔ انقیاد طوتمقدن استغنا و تکبر و بوته عبادات و مجاهداتدن
کندوسنی ذرخالص ایدنلره استهزا و تمسخر ایدوب صلوات و صیامه عادت
البلد و سلامة الاهل والولد تسمیه ایدوب کلمات کفر انکیزی تکلم • و اشعار
الحاد آمیزی ترنم ایدوب دیرلر رباعی اینها که بزیر فلک دوارند • کاوان و خران
بی دم و افسارند • خر بنده بمرد و رفت اینها زخری • وز بیخری هنوز زیر بارند •
نعوذ بالله تعالی من الآفات والهلاک فی الخرافات • بو فرقهٔ مذمومهنک بعضی
تصوف رسمی و معرفت ناقصدن دم اوروب زرق و خرافات و شطح و طاماتدن
علم کوتروب صفحهٔ دانشلری حرف دیندن پاک کیمی شال ایله و کیمی سینه چاک یوررلر
حاشا و کلا تصوف اول فرق باطلهدن دور • و معرفت نیجه مرحله مهجوردر رباعی
بنهاده ز تزویر و ریا دامی چند • بکرفته ز طامات الف و لامی چند • نارفته ره صدق
و صفا کامی چند • بد نام کننده نکونامی چند • چون محصل کلامدری انسانک خلاصهٔ
موجودات • و خلیفة الله تعالی الاعظم و تکریم • و تفضیل حق جل و علا ایله
مفضل و مکرمدر کمال و سعادتده حیوانات خسیسه ایله برابر • و ایجادندن

غایت و غرض محض خواب و خورد در دیمکدر . پس بو مذهب باطلک ابطالیدر
ای غاطلک تونبیهی اقامت برهان و ایراد دلیلدن مستغنی در . اما اتباع فلاسفه
حشر بدنی و معاد جسمانی اثبات اتمکی بو مذهبه قریب . و مشرب تحقیقدن بی
نصیب عدایلیوب دیرلر که چون کمال معنوی و سعادت حقیقی لحزوی جنت
جسمانیده اکل لحوم طیور و ثمار موزی و شرب انهار لبن و عسل مصفی و تمکن غرف
و قصور و تمتع نکاح حور . اولیجق حیوانات بهایم مرتبه سنه تنزل . و سعادت
حقیقیه دن که معارف روحانی . و ابتهاجات عقلیه در تلهی و تغافل لازم اولور
اکابر انبیا . و افاضل اصفیا . ادانی انسان بلکه بهایم و حیوان طریقته اقتفا . و جوهر
گرانمایه و در ثمینی زسنک بتین و خاک مهینله اکتفا اتمش اولورلر . خصوصا لذات
جسمانیه آلام سوابقدن منبعثه مشهود اولمادر . و مشتهیات بدنیه نک هر بری اولا بر
مکروه اولمایجه موجود اولمز . مثلا لذت اکل و شرب سابقا عطش و جوع اولمیجه
اولمز . و لذت خواب و راحت . سابقه تعب بجوع سر تحقق طوتماز . و لذت جماع
اول وقت اولور که . سابقا اوعیه و آلات منیه مملو و لمغله دغدغه و الم کلوب تا
استفراغندن لذت حاصل اوله جنت خود شوایبه الامدن صافیدر . پس لذات
جسمانیه ماهیت جنته منافیدر . اکثر فلاسفه نک مذهبی . و یونانیلر کاسه لیسنک

مشتبی بودر

مشتبی بودر . حتی ابو علی سینا اگرچه شفا و نجات کتابنده حشر جسمانی اثبات ایلدی
ولی معاد رسالسنده ابطالنه زعمی اوزره نیجه دلیل اقامت ایلدی . و نصیر
طوسی دخی تجرید کتابنده معاد اجسادی تقریر ایلدی اما بو کتابده نفیجا بنی
تحریر ایلدی . اما عاقلان اگاه . و اکاهان پر انتباه . اساس عقایدلرین شرایع
انبیا اوزرینه تصحیح . و حکم ایمانیه یی حکمت یونانی اوزرینه تقدیم و ترجیح قلدیلر
تشکیکات مذکوره یی اصغا و بو مقوله شبه واهیه ایله بناء شریعت انبیایی الغا
اتمدیلر نظم گفته یونانیان پیغام نفس است و هوا . گفته ایمانیان فرموده پیغمبر است
نیست جز بوی نبی سوی خدا رهبر ترا . از علی جو بو که بوی بو علی مستقذر ست . هر زه میگوید
منجم ژاژ میخاید حکیم . هر دو از تحقیق کار اگه نیند از داورست . پس جمله اهل حق قتنده که درخت
ایمان روضه جانلرندن نابتدر حشر ابدان و معاد جسمانی صحیح و ثابتدر
بلکه جنس معاد انجق جسمانیه یه محصور . و سعادت انسان کامل جنتده استیفای
لذات جسمانیه یه مقصور اولمق مذهب مقبول . و رای مؤید و منصور دکلدر
بل اعتقاد صحیح و حق صریح اولدر که معاد ایکیدر جسمانی و روحانی . و هر بر ندن
لذات و آلام واردر . مؤید و جاودانی و چون نفس علاقه بدندن ازاد اوله عالم
برزخه دخول ایلر . و بو عالمده نیجه مدت کذران اتمکله قدرت الهی و قوت نامتناهی

ایله موصوف اولور بعده بنایه مناسب بدن ولقایه مستعد جسده اعاده وتجلی
لذت روحانی وجسمانیه‌یی جمع ایتمکه وسعادت نشأتله تحقق ایتمک استعدادی
انده ظاهر اولور و مع هذا تحمل اصفیا نیه لذائذ حسیه جانبنه التفات و
ومشتهیات جسمانیه‌یه اعتبار ایتمیوب جل همت ونهمتلری اول سعادت عظما
وابتهاج لذت کبری‌یه که عبارت وادی بیاننه قربت ایدمز و براق برق سیر
افهام بیدادی تعریفنده پیدا اوله‌مز مقصور ومحصوردر واول مشاهدهٔ جمال
وجلال مهیمن متعالدر نیتکم حکایت اولنور که صلحادن بر کمسنه جهان واقعه
وعالم منامده ریاض رضوان وجنت رحمانه کیرر کوردی اول کدر بشریتدن صافی
اعنی بشر حافی قدس الله روحه غرفهٔ جنتده اوتورمش ایکی ملک ایکی طرفنده
خوان جنت لقمه‌لرین الوب دهاننه قورلر ناکاه نظر ایدر کورر تحت عرشده بر شخص
بر پای قایم وچشملری کشاده حیران وهایم متعجب اولوب سؤال ایدر که بو شخص
نامی وعزیز گرامی کیمدر جواب ویررلر که بو مستحق ومدهوش مطلق بایزید
بسطامیدر که اطعمهٔ جنت وثمار گوناگونه دگران کبی نگران اولمیوب مشاهده
واستغراق تجلی جمال ازلیده بویله گذرانیدر و بو اول بایزیددر که مقام
حالندن بویله خبر ویرمشدر بیت شربت الحب کاسا بعد کاس فما نفد

الشراب

الشراب ولا رویت وبو فقیره سید علی بن میموندن نقل اولندی که دیرلر
ایمش جنت ایکیدر بری جنت معارف بو روحانیدر وبری جنت اعمال بو
بو جسمانیدر وعارف بو نشأده جنت معارفه کیرمک جایزدر اما جنت اعمال
اکا کیرمز الا نشأهٔ اخرویه‌ده اما اول شبهه که لذات جسمانیه سابقهٔ الام
اولمغله متحقق اولمز پس جنتکه الامدن صافیدر وجود لذت جسمانیه
منافیدر دیدکلری مدفوع ومرفوعدر زیرا که لذات جسمانیهٔ اخرویه
لذات جسمانیهٔ دنیویه نوعندن دکلدر که بو که لازم اولن خاصه اکا دخی
لازم اوله بلکه لذات جسمانیهٔ اخرویه بالنوع والحقیقه لذات جسمانیهٔ
دنیویه‌یه مخالف ومباینددر غایة ما فی الباب بعض خواص وعوارضده مشارك
ومقارنلردر واشتراك عوارض سببیله بری برینه محاکی ومشابهدر وحق جل
وعلی دار نشأهٔ اخرویه‌ده اولن لذات خاصه ومشتهیات بی شائبه‌دن نمونه
اولمغچون بو لذائذ دنیویه که فی الجمله مشابهدر خلق ایتدی که سبب رغبت
واجتهاد وعمل عباد عباد اوله پس لذات جسمانیه سوالکم علی تقدیر التسلیم
لذات جسمانیهٔ دنیویه‌یه لازم ومقارندر اما لذات جسمانیهٔ اخرویه اندن
منزه واکا مباینددر بلکه اجسام اخرویه بالحقیقه اجسام دنیویه‌یه مباین ومنفصل

غایتی بعض عوارضده قبول تجزی ۰ واحتیاج حیزده کبی مشترک ومتصلدر ۰
بلکه بعض متصوفه ذاهب اولدیلر که جسم واحد ایکی حیزده متحیز اولمق واجسام
اخرویه محال دکلدر ۰ اکرچه اجسام دنیویه ده استحاله سی بدیهی در ۰ ومنکر
معاد اجساد اولنلر بد اعتقادلرک بر شبهه لری بودر که قوای جسمانیه تحریکات
وافعال غیر متناهیه یه مبدأ اولمق محالدر ۰ ومرکبات جسمانیه مدت مدیده متحقق
اولدقده نصکره لازم البطلان والانحلالدر ۰ ودوام احتراق جسم محترق ۰
بعینه ینه باقی اولمغله اجتماعی بدیهی البطلاندر ۰ زیرا احتراق اجزایه موجب
افتراق ۰ ومرکبه مورث انحلال وانمحاقدر ۰ وبونده تردد ایتمک طور عقلدن
بیروندر وسفسطه محض ومکابره صرفه مقروندر ۰ وبو شبهه لرک دخی جوابی
نسق مذکور واسلوب سابقدن مستفاددر ۰ زیرا دیدوکلری آثار واحکام
دنیاده اولان مرکبات واجسامه مخصوصدر ۰ واجسام عالم اخرتک احکامی
بو احکامدن مباین ۰ وعقل عالم ملکوتک ادراک احکامندن معزول ایدوکی
کلام اهل کمالده منصوصدر ۰ پس اول عالمه بو عالم خواصن اظهار واثبات ایتمکله
رای کاسد وقیاس غایب علی الشاهد ایتمک میزان اهل اصولده فاسددر ۰ واکابر
واساطین حکما وافاضل مشایخ تصوف ۰ وبعض علما عالم مثال ایله مسمی ۰ بر عالم

اثبات

اثبات ایدوب ایتدیلر که عالم اجسام مادیه ۰ وعالم ارواح مجرده ما بیننده بر
عالم واردر که عالم اجسام کثیفه دن لطیف ۰ وعالم ارواح لطیفه دن کثیف ۰
قابل تجزی وانقسام اولمقده اجسامه مشارک وهیولی وصورتدن مجرد اولمقده
عالم ارواحه مساویدر ۰ وهر شی که بو عالمده مقصوددر ۰ البته انک مثالی
عالم مثالده موجوددر ۰ یا صورتده متحد اولمغله نتکم صونک مثالی عالم مثالده
دخی صو اوله یاخود صورتده مخالف اولمغله نتکم علمک مثالی عالم مثالده
سود اوله ۰ واخلاق رضیه واعمال صالحه نک مثالی بساتین ورياحین وثمار
وانهار لذة للشاربین ۰ واخلاق ردیه واعمال فاسده نک مثالی ظلمات وغیاهب
وحیات وعقارب وغساق غسلین اولور ۰ وعالم رؤیا واحوال واقعه که جمله
انام حالت نعاس ومنامده مشاهده ایدوکیدر بو عالمدندر ۰ وارباب سلوک
بو عالمی ایکی قسمه تقسیم ووجه حصری بو وجه اوزره تفهیم ایلدیلر که مثالی
بوندن خالی دکلدر که تحقق وحصولی واهل تصفیه نک اکا اتصال ودخولی
قوت خیاله موقوف ومحتاج اوله اکا مثال مقید دیرلر ۰ وبعضی یاخود آلت
۰ خیال وقوت ۰ حس باطنک انک تحقق وتمثلنده مدخلی اولمیه اکا مثال مطلق
وبعضی اصفیا قوت ریاضت ومجاهده ایله بو عالمک ولایاتی اقالیمنه دخول ۰

وعجایبنی مشاهده ایتدوکنی حکایت ایلدی • و دیدیکه بو عالمده ایکی شهر وار
در برینک ادی جابلسا و برینک ادی جابلقادر • و بو شهرلرک خلایقنک شماری
اعداد وارقامدن معزولدر • و عجایب و غرایبی خارج اطوار افهام و بیرون ادراک
اوهام و عقولدر • و ارباب کشف و تصفیهٔ باطن ایلینلر بو عالمک مشاهدهٔ
عجایبنه مستعد • و اکثر کرامات و خوارق و تصرفات اولیا بو عالمک اسرارندن
مستمددر • و اکابر ائمهٔ دین رحمهم الله تعالی علیهم اجمعین بو عالمک اثباتنه
تلویح و بعض اسرارینه تصریح • ایتدیلر حتی اعلم الناس حضرت ابن عباس دن رضی الله
عنهما مرویدر که بو عالمدن غیری بر عالم واردر که هر نسنه که بو عالمده وار انک
نظیری انده حاصل • حتی سنم کبی انده بر ابن عباس واردر • و ارباب کشف و تصرف
و اصحاب صفوت و تصوف ذاهب اولمشلر که • برزخ عالمنده که روحک بدندن
مفارقتی ایله قیامت کبریده ینه ابدانه اعادهسی اراسی در • عالم مثالدن مستمددر
دیو • چون نفس بدندن مفارقت ایلیه نفسده اولان ایمان و معرفت و خلق حسن
و عمل صالح انوار و اضواء و ریاض و بساتین و حور و قصور و غلمان کانهم
لؤلؤ منثور • اولوب کندویه مناسب صورتنده ظاهر اولور • و کذلک جهل
و ضلال و اخلاق ردیه و اعمال قبیحه نیران و ظلمات و عقارب و حیات صورتنده

نمایان اولور

نمایان اولور • و نفس صالح جنات و ما فیهایی کندوده حامل در • و نفس طالحک
نیران و حیات و عقاربی کندوده حاصلدر • غایة ما فی الباب مادامکه
نفس بو نشأتده درانی احساس ایدهمز علایق بدن و صور محسوسات انلرک ادراکنه
مانعدر • چون نفس بدندن مفارقت ایدیب مانع مرتفع اوله • کندوده مکمون
و مکنون اولان ملکات و کیفیاتی فی الحال صور مناسبه ده احساس و مشاهده
ایلر • و تمثیل ایلرلرکه بر مست مدهوش یا مخدرات استعمالی ایله بیهوش اولمش
کمسنه نک قوینده معشوق زیباسی همخوابه اولمش اوله • یا حیات و عقاربله
دامانی طولمش اوله • چون کیفیت بیهوشلغی کیده و عقل و حسی عودت ایده •
سعید و متنعم اولان کوره که معشوقه دوابجندن معطر مشام • و صفای تن نازکندن
التذاذمند اول و جمله سرور و لذت حاصل اوله که نطاق کلام احاطهٔ تقریرندن
عاجز • و شقی و معذب کوره که زهر مار و نیش عقرب خونخوار جانینه کار ایتمش
نعوذ بالله تعالی شدتی الا من اقلام تحریر ایدهمز • و فرط عذاب اوهام تصویرندن
قلهمز **بیت** نفس شیطان با تو و تو خفته ترسم بامداد • مرده یابندت که مار و کژدمت •
در بستر ست • پس بو احوال احوال عالمه مثالدر • اما فاضل تحریر سعد تفتازانی
بو عالم مثالک اثباتنی شرح مقاصد کتابنده نقل ایتدکدنصکره ایدر که و قتا کهِ

بو دعوی مطلب عالی وایراد اتدکلری دلیل ضعیف و واهی اولدیسه محققلر اکا
التفات ایتمدیلر • لکن مرادی محققلر دیدوکندن ارباب نظردرکه مطالب عالیه
لرنده مرشد عقله اقتدا • ودفع ظلمات جهالاتده شمع عقل وچراغ نظر ایله اهتدا
ایدرلر • اما عاقل لبیب وفطن ادیبه لایق اولدر که اکر نور کشف وجدانله بو عالمه
واصل اولمزسه • باری انی بقعهٔ امکان • وخطهٔ احتمالده قویب انی زاویهٔ ابطاله
وبیغوله نفیه سورمیه • نتکم پیشوای ارباب فکر ونظر شیخ رئیس ابو علی سینا دمشدرکه
بر مطلوب مدعی سینی اندن قایم برهان منع ودفع ایلمیه • انی بقعهٔ امکانده سرح
ایله زیرا برهان مقتضاسنسز برشیئک نفی وابطالنه ذاهب اولمق عیب ونقصاندر ولهذا
برهان مقتضاسنه بی وجه مخالفت ایتمك کبیدر • وشیخ اشراق شهاب الدین سهروردی
قدس سره اثبات انوار روحانیه ایتمکده اساطین حکمادن نقل ایتدکدنصکره چون
اهل عالم اثبات حرکات کواکب وافلاکده ارصاد جسمانیه ایله اولور • اکابر ریاضیین
ابرخس وبطلمیوس کبی اتدکلری ارصاده تقلید ایدوب علوم هیاتی اکا بنیاد ایتدیلر
پس اثبات انوار روحانیهده که ارصاد روحانیه ایله اکابر اساطین حکماء اشراقکه
حکماء کلدانیین • وحکماء فرس قدیم وقدماء یونانیین • ابناء فلس وهرمس وفیثاغورس
وسقراد وافلاطون کبی اثبات ایتمشلردر • ونور کشف وتصفیه ایله عین الیقین کورمشلردر

طالب

طالب اعتقاد اتملک ارصادلرنه دخی تقلید ایلسه نه بعید اوله • والحاصل الف وعادت
وتشکیکات ارباب ضلالتدن حادث اولان استبعادلری شرایع انبیا وقواعد حکما
واشارات واذواق عرفانك نقصورده طریق ایتمك جایز دکلدر بیت منکر
چه شوی بحالت زنده دلان • نه هرکه ترا نیست کسی را نبود • چون احوال معاد
وحشر ارواح واجساده بو مقدار کلام ذکر وایراد اولندی • پس بنیه اصل کلام
وصدد مرامه رجوع ایده لوم واول انسانك کمال ونقصانی تفاصیلی ایدی والحاصل
انسانده اوچ قوت واردر ذاتنده مندرجدر • واول قوتلر شرف ونقصانده متفاوتدر
ادناسی قوت بهیمیهدرکه اکا نفس بهیمیه دیرلر • واوسطی قوت سبعیهدرکه اکا نفس سبعی دیرلر
واعلاسی قوت ملکیه ونفس ملکیدر نفس دنا یله بهایمه مشارك ومقارن
ملائکهدن ممتاز ومباین ونفس اعلا یله ملائکه مساهم ومشارك وبهایمه مخالف
ومتارکدر • وزمام اختیارك کف تمکن واقتدارنده درادنا یه اویوب محلهٔ
بهایمده تمکن • ومنزل سباعده توطن ایتمشلردن اولور • واکر نفس اعلایه اتباع
ونفس ادنا مقتضاسندن امتناع ایدرسه حضیض حیواندن خروج • وذروهٔ
ملکیه عروج ایتمش اولور • وقرآن عظیم وتنزیل کریمده بو نفسلره اشارت نفس
اماره ولوامه ومطمئنه ایله اولنمشدر • پس اماره دائما سوء وفحشا وشهوات وهوا

ارتكابنه امر ايدوب اصرار ايدر • لوامه كاهى ملابسهٔ شهوت ايدوب بعده ندامت
وكندوينى سرزنش وملامت ايدر • ونفس مطمئنه تحريكات نفسانى وشيطانيدن
نجات وخلاص بولمشدر • وطريق خير وصلاح اوزره مستقر ومطمئن اولمشدر
محاسن اعماله وافعاله ملازم ومكارم اخلاق واوصافه مداوم در • وحكما ديركه
بو نفسلولك برسى حد نفسنده صاحب ادبدر • واول نفس ملكيدر برسى داخى اگرچه
حد ذاتنده صاحب ادب دكلدر لكن قابل تاديبدر • واول نفس سبعيدر • وبرى
داخى نه حد نفسنده صاحب ادب ونه قابل تاديبدر واول نفس بهيميدر ونفس بهيمينك
خلقتندن غرض بقاى بدندر • زيرا نفس ناطقه نك طريق تحصيل كماله مركبيدر
ونفس سبعينك خلقتندن غرض كسر نفس بهيميدر • زيراكه نفس بهيمى استيلاسندن
متوقع اولان ضرر بونكله مندفع اولور • وبعضى حكما بو اوچ نفسى اكا تشبيه ايتمشلركه
بر مربطه ايچنده بر فرشته وبر كلب وبر خنزير جمع اولمش اوله • وبعضى حكما شويله
تمثيل ايلديلركه بر كمسنه بر بهيميه بنوب بر كلب اويدوروب شكاره كيتمش اوله
اگر حكومت وتصرف آدمك اولورسه • هم بندوكى بهيمه هم ايدوكى كلب صيدى
مقتضاى عقل اوزره استعمال ايدرسه • وهر برينه مناسب اولان قوتى ويروب
شرط استراحتنى رعايت قيلورسه • اوچى داخى بومراد وكامران اولوب كلب

صيد

صيد اولوب فضلات اعضاسندن تغذى وتلذذ تام ايدوب • ومركبى دخى وقت
عملده اگرچه بو مقدار تعب چكوب پاره نصيب نصب كورر • لكن وقت استراحتده
مرتع كياه لطيف ومنبع مياه نظيفدن متمتع اولور • وانسان دخى صيد معتبر
وشكار مرغوبه مالك اولوب امن وصحت وفراغت وعافيت ايله مسكن مألوفنه
واصل اولور • اگر حكم وتصرف انسانك اولميوب مثلا حيوان مركبك اوله لابد
همان ايراقدن آب وسبزه خيال ايتدوكى جانبه بى اختيار روان ودوان اولوب
بالآخره اب صندوغى سراب • وسبزه ظن ايتدوكى شوره زمين خراب چقوب
عمرانه راجع وسبزه زار صحيحدن رائق اولمقدن فرصت دخى فوت اولوب جوع
وعطش وتعب ونصب ايله بيابان دور • وخراب نامعموردە هم فرس وهم فارس
وهم كلب صيد حارس هلاك وتلف اولورلر • اگر حكم وتصرف كلبك النده اولورسه
اول ظاهر اولان شبحى صيد مرغوب وشكار مرغوب صنوب بى اختيار كندوى
ياخارستان صعب ياوادى ژرفه القا ايدوب كندوى هلاك • ودرتى
اولان فارس وفرسى اتلاف ايدر چون مقدمه ده كلام بو درجه يه واصل وموقوف
عليه مباحث آتيه اولان علم حاصل اولدى • پس شمديدن صكره فنون مذكوره نك
مقاصد كتاب ومطالب فصل الخطابدر • شروع ايدوب اوچ كتابه مشتمل

ایراد ایدلوم کتاب اول علم اخلاق بیاننده وشرح رموزنده در :. مقدمه
کتابدن مرور ایلدی که حکمت عملیه دز قسم اولور علم اخلاق بر علمدرکه اخلاق
وافعال نفس انسانیه‌دن بحث ایدر • بو جهتدنکه قنقیسی محموددر و رضیدرکه اجتلاب
قلنه • و قنقیسی مذموم و مردوددرکه اجتناب اولنه • پس بو علمده هر شخصك علی
حده احوالی اعتبار اولنور اهل منزلدن واهل مدینه‌دن کسنه‌نك اختلاطی
جهتندن اولن احوالی اعتبار اولنمز • پس بو علم مفرد منزله‌سنده‌در و علم تدبیر
المنزل • و علم سیاسة المدن که انلرده شخصك سایر ابنای نوعی ایله اختلاط و
معامله‌سی معتبردر • مرکب منزله‌سنده‌در • چون مفرد مرکب اوزره طبعا
مقدمدر • پس علم اخلاقی دخی علم تدبیر المنزل و سیاسة المدینه اوزرنه :.
وضعا تقدیم اولندی • بو کتاب دخی مبوب • اعنی نیجه باب اوزرنه مرتبدر

باب اول خلقك اقسامنده و تقسیمی بیاننده و اجناس فضایل و رذایل نه ایدوکنك
شرح و عیاننده در

خلق بر ملکه‌درکه انوك سببیله نفسدن افعال سهولتله صادر
اولور • فکر و رؤیته محتاج اولمز • و بو تعریفك تعبیری اولدرکه ملکه هیئات
نفسانیه راسخیه دیرلر • زیرا کیفیات انسانیه ایکی قسمدر • بری حال و بری
ملکه‌در • اگر سریع الزوال اولورسه خجالت و ضحك کبی حال دیرلر • اگر بطیء الزوال

وراسخ اولورسه سخا و شجاعت کبی اکا ملکه دیرلر • پس اولا خلقك تعریفنده
ملکه اولندی بو که بنا • اگر کیفیت نفسانیه ملکه اولمیه یعنی راسخ اولمیه
سریع الزوال اولورسه خلق اولمز • بعده تعریف خلقده ذکر اولندیکه انك سببیله
نفسدن افعال سهولتله صادر اولور • بو قید انکچون ذکر اولندی که کیفیت
نفسانیه ملکه اولسه • اما انك سببیله نفسدن افعال صادر اولمسه اکا خلق
دیمزلر • وکذلك افعال صادر اولمغه سبب اولسه اما سهولتله صادر اولمیوب
عسرتله فکر و تأمل ایله صادر اولمغه سبب اولسه ینه خلق اولمز • اما قیود
مذکوره جامع اولوب یعنی ملکه اولوب افعال انك سببیله بی تأمل سهولتله
صادر اولسه اکا خلق دیرلر • مثلا بر کمسنه‌دن نادرا بذل
بذل و احسان اتمك واقع اولور • اما سخاوت دنلمز زیرا ملکه اولمدی اعنی
کیفیت بذل و سخا انده راسخ اولمدی • و دخی بر کمسنه‌یه بذل و سخا عادت اولسه
اما نفسنه متصل جبر اتمکله و تکلف و زحمتله اولسه ینه خلق سخاوت انده
موجود دکلدر • زیرا بذل و عطا سهولتله صادر اولمدی • اما بر کمسنیه دایما
سهولتله بذل مال و فیض عطا اتمك معتاد اولسه • شویله که بذله قدرت محقق
موانع مرتفع اولیجق بذل اتمك معتاد اولسه • انده خلق سخا حاصل و متحقق

تقسیم خلق

چون خلق نه نسنه ایدوکی معلوم وماهیتی مفهوم اولدی
شمدی بدن صکره تعریفندن رجوع وتقسیم اقسامنه شروع ایدهلم • افاضل
سلف شویله ذکر ایتدیلر که خلق خالی دکلدر که کمال اولن نسنیه سبب اوله • یا
نقصان اولن نسنیه سبب اوله • یاخود نه کماله ونه نقصان اولن نسنیه سبب اوله
قسم اوله فضیلت وحسن خلق دیرلر • سخاوت وشجاعت وحلم کبی • قسم
ثانیه رذیلت وخلق قبیح دیرلر • بخل وجبن وخفت کبی • قسم ثالثه نه فضیلت
ونه رذیلت دیرلر • خیاطت وفلاحت کبی • بزم بو کتابده قسم ثالثدن بحثمز یوقدر
بلکه یا قسم اولدندر که معلوم اولوب تحصیل واکتساب اولنه • یا قسم ثانیدندر که
مفهوم اولوب حذر واجتناب اولنه • بو تقسیم خلقک اقسام اولیه سنه درکه فضیلت
ورذیلتدر • اما خلقک اقسامی وانواعی چوقدر • انلری داخی تقسیم ایتمک لازمدر که
اقسام وانواع مذکوره معلوم اوله • مقدمهٔ کتابده اشارت ایتمش ایدک که نفس انسانینک
ایکی قوتی واردر • برسی قوت مدرکه • نفس انک سببیله ادراکات عقلیه قادر اولور
ایکنجیسی قوت محرکهدر که نفسدن انک سببیله تحریکات بدنیه صادر اولور
وبو ایکی قوتک هر برسی ایکی شعبهیه منشعب ایدی • قوت مدرکهنک بر شعبهسی قوت
نظریه وقوت آخرسی • قوت عملیه ایدی • وقوت محرکهنک داخی شعبهسی ایکی ایدی

برشعبه سی محرکهٔ شهوانی وشعبهٔ اخرسی قوت محرکهٔ سبعی ایدی • پس بو درت
قوت بدن انسانده کار کر اولوب نیجه افعال صدورینه سبب اولور • اکر
بو قوادن صادر اولن افعال مقتضای عقل صحیح ووجه جمیل وزره واقع
وحد اعتدال اوزرنه صادر اولورسه اول خلق که بو نوع افعاله سبب اوله
فضیلت اولور • اکر اعتدالدن خارج اولوب یا افراط یا تفریط جانبنه
مایل اولورسه • بو مقوله افعاله سبب اولن قوت رذیلت اولور • پس قوت
نظری مهذب اولوب اندن اعتدال اوزرینه افعال صادر اولورسه • اول
خلق حکمتدر • واکر قوت عملی مهذب اولوب اعتدال اوزرنه افعاله سبب اولورسه
اول خلق عدالتدر • واکر قوت محرکهٔ شهوانی مهذب ومؤدب اولوب اندن
افعال معتدله صادر اولورسه اول خلق عفتدر • اکر قوت غضبی مستولی
مهذب ومؤدب اولوب افعال معتدلیه سبب ومنشا اولورسه اول خلق
شجاعتدر • پس اصول فضایل بو درت خلقدر • اعنی حکمت وعدالت
وعفت وشجاعتدر • وبو فضایل اربعه که اعتدالدر • هر برینک ایکی
ایکی طرفی • یعنی طرف افراطی وطرف تفریطی رذیلتدر • مثلا قوت نظر یك
اعتدالی حکمتدر • وافراطی جربزه در وجانب تفریطی بلادتدر بو ایکی طرف

رذیلتدر • وقوت عملیه نك اعتدالی عدالتدر • جانب افراطی وتفریطی یوقدر
بلکه بونك همان برضدی واردر اکاجور دیرلر • وقوت شهوتینك اعتدالی
عفتدر وجانب افراطی فجور • وجانب تفریطی خموددر • بوایکیسی رذیلتدر
وقوت غضبیه نك اعتدالی شجاعتدر • وجانب افراطی تهور وجانب تفریطی
جبندر • وبواول تقریردرکه خواجه نصیر طوسی کتاب اخلاق ناصریده ایراد
ایلدی • وامام ربانی مرشد الکل حجة الاسلام ابوحامد محمد الغزالی حضرتلری
دخی کتاب احیای علومده بواسلوب اوزرینه ایراد ایلدی • ومع هذا دیدیلر
که عدالت خلقی حکمت وعفت وشجاعت اجتماعندن حاصل اولور • زیرا
بواوچ خلق مجتمع وممتزجدر • ومتسالم اولیجق اوچندن برحالت متشابهه حادث
اولور فضایلك کمالی وتمامی اولوب اکا عدالت تسمیه اولنور • انتهای کلامه لکن
مخفی دکلدرکه عدالت اوچ خلقدن مرکب اولیجق عدالتی اقسام خلقدن
برقسم مستقل واول اوچ قسمه مقابل عد ایلمك موجه دکلدر • زیرا مشهور
ومقرردرکه مقسمی اقسامده قیدوحدت معتبردر اقسام ثلثه یی جمع ایدن
قسم دخی اعتبار ایتمك لایق دکلدر • مثلا کلمهٔ اسمه وفعله وحرفه تقسیم
ایتدکدنصکره بواوچ قسمی بوقسم آخر اعتبار ایدیب مجموع اقسام کلمه درتدر

دیمك جایز دکلدر • پس اولی واحسن اولدرکه اصول فضایل واخلاق حسنه
اوچه حصر ایدوب وتقسیمی بووجه اوزرینه ایده وزکه چون انسانده اوچ
قوت واردر • وبواوچ قوته اوچ نفس دخی اطلاق اولنور بری نفس ملکی که
قوت ادراك وتمیز معقولات ومدرکاتدر • ایکنجیسی نفس سبعیدرکه مبدأ
غضب واقدام وانتقام وشوق تسلط وترفع جاه وتغلب بوقوتله در • اوچنجی
نفس بهیمیدرکه مبدأ طلب ملاذ مشتهیات وواسطهٔ نیل مآکل ومشارب
ومناکحدر • پس اصول فضایل دخی بواوچ قوته کوره اوچدر • زیرا اکر قوت
ملکی حد اعتدالدن کچمیوب تمام حد اعتدال اوزرینه متصرف اولوب
افراط وتفریطه میل ایلمزسه اول حکمتدر • اکر افراط اولورسه اکا جربزه دیرلر
رذیلتدر • مثلا قوت عاقله حیل وتزویرات ومضاحك وسخریات اموزنده
عجایب اختراع ایتمکه صرف ایلیه • وتفریطی بلادتدرکه ادراك حقایق وتمیز
معقولات ایتمکدن عاجز • وافعال محمودهٔ افعال مذمومه دن فرق وتمیز
ایتمکه قادر اولمیه • ونفس سبعی اکر اعتدال اوزرینه تصرف ایدرسه حاصل
اولان خلق شجاعت اولور • اکر افراط ایدرسه تهور اولور که انسانده کندوسی
نی نفع مهالکه القا ومقاومتی حد امکاندن وداﺋﺮﮤ قدرتدن بیرون اولان

دشمن ایله مقابله بی وجه • ومقابله نامعقول ایدوب کندوسنی یا اهلاك
یا اضرار ایتمکدر • وبو قوتك تفریطی جبندر که عقلا صبر وثبات مستحسن و
مقابله ومقاتله ممدوح اولن یرلرده جزع وفزع قبیح وانهزام وهروب نامحل
ایدوب مختلر زمره سنه داخل اولمقدر • ونفس بهیمینك اعتدالی عفتدر که
شرع وعقل تجویز وتحسین ایدوکی مآکل ومشارب ومناکحده علی وجه الاعتدال
تصرف وتناول ایتمکدر • وبو قوتك افراطی فجوردر که دایرۀ شرع وعقلدن تجاوز
ایدوب محرمات ومکروهاتی تناول • وفواحش وقبایحدن تمتع وتلذذ قلمقدر •
وبونك تفریطی خموددر • وخمود اولدر که بالکلیه ترك شهوات مباحه ایدوب یا هلاك
بدن یا انقراض نسل وعقبه ولمغه مؤدی اولوب تناکحوا تکاثروا فانی اباهی بکم الامم
ولو بالسقط حدیث شریفنه مخالفت قله • وچون بو اوچ فضایل بر شخصده توفیق
الهی وسعادت نامتناهی ایله مجتمع وکوکب سعادتی بو اوچك اجتماعندن اوج
رفعتده ملمع اوله اول شخص عادل اولور • بو اوچك مجموعنه عدالت دیرلر •
وعدالتك ضدی جوردر وجود بو اوچ فضایلك بو سی معدوم اولمغله متحقق
اولور • وبو اوچ فضیلتك فروعی واردر • انشاء الله تعالی شرح وبیان ایدرز
وجمله عالم وآدمك هر نه فضیلت وارسه یا بو اوچدن بر سیدر • یا انلرك

فرعی در • وجمله اهل عالم وافراد بنی آدمك افتخار وابتهاجی بونلر ایله درحتی
نسل ایله افتخار ایدنلر کمسنه آبا واجدادندن بونلر ایله متصف کمسنه اولمغه ملاحظه
سیله افتخار ایدر • معلوم اوله که فضایل ثلثه دن بری حکمتدر • دیدك بو
حکمت مشهوردر حکمت که موجودات خارجیه بقدر الطاقة البشریه بلمکدر
دیو تعریف ایتدك ایدی • اول معنایه حکمت دکلدر • بر حکمت دخی وار ایدیکه
حکمت عملیه معناسنه در اول دخی دکلدر • بلکه بو حکمت لفظنك
معنای ثالثیدر • چون بونکه معلوم اوله بو مقامه ایراد اولنان سؤاله جواب
ظاهر اولور • وسؤال بودر که حکمت خود نظریه وحکمت عملیه یه تقسیم اولندی
وحکمت عملی دخی علم اخلاق وعلم تدبیر المنزل وعلم سیاسة المدنه یه تقسیم اولندی
پس اخلاق دخی بو مقامده حکمت وعفت وشجاعته تقسیم اولنمق نیجه راست
اولور • زیرا حکمتی بنه کندونك قسمی اولوب تقسیم شی الی نفسه والی غیره لازم
کلور • وقتا که معلوم اولدیکه بو اخلاقدن قسم اولن حکمت اول مقسم اولن حکمت
دکلدر قسم آخردر تقسیم شی الی نفسه والی غیره لازم کلمیوب سؤال بالکلیه
مندفع اولدی **باب ثانی اجناس فضایل مذکوره نك تحتنده مندرج
اولان انواع بیاننده در** اکرچه اجناس فضایل مذکوره نك تحتنده واقع اولان انواع

نی عددونی حساب و تعداد و انواع و اصنافی خارج حیطهٔ کتابده. امّا بز افاضل
سلفه اقتدا و اقتفا و انواع فضایلک مشهورلرین ذکر اتمک ایله اکتفا ایدلک.
اوّلا جنس حکمت تحتنده اولن انواع یدی نوعدر. اوّلکیسی ذکا. ایکنجیسی سرعت
فهم. و اوچنجیسی صفای ذهن. دردنجیسی سهولت تعلّم. بشنجیسی حسن تعقّل. التنجیسی
تحفّظدر. یدنجیسی تذکّر. امّا ذکا برملکه درکه انک سببیله مقدّماتدن
استخراج نتایج. و موادّ ادلّه دن استنباط مطالب اتمک سهل و آسان اولور.
و بو ملکه مقدّمات منتجه دن انتاج مطالب اتمکه مزاوله و مداومت اتمکله
حاصل اولور. امّا سرعت فهم. برملکه درکه انک سببیله لوازمدن ملزومه
و قضیّه دن عکس نقیضنه. و عکس مستویسنه توقّف اتمکسزن سرعت انتقال حاصل
و حاصل فرق ذکا ایله سرعت فهم مابیننده اولدرکه. ذکا فکر و نظرده اولور
و فکر و نظر امور معلومه یی ترتیب ایدوب بر مجهوله متادّی اولمقدر. امّا
سرعت فهم و فکر و نظرده اولمز غیرنده اولور. زیرا لوازمدن ملزومه
انتقال. و قضیّه دن عکس نقیض مستویه انتقال فکر و نظر دکلدر. نتکم علم
میزانده تحقیق اولنمشدر. امّا صفای ذهن. برملکه درکه انک سببیله نفس اضطرابسز
و تشویشسز استخراج مطالب اتمکه مستعد اولور. امّا سهولت تعلّم. برملکه درکه

انک

انک نفسه حدّت و تیزلک حاصل اولورکه خواطر متفرّقه مانع و دافع اولمیوب
کلّیتی ایله مطلوب جانبنه توجّه ایدوب تحصیل ایلر. امّا حسن تعقّل. برملکه درکه
انک سببیله بحثده و استکشاف مطالب اتمکده هر مادّه یه مناسب اولن حدّ
و مقداری حفظ و رعایت ایلر. شویلکه نه واجب اولن نسنه یی ترک و اهمال
و نه مدخلی اولمیانی اخذ و استعمال ایلر. امّا تحفّظ. برملکه درکه انک
سببیله نفس تعقّل و تحصیل اتدوکی صور معقوله و متخیّله یی کما ینبغی حفظ
ایلر. امّا تذکّر. برملکه در انک سببیله نفس حفظ اتدوکی نسنه لری هر نه زمانده
مراد اولنسه تذکّر و ایراد ایلر. انواع فضیلت حکمت بونلردرکه شرح
اولندی. امّا شجاعت تحتنده اولان انواع اون نوعدر. اوّلکیسی کبر نفس.
ایکنجی نجدت. اوچنجیسی علوّ همّت. و دردنجیسی ثبات. بشنجیسی حلم. التنجیسی
سکون. یدنجیسی شهامت. سکزنجیسی تحمّل. طقوزنجیسی تواضع. اوننجیسی حمیّت
اون برنجیسی رقّتدر. امّا کبر نفس. اولدرکه کرامات و هوانه مبالات و
فقر و غنا. و یسار و عساره التفات ایتمیوب بلکه مدح و ذمّ خلایق قتنده
یکسان. و ردّ و قبول طوایف نظر همتنده متساوی اولوب امر ملایم و غیر ملایم
تحمّلنه قادر. و تقلّب احوال و مشاهدهٔ مخاوف و اهوال ایله قصر همّتنه

قصور کلجک نسنه صادر اولمیه • و بو مقام عظیم و خلق کریمدر که تسنم
روایحی راه ارادت و طلب چالاکلرندن غیریه میسر • و تسنم شوامخ منازل
عشق و فنانی پاکلرندن غیریه مقدر اولمز نتکم دیمشلر رباعی برخاسته
ز جان و تن می باید • سیر آمده ز خویشتن می باید • در هر قدمی هزار بند افزونست
بس کرم رو بندشکن می باید نثر و مدح و ذم عوام انسان طالبان مطالب عالیه
قتنده یکسان اولمق لازمدر • نتکم صاحب اسرار حضرت شیخ عطار دیمشلردر
بیت مدح و ذمت کر تفاوت میکند • بتکری باشد که او بت میکند اما نجدت
اولدر که نفس مواضع و مخاوف و اهوال و هجوم عظایم احوالده صبر و ثبات
و تحمل اثبات ایتمکه قادر اولوب جزع و فزع عروضی ایله امورنا مناسب صادر
اولمیه اما علو همت اولدر که نفس طلب جمیل حقیقی و کمال ذاتی قیلمقده مطمح
نظری عالی • و محل ترقی بلند و سامی اولوب • بو جهتدن رفعت و جاه و سعادت
و شقاوتی نظر اعتبارندن ساقط اقبال و رفعته راضی و ادبار و ذلتنده
ساخط اولمیه • حتی مرارت مرک تجرعندن دخی تنفر و اضطراب کوسترمیه
نتکم مکارم اخلاق معالی همت میدانینک فارسلری • ما دیوانکان مرک
اشامیم دیرلردی • و بعض افاضل عشاق ایتمشدر که رباعی ان مرد نیم کز عدم بیم آید

کاذ نیمه

کان نیمه مرا خوشتر ازین نیم آید • جانی دارم بعاریت داده خدا • تسلیم کنم
چو وقت تسلیم آید اما ثبات اولخلقدر که انک سببیله طالب کمال یولنک
آلام و شدایدنه تحمل • و مصابرت و بلایا و نوایبه تلقی و مقاومت ایتمکه قادر
قادر اولور • تا که عروضندن تأثر و تنفر • و تذلل و تکسر عارض اولمز بیت
از ثبات خودم این نکته خوش آمد که بجور • بر سر کوی تو از پای طلب ننشستم
اما حلم اولدر که نفس انسانی یه طمانینت و قرار و ترک اضطراب و اضطرار
اول وجهله کله که عواصف خشم و غضبانی متزلزل • و قله کوه وقارندن
متدنی و متنزل ایلمیه بیت اولسه صحرای دلده حلم و وقار • آب او زرده اولورسه
طونه قرار بیت دیگر تا زهر بادی بجنبی پا بدامن کش چو کوه • کادمی مشت غبار
و عمر باد صرصرست اما سکون اولدر که خصومتلرده و محاربه لرده که حمایت
حمای دین و ملت و رعایت دایره حرمتیچون واقع اولور خفت و سبکبارلق •
کوسترمیوب سخره هر دشمن دون و محل طعن طاعنون اولمیه • ادمه سنکلک
کلور حرمت • مردنی سنکه اولمیه قیمت اما شهامت اولدر که نفسنک
اکتساب امور شریفه • و تحصیل مراتب علیه حریص اولوب ذکر جمیلی جانبنه
و اجر جزیله فایز اوله اما تحمل اولدر که نفس کسب فضایل عدیده و خصایل

حميده ايتمكده الات بدنيه سن كه قوى اعضا سيدر استعمال كلى ايتمكدن
فرسوده ايليه. اما تواضع اولدر كه نفس جاه رفعتده كندودن ادنا اولنلره
ترفع قلميه. وانلردن كندو نفسنه مزيت ادعا ايتميه. زيرا كندوده هر نه جاه
ورفعت وار ايسه محض فضل وعطاى حقدر. كندونك مدخليتى معدوم
مطلقدر. چون بو نظر ايله اوله تواضع ممدوحدر. ولهذا تواضع اكابره
اعاليدن مستحسندر. اما تذللى جلب نفع يا دفع ضر ايچون ايديجك اكا
صنعت ديرلر تواضع ديمزلر. سائللر وطامعلر ايتدوكى تذلل كبي. بيت
تواضع زكردن فرازان نكوست. كدا كر تواضع كند خوى اوست. اما حميت
اولدر كه حمايت حماى ملت وحراست حريم نفس وحرمت ايتمكده تكاسل وتهاون
ايتميوب اقصى الوسع سعى وكفايت كوستره. اما رقت نفسه ابناى جنسدن
عارض اولن الم ومحنتدن متأثر وانفعال كلمكدر. بشرط انكه افعال واقواله
اضطراب واختلال كلميوب بلكه مجرد ابناى جنسه احسان وافضال ايتمكه
مباشر اوله. تمام اولدى شجاعت تحتنده مندرج اولن فضائل. اما عفت
تحتنده مندرج اولن فضائل اون ايكى نوعدر. اول حيا ايكنجى رفق. اوچنجى حسن هدى. دردنجى
مسالمت. بشنجى دعت. التنجى صبر. يدنجى قناعت. سكزنجى وقار. طوقوزنجى

ورع

ورع. اوننجى انتظام. اون برنجى حريت. اون ايكنجى سخا. اما حيا نفسه انقباض
وانحصار كلمكدر. شول زمانكه برامر قبيحه ارتكاب ايتدوكنه شعورى اوله
كندويه مذمته استحقاق كلمك كراهتندن. اما رفق نفس مطيع ومنقاد اولمقدر
تبرع جهتندن لازم اولن اموره. وبو خلقه دماثت دخى ديرلر. اما حسن هدى
نفس كندوبى اخلاق جميله ايله اراسته ايتمكه رغبتى اولمقدر. اما مسالمت نفس
اراء مختلفه تصادم واهواى متخالفه تعارض ايتدكده محاشنت وشقاقى ترك
ومجاملت ووفاقى برك ايتمكدر. اما دعت حركت شهوت زماننده نفس ساكن اولوب
زمام اختيار كندو النده اولمقدر. اما صبر اولدر كه نفس هوايه ميل ايتميوب اسباب
هوايه مقاومت ومدافعت ايتمكه قادر اوله. تا كه لذات قبيحه كه مؤدى
ذلت وفضيحه در اندن صادر اولميه. بوشيله اولميه كه صبر ايكى نوعدر.
برسى صبر عن المعاصى والآثامدر. يعنى نفس اماره شياطين مكاره معاصى
واثام طرفنه دعوت ايديجك قوت مصابرت وتقوا ايله دفع ايليوب راه
راستدن چقميه. بو مقامده تعريف اولنن صبر بودر. ونوع ثانى صبر على
المصايب والبلايادر. يعنى نفسه مكروهى اولن نسنه كه بلا ومحنت وآفت
ومصيبتدر. متوجه اولدقده جزع قبيح ايتميوب تحمل ايده. اكثر عوام

ار اسنده صبر بو معنایه استعمال اولنور • وایکی دخی مقبول وممدوح بل واجب ومفروضدر
اما قناعت اولدرکه نفس مأکل ومشارب وملابس وغیرها استعمالنده شیء
یسیر ایله که سد خلل ودفع ضرورتدر • اکتفا ایدوب طلب زیاده یلمیه اما
بو اکتفا رضا ایله ولذات فانیه یه اشتهانت جهتندن اوله جمع مال وادخارچون
اولمیه • نتکم بعض اراذل ناس تجاردن وغیریدن ایدرلر • دنا معاشه قناعت
ایدوب • مالی موفور جمع وادخار ایدرلر • بو خصلت قناعت دکلدر • بلکه
بو کا تقتیر دیرلر ورذایلدندر • وعقلا وشرعا مردود ومذمومدر • بخلاف
اولکه فضایلدندر • عقلا وشرعا ممدوح حیثیت وقبولله موسومدر اما وقار اولدرکه
نفس کسب مطالب طرفنه عازم • وتطلب معالی ایتمکه جازم اولدقده اطمینان و
تأنی ایله عامل اولوب سرعت وعجله نامناسبدن احتراز کامل ایده • اما
بشرط انکه فوت فرصت تحصیله مؤدی اولمیه اما ورع اولدرکه نفس اعمال
مرضیه یه مداومت • وافعال حسنیه ملازمت ایدوب قصور وفتور عارض اولمدن
مجتنب اوله • وافعال سیئه یه ملازمت ایدوب قصور وفتور عارض اولمیه
اما انتظام اولدرکه نفس امور لازمه ومصالح سانحه ده ترتیب ملایم وتقدیر
مناسب ایتمکی ملکه ایدنه اما حریت اولدرکه نفس مکاسب جمیله دن کسب

ومقاصد

ومقاصد حسنیه صرف ایتمکه قادر اولوب مکاسب خبیثه دن اکتساب وجوه
ومصارف قبیحه یه صرف ایتمکدن اجتناب ایتمکه مالک اوله اما سخاوت اولدرکه
نفسه بذل وانفاق مال ومنال ایتمک سهل وآسان اوله • شویله که لایق
وواجب اولان مقداری محل ومناسب اولان موضعه صرف وایصال ایتمکده
زحمت حکمیه مخفی اولمیه که وصف سخاوت نظر شرع واعتبار عقلده
افاضل فضایل واحاسن خصایلدندر • ومدح اسخیاده آیات کتاب کریم
متکاثر • واحادیث نبی رحیم متوافردر مستقل تألیف کتاب کرک که مدح سخا
فی الجمله میسر اوله وسخا تحتنده انواع فضایل ومکارم چوق در • مقام بسط
کلام اقتضا ایدردی • اما خواجه نصیر بو مقدار ایله اکتفا ایتمکین بز داخی انلرک
اثرنه اقتضا ایلدک انواع فضایل که سخا تحتنده مندرجدر سکز نوعدر
اول کرم • ایکنجی ایثار • اوچنجی عفو • دردنجی مروت • بشنجی نبل • التنجی مواسات
یدنجی سماحت • سکزنجی مسامحت • اما کرم اما کرم اولدرکه نفعی عام وفایده سی
تام اولان اموردده مصلحت اقتضا اوزره مال موفور بذل ایتمک نفسنه آسان
اوله اما ایثار اولدرکه مالی واسبابنه کندو محتاجکن آخرلک احتیاجن مشاهده
ایدوب انکا بذل وصرف ایدوب وکندو تحمل وصبر ایده • بو عظیم فضیلتدر •

بو خلقوك مدحنده • ويؤثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة • آيت كريمه‌سى
نازل اولمشدر اما العفو اولدركه انتقام ومجازات بالعقوبة ايتمكه مكنت و
قدرت وار ايكن ترك ايده • واكر مجازات بالاحسان ايدرسه دخى احسن
وازين اولور • نتكم ديمشلردر بيت بدى را بدى سهل باشد جزا • اكر
مردى احسن الى من أسا • اما مروت بذل مالابد وزياده احسان على الغير آماده
ايتمكله نفس متحلى ومتزين • وايصال نفع غيره ذمت همتنه مرتب ومتعين
اولمقدر اما مواسات اولدركه ياران وخلان واصدقا واخوانه مهمات وسوانح
ومعايش ومصالحلرنده معاونت ومظاهرت ايدوب مال واسبابده مشاركت •
ومساهمت كوستره اما سماحت اولدركه بذلى لازم وواجب اولميان نسنه‌لرى
حسن رضا وصفاى قلبله بذل ايليه اما مسامحت تركى لازم وواجب اولميان
نسنه‌لرى نفع غيرو رضاى ماسواسى ايچون رضاء واختيار ايله ترك ايتمكدر •

اما اول انواع كه جنس عدالتك تحتنده مندرجدر اون ايكى نوعدر

اول صداقت • ايكنجى الفت • اوچنجى وفا • دردنجى شفقت • بشنجى صله رحم •
آلتنجى مكافات • يدنجى حسن شركت • سكزنجى حسن قضا • طقوزنجى تودد •
اوننجى تسليم • اون برنجى توكل • اون ايكنجى عبادتدر اما صداقت محبت صادقه‌در

باعث اولور صديقك جمله اسباب فراغت واستراحتى مترتب ومهيا قلنه •
وحقيقتا اولدركه احكام تغاير واثنينيت شرعا وعقلا دفعى ممكن اولن
اولن مواضعده دفع اولنوب • وهر مضرت كه نفسندن اجتناب ايلر صديقى
اندن تخليص وابعاد • وهر مسرت كه نفسى ايچون اراده ايدر صديقه دخى ايصال
وايراد اولنه • اما الفت برطايفه‌نك آرا وافكار واعتقاداتى نظام امور
دينيه ودنيويه‌ده مطابق وموافق اولمقدر • اما وفا اولدركه طريق مواسات
ومظاهرتى مسلوك اولوب اسلوب معاونت ومناصرتدن تجاوز وتخطى
ايتمك خطا عد اولنه • وبعضلر وفايى انجاز مواعيد وقضاى حقوق ايله
تفسير ايتديلر اما شفقت اولدركه ابناء جنسه عارض اولان حال ناملايمدن
متنفر والمه ايرشن المدن متألم ومتأثر اولوب قضاى همتى ازاله‌سنه •
مقصور واقتضاى وسعى وسعيى دفع ورفعنه موفور اوله اما صله رحم اولدركه اقارب
عشايرينى رعايت وارصاده اقصى الوسع ساعى وجهته بذل مال ومشاهده
جمال ايتمكده مقتضا ومستدعالرينى مراعى اوله • وشرع احمدى ودين محمدى
كه احسن وجوه اوزرنه موضوع واشرف خلال وخصال مراعاتنه مشروعدر •
بو خلقك رعايتنه اهتمام تام واعتنا وما لا كلام اوزره مشتملدر •

حتى جناب رسالت پناه • وختميت دستگاه • بعثت لكسر الاصنام ووصل
الارحام ايله مشيددر • واول حضرتدن صلهٔ رحم خصوصنده منقول اولان
اولان احاديث • ووصايا خارج حد وحصردر اما مكافات اولدركه نفسنه غيردن
احسان واصل اولدقده مقابله سنده دخى زياده احسان وانعام ايتمكى
ملكه ايدينه اما حسن شركت اولدركه معاملات ومعارضات واقع اولدقده انصافله
اتصاف ايدب اعتدال ايله عامل اوله • شويله جمله معامله لرى شركاسى استحسان
ايدهلر اما حسن قضا اولدركه حقوق واخوان وخلانى • وسائر نوع انسانى على
احسن الوجوه قضا ايدب منتدن عارى • وندامتدن سالم اوله اما تودد
افاضل واماثلدن اقران • وامثالنه صدق اوزره محبت ايدب • وبذل مال ونعمت
قلوب محبتلرنى اكتساب • ومودتلرنى اجتلاب ايتمكدر اما تسليم اولدركه شرايع الهى
ونواميس نبويه وارد اولان تكليفات • وائمهٔ دين وهداة مرشدين طرفندن
وارد اولان رسوم وآداب اسلامى مقتضاى طبع بشريته • مخالف دخى
اولورسه طلاقت وجه رضاى قلب ايله قبول وتلقى اما توكل قدرت وكفايت
بشرى داير سندن بيرون • وامكان تغير وتبديل مرتبه سندن افزون • اولان
امور الهى • وتقديرات ربانيده اضطراب بى فايده • برطرف ايدب حواله الطاف

الهى

الهى ايله كله واثق ومعتمد اولمقدر بيت رضا بداده بده وزجبين گره بگشاى
كه بر من وتو اختيار نگشاد است • بيت هركسى تدبير كارى ميكند • ما رضا
دايم با نعم الوكيل • اما عبادت اولدركه اول ملك معبوده كه خزاين كرم
وجودندن خلعت وجودى بخش ايتدكدنصكره انواع نعم جليه وخفيه
واصناف احسانات ظاهره وباطنه ايله ملك وجودكى معمور ومغمور ايتمشدر
خدمت طاعتده سعى وكوشش ايدب تقصير وتهاونى جايز كورميه سن •
ومقربان دركاه حقه كه رسل وانبيا وملائكه واصفيادر • صلوات
وتسليماتله تقرب ايدب • شريعته اتباع وانقياد واوامر ونواهى قبول ايدب
امتثال ايدهسن • وبو فضيلتك متمم ومكملى صفت تقوى در كه مكلفك
احسن اوصافى وافضل اخلاقى در • واول عبدك جمله ما نهى الله عندن
اجتناب واتقا قلمه سى در • بو در اول انواع فضايل كه خواجه نصير طوسى
وغيرىسى كتب اخلاق ورسائل حكمت عمليه ده ايراد ايلديكلر • وديدلركه
بو فضايلك بعضى بعضى ايله مجتمع وملتيم ومتركب ومنتظم اولمقدن
فضائل آخر حادث اولور • واول فضائل مركبه نك بعضى اسامئ معينه ايله
مسمى اولمشدر • وبعضى حليهٔ تسميه دن خالى وعاطل قلمشدر تنبيه وترتيب

عاقل ولبیب مخفی وپوشیده اولمیه که بو مذکور اولن مباحث تعریفات و[illegible]
مجال مناقشه وامکان سؤال واردر مثلا ذکا وسرعت فهم اقسام حکمتدن عدّ
اولندی یا انکله ظاهرا حکمتك اسباب وعللیدر نفس حکمت دکلدر زیرا
حکمت قوت عاقله نك حدّ اعتدالده مهذب اولوب نه افراط ونه تفریط اولمسنه
دیرلر پس ذکا وسرعت فهم نفس حکمت اقسامندن اولمق بعیددر وعلی
هذا القیاس لکن مقصود انواع فضایله تنبیه وآیات واکتساب اخلاقه
تحریص واغادر پس توفیق شدید وتحریر عمیق ایتمکدن تجاوز ایدوب
مستدیلرك افهامنه قریب وعواملك ادراکنه مناسب امور ایله بیان ایلدیکلر
تا که نفعی عام وفایده سی تام اوله والله تعالی اعلم والحکم

باب ثالث اقسام فضائلك اضدادی اولان اقسام رذایل بیانندهدر

چون اجناس فضایل اجناس اربعه
مذکوره منحصر ایدوکی ظاهر اولدی پس نظر جلیل مقتضاسی اولدر که اجناس
رذایل دخی دورتده زیرا رذایل اضداد فضایلدر مثلا حکمتك که فضیلتدر
ضدّی جهل اوله که رذیلتدر وشجاعتك ضدّی جبندر وعفتك ضدّی
فجوردر وعدالتك ضدّی جور اوله اما نظر دقیق که بحث وافی وکشف وتفحص
شافیدن نصکره ظاهر اولور اندر مقتضاسی اولدرکه هر فضیلتك یحون اضداد

غیر متناهی

غیر متناهیه اوله زیرا هر فضیلت حاق وسط ونهایت اعتدالدر که اصلا
جانب افراط وتفریطه مایل اولمیه پس حدّ اعتدالدن بو طرفه مایل اولن نجه
مرتبه ایله اولمق ممکن ومتصوّردر محسوسدن مثالی مرکز دایره که حاق وسط
در بر نقطه در لا غیر ایکی نقطه مرکز دایره وحاق وسط اولمق محالدر اما
مرکزدن غیری نقطهٔ غیر متناهیه متصوّردر بعضی محیط دایره ده وبعضی
داخل دایره ده پس معلوم اولدیکه معتدل حقیقی بردر وخارج اعتدال
لا ینحصردر وایضا بر نقطه دن نقطهٔ اخری یه واصل اولن خط مستقیم
بردن غیری اولمق مستقیم دکلدر واول ایکی نقطه لرك اراسنده اولن خط
فرضی ممکن اولن خطلرك اقصری اولن خطدر اما اول ایکی نقطه لرك اراسنده
واصل اولن خطوط غیر مستقیمه که اکا معوّج دیرلر غیر محصور وما لا یتناهی
در پس بو نکته دن ظاهر اولور که دین حق ومذهب صواب بر اما ضلالت
متفرقه واهوای متباینه لا یعدّ ولا ینحصردر واثنین وسبعین ایله صاحب
الشرع کلامنده مجرّد کثرة بالغه دن تعبیردر بیت جنك هفتاد ودو
ملت همه را عذر بنه چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند چون معتدل حقیقی
اولن حاق وسطه اهتدا وروکون مهتدی اولدقدن نصکره مدت مدیدنده

ثبات وسكوننا اشد امور واصعب حالات وشؤندر لاجرم بيت سرخيل
مقربان دركاه مخصوص مقام لي مع الله صاحب رمز يس وطه عليه افضل
صلوات وازكاها سورهٔ شريفهٔ هود تشريف نزول وورود ايتدكده
لسان معجز بيان حقيقت نمودي شيبتني سورة هود كلمه سني تكلم ايدوب
درمانده كان دورمانده لرني تيغ بيم ايله دونيم ايلدي بيت مرا باده سودست
وبيخود كن كه بيخودى حريفان ز سورهٔ هودست سبب تشييب هود
اولديكه بو سورهٔ شريفه فاستقم كما امرت امرني مشتمل وبو امرك صعوبتندن
جميع اصفيا واتقيا مدهوش ولا يتعقلدر آه وصداه وهزاران هزار كريه
جانسوز دلكاه كه معلوم اولا قايد كمل احمد مرسل صلوات الله عليه عز
وجل امر استقامت هول خوفندن محاسن مباركنه نور شيب طاري وارع
البصر كحليله مكحل اولان نركسلرندن شبنم اشك جاري اوله بر كه كوى
استقامتدن بوى وصراط مستقيمدن سر موى كورمدك حال بر ملالمن
نجه اوله بيت شول كونكه نفسني ايده درخواست انبيا احوال نفس مجرم و
عاصي نه اوله يا ومذهب حق وحاق وسط غايت صعوبتده اولدوغندن
السنه بونده وصف صراط ادق من الشعر واحد من السيف اشارتي ايله بيان

بيورلمشدر وفاتحه كتاب كريمده اهدنا الصراط المستقيم كلمه سيله
اشارت بيورلنان بودر مصرع جوياي راه ميكن ايم اهدنا الصراط زيرا
طلب محل مؤمن بو نشاده سلوك سبيل مستقيمدر علما وعملا ونشأه
آخرتده ممدود اولان صراطدن عبور بوكه لازم ومآل اولكه بوندن
صورت ومثالدر زيرا اكابر انبيا واساطين حكمانك اشارتلري جمله
متفقدر كه تفاضل دار آخرتكه مخبر صادق ووعد ووعيد كه بشارت
وانذار بيورمشدر صور معارف واعمال واخلاقدر كه اني نفس بو نشاءده
تحصيل واكتساب ايدر نشأة اخرويه ده ظاهر اولور نته كه مقدمه ده
مرور ايتمشدر پس اخلاق واعمالده رعايت حد اعتدال مثالي صراطدر
كه مويدن باريك وتيغدن تيز متن جهنم اوزره ممدود اولسه كرك هر كه
بو اعتدالي نشاءه دنيوده رعايت ايتمش اوله ريح عاصف وبرق خاطف
كبي صراط مثاليدن عبور جنات معارف كمالات ورياض اعمال صالحات
كه پاكلرك مقام ومأوى ومطهرلرك منزل ومثواسيدر واصل اوله كرك
مصرع جاي پاكانست انجا پاك مي بايد شدن بيت بنده ام پاك روى راكه
درين ديو كهن تا زيد پاك چون برود پاك رود ورعايت اعتدالي ضعف

وفتوردن خالی اولمیلر. افتان وخیزان عبور ایدهلر. وحد اعتدالدن
تجاوز وتعدی وافراط وتفریط سلوکنه تصدی ایدنلر صراط اخرویدن
عبور ایدهمیوب دوزخ وناره که محل اشراردر سقوط اتسه کرک. وفیثاغورس
حکیمدن منقولدر که هرملکه که انسان انی کسب ایدر اکر خیر وکمال ایسه
بوملك حدوثنه سبب اولور. واکر شر وضلال ایسه. برشیطان وجودنه
باعث اولور. وهربری موطن آخرتده صاحبنه ملازم. وکاسبنه مصاحب ودائم
اولسه کرک. بومعنایه ایت کریمهده دخی اشارت وارد اولمشدر. که نقیض له
شیطانا فهوله قرین. پس عاقل کوزمك کرك که کندوسنه اعمال واخلاقی
ایله نه مصاحب کسب اتمشدر. ونجه مقارین تحصیل قلمشدر. وفقنی الله تعالی
وایاکم لسلوك الطریق المستقیم. وعصمنا عن الوقوع فی مهاوی تیه بعذاب الیم
ودخی معلوم اولسونکه وسط ایکی معنایه اطلاق اولنور. برسی وسط حقیقیدر
که ایکی نسنه نك مابیننده شویله واقع اوله که هربرینه نسبتی علی السویه
اوله نقطهٔ مرکز کبی قطر دایرهٔ ایکی طرفنه نسبتی علی السوادر. وعدد اربعه
کبی که اثنینله ستهنك هربرینه نسبتی علی السوادر. وبووسط اول معتدل
حقیقیدرکه امزجهده بونك وقوعنی نفی ایدرلر. وبری وسط اضافیدرکه

حکما

حکما انی امزجهده اثبات ایدیب کا اعتدال نوعی واعتدال شخصی وعرض المزاج دیرلر
وعلم اخلاقده معتبر اولان دخی بووسطدر. بواجلدن فضیلت هرشخصه کوره
مختلف اولور. بلکه اوقات واحواله کوره دخی مختلفدر. برکمسنیه فضیلت
اولن خلق ممکندرکه آخره فضیلت اولمیه. وبرزمانده فضیلت ومعتبر اولن
خلق برزمانده معتبر اولمیه. چون ظاهر اولدیکه فضیلت اعتدال ووسط
ایمش. پس رذیلت اعتدالدن خارج اولن طرفین اولورکه خیر الامور اوسطها
بوکه اشارتدر. کلا طرفی کل الامور ذمیم. پس هرفضیلته ایکی رذیلت مقابل
اولوب اجناس فضایل دردت اولمغین اجناس رذایل سکز اولور. ایکیسی حکمت
فضیلتنك طرفلریدرکه برسی افراطدر اولندرکه اکا جربزه وسفه دیرلر واول
قوهٔ عاقلهٔ لایق اولمیان یرلره نالایق اولن مرتبهده صرف اولنمقدر. حیله وتزویر ویرا
وملاعب ومجون قسمنده استعمال اولنمق کبی. اما معلوم اولسونکه جربزه که طرف
افراط قوهٔ عاقلهٔ عملیهده اولور. اما افراط قوت عاقلهٔ علمیه جربزه دکلدر
زیرا مباحث الهی وطبیعی وریاضیده نقدر کشف حقایق وابراز دقایق اولورسه
مقبول وممدوحدر جربزه وسفه دکلدر. وحکمتك طرف آخری که تفریطدر
بلادت وبلهدرکه قوت عاقلهٔ تعطیل اولنوب جانب علم وعملده تقصیر وترك

استعمال سببی ایله درک حقایق و دقایق حکمت نظری و عملیه خلل طاری اولور
تحصیل معارف حقیقی و تمییز مصالح محتجب و متواری اوله ۞ تعلم فان العلم
زین لاهله من الحلة الحسناء عند التکلم ۞ ولا خیر فیمن راح لیس بعالم ۞ بصیر بما
یأتی ولا متعلم ۞ العلم انفس شیء انت ذاخره ۞ من یدرس العلم لم یدرس مفاخره ۞ اقبل
علی العلم واستقبل مقاصده ۞ فاول العلم اقبال وآخره ۞ رباعی اقبال مدام و عز دایم
علمست ۞ وانچه نکوست شرع قایم علمست ۞ وان خاصیت نغز و مکرم که بدان
ممتاز شد انسان ز بهایم علمست ۞ و شرف فضیلت علم و انک بیاننده وارد اولان
نصوص کتاب عظیم ۞ و احادیث و آثار نبی کریم ۞ و کلمات علماء کبار و حکماء بزرگوار
اول مرتبه ده دکلدر که طی کتب و رسایلده حصری ممکن اوله ۞ و فضیلت
شجاعتده طرف افراطی تهوردر که اقدام و هجوم ایتمک معقول ۞ و ارباب عقل
سلیم قتنده مقبول اولمیان اموره اقدام و اقتحام ایدوب نفس نفیسی که انفس جواهر
کارخانه مبدع البدایعدر ۞ یا اعضا و قواسنی که وهاب مطلقدن تحف و ودایعدر
بیهوده بی موقع تلف و ضایع ایتمکه مؤدی اولمقدر ۞ و طرف تفریطی جبندر که مقتضای
عقل سلیم اوزره خوف جایز اولمیان مواضعده خوف و هلع و جبن و جزع بی محل
اظهار ایتمکدر ۞ و فضیلت عفتک طرف افراطی فجور و شره در که تناول مشتهیات

فانیه

فانیه ۞ واستعمال لذایذ حسیه ده حد اعتدالدن تجاوز ایدوب شرعا و عقلا جایز
اولمیان مرتبه لره تعدی و تجاوز ایتمکدر ۞ و طرف تفریطی خموددر که شرع و عقل
اباحت و رخصت ویردوکی لذایذ و مشتهیاتدن بالکلیه اعراض ایدوب یا ضرر بدن
و قوایا انقطاع نسل و عقبه مؤدی اولمقدر ۞ و فضیلت عدالتک طرف افراطی
ظلمدر که آخرک حقنه بلا وجه شرعی تجاوز ایدوب یا عرض یا مال یا نفسنه
اضرار ایتمکدر ۞ و طرف تفریطی انظلامدر که هر نه ظلم و تعدی که آخردن کندو
حقنده واقع اولورسه انقیاد و قبول ایدوب رذیلت نفس و دنائت همت سببیله
بو سفالت و فروتنلکی اختیار ایده ۞ و بعضیلر عدالتک ایکی طرفی دخی جوردر
دیدیلر ۞ زیرا بو شیء ظلمدر نفسه جوردر ۞ و انظلام آخره جوردر ۞ و
نتکیم عدالت جمیع کمالاتی جامع اولدی ۞ ظلم دخی نقایصی جامعدر ۞ و انکچوندر
که بعض مشایخ جمله‌دن خواجه عبد الله انصاری دیدیلر که هر نسنه که آزار
اولمیه گناه اولمز ۞ بیت مباش در پی آزار و هرچه خواهی کن ۞ که در شریعت ما
غیر ازین گناهی نیست ۞ اما بعض ملاحده بو کلامک حقیقت معناسنه واصل
اولمیوب ظن ایتدیلر که شخص آخره جور و ظلم اولمیجق کندو حقنده هر نه ایسه
جایزدر دیوب ترک عبادت ۞ و بعض معاصیه اقدام ایلیوب بو بیتک

ظاهری ایله عمل ایلدیلر که بیت کافر ار پیشه کیر و آتش اندر کعبه زن
خادم میخانه باش و مردم آزاری مکن • اما غلط صریحدر هر نسنه که شریعت
مطهرده محرم اوله اول ظلمدر که یا نفسنه یا غیره دخی معلوم اوله که ظلم
غالبا غنیدن صادر اولور که صاحب اموال و املاکدر • وانظلام غالبا فقیردن
واقع اولور • اما عدالت رعایت ایلین غالبا فقر و غناده متوسط اولور
چون اجناس فضایلک طرفینی که افراط و تفریطدر رذیلت ایدوکی ظاهر اولدی
کذلک انواع فضایلک که اجناس مذکوره تحتنده مندرجلردر هر بری
حد اعتدالدر • و طرفینی که افراط و تفریطدر • رذیلتدر • اما جایز
بلکه واقعدر که رذیلت اولن افراط مذکورهنک بعضنه اسم معین وضع
اولنمش اولمیه • اما چون معنی مصور و متمیز اوله • تنکنای عبارتدن عبور ایتمک
جایزدر زیرا که حلی و حلل • عبارات و الفاظ ابکار افکار اعراضی منصهٔ
عرض و ظهورده جلوه کر ایتکچون موضوعدر چون منظر فکر نظر و دریچهٔ
حدس و قیاسدن چهرهٔ عوانی معانی مشاهده اولنه • استعارهٔ لباس عبارت
ایتمکه احتیاج قلمز • و عاقل لبیبه اول معانی استخراج قلمق ممکندر • و بو طالبلره
معاونت و راغبلره مظاهرت ایچون برقاچ مثال ایراد ایدهلوم که حقیقت

حال

حال ذکر اولندی و کثیر مواضعده جلی و باهر اولمغین ذکر اولنمیان مواضعده دخی
قیاس ایله ظاهر اوله • مثلا فضیلت حکمت تحتنده مندرج اولن انواع فضایلی
بدیهه حصر ایدیب • ذکا و سرعت فهم و صفای ذهن و سهولت تعلم
و حسن تعقل و تحفظ و تذکر دردیدک • پس کلام ذکایه که فضیلت
وسطدر انک جانب افراطی خبث • و جانب تفریطی بلادتدر • و بلادتدن
مراد خلقی اولان دکلدر • بلکه سوء اختیار و تعطیل وقتدن متولد اولندر
و طبیعتده مجبول توهم اولنان بلادت • غالبا تکرار و مزاولهٔ تعلم و مدارسه
ایله مندفع اولور • و ذکاء غریزی و فطنت جبلی طول ترک • و عدم استعمال
قوت عاقله سببیله منطفی و منمحی اولور مثنوی ای بسا تیز طبع کاهل کوش
شده از کاهلی سفال فروش • ای بسا کوردل که از تعلیم • کشت اقضی القضاة
هفت اقلیم • اما سرعت فهم اولدخی وسط و حد اعتدالدر جانب افراطی سرعت
تخیلدر که احکام احکام • و قضایا تمام انفهام اولنمدین بلکه فی
الجمله لمعان و فی الحال منطفی و لمعانله خطای حکم و جهل تصوره مؤدی اوله
و جانب تفریطی بطوء فهم و تأخر ادراکدر • و صفای ذهن دخی وسط اعتدالدر
و افراطی حدتدن زیاده التهاب • و لمعاندر که تثبیت مطلوبه مانع اولور و تفریطی

ظلمتدرکه نفسده حادث اولور. واستخراج نتایجده تأخر باعث اولور سهولت
تعلم دخی وسطدر. افراطی تعلمده زیاده سرعت ومبادرت ایتمکدر که
معلم القا ایتدوکی صورت علمیه ثبت ایتمکه مجال قومز. وتفریطی تقیصدر
که تعذر تعلمه مؤدی اولور. حسن تعقل دخی وسطدر. افراطی فکر وتعقل
لازم ولایق اولمیان مواضعه صرفدر. تفریطی تمام تعقل مطلوب ایدن فکری قاصر
اولمقدر. وتحفظ دخی وسطدر. افراطی حفظی لازم بل مستحسن اولمیان نسنه لری
حفظ ایتمکدر. اشعار مجون وهجا وفقر مساخر وهزلیات اسمار وحکایات
بی طایل کبی. وتفریطی حفظی لازم اولن نسنه لردن تکاسل اولنوب استثبات
صور نافعه دن عاری اولمقدر. تذکر دخی وسطدر افراطی صورت احضار
غیر لازم ایچون تضییع اوقات وتضعیف آلات ایتمکدر. تفریطی مراعاتی واجب
ومستحسن اولن نسنه لری ترک واهمال وعدم استعمال ایله منسی ایتمکدر.
وسایر اجناس فضایل بو نسقا وزره قیاس واعتبار اولنه. ودخی معلوم
اولسونکه بعض رذایلک اسم معینی اولور مشهور. وقاحت کبی که حیانک
تفریطیدر. وخرق کبی که افراطیدر. واسراف کبی کم سخانک افراطیدر وبخل
کبی کم تفریطیدر. وتکبر کبی کم تواضعک تفریطی. وتذلل کبی کم افراطیدر. وکاه

اولورکم

اولورکم اکا اسم معین وضع اولنمامش اولور. اما معنی وماهیتی معلوم وبحاق
مقصود حاصل وکنایت واصل اولور. والله تعالی الهادی. ودخی معلوم
اوله که کاه اولور که فضیلت اولن نسنه بر امر وجودیه اضافت اولنور
بو تقدیرجه انک افراطی فرق اولنمیوب رذیلت ایدوکی بلنمک مشکل اولور
زیرا اول امر وجودی که فضیلت اکا اضافتله فضیلت اولمشدر.
نه قدر زیاده اولسه فضیلت دخی زیاده اولمق ظن اولنور حال انکه اویله
دکلدر. بلکه اول امر وجودی زیاده اولمغله فضیلت رذیلته متبدل اولور
اما تفریطی طرفنک فرقی ظاهردر. ورذیلت اولدوغی غایت روشن وباهردر
زیرا عدمک وجوددن فرقی ظاهر وتفاوتی فاحشدر. وبونک امثالی شجاعت
وسخاوتدرکه فضیلتلر وامر وجودیلردر. پس تهور واسراف که زیاده لردر
فضیلت ظن اولنور. شول کم اکثر ناس حکمت عملیه دن غافللردر. جهال مسرفی
کمال سخاوت ایله توصیف واوباش متهوردینی نهایت شجاعت ایله تعریف ایدرلر
اما جبن وبخلدن هیچ بر مرتبه شجاعت وسخاوته الحاق ایتمزلر. اکر فضیلت
امر عدمیه اضافت اولورسه امر برعکس اولوب تفریطی فرق اولنمق مشکل
اما افراطی ظاهر اولور مثالی تواضعدرکه عدم کبره اضافتله فضیلت اولور.

تفریطی که تذللدر. تواضعدن فرقی عسیردر. حتی بعض ناس بی انتباه کدای
ذلیلی متواضع جلیلدن فرق ایده مز. زیرا عدم کبرانده دخی ازتعددر. پس فضیلت
دخی زیاده ظن اولنور. بودر شرح فضایل علی الاجمال. و بو اصنافدن امراض
نفسانی که عارض اولور ان شا الله تعالی علامتلری و علاجلریله بیانی اولنسه
کرک. باب رابع فضایله مشتبه رذایلک تمییزنده در. چون اجناس فضایل انواع مندرجه‌سیله
مذکور و اجناس رذایل اصناف متنوعه‌سیله مسطور اولدی حالا اول بابه
شروع ایدرز که بعض رذایل وار که فضایله مشتبه‌در. نیتاکم عن قریب
اشارت اولندی. و نیچه بی بصیرتلر که وار در بازار جواهر فضایلده کم بضاعت
و ناقص معیار اولدی سببدن زر خالصی مس تیره‌دن فرق و تمییز. و کوهر
فاخری خرمهره‌دن کشف و تشخیص ایتمزلر. و رذایلی فضایل و اراذلی اخلاق
احاسن شمایل ظن ایدرلر. بناء علیه صاحب حکمت عملیه‌یه لازمدر که دقایق
اخلاقه واقف و خفایای عیوب اعماله عارف اولوب فضیلتی رذیلتدن فرق
دقیق اتمکده خرده دان و معایبی مناقبدن تشخیص عیوق قلمقده موشکاف اوله
بیت: هزار نکتهٔ باریکتر ز مو اینجاست. نه هر که سر بتراشد قلندری داند. اما فضیلت
حکمت شابهی انک مشابهی اولدر که بعضی ناس مبادی علوم عقلیه و مصطلحات

فنون حقیقیه‌ده افواه ناس و بطون صحایفدن فی الجمله اخذ و تلقف و بعض
مناقشات واهیه ایله موضوعات علمایه دخل و تصرف ایدوب مجالس محافلده
تقریر و تذکیر ایدرلر. صدق فراستدن غریب و نور کیاستدن نی نصیب اولنلر
استحسان بلیغ و تعجب غریب ایدوب فلان کس عقل نقاد و طبع وقادله مزین و معرف
بی حساب و مسایل و نکات من کل بابله متعین و متمیزدر دیرلر. حال آنکه محمدر
شخص مزبور و مسایل علوم حقیقیه‌دن بر مسئله‌نک حق تحقیقنه واصل و اطمینان
قلب و ثبات یقین که علوم و معرفت اندن عبارتدر. بر مطلبده اکا حاصل اولمامش
اولوب خلاصهٔ فضیلتی تحقیقات اکابره ایراد تشکیک و نقاوهٔ معرفتی مبانی
حقایق معانی بازوی تمویه و تلبیسله تلکیک ایتمک اوله. پس تدقیق علما و تحقیق
فضلایه بو وجهله تشبهی همان فرزدخر کاشانه افعال انسانه محاکات و طوطی نغمه‌سنده
اقوال نطق آدمیه مدانات ایتمسی کبیدر. نظم: پس طفل که از وی ترازوی زر کند
نارنج ازان کند که ترازو کند ز پوست. کیرم که مارچوبه کند تن بشبه مار. کو زهر
بهر دشمن و کو مهره بهر دوست. چون فضیلت حکمت نام نفسانی و آثار و نتایجی
حس و حواسدن مستتر و نهاییدر. پس اکثر ناس بو بابده تفرقه‌دن عاجز و تمییزه
ناقادر و فایزدر. اول سببدندر. زمانه‌ده اولنشرکای علم و درس اکثری

لباس کمالات و فضایلدن عاری . و بلاس جهالات و رذایل ایله متواری
نه همای همتلری اوج سمای اکتساب معارفده ظاهر . و نه منطقه نطقلری
دائره حکمت و ذات الکرسی فضیلتده داین در . اما چون دوش بهوشلرنده
قطنی شام و صوف لاجوردفامدن جبه لر . و فضل و بلاغتدن تهی اولان فرق
سنک انجمادلرنده مرمرشاهی و قندهاری عمامه لردن قبه لر واردر . و دقایق
مذلت ملازمت ابواب امرایه عارفلر . و هر شام و سحرده پشت اسب و استرده صدور
و وزرا آستانه لرنه واقفلردر . لاجرم مناصب علیه علمیه واصل و غایت رغبت
وجودکم نمودلرنه حاصل اولمشلردر . و الی الله المشتکی و المفزع اما فضیلت عفت
مشتبه اولان فضیلت ارباب خلاصه ملتبس و اعمال ردیه ایله مرائات زهاد و عبادی
ملتمس اولان طایفه نک فعلی کبی . که اکثر مشتهیات نفس و مستلذات طبعدن
احتراز و اجتناب ایدرلر . تا که ورع و زهدله مشهور . و خلوت اراسنده و لایت
کرامتله مذکور اولوب . بو افعال ایله اکابر امرا و اعاظم سلاطین و وزرا . و خواتین
صاحب اعتبار . و خواجکان سرمایه دار . قتنده نافذ القول و مقبول الشفاعه اولوب
زوایا و اوقاف و حواله اطرافندن علوفات وافره . و فتوحات نذور و صدقات
اموال متکاثره یه مالک اولوب بدنلری ریاضت صوریه دن لاغر . اما نفس

اماده

٦٨

اماره لری اعتبار انام . و دستبوس عوام ایله فربه . و سمین عند الله غادر و خاین
و عند الناس ثقه و امین اولورلر مثنوی عبادت باخلاص نیت نکوست . و کر نه
چه آید ز بی مغز پوست . چه زنار مغ در میانت چه دلق . اگر پوشی از بهر پندار خلق
اگر نقره اندوده باشد نحاس . توان خرج کردن بر ناشناس . ز راندود کان را بآتش برند .
بدید آید آنکه که مس یا زرند . و بعض دخی اولور که اهل روستا و اغذیه غلیظه
معتاد اولمغله تناول اطعمه لذیذه دن امساک ایدر و بعضی تکثیر مال و توفیر
اسباب ایچون ارخص اغذیه و اقل اقواته اکتفا ایدوب زهد و پارسالق ایهام ایدرلر
و قلت و عفت اظهار ایدرلر . بر طایفه دخی فضیلت عفتدن عاری و عاطل
و کندولری عفیف کلندقلری فاسد و باطلدر اما فضیلت سخا مشتبها اولدر که
بعضی سفها و ارباب فسق اولسببدنکه هنوز قلت مال زحمتنه مبتلا اولمامشدر
و تحصیل قوت نفس و عیال ایچون ذروه الاماعتلا قلمه مشیدر . بلکه میراث
خوارلکدن مال موفور یا مناصب ظلمه و مکاسبدن خزینه مکنوزاته کرو
مشیدر . پس نا واجب یرلره انفاق و صرف و عقلا و نقلا مستحسن اولمیان
مواضعه ایثار و بذل ایدرکم خردلری جواد و سخی و صدر بر وتنده اخی
عد ایدرلر . حاشا که انلرده سخا و فضیلتدن بهره و اکلرنده مروتدن

دهره اوله حکما دیمشلردر که جمع مال کوه بلندا وستنه سنك چقرمق کبیدر

وخرجی سنك ثقیللی کوه بلندا وستندن اشغه برقمق کبیدر ظاهردر که سنك

ابنوء قلهٔ کوهه قوای جمع کروهله واصل اولور اما اول سنك اسفله قوت طفیلی

حزد سال ایله نازل اولور رباعی اسیاسنك ده هزارمنی بد ومرد ازکمر بکرداشد

لیکن از زیر برزبر بردن بهزار آدمیش نتوانند وماللك وجوه معاش واسباب

انتعاشده مدخلی تام ایدوکی ظاهر وفاشدر ونیجه کسنه نی مال اولمغله نی کمال

قلور ونیجه کسنه لر فقر محنتی ایله کفر نکبته واصل اولور بیت مرا بتجربه معلوم

شد در آخرحال که قدر مرد بعلمست وقدر علم بمال ومالی وجوه جمیله ومکاسب

حسنه دن جمع اتمك متعسردر وحلال صرف قوت وقناعت دابن سندن

ارتمق نادر بلکه متعذردر الحلال یقطر والحرام یسیل پس فضیلت سخاوت

ممدوح اما اسراف مذموم ومقبوح وحقیقتده سخی اولدر که بذل مالدن

غرضی کندویه فضیلت سخاوت حاصل ونفسی رذیلت بخلدن ظاهر قلمق

اولوب ملاحظهٔ اغراض دنیویه ایله مخلوط ومطالبهٔ اعواض دنیویه ایله

مربوط اولمیه اما فضیلت شجاعت شیئی اولی شول کمسنه درکه فضیلت شجاعتدن

مقصودلری کوهر نفسنی فضیلت شجاعتله حالی ونقیصهٔ جبن وتهوردن

خالی قلمق

خالی قلمق اولمیه بلکه مهالکه اقدام ومخاوفه القای نفسدن مرادلری تحصیل

مال وحطام وتکثیر علوفه وترقیٔ منصب ومقام یا اوباش ورنود ارا‌سنده

تحصیل شهرت ونام در وچوق واقع اولور که بعضی اراذل ولیام نیل مال حرام

اتمکیچون قطع طریق عام ونهب مواشی واغنام ونقب جدران وهجوم بیوت واهل

اهل اسلام اتمکده انواع مخاوف ومهالکه اقدام ایدرلر واتفاقا بعض شحنهٔ

شهر النده کرفتار اولیجق رفقاسین بیان اتمکیچون انواع ابرام وتعذیب وایلام

اولنسه صبر وتحمل ما لا کلام ایدیب بدن وروحنی بذل واول ملاعینی

اظهار واعلام اتممکی کندویه فضل وهنر تام تخیل ایلر هیهات هیهات

که بو اشراردن بوی شجاعت واصل مشام اوله بلکه شجاعت اول کمسنه ده

اولور که اقدام واهتمامی موجب عقل وزره جاری ومطلب مرامی اقتحام

مضایقدن کسب ثواب وخیر اولمق جهتنه ساری اولوب کوهر نفسنی حلیهٔ

جلیهٔ شجاعتله مزین ومحلی ومرتبهٔ سعادت ذاتی عند الله تعالی معین ومعلی

قلمق اوله اما افعال سباع شیر وپلنك وببر ونهنك کبی هر چند مشابه فعل

دلیردر اما جنس شجاعتده داخل وجایگیر دکلدر زیرا غلبهٔ قوت جسم

واحکام آلته وثوقی اولمغله اقدام ایدر وبالجمله اقدام طبیعی در مقتضای

فکر صواب • و برای تحصیل ثواب فضیلت دکلدر • وایضا غالبا کندویه مغلوب مطلق
ولانده کندویه مناسبت ومقارنتی اولمیان حیوان ایله جنک • وانلره تغلب
ایدر • انك مثالی اولدرکه بر کمسنه تمام سلاح وقوی هیکل اولوب بر ضعیف
الجثه وبی سلاح وعاری کمسنه ایله جنك • واکا تغلب ایتمك قصد ایده بو شرط
شجاعت دکلدر • پس شجاع حقیقی اول کمسنه درکه افعال شجاعتدن اقتضای
عقل صریح واسترشادی فکر صحیح ایله صادر اوله • وصفت شجاعتدن غرضی
مطلب دنیهٔ دنیویه اولمیوب • بلکه مقصودی جوهر روحنه فضیلت شجاعت
حاصل ورذیلت جبن وتهوری زایل قلمق اوله • بو مقوله کمسنه ننك ام قحیدن
احترازی انقطاع مدت عمر وثبات یا انصرام رشتهٔ حیاتدن ارتوق اولور •
وانك قتنده موت جمیل حیات ذمیمه دن افضل • ونام نیك وحسن وثنا اوزرینه
قتل اولنماسی دنائت • وفضاحتله عیش ایتمکدن ارجح واکمل اولور • نتکم بعض بلغای
امرای عرب دیمشلردر نظم ونحن اناس لا توسط بیننا • لنا الصدر دون
العالمین او القبر • یهون علینا فی المعالی نفوسنا • ومن یخطب الحسناء لم
یغلها المهر اکر لذت فضیلت شجاعت ابتداسنده بیم جرح • وخوف قتله
مخلوط اولمغین محسوس مذاق شجاع ومعلوم ادراك شیران بیشه جنك و

نزاع اولمامق جایزدر • اما آخرنده منافع لذات دنیوی واخروی وشهد
ظفر • وابتهاج صوری ومعنوی • مذاق جان ودهان جنانه چاشنی لذت جاودان
ویرر • چون شهید عشق دردینی وعقبی سرخ روست • خوش دمی باشد که
ماراکشته زین میدان برند • خصوصا که بذل نفس وایثار روحی حمایت دین
متین • ووقایت شرع سید المرسلین ایچون اوله • نتکم کلام معجز نظام حقایق الهام
رب الانام اندن اعلام وانبا ایدرکه • ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله
امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون • واحادیث صحاح وحسان که هادی نوع
انسان حضرت رسالتعنوان جنابندن فضل شهادت • ومدح شجاعتده وارد
اولمشدر • بیحد ولا تحصی درجمله دن بری بودرکه ان الله یحب الشجاعة
ولو علی قتل حیة • وعاقل ادیب وهوشمند لبیبه مخفی دکلدر • فرار البته
موجب بقا وحیات • وتحمل وقرار بهرحال مؤدی فنا وممات دکلدر • وانسانه
اجل مسمی • ووعدهٔ مقدره دن تقدم وتأخر ممتنعدر • شاید که فرار موجب
هلاك • وتلف وثبات وقرار موجب ظفر وشرف اوله بیت واذا اتاك
من الامور مقدر • ففررت منه فنحوه تتوجه • ومعاویه دن روایت اولنورکه
جنك حیننده پای عزیمتی رکاب فراره قومشدم • شاعرك بو نظمی خاطرمه کلدیکه

ابني لي همتي واني بلائي • واخذي الحمد بالثمن الربيح اقول لها اذا جشأت وجاشت
مکانك تحمدي او تستريحي • پس مضمون شعر له عامل • ونفسمی صبر و قراره امر وحامل
اولدم بحمد الله و ورطهٔ انهزام اعدا میندن خلاص اولوب • اول صبر سببیله بالآخره
خلافته ظفر بولدم • ترجمهٔ بیتی بودر که بنم همتم وچنکده یارا اولدغم • ودخی
مدح وثنایی اغرلغایله صتون الدوغم • بنی قومدیکم فرارایدم • چون نفس جنکده
اضطراب ایلسه اکا دیرین که صبر ایله مکانکده قرار ایله یا ظفر بولوب محمود اولورسن
یا هلاك اولوب استراحت بوله سین • و بر قاچ کون بو بقای ناپایدار که اخری
نیه ترك دار غدار در میسر دخی اولسه عار وشنار وجبن وفرار میدان کارزار
و توبیخ و تقریع اقران وامثال الله مجالس و محافلده دلتنك وپریشان روزکار
اولمسی مقرر در • پس دلیران بیشهٔ شیری وشیران معرکهٔ دلیری اولنلره لایق
اولدر که وقایهٔ صبر و توکلی سر و تننه مغفر وجوشن قلوب زخم تیغ و تیری
ظفر نیکنامی ایوانینه در و روزن بلکه و دایم زبان اقدام واهتمامله بو بیتی
انشا قله بیت نی زخم تیغ عشق ز عالم نمیرویم • بیرون شدن ز معرکه نی زخم عار
ماست • واجل مقدر متغیر اولمدوغین تمام بلمك • وقضایه رضا وتوکل ایله توسل
قلمق صفت شجاعت وفضیلت بهادرلق تحصیلنده اصل عظیمدر • وسرچشمهٔ

انهار

انهار شجاعت • سرو بوستان ولایت وکرامت • اسد الله الغالب • امیر المؤمنین
علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه • حرب صفین ده صفین اراسنده
برهنه سر و تن نی مغفر وجوشن پویان و زبان شجاعت بیانی بو قولی کویان
اولوردی بیت فی ای یومی من الموت افر • ایوم لم یقدر ام یوم قدر رباعی از مرك
حذر کردن دو روز روا نیست • روزی که قضا باشد و روزی که قضا نیست
روزیکه قضا باشد وکوشش نکند سود • روزیکه قضا نبود پرهیز سزا نیست
وجهان دارلق زمامنه مالك وشهریارلق طریقنه سالك اولنلره دخی واجب
ولازمدر که ارباب شجاعت واقدام اولنلرك • تربیت وتقویتنده اعتنا واهتمام
تام بیوره لر • و رعایت وعنایتلرین وقایع ومهالکده اقدام واقتحامی ظاهر اولنلره
مبذول • واسباب معاشلرین حیاتلرنده • ومعاش اولاد وایتاملرین وفاتلرندن
صکره مرتب ومهیا قله لر • وهمت ایده لر که جمله عسکری روسا وسردار
اولنلر که صفت شجاعتله موسوم • ونیجه کره اقدام وثباتله معروف ومعلوم
اولمش کمسنه لر اوله مثنوی سپه را نکهبانی شهریار • بها ز جنك در حلقهٔ کارزار
دلاور که باری تهور نمود • بباید بمقدارش اندر فزود • که بار دکر دل بنهد بر
هلاك • ندارد ز پیکار یاجوج باك • پس تقریرات سابقه دن ظاهر اولدیکه

آدمی مجرد اقدام مخاوف واقتحام مهالك ایتمكله فضیلت شجاعته مالك اولمز
واول كمسنه لركه مثلا زلال هایله وصواعق نازله دن باك ایتمیوب دخول آشوب
موج دریای انبوه وصعود شواهق مسالك دركوه ایتمكله نفس نفیسینی موجب
تلف ومعرض هلاكه اتر وبوندن مقصودلری كندولره بهادرلك دكلدر دیو
توهم اولنمغی سد وكندولر امثالی سفهانك سن بوفعله قادر دكلسن دیدوكن
رد ایتمك اولور یاخود طمع غنیمت ومال كثیر واخراج كودك وكنیز اسیر اولور
ودخی بونك امثالی اغراض دنیه واعواض دنیویه اولور انلر هاویهٔ هوان
زحمت بی فایده یه نازل وزاویهٔ فضیلت شجاعتدن بعید بمراحلدر وبونلردن
دخی دور وكوچه سعادتدن ابدا مهجور برطایفه دركه كندولرینی غم زوال
مال وجاه ویا الم طعن دشمن بدخواه سببیله قتل وصلب وفضیلت شجاعت
عقل كندولردن نفی وسلب ایدرلر وبوطایفه خبثیه غایت جبن وخوف
مرضنه مبتلا اولدوقلری ظاهردر زیرا شجاع اولن شدایدلامه متحمل و
صابردر بونلر شو ایله توهم كاذب ایدرلر كه مبتلا اولدقلری المدن موت ایله
خلاص بوله لر غایت جهللرندن بیخبرلردر كه اشد آلامه مبتلا واقبح محنه
مقارن اولسه لر كرك عصمنا الله تعالی من سوء قضائه وعاملنا بلطفه

وعطائه **اما فضیلت عدالته شبیه اولن** رذیلت عفتده مذكور اولنه قریبدر
زیرا بعض ارباب سمعه كه حقیقت عدالتدن بی نصیبدر كندولری
طریقهٔ ارباب عدالت وصلاح وزی ولباس اهل تقوی وفلاحده نمایش
وعبادات ریائی وریاضات وصلاح خودنمائی ایله كندولری افواه عوامده
ستایش ایتدرلر وحقیقت قوای نفسانی اعتدال اوزره مضبوط واوضاع و
حركات خلوت وجلوت نهج عقل وشرع اوزره اولمغه مربوط ده ظاهر باطنه
موافق وخلوت انجمنه مطابق اولمجق اعتدال كوستردكی اعتلال وسعادت
اكلندوكی شقاوت اولور عبادت باخلاص نیت نكوست وكرنه چه آیدنی
مغز پوست چون اجناس اربعهٔ فضائله بحسب الصوره مقارن وبحسب المعنی
مباین اولن رذایل شرح وبیان اولندی وفضایل مزبوره دن فرقلری عیان
قلندی پس انواع واصناف فضایلك رذایل مشابهه سی چوق واردركه
فرقی تدقیق نظره محتاجدر انلر داخی مذكوراته قیاس واعتبار اولنوب
رذایل فضایلدن اعمال فكر وروئیتله فرق وتمییز اولنه **باب خامس فضیلت**
عدالت بیاننده معلوم اوله كه عدالت اشرف فضایلدر واعلای خصایلدر زیرا
عدالت مساواتدن عبارتدر ومساوات كه برابرلكدر حقیقتده برشی بوشكله

وعطائه

یا کمیتده یا کیفیتده یا صفت آخرینده متحد اولمقدر • پس مرجع تساوی وحدت
اولدی • و وحدت اشرف صفات واکمل حالاتدر • زیرا اصل واحده رجوع و
اوبده • وحضرت واحد حقیقیه اتصال وقربده • هر وحدت که میان کثرات
عالمده حاصلدر • واحد حقیقی جل شانه وحدتندن برتو وظلدر • نتکم هر وجودکه
هیاکل ممکنات وذره لامعه وجود حقیقینک پرتوی اکا راجعدر • ونسبتلر
اچنده نسبت مساواتدن اشرف نسبت یوقدر • نتکم علم موسیقیده بیان اولنمشدر
پس فضیلت عدالتدن اشرف فضیلت یوقدر • بو دخی علم اخلاقده مبیّندر
وبو مقامده اسرار واشارات چوقدر • اما چون بز بو کتابده اکثر خلقک
افهامنه تقریب وشرط اختصار وتوضیح اوزره ترتیب ایتمکی التزام ایلدک •
لاجرم بو قدر بسط وتحریر ایله اکتفا ایتدک • وچون مقرّرا تلکه تنبیه اولندیکه
عدالت وسطدر وهر نسنه که وسطدن زایل وبر جانبه مائل اوله اکا
اسم عدل اطلاقی غلطدر • پس وسط که عدالتدر • نه نسنه در بلمک کرک
وطرفی اولوب عدالتدن بیرون اولان دخی نه ایدوکی معلوم اولمق کرک که
انی دخی عدالته رد • وباب جور وحیفی سد ایتمک ممکن اوله • پس معلوم اولسونکه
حکما قتنده عدالت اوچ نسنه دن اولور برسی قسمت اموال وکراماتده در •

یعنی

یعنی بر شخصه بر مقدار مال یا کرامت ومرتبه تقسیم اولنسه • عدالت کرک
یعنی وسطه که اعتدالدر معلوم ومرعی اولب اندن بر جانبنه تخطی وتعدی
ایتمک کرک • اکنجسی معاملات ومعاوضاتدر بیع وشرا واجاره ورهن کبی
اوچنجیسی تادیباته متعلق حدود وسیاسات وقصاصات وتعزیراتدر وهر برنده
تناسب رعایت اولنجق عدالت حاصل اولور • مثلا بر شخص خره حیف و
تعدی ایلسه اکا دخی انک مثلی اولمق کرک که تناسب رعایت اولوب عدالت
اولمش اوله • پس مرتبهٔ وسط وعدالت که هیچ احده حیف ولمیه معلوم اولمق کرک
وبو مرتبه یه میزان الله تعالی فی الارضین دیرلر • اما بو مرتبه وقوف وهر ماده ده
مرتبهٔ وسطنه ایدوکن نظر عقل ایله بلمک غایت صعوبتده اولمغین حق جل وعلی
رحمةً للعباد وحمایةً للبلاد • بر میزان انزال وارسال ایتدی واول شریعت
مطهره وناموس الهیدر • وبو میزان اول ومعیار اکملدر • وبوندن صکره میزان
میزان ثانی حاکم نافذ القولدر • واکا احتیاج اولجهتدندرکه نوع انسان مدنی
بالطبعدر • یعنی طبیعتی مقتضی درکه معاشی ابنای نوعیله اختلاط ومعاشرت
وبعضی افرادی امور زندده بعضنه اعانت ومظاهرت ایتمیجه حاصل وکامل اولمز
بخلاف حیوانات عجم که انلرک تمدن واجتماع وتعاونه معاشلرنده احتیاجلری یوقدر

زیرا غدالری غالبا بسیط در • جمع و ترکیب و طبخ و ترتیبه موقوف دکلدر ولباسلری
شعر و ریش و وبر و صوفدر که کندو وسیله بله مخلوقدر • وسلاح و سایر لوازمی دخی
یا کندو وسیله مخلوق یا الهام الهی ایله کندولرینه حاصل و کسب و تحصیله محتاج
دکلدر • نتکم مقدمه ده دخی اشارت سبقت ایلدی • اما انسانک لطافت مزاجی
اولدوغیچون اغذیهٔ بسیط ایله تعیشی ناممکن • و اغذیهٔ لطیفه که طبخ و ترکیب
و ترتیبله اولور محتاجدر • ولباس و سلاح و سایر امور معاشی جمله صنایع عدیده
صناعت و تدبیره موقوف و سعی و عمل و اعمال فکر و رؤیته محتاجدر • چون
جمیع لوازم انسان صناعته موقوف و جمیع صنایعی انسان واحد بلوب عمل
ایتمسی ممکن دکل ایدوکی معروف دکلدر • پس انسانک تنها معاشنه قادر اولمدوغی
ظاهردر • مثلا لباس خصوصنده حیاکت و غزل و خیاطت • و نجه صنعت دخی
معلوم اولمق کرک • و مسکن امرنده نجارت و حدادت و یاپوشی اسکافلق و دباغت
و اسلحه سی امورنده علی هذا القیاسدر • پس نوع انسانه لازمدر که افراد و احادی
مجتمع اولوب هر بری بر صناعت اختیار و اعمال ایدوب • مثلا بعض خیاط و بعض
خیاطه ابره ساز و بعض سوزن و سایر آلاتچون آهن کذار اولوب و علی هذا القیاس
تعیش ایدهلر • پس ظاهر اولدیکه انسان تمدن و اجتماعه محتاج ایمش انسان مدنی

بالطبعدر

بالطبعدر • دیدوکلرنک معناسی بودر • اما اجتماع دخی تغالب و تقاهره واقع
اولمغی مقتضی و بعضنک بعضنه ظلم و جورنی مؤدیدر • زیرا هر نفس مشتهاسنه
طالب و مرغوب و مستلذ اکلدوغنه راغبدر • پس بر نفس اشتها و اخذ ایتمک
قصد ایتدوکی نسنیه آخر دخی مایل اولسه کرک • و بو نیل ایتدوکی شیء مرغوبه
اولدخی نایل اولمق استسه کرک • لابد بعضی بعضنی دافع و قاهر • و مراد و مقصودنی
اندن اخذ ایتمک ایچون ظالم و جابر اولسه کرک • اولدخی بوکه ممانع و مدافع و قهر
و غلبه جانب قویدن واقع اولسه کرک • پس حاکم قاهر کرک که دفع ظلم و رفع حیف
ایلیه • و دخی ما بینلرنده معاملات و معاوضات رضا ایله واقع اولمق کرک •
که تغالب و تقاهر مندفع اولوب هر بری مقصودینه نایل اوله • مثلا خیاط نجاره
خیاطت • و اول بوکه نجارت و علی هذا القیاس ایتمک کرک • اما بو اعمال و
صناعت بری برینه متساویمیدر • یوخسه متفاوتمیدر • تفاوتی اولدوغی تقدیرجه
نه مقدار در بلمک لازمدر • مثلا بو اکا خیاطت ایدیجک اولدخی بوکه نه قدر
نجارت ایتمک کرک که تساوی و تعادل اوله • چون بو تساوی و تفاوت صناعات
اراسنده بلمک متعسر بلکه متعذردر • لابد بر متوسط مقومه محتاج اولدی •
و اول متوسط مقوم دینار و درهمدر که انلره نقدین حکما دیناره عادل متوسط دیرلر

لكن بو عادل صامتدر و عادل صامت دائما كافی دکلدر • بلکه عادل ناطق دخی
کرک تا متقابلاتك تعادلی توسط دینارله حاصل اولمنوب نفوس جامحه و انصاد
طامحه انك عدلنه منقاد اولمیحق • عادل ناطق تسویه و جانب و جانب قوی تضعیف
و جانب ضعیفه تقویه ایده • و بو عادلکه لازمدر • پادشاه حاکمدر که ظلم و جور
رفع و دست تعدی و تغلبی دفع ایده • هر که ناموس الهی احکامنه تابع یا تعدیل
دیناره طایع اولمیه • پادشاه قاهرانی قوت بازوی شوکت و هیبت شمشیر سیاستیله
یا هالك یا مطیع و منقاد طریق عدله سالك ایلر • پس معلوم اولدیکه حفظ عدالت ایچون
خلق آراسنده اوچ نسنه لازم ایمش • برسی ناموس ربانی برسی حاکم انسانی برسی دینار
میزانی و حکیم یونانی وجهنه دخی ناموس اطلاق ایدر • زیرا لغتلرنده ناموس
سیاسته دیرلر • و هر برنده سیاست معناسی واردر • حکما دیرلر که ناموس اول
و اعظم شرع الهیدر که جانب مهیمن خلاقدن خلقه مقتدا و متبع علی الاطلاقدر
و ناموس ثانی پادشاه دادکر و حاکم عدالت کستردر • و ناموس ثالث دینار درکه
ناموس ثانیه نك تحت فرماننده در • و ناموس ثانیه کرکدر • و لازمدر که ناموسه
اقتدا اوله • و نوك اتباعی ایله اهتدا ایلیه • و نص تنزیل حقایق تأویلده بو معنالره
اشارت واقع اولمشدر • وانزلنا معهم الکتاب والمیزان لیقوم الناس بالقسط

وانزلنا

وانزلنا الحدید فیه بأس شدید • و منافع للناس الآیه • زیرا کتاب اشارتدر
شریعت مطهره یه که مأخذی کتاب ربانی و تنزیل سبحانیدر • و میزان اشارتدر
دیناره که اخذ و اعطاسی میزانله اولور • و میزانك تعدیلنه آلتدر • و حدید
قهر پادشاهه اشارتدر که شمشیر برانله ممالك کیر و حکمران اولور • ناموس
اوله مطیع اولمیان کافر و منافقدر • و ناموس ثانیه مطیع اولمیان طاغی
و ماردر • و ناموس ثالثه مطیع اولمیان خاین و سارقدر • عدالت اولا شخصك
ذاتنه و صفاتنه و قوی و اعضاسنه متعلق اولور • ثانیا اهل خدم و عیال و حشم
و شرکا و رفقاسنه متعلق اولور • پس بر شخص عدالت صفتیله متصف اولمقده
لازمدر که اولا کندو صفاتنه و قوی و اعضاسنده عدالت رعایت ایلیوب
هر قوتنك ایچون مخلوقدر • و هر عضوینه تحریك ایچون آفریده اولمش ایسه انده استعمال
ایدوب تغییر خلق الله قلوب عقلا و شرعا محرم و ممنوع اولن مواضعه استعمال ائتمیه
و قوای جسمانی و روحانیسین جلب رضای معبود و کسب فضیلت مقصود اولمیان
یرلره صرف و بذل قلمیه • و اکر خدم و خشم و اهل عیالی و ار ایسه انلر آراسنده دخی
موجب شرع مطهر و عقل منور اوزره عامل اولوب • احکام نوامیس الهیه و حدود
شرایع نبویه دن عدول ایتمیوب بلکه تفضل و ایثار • و عفو و احسان و سایر مستحبات

شرع ومقبول ومرضیء اهل عقل اولن نسنه‌لری دخی اتیان ایدی • واکر بعض
عباد وبلاد اوزرنه حاکم ومولا ایسه قانون شرع مطهر واسلوب سیاسات
ملوک عادله ایله عامل اوله • بو مقوله کمسنه بو دنیاده خلیفهٔ رب العالمین •
و دار اخرتده ان المقسطین علی منابر من نور بشارتیله اهوال وکربات قیامتدن
امین اولسه کرک • وعرصهٔ زمان وساحهٔ عالم اکر بونک کبی صاحب سعادتک
زیر لواسنده اسوده اوله • اثار وبرکاتی انسان وحیوان وحرث ونسل اقوات وارزاقده
ظاهر اولور • نتکم روایت اولنور اکاسره‌نک بعضینک خزینه‌سنده بر کیسه کندم
بولندی که هر دانه‌سی خرما مقدارنده کیسه اوزرنده یازلمش که شول زمانده که
پادشاهلرک عدلی بر کمال و روی زمینده اثار عدل وداددن مالامال ایدی •
برکات اقوات وارزاقده بدیدار • وحبهٔ کندم جثه‌ده بو مقدار ایدی • وکر نعوذ
بالله تعالی بعض حکام ولایت وولات احکام مراسم اشفاق • ومکارم اخلاق ایله موسوم
وصفحهٔ ضمیرلرنده نقش فضیلت وکارنامهٔ عدالت مرسوم اولمیوب بلکه هم
بدسرشتی اخذ وغصب اموال محرمه اوزره مجبول • ودل ودست وجور بنیاد و
جفا بنیادی اراقت دماء ناحق وایذای مظلومان مطلق اوزرینه مفطور اوله •
واکل وشربی بو منوال اوزرینه اوله که بیت خورد آب از چشم یتیمان میوه باغش

جکد

چکد خون دل بیوه زنان از مرغ بریانش • جبروت کبریاسندن کوش وهوشی
مواعظ علما • ونصایح حکمادن کر • واذا قیل له اتق الله اخذته العزة بالاثم فحسبه
جهنم ایهٔ کریمه‌سی وعیدینه مظهر اوله • بونلرک کبی احکام وامرا مردود ومطرود
افاضل خلفا وسلاطین فی الحقیقه اخوان ابالسه وخلفاء شیاطیندرلر چون
ضمیرلرنده رحم رعیت ناپدیددر • پس روز جزاده رحمت رحماندن بونلر بعید
درکه • من لا یرحم لا یرحم • چون بونک کبی حاکم ادبار وشقاوتله داغدار • و
حیله فضیلت سعادت حقیقیه‌دن عاطلدر • پس بونک امثالنه صاحب دولت
وصاحب سعادت دیمک فی الحقیقه فاسد وباطلدر • ونیجه سعادتلولر که بش
اون ییل مرادات فانیهٔ دنیای دنیه‌دن بهره‌مند وآمال وامانی ناپایداره • دهر
غداردن که بینه الام وشدایددن خالی دکلدر • فیروز وارجمند اخری زار
وحزین بل طرید ولعین بی خیل وخرکاه دور از حشم • وسپاه وجاه وحشمت
وامارتدن وحکومتدن معزول مصداق ایت شریفهٔ ونرثه بالقول ویاتینا
فردا • مقید ومغلول درکاه رب العالمین • ودیوان احکم الحاکمینه وارسه کرک
وانکار مفید وشاهده احتیاج اولمیوب جزای عمل وپاداش افعالن کورسه کرک •
کندوسی صورت مور محقرده محشور • واطراف وجوانبی ظلمات ظلمندن شب دیجور

اولوب ملائکه عذاب بحسنه خذوه فغلوه ثم الجحیم صلوه کرفتار و محبوس
ونسیم رحمت رحماندن که اهل عدل بلاد و رحمت عباد اولنلره موعوددر
نا امید و مأیوس قلسه کرك . اعاذنا الله تعالی من یأسه ونقمته وادخلنا الجنة
بغیر عذاب . سابق رحمته . باب سادس اقسام فضیلتك بیانندهدر معلم اول ارسطالیس
علالتی اوچ قسمه تقسیم . وهر قسمی بو وجهله تعریف وتعلیم ایلدیکه برسی اولدرکه
اداء عبودیت حق جل و علی ایتمك ایچون اوله . اول کریم رهنماکه بی سابقه استحقاق
هر موجودی قامت مناسب خلعت وجودیله مزین و معلی . وانعام نعم بی حد و
حصر یله سوا کل هیاکل ممکناتی مشرف و محلی ایلدی . مستوجبدر که اداء حق
عبودیتنده دایم و درکاه خدمت بارکاه شکر نعمتنده قایم اوله سین . وعدالت
مقتضیدر که عبد کندویله مالك رقی اراسنده هر حقی طریق اولیٰ افضل و نهج اکمل اوزره
مسلوك . وقراضهٔ وجودین کورهٔ اخلاص و ریاضت و بوتهٔ مجاهدت و عبودیتده
ذایب و مسبوك ایده . وهر مکلفك بو نوع اول حقوقدندرکه هر مکلفك ذمتنه
واجب و عهدهسنه لازمدر . ایکنجی ابنای نوعی ایله معاصرلری . وکوچهٔ حقایقده
همسایه و مجاورلریدر . اولنك حقوقی اداء اتمکدر انقیاد سلاطین وامرا . وتعظیم
ائمه و علما وادای امانات . وقضای حقوق معاملات وحفظ عهود اخوان و

جیراندر

٧٧

جیراندر اوچنجی اسلاف ماضیهکه حالا سکان دار باقیهدرلر اولرك حقوقنی ادا
اتمکدر . قضای دیون و تنفیذ وصایای اموات اخوان . و آبا و امهات و تعمیر اوقاف
واحیای رباط و خوانق سابقین کبی خواجه نصیر حکیم مقدم . وفیلسوف معظمدن بو کلامی
نقل ایتدکدنصکره شرح معانی و تمهید مبانی سند ایدرکه شرط عدالت اقتضا ایدرکه
معاملات و معاوضاتده کرك دینار و کرك درهم اخذ و عطاسی کرك تعظیم و کرك
تکریم افاده و استفادهسی اولسون . انصاف و عدالت اوزره اوله . مثلا برکمسنهدن
نعمت تعظیم و تکریم یا عطا و بذل زر و سیم کورسك مقابلهسنده لازمدرکه مکافات
و مجازات ایده سین . اکر خدمت بدنیه اکر خدمت مالیه ایله اکر انلر ایله
ممکن اولمزسه بذل ثنا و حمد و نشر دعا و شکر ایده سین . والحاصل قدرت حاصل
و مکنت واصل اولدقجه مجازات و مکافات لازمدر . حتی بو طرفله مکافاتده
برسینه قدرت وار ایکن تغافل و مکنت حاصل ایکن تهاون و تکاسل ایده سین سزای
لوم و تقبیح . و محل زجر و تقریع اوله سین . پس منعم حقیقی و محسن علی الاطلاق که
اولا قامت وجودمزه خلعت وجودیله که خیر محض و مبدأ جمیع خیراتدر مزین
و محلی قلدی . ثانیا پایهٔ ممتمزی منظر نظر و معرفتیله که دنیاده فخرمز و اخرتده
ذخرمزدر مرقع و معلی ایلدی . ثالثا و رابعا الی ما لا نهایت اصناف فواید احسان

واجناس موايد امتنان اعطای اعضای سلیمه و افاضهٔ قوای صحیحه وصحت
وعافیت جسمانی و ذکا وصفای قریحهٔ نفسانی واهل وعیال واسباب واموال
واثاث ولباس وکتب ومراکب وملابس وخدم وحشم کبی الی غیر ذلك من النعم التی
لا یمکن احصاؤها ولا یستقیم استقصاؤها که احسان وانعام بیورمشدر
بانکه بزدن خدمت تحیت که فی الجمله استحقاق اوله واقع اولمدی وطاعت
وعبودیت که نوعا مقتضیٔ اهلیت انعام اوله سبقت ایلمدی بیت فضل خدای را که
تواند شمار کرد یا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد پس بولای جلیل ومنعم نی عدیلك
شکر نعمتنده تقصیر وتهاون وادای حقوق عبودیتنده اهمال وتکاسل ظلم صریح
وجور قبیح در بوقدن قالدیکه نعمتنه انکار یا اثبات شریك ایتمکه نعوذ بالله
تعالی اصرار اوله والعجب بر سپاهیه بر پادشاه خزینه سندن علوفه وتیمار
مقرر اولوب اسباب معاشنه کفایت ادجك نسنه اول جهتدن اکا واصل اولسه
مجالس ومحافلده شرف خدمتی ایله مباهات وافتخار ومدت العمر مدح جاه
وجلال وقسم سر سعادت مآلی ایله لیل ونهار رطب اللسان اولدوغندن
غیری حروب عظام ووقایع کبارده بذل نفوس وایثار رؤس ایتمکی ذمت همتنه
لازم وعهدهٔ مروتنه واجب بیلور فی الواقع ایلیسه ایمسه بین الانام مستحق طعن

وملام

وملام بلکه مستوجب عقوبت وایلام اولور فکیف منعم حقیقی ومحسن مطلق که
جمله موجودات دریای نعمتنه کنی پایانده غرق ومستغرقدر مثنوی
ستایش خداوند بخشنده را که موجود کرد از عدم بنده را کرا قوت وصف احسان
اوست که اوصاف مستغرق شان اوست چون معلوم اولدیکه شکر وخدمت
وطاعت وعبودیت حق جل وعلی بندهٔ مکلفلر ذمتنه واجب ولازمدر
پس طاعت وعبادت نه وجهله کرك وقاج نوعدر حکمای متقدمین دن خواجه
نصیر طوسی نقل ایتدوکی مذاهب بودر که حکمادن بعضیلر ذاهب اولدیلر کم نوع
بشره لازم اولان خدمت الهیاتده تفکر وتدبردر تا که معرفت حق تبارك وتعالی
اکا حاصل اوله وتوحیدی مرتبهٔ تحقیقه واصل اوله وبر طایفه دخی ذاهب
اولدیلر که انسانه لازم اولان خدمت همان حق جل وعلی نك ربوبیتنه اقرار
واحسان وتمجیدنه اعتراف ایدوب قدرت یتدکجه ستایش وثنا ایتمکه
اقتصار ایلمکدر وبر طایفه دخی ذاهب اولدیلر که بندیه لازم اولان خدمت صلوة
وصیام وخدمت هیاکل ومعابد وایثار صدقات وقرابین ایتمکدر وبر طایفه
دخی دیدیلر که بندیه لازم اولان اولدر که حضرت حق جل وعلایه احسان
ایتمکله تقرب وتوسل ایده یا کندو نفسنه احسان ایده یعنی نفسنی تذکیه وتطهیر

وعلوم معارف ایله اشراف وتنویر ایدن یا غیره احسان ایدن یعنی تعلیم حکمت وارشاد
سبیل هدایت وامور معاش ومعادنده مظاهرت ومواسات ایلینه • وبر طائفه
دخی ذاهب اولدیلر که جمله آدمی اوزره بر واجب معین یوقدر • بلکه طبقات
انسان مختلفدر • هر طبقه یه بر نسنه واجبدر • خواجه نصیر ایدر ارسطالیس حکیم
بو مذاهبی حکمادن همان نقل ایتدی اما برسنی ترجیح وتصحیح ایلمدی اما حکما
متقدمین نقل ایلدیلر که خدمت وعبادت حق جل وعلا اوچ نوعدر • برسی بدنه
متعلق اولندر صلوة وصیام • ووقوف مواقف با احترام کبی • ایکنجیسی نفوسه
متعلق اولندر اعتقادات صحیحه • وتوحید معرفت حق جل وعلی وتفکر آیات
فیض وجود • واحسان وجود حضرت ملک معبود در • اوچنجیسی خلقله
اندوکی معاملات ومعاوضاتده انصاف وعدالت اوزره اولمق وادای امانت
ونصیحت امت • وحمایت حریم دین وملت • وجهاد اعدای دین وشریعت ایتمکدر
وبو اقوالدن صوابه نسبت وتحقیقه اقرب بو قولدر که عبادت اوچ نسنه‌در
اعتقاد حق • وقول صحیح • وعمل صالح • وهر برینک وقتی وزمانینه کوره تفصیلی
واردر • وانبیا صلوات الله تعالی علیهم • وورثه انبیا اولان علما رضی الله تعالی
عنهم انی بیان ایتمشلردر • وعامه خلق اوزرینه واجب ولازمدر که انلره اطاعت

واعتقاد

٧٩

انقیاد ایدنلر تا امر حق تعالی محفوظ وشرعی قایم اوله • بو مقامده کلنجه خواجه
نصیر تقریر ایدر • بو فقیر ایدر که قول اخیر که مکلفه واجب اولان خدمات و
طاعات واعتقاد صحیح • وقول حق صریح • وعمل بدن صالحدر دیمکدر • قول عدل
ومذهب جزلدر • وعلماء شریعت • ومشایخ طریقت که دین محمده اقتدا • وشرع احمدیه
اهتدا ایتمشلردر • بو وجه اوزره تقریر ایتمشلردر که بنده مکلفه واجب اولان ایمان
وعملدر • وایمان دخی ایکی نوعدر • تصدیق بالجنان واقرار باللسان یعنی مکلف
قلبله حضرت رسالت پناهی خاتمت دستکاهی محمد مصطفی نبی حق جل وعلی جانبندن
نه کتوردیسه • ومبدأ ومعاد واصول معرفت واعتقاددن هر نه بیوردیسه جمله
سنده تصدیق واذعان وقبول • وتسلیم ایدب زبانله تصدیق قلبیسنه موافق اقرار
واعتراف • وبو ایکی نسنه هر مکلفه واجبدر • شویله که بر کیمسنه اهمال وایتاندن
اخلال ایلسه آخرتده عذاب جاودانیدن نجات • وفی الجمله حق جل وعلی قتنده
درجات بولمق یوقدر • مکر کم اقرار باللسان ایتمکده عذری اوله • مثلا آلت
سخنده قصوری یاخود • تکلم ایدرسه کفره قتل ایتمک مقرر اوله بو عذرلره
اقرار لسانی ساقط اولور • اما تصدیق جنانی بهر حال واجب ولازمدر •
وانک سقوطنه عذر اولمق متصور دکلدر • اما عمل اعضا وارکان صلوة وصیام

وسایر عبادات مأموره کبی که اهل سنت وجماعت قتنده اصل ایمانده داخل
دکلدر حتی مکلف اعمال واجبه وعبادات مفروضه دن بعضنی بالکلیه
ترک ایلسه چون ایمان که تصدیق قلب واقرار لساندر حاصل اولمش اوله
انک ایمان مرتبه سندن خروجنه وکفرها ویه سنه دخولنه حکم اولنمز
اما بعض سلفدن نقل اولنان که ایمانده عمل صالح داخلدر وایمان تصدیق
جنان واقرار لسان وعمل ارکاندن عبارتدر دمکدن مرادلری انلرک ایمان
کامل دمکدر فی الواقع ایمان که موجب رضای حق تعالی اوله ایمانددر که
عمل بیله در وبو مقامده دخی تفاصیل وتقاسیم که علما ایراد ایتمشلردر چوقدر مثلا
تقسیم اولنور که مکلفه واجب اولن اعمال وافعال ایکی قسمدر بری قلبی و
بری قالبی وهر بر سی ایکی قسمدر بر سی اولدر که اصل ایمان تحققندن
معتبردر وبر سی کمال ایمان تحققنده معتبردر اهل ایمانده معتبر اولن
عمل قلبی معرفت حق تعالی در صفات کمال ونعوت جلالی ایله واعتقاد بعثت
انبیا ورسل وصحت معاد ویوم اخر وسایر ایمانده معتبر اولن عقایددر
وکمال ایمانده معتبر اولن عمل قلبی آلاء ونعما حقنده تفکر وفروع الهیات
وبنوانده تعمق وتدبر واخلاق محموده واوصاف نفسانیه حمیده در فعل

قالبیدن اصل ایمانده معتبر اولن اقرار باللساندر ایمانه واجب اولن سنته
لن اصل ایمانده معتبر اولمیوب کمال ایمانده معتبر اولن صلوة وصیام و
سایر اعمال خیرات وحسناتدر وبر تقسیم دخی بودر که مکلفه لازم اولن
ایکی قسمدر بر سی افعال بر سی ترک افعال متعلق امر الهی وترک متعلق نهی
اولندر مثلا صلوة وزکوة وتلاوة قران کبی وترک زنا وشرب خمر کبی متعلق
امر مطلق اولن دخی ایکی قسمدر اکر متعلق امر ایجابی اولور سه واجبدر امر ایجابی
اولدر که مکلف اول امری ترک ایدر سه عقابه وعذابه مستحق اوله اکر امر ندبی
متعلق اولور سه مندوبدر امر ندبی اولدر که مکلف اول امره امتثال ایدر سه
ثوابه مستحق اولور اما ترکی ایله عقابه مستحق اولماز ومتعلق نهی فعل دخی ایکی
قسمدر اکر نهی تحریمی اولور سه اول فعل حرام وترکی واجب ولازم اولور
نهی تحریمی اولدر که مکلف اول منهی فعلی اتیان ایدر سه عقاب وعذابه مستحق اولور
اکر نهی تنزیهی اولور سه اول فعل مکروه اولور نهی تنزیهی اولدر که منهی اولن
فعلی ترک ایتمکله مستحق ثواب اوله اما اشلسه مستحق عقاب اولمیه اما بو فعلک
اتیانته امر وترکنه نهی اصلا وارد اولمسه اول فعل مباحدر پس مطلق فعل
فعل مکلف بش قسم اولور واجب ومندوب وحرام ومکروه ومباح وبر تقسیم

دخی بودرکه مکلفه لازم اولن ایکی قسمدر اولکی ثانیه شرطدر ایماندر
وثانی که مشروطدر اوچ قسمدر عبادت بدنی وعبادت لسانی وعبادت مالی
بدنی صلوة کبی لسانی تلاوت وذکر کبی مالی زکوة وصدقه کبی وبو اوچ
قسمه التحیات لله والصلوات والطیبات کلمه سنده اشارت بیورلمشدر
تحیات عبادات قولیه صلوات عبادات بدنیه طیبات عبادات مالیه در
وبر قسمی دخی بودرکه افعال وتروك که مکلفه لازم یا مستحبدر ایکی قسمدر
برسی کندویله حق تعالی مابیننده اولن حقوقی ادا ایتمکدر وبرسی خلق مابیننده
اولن حقوقی ادا ایتمکدر وبو ایکی لفظ معجز نظام خاتم انبیا علیه السلام اشارت
بیورمشدرکه التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله وبو لفظ وجیز که حاوی
معانی عزیزدر جوامع الکلمدندرکه حضرت نبیایه مخصوصدر تذنیب
خواجه نصیر نقل ایلرکه عدالت سایر فضایل کبی دکلدر زیرا سایر فضایلك
ایکی طرفی واردر برطرفی برر رذیلتدر اخره مغایر نته کم مرور ایلدی اما عدالتك
ایکی طرفی دخی برر رذیلتدرکه جوردر اما بو سوزده مناقشه واردر زیرا
سابقا تصریح ایتمشدیکه عدالتك برطرفی ظلم وبرطرفی انظلامدر وظلم
انظلام خود بربرینه مغایرلردر ظلمدر اما انظلام جور دکلدر پس طرفی

عدالتك

عدالتك جوردر دیمکی نجه صحیح اولور اللهم مگر دینلکه انظلام دخی
جوردر غایت کشی کندو نفسنه جور ایتمکدر لکن بو تقدیرجه هر رذیلت
جور اولور وجمیع فضایلك اطرافی جورده منحصر اولور تنبیه خواجه ایدرکه
هیئات نفسانی یعنی خلق برامردر فعله ومعرفته وقدرته مغایردر مثلا
عدالت که کیفیت نفسانی وخلقدر افعال اعتدالینی بلمك دکلدر و
انی اشلمك دخی دکلدر واکا قدرت دخی دکلدر زیرا بلمك واشلمك وقادر
اولمق بولنور وعدالت صفتی بولنمز نته کم سابقا اشارت ایتدیکم برغیر عدل
کمسنه دن لغرض عدل فعلی صادر اولور اما عدالت دکلدر پس بلمك واشلمك
وقدرت صادر اولدی عدالت بولنمدی وایضا فعل عدالتی چوق کمسنه
بیلور وایلمکه قدرتی دخی واردر زیرا قدرت صفتنك ایکی طرفه تعلقی
علی السوادر مع هذا انلرده عدالت یوقدر سایر اخلاقده دخی حکم بودر
بو معنایی جمیع ملکات وفضایلده تصور ایتمك کرکدرکه بو عملك اسرارندندر
انتهی کلامه فقیر ایدر بن خلق نه نسنه ایدیکی تعریف اولنوب ماهیتی
سابقا ذکر اولندوغی وزره تصور اولنجق بو تنبیهه احتیاج قلمز تنبیه خواجه
بورده ایکی سؤال ایراد ایلدیلر بری قوی وبری واهی وضعیف اما سؤال

واهی بودرکه چون عدالت تام اختیار ایدر وعاقل انی کسب سعادت ایچون
تحصیل ایلر پس ضدی اولان جور دخی امر اختیاری اولوب انی کسب شقاوت ایچون
تحصیل اتمک کرک وبو بغایت بعیددر که بر کمسنه اختیاریله کسب شقاوت ایچون
رذیلت کسب ایلیه بو سؤالک جوابنده استاد ابو علی بن مسکویه دن شویله منقولدر
که چون نفسک مخالف قوتلری واردر واونک بعضی بعضینک مقتضاسینه
مخالفدر پس جایزدر که بر قوت غلبه ایدوب مقتضاسنی صاحبنه حسن کوستره
بروجهله که عقلی استعمال ومقتضاسی اوزره اتیان افعال اتمکه قادر اولمیه
اول قوتک صورتی منکسر وشدتی مندفع اولدقدنصکره عقلنه رجوع واستعمال
فکر صحیحه شروع ایدوب قبح صنیعنه عارف وفساد فعلنه واقف اوله شعر قد
ینزع الله عن قوم عقولهم حتی یتم الذی یقضی علی الرس فقیر ایدر سؤال
مذکور مقابله بدیهیده تشکیک اتمک مقوله سندندر زیرا عقلا بر فعلک قباحتنه
واقف ورذیلت ایدوکنه عارف ایکن ینه اختیاریله مقتضای عقلدن تعدی
واول فعل قبیح ورذیلت شنیعه نک اتیاننه تصدی ایتدکلری مجزوم بالضروره
مقرر ومعلومدر وبالبداهه معلوم اولن نسنه یه اعتراض معقول وضروریاته
تشکیک علما قتنده مسموع ومقبول دکلدر وبو جواب اجمالیدر بونکله ایراد

مندفع

مندفع وسائل مشککه ملزم اولور اما جواب تفصیلی که سؤالک موضع غلطنی
تعین وبیان مغالطه سی حل ومحل فسادی تبیین وعیان اتمکدر خواجه نقل ایلدکی
کلامدر اما اعتراض اقوی اولدرکه عدالت مساواتدر وعدالتک هر طرفی
جور ورذیلت اولمق لازم کلورکه تفضل مرتبه سی وتبرع واحسان دایره سی که
عدالتک افراطیدر غیر فضیلت بل قبیح ورذیلت اوله مع هذا تفضل بالاتفاق
افاضل اخلاقدندر جواب اولدرکه تفضل عدالتدن خارج طرف دکلدر
بلکه تفضل عدالتک احتیاطی مرتبه سیدر مثلا انفاق وسط ظن اولنان جایزدرکه
وسطا اولمیوب بلکه وسطدن انحطاط ایدوب طرف بخله ملحق اوله دیو احتیاط
اولنوب بر مقدار وسطدن زیاده انفاق اولنور که فضیلت سخاوت بلا شبهه
موجود ومحقق اوله تفضل بو مرتبه در اما غایت افراط اولنوب غیر مستحقلره
انفاق ومستحقلره اضرار احتمالی اولسه اول تفضل بلکه اسراف دکل مذمومدر
وهر فضیلتک احتیاطی مرتبه سی واردر اما اسلوب واحد اوزره دکلدر مثلا
سخانک احتیاطی دیدوکمز کبی زیاده جانبنه میل اتمکله اولور اما عفت که
فجور ایله خمود اراسنده وسطدر اونک احتیاطی جانب نقصانه که خموددر
میل اتمکله اولور فقیر ایدرین بو نکته نک سری اولدرکه فضیلتلرک هر جانبی

رذیلتدر. اما بعض فضائلك بر طرفی رذیلت اولمقده طرف آخردن اکثر اولور
پس بعض فضائلك افراطی رذیلت اولمقده تفریطیدن ارتوق. و بعضینك تفریطی
افراطندن زیاده اولور. مثلا سخاوتك بر طرفی اسراف و بر طرفی بخلدر.
و ایکی طرفی دخی رذیلتدر. اما طرف تفریطی که بخلدر رذیلت و نقیصت
اولمقده اسرافه غالب و راجحدر. کذلك شجاعتك که افراطی تهوردر. تفریطی
جبندر. رذیلت و عیب اولمقده جبن تهوردن زیاده در. اما عفتده امر
بر عکسدر. انك افراطی فجوردر. رذیلت اولمقده تفریطنه که خموددر غالبدر
و خمود رذیلت اولمقده فجور کبی دکلدر بلکه جمله متصوفه و مرتاضین
خمودی فضیلت عد ایلرلر. پس قضیه بویله اولیجاق نظر اولنه که نه جانبه
کم رذیلت اولمقده قوی و غالب اولورسه اول جانبك خلافی طرفنه میل اولنمق
کرك که احتیاط رعایت اولنمش اوله. والله تعالی اعلم و احکم **باب سابع**

**تحصیل فضائل و اکتساب سعادت ایچون طریق موصلی نه در ترتیب اسبابی
نیجه اولمق کرکدکی بیانندەدر** حکمتده مقرر اولمشدر که کمالاته مؤدی اولان
حرکاتك مبادیسی و اسبابی ایکی نوعدر. بری طبیعت و بری صناعت. طبیعت
اولدوغنك مثالی نطفه‌در که صور مختلفه‌ده طورا بعد طور حرکت ایلیو

کمالنه یتشور که حیوانیت مرتبه‌سیدر. و بو حرکتك مبادئی و سببی طبیعتدر.
صناعتك مدخلی یوقدر. و صناعت اولدوغنك مثالی آغاج پاره‌لرینه که نجار
انی هیئات مختلفه‌ده حرکت ایتدروب آخر صورت صورت سریره کیروب کماله یتشور
و بو حرکتك مبدائی صناعت اولوب بو کمال صناعی اولدوغی ظاهردر. و
طبیعت وجودده صناعتدن مقدمدر. و مرتبه اجل و اعلاده‌در زیرا
طبیعتك اسنادی قدرت حق جل و علی و امداد ملاء اعلایه‌در. ارادت انسانیه
و تدبیرات نفسانیه‌نك مداخله‌سی یوقدر. بخلاف صناعت که تدبیرات
بشریه و ارادات نفسانیه‌نك مدخلی یوقدر. بخلاف صناعت که تدبیرات
بشریه و ارادات نفسانیه‌نك مداخله و توسطیله اولور. انسوز اولمز پس تقدم
ذاتی زمانی و شرف رتبه‌سی طبیعتك صناعت اوزره مقرردر مصراع خود رسته دکر
باشد و پرورده دکر. پس طبیعت صناعتك استادی و معلمی مثابه‌سنده و صناعت
طبیعتك شاکردی و متعلمی مثابه‌سنده‌در. و چون بونکله داخی حکمتده مقرر اولمشدر
که ممکناتدن هر شیئك کمالی مبدائنه ممکن اولدوغی قدر تشبه ایتمکدر. پس
صناعتك کمالی طبیعته تشبیه ایتمکدر. و صناعتك طبیعته مشابهتی که کمالیدر. ایله اولمقدر
اسبابك تقدیم و تأخیر و تدریجی و ترتیبی کما ینبغی مرعی اولوب هر شیء موضع

لایفنده واقع اولمغله مترتب اولن اثر صناعته دخی مترتب اوله بلکه بعض طبیعیه
صناعتده طبیعتدن مزیت داخی حاصل اولمق جایزدر مثلا بیضهٔ مرغ ماکیاندرکه
طبیعت مقتضاسیله مرغ اوزرنه بر زمان جلوس ایدوب حرارت سینه سی بیضه یه
استعداد ویروب صورت حیوانیه فیض اولوب افراخ وفراریج اولور وکاهی صناعتله
دخی بو معنی حاصل اولور مثلا بیضهٔ ماکیانی سرکین کرم ایچنده بر مقدار زمان دفن
ایدوب سرایت حرارت سرکین بیضیه استعداد حیوانیت ویروب اندن دخی افراخ وفراریج
قدرة الله تعالی ایله حاصل اولور پس صناعت بو محلده طبیعته تشبه واندن
تعلم ایدوب طبیعتدن صادر اولن اثر صناعتدن دخی صادر وقدرت حق تعالیکه
مؤثر حقیقی در بو سبب ظاهردن جلوه کر وباهر اولدی وبو صورتده صناعتك
طبیعته مزیتی داخی حاصلدر زیرا چون بیضه دن دفعهٔ واحدهٔ افراخ کثیره حاصل
اولور که طبیعت وخصانت ماکیان طریقنده اول کثرت اولمز چون بو مقدمه
تمهید اولندی پس بیان ایده لوم که تهذیب اخلاق وکسب فضائل که بو علمدن مقصوددر
اولدخی امر صناعیدر تدبیر انسانیله اولور پس بو بابده دخی طبیعته که استاد معلمدر
اقتدا اتمك کرك وهر نه که طبیعتده مقدم وترتیب وجود ومبدا خلقتده سابقدر
تهذیب خلقتده دخی آنی مقدم وسابق اتمك کرك پس کلام طبیعتك احوالی

وخلقت

وخلقت انسانده اعمالی نیجه ایدوکین بیان ایده لوم که تهذیب خلقتده صناعت
وتدبیرله اکا اقتدا اولنه معلوم اولسونکه اول قوت انده ظاهر ومؤثر درقوت
طلب غذادر که طفل اولدوغی انده مادرینك بستاندن سود امکه تعلیم
وتلقین اولمدین طبیعی الهام ایلدی وتعلیم ربانی مهتدی اولوب قوت طالب
وغذاسی بدننه جالب اولور ذلك تقدیر العزیز العلیم وآیهٔ کریمه ده که اعطی
کل شیء خلقه ثم هدی بو مرتبیه اشارتدر چون قوتی بر مقدار مزید وتحمله
حتی رشید اوله دخی زیاده کسبه اهتدا ورفع صوت وبکا وتحیله مادرندن
طلب غذا ایدر بو مرتبه دن ترقی ایدوب قوت غضبیه ظاهر اولوب دفع مضار
ورفع مزاحمت اتمکه باشلر واکر دفع مزبورده کندونك مستقل وکافی اولمدوغنی
فهم ایدرسه کندویه کمال شفقت ووفور عنایت اوزرنه اولدوغنی بلدوکی
اشخاصدن وافراددن استعانت وانلره استظهار واستغاثه ایدر مادری و
پدری ودایه سی وخاصنه سی کبی روز بروز بو قوتلری استعمال واستکمال ایدرکن
قوت تمیز که خاصهٔ نفس انسانیدر واستحصال ابتدا ایدر وبو قوتك اول آثاری اندکی
حیادر وبو قوت جمیل وقبیح ونیك وبد تمیز اتمکدن ناشیدر که قبیح تصور
نسنه نك کندودن صدورین تخیل ایدوب منکسر اولور وحیا بو انکساردر

و بو قوتکه تمیزدر یوما فیوما متزاید • و قوت غضبی و شهوانی دخی ممکن اولن
مرتبه سنک نهایتنه دک متزاید اولور • پس غایتی تحصیل بقاء نوع طرفنه اولور
بدنندن کندو مثلی شخص آخر حادث اولمق اسبابنه شروع ایلر • و اول بدنده
فضله غدادن که منیدر • حاصل اولمقدر و طلب زواج و نکاح و توالد و تناسل
حاصل اولور • بو امور قوت شهوانی مقتضیاتی و انوک مراتبیدر • اما قوت غضبی
اول دخی کماله منسوب کندو شخصنی حفظ و ضبط و استعانت غیره غالبا محتاج
اولمامق مرتبه سنه واصل اولدقدنصکره • سایر افراد انسانی اقارب و اتباع
و اهل و عیالی کبی حفظ اتمکه دخی شروع ایلر • و بورادن ریاست و استعلا
و تفوق و ترؤس ظهور ایلر • و بو جمله قوت غضبی مراتبی و انوک مقتضیاتیدر
اولا جزئیات و اشخاص ادراکن و حفظن تحصیل و تکمیل ایدر • انده مهارت
حاصل اتدکدنصکره کلیات طبایع که معقولاتدر طبیعت انسان و حیوان
کبی انلری تعقل اتمکه قادر اولور • زیرا جزئیات اشخاص ادراک ایدوب جزئیات
و اشخاص ارا سندن اولان مشارکلری و مخالفلری درک و تمییز ایدر • پس مابه
الاشتراک اولان نسنه او مابه الامتیاز اولان نسنه لر معلوم اولمقدن ذهننه
صور طبایع کلیه فیض و لمعه استعداد حاصل ایدوب عالم اولمغه باشلر • مثلا

افراد و جزئیات انسانک نیجه کوررکه نطق و سایر خواصده مشارکلر و سایر
افراد حیواندن ممتازلر • و مطلقا احساس و حرکت ارادیده جمله افراد حیوانه مشارکلر
و افراد حیوان حرکت ارادی و حس ایله نباتاتدن متمیزلر • اما نموده جمله نبات
و حیوانه مشارکلر • و نمو ایله جماداتدن متمیزلر • و علی هذا القیاس • پس بو
مشارکلر و مخالفتلر معلومی اولمغله ذهننه صورت طبیعت انسان و طبیعت
حیوان و جسم نامی فیض اولوب طبایع جزئیاتدن جزئیاتی و طبایعی بری برندن
ممکن اولدقجه استعدادی یتشدکجه ادراک و تمییز ایدر • و بو طبایعه معقولات
اول دیرلر • زیرا اول مرتبهٔ تعقل بودر • بوندن اول اولن احساسدر تعقل
دکلدر چون بو مرتبه تعقل دایره سنه کلوب عقل اطلاق اولنور • و انسانیت
بالفعل اسمی بو حالده اکا واقع اولور • و بو مرتبه یه کلنجه طبیعتدن صادر اولن
کمالات نهایتن بلور • بوندنصکره نوبت تدبیر و صناعت سبیله اولن کمالاته
ایرشور • اکر بو کمالات دخی حاصل اولورسه اول انسانیت که طبیعت سبیله
بقای حقیقی و دوام ابدی بولور • پس طالب فضیلته اولنه لازمدر که متوجه
اولدوغی کمال صنعت سبیله تحصیل و تکمیل اتمک استدکده طبیعته اقتدا ایلیه
طبیعتدن استفاده اولنان سیاقت و ترتیبی تهذیب قواده استعمال و رعایت ایلیه

مثلا اول قوت شهوت تعدیلنه اندن صکره قوت غضب تهذیبنه اندن صکره
قوت حکمت تکمیله همت ایدوب انده ختم ایلیه • اکر ابتداء طفولیتدن قانون
حکمت اوزرنه درکه ان شاء الله تعالی ذکر اولنسه کرک • ترتیب وتهذیب
واقع اولمش اوله طوبی له انک حقنده ترتیب ازلی ولی سعادتمندلردن اولب
اکثر مهماتی حاصل وحرکت • وتوجهی تحصیل فضایله اقرب طرق واحسن وجوه
اوزره واصل اولسه کرک • واکر ایله اولمش دکل ایسه ینه نا امید اولمامق کرک •
بلکه مردانه میدانه کیروب دامن همتی تشمیر • وکسب فضایلده نهج سابق اوزره
سعی وتدبیر اتمک کرک • وصعوبت طریقدن یاس ایدوب اهمال اتمه مک کرک
که اهمال موجب شقاوت ابدیدر • ومورث خذلان سعادت سرمدیدر • و
استعجال اتمک کرک که کون کچدکجه صعوبت متأکد وتدارک متعسر اولور • تا
بر مرتبه یه وارر که اندن صکره واأسفا لقد فرطت فی جنب الله فریادن آسمانه
ایرکورسه فایده ویرمز • وانکشت تحسری دندان تأسفله پاره پاره ایلسه نفع
وعایده اولمز • زیرا فرصت کچدکدن صکره وقت کار الدن چقار • واسباب وصل
یارمن بعد حاصل اولمق احتمالی قلمز • پس خایب وخاسر کارخانهٔ اکتساب و
چارسوی شهرستان عالم اسبابدن تهی دست خروجی لازم اولیجاق ورد زبانی

بوربای

بو ربلحی اولور رباعی افسوس که وقت کار از دست برفت • اسباب وصال
یار از دست برفت • در معرض یک دولت ناپاینده • صد دولت پایدار از دست برفت
معلوم اولسونکه قافله سالار راه اهتدا • وعنایت یافته کان • ووجدک
ضالا فهدی اولوب تأیید الهی ایله کمالات فطری • وفضیلتلری وهبی
وتعملات کسبیه دن بی نیاز • وتعلمات بشریه دن مستغنی اولان طایفهٔ علیه دن
غیری هیچ فردده فضیلت فطری حاصل اولوب سعی وتعمل وکسب وتعلمدن
مستغنی اولمق یوقدر • اکرچه اختلاف استعداد وهبی سببیله سهولت وعسرتله
تحصیل واکتسابده مختلف اولوب بعض افراد عمل یسیر • وسعی غیر کثیر ایله تحصیل
فضائل ایدر • وبعض آخر سعی تام • وجهد کامل اتمکه محتاج اولور • نتکه تحصیل
صنعت کتابت کسب وسعیه مخصوصدر حتی کسبدن خالی اولان لا عن شیء ناسخ
وصنعت کتابده راسخ اولمق محالدر • کذلک طالب فضیلت وسعی وکوشش واعمال
قوی ورزش اتمدن فضیلت تحصیل ایدوب • ملکهٔ نفسانی مرتبه سنه واصل
اوله مز • ع مردان کرفت جان برادر که کار کرد • وچون صناعت طبیعته اقتدا
اتمک لازم ایدوکی ظاهر اولدی • پس معلوم اولسونکه تهذیب اخلاقه مناسب
علم علم اخلاقدر • وبو علمه طب روحانی دیمشلردر • زیرا طبیبک همتی بدن

انسانی و جسم بشری ایچون حفظ صحت حاصل و اعادهٔ صحت زایل ایتمکدر کذلک
علم اخلاق و صاحبنک دخی جل همتی و غایت نهمتی نفس انسانیده حاصل و موجود
اولان فضیلتی باقی و خالد زاید و مفقود اولان فضیلتی حاصل و عاید قلمقدر
پس نتکم طبیب جسمانی تدبیرات طبیه و معالجات صناعیه ده افعال طبیعته
تشبه و اقتدا ایدر نتکم اصحاب فن طب قتنده ظاهردر کذلک طبیب روحانیه
دخی لازمدر که ترتیب اسباب تهذیب خلق و تهیو آلت تحصیل عدالت ایتمک
قصد ایدیجک استادی و پیشوادر تقلید و اقتدا ایده پس طالب صحت دخی جسمانی قوای
ثلثهٔ نفسانیه یه علی الترتیب نظر و ملاحظه ایلیه اعنی اولا قوت شهوانیه نک
فضیلتنه که عفتدر ثانیا قوت غضبیه نک فضیلتنه که شجاعتدر ثالثا قوت
تمییز و ادراک فضیلتنه که حکمتدر نظر و تفقد ایده اکر هر برسی حاصل و کامل
ایسه شکر و ثنا وهاب حق و فیاض مطلق علی قدر الطاقه مؤدی اولوب
همان اول فضایلک ادامت و ابقاسی اسبابنی مراعی و اکر حاصل دکل ایسه هر برین
علی الترتیب کسب و تحصیل و نفس نقصانن شعاری اولان فضایلله تکمیل ایتمکه
مجد و ساعی اولوب اولا قوت شهوانیه یه نظر ایده اکر صفت اعتدال و سلطانیتله
متصف بولورسه عفت اکا حاصل اولمش همان علی مر الاعوام باقی و مستدام

ایلیکه

ایلیکه اهتمام ایلسون و اکر بو جانبه اعتدال حقیقی زایل اولمغله منحرف بولورسه
سعی و همتی ایلسون اعتدال انحرافدن اعتدال توسطه واصل و فضیلت عفتی
کندویه حاصل ایده کورسون بعده قوت غضبیه یه نظر ایدوب کورسین اکر
طرفین تهور و جبندن نفسدن برطرف و اعتدال توسط تحصیلی ایله کسب شرف
ایلدیسه شجاعت حاصل اولمش شکری متواصل اوله و الا رذیلت طرفندن
همته کندوبی تخلیص و سعادت تحصیل شجاعته نفسنی تحریض ایلسون بو ایکی
فضیلتی تحصیل و جوهر نفسنی فی الجمله کماله تحویل ایتدکدنصکره فضیلت
حکمت جانبنه راغب و رذیلت جربزه و بلادتدن هارب اولوب اولا اول
علمی که تحصیل علومه آلت و معیار نظرلک میزانلری اکا حوالت اولنمشدر
اعنی علم منطق که قوت نطقی تقویت و تصحیح و معیار نظر اکتسابی توسیع
و تفسیح ایتمک آنک عملیدر تحصیل و تکمیل ایدوب بعده اول علومی که جمیع
مسائلی و دلایلی شک و ظندن عاری و مبانی و مبادیسی محض یقین اوزره
جاری اعنی علوم ریاضیات که مقدمه ده اکا اشارت اولنمشدر تحصیل
ایلیه که ذهنی جمیع مسائلده قطع و یقین مرتبه سنه معتاد و مقتضاسی
ظن و تخمینله اکتفا ایتمکه راضی اولمیه پس معرفت حقایق اشیا و کشف احوال

موجودات خارجیه ایله تحلی و ذاویهٔ جهل و نقصاندن که هاویهٔ ذلّ و خذلاندر
تجنب و تخلی ایتمکه همت ایده اولا طبعیات بعده الهیات مسایلن تحصیل و
هر اجمالی بالغ مرتبهٔ تفصیل ایلیسون چون توفیق الهی ایله بو مرتبه یه واصل اولمش
اوله قوای مزبوره نک تربیت و تهذیبندن فراغت بولمش اولور چون بو فضایلک
تحصیلی میسر و مقدر اولدی پس فضیلت عدالت که جملیه مرتب و فضایل ثلثه دن
مجموع و مرکبدر انک تحصیل و تکمیلنه عنایت و اهتمامی مکمل و موفر ایلیسون
که کمال حقیقیه واصل و سعادت باقیه اکا حاصل اولوب انسان بالفعل و حکیم
مطلق و فیلسوف کامل اسمی اکا محقق اطلاق اولنه پس استرسه بو مرتبه دن صکره
سعادت خارجیه که مزینات جمال کمال و محسنات دیباجهٔ فضیلت و اعتدالدر
انلری دخی تحصیل ایلیسون و انلر ایکی قسمدر فضایل بدنی و فضایل مدنی
فضایل بدنی اول علوم و معارفدر که احوال بدنه راجعدر و اول طبدر که ثمرهٔ
حاصله و فایدهٔ مرتبه سی اوج نسنه در دفع و ازالهٔ علت و حفظ و حراسهٔ صحت
و کسب و افادهٔ زینت در و علم نجوم در که مقدمهٔ معرفت بعض حوادث اولمغله
موسومدر فضایل مدنی اول علومدر که انتظام احوال دین و دولت اتساق
امور ملک و ملت انکله اولور امور شرعیه کبی که فقه و کلام و اخبار و سیر انبیا

علیهم السلام

٦٨

علیهم السلام قصص و تواریخ حوادث ایام و علوم ادبیه که لغت و صرف و نحو
و بیان بدیع کبیدر که اکثر منافع اجتماعات بدنیه اکا مربوط و اختلاط و
تعیش و معاملات بنی نوعه اکا متعلق و منوطدر مخفی
مخفی اولمیه که چون نفس خیر و فاضل و درجهٔ انسانیت
بالفعله واصل اولمش اوله بو ملکهٔ فاضلهٔ نفسانیتک اکا واجب و لازم
و هر ساعت اول سعادتک طراوت و نضاوت و ادامت و بقاسنه عازم اولمق
کرک حفظ صحت بدنه نیجه اهتمام لازم ایسه حفظ صحت نفسه دخی اعتنا
لازمدر بلکه بو دخی اهم و اقدم و بو که اهتمام اتم و الزمدر و بو صحتک حفظنه
و فضیلت نفسک بقاسنه بوندن افضل سبب یوقدر دایما معاشرت و اختلاطی
کندو کبی یا دخی اکمل تحصیل فضایل ایتمش و عیوب و رذایلی ترک ایتمش خیر و
فاضل کسنه لرله اولوب تحصیل فضایل ایتمه مش و معایب و رذایلدن کچمه مش
کسنه صحبتندن اتش سوزاندن احتراز ایدر کبی کریزان اوله نته که شیخ
سعدی دیمشدر بیت ز خود بهتری جوی و فرصت شمار که چون باخودی
کم کنی روزکار زیرا نفس انسانینک خاصه سی معاشری اوصافی ایله تحقق
و مخالط و مصاحبی خلاقی ایله اتصاف و تخلقدر ع زانکه انکور ز انکور

همی کیود رنك وحکما دیمشلردر که الطبیعة سارقة وبو معناده اولنمشدر
که بیت عدوی البلید الی الجلید سریعة کالنار یوضع فیخمد واساجیع
موزونهٔ فارسیه دنلر ع یار بد بدتر بود از مار بد • عن المرء لا تسأل
وسل عن قرینه • فکل قرین بالمقارن یقتدی • کیمه قرین اولور آدم انکاه قلاوز
قرینه دلرسك آدمك احوالنه دلیل وقرینه • واشرار بدکردارله صحبت • ومشاهدهٔ
صورت ظاهرلری ممنوع اولدوغی کبی مجرد استماع کلام ناهنجارلری دخی
ممنوع ومحرمدر • خصوصا مجون ومفاحشات ومساخر ومضاحك اولنلرك
اناشید واساجع هزل امیز • وفحش انکیزلری • وخمریات مفسقه واشعار معشقه
وهجو مسلم وذکر معایب • بوجمله طالب فضایل ومجتنب رذایل اولنلره ضرر
محض • واجتنابی لازم وواجب اولنلردندر • واولور که تربیت استماعندن
نفوس ناقصیه اول قدر هوا وهوس باطل • واشواق رذایل • عارض اولور که ازالهسنه
مدت مدید معالجه وازمان کثیر مصابره وممانعه محتاج اولور • خصوصا که
اشعار معشقه تغنی وسروده مقارن استماع اوله • اسباب کامنهٔ هوالی
تهییج عظیم • وداء دفین میل نامحرمی آثاره وتحریك شدید ایلر • حتی کاهی متبصر
عالملرك ذلته مرتاض سالکلرك • منهج قویمدن منحرف وبطالت وخلاعته

متصف

متصف اولملرینه سبب اولور • پس مناظر حواس که غالبا قلب انلردن کلن نسنهلر
ایله خسته اولور • اولی بودر که مظان ضرر اولان مواضعدن بسته اوله
وکتب فقهیهده ذکر خمر وغلامی مشتمل اولان اشعارك استماعی مکروهدر
دیدکلرینك حکمتی بودر • واستماع اصوات وترنمات ملاهی واغانی شریعت مطهرهده
حرام اولدوغنك دخی وجهی • والله تعالی اعلم بودر • واستماع الات واسباب
اصوات غنا خصوصا اشعار معشقیه مقارن اوله • البته تخیل امور شهوانیه
مؤدی • وتخیل مستمر ایجاد وایقاع امر متخیلهٔ غالبا مقتضیدر • انکچون بعض
افاضل دیمشلردر • الغناء رقیة الزنا زیرا مادام که نفس بدنه متعلق • وانده
متصرف وقوای شهوانی کاشانهٔ بدنده مجتمع ومتالف اوله اسباب غوایت
ورذیلت اجتماعندن خالی • ودواعی غی وضلالت اشتیاق وانتظامندن
تهی اولمامق مقرردر • وحضض فساد ورذیلته نفسك تنزلی سهل ویسیر •
اما شواهق فلل فضایله صعود وترقیسی دشوار وعسیر ع عروج بر فلك
سروری بد دشوار نیست • اولکی حجر ثقیلی جانب سفله تحریك • وتنزیل کبی ادنی
سبب وجزئی قوتله واصل اولدوغی معلوم • ومعروف اما انی ول حجری شاهق
جبل • وذروهٔ فلکه اخراج کبیدر • قوت عظیم وکثیر • واعانت جم غفیره محتاج

وموقوفدر. وحدیث نبوی که علی مصدره الصلوة والسلام حفت الجنة بالمکاره
وحفت النیران بالشهوات بو معنایه اشارتدر. پس انس ومخالطۀ ناس که اکثری
ارجاس وادناسدر اجتناب واحترازا قوام طریقدر وایثار عزلت وانفراد وتقلیل
معاشرت اصحاب واحباب عشایر بونلرک امثالی وقایع ووقعه لردن اسلمدر
انکچون دیمشلردر که من کان فی العزلة فالعزله وعزلتك منافع بیشمار و
خلطتك مضاری بیحساب. پس عزلت محمود الاختیار وخلطت کثیر واجب
الاجتنابدر. اکر اختلاط ضروری اولورسه نتکم دیمشلر. العزة فی العزلة
لکنه لابد للناس من الناس دیدوکلری کبی مهما امکن صحبت افاضل واکابره
نفوس طیبه لری ادناس رذائلدن طاهر ووجوه نفیسه لرنده انوار فضیلت لایح
وظاهردر. انلرک صحبتنه طالب. وانلر کبی اولمیانلردن هارب اولنه واکابر
مشایخ دیمشلردر که چون صحبت لازم اوله اول کمسنه نك صحبتن اختیار ایله که
مشاهده ومصاحبتی سنی جانب اخرته داعی. وترک دار غرور وموطن سهو وغفلته
ساعی اوله وسلسلۀ نقشبندیه خواجه لرندن خواجه علی رامیتنی که لقبلری حضرت
عزیزاندر. بو معناده سالك راه درویش صاحب انتباه اولنه نصیحت بویله
بیورمشلردر که رباعی با هرکه نشستی ونشد جمع دلت. وز تو نرهید زحمت آب وکلت

زنهار

زنهار ز صحبتش گریزان می باش. ورنه نکند روح عزیزان بحلت. واخوان
وخلان صفا بله صحبت اولنجاق بشر وبشاشت وتردد وطلاقت اوزره
اولنوب لکن رعایت اعتدال اولنه که بو خصلتك سایر اخلاق کبی وسطی
فضیلت. وافراط وتفریطی رذیلتدر. وسط وفضیلت اولان مرتبه یه
بشاشت وبشر دیرلر. افراطی ضحك بسیار ومجون وهزل کوناکوندر. وتفریطی
عبوست وتقطب دیرلر ومزاح که اکا لطیفه ونادره دیرلر. انك دخی حد اعتدال
وطبقۀ وسطی رعایت اولنمق کرك. افراطی هزل ومسخرلغه چقر نیجه مضرت
ومفسده یه سبب اولور. تفریطی عبوس الوجه ثقیل الظل اولوب اخوان
صحبتندن متنفر اولوب وکاهی صورت تکبره واصل اولوب. درویشان
صافی دروناندن متضجر اولمغه مؤدی اولور. واحادیث صحیحه ده وارد
اولمشدر که قال النبی صلی الله علیه وسلم. احب المزاح ولا اقول الا حقا
وحضرت امیر المؤمنین ویعسوب الموحدین کرم الله وجهه کثرت مزاحه منسوب
ایدیلر. اسباب حفظ صحت نفسانیه نك اعظمی اولدر که علی الدوام نفسنه اعمال
حسنه یی تکلیف وتحمیل وافعال جمیله ئ تکمیل وتحصیل ایدوب. اکر افعال
قوت نظریه وکر اعمال قوت عملیه ده تقصیر وتهاون واهمال وتکاسل ایتمکه

معتاد ائمه لر. نتکم حفظ صحت جسمانیه ده اعمال جسمانی و تحریکات
لطیفهٔ معتدله موجب حفظ صحت اعضا و قوت سلامت اعصابدر. و اطبا
ریاضت بدنیه ایله مبالغه وصیت ایدرلر. و هر نوع ریاضتک بر عضوه
فایده سین بیان ایدرلر که مصارعت کشتی کیرلک جملهٔ اعضایه و کمان
وکیاده چکمک اکتاف و اعضاده. و مشی ساق و فخذه نافعدر دیدرلر. و علی هذا
القیاس. و ترک ریاضت استیلای بلاغم. و ضعف فتور اعصاب و عظامکه
بناء خیمهٔ بدنر اطناب و دعایمدر ایجاب ایدر دیدیلر. کذلک ریاضت نفسانیه
دخی قوای نفسانیه یه قوت. و ترکی بطالت و ضعف و فترت ایجاب ایدر.
و استیلای کسل و بلاو غم و برز. و نفس مواظبت نظر استدلال و فکردن معطل
اولیجق اسباب بلادت و حمق مستولی و مجتمع. و مواد خیرات و انهار افاضات
عوالم قدسیه‌دن استعداددن منقطع اولور. و چون حلیهٔ عملدن عاطل اولوب
کسل و توانی ایله مألوف. و اسباب سعادتی مسلوب و باطل اولور. و بو انتکاس
حال. و انعکاس اقبال سببیله صورت انسانیتدن مسلوخ. و عالم مثال و
معنیده صور حیوانانه ممسوخ اولمغه مؤدی اولور. کرکسه بو نشأتده انتکاس
و انعکاسنه مطلع اولسون. کرکسه غلبهٔ سکر طبیعت سببیله حالاز اهل و غافل

علاقه بدنیه منقطع اولدقدنصکره واقف اولسون لکن بعد فوت الفرصه و لزوم
حسرتی فایده و ندمی نفعدر ع بسیار بخاید سر انکشت ندامت. اما حلیهٔ
علمله متحلی. و حلیهٔ عملده سابق و مجلی اولنلر دخی لازمدر که منظر نظر بصیرتدن
پردهٔ پندار باطلی دفع و حجب عجب و غروری پیشگاه سعادت و فضیلتدن
منع و دفع ایده لر که علم و عمل ایله عجب و غرورینه قدر خفی و مستور دخی اولسه
کرک بالآخره فوز و نجاته مانع. و چهرهٔ سعادت و اقباله برافع در بیت زاهد
غرور داشت سلامت نبرد راه. رند از سر نیاز بدار السلام رفت. و کبر سن و شیخوخت
سببیله حیا ایدوب تعلم علمدن فراغت ایلمیه که جهل جمیع ازمانده قبیح. و علم
کافه احیانده حسن و ملیح در. و حفظ سبقدنصکره معلوماتنی تکرار. و ذکر
ماضی ایله محفوظاتنی تکرار و تذکار ایتمکی واجب بیلمک کرک. و روای علومنه
غناکب نسیان نسج ایتمکدن بو حذرا ولمق کرک. که آفة العلم النسیان دیمشلردر. و
طالب کسب سعادت اولنلره لازمدر که ملاحظه ایلیه لر بضایع خانیه و رغائب
غیر باقیه نک طالبلرندن برسی مطلوبنی حوزهٔ مکنت و قبضهٔ قدرتنه کتورسه
انک حفظ و حراستنده بنیجه مشقتلر اختیار ایدر. و اولور که خواب و ردی حرام
و تحمل مشاق سهر و اقتحام موارد خطری کندویه ورد مدام ایدر. بر طالب

کمال حقیقی و نایل سعادت فضیلت باقیه حفظ مطلوب و حراثت کوهر مرغوبه
تحمل مشاق متوالی و اختیار نکد ایام و سهر لیالی ایمیوب اول کوهر کرانمایه معرض تلف
و مدار هلاك و بوارده قورسه خسر دینی و دنیوی ایله جلیس احزان هم معنای افراد
و تنمیه ایله حاصلی خسران اولمق مقرردر و طالب کمال جمیع مال و تحصیل اسباب
جاه و جلالدن اعراض ایدوب زهد که مقبول حق و ممدوح خلقدر قامت همت
و بالای معالی روحانیسنه خلعت و شعار ایده و زهد اولدر که آدمی قدر اسباب
و تمتعات دنیویه دن قدر ضروری و مرتبهٔ ما لابد اولن نسنه ایله اکتفا ایدوب
فضول عیشه که تنعم و ترفه در التفات ایتمیه و زهد که امر وصیت و عادت انبیا
و اولیادر و سرمایهٔ سعادات و پیرایهٔ مقامات زهد و قناعتدر و مقدمهٔ
زهد اولمینجه سالک طریق آخرته هیچ سعادت حاصل اولمز و کسوت زهد ایله تلبس
ایتمدین طالب فضیلت بر مقامه واصل اولمز و جناب رسالت پناهیدن روایت
ایتمشلردر که ازهد عن الدنیا یحبک الله و ازهد عما فی ایدی الناس یحبک الناس
قطعه کن زاهدا عما حوته یدالوری تبقی لکل الانام حبیبا اذ ما تری الخطاف
حرم زادهم اضحی لدیهم فی البیوت ربیبا و دخی بعض روایتده کلمشدر که حضرت
رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم ابن عمر خدمتنه رضی الله عنهما بو وجهله نصیحت

بیورمشلردر

بیورمشلردر که کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سبیل و عد نفسک من اهل القبور
و اول حضرت باعزتك اسباب دنیویه دن زهدلری و مآکل و ملابسده نه مرتبه
اکتفا ایتدکلری مشهور عالم و معلوم عالمیاندر عالمدن کیدنجه بر دفعه
نان جویدن طویمدیلر با انکه فقرلری ضروری دکل اختیاری ایدی
نیجه یردن متوجه اولن اموالی ایثار غیر ایدوب بو نوع معاشی اختیار ایدرلر
ایدی خصوصا اواخر عمر شریفلرنده که یمن و بحرین و اکثر جزیرهٔ عرب فتح
اولوب اموال عظیمه استان سعادت آشیانلرینه کلوردی لکن بر حبه ادخار
ایتمیوب عظیم عطیه و کلی بخششلر بیوروب کندولر فقر اختیاری اوزره
قرار بیوررلردی حتی دار دنیادن انتقال و حظایر عالم قدسه ارتحال
بیوردقلری حیننده جوشن تن شریفلری بر یهودیه بر مقدار بغدای ثمننه
مرهون ایدیکه اول کندومی نسیه یعنی ویره سیه الوب اهل بیتلرینه نفقه
ایتمشلر ایدی او لحضرتدن اظهار زهد ایله ابتدا و خلفاء راشدین
و اکثر صحابه و تابعین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین طعم زهدی چشیده
بلوب فقرله فخر ایتمکده انلره اقتدا ایتمشلر ایدی و اساطین حکما متالهین بو
دنیای غدارك امتعهٔ نا پایدارندن الچکمشلر ایدی سقراط بر حبه اخذ

ساکن اولوردی • بانکه تلامذه سندن ملوک واکابر اموال عرضه قلورلردی
قبول ایتمیوب ولحیه ایچنده خانه ومسکندن فراغت وانکله قناعت ایدردی
انکیچون اکا سقراط الحب دیرلردی • دیوخانه سی مجرد ایکی عبادن غیری نسنه
مالک دکل ایدی • وافلاطون دخی معرض دنیاده زهد وقناعتله عالم آرا ایدی
دیرلر • اول حکیم که زهد ظاهر وقلت اسبابدن عدول وخدم وحشم ومال و
مکنت اتخاذنه دخول ایتدی ارسطالیس حکیم در • اکرچه بعض اصحاب رسول
کزین • وبعض اولیاء امت خیر المرسلین • تملک اموال واتخاذ اسباب دنیوی
ایتمشلردر • اما محبتلری درونلرنده قرار وذمت همتلری اول محنته کرفتار
دکللر ایدی • ودوام بلیه • وراس کل خطیه اولان حب دنیادر نفس
دنیا دکلدر نیچه درویش واردر تهی دست حب دنیا انی شوریده ومست
ایتمشدر • ونیچه غنی وار که دست ودامانی پردر • اما رقبه همتی واسر دنیادن
حردر • وصحابه کرامدن کثرت مال الله عبد الرحمن بن عوفدر • که وفاتنده درت
خاتونی قلمشیدی • بر سنه حصه ثمندن سکسان بیک درهم بر روایتده دینار
ویروب صلح ایلدیلر • لکن لوح درونی رقم حب دنیادن ساده وکردن همتی
طوق وقلاده علاقه حب دنیادن آزاده اولمسنه سی اول مرتبه‌ده

ایدیکه

ایدی که برکون حضرت فاروق • رضی الله عنه خدمتنه کلوب ایتدی • یا امیر
المؤمنین شامدن برکاروانم کلور که سکسان شتر باردر • وهر شترده بضاعت
هزار دینار در جمله سنی سبیل صدقه ایلدم الدن ضبط ایلک • سببندن سؤال
ایدیجک بوکیجه نماز تهجدمده خاطره اولدی ایا کاروان نه موضعه کلدی
واحوالی نیجه اولدی اوله • پس برمالکه روی توجهی سائر • وتهجدمده جمع
تشویش خاطر اوله • انی حوزه ملکیتدن اخراج ایتمک لازم ایدوکی ظاهردر
دیدی • ومشایخ متاخرین دن مفخر ابرار خواجه احرار عبید الله سمرقندی
اکرچه رخت اقامتنه خطه سمرقند مقر • لکن قند ولایتی جمله آفاقه سمر
اولمشدی • وانک مدحنده عارف نامی • مولانا عبد الرحمن جامی نظم ایتدوکی
دررردن بعضی بودر مثنوی زد بجهان نوبت شاهنشهی • کوکبه کوس عبید اللهی
انکه ز حریت فقر آکهست • خواجه احرار عبید اللهست • لجه بحر احدیت دلش
صورت کثرت صدف ساحلش • باشد از ان لجه نا قعریاب • قبه نه توی فلک
یک حباب • مع هذا اکثر اموال واسباب اکا مقدار ذره مانع راه ونظر همتنده برک
کاه دکل ایدی • نته کم مولانا جامی نظم مزبور ذیلنده دیمشدر مثنوی
روی زمین کشت نه سرو نه بست • در نظرش چون رخ یک ناخنست • یک رخ

ناخن که بدست ایدش • کی بره فقر شکست ایدش • اما طالب فضیلت و راغب سعادت
انلرک حالنی کندویه حجت • و دلیل و اموال و اسباب اتخاذنه سبیل ایلمیه بلکه
سعادت استرسه مقام فقرده اولن اولولره اقتدا • و تجرد و فنا اوزره کچن
پیشوالره اقتفا ایدب اسباب جهان فانیدن قدر ما لا بد ایله اکتفا • ایده که زهرین
دنیای غدار نظر بو طلبده اکا مانع • و غرور و فریب جهان فانی آنی سلوک
مقصددن خادع اولمق احتمالی اولمیه بیت بهوش باش که راه بسی تجرد زد •
عروس دهر که مکاره است و محتاله • و طالب فضایل زنهار که تحریک قوای شهوانی
و غضبی ایلمیه • اول کروه نی شکوه کبی که تحریک قوت باه ایچون اکل معاجین و
قرات کتب فولحش • و حکایات فسقه ملاعین ایدرلر • زیرا قوت شهوانیه تحریک
ایدیجک شاید تسکیننده تعب عظیم لازم اولور • بلکه شریعتده حرام • و موجب
ازدیاد آثام اولن فعلی ارتکاب ایلیه • و تحریک شهوت اکا بکزر که آدمی بر سبع
خفته طعن و دغدغه ایله بیدار • ایدب اوزرینه حمله اتدکدنصکره انواع حیله ایله
مضرتندن خلاص طلب ایده • اکر بیدار اتمسه تعبدن بری و خطردن امین
ایدی • پس قوت شهوت و غضبی حالنه قویب تحریکنه داعی اولمیوب بلکه مهما امکن
دفع هیجانه ساعی اوله • اکر بالطبع حرکت ایدرسه مقتضای عقل و شرع ایله

حد

٩٢

حد اعتدالی وزن عیار ایدب • فرطین افراط و تفریطه خروج اتمیه • که فضیلت
عفت و شجاعت برقرار اوله • و جمله اقوال و افعالدن اول فکر و نظر میزانتی درکار
ایلیه تا جمیع افعال و احوالی موزون میزان اعتدال اوله • اکر کاهی بحسب الطبیعه
خروج واقع اولورسه تحمیل افعال حسنه • و زجر و منع و مباحات ایله نفسه تادیب
و سیاست ایلیه • که بر دخی انک کبی فعله ارتکاب ایتمکدن احتراز و اجتناب ایلیه
مثلا بر طعامه که تناولی مباح شرع و عقل و مقتضای رأی و مصلحت دکلدر
اتباع سورت شهوتله تناول ایلسه • درحال انابت و ندم ایدوب نفسه ایجاب
صلوات عدیده • و صیام ایام مدیده ایتمک ایله • معاقبت و مجازات ایلیه که من بعد
نفس فضول مخالفت مقتضای عقول اولن نسنه یه راغب اولمیه • و بو معناده ارباب
همت و اصحاب مجاهده و ریاضت عزیزلردن حکایت چوقدر • غفلتله بر لقمه
تناول ایتدوکیچون بر ییل صایم و بر کیجه تهجدده تکاسل ایتدوکیچون بر نیچه روزکار
تمام لیله قایم اولمق کبی • و بعضی قوی همتلر مجرد نفس تقاضاسی مباح ایتمکله
ریاضت تکلیف ایدب • زجر و تادیب و اصلاح تهذیب ایدرلر • مقامات حضرت
شیخ الاسلامی احمد زنده پیل جامی قدس الله سره ذکر ایدرکه برکون غار ریاضتدن
نواحی شهره کلدکده بوستاننده زردالو تمام رسیده • و باغ و برک سبز اراسنده

کوکب فلکِ اخضر کبی لامع اولمشدی نفس حضرتنه دیرکه احمد بو قدر زمان
بنی نا رجوع و ریاضتله هلاک ایلدک • بر ایکی زردالو ایله بنی تسکین ایلسک
خواجه ایدرکه ای نفس بر ییل تمام صایم اول سکا مرادکی تمام ویره یم نفس راضی
اولوب صیامی تمام ایدکدن صکره باغه زردالو یه کیرورکه شغال کلمش
زردالولری تمام ایدوب برچقدانه هضم اولمدین • درست بیه ممرّ اسفلدن اخراج
ایتمش حضرت الوب یومغه مشغول اولیجاق نفس ایدرکه احمد نیلرسین بو خسه
بو زردالوتی بکا می ویررسین ایدر بلی زردالو طلب ایلدک • اشته زردالو
غایتی برحیوانک امعاسندن کچمش یورودن سکا ویرورین نفس ایدر و مدد
احمد بونی بکا ویرمه • ارتوق سندن نسنه طلب ایتمیه یم • تمام عهد و یمین ویرکه
من بعد هیچ شهوتکی طلب ایتمیه سن • پس زردالولری آنار • اشته ارباب همت بویله
معامله ایتمشلر بو مرتبه یه چقن اولور • باری سندخی ممکن اولدقجه سعی ایله
و نفسی فلان شهواتنده سایر • و هوای آرزولرندن طایر ایلمه • و اکر غضبی
موقع و خشم نا محل ایسه نفسه عقوبت ایتمک ایچون بعضی سفهانک ضرر اذیت و
اهانتنه صبر ایتمکله تادیب • و سیاست ایله که ارتوقلی وجه اقدام • و غضب
نی وقت و هنکام ایتمیه روایت اولنور سقراط حکیمه پادشاه زمانی تزوج و تاهل

ایدوب

٩٥

ایدوب نسل شریفک بقاسنه توسل ایتمکیچون امر و الزام ایدیجک اکا بر یوناندن
مخدرات حجال عفت • و سایر پرده حسن و خلق و خلقت ولا زبنات خواتینی
عرضه قلدیلر • اما حکیم مرتاض جمله دن ابا و اعراض ایدوب بر زن سلیطه
و قاحت و بی شرم ملکده مشهور جهان و سلاطت و زبان درازلقده معروف •
جیران اولوب معاشرتی تکدیر مشرب زندکانی تکدیر بو بیته مظهر اولدی
بیت زن بد در سرای مرد نکو • هم درین عالمست دوزخ او • زینهار
از قرین بد زنهار • وقنا ربنا عذاب النار • حکیم دانادن بو اختیارک
سرّ عجیبنی سؤال ایدیجک دیدیکه چون مصاحبات ناقصات العقل لازم
اولدی • باری بو فایده اولسونکه نفسی انک سلاطت و وقاحتنه مبتلا ایدوب
مقابله سنده کظم غیظ و دفع غضبی عادت ایدوب بو خلقله معتاد و متمرن
اولم • و اکر نفسک کسله میل و بطالته رغبت کوستررسه التزام مزید اعمال صالح
و مداومت اوراد و اذکار • و عبادات نافله ایله تادیب ایده • و اعمال سیئه دن
صغیره ایسه دخی اجتناب ایده که نفس صغایره ارتکاب ایده رک کبایره دخی جسارت
احتمالی واردر • بلکه نفس صغیره یه مداومت و اصرار ایله کبیره • و کبیره توبه
و استغفار ایله مکفور و مغفور اولمقده صغیره اوله • لا کبیرة مع الاستغفار

ولاصغيرة مع الاصرار . ومتصل عيوب نفسنه احاطه واطلاع قصدنده اولنه
وبو اطلاعه نقدر اسباب اهتمام ودقايق حيلكيه قادر ايسه تقصير ونا
ايتميه كه اكثر بني ادمي راه فضايل وسعادتدن اليقوب بيغوله شقاوتده
وجهالتده قويان كندو احوال واعمالني بلميوب ودقايق عيوبندن غافل
ودسايس نفس امارة سندن ذاهل اولدوغيدر . زيرا نفس كندويه نهايت
درجه ده محبت اوزرنه در . وهر محب محبوبنك عيوبني مشاهده سنده اعمى
وكور ومقابحن محاسن عدا ايتمكده مجبول ومجبوردر . حبك الشيء يعمي ويصم
بيت گر هنري داري وهفتاد عيب . دوست نه بيند بجز آن يك هنر . پس
عاقل لبيبه لازمدر كه . كندو عيوبني بلمكه تدبير ايده . واعداسندن كندو
معايبني كندو وتفحص وطلب ايده . وغيرلردن عدا ولنان نسنه لر ايله كوره انلردن
كندوده دخي اثار وارميدر دقت ايليه . وبرادر وصادق ودوست قوانوب
اندن عيوبني سؤال . وهر نقدر سنده عيب بوقدر ديرسه مقيد اولميوب
ينه ابرام ايده وبعض عيوبنه اشارت ايده نه تمام سرور ونشاط كوستروب ظاهرده
وباطنده شكر وسپاس اظهار ايده . وهيچ اثار تألم . واضطراب كوسترميه . زيرا
خلو كسنه نك عيبني يوزنه سويلمكدن صاحبي متألم اولوب سويلينه عداوت

اتمك

اتمك خوفندن احتراز ايدرلر بيت فنى بو سخت روكه اينه وار . بوزكه قرشو
عيبك ايدر شمار . اما صاحبي حقيقتده متألم اولميوب بلكه شاكر ومسرور
اولمحاق اظهاره تنبيه ايتمكدن قجرلر . واكثر جمله نك عادتي بودر كه في الجمله
عيبني كندويه اشعار . وطعن اولجق نسنه لري اظهار ايسه لر في الحال مضطرب
ومتألم ونى وجه عداوت ايدب صورتن تيز وكلمات فحش اميزى . مترنم ومتكلم
اولورلر . امير المؤمنين عمر بن الخطاب بيوررلركه رحم الله امرء اهدى الي عيوبي
تأمل ايله كه رحم الله امرء عرفني عيوبي ديميوب اهدي الي ديدوكي اشارتدر كه
عيبلري اعلام كندو قتنده اهداي هداياي جليله . وانعام عطاياي جزيله دندر
رضي الله عنه وارضاه . واسكندردن منقولدر كه بر كون خواص نديمنه سندن
برسنه ديديكه بو قدر زماندر كه سن دم اخلاص اوروب كندوكي بنم مخلص
خاص عرض ايدرسين . وسنك حقكده تربيت وانعام . وترقيه معارج عظام
اولنمشدر . اما سن بر دفعه كه خدمت لايق خلوص خدامدر ايتمدك نديم خاص
اضطراب عظيم طاري اولوب . پادشاه جهان بيورسونكه تقصير ايتدوكم
نه حدمدر . ذوالقرنين صاحب قران ديديكه سن دايما اخلاصي تلبيس وتمويه
ايلديك زيرا بركره بكا بر عيبمي تنبيه ايتمدك . نديم ايدركه حضرت پادشاه محاسن

وفضا یلله محلی وخورشید وجودنده ذره جه عیبی ناپدید ادر • اما ذو القرنین
اصلا قبول ایتمز میوب بیم نفسیم عیبدن خالی دکل ایدوکی مقرر ومحقق • انی انکار
ایدن یا مکابر یا احمق • وسندخی فی الواقع اکر بنده عیب کورمزسک احمق ونادان
اکر کوروب بو حاله کتم ایدرسک منافق • وفتان ایمش سن پس علی کل حال ندیم
خاص • ومقیم مرتبهٔ اخلاص اولمغه لایق دکلسن دیو آنی شرف صحبتندن مطرود
ومقام ومرتبه سندن مردود ایلدی • اکر دوستلردن بو منفعت حاصل اولمز ایسه
یا بو جهتدن که دوست صحیحک نظری محاسنه وهنرلره منحصر • وانک مشاهده سندن
دوستنک معایب ومطاعنی محتجب ومستتردر نتکم دیمشلردر بیت قطعه
از صحبت دوستان برنجم • کاخلاق بدم حسن نماید • عیبم هنر وکمال بیند •
خارم کل ونسرین نماید • کو دشمن شوخ ناپاک • تا عیب مرا بمن نماید • یا بو
جهتدن که بو زمانده دوست صادق وخیل موافق کیمیا مانند ناسکن بوده
اختفا وسیمرغ آسا مجرد اسم بلا مسمادر بیت معدوم شد مروت ومنسوخ
شد وفا • وزهر دو نام ماند چو سیمرغ وکیمیا • پس سابقا ذکر اولندوغی
کبی اعدا طرفندن تتبع وتفحص وحسادیرا افساد جانبندن تفقد وتجسس
ایلسه که بو طایفه عدیم الاحصا • وعدید الرمل والحصادر • وتتبع عیوب

اخوان

اخوان • وتطلع مساوی ومعایب اقران وانی مجالس ومحافلده نشر وبیان
واظهار واعلان ایتمکده اولقدر اهتمام بلیغ واعتنای عظیم ایدرلر که
بو تعب واهتمامک نصفنی تحصیل علوم وتکمیل فضایل وفنون ایتمکه خرج
ایدرلردی • درکات جهالتلرندن نجات ومعارج کمالاته ترقی ودرجات
ایده لردی • واکر بو نصب واعتنانک بعضنی طاعات وعباداته صرف
ایلسه لر • قصارای معارج سعادته واصل اولورلردی • وجالینوسدن منقولدر که
اخیار اشراردن منتفع اولورلر دیرمش • وظاهر طریق اشفاع انلرک فعلی
کبی اشلمکدن امتناع ایتمکدر • وبزرجمهر حکمتکانیدن روایت اولنان کلام
بن ادبی بی ادبلردن اوکرندم • زیرا هر فعل که انلردن صادر اولوب نظر
عقلده قبحی ظاهر اولور • بن انی صحیفهٔ خاطرمده محرر قلوب اندن امتناعی
مقرر ایدردم دیرمش • بو کلامی مؤید ومشید در • بعض حکمادن نقل اولندیکه
طالب فضیلت اولنه کمسنه یه لازمدر که آشنالرینک صورت وسیرتندن آیینه کبی
دوذب • وکندونک صورت وسیرت محاسن ومقابحن واحوال واعمالن
انده مشاهده ایده • انلرده حسن ممدوح کوردوکن کندویه اجتلاب واجتذاب
ایده • قبح ومذموم اکلدوکن دن احتراز واجتناب ایده • ونفس کندو قبایحن

کندوده ادراک ایتمکده سست اما غیرک قبایح و ذمایمن ادراکده قلمیده چالاک
وچستدر پس بو مقوله تدبیرات وحیله ایله معایبنی ادراک ومن بعد اول
مقوله افعالی ایقاع ایتمکدن امساک ایتمک شیوهٔ زیرکان جست وشیمهٔ متبصّران
چالاکدر وبو محلده دخی که انده تبصّر لازم وغرور فریبدن احتراز واجب
وملایمدر تحسین ومدح خوش آمدگویدر ومردم عاقل وطالب فضایل
اولنلره واجبدر که اصلا مواجهه ده ثنا وتحسین ومدحت وتزیین ایدنلرک
فریب ودمدمه سنی استماع ایتمیوب بلکه بو مقوله کلامه شروع ایدنلری
منع وزجر ایلیه که استماع خوش آمدگوی طالب فضیلته ضرر عظیم وموجب
تسفّل وتنزّلدر ومانع ترقّی مقامات وفضایلدر زیرا نفس امّاره
مدح خوش آمدگو ایله فریبا اولوب کندوده کمالات نابوده حاصل
واول راهده ایکن کندوسنی منتهای مقاماته واصل تخیّل ایدوب منتکس ومنعکس
اولور وچوق آدمی کوردک خوش آمدگولر فریبی ایله طریق طلب وکسب فضایلدن
بالکلیه مطلق اولوب بلکه عناد دیو انکار ومسخرهٔ کم عقلان ومضاحکهٔ
ملحق اولدیلر بعضلر اول طریق طلب علمده ایکن فریب خوش آمدگویان اشرار
ایله کندوسنی علامهٔ دیار خیال ایلیوب تألیفات عجیبه وشروح ومتون

غریبه

٩٨

غریبه اظهار ایدوب وبعض طریق نظم شعر وانشای نثر ایتمکه طالب اولوب اشعار
ناموزون ونی معنی سندن عجایب کوستروب اشرار بدگوی تمسخر ایچون تحسینلر ایدوب
مسکینی دیوانهٔ تمام ومسخرهٔ ما لا کلام ایلدیلر نعوذ بالله تعالی من البلادة الموجبة
لفوت السعادة واکر طالب فضیلت قطع مسالک وطی مهالک ایدوب بعض
فضایلی احراز وچوق سعادته مالک اولسه دخی مقابلهده مدح وثنای مدّاح
استماع ایتمک مضرّ ومؤدّی مهالکدر وحدیث شریفده وارد اولمشدر که
صحابه دن برکمسنه اخری یوزینه مدح ایدیجک حضرت بیوردیلر که لقد
قطعت عنق اخیک وحدیث شریف مشهوردر که احثوا التراب علی وجوه
المدّاحین یعنی بصیرت کوزین اچک وقرشکزده مدح ایلینلرک یوزینه طپراق
صاچک بعض علما حدیث طپراق صاچمقدن مراد منع وزجردر دیمشلر و
بعضیلر حقیقتی مراددر براوج طپراغی الوب مدّاحک یوزینه صاچمق کرک
دیمشلر ونفس امّارهنک حالی بودر که برکمسنه زهد وصلاح حالی یا علم
وکمالن تحسین ایدوب مدح وآفرین ایتسه نچه یللر ریاضتدن کچمیوب تذکیه
ایتدکجه ابتهاج وافتخار ایدر وبونک کبی مورد سایس نفسه اطلاع صددنده
اولنلره ظاهر اولور غافلانی انتباه خفای مکر وتلبیس شیطانه نجه فرصت

وظفر بولور • وبنجه واقف واكاه اولور بيت من انكه شرط صداقت بود بكفتم
تو خواه از سخنم پند كير وخواه ملال • كتاب كلستانده ذكر اتمش مي كم بر فاضلي بر
مجلسده مبالغه مدح ايلديلر باش قلدروب ايديكه • من آنم كه من دانم كه خود
دانم • وبو بيتلر داخي انكدندر قطعه شخصم بچشم عالميان خوب منظرست
وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پيش • طاوس را بنقش نكاري كه هست
خلق • تحسين كنند واو خجل از پاي زشت خويش • فقير ديمشم ايدم بيت
دروني بيلورين بن معايبيله طلو • نه فايده سخن مدحت خوش امدكو •

سابقا

اشارت ايلدك كه اجل طب جسماني ايكي قسمدر • بر سندن مقصود حفظ
صحت • وبر سندن غرض ازالهٔ علت در • وحفظ صحت استدامت مثل ايله
اولور يعني صحت اولينك مثلني دايم اتمكدر • وازالهٔ علت دفع مرض حادثدر
دفع مرض ضدى ايله علاج اتمكله اولور • نتكم امراض حاره ادويهٔ بارده ايله
علاج • وامراض بارده ادويهٔ حاره ايله معالجه اولنوب تبديل مزاج اولنور • پس
طب جسمانيده اولدوغي كبي طب روحانيده دخي بو قاعده مقرر • وبو اسلوب
اوزره علاج مقدر وميسر در • خوجه كامل نصير طوسي ايدركه • سابقا ذكر اولنديكي

اجناس

اجناس فضايل كه اوساطدر دردندر • واجناس رذايل كه اطرافدر سكزدر •
پس لازم كلور كه رذايل فضايلك اضدادي اوليه • زيرا بر شيئك ضدي
بر اولور ايكي اولمز • زيرا ضد ضده كمال تباعد وتباين اوزره اولمق كرك • وكمال
تباعد ايكي شيئله بر شيئك آراسنده اولمز • مثلا سوادك ضدي انجق بياضدر
زيرا كمال تباعد انجق انلر آراسنده در • خضرت وحمرت سوادك ضدي دكلدر
زيرا كمال تباعد يوقدر • پس هر فضيلتك ايكي طرفي كه بري افراط بري تفريطدر
اكا ضد اولمز • اما رذيلت افراط رذيلت تفريطه ضد اولسه اولور • مثلا
شجاعت كه وسطدر جبنه ضد اولمز • كمال تباعد اولمدوغيچون • اما تهور جبنه
ضد اولور • زيرا كمال تباعد واردر انتهاء كلامه • لكن حكمت نظريه يه عارف
وقواعد معقولاته واقف اولنلره خفي دكلدر كه • تضاد ايكي نوع اوزره در بيري
تضاد حقيقيده شرط تضاد مشهوريده شرط دكلدر • پس سوادله بياض آراسنده
اولان تضاد حقيقيدر كه كمال تباعد واردر • اما سوادله حمرت يا
سواد خضرت آراسنده • مثلا تضاد مشهوريدرلر • زيرا كمال تباعد يوقدر
وبعض علما تضاد مشهوريه تباين ديو اصطلاح ايلر • يا خواجه بو اصطلاحه
ميل ايدوب تضادي حقيقيه حصر ايدوب • فضايل ايله رذايل آراسنده بالكليه

تضادی نفی ایلدی. اما تضاد مشهوری اعتبار ایلسک رذائل ایله فضائل
اراسنده تضاد بولنور. بو مقدمات تمهید اولندقدن صکره بنه مقصوده کلام
معلوم اولسونکه علاج امراض تمکده قانون صنلعی اولدرکه اولا مرضک اجناسی
قاچدر. وهر جنسک سببی و علامتی نه در بیله لر. وهر مرضک علاجی ندر و
سببی نه ایله مندفع اولور معین قله لر. پس مریضک مرضی بو اجناسدن قنقی
سی ایدوکی علامتلری تشخیص الله ایدوب وقدن صکره سببی دخی معلوم اولمش اولور
پس معالجه یه مشغول اولوب علاجات معینه بی استعمال اتمکله مرضی دفع
وسببی دفع ایده لر. ومرض فی الحقیقه مزاجک منحرف و لمسیدر. و علاج مزاجی
انحرافدن اعتداله دندرمکدر حیله و تدبیرات صناعیه ایله اولور. و
چون سابقا ذکر اولندیکه نفس انسانیه نک قوتی اوچ در. برسی قوت تمیزدر
که انکله افکار و انظار ایدر. ایکنجسی قوت شهوانیه در که انکله جلب منافع
اولور. اوچنجی قوت غضبیه در که انکله دفع مضار ایدر. وانحراف دخی
ایکی قسمدر. برسی انحراف بحسب الکمیه برسی انحراف بحسب الکیفیه. کیفیت جهتندن
خلل واقع اولوب انحراف همان بو نوعدر. اما کمیت جهتندن خلل وانحراف
واقع اولمق ایکی نوعدر. زیرا کمیت جهتندن خلل ولموحد اعتدالدن دنیاده

اولمغله

اولمغله اولور. یا ناقص اولمغله اولور. پس هر قوتک امراضی اوچ نوعدر. ایکیسی کمیت
جهتندن برسی افراطکه زیاده کمیت. برسی که تفریطکه نقصان کمیتدر. برسی
کیفیت جهتندندرکه اکا رذیلت کیفیت درلر. پس قوتکه علی الترتیب بو اوچ
نوع امراضنی وهر مرضک اسباب و علل و معالجتنی شرح و بیان ایده لوم بعون
الله تعالی. هرچند طبیب ولجی فقیر و حقیر کندوبی امراض مزمنه صعبه ایله
خسته و انواع اعراض و اعلام نفسانی بل جسمانی ایله دمبسته و فکر العلیل
علیل. و علاج المریض نادر قلیلدر. اما امید منقطع و رجا مرتفع دکلدرکه
تقریر اولناجق مقدمات مقبوله. و تجربه کلیجک معالجات منقوله ایله یا کندو
یا غیره اتفاق علاج. و اعتدال المزاج میسر و مقدر اولوب. ثواب جزیل و ثنای جمیل
نصیب اولوب نصاب رحمت رحمانیه. موافق و مصیب اولنه. وبالله تعالی
التوفیق. ومنه الهدایة الی سواء الطریق
ایکی قسم
زیرا افراط قوت مذکوره. یا حکمت نظریه ده واقع اوله. یا حکمت عملیه ده
حکمت نظریه ده افراط عقل حد نظره دن تجاوز و مناقشه و تنقیرده مبالغه
اتمکدر. که زمانه اکثر محصللری انی تدقیق صنوب القای شبه واهیه و ابدای
ابحاث ضعیفه ایله مشرب تحقیقدن دور. و مذهب سداد و تقیدن مهجور اولور

لو

وقوّت نظریّه افراطندن بر نوعی مجرّداته احکام محسوساتله حکم ایتمکدرکه اطاعت
شیطان وهم تعطیل وفهمدن ناشیدر • ومجسّمه ومشبّهه نك غلط وخطاسی بو
نوعدندر • بوذکر اولنان کلام خواجه نصیر وفاضل دوراهیدر • امّا فاضل
محقّق استاد مدقّق سیّد شریف جرجانی قدّس سرّه شرح مواقف کتابنده ذکر ایدرکه
قوّت نظریّه ده نه قدر افراط اولسه رذیلت دکلدر • بلکه نه قدر اشدّ واقوا
اولسه اول قدر افضل واولی در • رذیلت ومذموم اولان قوّت عملیّه یه
متعلّق اولان ادراك وتمیزده در • وجربزه دیو اکا دیرلر • والله تعالی اعلم
امّا شول حکمت عملیّه ده اولان اکر امور جزئیّه ده اولورسه اکا جربزه و
خبث دیرلر • دعوا ولوده تلبیسات عجیبه وتزویرات وحیل غریبه جربزه و
خبث قسمندندر • اکر امور کلیّه ده اولورسه اکا دها دیرلر ایمش •
بودخی ایکی قسمدر • برسی شول حکمت نظریّه ده اولاندر • واول فواحش
اولان مرتبه دن نظر وفکری قاصر اولمقدر • وبلادت دخی دیرلر • برسی
شول حکمت عملیّه ده اولاندر • اکا بلاهت دیرلر مفید
ونافع اولمیوب بلکه مضرّ وکسب کمالدن مانع اولان شفقت وحرص وتحصیلنده
بذل جهد وصرف وسع ایتمکدر • حکمت نظریّه شقّنده اولان علم جدل وخلاف

وسفسطه کبی که قدر حاجتدن زیاده تعمّق وتوغّل اولنه • حکمت عملیّه شقّنده
اولان کهانت وشعبده وانك امثالی عملّره صرف همّت کبی خصوصاکه غرض
مجرّد علم اولمیوب بلکه عمله کتورمکله تحصیل اغراض دینیّه ودنیویّه قصد اولنه
امراض قوّت غضبیّه بودخی اوچ نوعدر قوّت
غضب قوّت دفعدر • اولکی افراطی غیظ بالغ وانتقام مفرط وخشمنی موقعدرکه
سباع ضاریه وحشرات موذیه کبی مقتضای عقل وفرموده شرعدن تجاوز
وتعدّی ایدب • اضرار نفوس وایذای حیوانات ایتمکه تعرّض وتصدّی ایدر
نی غیرت وحمیّت وجبان بددل اولوب • تلاشی واضمحلال الدن
سیاست امور • وضبط مصالحه اختلال کلمکدر
انتقامات فاسده که مقتضای عقل اوزرنه سفهه دراجرا ایتمکدر • مثلا غضبدن
جماداتی اورمق ودوکمك کبی که بعض جهله دن واقع اولورسه کندو ضربندن
نه کندو عضوی متألّم اولور • جمادنی ادراك خود متأثّر اولمز • وبهایم و
اطفالی ادا واکی غضبدن ضرب وایذا ایتمك • وخشم موضعی اولمیان یرلرده
بلا سبب خشم ایتمك دخی بو قسمدندر • وبالجمله غضبی موضعنده وخشمی محلّنده
ایتمیوب • سیاست صالحه وتأدیب نافع اولمامقدر شهوتیّه کر

جذب ایلمامیدر بو دخی اوج نوعدر اول اکل وشرب
ووقاع امرنده غایت حرص وشره اوزره اولوب مقتضای عقل وشرع وادب
ادب نفس اولان مرتبه‌دن تجاوز ایدوب وحد اعتدالدن خارج میل وشغف
ایتمکدر وبعض صور مستحسنه‌یه اشتهای نفس یوندن عشق وکلف قلمقدر
کسب قوت ضروری وجذب مالابد معاش وطلب لقمهٔ حلال
ایتمکدن بی وجه تکاسل وبقای نسل وکثرت امت محمد صلوات الله وسلامه
ایتمکدن بی موجب تقاعد ایتمکدر اکل وشرب ووطی عقلا
وشرعا مباح ومستحسن اولمیان مواضعده ایتمکدر طین وفحم اکل ایتمک کبی که بعض
جهله خصوصا نساده انکا مبتلا وحریص اولورلر وذکور مجامعتندن قضای
شهوت ایتمک کبی وبو مذکورات اجناس امراض بسیطهٔ نفسانیه‌در وبو
اجناسک تحتنده نیجه انواع واردر بو انواعک واجناسک بری بریله ترکیبندن
نیجه امراض مرکبهٔ نفسانیه دخی حادث اولور که حد احصادن متجاوز
وحصر وعدی متعسر بل متعذردر اما جمله‌نک مرجعی بو امراض بسیطه‌در
بونلری تمام تعقل وتصور اولیجق انلری دخی بلمک جایزدر بو امراضک ایچندن
بعضی امراض مهلکه‌در که امراض مزمنه‌نک دخی اصلی وسببی انلردر حرمت

وجهل

وجهل غلبهٔ غضب وخشم وحقد وحسد وعشق وامل وبطالت وکسل کبی
زیرا بو اخلاقدر هر بریسی حد نفسنده امراض مهلکه‌در هایله‌دن اولدوغندن غیری
نیجه امراض مزمنهٔ ردیه‌یه دخی سبب مفضی وعلت داعیه‌در چون امراض اخلاقک
نفس انسانیه‌یه اعمدر پس بونلرک دفعنه اهتمام وعلاجلرینه اعتنا دخی اتم واولی کرک
وانشاء الله تعالی هر برینک طریق معالجه‌سی شرح وبیان اولنسه کرک ومعلوم
اولسونکه نفس ایله بدن آراسنده علاقه وارتباط واتصال زیاده شدید ومحکم
وغایتده قوی ومبرمدر حتی بو ارتباط واختلاطک شدتندن نیچه عقلاء
متکلمین وحکمادن بعضی همان بدن محسوسدن ظن ایدوب روح مجرد ونفس مباین
اثباتندن مأیوس وبو ترکیب فانی وبنیان متلاشی‌یه مألوس ومألوف اولدلر
رباعی رق الزجاج ورقت الخمر فتشابها وتشاکل الامر وکانه خمر ولا قدح و
کانها قدح ولا خمر رباعی از صفای می ولطافت جام درهم آمیخت رنگ جام ومدام
همه جامست نیست گویی می یا مدامست نیست گویی جام وبو رابطه شدتندن
هر کیفیت نفسانیه که نفس مجرده عارض اوله انوک اثری بدن محسوسه دخی جاری
وهر کیفیت وحالت جسمانیه که بدن محسوسده متمکن اوله انوک انفعالی نفس
مجرده‌یه ساری اولور مثلا نفسه کیفیت غضب طاری اولسه انوک اثری کیم حمرت

وحرارتده بدنده ظاهر ونمایان اولور • وکیفیت عشق نفسه عارض تأثیر ایلسه
ذبول واصفرار ومشاهدهٔ معشوق زماننده ارتعاش بی اختیار بدنده متمکن
وجایگیر اولور نتکیم بعض عشاق دیمشدر قطعه لی فی محبتکم شهود اربع
وشهود کل قضیة اثنان • خفقان قلبی وارتعاش مفاصلی • ونحول جسمی واعتقال
لسان • وبعض آخر دیمشدرکه قطعه علامة من کان الهوی فی فؤاده • اذا ما
رأی محبوبه ان یتغیرا • ویصفر لون الوجه بعد احمراره • وان حرکوه للکلام تحیرا
واعضاده امراض قوی اولسه ادراکات نفسانیه اختلال گلور • والم جسمانی
مندفع اولسه نفسه فرح وسرور عارض اولوب خوش حال ومسرور البال اولور
پس امراض نفسانیه یه معالجه ایتمک استین کمسنه یه لازمدر که اولا مرض
سببی ندر معلوم ومشخص ایلیه • اگر بدنه عارض اسقام واوجاعدن ایسه
بدن مرضنه علاج واصلاح وتعدیل مزاج جانبنه قصد وشروع ایلیه • قواعد
طبیه وتدبیرات صناعیه ایله چون مرض جسمانی مندفع اوله • لابد مرض
نفسانی کذلک اندن عارض اولمشدی مرتفع اولسه گرک • اگر سببی کیفیت نفسانیه
وملکه وحالت روحانیه ایسه کتب اخلاق وقواعد حکمت عملیه یه رجوع
ایدوب وفق قواعد قوانین اوزره علاجه شروع ایتمک گرک • ومعالجات کلیه

طب

طب جسمانیده درت نوعدر • برسی تناول غذا ایله اولاندر • وبرسی استعمال
دوا ایله اولاندر • واوچنجیسی سم وزهر ایرادندن حمی ایتمکله در • دردنجیسی
بعض عروقی قطع وکی ایتمکله اولور • کذلک طب روحانی بو منوال اوزره جاری
وبو سمتله متسم وطریق معالجاتی درت قسمه منقسمدر • طریق اول افعال
حسنه وطریق محموده استعمالیله نفسه قوت ویره گرکه اول خلق قبیحی ترک
ایده • نتکیم طب جسمانیده تناول اغذیهٔ لطیفه ایتمکله بدن مریضه قوت
گلوب دفع مرض وازالهٔ علته قادر اولوردی • طریق ثانی نفسه خلوتده نیم
وفعل سیئ سببیله عارض اولان مرضی تذکر • وتفکر ایدوب • نفسه توبیخ وملامت و
تقریع وغرامت ایده که • نفسه اخلاق ردیهٔ مزبوره دن انزجار وامتناع گله
نتکیم طب جسمانیده استعمال دوا ایتمکله • دفع اخلاط ردیه اولنوب • شفاء مرض
حاصل اولوردی • پس پند ونصیحت • وتوبیخ وتقریع دوای مسهل وداروی منخ
منزله سندهدر • طریق ثالث اولدر که مثلا بر رذیلت که نفسده مستحکم اولوب
ازالهسی غایت عسیر اولسه انوک ضدی اولان رذیلتی استعمال ایله رذیلت اولی
ازاله واعدام اوله • مثلا برکمسنهده صفت بخل متمکن ومستقر اولسه • وازالهسی
غایتده مشکل ومتعسر اولسه • اول کمسنه صفت اسرافی که ضد بخلدر کندویه

صفت ومنش واستعمالنده اقصى الغايه سعى و ورزش ايده كه بالآخره صفت
كه وسط اعتدالده اكا ملكه حال اولوب رذيلتدن منعطف و فضيلتله
متصف اوله نتكم طب جسمانيده بعض امراض مزمنه نك علاجنده بو مقدار
تناول سم ايدرلر بو رادة ضد آخر اولان رذيلت سم منزله سنده دور
اما حذر ايده كه استعمال اتدوكى رذايلك ضدى نفسده متمكن اولميه
تا كه اندن دخى ضرر نفسه عايد و راجع و علاج غير نافع اولمق لازم كلميه
نتكم تناول سم اولندقده قدر لايقدن زياده اولوب يا هلاكه يا مرض آخره
مؤدى اولمقدن حذر واجبدر طريق رابع اولدر كه رذيلت غايت متمكن
و شهرستان بدنده مدت مديد متوطن اولمغله علاجات مزبوره ايله دفع
اولميه حتى متعين ولسه نفسه تحميل عبادات شاقه و تكليف رياضات
صعبه ايدب فعل مزبور و خلق مذكوره رجوع اتمك ايچون عهد سندن
خروج اتمه سى متعسردر نذرلر و نقض و فسخى قابل دكل عهدلر ايده كه نفسى
رياضات و عبادات انوارندن صفا و ايمان و نذور و مواثيق و عهودك سببى
ايله اول خلق مذمومدن راه رها بوله نتكم طب جسمانيده اعضايه داغ و عروقى
قطع كى ايدرلر تا كه قطعله عرق منقطع و كى ايله تكرار ملتحم و ملتئم

اولق

اولمق احتمالى مرتفع اولوب اول عرق مواد فساديه مجرى و اعضايه انزالنه
طريقندن اخلاط رديه منصب اولمشيدى بالكليه مفسد اولوب
امتداد مرض منتهى و ابتداء صحت ممتد اولوردى اما بو علاج كه قطع و كى در
جمله علاجات نافع اولمامغى مقرر اولوب الحاق استعمال اولنمق شيده انكچون
كلام اكا بوده بل حديث نبويده كلمشدر كه آخر الدواء الكى بيت يقول
مطرب و ساقى اگر نوشى مى علاجى كنمت كآخر الدواء الكى بو ذكر اولنان
نسنه طريق معالجات كليه در عاقل لبيب و هوشمند اديب ذكر اولنان
امراض نفسانيه كه اجناس رذايلدر و اضدادى اولان اخلاق روحانيه
كه اجناس فضايلدر احاطه تمام و اتقان كامل اتدكدن صكره بو طريقدن
مناسب مرض اولن طريقله علاج اتمكه قادردر و تدبيرات حسنه باب معالجه ده
اندن صادر اولور اما طب جسمانى كتابلرنده امراض جزويه نك دخى فرداً
فرداً اسباب و علامات و انواع علاجاتن ذكر بيان اتدوكلرى كبى بز دخى
امراض نفسانيه نك جزوياتندن قواى ثلاثيه متعلق امراضك علاجن شرح
و بيان ايدهلم كه باقى امراض جزويه نك علاجلرين اكا قياس اتمكه معين اوله
معلوم اوله كه امراض قوه تميز اكر بسيط اكر مركب اكرچه بيحسابدر اما

غایت مخوف و ردی اولنلر اوچ نوعدر اولکیسی حیرتدر ایکنجی جهل بسیط
اوچنجی جهل مرکبدر نوع اول افراط یعنی زیاده کمیت نوع ثانی تفریط یعنی
نقصان کمیت اوچنجی نوع رذائل کیفیت قسمندندر اما علاج حیرت
اولدر که چون مطالب خفیه و مسائل دقیقه ده تعارض ادله جانبین و
تدافع حجج طرفین سببیله چهرهٔ یقین غمام حیرتله تشکیکده مستتر و محجوب
و بصر بصیرت مشاهدهٔ جمال حقیقیدن عاجز و مغلوب اوله اولا بو قضیهٔ
بدیهیه‌یی تفکر و تذکر ایده که اجتماع و ارتفاع نقیضین مستحیل و ایکی
طرفی معا حق اولمق بداههٔ عقل ایله مسدود السبیلدر پس بریسی ایدوکنه جازم
و تفحص مقدمات مناسبة للمطلوب تمکینه عازم اولوب مقدمات مزبوره
وجدان و تعیننه تذکر نصکره قواعد منطقیه و ضوابط میزانیه عرض ایده
احتیاج بلیغ و تدقیق عمیق ایدوب حقی باطلدن تمیز و ترجیح و حق محض تعیین
و تصحیح ایلیه اما علاج جهل بسیط جهل بسیط اولدر که بر شیئه علمی اولمیوب اول
شیئه کندویی عالم صنمیه و جهل بسیط ابتداده مذموم دکلدر زیرا جهل
بسیط اولمینجه تعلم و اکتسابه سبب اولمق و معلوم محضه قصد و طلب
ممکن دکلدر اما اول مقامده قلمق و جهلی علمه واسطه قلمامق مذمومدر

بس

پس علاجی اولدر که انسان سایر حیوان احوالنه نظر و هر نوعک خواص و ما
به الامتیازلرینه کذر ایده تا یقینا معلوم اوله که انسانک سایر حیواناته
شرف و مزیتی شرف علم و گوهر نطق و تمییز ایله در مثنوی تاج سر جمله
هنرهاست علم قفل کشای همه درهاست علم در طلب علم جست کن دست
ز اشغال دگر سست کن بیت لولا العلوم لکان ادنی ضیغم ادنی الی شرف من
الانسان و جاهل که بو حلیه ایله متحلی و بو شرف ایله مستسعد اولمیه حیوانات
عجم عدادندن معدوددر بلکه حیوانات عجمدن مقامده ادنی و منزلده
فروددر و جاهل حیوان اعجم و جانور لا یعلم حکمنده ایدوکنه دلیل واضح
و ظاهر و برهان صحیح و باهر اولدر که بر مجلس علمده اولوب علما تقریر و بیان
و فضلا تحقیق دلیل و برهان ایدوب هر بریسی اظهار انواع مخزونات فواید
ضمایر و ابراز اصناف مکنونات فواید خواطر قلمق ایچون هر بری تکلم میدانه
آخردن مبادرت و القای کلام و ابدای مرام طرفنه مسارعت ایدوب صیت و
صدای محاورات اصحاب فضل و کمال قبهٔ افلاکه ایصال ایتسه جاهل ذاهل اولن
بالکلیه بیغولهٔ سکوتده متواری و نطق و بیان خاصیتندن محروم و عاری
اولوب حیوانات عجمه که خاصیت نطق و کلامدن خالی و عاطلدر بالتمام

مشابه ومشاکل اولسه گرک. پس معلوم اولدیکه شول نطق وکلام که جمله‌نک
اراسنده دایر اولوب اصوات حیوانات وصیاح بهایم قسمندن ایمش. زیرا نطق
انسانی قبیلندن ایمش سه مجالس دانشوران فضیلت افروز ومحافل سخن
گستران دانش اندوزده ظاهر ولایح اولمدی بلکه بونلره انسان اطلاقی صفحهٔ
دیوارده نقش آدمی یه انسان. ویبروح الصنم نام حشیشه مردم گیا دیدکلری
قبیلندندر. حقیقت انسانیتدن انلر دخی مفقود واطلاق لفظ باب مجازدن
معدوددر بیت من همی در رهند معنی راست همچون آدم. وین خران در حین
صورت راست چون مردم گیا. وسابقا معلوم اولمشدرکه حیوانات عجمك
هر بری اقتضای فطرت والهام صانع با حکمت سببیله معاشنده وجوه مصالحنه
مهتدی وقوی. والاتن ما خلق له سی طرفنه صرف ایتمکده منتهی درنه مبتدی
وانسان جاهل استعدادنی تضییع ایتمکله متصف. والات واسباب قواسن استعمال
ایتمکده قضیهٔ عقل واقتضای مصلحت جاده سندن منحرفدر. پس ذروهٔ شواهق
لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویمدن متسفلدر وسوء اختیاریله حضیض ثم
رددناه اسفل السافلینه متنزل. وارسطالیس حکیم ایدرکه اعمی وبصیر برچاه
مظلمه دوشوب ایکیده جایگیر اولسه لوم دنابینا بینایه ان احوال قسنده

معذور. وبینا نابینا کبی معذور اولمقدن نجه مرتبه دوردر بیت آن نابینا
از راه افتاده وین دو چشمش بود ودرچاه افتاده. ولغت فارسی وترکیده صنعت
قدرت معناسی دانستن بلمك لفظی ایله تعبیر اولنور ومثلا کتابته قدرت دعواسندن
تعبیر ایتمك استین فارسیده دانم نوشتن وترکیده یازه بیلورین. وخیاطته قدرت
ادعاسین ایتمك دلین فارسیده دانم دوخت وترکیده دکه بیلورین. هما ناسببی اولدر
انسانك جمیع کمالات وصنایعه قدرتی که واقعدر خلاصه سی علم ومعرفته راجعدر
وبو نکته لغت فرس وترکك دقایقندندر. وجوهر علمك شرف وفضیلتنده وارد
اولان ایات کتاب باهر. واحادیث رسول طاهر. وکلمات افاضل واکابر اولقدر
دکلدرکه بو رساله عجاله ضمننده ایرادی مقدور. وادراجی میسور. وفضل عالم
حقیقتده بعض اصفیا بیو مشلره درکه قطعه ناحت واطنها من الشوق تنوح
ورقاء علیها اثر العشق یلوح. والله لقد سمعت من منطقها العالم جنتها العا
روح. پس ای برادر شاهد استعدادك زیور علم وحکمتله متحلی وعروس طبعك
منصهٔ دانش ومعرفتده متجلی اولدیسه فطوبی ثم طوبی لك. والا هنوز انکاسلدن عد
وقوی والات معاون ایکن کسب کمال جانبنه حرکت وانتعاش ایله. وورطهٔ جهل و
گرداب ضلالتدن خلاص اول مجنون دست ویا اور بیت دست ویای بزن بجاره جهد

که عجب در میان غرقابی ● اولکم دریای جهالتدن نجات بولوب واصل ساحل
و بیدای ناپیدا کراندن ● ضلالتدن راه رها بولوب ورطهٔ هلاکدن دور
بر کاهل اوله سین **بیت** مباش تنك دل از بندهای مجهودم ● من آنچه شرط
بلاغت با تو بنمودم **علاج جهل مرکب** جهل مرکب بر نسنهٔ بلمیوب اما بلمدوکین
بلمیوب انی بلور اکلمقدر ● و جهل ایکی کره اولوب هم بلمك و هم بلمدوکین
بلمامك اولدوغیچون جهل مرکب تسمیه اولنمشدر **بیت** آنکس که نداند و
نداند که نداند ● در جهل مرکب ابد الدهر بماند ● و نته کم اطبای اجسام و ابدان
بعض امراض مزمنه و علل مستحکمه نك علاجنده عاجزدر ● و تدبیرات ازاله سنده
متحیّرلردر ● کذلك اطبای نفوس و ارواح دخی بو مرض مزمنك و داء عضالك
که جهل مرکبدر علاجنده عجزه مقر و تحیّره معترفلردر ● زیرا چون نفس کندونك
جهلنه احتمال ویرمیوب عالم ایدوکنه جازم اوله ● مریض اولن کمسنه کندوده
مرض تصور ایتمیوب مریض ایدوکنه نا معترف اوله ● نیجه طلب علم و صحت و ازاله
جهل و مرض ایتمکله متصف اوله ● و بو سببدندر که حضرت عیسی علیه الصلوة
والسلامدن منقولدر که بورمشلر که اصم و ابکمه معالجه سنه قادرم
بعون الله تعالی ● اما احمق علاجنده عاجز و قاصرم ● و فی الجمله نافع اولمز

محتمل

محتمل اولن علاج اولدر که علوم ریاضیه یه که هندسه و حسابدر مشغول قلنه
زیرا اول علملرك جمله مطالب و مسائل ● و مبانی و دلایلی قطعی و یقینی درکه
سابقا مرور ایلدی ● پس نفس بو علملره اشتغال ایدیجك طبعی نفس حصولنه معتاد
و متمرن و ظن و اقناعیله قناعت ایتمه سی مقرر ● و متعین اولور ● پس ولکی معلوماته
رجوع ایدیجك انلرده بر دیقین ● و صفای تحقیق که علوم ریاضیه ده اکا معتاد
ایدی بولمیجق تنبه ● و تیقظ کلوب معلوماتنده خلل و بحرونات حافظه سنده
قصور و تخیل ایدوب عقدهٔ اعتقاد فاسدی انحلال بذیر ● و قطع و جزمدن
تنزّل ایدوب جهل بسیط دایرسنده جایکیر اولور ● اندن صکره معلوم علم و یقین
طرفنه شوق و طلب پیدا اولور ● پس براهین صحیحه و حجج قطعیه ایله تجدد
اعلم قطعی حاصل ایدر ● و کیرو سراپردهٔ یقینه واصل اولور ● بو مذکورات
قوت نظریه یه متعلق اولن امراضك علاجلریدر ● و بو مقوله امراضك ازاله سنده
حکمت و میزان متکفل و مشتملدر ● اما قوت علمیه یه متعلق اولن امراضك
علاجلری علم اخلاقده معلوم اولور ● پس انلرك بیاننده بو ارقام محرّر و مرسوم
اولور **علاج امراض قوت غضب** هرچند بو قوته متعلق اولن امراض نا محصوردر
و بعضی مسمی بعضی بی اسمدر ● اما اضراری فوق الحد و مهلك و مزمن و ممتد

اولنلر بو اوچ قسمدر • اولکی غضب ایکنجی جبن • اوچنجی خوفدر • اولکیسی افراط
قوت غضب یعنی زیاده‌لکیدر • ایکنجیسی تفریط قوت غضبدر یعنی نقصانکیدر
اوچنجیسی رداءتکیدر **علاج غضب و خشم** غضب بر کیفیت نفسانیه‌در که
انک سببیله جوهر روح که • داخل قلبده اولن حرارت غریزیه‌در خارج
بدنه حرکت ایدر • و دم قلب جوش و غلیان ایدر • لابد انک خارجه حرکت
و جوش و غلیانندن ظاهر بدنده حرارت حمرت ظاهر اولور خصوصا
بشره و جهده که لطیف و جلدی نازک اولمغله فی ظهورا ایدر • و عروق
خاصه عروق گردن دمله ممتلی اولمغله غلیظ اولور • و سبب غضب نفس
متألم اولدوغی کمسنه‌دن انتقام قصد ایلمکدر • چون بو ارادت نفسه عارض
اوله فی الحال اثری بدنه سرایت ایدوب حرارت غریزی غلیان ایدوب غلیاندن
بخار دخان مظلم تصاعد ایدوب • تجاویف دماغ و عروق شراینکه محل مجاری
روح حیوانی و نفسانیدر • ممتلی اولوب انک ظلمت دخانندن نور عقل محتجب
و نا منجلی اولور • لاجرم مرآت عقل کثیف و افعال قوت نظر ضعیف و ملول لازم
گلور • و حکما انسانک بو حالنی اکا تشبیه ایلمشلر که بر مظلم بیتی مغاره که
ایچی آتش عظیمله ملتهب • و دخان مالامال مضطرب اولوب راه درون غا

مسدود

مسدود اولوب همان درون غاردن اواز آتش شرر و دخان معلوم و موجود
اوله • پس بو حالده اطفاء لهیب نار • و تسکین نائره شرار بغایت مشکل و
دشواردر • پس بو حالده غضبی نصح و پند و سخن واعظ هوشمند ایله معدوم
و منتفی قلمق همان بر منفذ ضیقدن بر کاسه آب صچمغله لهیب نار و شعله‌ء
شراری خامد و منطفی قلمق گبیدر • بلکه بو رشح آتشی سوزان و شعله‌سنی
دخی فروزان ایلر • و امزجه بشریه‌نک استعدادی و قبول قوت غضب ایتمکده مختلف
و متباینددر • بعض امزجه‌نک قبول غضبه استعدادی کبریت و باروتک اشتعاله
استعدادی گبیدر • نته کم کبریت و باروته بر شرر طوقنمغله فی الحال احتراق
و اشتعال ایدر • کذلک بو مزاجک صاحبی انتقامی موجب بر کلمه استماع یا بر
وضع مشاهده فی الحال متألم و مضطرب • و آتش غضبی ملتهب اولور که
مرآت درونی تیره • و مناظر حواسی خیره اولوب • نصح و پند بلکه قید بندله
متأثر و مندفع اولمسی متعذر • و ممتنع اولور • بعضی روغن گبیدر که فی
الحال آتش اصابت ایلسه زبانه‌ء شعله بالا و درون تابه‌دن علالا
ظاهر اولور • لکن باروت و کبریت گبی دگلدر که بر شرردن آن واحدده
کره‌ء نار و طاق و طاقدن اصوات صاعقه کردار ظاهر و پیدا اولور •

وبعض امزجه هیزم خشك كبیدر كه اشتعالی سهل ومیسور لكن مرتبهٔ دوغندن
بجه مرتبه دوردر وبعضی دخی هیزم تر كبیدر كه اشتعالی عدت ومدت اشتد
ومشتعل اولدقدنصكره بیله ادنی فراغیله منطفی ومنتفی اولور بو مرتبهٔ اخیره
عاقل حلیم وقوت سلیم كسنه مثالیدر كه تمام اسباب غضب وحمیت مجتمع
اولمینجه شعلهٔ غضبی درون سینه سنده ملتمع اولمز واسباب غضب منعدم
ومنتفی اولنجه همان شرارهٔ غضبی دخی منهدم ومنطفی اولور اما بشرط انكه
بو حالت نقصان حمیت وخمود حرارت غریزه دن ناشی اولمیه بلكه تهذیب
نفس واقتدای مرشد عقل واقتفای اثار شریعت وانتهاج مسایل حكمتله تمكله
توسن نفس سركش رام ورشح زلال دانش ایله شعلهٔ غضبی محل خموده تمام
بولمقدن اولمش اوله فضیلتدن داخل ورذیلتدن دور بو مراحل اولن بودر
ودخی معلوم اولسونكه غضبده ذكر اتدوكمز مراتب اتش غضبك ابتدای اشتعال
واوایل اضطرابندردر والا شعلهٔ نایرهٔ غضب تمام مشتعل ونفس سركش ارادت
انعام ایتمكه بالكلیه مشتغل اولوب صفت غضب تمكن واتش خشم تعلی وتكون
ایدیجك جمله مراتب غالبا اتحاد تمام بولور وغضوب حلیم متساوی الاقدام
مصراع اتش اندر بیشه چون افتد نه ماند نه خشك بلكه مرتبهٔ اخیر صاحبك

غضبی

۱۱۹

غضبی مشتد وزمان التهاب اشتعالی ممتد اولور زیرا اسباب ودواعی غضب
علی التدریج والدوام مجتمع وموانع وعوایق واشتعال والتهاب بالتمام مرتفع
اولمیه وحدیث جناب رسالت پناهیده صلی الله علیه وسلم وارد اولمشدر
ایاكم وغضب الحلیم ودخی وارد اولمشدر كه بنی ادم غضب حالتی عرضنده بجه
طبقه در برسی اولدر كه غضبی كچ كلور وكلسه دخی تیز كیدر وبری دخی
اولدر كه غضبنه تیز كلور وتیز كچر وبری دخی اولدر كه غضبی كچ كلور
اما كچ كچر وبری دخی اولدر كه غضبنه تیز كلور واما كچ كچر وبو اقسامك
افضلی وارباب فضایل قتنده اكملی اولدر كه غضبنه كچ كله وتیز كچه و
اقبح واشنعی واردی وافضحی تیز غضبه كله وكچ كچه زیرا چون صفت
غضب مذموم ومقبوحدر هر نه قدر اقل اولورسه مقبول وممدوح در وصورت
اولدیه غضب باقیلرندن اقل در اول سببدن اول صورت جمله دن اعلی
واجلدر صورت اخیره غضب جمله دن اكثر در لاجرم اقبحی جمله دن اولور
وامام غزالی حضرتلری بیورمشلردر كه سلطان حال غضبده رعیته اوزره
حكم ایتمك روا دكلدر زیرا غضب ادمی كندو خلقندن اخراج ایدر پس
جایزدر كه حكمی ظلم وسیاستی جور اوله فقیر ایدر بن حدیث نبوی ونور حكمت

مصطفویه وارد اولمشدر که لا یقضی القاضی وهو غضبان • چون غضب
فنون وجنوندن بر نوعدر واقسام سکردن بر قسمدر • پس مجنونک عقد حکمی
فاسد وسکرانک بازار قضاسی کاسد • در چون شعلهٔ نار غضبدن حوالیٔ قلب
پر لهب شرار و دخان تیره سندن دماغ تیره وتار اوله • آیینهٔ عقل نجه براق
اوله • وشمع فکرت نه قدر اضاءت واشراق ایده که محل علم قلب ومنزل فکرت
دماغدر • ایکیسی دخی تنک وتار و پر دخان وشرار اولیجق • دقایق عقل وحکم
فضل نجه ظاهر وتابان اولور • وغضبناک اولان کمسنه ده آتش غضبی التهاب
واحمرار وجه وانتفاخ عروق واعصاب • ورفع صوت وضحک وحرکات ناصواب
صدور ایدیجک ناظر اولان بیلور که غضب نجه دایرهٔ انسانیتدن بیرون ونجه
مشاکل افعال واوضاع اصحاب جنوندر • وغضبک مضرات جسمانی وروحانیسی
بی حسابدر • وکاه اولور که غضب موت فجایه باعث وداعی اولور • زیرا حرارت
قلب آتش غضبله مشتعل • وحرارت حرکات بدنیه که غضبه لازمدر اکا
منضم ومتصل اولیجق حرارت غریزیه که مرکب روح حیوانی • ومنشاء بخار لطیف
انسانیدر • بالکلیه محترق اولور • ودخی حرارت غریزی حین غضبده خارج
بدنه متوجه اولور لکن مرکزنده داخی کفایت ایده جک مقداری روح قلموق کرک

وبعض امزجه ده حرارت غریزی قلبه اوزره اولور • پس غضبی مشتد اولوب
حرارت غریزی خارجه متوجه اولیجق مرکزنده کفایت مقداری روح قلمیوب
موت فجایه مؤدی اولور • بعض خلفاء راشدین حین غضبده اقامت حد و
انفاد موجب شرع ایتمکدن امتناع وتراخی ایلرلر ایدی • اکا بنا شاید حال
غضبده نفسه انتصار وداء تشفی ایتمک غرضی منضم اولوب • اقامت حد محض
اجرای شرع قویم • وخالصا لوجه الله الکریم • اولمیه نتکیم حضرت فاروقدن
رضی الله عنه حکایت اولنور که • بر سکرانه ملاقی اولوب اقامت حد شرعیه
متوجه اولدقلرنده • فحش وسقط وسب وشتم وغلط سویلمکه باشلدی فی الحال
درّه سنی قالدرمشکن بنه اندردی • و بو معنایی ملاحظه بیورب تأخیر ایلدی
• وعمر بن عبد العزیز بر کمسنه یه تعزیر امر ایتدکده جهارا شتم وفحشه شروع ایلدی
پس تعزیر بوردن فراغت ایلیوب اکر بنی غضبه کتورمش اولمیدک سنی تعزیر ایدردم
دمشلر • وبعض عظمای حکمای یونانیلردن مرویدر که دیرایمش • بن شول
کمیه که ریح عاصف ورعد قاصف ایله آشوب موج دریای متلاطم الامواج
ایچنده سایر واحجار عظیمه • ومهلکات کثیره آراسنده دایر • در سلامت احتمالین
وبرورین • ونجات امیدین طوترین اما اول کمسنه که غضبان ملتهب وشرر

شر خشمله مملو و مضطرب اوله انوك سلامتنه احتمال ويومزين . و نجاتن اميد
طوتمزين زيرا اول كمسنك تخليصنده لطايف حيل . و دقايق تدبيرات استعمال
ايتمك آسان و سهل اولور . اما بونك حقنده نه مجال تسكين آتش غضب مقدور
نه اطفاء شعلهٔ شراره لهب ممكن و ميسوردر . فقرا ايدرين لطايف كريم منان
چاره ساز درمانده كاندر . كرداب محنت و بلا . و آشوب موج دريا ده سركشته
اولنلره مقادرين واندرى ساحل خلاص و كنارهٔ امنه اركورمكه معاون اولمق
اولور . اما شرارهٔ شر غضبله محترق . و اطاعت شيطان آتش نهادله محت
رق اولن مخذول الطاف الهيه دن بعيد . و توفيق يزدانى انك حقنده نابديد

اسباب غضب اون نوعدر . اول عجب . ايكنجى افتخار . اوچنجى مرا . دردنجى لجاج
بشنجى مزاح . آلتنجى تكبر . يدنجى استهزا . سكزنجى غدر . طقوزنجى ضيم . اوننجى منافست
عجب كشى كندوسنى بكنمك و اوصاف و احوالنى ايو اعتقاد ايتمكدر . افتخار اوكنمك
و كندوده كمال اكليوب مسرور اولمقدر . مرا جزئى نسنه لرده جنك و جدال
ايتمكدر . لجاج اوكنولك ايتمكدر . مزاح لاغ ايتمكدر . تكبر اولو لنمقدر . استهزا آخر كمسنه
مسخره يه المقدر . غدر بر كمسنه يه وفا ايتمك واجب اولدوغى يرده جفا و ابزا ايتمكدر
ضيم بر كمسنه ضعيف و فقير و حقير عدا يدوب ظلم ايتمكدر . منافست اموال و اسباب دن

بعض

١١١

بعض نسنهء اخردن قصقنمقدر . و بو اون صفت موجب غضب اولدوغى دانا
قتنده واضحدر . زيرا بر كمسنه ده عجب اولسه كندوزونى رفيع و مقامنى منيع اعتقاد
ايدر . پس نفسنه ادنى خصوصى اهانت اكليوب مضطرب . و كانون سينه سى شرار
غضبدن ملتهب اولور . افتخار دخى اول نوعدر . مرا و لجاج خود كندويه
و صاحبنه موجب غضب . و مشتعل نايرات لهب ايدوكى معلوم و مجربدور
تكبر خود معلوم . و غضب اراث ايتمكده عجبدن دخى مذمومدر . و استهزا
و غدر و ضيم صاحبنه برق غضب اشتعال ايدنجى غيم در . و منافست دنيا
غضب و خشمه باعث . و انوكله متصف اولن صفات شيطانيه و اوتدر
جناب رسالت پناهيدن صلى الله عليه و سلم مرويدر كه لا اخاف عليكم
ان تشركوا بالله و لكن اخاف ان تنافسوا فتهلكوا كما هلك من قبلكم
عاقل لبيبه معلومدر بو حديث معجزات و اخبار غيبى مشتمل اولن بيناندندر
زيرا اول حضرتدنصكره عموما . و بو زمانمزده خصوصا منافسه فى الدنيا
و محاسدهٔ اقران بر غرض . و ربا اولقدر اولمشدركه زبان بياندن تقريرو تحريرندن
عاجزدر . و لواحق غضب كه مرض غضبك عرضى مثابه سنده در . يدى صنفدر
اولكيسى ندامت . ايكنجيسى خصمدن توقع و انتظار مجازات . اوچنجيسى دوستلرك

مقتی یعنی بغضی و عداوتی • دور دیجسی اراذل ناسک استهزاسی • بشنجی شماتت
اعدا یعنی دشمنه کولنج اولمق • و شماتت اعدا صعب و تلخ نسنه در • نته کم بعض
فصحا دیمشلرکه بیت کل المصایب قد تمر علی الفتی • فتهون غیر شماتة الاعدا
التنجی تغیر مزاج که حال غضبده عارض اولور • نیتکیم ذکر اولندی • یدنجی
تألم که حال غضبده طاری اولور • بو تقریر خواجه نصیردر • اما تألم تغیر
مزاجدن غیری نسنه عد اولنمیوب انده داخل قلنسه دخی وجهی واردر • زیرا
حکما دیدیلرکه الم جسمانی ایکی قسمدر • بری تفرق اتصال • بری سوء مزاج • و امام
رازی سبب الم همان سوء مزاجدر تفرق اتصال دخی سوء مزاج عضو مقطوعه
مؤدی اولدوغیچون الم ویرردیو ذاهب اولمشدر • پس تغیر مزاج عین الم در
امام رازی مذهبنده یا المده داخلدر حکما مذهبنده علی کل حال
تغیر مزاجی تألمه مغایر • و اکا قسیم عد اولنمق موجه دکلدر • و علاج غضب اولدر که
بو اسبابک دفع و رفعنه تدبیر اولنه • زیرا بر شیئک اسباب علتی مرتفع اولمیجق
لا بد مسبب و معلول اولمیجق نسنه داخی مندفع اولسه گرک • و نادرا بعضی
اشخاصده اسباب مذکوره بر طرف اولوب اما اثر غضب ینه موجود اولسه
انک تدبیری و علاجی اساندر • والله تعالی هو المیسر علاج و تدبیر اسباب غضب و خشم

اما عجب

اما عجب که کندو حقنده ظن کاذب و اعتقاد باطل ایدوب کندوده اولمیان
فضایل و کمالات عزو اوله و جهله یوق صوب کندوسنی مراتب فضیلته
موصوف • و استحقاق منازل علیه ایله معروف اکلمقدر • اما غرا الی بو ارکه
بنده ده حق نعمتی موجود اوله • علم و عمل و فضل و کمال و مال و جمال
کبی اگر بنده اول نعمتک وجودی حقنده اولمسنه عارف • و دائما زوال و فنا
مسلوب اولمه سندن خائف اولورسه انده عجب یوقدر • اگر خوف زوال
و بیم تکدر و انتقال اولمسه • بلکه اول نعمته مسرور و فرحان اولسه اما فرحی
اول نعمتک کندو یرا اضافتی جهتندن اولمیوب • بلکه حقک نعمت و احسانی
اولدوغی جهتدن مسرور و خندان اولسه ینه عجب اولمز • اما زوال و تکدرندن
خائف و محض نعمت حق و فضل و احسان کریم منان مطلق اولدوغنه عارف
اولمیوب • همان کندوده اول نعمتک وجودنه مسرور و فرحان اولوب کندونک
عجزنی و محض عطای حق ایدوکن نسیان ایلیسه اول کمسنه ده عجب متحقق اولور
• پس بنده یه لازمدر که کندوده اولن حقک نعمتلرندن بر نعمتله فرح طاری
اولسه فی الحال کندو عجز و قصورنی تذکر • و اول نعمت محض عطای حق
و کندوسنی همان مظهر مطلق ایدوکن تفکر ایدوب سرور و غرور باطلدن

استعاذه ایلیه. فقیر ایدوب درکاه اولورکه نفس عجبی ازاله ایدوکن کندوزندن
ظن ایدب. وانی دخی فضل حق اکلیوب دفع عجب بینه عجبه سبب اولور. نتکیم
بعض مرشدان و راه سالکان صاحب انتباه بو معناده دیمشلودر رباعی
تا یك سر مو در تو ز هستی باقیست. غافل منشین که بت پرستی باقیست. گویی بت
پندار شکستم رستم. آن بت که ز پندار برستی باقیست. بلکه مکر و تلبیس ابلیسدن
غافل اولیوب جمله نعمت محض بخشش و عطانی استحقاق ایدوکن ملاحظه
ایده که دفع عجب بینه عجب اخره مؤدی اولمیه. و غالبا سبب عجب اولدرکه
کندو علم و کمالنه عارف و عاقل و غیر کمالندن جاهل و ذاهل اولدوغیدر.
زیرا نفسك کمالاتی کندویه نسبت علم حضوری ایله معلومدر. غیرك علم و کمالی
علم حصولی ایله معلومدر. و علم حضوری اولدر که نفس مدرك و ذات معلوم
مدرك. و عالم قتنده حاضر اولور. و علم حصولیده نفس مدرك حاضر اولمز. بلکه
صورتی عالم قتنده حاصل اولور. پس علم اول اقویدر. و ثانی اکا نسبت ضعیفدر.
پس کندونك کمالنه علمی قوی آخرك کمالنه علمی ضعیف اولدوغیچون کندونك
کمالنی تمام کوروب آخردن ذاهل و کمالندن غافل اولوب عجب و غرور و تکبر
و نخوتله متصف و مشهور اولور. اما عاقل پاك و زیرك جاهلانك اولنلر نفس

بدخوی. و رفیقان خوش آمدکوی. فریب و دمدمه سنه فریفته اولمیوب غیرلرك
کمالات و فضایلنه واقف و کندونك نقصانن و عیبنه ناظر و عارف اولوب عجب
غروری بر طرف. و نقصانلرین ملاحظه اتمکله تحصیل کمال و تکمیل شرف ایلر.
تنبیه حسن حال اکلمیوب صفاتکده معجب اولمه که حسن حال بودر. هنرم وار
دیمه هنر اولدر. اکله نقصانکی کمال بودر. پس علاج عجب اولدر که اقراندن و
متقدمینك کمالات و فضایل و محامد و خصایللرینی همیشه نصب العین و منظور
آیینه بصیرت ایلیوب کندونك انلردن قصورنی تأمل. و فرسان میدان فضایلی
اولنلردن تأخیرنی ملاحظه و تخیل ایلیه. بلکه هر فردی ملاحظه ایتسه
جمادن بر جهتده کندویه غالب. و حیثیاتدن بر حیثیتده کندودن راجح
بولور. حق تبارك و تعالی موجوداتدن هر ذره یی بر خاصیته مصدر. و مخلوقاتدن
هر ذاتی بر اسم خاصه مظهر ایتمشدر که غیری اول خاصه ده اکا مشارك. و اول
مظهریتده اکا مساهم دکلدر. و نظام عالم و قوام کارخانه آفرینشده هر شیئك
بر جهتدن مدخلی. و هر ذاتك بر طریقدن آدمی و سبقتی مصراع کاندرین باغ
چو طاوس بکارست مکس. سبحان الله انسان مسکین بر قاچ معدود معارفه
واصل. و بعض معلومات خزانه ء قلبنده حاصل اولسه ظاهر و بدیهیدر که.

واصل اولمدوغی معارف وفضایل وحاصل قلمدوغی علوم ومسائل اولقدر
بی حد وبی حسابدر که معلومی اولانلره نسبت بسیاردن اندك وهزاردن بردر
پس عجب وپندار اکا نجه لایق وسزاواردر وعجب فی نفسه رذیلت قبیحه اولدغندن
غیری خاصه‌سی اولدر که فنی طالب کمال وکاسب فضل افضال که عجب عارض
اوله فی الحال انی طریق تحصیل وتوقیددن مانع وعایق بلکه حضیض تدنی ووضاعت
جانبنه دافع وسایق اولور علاج مباهات مباهات وکبر کمالات نفسانیه وفضایل
روحانیه دن خارج نسنه‌لر ایله وبو دخی یا کمالات بدنیه ایله اوله قوت وجمال کبی
یا خارج بدن اولان نسنه‌لر سببی ایله اوله منصب ومال ومرتبه وجمال کبی علاجی
اولدر که فکر ایلیه اکر جمال اعضا وقوت اعصاب واجزا ایسه معرض زوال
ومحل فنادر باغ عمر وجوانیه صرصر فنا وشیب سمه سیله زیروزبر وبرگ وبار
چمن وجود برگ خزان اجل ایله خاك برابر اولجقدر کل وجودك اورانی برباد
وسرو بوستان شباب باربقادن آزاد اولمسی محققدر بیت آمد بهار ما تکرکی
وز کلبن ما نماند برکی دوروزه مرض وسقم وبرقاج کونلك محنت والم جمال و
شبابی هباء منثور وقوت وقوتی کان لم یکن شیأ مذکور ایلر بیت برمال وجاه
خویشتن غره مشو کانرا بشبی برند وین را بتبی اکر جمال ایسه حقیقتده دم فاسد در

رقت بشره سببیله ظاهر ولبلغم برافدر که خلال مسامم بدندن لایح وباهر اولمشدر
وعاقل حقیقتده شی مستحقر بلا مستقذره درنجه عجب ایدر وبنك کبی جمال ظاهریه
که حقیقت جمالیتدن بریدر آشفته ومفتون بلکه شوریده ومجنون اولنلر
حقنده مولانای نامی نور الدین عبد الرحمن جامی بیورمشدر قطعه بنظاره
روی شاهد کشایی نظر کین بود مهروماه را مشاکل یکی پوست بر خلط و
پر خون کشیده پر دصبرت ازجان وآرامت از دل کنی عیش خود تلخ درجست وجوش
که شکر دهانست وشیرین شمایل نه میدانی یا که ناکاه بینی ازو کشته آن
خوبی ولطف زایل که اول پری بود اخر نماید بچشم توچون پیکر دیو هایل
نثر وعلمادن طاوس یمنی امرای عربدن یزید بن مهلبی کوردیکه نخوت
امارت وغرور شباب ونضارت ایله متبختر ومتمایل وجام غرور رایله سرمست
وخمار انجام فنادن ذاهل وغافل مرور ایدر امام نصیحته آغاز ایدوب ای فتی
بومشی وخرامدر که اثم وحرام مطلقدر ومبغوض ومغضوب حضرت حقدر
چون امیر حجاب نخوت وغروردن بند پر اولمیوب امامه دیدیکه کویا بنی کیم
ایدوکمه عارف وعلو منصبمه واقف دکلسون امام دیدیکه اعرفك اولك
نطفة مذرة واخرك جیفة قذرة وانت فیما بینهما حامل بول غدرة مذر وقذر

ناپاك دیمكدر یعنی بن سنی خوب بلوربن اوللٚ نطفه دُرناپاك و مستقذر
واخرك جیفه نجس و مستحقر و سن بو ایكی حال آراسنده لی طاقت و حول و حامل
نجاست و بول سین • و بو كلام حكمت شعار و بلاغت آثارك الفاظی ضایع
بدیعیه یی مشتمل و محتوی • و معانیء بدیعه سنده غرایب حكمت مندرج
و منطوی اولمغین • علماء شافعیه دن ابو محمد یافعی كه حریر نظمنده حله بافیدر
نظم ایلیوب دیمشكر قطعه عجبت من معجب بصورته • وكان من قبله نطفه
مذره • وفی غد بعد حسن صورته • یصیر فی الارض جیفة قذره • وهو علی
عجبه و نخوته • ما بین ثوبیه یحمل القذره • واكر مباهات و افتخار شرف
اصل و نسب و تبار ایله اولورسه نیكم اكثر بنی آدم خصوصا طایفهء عربده شایع
و ذایعدر • و جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم بیورمشدركه •
امتم اوچ نسنه یی ترك ایتمزلر • برسی میتلری اوزره نوحه قلمق • و برسی نجوم ایله
استدلال باران ایتمك • و برسی انسابله افتخار ایتمك • بو عجبك علاجی اولدركه
نظر ایلیه كه افتخار و مباهات ایلدوكی و ابتهاج و مسرات كوستردوكی ذات
آخرك صفاتی و شخص دیگرك علم و معرفتیدر • غیرك كمالیله افتخار فی الجمله
غیرت و حمیتی اولن قتنده عیب و عاردر بیت بفضل دیگران كمتر خنبانست

كه بر داماد نازد رایگانست • اصل و تبار و آباء اجداد ایله افتخار • ایتمك
آنلرك فضل و كمالاتی • یا مناصب جلالاتی بكا دخی فضل و كمال • و رفعت و جلال لدر
دیمك اولور • فرضا آنلرك بعضی موجود اولوب بوما به الافتخارك اولن اشیا
بیزوم كمال و صفتمز و علم و معرفتمزدر • سن بیزم اوصاف و كمالاتمز ایله نجه افتخار
و مباهات ایدرسین دیسكر جوابنده ساكت و حیران و باهت اولمسی مقرردر •
قطعه نسبدن عجب ایدن غایت عنیددر • طوتالم آنی كم نسل نبیدر • اكر دعواسن
اثبات ایلمزسه • نسب بابنده خلقك اكذبیدر • اكر دعواسنی اثبات ایدرسه •
انكدر فضل كندو اجنبیدر • و محض نسب سببیله تفاخر ایدن غبیلر • و بی
محل ترفع تصدری عادت قلن جلبیلر • واقع اولوركه بعض افاضل اوزرینه كبر
و جرعهء جام جهل و غروری ایچرلر و ضجر كر • حال آنكه تحقیق اولنسه بو كمسنه
انتسابی اتدوكی فاضلدن افضل • و مرتبه مساوی خود مقررلا اقل در حكایت
اولنوركه یونانیلردن شرف اصل و نسب • و نقصان ذات و حسب ایله موصوف
بر كمسنه وار ایدی سقراط حكیمه طعن ایدر دیكه ای سقراط دنائت اصل و نسبكی
تذكر • و حقارت قوم و عشایركی تفكر ایدیب خجالتدن و حیادن ابو هار
كبی برغرق خجالت اولمزمسن دیر ایدی • سقراط فاضل و فیلسوف كامل دیر ایدی

خجالت تشویره بندن سن انسب • وحیادن انفعال وتغییره سنك مقامك اقربدر
زیرا سن بر نسل شریفه مقطع ومنتهی اولدك • وبن بفضل الله تعالی بر نسل شریفه
مطلع ومبتدا اولدم • کندوسی فضیلتدن مجرد وعاری • آبا واجدادی مناقبنی
تالی وقاری اولنلر حقنده دیمشلردر **بیت** ان افتخرت بآباء مضوا سلفا •
قلنا صدقت ولکن بئس ما ولدوا • ویونان رئیسلرندن برسی حکمادن برشاب
فاضله ترفع ومفاخرت ایدیجك جوان حکیم جوابنه مبادرت ایلیوب دیمش که •
اکر سبب افتخارك جامهٔ رفیع وخانهٔ وسیع ایسه • بس حسن وجمال ولطف و
کمال جامه وخانه نك حالیدر • وسن حد نفسکده اول صفت کمال وسمت جمالدن
خالی سن • واکر مرکب فاره وفرس جواد ایله افتخار ایدرسك • حکمتدن خالیسن
بلادتله مالی اولدوغك اظهار ایدرسن • زیرا صفت جودت وفراهت ذات
فرسه منتهیدر • وسن بو صفتلردن صفر الکف ودامن تهی سن • واکر علوم و
معارف که صفات اجداد سوالفدر • سکا حالا سبب افتخار وابتهاج اولدیسه
مصراع زهی کمال عناد زهی وفور لجاج • زیرا فی الحقیقه اول علوم ومعارف
اشخاص کذشته نك کمال وصفتدر • اما حد نفس واصل خلقتکده نی علم و
معرفتن • پس انلر جهات فضیلت ووجوه کمالاتن اخذ واسترداد ایدرلر

سن تنها

سن تنها قلورسن وبلع خزان دیده کبی بی برك ونوا اولورسن • وآبا واجداد
کذشته ایله افتخار ایدنلره نفرین بسیار ایدوب دیمشلردر که • نثر المفتخر بعظم
نخر **بیت** ان الغنی من یقول ها انا ذا • لیس الغنی من یقول کان ابی **علاج مزاح**
مزاحك وبال اولدیغچون مزاح موجب انحلال عقدهٔ الفت واتصالدر • وموجب
انعقاد اسباب تباغض وانفصالدر • وبناء عالم الفت واتحاد اوزره
موضوع • وخیمهٔ صلاح بنی آدم اختلاط وامتزاج ستونی اوزره مرفوعدر •
پس مزیل انتظام • ومفسد امتزاج والتیام اولان احسن رذایل واقبح خصایل
اولور **علاج مزاح** که اکا عرفده لطیفه ونادره وبذله دخی دیرلر • قدر اعتدالی
که انك سببی ایله مباسطهٔ یاران وانشراح اخوان ودفع تحیر وتکبر که یارانه
موجب تکسردر حاصل اولور • مباح بلکه مستحسن ومندوبدر • واندن
اوته سی عقلاً وشرعاً مذموم ومنکوبدر • وحدیث شریفده وارد اولمشدر که
انا امزح ولا اقول الا حقاً • وکثرت مزاحك آفاتی چوقدر • اولا صاحب مزاحك
مرادی اضحاك جلسادر • کثرت ضحك خود حد نفسنده مذموم • وخصال
اهل جهل وغفلت ایدوکی معلومدر • صاحب الشرع صلی الله علیه وسلم بیوردی
کثرة الضحك یمیت القلب **قطعه** خرم آنکس که بهر زنده دلی • زیر لب خنده را بمیراند

خنده کم کن که خنده بسیار ۰ صد دل زنده را بمیراند ۰ ثانیاً اکثریا مزاح اولنان
کسنه نك خاطری منکسر وسروری منعدم وبین الرفقا اساس عرضی فی الجمله
منهدم اولمق مقرردر ۰ بو مرتبه ایذای مؤمن حرام وممنوع دین اسلام اولدوغندن
غیری اخوان واقران آراسنده عداوتلر حدوثنه سبب وحقد وحسدلر عروضنه
باعثدر ۰ کرارله مشاهده اولنمشدر که مزاح مفضیٔ جدال ۰ بل مؤدی قتال اولمشدر
ثالثاً مزاح صاحبنك حشمت ووقارنه مانع وعایق ۰ وصاحب مزاح مسخره
وغالبا مضاحك مرتبه سنه نازل ولایق اولور بیت تو بر سر حلم خویشتن
باش ووقار ۰ بازی وظرافت بندیمان بکذار ۰ وجناب رسالت پناهیدن صادر
اولن کلام ملیح که اکا اسم مزاح اطلاقی مجاز اعدادندن ایدوکی صحیحدر ۰ بو
آفاتدن مصون ومحفوظ ۰ وانلردن تألف اصحاب کرام ۰ وتودد انبساط یاران
سعادت نظام مقصود وملحوظ ایدی نتکم بر عجوزه یه طیبت طریقیله بیوردیلر که
عجایز جنته کیرمز ۰ مسکینه ملول ومحزون ۰ ودل دردمندی کاس یأسله پر
خون اولیجق مصراع بسان غنچه رعنا لبش تبسم کرد ۰ بیوردیلر که عجایز وشوابّ
وکواعب اتراب اولوب جنت چمنلرنده خرامان ۰ وریاض رضوانده کشیده
دامان اولورلر که ۰ انا انشأناهن انشاءً فجعلناهن ابکاراً عرباً اترابا

لاصحاب الیمین

١١٧

لاصحاب الیمین ۰ وامیر المؤمنین یعسوب الموحدین کرم الله وجهه حضرتنی کثرت
مزاحله منسوب ایلردی حتی بعض صحابه بو صفتنه تنبیه ایدوب ۰ لولا دعابة فیه
دیرلردی ۰ وحضرت سلمانه رضی الله عنه بر کره مزاح ایدیجك ۰ هذا اخرك
الی الرابعة دیدی ۰ وزنهار اول حضرتك فعلی دلیل جواز مزاحه بو روایتلری
سبیل ائمیه سن که شیر زبان سریع ومیدان سخن واسع وحد اعتدالده وقوف
ممکن غیر واقعدر علاج تکبر بو صفت عجبه قریب واول صفتدن بانصیبدر
عجب صاحبی کندوده کمال وار ایدوکه جازم ومتکبر غیره کمال صنوب اکا
عظمت کوسترمکله مداوم وملازمدر ۰ حتی بر کمسنه تنها اولسه بیله عجبله
متصف اولسه اولور ۰ اما متکبر ابنای جنسه مقارن اولمسه صفت کبر اکا
عارض اولمز ۰ پس کبر غیره نسبت وعجب ذاته قیاس اولور ۰ پس اسباب عجب کبره
دخی سبب اولور وعجبك اسباب مشهوره سی یدیدر ۰ اولکیسی علم ومعرفت ایکنجیسی عمل
وطاعت ۰ اوچنجیسی اصل ونسب ۰ دوردنجیسی حسن وجمال ۰ بشنجی مال ومنال
آلتنجی قوت بدن وشدت بطش ۰ یدنجیسی منصب وجاه ۰ وخیل وسپاه وخدم
وحشم وتجمل نعم ۰ وبالجمله هر نسنه که خلق آراسنده هنر وکمال وما به الافتخار
اولمق ممکن اوله انکله عجب واعجاب واقع اولور حتی بعض طباع دنیه

وامرجه حسیه نسبتر ذیلک دخی سبب کبر و موجب عجب اولور • وبعض فسقه
کثرت شرب خمور و وفرت صدور فساداتر سرور دیله افتخار ایدر • بعضی
دیرکه بن بو قدر کره زنا ایتمشن • وبعض دیر بن بو قدر لهو و غنا قلمشن • ودخی
معلوم اولسونکه تکبر خلقه تحقر ایله نکاه واهانتله نظر • وکندوده عظمت
تصور ایتمکله حقوق واجبهٔ شرعیه وعقلیه دن تجاوز وکذا ایتمکدر •
مثلا بر امیر متکبر • یا وزیر متجبر • بر فقیر حقیره کندو واکا کمال نخوت وغرور ایله
نظر ایلر • انی حقیر کندویی خطیر ظن ایلر • سلام حتی که هر مؤمنه شرعا واجب
وعقلا کمناسبدر • ترک ایدوب بلکه درست نظر وارزانی کورمیوب • سلام
قصد ایلیسه دخی تکلمه لایق وسزا کورمیوب ایمای خشم اشارت ابرویله
اکتفا • وانذن طلب رکوع وانحنا ایلر • پس کبر باطل که غایت جهلدن حاصل
اولور • عیاذا بالله تعالی حق جل وعلی ایله منازعه • ورداء کبریا وازار عظمتکه
مخصوص حقدر شرکت ادعاسنه مسارعه‌در • لاجرم بو خلق اقبح خصایل
واشنع رذایلدر • وصاحبی تعین زماننده غضب وانتقام حق وبطش و
اخذ قهار مطلقه اسیر اولمق مقرردر • وعزت مستعاری ذل حقیقیه مبدل
اولمق محققدر • وعلما ایدرلرکه هر ذنب وعصیانک عقوبتنی حق تعالی تکثیر

یادار آخرته

یادار آخرته تأخیر ایتمک جایزدر • الا جریمهٔ کبر وغرور که صاحبنی دنیاده
معجلا معاقب اولمق مقرردر • ونظر معتبر کره عبرت اولمق مقدردر • اما محض
حب جمال که مثلا آدم کندونک ملابسنی حسن وجمیل • واسباب وامتعه‌سنی
فی الجمله جلیل اولدوغن استمک تکبر تحتنده داخل • وغرور حدنه واصل دکلدر •
نته کم بعض اصحاب جناب رسالت پناهیدن صلی الله علیه وسلم سؤال ایتدیلرکه
یا رسول الله هر بریمز ثوبی جمیل ونعلی جدیدا اولدوغن استر • پس هر بریمز متکبرلر
قسمنه لاحق واهل کبر ونخوت وعیدنه مستحق ولایق اولور می حضرت علیه
الصلوة والسلام بیوردیکه اول کبر دکل حب جمالدر • ان الله جمیل یحب الجمال •
ولکن الکبر بطر الحق • وغمط الناس یعنی حق تعالی جمیلدر جل وعلی جمالی سور
لکن کبر بطر حق وغمط ناسدر • بطر فتح با وطا ایله سرکشلکدرکه کبردن ناشی اولور
وغمط فتح غین وتسکین میمله تحقیر واهانتدر • یعنی کبر اولدرکه حق ظاهر
اولدقده غرور ونخوتدن مطیع اولمیوب سرکشلک قله • وحق جلی وعلانک
قوللرینه حقارتله واهانتله نظر ایده • بیت خور باقمه کمسیه کندوکدن اصلا
تاکه حق روز محشرده سکا تعظیم ایدیب توقیر ایده • علاج عجب عجب علاجنه قرین
زیرا کبرک سببی وعلتی عجبدر • پس عجبک قمعی اولنجق کبر دخی مندفع اولور •

ومعظم علاجی اولدرکه عجز وذلت وحقارت ومسکنتی وکبریای عظمت حق
وجبروت قهار مطلقی ملاحظه قلوب کندوسی اذل ذلیل واقل قلیل ایدوکن
تحقیق ایتمك ایله لشکر شیاطین کبر وطغیانی مملکت وجودندن تفریق ایلیه اکرچه
بودایره نك منتهاسی • من عرف نفسه فقد عرف ربه مقامیدر • زیرا نفسنی عجز و
ذلت وفقر وفنا ایله ملاحظه وتعریف ایدن ربنی قدرت وعزت وبقا وغنا ایله
توصیف ایلیو • اما دفع رذیلت تکبر وکسب فضیلت تواضع ایتمکه هر کمسنه یه بو
مرتبه کافیدر • واول بودرکه انسانك اولی عدم محض ونفی صرف وعدمدن
ادنی نه نسنه اوله • وعقل نفیدن اقل نه شئ بوله • بعده نطفهٔ مستقذره وعلقهٔ
مستحقره اولدوغی حالیدر • واول حالده هوان واستقذارندن بی صرورت فکر
واسمی فی کتابت ذکر اولنمغه سزاوار دکلدر • وصورت انسانی ایله بهره مند ونفخهٔ
روحله فی الجمله ارجمند اولدقدنصکره ضعف قوت وفتور بنیت نهایتنده
وجمیع ضروریاتنده احتیاج الی الغیر غایتنده اولسه کرك • چون بو مرتبه دن
دخی ترقی وانسانیت ظاهره که فی الجمله استعداد علم وعملدر انی تلقی ایده امور
ولوازم حرکت وانتعاشنده مستقل ومستبد اولمدوغی معروف • ونیجه اسباب واشیا
ومهمات ولوازمه محتاج وموقوفدر که هزاردن یکی • وبسیاردن اندکی •

ناموجود

ناموجود اولسه محنت وعنا قرینی بلمردن وفنا همنشینی اولمق مقرر اولور •
مثلا شربت آب کشنزار وجودین بر کون سیراب ایلمزسه خرمن وجودی آتش عطشله
محترق اولوب هلاك اولور • واکر اول شربت آب میزاب سفلدن خروج ایتمزسه
مرض حبس البولدن اعضای بدنی متفرق اولوب وجودی تلف بلور • روزکاری
اوجاع واسقام عروضندن مکدر • وصحایف لیل ونهاری احزان والام حدوثله
تیره اولمق مقدر • بر مرادینه واصل اولورسه بخسینه واصل دکل • بعض امالی حاصل
اولورسه اکثری حاصل دکل • هر کون بدنندن اخراج نجاسات وتنقیهٔ قاذورات
ایتمکه مباشر • شعر وسخ وظفر ودرن که فضلات بدنیدر ازاله ایتمز حیوان
قبیح المنظر صورتنده ظاهر اولور • اخرامر ومنتهای عمرنده الم موته اسیر ومحنت
فنایه مبتلا • وهزار زحمتله پرورده ایتدوکی بدنی رهین زمین وکرفتار تفرق
وبلی • قیح صدید روی موییندن روان • ومار ومور اطراف اعضا واثنای اجزا سنده
دوان • نتن رایحه وقبح صورتندن اصحاب واحبابی هارب حسرت اعضاسندن
اکل وحراطین اجزاسندن شارب اولسه کرك • وبو جمله احوال دنیویه سیدر
احوال اخرویه سی که شرایع مطهره وعقاید مسطره ده مبین اولمشدر • اول
دردجانکاه والم دلسوزدرکه انی ملاحظهٔ صحیحه ایدن کمسنه یه روا

دکلدرکه جمیع عمرنده بر لحظه حزن و غصه‌دن عاری • و بر ساعت تابحانه
درونینه مهمان طرب و سرور طاری اوله • فکیف که کبر و غرور زندن ابنای جنسی
ازرده و محزون • و عجایب عجب و غرایب غرور مخزن قلبنده • محزون اوله انا لله
وانا الیه راجعون علاج استهزا استهزا بر کمسنه سخریه یا لوب خاطرنی محزون
و قلبنی مکسور قلمقدر • و استهزا ایدن کمسنه‌نک کاهی غرضی اضحاک ارباب
دولت • و تفریح اصحاب جاه و غفلت ایتمک اولور • و بو حال اراذل ناسدرکه
کسب حطام دنیا و اکل طعام و حلوا ایچون • منعمان مغرور و دنیاداران ازحق
دور مجالسنه حاضر اولورلر • و انلری اضحاک و تفریح ایچون دیوان مسخره
اولورلر • و کاهی کبر و سفاهتدن ظاهر • و تحصیل خنده‌نی محالی ایچون
بعض کمسنه‌لردن صادر اولور • و بو حال غالبا صفت جلیسان سفیه •
و بزرک زادکان بی عقل و تنبیه ایچون درکه • جاه آبا و جاهلیت امهات
سببیله صغر سن و حداثت عمرده • مخالفت معلم و ادیب ایدوب زیور علم و ادب
و کوهر علم و وقار موروث و مکتسبدن بی نصیب اولورلر • هر کمسنه که مجالسه
لرینه مبتلا و مصاحبت و مقارنتلریله بر بلا اوله • انی تمسخر ایتمکله کندولره
جلب قهقهه و سرور ایدرلر • فلان کشی مزه‌لندکده بو بحجت و سرور بولورلر •

بومقوله

بو مقوله‌نی ادب جلیسلرک اکثری اوسط و اواخر عمرلرنده محزون و منکوب و
برش و فلونیا استعمالی ایله مستهلک و مغلوب اولورلر بیت هر جوانی که ندیم باشد
کر به پیری رسد عجب باشد • و بو رذیلت مزاح رذیلتنه قریب • و علاجی دخی انک
علاجنه مناسب و نسبیدر • اما انلرکه زیور عقل و ادبله معروف و حلیهٔ دین
و حریتله موصوف اوله‌لر • نه کمسنه‌یه تمسخر و استهزا ایتمکله کنهکار • و نه کمسنه
انلری مسخره ایدنمکله حقیر و خوار اولورلر • و احادیث و روایاتده وارد
اولمشدرکه دنیاده عباد اللهی تمسخر و استهزا ایدن کمسنه‌لره • فردای قیامتده جزای عمل
و پاداش کار بو وجهله اوله که حق جل و علی فرمانی ایله جنت قپولری قرشولرنده
مفتوح و کشاده • و انلر دخی دخول و وصوله مهیا و آماده اولمشکن فی الحال
کام موجود و منقود و باب مفتوح مسدود اولوب • الم انکسار خجلت و محنت
و اضطراب حرمان و خیبت بر وجهله عارض و ظاهر اوله که لسان قلم شرحنده
عاجز و قاصر اوله • چون اول قپو مسدود و بونلرکه بو محنت و کربتله مردود
اوله • فی الحال بر باب دخی مفتوح • و بونلرک ضیق صدرلری فی الجمله منشرح
اولوب ینه دخوله مشرف و وصوله قریب اولجق • اول باب دخی مسدود اولوب
ینه حزین و کئیب مبتلای غم و حرمان عجب اوله‌لر • و علی هذا القیاس بو کشاکش

والانمه مبتلا واخر حرمان عظیم وخیبت عجیبه بربلا اولللر . وبو خبر مؤید
وبو حدیثی مؤکددر که مستهزئین حقنده نازل اولمشدرکه . الله یستهزئ بهم و
یمدهم فی طغیانهم یعمهون . **علاج غدر** غدر که وفانک ضدیدر ولمغله موسومدر
بغایت خصلت قبیحه وخلق مذمومدر . انکچوندرکه برکمسنه اصلا غدر
ایتدوکنه معترف اولماز . وکندو زعمنده بو صفتله متصف دخی اولماز . و
غدرینجه نوع غدر مالده اولور وجاه واقبالده اولور . ومحبت ومودت واخلاص
وصداقتده اولور . واهل وحرم وخدم وحشمده اولور . جمیع احوال واصنافده
ذمیم . خصوصا ارباب دولت وسلاطین صاحب شوکته غایت عیب عظیمدر .
وشریعت احمدی وطریقه پاک محمدیه ده صلی الله علیه وسلم غدرده تحدید عظیم
ومنع وزجر کبیر وعهوده . وفا ایتمک ایله امر . ونقضدن نهی چوقدر . خواجه نصیر
ایدر صفت غدر اتراک طایفه سنده چوقدر . وفاکه ضدیدر . روم وحبش
جنسنده چوقدر . **علاج ضیم** غیری ضعیف وبیچاره بولوب انتقام ایچون تحمیل
بار ظلم ایتمکدر . ظلم وانظلامک قبحنده کمرور ایتمشدر . ضیمک دخی قبحی
معلوم اولمشدر . وعاقل لبیبه لایق دکلدرکه انتقام امرنده اهتمام ایده . خصوصا
قدرت حاصل اولدقده نصکره . زیرا قدرتک شکری عفودر عن المجرم . وانتقام

اول وقت

اول وقت جایز اولورکه . ترکی ضرر عظیمه مؤدی اوله . پس انتقام محلی اولنجه
عقل صحیح ایله مشاورت ورأی وتجربه ایله عمل ایتمکه مبادرت ایتمک کرک .
که ندامت عاقبته مؤدی اولمیه . وچون نفس انسانیده فضیلت علم وحلیه
حلم حاصل اوله . ترک انتقام وسلک اهل عفوده انتظام ایتمسی آسان اولور .
اما منافست شیء نفیس تحصیلنده منازعه ومحاسده ایتمکدر . چون منافسه نک
سببی اشیاء نفیسیه طالب واسباب حسنیه راغب اولمقدر . پس حکما دیدیلرکه
امتعه واسباب دنیویه یه رغبت . وطلب تحصیل واکتسابنده شوق وشره وشغب
اصحاب دولت وارباب قدرت ومکنت اولنلره لایق ومستحسن دکلدور .
بو قدره قلدیکه اوساط الناس اونلک جمعنه مشتاق . وهمت ونهمتلری کسب
وتحصیلی سمتنه مغساق اوله . زیرا عالم کون وفسادک مرکباتی مرض فساد و
انعدامه مبتلا وجهان ناپایدارک جواهر وزواهر وطرف تحفی اسیر فنای
فنا وگرفتار بلای بلادر . پس اگر بر پادشاه خطیر یا امیر کبیر . تحف ونفایس
اسباب وغرایب رغایب جواهر کیاب جمعنه حریص ومبتلا . وطایر همتی
بو دامه مبتلا وگرفتار وپربلا اولسه ممکندرکه روزکار غدار . عادت
غدر وبی وفالغنی بدیدار ایدیب اول تحفه مرغوب . ویادکار مطلوب عالی

مقداری عرضهٔ هلاك بوار ایدبنا ولصاحب دولته اولقدر جزع وفزع
طاری اوله که حسادی طعن وملامت وتسفیه وشماتت اظهار ایدلر کم
حکایت اولنور پادشاهلردن برینه بر طوب بلور زمرد ومنور وانواع رسوم
صنایع ونقوش بدایع ایله منقش ومصور که کوی قمر مستنیر چنبر مایل وحلقهٔ
حامل ومدیرنده اکا تشبه اتمك ایچون کاه احسن الاشکال شکل المستدیر دیوب
بدر اولوردی وکاه کوی وصالنه نایل ومیدان اجتماع واتصالنده بی حایل
اولمق امیدنه کندوی شکل هلاله کوستروب جنبنده بی قدر اولوردی بر مهر
ماه شکل که نه چرخ چنبری هر صبح وشام مهرنه اولوردی مشتری پیشکش و
اتحاف ایدوب پادشاهك زلال رغبتی جوی استحساننده پاك وصاف ایلدیلر
غایت میل خاطر واستحسان باطن وظاهر ارزانی ایدوب بیوردیکه خزانهٔ
خاصده حفظ وحراست وتجلیه وتصفیه سنده بذل مقدور وغایت رعایت
ایده لر مجالس نزهت ومحافل انس وسلوتده فرمان ایدردی کتوردلردی
مشاهده سنده جلب افراح وسلب اتراح ایدردی برمدت احوال بو اسلوب
اوزره جاری اولوب یوما فیوما پادشاهك مرض محبت جوهر مرغوب شایانی
وعروق قلوبنه ساری اولدی ناکاه بر کون سیلاب طبع زمانه دیدوکمز کبی

جوی خوی بیوفالقده که انك اوزرنه مجبول ومجبوردر پدید اولدی وشکست
طوب خوب وجوهر مرغوب تمکله شیشهٔ دل پادشاه وبندکان درکاهی منکسر و
شیدا ایلدی مصرع وبهم الرزایا بالنفایس مولع هر نسنه که مرغوب اوله اکا زیان
ار توق ایرر هرچند بندکان صادق نظیرین بولمغون اطراف عالمده جست وجو
ایدیلر بولنمادی واستادان حاذق وچابك دستان قابو ننه کم ترکیب واتصالنده
کفت وکو قیلدیلر چاره اولنمادی مصرع شیشه چونکم صندی کمدر ایلین انی درست
فراق جوهر دل شاهه عرض وموجب مرض اولوب الامی تضاعف واحزانی تزاید
ایلدی قریب اولدیکه تدبیر مملکتده عاجز وحایر نظم مصالح دین ودولتده
قاصر اوله بیت بباید بستن اندر چیز کس دل که دل برداشتن کاریست مشکل
وبو حکایتك خلافی ومنافست صفتنه منافی در اول حکایت که فقیر بعض
عظمای امرادن استماع ایلدمکه بالمشافهه کوردکلرین روایت وعیانا مشاهده
اتدکلرین بو وجهله حکایت ایلدیلرکه آفتاب آسمان خلافت وسرو بوستان
جود ورأفت ظل ظلیل الهی آیینهٔ جمال شاهی کوهر تاج جهانگیری وکیتی ستانی
افسر سر فرمان روایی وحکومت رانی اول پادشاه جهان بخش که آفتاب شمشیر جهان
کیری افق نیامدن چهره کشای اولسه خاور وباختر میاننده ظلام ظلم وضلالتدن

سر موائد قلمز . وچون همای آسمان پرواز یرلیغ بلیغ و توقیع رفیعی اطراف
صحرای ممالك وجودده دایر . وکوه و دشت ظهور ونموده طایر اولسه نداد
آسایش بخت اولکشی درکه خامه وار خط فرمانه متابعت قلمقده ترك سر ایتمش
مثنوی شهنشاهی که اجداد عظامش . اب ناهی وجد نیکنامش . همیشه شاهان
بافر و تمکین . الی عشر کرام من سلاطین . پناه شرع وکهف اهل ایمان . شهنشاه
جهان سلطان سلیمان . حضرتلرینه آباء کرام . واجداد عظاملرندن بر گوهر
قیمتی و نادر که گوهرشناسان عالم تخمین قیمتنده عاجز و قاصر ایدی . انتقال
ایتمشدی و غایت نفاست و گران بهالغندن . حمایل شریفه تعلیق اولنمشدی
و قلادهٔ گردن و بغل بی شبه و مثلنده داخل اولمغه توفیق بولمشدی . اتفاقا
طبع سعادت فرجاملری . ارزوی خلوت حمام ایدوب قلادهٔ حمایلی گردن شریفلرندن
بیرون قلوب . خدمتکاره تسلیم بیورمشلر . نا فرجامی دور ایام اول گوهرك
اوستنه اوشمش . و اول گوهر نفیس کف خدمتکاردن دشمش صلابت مرمردن
اول گوهر خرد . وخدمتکارك جام عیشی پر درد اولمش . فی الحال مسکینك گوهر
ادراکی سنگ حیرتدن شکست بولوب . کنار ساحل حسرتده آب حیاتدن غسل
دست ایتمش . چون حضرت آسمان رفعت خلوت حمامدن چیقوب قصهٔ گوهر

واقف

واقف و واقعهٔ حیرت خدمتکاره عارف اولمش . سینهٔ پرشرفلری گرد غم
واسفدن عاری . و زبان شریفنه کلمهٔ طیبهٔ الحمد لله جاری اولوب بیورمشلر که
بو گوهر بی وفا نیچه پادشاهی شکست . و کلاه شکوهی سنك اجلده پست ایلدی
بحمد الله که گوهر طالعم بنم بو سنك شکستهٔ و قبای بقای دولتم الی رشتهٔ فنایه
بسته ایلدی . امیددر که گوهر سلطنت سالهای دراز حمایل سعادتمده معلق
و گردن ایام طوق حکومت و ایالتمله مطوق اوله دیوب قطعا ذرهٔ گرد
انفعال سرای وجود شریفنه التصاق اتصال ایمیوب بیوردیکه دوشرن
اصلا غم و تشویشه گرفتار اولمسون . و کل نشاطی خزان اندوهله صولمسون .
قید تعلقات اسباب دنیای بیوفادن آزاده . و صحیفهٔ جانی ارقام حرص و طلبدن
ساده اولمق دعواسن ایلین بو خلقه مالك و بو طریقه سالك اولسون بیت
ذی المعالی فلیعلون من تعالی . هکذا هکذا والا فلا بیت غلام همت آنم که
زیر چرخ کبود . ز هرچه رنگ تعلق پذیرد آزادست . خواجه نصیر ایدر که بو دیدکمز
ملوك اکابر ایچوندر . اما ادانی و اواسط ناس میل تحف امتعه و نفایس اسبابدن
احتراز و احتراس ایتمك لازم و واجبدر . زیرا بر گوهر نفیس و متاع خطیر بر مردم
دنی و حقیرك حوزهٔ تصرف . و قبضهٔ اقتدارینه داخل اولسه متغلبلر آنی آنك

یدندن اخراج ایتمکه طالب و ملکندن انتزاع ایتمکه مایل اولسه کرك • اکر
دفع و منع ایدرسه کرفتار بلایا و نوایب اولور • اکر بذل و عطا ایدرسه • غم و حزن
اسیر و محن و مصایب اولور • اکر ابتدادن بو مقوله متاع مرغوبك اکتسابندن
اجتناب و اقتناسندن امتناع و انتها ایتمش اولیدی بو ورطه‌یه مبتلا و بو کرداب
محنته غریق و آشوب بلا اولمزدی • بو ذکر اولنان کمی مرض غضبك علاجنی اعلام
و اول بابده بیان انواع اقسامدر • و هر کسنه که عدالت شرایطنی رعایت • و
طرفین افراط و تفریطدن کندوی حفظ و حمایت ایلسه علاج اکا آسان اولور
زیرا امراض اعتدالدن خروجدندر • و چون حد اعتدال رعایت اولنه غضب مرضی
ایله اعتلال اکا مبتلا اولمز • و بعض اشخاص شدت غضبی بهادرلق و رجولیت
و نفس انسانیه‌یه کمال مزیت عد ایلرلر • لکن خیال فاسد و اندیشهٔ کاسددر
زیرا شجاعت فضیلتدر • و خلق مزبور رذیلتدر • زیرا سبب قبایح و موجب فضایح
و بو مقوله غضب صاحبی دایم معذب اولدوغندن غیری اصحاب و احباب
خدم و حشم و اهل و عیال و دنیا و رجالی کاهی زبان تازیانه و تازیانهٔ
زبانندن محزون و شکسته و دلکیر و دمبسته اولورلر • ادنی خطا و زلت مقابلنده
حدت ایدر • و نه دکلو لینت ایلسلر بو عنف و شدت قلور • تعزیر اعتداسنه

عدو ضرری

عدو ضرری حددن بیرون • تادیب ایلسه دشنامی قطع راسدن افزون اوله
و شجاعت قوت بدن قدرت کشتی کرفتن دکلدر • بلکه شجاعت شدید و بهادر
جلیدا و لدرکه وقت غضبده کام نفس توسنی ضابط • و هنکام آشوب دریای
خشمده کشتی اضطراب رسنی ساحل صبر و آرامه رابطا وله • نته کم جناب رسالت
پناهی صلی الله علیه و سلم بیورر که لیس الشدید بالصرعة انما الشدید الذی
یملك نفسه عند الغضب قطعه پهلوان نیست آنکه در کشتی • پهلوان دکر بزند
پهلوان آن بود که کاه غضب • توسن نفس را زبون سازد • و بعض غزوادن
مدینهٔ منوره‌یه رجوع بیوردقلرنده زبان معجز بیانلری بیوردیکه •
رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر • چون سلك صحبتده انتظامله مشرف
اولنلر غزای کفاری جهاد اکبر بلدیلر ایدی • دیدیلر یا رسول الله جهاد اکبر ندر
حضرت بیوردیلر نفسله جنك ایتمکدر • و دخی روایت اولنور که اعدا عدوك
التی بین جنبیك • و بعض عرفا دیدیلر که قاتلوا الذین یلونکم من الکفار آیت
کریمه‌سنده نفسله جهاد ایتمکه اشارت واردر • زیرا سلطان روحه که
مؤمندر • اقرب اولن کافر نفس اماره‌در • و تا نفس اماره لکدن مطمئنه
لکه انتقال ایتمیه • اکا اسم مسلمان اطلاقی حقیقتده مجاز • و طریقتده بی جوازدر

رباعی ای دل تو دمی همدم سبحان نشدی • وز کردۀ بیهوده پشیمان نشدی •
قاضی و فقیه و مفتی و دانشمند • این جمله شدی ولی مسلمان نشدی • و
تهذیب نفس و تبدیل خلق ایمین طایفه دن بعضی اول مرتبه سلطان غضبه
متبع • و دایرۀ عقل و فکردن منخلع اولورلر که نی موقع غضب افراد انسان • و
شتم ضرب خدام و غلمان درجه سندن تنزل ایدیب حیوانات عجمه که جمله حرکاتی
معقول و مناسب و موافق مالک و صاحب اولمق محالدر • غضب و تهدید و شتم
ضرب شدید ایلرلر • بارکیر مسکین ضعیف و هزال و سیر علی الاتصالدن درمانده
و زبون ایکن ناگاه سوچب دوشسه راکبی غضب و جنوندن ضرب مهماز ایله
پهلوسی غرقۀ خون یا تازیانه و چوبله کفل سرورنی مودن بیرون ایلر • و بعضی
شتم بیهوده و لعن نامشروع علاه که جانورانک فهمندن فارغ و ازاده در • و گنده
فرسوده و کردن طوق لعنتله مغلول و صحیفۀ اعمالن الوده ایلر • و لعن انسان ودأب
اهل ایمانه • غایتده لازم الاجتنابدر • و شرع شریفده منع عظیم وارد اولمشدر
حتی بر خاتونک که سفر حج شریفده جناب رسالت پناهی ایله رفیق اولمشدی •
ناگاه ناقه سنه لعنت ایلدی • حضرت صلی الله علیه و سلم غایت متأثر اولوب
فرمان بیوردیلر • که بو ناقه ملعونه بزوم ایله همراه اولمسون • پس خاتونک اسبابی

وهودجن الدیلر • ناقۀ عادی یولده قویب یابانه صلدیلر • و بعض جهال کندو
جهالتی ختم • وکندو کندویه شتم اتمکه شروع ایدیب بره فلان فلانک طواری
دیو کندویه یاخود بره فلان فلانک صندوغی دیو بایغنی گناهه قذف
و نامشروع ایلر • و بعض جهال بو مرتبه دن دخی تنزل ایدیب جماد محضه شتم
و ضرب • و ادراک جزویدن بی بهره اولن اجسام ایله جنک و حرب ایدرلر • کلید
تیز اچلمسه شکست ایتمکیچون اوسته تپر صکر • و دولبندی مرادی اوزره صرلمز
ایسه یرته چکر • و قلم مرادی اوزره قطع اولمزسه غضبدن شکست ایلر • و
بعضی سفها کشتی نشین اولدقده باد مرادی اوزره اسمسه غضب و سخط
ایدر • و باد که امر حقله مأموردر نی گناه شتم ایدیب سقط سویلر • و بونک
امثالی افعال که فی الحقیقه فاعلنه سبب ضحک و استهزا و عجبدر • بین العقلا
فضاحت و رسوالغنه سببدر • چون افعالک سببی غضبدر • و غضب محض
شجاعتدن دور • و انی شجاعت عد ایدن جاهل و مغروردر • هرچند بو مقوله
کلمات سامعلره مرور اولمشدی • و بو نوع نصایح سمت گذارش طوتمدی • لکن
نصیحت و پند حرص ازاولمغین اعاده سندن احتراز اولنمادی • حکیم فاضل
ابو علی بن مسکویه حکایت ایدر که بعضی سفها کیجه لرده شعله ماه طوتنوزیرده

نوم بی انتباه ایدردی • بعض امراض رطوبته مبتلا اولدقده هجوماه ایدردی
وانک هجو ماهی که بی نوردر • شعرا اچنده مشهوردر • کویا هجو ماهه تنوهدن
مرادی کلابه تشبیه اتمک ایدی • که جنس کلاب بعض ماهتاب اتمکله موصوفدر
ونور ماهتابی دوردن کورب عوعو بیحساب اتدکلری مشهور ومعروفدر •
نتکم دیمشلردر بیت مه نور می فشاند وسگ بانگ میزند • سگ را ببین خشم تو برماهتاب
چیست • وکیفیات جسمانیه ده ضد بالعرض ضده سبب اولدوغی کبی کیفیات
نفسانیه ده دخی ضد بالعرض ضدک وجودنه سبب مفضی وعلة داعی اولور •
مثلا بعض جهله استیلای شهوتدن غضبه مبتلا اولور • مشتهاسی اولن نسنه یه
ظفر بولمیجق • الم غضبدن بر ملال وبر بلا اولور • حریص مال ومنال فقد مرادی
ایله بر رنج وملال اولوب خشم وغضب اظهار ایلر • ونیجه سن شتم وضرب
ونیجه سیله بی کنا جنک وحرب ایلر • ومبتلای قوت شهوت باه اولوب حدود
شرعدن تجاوز ایدب کمراه ادای همت وقضای شهوت ایدن جکی ماده اکر نوری
ماده • دست تعدیسندن کریزان وآبق اولمغله • قضای مراد نفس اماره سنه
عایق اولسه آتش غضبی فروزان وکندوسی ونیجه نسنه دخی سوزان اولور •
پس علاجی اولدرکه ملاحظه ایلیه که حریص وجویان طلبنده پویان اولدوغی

نس

نسنه نجه فانی وبی بقا بلکه حرام ومستلزم عذاب خدادر • پس فقدندن مضطرب
واتش غضبله ملتهب اولمامق کرک • بلکه حرام ایسه حاصل اولمدوغنه شکر وحمد
اتمک کرک • وکندوده اولن احتراق غضب متعلق طلب اولن مشتهاسی فوت
اولدقدنصکره ذکر وحصولنه سبب اولمز • پس فوت مطلوب المندن زاید احتراق
غضب المنه مبتلا اولمنک نه وجهی واردر دیو فکر وملاحظه ایدوب کندویه
تمکین واتش غضبنه تسکین ویرمک کرک • والله تعالی الموفق علاج بددلی
بددللک قورقاق وزبون وعاجز اولوب غضب وحمیت محلی اولان یرلرده
اصلا خشم وغضب ایتموب خمود وجموددن نیجه مضرات حاصل اولمقدر •
چون غضب انسانک قواسندن بر قوت ظاهره ولازمه • ونفس ناطقه انسانیه نک
خدمندن بر خادمدر • پس انک دخی موضع استعمالی ومحل خدمتی واردرکه
اول موضعده استعمالی وخدمتیله مهمات نفس استکمالی اولمزسه نظام وجود
وکمالات وکارخانه کسب فضایل وسعادات انسانیه یه خلل کلمک مقرردر •
اکر غضب بالکلیه بی موقع اولیدی • حکیم صانع که کارخانه ابداعنده عبث
محض غیر واقع در • انی خلقت آدمیده که خلیفه اعظم وتکریم خاصی ایله
مکرمدر • خلق ووضع اتمز ایدی • پس شول محلده که ارادت انتقام طرفنه

حركت اولنمايدوكى معلوم اولە • اول محلدە سكون وخمود وجبن مردود
وخلق مذمومدر • واندن متولد اولان امراض واكا مترتب اولان اعراض
بونلردر اولا مهانت نفس يعنى نفسه خوارلق عارض اولمق ايكنجى سوء
عيش يعنى امر معاشنه خلل طارى اولمقدر اوچنجى طمع فاسد خلقدن اوزلك
حقنده حادث اولمقدر دردنجى امورده قلت ثبات كسل وتوانى كه موجب
رذايل ومنافىء فضايلدر • عارض اولمقدر بشنجى ظلمە ظلمده تمكن وقوت
طوتمقدر آلتنجى اهل واولاد وعيال واقاربنده فضايح ظهور ايتمكدر •
اراذل واداني شتم وقذف بل ضرب وجرح ايتمكدر يدنجى بى عارلغه مؤدى
اولمقدر سكزنجى بعض مهمات معطل قلمقدر • بو مرضك داخى علاجى ساير
امراض كبى مادەسن قطع وسببن دفع ايتمكله اولور • وطريقى اولدركه
نفسه تنبيه اولنه كه بو محلده سكون وخمود وسكوت وجمود مضردر وحميت
وغيرته منافيدر • وذكر ايتدوكمز مضراتى كه عدم تحرك غضبدن ناشيدر
تذكر • وحميت وغضبك عدمندن متولد اولان اخلاق ذميمه تفكر ايدە
نفسده بحسب الخلقه مركوز ومكنون اولان غضبى تحريك ايتمك كركدر • زيرا هيچ
نفس قوت غضبيدن خالى دكلدر • غايتى بعض نفوسده ضعيف اولوب

بعضى

بعض موانع سببيله مختفى اولمش اوله • اما بالكليه معدوم ومنتفى اولمق ممكن
دكلدر • پس آتش ضعيف نفخ متواتر ايله التهاب واشتعال ايتدوكى كبى غضب
كامن دخى تحريكات متواتره ايله مشتعل اولور • بو مقولەيه علاجات طالب
اولنلره نافعدر • وبعض حكمادن مرويدركه بعض مخاوف وحروب عظيمه
كندويه لازم دكل ايكن حاضر اولوردى • ودريا تموج ايتدكده كشتيلره
دكوب ايدب مقاساتى تلاطم امواج ايدردى • غرضى بو ايديكه صبر وثبات
فضيلتنى اكتساب وجزع وفزع رذيلتندن اجتناب ايده • وبعضيلر
ديمشكه تحريك غضب علاجندن برى اولدركه بعض كمسنەلر ايله مخاصمه
ومجادله اولنه • اما بشرط انكه مجادله ومخاصمه هلاك وضرر كليه
مؤدى اولمق احتمالى اولميه • زيرا مخاصمه ومجادله زماننده البته غضب
حركت ايتسه كركدر • پس نفس تحريك غضبه معتاد وداعيهء حميت وغيرته
منقاد اولور • لابد محل غضب وموقع انتقام اولدوغى يرده حركت ايدوب
رذيلت خموددن خلاص اولور • اما احتياط ايتمك كركدركه خصام وجدال
حد اعتدالدن تجاوز وتعدى ايتميه كه فضيلت طلب ايدركن رذيلته
مبتلا اولميه كه الشىء اذا جاوز حده انقلب ضده • توهم خوف خوف بر

کیفیتدر که نفسه عارض اولور • اول زمانده که کندویه بر مکروه ارشمک
توقع ایلیه • واول مکروهك دفعنه قادر اولمیه • زیرا دفع مکروهه قادر
اولیجق محل خوف اولمز • وتوقع مکروه زمان مستقبلده اولور • پس بوندن
خالی دکلدر که مکروه متوقع ضروری اوله یا غیر ضروری اوله • غیر ضروری
اولنك سببی خائف اولن کسنه نك فعلی اوله وعلی کل حال خوف ایلمك
جایز ولایق دکلدر • امر ضروری اولیجق خوف جایز ولایق دکل ایدوککك
بیانی بودر که چون بر هر حال اول امر که مقدردر وقوعی مقرر اوله • ووقوعندن
نیجه زمان اول الم چکمه نك معناسی ندر • ونسیه اولیجق محنتی نقد ایتمکه
موجب نه در • تامل اولنسه بو معنا استعجال بلا واستقبال عنادن غیری
نیی مفیددر • وبو خوف بیهوده سببیله نیجه مصالحك اتمامندن قاصر
ونیجه کمالات وسعاداتك تحصیلندن عاجز اولمق احتماللدر • وبعضی
شعرای عجم نه خوب دیمشلردر **بیت** غم نا آمده خوردن بنقدم رنجه میدارد
همان بهتر که با فردا گذارم کار فردارا • اکر غیری ضروری اولوب اما غیرك فعلی
اولورسه بینه خوف جایز دکلدر • زیرا چون ممکندر • وقوعی وعدم وقوعی برابردر
پس وقوعن مقرر اکلیوب الم خوفه مبتلا اولمنك وجهی نه در • با آنکه قسم اولده

دیدکومز کبی مقرر ایسه دخی استعجال غم اولنمق جایز دکلدر • اول مکروه وقوع
اولجق ایسه دخی اول زمانده کورلیه بشین الم ونقد غصه وغم چکمك
نه لازم • واکر سببی کندو فعلی ایسه پس کرکدر که اول فعلدن که امر مخوف
ومکروه وجالب محنت واندوهدر • احتراز واجتناب ایده که چون فعل
قبیح که مقتضیٔ عقاب وجرم شنیع که خاتمه سی مقضیٔ عذاب اولمق احتمالی
اوله عاقل اندن اجتناب ایتمك لازم وخردمند عاقبت اندیش اندن
احتراز ایتمك واجبدر • وحالا سوء عاقبتی مخفی اولمغله اقدام قبیح ایتمك عاقله
لایق وسزا وخردمنده مناسب وروا دکلدر • زیرا چونکه عاقبت وخیمه
ممکندر • وممکنك طرفینی علی السویه در • پس وقوع احتمالی دخی واردر
واقع اولمامق احتمالنه بناءً اقدام اولنمق مقتضای عقل صحیح دکلدر •
خصوصا که بعض اسباب وقوع حاصل وممکنك طرف وقوعی فی الجمله
رجحان درجه سنه واصل اولمش اوله • قسم ثانی خوف ممکنی واجب الوقوع
اتخاذ ایتمك قسمندن اولدوغی کبی بر قسم داخی ممکنی ممتنع الوقوع اتخاذ
ایتمکدر • وایکیسی دخی قصور عقل ونقصان فهمدن ناشیدر **علاج خوف موت**
چون خوف موت جمله آدمه مستولی • وجمله خوفلره غالب ومستعلی در • پس

لازمدر که بو بابده اطناب ممدوددر • و باب خوف مسدود قلنه •
زیرا بیهوده خوف تحصیل کمالاته مانع و عایق و تضییع اوقاته مؤدی
اولمغله طالب سعادته غیر لایقدر • اولا معلوم اولسونکه موت فنای محض
و انعدام صرف دکلدر • زیرا مقدمهٔ کتابده بیان ایلدک که نفس انسانیه فنا
و هلاکدن عارض اولمق محالدر • بلکه موت قوای جسمیه نک بطلانی و ترکیب
ابدان و کلدن که تنکنای محنت بیغولهٔ غم و کربتدر منعدم • وچار دیوار عناصردن
مؤلف اولان بدن که قصر سلطان روحدر منهدم اولمقدر • و نفوس فاضله
و ارواح کاملیه نسبت که عالم قدس و طهارتدر و نزهتکاه تجرد و سعادته
اشنالق ایتمشلردر • و فضای روضهٔ رضوانده طایر • و کنکرهٔ عرش حوالیسنده
دایر اولمشلردر • بدن قفس تنکدر • و تنکنای محنت اهنکدر • نتکیم بعض عزیزلر
دمشلردر **رباعی** مرغی ز حرم در قفس تنک نشست • امد ز کرم بو قفس تنک شکست
او جلوه زنان کز قفس تنک برست • این ناله کنان کز قفس تنک بجست • پس خوف
موت یا موت ندر انی بلمیوب • عدم محض • و نفی صرف اکلیوب • وجود که خیر
محض در اندن مفارقت ایدجکنه خوف ایتمکدن اوله • یا نفس موتده الم و وجع
تصور ایتمکدن اوله • یا موتده بعض کمالاتک نقصانی و سعاداتک فواتی وار

خیال ایتمکدن اوله • یا ما بعد موتده محتمل اولان عذاب و عقاب و وحشت
و کربتدن خوف ایتمک اوله • یا خود اولاد و انساب و اصحاب و احباب
و درهم و دینار و اسباب و عقاردن دور و مهجور اولمسی تأسف و تلهفندن
اوله • یا خود احوال موت و امور اخرتده متحیر اولوب بر جانبه جزم و
عقد قلبی سیله بر طرفه عزم ایتمیوب وادی حیرتده هایم و تیه جهالتده
دایم اولدوغندن اوله • اما چون ملاحظهٔ صحیحه ایله تامل و اعتبار • و
مقتضای عقل صریحله تذکر و افتکار ایلیه • معلوم اولور که بو اموردن
هر بریسی موجب خوف و غضب و ضجرت • و مورث بیم و دهشت دکلدر
اما اولکه موتی عدم محض و نفی صرف خیال ایلمکدر • انک بطلانن بیانی و
عیان ایتدک تکرار لازم دکلدر • اما رباعیهٔ خواجه افضل الدین کاشی
ذکر ایدهلوم که بو معناده بیورمشلردر **رباعی** از مرک تن ای حکیم چندان مهراس
برخیز ز خواب جهل بنکر بقیاس • بیم تو ز وهمست وکرنه زین مرک • بیوستن
عقلست و بریدن ز حواس • اما ثانی که موتده الم و وجع جسمانی بلمکدر •
اونک دفعی اولدر که موت عدم حیات و زوال احساسدر • و الم که ادراک
منافیدر • وجود حیات و بقای احساسله اولور • پس موتده الم جسمانی اولمز •

واکر سکرات زماننده اولن المدن خوف ایدرسه . یحتمل که هیچ الم اولمیه .
نتکم بعض مرضی تکلم ایدرکن تسلیم روح ایدرلر . وهیچ الم احساس ایلمیلر .
واکر برمرحال الم مقرر ایسه . نتکم ظواهر اخبار شرع شریفدن وارد اولمشدر
انك دفعی خوفك علاجی عاجز ایله اوله . که چون مکروه مقرر ومقدردر . سابقا
المین دخی ضم ایدوب مکروه استقبالیه مکروه حالی دخی علاوه قلمق طور
عقلدن دوردر . اما ثالث که موتی فوت کمالات وزوال سعادات تصور ایتمکدر
انك علاجی اولدرکه معلوم ایدنرکه بو تصور باطل وتفکر جاهلدر . بلکه موت
متمم کمال حقیقت انسانی . وسبب حصول حقیقی وجاودانیدر . وحکمای قدمین
حقیقت انسانی حی ناطق ماهیتدیو تفسیر ایلدیلر . پس موت حقیقت انسانیده
معتبر اولمیحق نیجه فوت کمال اولور . وسعادت حقیقی اتصال عالم قدس طهارتدر
وبو حالك کمالی موتدن صکره اولور . پس موت نیجه زوال سعادت همان بو تصور
اول جاهلکدر که سعادتی رفعت دنیوی . وجاه وحشمت صوری ظن ایدیب
بو رفعته مبتلا اولنلره صاحب سعادت تسمیه ایدیب نعمت وحشمت دنیوی
ایله متنعم ومترفه . وکمالات معنویه وسعادات حقیقیه نامتنبه اولن
دنیادارلری کوروب . یا لیت لنا مثل ما اوتی قارون انه لذو حظ عظیم .

درمسکین

درمسکین بیخبردرکه سعادت حقه عبادت ورفعت وجاه وغفلتدن
انتباه . ومال واسباب تقرب رب الاربابدر . پس بوخوفك علاجی ملاحظه
ایتمکدرکه موت فوت سعادت دکلدر . بلکه موجبیدر . وعاقل دانا آفتندن
ظلمت آباد طبیعتدن که نشأت دنیادر . فسحت عالم آخرت احسن واعلی وقفس
تنك محنت آهنك جهاندن دوندن ریاض وبساطین وروحانیات . ومقربین راح
واولیدر . وبوبیغوله تنك وتنکنای محنت آهنکه انس ایتمکدن خسته والفته
دلبسته اولن اول جنین کبیدرکه رحم مادرده که جای تنك وتیره در . متولد
اولدوغی جهتدن متأنس اولوب اندن واسع مکان ممتنع . واندن روشن مقام
محال ظن ایدیب فسحت دنیایه خروج . ومضیق معتادنی ترك ایتمکه راضی اولمز .
اما بیخبردرکه طشره سی داخلی واسع واحسن . ومنزل دنیا مضیق ورحمه
نسبت اطیبدر وازین . ویا اول مرغ بی ادراك کبیدرکه قفس تنکده متولد اولوب
باغ وکلزاردن که پرشکوفه وازهاردر . بیخبر وحدایق وبساتیندن که
مالامال انکوردر وتیندر . بی شعور اولدوغیچون قفس تنکدن چقمغی عذاب الیم
وفضای جهانه آهنك ایتمکی بلای عظیم صنوب بلمزکه بیت بیرون این
قفس همه باغست ولاله زار . مرغان صغیرزن که کذشت از حد انتظار . اما

رابع كه سبب خوف ما بعد الموت احتمال اولان عذاب و عقابدر • واهوال
حشر ونشر وموقف حسابدر انك علاجى اولدركه سعى وجد ايليوب افعال قبيحه
واخلاق رديه • وفضيحه كه موجب عذاب وموّرث عقابدر ترك • وانلردن
نفسنى تخليه واعمال حسنه • واخلاق رضيه كه سبب نجات ونيل درجاتدر •
كسب ايدوب • نفسنى انلرله تحليه ايده كه • اولياء الله تحتنده كه لا خوف
عليهم ولا هم يحزنون تشريفى ايله مشرف • واولئك حزب الله الا ان حزب الله
هم المفلحون • سعادتله مستسعد لردر داخل اوله • بو خوف فى الحقيقه خوف
موت دكلدر • والسنه شرعده مستحسن ومندوب اولدوغى اكتساب اعمال
صالحه واخلاق رضيه • واجتناب اعمال فاسده • واخلاق رديه سبب مفضى
وعلته مؤدى اولدوغيچوندر • حتى بو خوف حاصل اولوب • اما صاحبى اكتساب
خيرات واجتناب معاصى اتمكه • واصل اولمسه هيچ نفعى يوقدر • حسن بصرى
رضى الله تعالى عنه مجالس تذكيرنده • خلق بكا ونالهيه بشلسه لر غضب
ايدوب بيوررردى كه • اعجيج كعجيج • النساء ولا عزم • يعنى عورتلر كبى بكا ايله رفع صوت
اتمكده منتهى • اثام دلر كبى عزيمت توبه وصالح عمل اتمكدن نهى سن • پس بو
خوفدن مقصود بالعرض در • مقصود بالذات كسب اعمال وحسنات وترك

اثام وسيئاتدر • اما خامس كه خوفى فراق اولاد واتساب • وترك اموال واسباب
ومفارقت مألوفات • ومهاجرت مأنوسات ايچون اولورسه انوك علاجى بودركه
فكر وملاحظه ايليه كه چون بقايه احتمال يوقدر • زيرا ابقا تقديرنجه سعادت اخرويه
فوت اولدوغندن غيرى بو نظام متقن وپر حكمت • وعالم پر صنايع وپر عبرت كه
مشاهده محسوسدر مختل ومنتقض اولمق لازم اولور • زيرا تناسل ضروريدر • اكر
موت وفنا اولمزسه اجزاء عناصر وسطح زمين اقوات واحياز اشخاص كثيره يه كفايت
اتمزدى • زيرا ملاحظه اولنسه بر فردك نسلى موت اولدوغى تقديرجه اولقدر منشعب
ومتكثر اولوركه احتمالدركه روى زمين انلره وسعت • واقوات ممكنه معاشلرينه
كفايت اتميه • بو قاندنكه موت مرتفع وعدم ممتنع اولوب جمله افراد انسانك على مر
الدهور والاحقاب انسال واعقابى جمله باقى ومتكثر ومتشعب اوله لر • سطح زمين
هر برينك مجرد تشخصنه حيز اولمغه كافى اولمز • فكيف كه زرع وضرع وساير اسباب
معاش تحصيلنه وافى اوله • پس ظاهر اولديكه موت نظام عالم وامكان نشر نسل ادم
ايچون لابد وضرورى ايمش • پس امر ضرورى الوقوع ايچون خوف وبيم واضطراب عظيم
ايلمك لايق عاقل دكلدر • فكيف كه لايق حكيم فاضل اوله • وسابقا ديدوكمز كبى حصولى مقدر
ووقوعى مقرر اولان مكروهك وقتندن اول غمى حكمت • استعجال غم واستقبال المدر •

عاقل بونك كبی ثنك غم وخوف بیهوده دن آیینهٔ قلبن پاك وتحصیل زاد آخرت

وتكمیل اسباب سعادت ایدوب خوف وخشیت واضطراب دهشتدن بی باك اولمق كرك

ودایم لسان حال وقالی بویله دیمك كرك بیت آن مردنیم كز عدم بیم آید كان نیمه ط

خوشتر ازین نیم آید واگر مرادی بقا وخلود وترك لقاء موعود اولمیوب مجرد طول عمر

وزندكانی وكثرت تمتع جهان فانی اولورسه اینداجی ملاحظه ایلسونكه طول عمره

چندان فایده سی یوقدر بلكه مصایب ومتاعبله آلام ومحنتی چوقدر خصوصا كه

كعبهٔ شبابه كولندن خارج حرم ودخل بریهٔ شیخوخت وهرم اوله اوجاع واسقام

مترادف ومتواتر والحزان والآلام متضاعف ومتكاثر اولسه گرك پس حالی بومنوال

اوزره اولیجق درخت عمردن نقدر برخوردار وقباء بقادن نه تمتع وتلبسی نه مقدار

اوله وطول عمرك محذور ومشهورلرندن برسی اولدركه مصایب اقارب واولاد

وماتم عشایر واحفاد چوق چكلور وبری دخی اولدركه دولت ورفعت

اعدا وحساد واستیلا واستعلای دانی واضدادی چوق كورلور حكایت

دامغانی نك كه قضاة بغداددندر برجوان نایب محكمه سی وار ایدی

طول زمان وحوادث حدثانه جوان مزبور ترقی وسعادت طالعانی

تلقی ایدوب خلیفه نك وزیری اولدی حكایت ایدرلر دامغانی وزیرك

اوكجه

اوكجه موكبده كیدردی وبكا ایدوب لعن الله طول العمر دیردی وطول عمر طلبی

فی الحقیقه مناسب اولمدوغنه ابیات مشهوره واردركه حضرت امیر

المؤمنین علی بن ابی طالب كرم الله وجهه نسبت اولنور عربیه اذا عاش

امرؤ ستین عاما فنصف العمر یمحوه اللیالی ونصف النصف یمضی لیس یدری

لغفلته یمینا عن شمال وباقی النصف اسقام وحزن وهم بالمعیشة وارتحال

فحب المرء طول العمر جهل وقسمته علی هذا المثال پس اعتدالدن خارج عمر طلب

وسؤال ایتمك لایق اصحاب كمال ومقتضای رأی عقلای رجال دكلدر

چون ظاهر اولدیكه بقا وطول عمر خارج اعتدال دور پس عاقله لایق اولدركه

عمر فانی عمر باقی تحصیلنه مصروف وهمت نهمتنی وصول حظایر قدسه كه

ریاض خارزاردن پاك واشجار حدایقی بالانقطاع دن آزاده در معطوف قلكه

رباعی دلا بكوش كه باقی عمر دریابی كه عمر باقی ازین عمر بر كذریابی مباش

غره بایام كامرانی وعیش كه تا دو چشم زنی كار رها كردیابی ومهما امكن ما لوفات و

مستحسنات دنیویه كه جمله سندن مفارقت ودوری آخر الامر لازم وضروریدر

عقد قلب واحكام علاقه ایتمیوب تجرید وتفرید باغنه خرام ومعشوق حقیقی ومطلوب

یقینی كه نشاءه ده مفارقتی محال ومهاجرتی مستبعد در قبلهٔ توجه ایدوب ماسوا سی

مجبتنی کندویه حرام **رباعی** هر صورت دلکش که ترا روی نمود • خواهد فلکش باز ز
تو ربود • رو دل بکسی ده که در اطوار وجود • بودست همیشه با تو وخواهد بود • چون
سرا پوده دل • نقوش تعلقات کونیه دن خالی ایلکه محبت محبوب حقیقی ایله پر
ومالی اوله مرگ طبیعی قریب • وناصیه ملک الموت پیدا اولیجق مرغ جان کروسنه
نظر اتمکدن خلاص وسبکبار • عقبه تنک موتدن کذار ایدوب شهرستان آخرتده
خاص الخاص • اولورنته کم بعض مشایخ حالت نزعه کلیجک بدیهه بو رباعی انشا
بیوروب کچدیلر **رباعی** از رخنه دهر همچو زدان جستم • رخت سفر به منزل
دیکر بستم • بولاشه خرچو دیك چندی بودم • کرك آمد وخر برد ومن از غم رستم •
وحکما موت مشهوده موت طبیعی دیرلر • وتعلقات کونیه دن آزاد
اولمغه موت ارادی دیرلر • افلاطون الهی دیمشدر که مت بالارادة تحیی
بالطبیعة • واهل تصوف خلاصه سلوك بو کلمه ایله عامل اولمغی تعیین اتمشلر که •
موتوا قبل ان تموتوا • وشیخ نجم الدین کبری قدس سره حضرتلری انوکله علی طریق
شطار دردیو اون اصله حصر قلوب بر رساله سنده اول اون اصلی بیان بیورمشلردر •
وخواجه سنائی دیمشدر **بیت** بمیرای دوست پیش از مرك اکر تو
زنده کی خواهی • که ادریس از چنین مردن بهشتی کشت پیش از ما • وعشاق

حقیقت علاقه بدنیه حائل تمام تجلی دردیوب خلاص طلب اتمشلردر • ومشتاقان
دوست • الشوق حب الموت دیمشلردر • خواجه حافظ دیمیشکه **رباعی**
حجاب چهره جان میشود غبار تنم • خوشا دمی که ازین چهره پرده بر فکنم •
چنین قفس نه سزای چومن خوش الحانیست • روم بکلشن رضوان که مرغ آن چمنم •
وفقنا الله وایاکم للفوز بهذا المرام • ولا یجعل امرنا مجرد القول ومحض الکلام •
اما سادس که خوفی حیرتدن وامور آخرتده برجانبه جزم ویقینی اولمدغیله
دهشتدن اوله نته کم روایت اولنور که جالینوس طبیب بقای نفس بعد هلاك البدن
ومعاد موعوده مذکور اولان احوال سعادات • واهوال محن خصوصنده جزم یقین
حاصل اتمشدی • وبو سببدن اوزاننی قتنده اسم حکیم اطلاق اولنمامش درجه وصله
اولمشدی • لاجرم آخر عمر وزمان خلتنده که تناء بقای فانیدن نصیب • وحرکت
روح نی فتوحی قفس قالبدن پرواز اتمکه قریب اولدی • تحسر وتحزن ایدوب دیر
ایدیکه نولیدی فرجه استردکلو بر فرجه اولیدیکه بو عالمدن مفارقت
اندوکمدن صکره کاهی اول فرجه دن کیدیم • واندن بو عالمی بر مقدار
تفرج ایدیدم • وحقایق کوی نامی • مولانا عبد الرحمن جامی بو حکایتی بعض
مثنوی کتابنده بو وجهله نظم اتمشلردر که **مثنوی** شنیدستم که

جالینوس کرذل • نزد بوزیش سر در عالم کل • چنین کفتست چون جانش رسید
بلب ای کاشکی بیش دو دیدی • ز فرح استرم یک فرجه بودی • که عالم ازپس مرکم نمودی
کشاد دل بود شی چون میسر • فرح را فرجه جستا ز فرح استر • و بو خوفک علاجی
بودر که تحصیل عقاید حقه ایدوب • آثار انبیا و روش اولیا و اصفیایه اقتدا
ایده • واکر نفسنده طریق برهان و دلیل ایله حق الیقین تحصیلنه استعداد
و سبیل کورمزسه تقلید انبیا یله اکتفا ایدر • که ایمان مقلد دخی اصح
مذاهبده مقبول • وایمان تقلیدی دخی نجات نار جهنم • و دخول جنت خرم
ایتمکه وسیلهٔ وصول اولور • و حالا حیرت و دهشتدن قورتولور • و رخنهٔ
خوف و خشیتی برمقدار اورتولور • والله تعالی الموفق والمعین علاج
امراض شهوت چون علاج مرض غضب که قوت دفعیدر مذکور اولدی مرض شهوت
که قوت جذبیدر • انوک دخی شفا و علاجن عیان • واندن دخی تصحیح
مزاج نه ایله اولور بیان ایده لوم • معلوم اوله که قوت شهوت سببیله اولن
امراض حد حصردن بیرون • و مرتبهٔ عد و احصادن افزوندر • اما خواجه نصیر
ایدر که غایت مضرتی دورتدر • بری افراط شهوت • اکنجیسی بطالت
اوچنجیسی حزن • دردنجیسی حسددر • پس بو دورت نوع مرضک علاجا تنی

١٢٤

بر بر بیان ایده لوم علاج افراط شهوت اکر افراط شهوت مأکولات
و مشروباته ایسه علاجی بودر که ملاحظه ایلیه که اکل و شرب لذتی انیدر
و مع هذا مضرات لازمه • و تبعات مترتبه سی اکر مقدم و اکر مؤخر بیحدونی مردر
مثلا اولا تحصیلی ایچون هزار محنت و مشقت • و ارادل ناکسلره منت و ذلت
و بو ذالت سببیله سقوط حشمت و مهابت • و ظهور ذلت و مهانتدر • و
عزیزلر دیمشلردر که نصف رغیف مشبع لمن اکل • فالذل من ای طریق
یحتمل • و شیخ سعدی رحمة الله علیه نه خوش بیورمشلردر بیت
ای شکم خیره بنانی بساز • تا نکنی پشت بخدمت دوتا • وابن یمین دخی
خوب دیرکه • طعام جرب و شیرین سلاطین • جواب تلخ دربانی نیرزد • و قناعت
اهلی عارفلردن بعضی بیورر که رباعی سلطان خودم خدمت
سلطان نکنم • و ز بهر دو نان منت دونان نکنم • نفسم چو سکیست
و حرص من چون سکبان • از بهر سکی خدمت سکبان نکنم • و مضرات متأخره
و تبعات مترتبه سندن بعضی فتور فطنت • و ظهور بلادتدر • و خبرده وارد
اولمشدر که البطنة تذهب الفطنة • یعنی کثرت اکل فهم و عقلی کیدرر
و سبب ظهور و حدوث انواع مرض و اصناف علتدر • و کتب شرع و طبده

مذکوردرکه المعدة بیت کلّ داء • والحمیة رأس کلّ دواء یعنی
معده هر دردك کانیدر اعضایه امراض اندن واصل اولور • و پرهیز اتمك
هر دردمانك باشیدر • امراضه شفا اندن حاصل اولور مصرع کلوا فی بعض
بطنکم تصحوا • وبعض حکمای شریعت شعار دیمشلردرکه مجموع
مسائل وفواید علم طب بو اوج کلم جوامع که انوار حکمت وتربیت اندن لوامعدر •
جمع اتمشدرکه کلوا واشربوا ولا تسرفوا • وبعض زهاد اصحاب واحبابی
هیچ طعام تناول اتمزسز دیدکجه دیرلرایدیکه دنیا کوزل بر سوك لذتی کل نفایس
وشرب لذایذدر • والله دخول مستراحات وتنقیه وتطهیر قاذورات اتمکه دکمز • و
مناقب جناب مولوی قدس سره کتابنده روایت ایلرکه برکیجه امیر معین
الدین پروانه که حاکم روم • ومحب حضرت مولوی ایله موسوم ایدی سماع
عظیم ایدوب مولانا واصحاب واحبابنی دعوت اتمشدی • چون سماع فرو داشت ایلدی
سفره وسماط قونلدی واهل سماعه شربلیله کاسه کرصونلدی حاضرین سماعدن
رجوع وتناول طعامه شروع اتمك استدیلر • اما جناب مولوینك شور شبعی
زایل ونفس شریفی تناول طعام جانبنه مایل اولدی • امیر پروانه نك رشته جانی
شمع وار یانردی وشراب لیمونی نظیر بر کاسه النه الوب مولانیه

صونردی • وتضرع ایدردیکه تناول بیورلکه وجه حلالدندر حضرت
مولوی کاسه ءالنه الوب دهان مبارکلرینه یقین ایلدی بینه تناول اتمیوب •
معارف وحقایق بیانینه اغاز ایدوب امیر پروانه کبرو تضرع ونیاز ایله دی
بو نازونیاز وسوز وکداز تا اخر شب دوروددراز اولدی • شب درازجه
دانی که چیست حالت شمع • دلیل سوز دلش رنك عاشقانه اوست • چون
صباح قریب اولدی • مولانا محاسن مبارکنه الن اوروب ایتدی امیر المومنین
معین الدین ریش سفیدمدن شرم اتمزمسین که بنی قدمکاهه دعوت ایدرسن
وبودوبیتی انشا ایلدی قطعه چرب وشیرین مینماید پاك وخوش • یك شیء
بکذشت با توشد پلید • چرب شیرین ازغذای روح خور • تا پرت بروید
ودانی پرید • وحدیث شریفده وارد اولمشدرکه ماملاء ابن ادم وعاء شرا
من بطنه یعنی ادمی زاده طولدوردوغی ظرف واناء وکاسه وعاده کندوبطنی
اناسی طولدردوغی جمله دن بدتردر • ودخی بویورمشلردرکه بحسب
ابن ادم یقیمات یقمن صلبه یعنی ادمی زاده که برایکی لقمه که سدرموایده
کافیدر • وامام شافعیدن مرویدرکه من کان همته من یدخل فی بطنه
کان قیمته ما یخرج منه یعنی بیت هرکیم نه کرسه جوفنه اول اولدی همتی

هرنه چقرسه جوفندن اوله قیمی • وکثرت اکلک امر قبیح • وطالب کمال سعادت
اولنلره مانع صریح اولمسنده اولیا و زهاد و کمل امل ارشادک کلامی چوقدر •
وحمله سن بو مقامده ایراد ایمکه احتیاج یوقدر • وحرص شرب وشراب
دخی بویله در • وسالکلر شرب ایله ضرری تصفیه یه مانع اولمقده اکلک
ضررندن ارتوق طوترلر • لکن ارباب ریاضت دیرلر که اشتهای اکل کاذب
بولدوق • اکثریا صبرله مندفع اولور • اما اشتهای اکل هر حال صادق قدر صبرله
غیر مندفع در • زیرا قوام بدن قوت قوتاری منجه منعقدر • اما شهوت مناکحه
بو بابده دخی عنداللدن تجاوز وشرعا وعقلا کمباح ومستحسن اولان مرتبه دن
تعدی ایلمک • منافی تحصیل فضیلت ومباین تکمیل اسباب سعادتدر • علما
ایدرلر که شهوت جماع ادمی اوذرینه مسلط اولدوغی ایکی فایده ایچوندر •
بری نسل اولدر که لذات جسدن مذکر ومنبه اوله • زیرا اقوای لذات جسمانیه در
چون بو لذاتن انسانک معلومی اوله جنس لذایذده مطلوب نفس ومرغوب
طبع نه مرتبه ده وار ایمش معلومی اولور • پس اخرت لذایذنی اکا مقایسه ایدوب
زیاده رغبته سبب اولور • نتکیم الام جسمانیه دن احتراق نار اعظم الامدر •
پس حق سبحانه وتعالی دنیاده خلق وایجاد وعبادا بجنده ایقاد ایلدیکه وعید

بیوردوغی

بیوردوغی نار جهنمک شدت والمن انکله فهم ایدوب ترهیب اخرت حاصل
اوله • ایکنجی فایده سی بقای نسلدر • زیرا چون مبدء اول جل ذکره بقای
نظام عالم • وانتظام سلسله وجود بنی ادمه عنایتی اکمل واعظم در • پس جماعده
لذت قومامش اولمیدی محتمل ایدیکه اکثر ناس رغبت ایتمیوب تناسل قلیل بلکه
موتان عظیملرده بالکلیه انقطاعه مؤدی اولیدی • پس حکیم مبدع اندهٔ لذت
قودیکه بقای نوع ودوام انتظام مقدر اولمسی خاطرلرینه خطور ایتمین کمسنه لر
دخی تحصیل لذت ایچون باری • فعل مزبوری ایجاد وایقاع ایدوب • مقصود
صانع کامل الابداع که دوام عالم وبقای انواعدر حاصل اوله • ودخی
معلوم اولسونکه بو قوتک افراطندن حاصل اولان مضرات دینی ودنیائی
وتبعات صوری ومعنوی شهوات اکل وشربدن اضعاف ومضاعفدر • زیرا
بو قوتک اکثر ناسه تسلطی افزوندر • واکثر افراد ادمینک بو لذت نیلنه میلی
وترکنه قلت صبری حددن بیروندر • لابد حکمت اقتضا ایلدیکه افراطندن
مترتب اولان مضرات • واثام افحش واشنع اولا که عقلا وخاصه عاقبتی
ملاحظه ایدوب ابا وامتناع ایده لر • پس بو قوت افراطه مائل اولسه عقلا
بودر که ملاحظه اولنه که بو فعل حد نفسنده دنائت وخساستله متصف

اولدوغندن غیری نقدر مضرات وتبعات اکا مترتبدر • اما نفسنده خساستی
اندن ظاهردرکه مجرد دفع بهیمیه • وشهوت حیوانیه قضاسیچون برعضوکه حجب
الستری اکو نفسندن اکر غیریدن کشف ایدوب تلطخ قاذورات وتمرغ نجاسات
اختیار ایتمکدر • بیتکم بعض علما دیمشلردرکه الجماع ادخال مبال فی المبال
وبعض اصحاب فحش ومجون دیمشدرکه قطعه صمدت لها وجنح اللیل داج
یا حطف للطریدة من عقاب • واولع بالمباعر من قراد • واوقع فی المقاذر من ذباب
ومضرات وتبعاتی نیجه قسمدر • زیرا حرام محظور • وموجب آثام ومخذو راسیه
نعوذ بالله که جسمه ودینه وعرضنه وماله ضرر محض ایدوکی اظهردر • واکر
حلال ایسه بنه مبالغه وحد اعتدالدن تجاوزی که کلامنز اندهدر • موجب
نقصان قوت وانتهاننک جسم واضرار دماغ وعقل • ومؤدی نقصان کسب
وفضایل وکمالاتدر • ودخی معلوم اولاکه افراط قوت شهوت وقاع اوج
طریقله اولور • اولکی طریق که غایت خبث ونهایت معصیت وظلم وحددن تجاوز
وتحدی وافراط قبیح ارتکابنه ترقی وتخبطدر • اولدر که قضای شهوتده
محل طبیعیدن که امکان حلالله موصوفدر تجاوز ایدوب یا کمال الجهل وخباثتدن
وطی حیوانانه مرتکب اولور • لعنت وغضب حق وطعن وملامت خلقه مظهر اولور

یاخود

یاخود افراط شره وشوق وعما وعمه شهوتندن مجامعت غلام که شرعا وعقلا
محظور وحرامدر • ایتمکله مستحق عذاب وملام اوله • وحدیث نبوی علی
مصدره الصلوة والسلام • واردا اولمشدرکه • ان اخوف ما اخاف علی امتی
عمل قوم لوط • اخوف مخوفلرک دیمکدر • پس اسم مفعولدن افعل تفضیله علماء
صرف مفعولدن افعل کلمکده ضعف اثبات ایدرلر • بعض شراح حدیثی ذکر
ایتمش که کانه جناب رسالت پناهیکه رحمة للعباد • وافصح ما نطق بالضاد در
بوفعل شنیعدن تحذیرده که کمال قباحتله مشهوردر • عمدا برلفظ ایراد بیوردیکه
تمام فصاحتدندر دورزدرکه • دالله مدلوللر اراسنده مناسبت ولسان زمزمله
دخی تحذیرده مبالغت اولنمش اوله • ودخی حدیثده وارد اولمشدرکه اقتلوا
الفاعل والمفعول به • ایکنجیسی اولدرکه نسادن عقد وملک سببیله حلال
اولن مرتبه دن تجاوز ایدوب • زنای حرامکه کبایر فواحشدن • اکا مرتکب
اوله بو دخی اگرچه کبیره وفاحشه در • لکن اولکی فعل بالکلیه موضع طبیعیدن
دور • وامکان استحلالدن مهجوردر • ومفعول به اولن شخصه ضرری
اکثر واوفردر • زیرا مصب ماء مهین • ونطفه نا پاک لوطی ظالم ولعین
اولمغله فساد تمام عارض اولمق مقرردر • وعرضی وناموسی کلیا منهدم وزیر وزبر

اوّلغله ظلم و عدوان اولمقده فعل زنادن اکثر و حرمت و قباحتده اندن
اکبردر. اوچنجی مرتبه تکثیر منکوحه و توفیر جواری و سراری ایتمکدر. هر
چند شرعده تعدّد منکوحه ده جایزدر. لکن قسم و نفقه امثالنده مساوی
طوتمغله مشروطدر. و قرآن عظیمده فان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة
بیورلمشدر. پس وجوب واحده نفس عدم عدله تعلیق اولنمیوب خوف عدم
عدله تعلیق اولنمشدر. پس برکمسنه کندویه عدل ایده مامک احتمالن رؤیت
که خوف اندن عبارتدر. موجب نص کریم اوزره اکا واحده ایله اکتفا واجب
و بردن ارتوق حرام اولور. مگر کم کندونک عدل ایتمسنه جازم و فی الجمله
جور احتمالی منتفی و منعدم اوله. انک حقنده تعدد مجوزدر. و تکثیر رخص
و افراد انسان خصوصا بو اعصار و امصارده خوف ظلمدن معرّا و مبرّا
و عدل الممتنی مقرر و محقق اولمق دائره امتناعده و درجه استحالیه قریبدر.
نسای منکوحه ده طلب تعدد و اتسلی مجرد قوت شهوانیه یه اطاعت اولمغله
حال انکه عدل ایتمکه قادر اولمیه. و منکوحه سنه ادخال غم ایتمامک ایچون واحده
ایله قانع و صابر اولسه اجر و ثوابدن مالک حظ وافر اولمسنه علمای شرع تصریح
ایتمشلردر. پس طالب فضائل و مجتنب رذائل اولنلره لایق و مناسب بل لازم

وواجب

و واجب اولدرکه بو جمله افراطلردن اجتناب و مرضی عقل و شرع اولن مرتبه ایله
اکتفا ایدوب کسب اجر و ثواب ایده لر. و علمای اخرت اگرچه بو مسئله ده اختلاف
ایتمشلردرکه باب نکاحده دخی زهد ایلیوب مثلا زیاده یه قادر ایکن قدر
مالابدّ و دفع ضرورت مرتبه سیله اکتفا ایتمک ثواب و فضیلته مشتمل و مأکول
و مشروب و ملبوسده اولن زهد کبی بو زهد دخی درجات کمال و قبوله متصل میدر
دگلمیدر. بعض مشایخ جمله دن سهل بن عبد الله تستری ذاهب اولدیلرکه
باب نکاحده زهد معتبر دگلدر. زیرا سیّد زاهدین و سند عابدین شمع بارگاه
اصطفا محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم تسلیما امر نساده زهد ایله
عمل بیورمدی. بلکه منکوحه اتّشدن زیاده طقوز ایدوب سریه دخی اتّخاذ
ایلدیلر. اگر باب نکاحده زهد افضل اولیدی اول حضرتکه احوالی افضل ایله
عمل و اولی و اکمل ایله اخذدر. انی ترک ایلمسه لر ایدی. اما جمهور مشایخ و
عامّهٔ زهّاد ذاهب اولدیلرکه بو خصوصده دخی زهد ایلمک یعنی زیاده تمتع
و ترفه و نسا و جواری حسنا ایله تنعّم و تفکه ایتمکه قادر ایکن دفع ضرورت
مرتبه سیله اکتفا ایلسه مثاب و مأجور اولور. زیرا هر چند منکوحه و سریه
حلالدر. اما انلر انس و اشتغال مانع تحصیل کمال و توجه و اخلاص رب ذی الجلال

اولمق ممکن واحتمالدر. اما افراد معاشرت وجمع الحاضرا ریدن وعقل وعلم
اتمه سی مقرردر. ورئیس ابن سینادن منقولدر که دیمشدر. منیك نور عینك
وقرة ساقیك والامر الیك. امام غزالی قدس سره قوت شهوتی عامل خراج مسرفه
تشبیه ایدوب دیورکه نته کم عامل خراج که محبت کثرت صرف واخراج اوله. اگر پادشاه
طرفندن مطلق التصرف ومحاسبه وغضب سلطاندن وزیردن بی تقوی وبی
تخوف اوله جمله اموال رعایایی اخذ ونهب ایدوب مراداتنه صرف ووهب واخراج
وجمله رعایا وبرایایی اسیر واحتیاج ایلر. کذلك قوت شهوت دخی حاکم مطلق
ومتصرف ومستقل اولوب سلطان عقل وتمیزدن بی خوف وخشیت. ومطیع
فضیلت تقوی وعفت اولمیه خزائن بدن انبار جوارح واعضاده بولدوغی
مواد غذا وکیموسات محموده‌یی جمله مهمات ومشتهیاتنه صرف ایدوب اعظام
واعضایی ضعیف وناتوان وعساکر قوایی دماغیه یه ضرر وزیان ایلر. واگر
مقتضای سلطان عدالت وتدبیر وتوفیر وزیر عقل اوزره صرف وبذل
ایلیه. شول عامل مستقیم کبی اولور که مال خراجی استیفا. واخذ ورعایت مصالحه
ایفا وبذل ایدوب لشکر آسوده وکشور معمور ورعایا منتظم الاحوال وخزینه
موفور اولور. ونیجه کمسنه لر خلفا وسلاطین ماضیه دن اسراف جماع اتمکدن

امراض

امراض صعبه یه مبتلا اولوب مبادی واواسط عمرده هلاك اولدیلر. تدبیر حذاق
واطبا نافع واستعمال معاجین معتبره مفید ودافع اولمدی. وملاحظه اتمك
گرك انسانك تحصیل شهوت وقضای نهمتده بری بریندن تفاوتی همانا اطعمه
دفع جوع وسد خلت اتمکده تفاوتی کبیدر. پس برکمسنه نك مسکنده خاتون
یاسریه حلالی اولدوقده شکره مجرد ذوق وتلذذ ایچون بیرون خانده اولان
ماده یه طمع واستشراف اتمه سی همان اتمك کبیدرکه برکشینك مطبخنده طعام مطبوخ
حاضر ایکن انی قویوب غیر قپودن دریوزه طعام وخواهش غذا ایده خصوصا
صاحب خانه صاحب جمال وصاحب ذیل غنج. ودلال اوله. میل بیرونه
محض سفه وعین جنوندر. نتکم ظرفای عجم دیمشلر بیت بایاری روبی اگر در خانه
باشد کسی. وافراط شهوتدن برقسم مذموم دخی عشق غلام براعتدال وزن
صاحب جمالدر. زیرا بو عشقده تحصیلی قضای شهوتی برماده معینه یه حصر
ایدوب البته بو هر حال بو محلدن تحصیل مرام نفس نافرجام تعیین والتزام اتمکدر
وبو حالده مفاسد مضراتی بحساب وتحصیل کمال وسعادته مانع من کل بابدر
ولکن ناگاه ابتلا اولنسه علاجنه اعتنا لازم. ودفعنه تدبیر واجبدر. زیرا کاه
اولور تمام غلبه واستیلا ایدوب یا زوال عقل یا هلاك بدنه مؤدی اولور. و

مناسب علاج اولدرکه قادر اولدقجه جانب محبوبندن فکرنی صرف ایدوب
علوم شریفه • وافکار لطیفه وصناعات خوش آینده • ومصاحبت علمای صاحب
فهم • وفضلای خوش طبع طرفنه دوشلر • واشعار عشق انکیز وحکایات
عشاق شوق آمیز خسرو وشیرین • ولیلی ومجنون استماع ایتدرمیه‌لرکه موجب
تذکر وتهیج مادۀ عشق وسودا اولمیه • وموضع حلاکه جمیع امتکله اخراج منی
متعضن غایت نافعدر • وسرزنش وتعییر • ومذمت عشق ومعشوق وکشف عیوب
ایتمک دخی مفیددر • وبو عشق وهوانک غالبا سببی نظردر • ونظر نامحرم اکر زن
صاحب جمال اکر غلام بر اعتلالدر • اهل دین وطالب کمال اولنلره درد مهلک
ومرض قتالدر • اینچون حدیث شریفده وارد اولمشدرکه النظرة سهم مسموم
من سهام ابلیس قطعه دیدن زلف وخال نامحرم • دانۀ کید ودام تلبیس است • هر نظر ناوکیست
زهر آلود • که زشست وکمان ابلیس ست • وحضرت عیسی دن مرویدر علیه السلام که
ایاکم والنظرة فانها تزرع فی القلب الشهوة وکفی بها فتنة بیت زنهار اتمه چهرۀ
نامحرمه نظر • زیراکه چشم قلبکه تخم فساد اکر • وحضرت داود سلیمان نبیه
علیهما السلام نصیحتده بیورمش • یا بنی امش خلف الاسود والاسد • ولا تمش
خلف المرأة • اسود مار سیاهدر • وفقیر ایدرین ظاهر اول ایام خوب فرجام فتنه وفساد

غلامدن

غلامدن پاک وطاهر ایدیکه حضرت داود نصیحتده غلام اردنجه کیتمک ذکر
بیورمدیلر • اما شمدیکی زمانه کوره دخی الحاق اولنوب دینسه‌که امش خلف
الاسد والاسود • ولا تمش خلف المرأة والامرد بعید دکلدر بیت همنشین
اولسه برادم اسد واسودله • یکدر اندن کا اوله همخانه زن وامردله • اکر طالب
طلب عافیت • راه کذارلرده غلام خوب صورت یا زن حسنا وپر زینت کورسه
نظرۀ اولی معفودر • اما نفس طالب وشره وحرص غالب اولوب زن وپسر طرفنه
تکرار نظر ایتمک دیلرسه علاجی اولدرکه ملاحظه ایلیه‌که تکرار نظر داخی جین
کبیدر • ولا شکدر دطلب وحرارت حرص فزون اولسه کرک • تحصیل شهوته
اقدام ایدرسه عدم حصولی احتمالی • بلکه مشقت مهانت وذل وفضاحت
احتمالی مقرردر • وشهوت حرام حاصل اولور نعوذ بالله تعالی صغیرن کبیره مودی
ودواعی فواحشه مفضی اولمغله بو کن خانۀ عرضی ودینی خراب • فردا مستحق
عذاب وعقاب اولسه کرک • اکر حاصل اولورسه هم مصیبتله دوزکاری
کذران • وچشم ودلی حسرتله جانب حرامه نکران اولور • واکر اقدام تحصیل شهوت
وسعی اقتضای آرزوی بدهمت ایتمزسه تکرار نظردن حاصل اولان میلی قلبدن
ازاله • وسیلاب آرزو • واقتضای جانب آخرت اماله ایتمک غالبا محتاج رحمت

اولسه گرك • ونفسده بقيهٔ طلب وحسرت قلسه گرك • ونظر تكرار اولدقجه
نفس پای دركل ونجات خلاصى مشكل اولسه گرك • اگر اولدن لجام نفس
توسنى كشيده وسهام زهرآلود ابليسى نارسيده ايلرسه قلبى جراحت وكشا
آرزودن اولمسى مقرردر • وچنانكه نظرهٔ ثانيه دن منع اولنمق عبادتده حلاوت
بولمغى مفيددر • عزيزلر تجربه قلمشلر • وحديث شريفده دخى بو وعده مذكوردر
واگر نظر اولنيده منظور تمام تشخص اولمیوب نفس اعادهٔ نظره وتحقيق حسنه
ويسر ايتمكه حريص اولورسه ملاحظه ايلسون شايد بو منظور وسمهٔ جمالدن
عارى • وپردهٔ قبح وبدشكللكده متوارى • پس اعادهٔ نظر محض زحمت بيهوده
وعبث صرف ايچون فرسوده اولماغه متوقع اولنكبى حليهٔ حسن وجمال ايله متحلى
ونفس حليه سنه طلب وآرزوده • متجلى اولورسه عدم حصول احتمالى باقى • ونفس
راحت ايكن هزار مشقت وعنايه • وملامت وبلايه ملاقى اولسه گرك • انشاء الله
بو ملاحظه عاقلى دام نظره بسته • وزخم تير شهوت ايله خسته اولمغه مانع • و
اولى ايله كه فى الجمله مرخصده رقانع ايلر اگر بر حال نفس طالب وآرزو غالب
اولوب نظرهٔ ثانيه وثالثه ايله مبتلا اولورسه سعى ايلسونكه تتابع نظر ايله
عشق دكن ويسر دامنه طوتلمیه • وحسب حالى بو قول اولميه كه بيت چو تقدم

اول

اول عذاره اولمغى مبتلا • پرهيز ايتمدم صوبيه بيمار اولمغى • بلكه يك نظرى ندامت
واستغفار طرفنه راجع • وحمايهٔ بالى بو رباعيه ساجع اولسونكه • اى دوست
رضا بحكم يزدانى ده • دور راه خدا داد مسلمانى ده • چشمش چو جنب شد زرخ نامحرم
غسلش تو زگريهٔ پشيمانى ده • اما بعض سالكلر ديرلركه كما هى عشق مجازى قنطرهٔ
عشق على التحقيق • وصور حسنه الايش شهوتدن پاك اولنه شهود جمال مطلقه
طريق اولور • ومشايخ اهل تصرفدن بو حال الله موصوف وبو عشقله معروف
اولنلردن شيخ اوحد الدين كرمانى وشيخ عراقيدر قدس الله روحهما • و
مولانا عبد الرحمن جامى بو مقدار اوايل سلوكنده بو باده دن سرخوش • و
بو ميخانه دن جرعه كش اولمشلر لكن عاقبت بو حالدن نهى ايتمشلر • وديمشلردر
بو رباعيده • رباعى • از لطف قد وصباحت خد چكنى • وز سلسلهٔ زلف مجعد چكنى
از هر طرفى جمال مطلق تابان • اى بيخبر از حسن مقيد چكنى • لكن بو طريق غايت
صعب ودقيقدر • سالك الايش شهوت • وصفات بشريه دن تمام پاك اولمش
اولمق • وبونده مجاهدات اقصى الغايه اشبا ايتمش اولمق گرك • والا نفس وشيطان
مكر وفريب ايدر • ومبتدى طالبلرى اسفل السافلين طبيعته قريب قلور • ومشايخ
متقدمين طالبلرى مصاحبت احداثدن كه نوجوانلردر بغايت منع ايتمشلردر

ومریده اندن مضرت نسنه یوقدر دیمشلردر • وروایات صحیحه وارددرکه
حضرت رسالت پناهی حضورنه صلی الله علیه وسلم قبایل اعرابدن بر طایفه
تعلم دین وتحصیل یقین ایچون کلدیلر • ارالرنده برجوان وارایدی که چهره سنده
آثار صباحت ظاهر • وروی خوبنده لمعه حسن وملاحت باهر ایدی • حضرت
فرمان بیوردیلر که ظهر مبارکلری طرفنه کچوب مقابلده اوتورمیه • مسلم
پاک اعتقاد قتنده بونک امثالی امته تعلیم وارشاددر • والا مسندنشین وحی
وعصمته احتمال میل بشریت محالدر حکایت اولنورکه ارشادپناه خواجگان
سلسله سنده خواجه عبیدالله که سر علم وولایت • وارشادی زماننده مسامع
وسلاطین وامرا واساطین علمایه قوت نصرت ولایتدن آستانه ارادتنده بنده
درکاه ایدی • اواخر عمرنده ضعف وفتور شیخوخت • وهرم سببیله اکثر زمانده
یاتوب مرید ومخلصلری اعضا واطرافنی اوارلر ایدی • اتفاق بر کون بر محب
او وارکن بر ضرورت ظاهر اولنوب • فالقوب بر صاحب جمال اوغلی وارمش
اکا او دیوامر ایتمش جوانک کفی • پای خواجه یه مماس اولیجق فی الحال ایاقلرینی چکوب
باشین قلدوروب اصحابنه خطاب دیمشلرکه • نیچون ایاغمی چکدوکم بیلورمسز
بو جوانک کفی پایمه مماس • وحرارت دستنه نفسمدن احساس اولیجق • بقیه بشریت

مصرع باجان همه درآید وباجان برون شود • مقتضاسیله نوع تلذذ دغدغه
واقع اولدی • پس آکاه اولک بو فقیر • بو قدر مجاهدات وریاضات که مدت عمرده
حاصل • وحالا شیخوخت • وهرمدن بو مرتبه یه واصل اولمشکن • هنوز داعیه میل
بشریتدن اثر باقی • ونفس نافرجام جرعه جام هوایی ساقی اولدیغلرده • شباب
وقوت کامل • ودرج دکوهر هوا حرفلرین شاملدر • ساده رولر مصاحبتی نه مرتبه
محبت امین • ونه درجه ده فتنه انکیز اوله • زنهار زنهار بو طایفه دن دور
قلمق کیمی خیزان • واتش ابدن نجه کیمی کریزان اولک مثنوی چو دیده بدید ارکرد
نکردی چو مستسقی از دجله سیر • چو خواهی که قدرت بماند بلند • دل ای خواجه بر
ساده رویان مبند علاج بطالت وکسالت هرچند بطالت وکسل مذاق جهالده سامان قند
شهد وعسلدر • نته کم ماجینلر دیمشلردرکه ان البطالة والکسل • احلی مذاقا
من العسل • لکن عقلای عاقبت اندیش • وسعادتمندان فضیلت کیش قتنده • سم قاتل
امر • وزهر هلاهلدن اضردر • زیرا حرمان سعادات جاودانیه یه مفضی • و
بطلان مرادات دوجهانیه یه موئدیدر • اما حق معاش وامور دنیویه ده ظاهردر که
توانی • وتکاسل ومباشرت اسبابدن تقاعد وتغافل • موجب اختلال احوال
وانقطاع امانی • وآمال اولدوغندن غیری هلاک شخصه وانقطاع نسله موئدی

اولور قطعه رزق تو گرچه بیگمان برسد • شرط باشد بجستن از درها • ورکسی
بی اجل نخواهد مرد • تو مرو در دهان اژدرها • اما امور آخری • وانتظام زاد معاد
خصوصنده بطالت وکسل • وترک اجتهاد وعمل موجب حرمان قرب حق • وموت
خیبت وتقرب فیاض مطلقدر • وفوت فوز درجات نعیم • ومستوجب طرد وبعد
ودخول درکات جحیم • اولدوغی قرآن عظیم • وفرقان کریم • واحادیث نبی رحیم •
وآثار اصحاب واولیا • ومشایخ ارشاد وتعلیمدن • اکثر من ان یحصی واشهر من ان
یخفی در • وآیات قرآن • ووعد ووعید فرقانه تأمل اولنسه • جمله مواضعده
جنات فاخره • وفوز سعادات دار آخره • سعی واجتهاد وعمل ایله که ترک بطالت
وکسلدر • وعده بیورلمشدر • نتکم بیورر لیس للانسان الا ما سعی • وان سعیه
سوف یری • جزاء بما کانوا یعملون • جزاء بما کانوا یکسبون • لها ما کسبت وعلیها
ما اکتسبت • ان الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا • الی غیر ذلک • وهیچ بر موضعده
بی سعی وعمل محض موهبت ولطف ازل • سبب دخول جنت ونجات جهنم اولدوغی
تصریح بیورلمدی • اما امور دنیویه ده توکل ایله امر حقدرکه • وعجبدر که عامهٔ انام
واکثر عوام • امور آخرتده توکل ایدوب حق جل وعلا کریم • غفار الذنوب رحیم
ستار العیوب دردیو ترک اجتهاد وعمل • واختیار بطالت وکسل ایدرلر • وبعض

شعرانك ظواهر اشعارن حجت ودلیل • وهجوم معاصی • وترک طاعه محجه وسبیل
ایدرلر • خوب فرجام • وتقوی ایله عمل ایله ونیک ونام اول دیسك بیت
درکوی نیک نامی ما را گذر ندادند • گر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را • دیرلر
ومست نی پرست اولمه دیسك • بیار باده که در بارگاه استغنا • چه پاسبان
وچه سلطان چه هشیار وچه مست • دیو جواب ویررلر • وشرب خمر حرام
وشغل فسق وآثام • ایدرکن • بیت چو پیر سالك عشقت بمی حواله کند • بنوش منتظر
رحمت خدا میباش • دیو ابیات اوقورلر • اما اهل تحقیق اولنلر • ودیدهٔ
بصیرتلری کحل توفیق بولنلر قتنده • بو رجا ممدوح وتوکل مقبول دکلدر •
معاذ الله بو بلکه بر درد جانکاهدر • که اهل تحقیق قتنده غرور بالله بوندن
عبارتدر • وقرآن عظیم وتنزیل کریمده • ولا یغرنکم بالله الغرور بیوردوغی
بوندن عبارتدر • وبکا اشارتدر • اما امور دنیویه ومعیشت وتحصیل اسباب
جاه ورفعت • وتکمیل ادوات عز ودولت ایتمکه اصلا کرم حقه اعتماد • وتوکل
اعتقاد ایتمزلر • بلکه سعی ایدرلر • اگر عشر عشیرین امور آخرت وقرب حق ایچون
ایتسه لر • کبار اولیا وعظام اصفیادن اولورلردی قطعه گر بنودی امید راحت
ورنج • پای درویش بر فلك بودی • ور وزیر از خدا بترسیدی • همچنان کز ملك

ملك بودی • تجار جمع بضایع • وکسب ارباح ایچون قطع بوادی • وسیر ممالك و
افتحار مخاوف • واختیار مهالك ایلر • وارباب حرف وصنایع شبکاری وروزکار یلرن
برساعتین ضایع ایتمزلر • وسپاهی تحصیل تیمار • واخراج مال غنیمت ایچون ترك
سروارتکاب خطر ایدر • بو جمله تسویلات نفس اماره وتخیلات شیاطین مکا یدر
دندر • پس عاقله لازم درکه تکثیر دنیای فانی • وتوفیر مال بی ثبات ایچونکه
جمعنك صوکی تفریق • وتحصیلنك عاقبتی تضییعدر • سعی واهتمامی قویوب
تحصیل زاد سفر معاد • وجمع اسباب استراحت یوم التنادا ایچون اهتمام واجتهاد
ایده • ویقین بلهکه نی سعی واجتهاد • مراتب عالیه تحصیل ومثوبات باقیه تکمیل اولنمز
بیت دهقان سالخورده چه خوش کفت با پسر • کای نور چشم من بجز از کشته
ندروی • وبوندن دخی اعتبار اولنمزمی که ادنی رفعت دنیوی • واستراحت
لذات مجازی • طریق تحصیلنده هزار سعی • ومؤنت اولمینجه حاصل اولمز • ملازم
بر منصب اولمینجه هزار تکاپوی • ونیجه دفعه بذل آب روی ایتمك • وسپاهی بو
تیماره چقنجه هزار خدمت وبذل سر وزر قلمق کرك • وبر فاسق بر زن وغلامدن
تحصیل مرام • نفس اماره خود کام ایدنجه نیجه خرج وسعی ایلر • پس مراتب اخرویه
سعادات حقیقیه • ومنازل ومقامات عالیه درنی سعی وعمل صالح اوله • ومرد

اکابطالت وکسل ایله نیجه سنه واصل اوله بیت چو لذات مجازی با بصد محنت
کی حاصل • سعادت حقیقی را چکونه رایکان یابی • وحالا کسب وتوانی
ومراتب اخرتده مجرد امال وامانی • روزکارن ضایع وراحت ودعت جسمانی
ولذت غفلت آمیز جهان فانیه یه قانع اولان بر تقدیر تسلیم که عذاب
الیمدن سلیم اولمغون • جریده سیئاته رقم عفو وغفران چکاله • ومزرع آثام
معاصی سنه تخم صفح سبحانا کله • اما اول مراتب علیه ومواهب سنیه که اصحاب
سعی واجتهاد • وعمال رب العباد اولنلره • انعام واحسان اولنسه کرك • وقوموا
الی الجزاء اعمالکم • وهنیئا بما اسلفتم فی الایام الخالیه • بشارتیله مثوبات و
مقامات عالیه بخش اولنسه کرك • اول وقت تحسر وتحزنی نه مرتبه اولسه کرك
ونداء لقد فرطت فی جنب الله اندن نه قدر چقسه کرك مثنوی قیامت که نیکان
با علی رسند • ز قعر ثری بر ثریا رسند • تراخود بماند سر از ننك پیش • که کردت
برآید عملهای خویش • وممکنمیدرکه عمال بطال ایله اجر وفرد ده مساوی • ودرکاه
خدمتده دایم وقایم اولنلر بنکاه غفلتده ساهی ولاهی قلنلر ایله مرتبه ده موازی
اولنلر • حاشا وکلا • افنجعل المسلمین کالمجرمین ما لکم کیف تحکمون ع مرد ان کرفت
جان برادر که کار کرد مثنوی کروه فراوان طمع ظن برند که کندم نیفشانده خرمن برند

بران خورد سعدی که بیخی نشاند • کسی بر دخرمن که تخمی فشاند • پس جان پدر
بو کن اعضاده صحیح • و قوت برجای و فرصت باقی • و روزکار مدد فرمای
ایکن • کوشش مردانه ایله و کسب اعمال صالحه سعی و اجتهاد قل • والا که فردا مرغ
روح قفس بدندن طایر • و قالب قلبدن جدا ساکن مقابر اوله • زمان عمل کچر
و فرصت کار الدن کتدر • و فرصت ضایع ایدنلر • اول وقت تحسر ایدر • و ندامت
چکر • آه از کار کن بسی روزکار نیست • فردا که روزکار دراز ست کار نیست
چون بطالت و کسلک مضاری و سعی و اجتهادک منافع و مبادی معلوم عالمیان
و مجرب و آزموده اولمیاندر • زیاده اطناب کلام و تفصیل مرامه احتیاج یوقدر • پس
بو مقدار ایله علاج مرض حزن حزن بر الم نفسانیدر که انسانه مطلوب و محبوب
اولان نسنه نک زمان ماضیده فوت اولن • یا بر منفور و مکروه نسنه نک زمان
مستقبلده اولجغندن عارض اولور • و سببی غالبا مشتهیات جسمانیه یه
شغف و شره و مستلذات بدنیه حرص و طمع و زخارف دنیویه نک حصولی
و بقاسنه ترقب و تطلع • و امتعه فانیه جهان ناپایدارک وصول و دوامنه رجا
و توقع اولمقدر • بو مرضک علاجی تأمل و ملاحظه اتمکدر • اشخاص عالم کون
و فساد خیله ثبات و بقادن عاطل • و مرکبات عنصریه دن توقع و تطلب دوام

بیله

بنیه و خلود ترکیب اتمک اندیشه فاسد • و تصور باطلدر • و بو معنی عقل قتنده
اظهر من طلوع الشمس • و ابین من مضی الامس در • و اولکه زیور بقا • و خلود ایله
مزین • و کرد فنا کرد فناسنه قونمق مقرر • و معین سعادات و مراتب اخرویه و مرادات
و مطالب معنویه در • و سلطان روح سلطنت مملکت وجوددن معزول
اولمغین خیمه سی دنیا خرابه سندن بوزیلور • و اخرت جهانه قوریلور
نته کم مقدمه ده عیان و بیان اولمشدر • و دخی مرارا مقرر و محرر اولدیکه
سعادات اخرویه که خطه امکاندن بیرون و حوزه زماندن افزوندر • دست
نظر افساد و اضداددن دامن وجودنه یتشمز • و کرد تبدل و فنا رخساره ظهورینه قونمز
پس اکر عاقل طالبین بو سعادته مقصودر • و قبله آرزوسین بو مراداته مخصوص
قله • بو تمتعات زائله فانیه که سحاب صیف کبی زایل • و بریق سیف کبی خیال باطلدر
حیز اعتبار و محل طلبدن بیرون ایله • لا بد هیچ نسنه نک فقدندن محزون و
متألم • و هیچ نسنه نک حصولنه مهتم و مقید اولمز • و من سره ان لا یری ما یسوءه
فلا یتخذ شیئا یخاف له فقدا • و اول آزاده مرد کبی که شاه راه فراغته کیدردی
و بو نغمه ایله ترنم • و بو کلمه تکلم ایدردی بیت غم معدوم و پریشانی موجود ندارم
نفسی میزنم آهسته و عمری بسر آرم • لوح خاطری بر معدا نقوش آمال و امانیدن

سادة • وكردنِ همتی طوق غل وشوق ذل تعلقات فانیه دن ممکن اولدیغی
قدر ازاده اتمک کرک • که یأس عما فی ایدی الناس که غنای قلبی اندن عبارتدر •
حاصل • وقلب مضیق هموم واحزاندن فسحت سرای تسلیم ورضایه واصل اوله
اکر درسک تجرد تام • وقیود وتعلقاتدن بالکلیه خلاص اولمق نجن میسر
اولور • اکثر اهل عالم بو مرضله علیل • ومجرد وازاده اقل قلیلدر • بونا یدردر
نعم • هر امد بجهان نقش خرابی دارد • در خرابات بپرسند که هشیار کجاست •
لکن مالا یدرک کله لا یترک کله • اکر ازاده تمام • ومجرد مالا کلام اوله مز سه
باری یاران زمان وطلبکاران دوران کبی کندوکی بالکلیه حرص وشوق
وادیسنه صالمه • وجمعیت اسبابی • اسباب جمعیت خاطر صنمه • وبو اسباب واموال
ومنصب واقبالدن چار ونا چار ایرلمق مقرر ایدوکن ملاحظه قل • وتابوت حال
افراط طلب وشور وشغب فاسد وباطل • ونا ملایم حال عاقل ایدوکین تامل
وتفکر ایت • اولا که سموم هموم بادیه حیرت وجودکی حرق ایتمیه • ونسیم
عنایت یتشوب سفینه قلبک تلاطم امواج طلب دنیاده غریق اولمیه • بیت
دست وپایی بزن بچاره وجهد • که عجب در میان غرقابی • وعاقل ملاحظه
اتمک کرک که اسباب دنیا باسرها بر کمسنه یه حاصل • وبر کشی منتهای امالنه

واصل

واصل اولمق یوقدر • وهر نه مرتبه سعی وشتاب وجمع الات واسباب ایلسه دخی
زیاده متصور • واندن فوقی ممکندر • پس اکر قسمت روزی ومنصب ومرتبه دن
مقدر ومیسر اولنله قناعت واکتفا اولنمیوب کدایان طامع وحریصان نا قانع کبی
هرکون تحصیل جدید وندای هل من مزید ایده سین • دریای طلب نا ممکن
وصحرای تحصیل امر غیر متناهیه دوشمک لازم اولور • واکثر ناس ملاحظه
وانصاف ایلسه جاه ورفعت • واسباب ونعمت خصوصنده کندودن ادنی
بی حد وبی حساب بولور • وانلر بونک جاه ورفعته یتشمکی • وبونک نعمت
وعدتن تحصیل اتمکی کندولره محال • ودولت عظیم • وعزت جسیم عد ایلر •
پس انصاف ایدرکه انلرک حالنه نظر واعتبار • وکندونک نعمتنه شکر بیشمار
اتمیوب • کندونک فوقنده اولن اشخاص معدوده نک جاه ورفعت واسباب
ونعمتنه نظر ایدیب • کردنندن ردای قناعت ورضایی بیرون ایده • وهر لحظه
یا لیتنی مثل ما اوتی قارون دیه • بیت کاسه چشم حریصان پر نشد • تا صدف
قانع نشد پر در نشد • با انکه جمع مال ومنال • ونیل جاه وجلال دایما فکر و
اندیشه وسعی وطلبی صنعت وپیشه اتمکه موقوف • وهر ساعی وطالب وحریص
وراغب جمع مال ومکاسب • ونیل جاه ومراتب اتمکله موصوف دکلدر •

وچوق مشاهده اتدك جمع دنیا و ثروت و تحصیل جاه و رفعت ایتمکده جناب
مجد و ساعی اولینلر عفوا و صفوا مرادات و امانی و سعادات و کامرانیه واصل
اولدیلر و نیچه کز سعی و تعب و زحمت و نصب طریقن اختیار ایدیب انواع طرق
تحصیل دنیایه سالك و براری و بوادی حرص و غمده هالك اولدیلر بنه
مرادلری اولان دنیای دنی الکرینه کرمدی و سعی و زحمتلری هیچ نتیجه
ویرمدی بیت کیمیا کر بغصه مرده و رنج ابله اندر خرابه یافته کنج بلکه اکثر
بالغی موجب حرمان کوردك و زیاده حرص سعی ایتمکی مؤدی نقصان بولدوق
مصراع سخت میکیرد جهان بر مردمان سخت کوش پس عاقله لازمدر که صبر و قناعت
درکاهندن بالکلیه مردود اولمیه و اتش غم موجود و منقود ایله فته دماغ
بودود اولمیه بیت هست و نیست مرنجان ضمیر خوش دل باش که نیستیست
سر انجام هر کمال که هست اکر درسك بو مرتبه ممکنمیدر یا محال میسرمیدر
یا متعذر بو ایدورز تأمل ایله که اصناف خلق و اجناس ناسه نظر ایت و هم
بونلك اختلاف مراتب و تفاوت معایش مطالبه سنه ملاحظه ایله کورکه اکثری
قسمت دوروزینه قانع و راضی نهایت فی الجمله زیاده مطالب و متقاضیدر
اهل حرف و صنایع هر بری حرفت و صناعتنه قانع اولور تجار تجارتی انفع صنایع

دباغ و حایك دباغت و حیاکتی احسن الحرف و ایمن صنایع بلور حتی محنت نور
بالله تحتنکله ابتهاج و قواد قوادلغیله افتخار ایدر و هر کسنه کمال هنری کندو
صناعتنه مربوط بلور و فضیلتی کند و صناعتی تکمیل ایتمکه منوط قلور بنی هنر
اولکمسنه عد ایلرکه کند و صناعتندن ذاهل اوله و عاجز و قاصر اولکمسنه
بلورکه کندو حرفتنه جاهل قله کل حزب بما لدیهم فرحون بس ظاهر اولدیکه
مرداین ایله اکتفا ممکن و هر حالده صبر و قناعت متصور ایمش هر کلخنی دیمز که
بن البته حمامجی دایر بن بوله ین و هر مزد ور تصور ایتمز که بن هر حالده استاد
معمار اوله ین چونکه اصول معایش و مراتب و امهات احوال و مطالبنده بو مقوله
قناعتلر وار بس سن داخی حالکه قناعت و دایمه که راضی اول و ملاحظه و اعتبار
ایت عنان ارزوبی همان نفس اماره النه مطلق ویرمه که احزان و غموم
اجنده علی الدوام قلمیه سین و افکار هموم دنیویه ده الی الابد اسیر و مسخره
نفس شیطان اولمیه سین و فیلسوف عرب اسحاق کندی دفع الاحزان اد لو
کتابنده دیمش که حزن امر ضروری اولمیوب بلکه انسان انی سو اختیاریله کندوه
جاذب و فی الحقیقه کندو کندویه ابلام بیهوده ایتمکه راغب اولدوغنه
دلیل اولدرکه هر کسنه که بر شیئك فقدندن محزون و عدم حصولندن غناك دم

ملاحظه ایلسونکه البته نجه کیسنه وارد رکه اول شیء فاقد اولوب حصولندن
بالکلیه عاریدر ومع هذا اصلا انک فقداندن زاکانه حزن عارض ونه
الم طاری‌در اگر حزن ضروری اولیدی هر کیسنه دایما محزون اولیدی فرضا
برکیسنه برمنصبه واصل اولمدو عندن نا الم حکم نجه کیسنه وارد رکه اول منصب
اکا متعسر در یا متعذر هرگز انی طلوب ایدنمز وغمندن متأثر اولمز ودخی
برشخص برمطلوب مرغوبک فقداندن المرحکم ومختلر کوروکه تحریر وتغزیزو
اولنمز بعد زمان یسیر اول حزنی فراموش ایلر واول غصه نا له‌سندن خاموش
اولور بنه اصحابله احبابله ضحک وملاعبه‌یه باشلر وسرور ومطایبه‌لر ایدر
اگر حزن امر ضروری اولیدی بوندن زوالی ممکن اندفاعی میسر اولمیدی
پس معلوم اولدیکه سوء اختیارک جلب حزنده مدخلی وعدم تأملک حصولنده
تأملده وساطتی وار ایمش عاقل انی کندودن تأمل وملاحظه ایله دفع ایتدکه
قابل واعتبار وتفکر ایله رفع انمشی ممکن ایمش وجاهل بعد زمان ومقاسات احزان
اتدکدنصکره بهایم مثال نسیان ایدر صبر وسلوان اندوکی یرده عاقل اولدن
انجام وعاقبتن ملاحظه واخرن تفکر ایدوب زلال طبعی جوی صبر ورضاده جاری
وخار وخاشاک وحزن وعنادن عاری اولور قطعه ولیس یرد النفس عن شهواتها

من الناس

من الناس الا کل ماضی العزایم اذا انت لم تسل اصطبارا وحسبة سلوت عن البلوی
سلو البهایم وچون اسباب دنیوینک برکیسنیه بقاسی نا ممکن ونامیسوردر ودایما الدن اله
وتناول ایدیه اولمسی ازل آزالدن مقدور ودر اگر بر نعمت برکیسنه‌ده
دایم اولسه اول لاغیردن اکا نجه واصل اولوردی ملک برصاحبنده باقی
قلمق معتاد ایمش سه اول ملک ما لکنده نجه حاصل اولوردی عربیه ولو دامت
الدولات کانوا کغیرهم رعایا ولکن ما لهن دوام بیت چنانکه دست بدست
آمدست ملک بما بدستهای دگر همچنان بخواهد رفت پس زوال نعمت دیندن
ملول ومحزون اولمغی اکا تشبیه ایدرلر که برطایفه برمجلسده مجتمع اوتوردکن
برکیسنه بوترنج ویا بردسته گل کتوروب درمیان ایده هرکس برمقدار شمّ ایدوب
آخره ویره اتفاق بومقوله دست بدست اول شمامه تداول وهر کس صاحبندن
تناول اتمک اوزره ایکن برسینک النه وارد قده تمتعنه غایت مایل وراغب
اولوب کندویه مختص اتکه طالب اوله وصاحب شمامه الندن الوب آخره ویرمک
استیجک بوشخصک حزن عجیب وتأسف وتلهف غریب مزاجنه غالب اوله
ودیه که برمقدار المده طوتدوغم شمامه‌ی نچون المدن الهلر وبکا برمدت
الده اولمغله مختص ومنسوم اولمشکن نچون المدن طشره صالهلر وبومقوله

الموز استبن صاحبنه سفه اغاز ایدوب سقطلر سویلیه • وشمامه البدن الی
کمسنه غضبلو کوستروب سخطلر ایلیه • وبو شخصك اضطرار واضطراب و
تألم والتهابی اصحابنه نجه مستقبح ونجه مستهجن کلورسه • کذلك اسباب دنیای
فانی • والات جهان ناپایدارکه فی الحقیقه والمال والاهلون الا ودیعه
ولابد یوما ان ترد الودایع • مقتضاسنجه ودیعت امانتدر • بر متصرف ومالکه
صوری الندن الینوب اخره • ویرلدکده حزن وانکسار وتألم واضطراب اظهار
ایدوب بحضور اولن کمسنه نك فعلی شنیع وقبیح • ورد امانتده عین خیانتدر
ودخی ملاحظه اولنسه معلوم اولور که بو ودایعك الدن اله تداولی
وبریسنك اعطا واخذ تناولی موافق حکمت • ومطابق نظام بر عبرتدر •
زیرا انسوز بقای نوع ودوام نسل • وعمارت عالم وصلاح دودمان بنی ادم
میسر وممکن دکلدر • ومکلف الایام ضد طباعها • متطلب فی الماء جذوة نار
پس اکر هر مطلوبکه بزدن فوت اولور • انکچون غم جکرسوز • وهر مراده که ظفر بولمسوز
ملول ومحزون اولورسن • مطالب مرادات چوق • وهر برینك حصول دوامنه
امکان یوق • پس لازم کلورکه بز الام واحزان نامتناهیه ملاقی • بلکه حزن سرمدی
دایم والم دایمده باقی اولوروز • ودخی اکر قوت حرص وعمل امله تابع • وداده حق

وقسمت

وقسمت روزیه قانع اولورز • لوکان لابن ادم وادیان من ذهب لابتغی الیهما
ثالثا • ولا یملأ جوف ابن ادم الا التراب مقتضاسنجه الی غیر النهایه • وادی طلب
ونعبد پویان • ولسان حقهزده بو کلمه کویان اولورز • بت برمی نشود کاسه
سرها زهوس • هر کاسه که سرنکون شود پر نشود • فضلادن بعضی دیرلر ایدیکه
اکر دنیانك عاریتا اولدوغندن غیری هیچ عیبی اولمسه اهل همت اولنلره لایق
اولایدی که انی التفاتنه مظهر قلمیه • وتوجهین اکا روا کورمیه • زیرا اکمل رجال
واصحاب همم عوالی مجالس مردان ومحافل بزرکانده اولسه لباس عاریتی کیوب
کلمك اختیار ایدرلرمی • وجامه مستعارله که فی الحقیقه عیب وعاردر •
افتخار ایدر قبول ایدرلرمی نته کیم دیمشلر ع اهل دولت عاردر کیمك لباسی مستعاردر
چراکاه دهره نزول ایلمیه • هواسی عفند رصوتی بدکوار • قبای بقاسیله فخر ایلمیه • زینه
رداولور جامه مستعار • سقراط حکیمدن سؤال ایلدیلر که نیچون دائما شاد و
خندانسن • واوقاتك سرورله کذرانندر • وهرکز غم وغصه سکا مقارن دکلدر
جواب ویردیکه بن هیچ نسنیه تعلق خاطر اتمزنکه فقدندن محزون وملول
اولم • وهیچ متاع دنیایی مطلوب اتمزن که عدم حصولندن کرداب الم ومحنده
قلم • پس مقدمات که تقریر • ومقالات که تحریر اولندی عاقل لبیب انلری •

وتأمل ملاحظه • وعاقل فكر واذعانله انلرده تعمل ايدجك احزان وغموم

دنيويه ساحه قلبندن منتفي وشراره شر حرص وشين كانون سينه سندن منطفي •

اولوب زورق قلبنده امواج دریای غصه دن نجات حاصل اولور • وكنار

امن وامانه • وساحل جزيره فراغ واطمينانه واصل اولور • والله تعالى مفيض

التوفيق • وهادي الطريق علاج مرض حسد معلوم اولسونكه مرض حسد اعم اعراض

نفسانيه • واكثر امراض نفوس انسانيه در • بو مرض ایله اكثر نفوس عليل •

واندن نجات وخلاص بولنلر اقل قليلدر • نته كم حديث شريفده وارد اولمشدر

• ثلث لا ينجو منهن احد الطير وسوء الظن • والحسد • قطعه خواجه خلق دیمش

اوچ خصلت • بولمز راه نجات اندن احد • سوء ظن داخی تطير يعنی • فال بد

انما وجنیسی حسد • ودخی بویورمشلردر كه • دب اليكم داب الامم الذين قبلكم

الحسد • والبغضاء • يعنی سزدن اول كچن امم وطوايفده اولن درد سزه دخی

حركت ايتدی وسرايت ايلدی • واول حسد وبغض در وبو خلق تجنبت

صاحبنك دين ودنياسنه اضرار • ومتعلقنك كام معیشتنی امرار ایتمسی اظهر

واشهر اولدوغی چوندر • بو مرضك تحقيق ماهيت وحصول علت واسباب

وجود دانیت وطرق علاج وتدبيرات بر وشفا وتصحيح مزاج ائمه سنده

زياده

زياده تحرير ارقام وتقرير اقلام اولندی • ومن الله التسديد والتوفيق معلوم

اوله كه حسد اولدركه بر كمسنه ده موجود ومحقق اولن نعمتك اندن حصولندن

محضور ومتألم اولوب • زوالن طلب واراده ایلیه پس نعمتك اول شخص منعم عليه‌دن

زوالن طلب ايتمك اوچ نوع اوزره در • اول كيسي اولدركه مجرد اندن نعمتك زوالن

طلب ایلیه اگرچه اول نعمت كندويه كلمك ممكن وميسر اولميوب • كندو اول مرتبه‌دن

مأيوس ايدوكی مقرر ايسه • وبو مرتبه غايت خبث نفس واقبح مراتب حسددر • ايكنجی

اولدركه اول نعمت كندويه كلمك في الجمله ممكن ومتصور اوله • كلمدوكی وكلمجكی

مقدر ومقرر اولمجق باری محسوددن داخی زایل اولسه كه برابر اولسون انك بكا

فضيلتی ميسر اولمسه طلب وتمنا ایده • اوچنجیسی اولدركه نعمتك محسوددن

زايل اولمه سنی كندوده حاصل اولموق اميدنه طلب اوله • ومرتبه ثانيه اولكيدن

دون وثالثه دن افزوندر • واگر نعمتك اول شخصدن زوالن طلب ايتيوب بلكه كندوده

دخی انوك مثلی نعمت حصولن طلب وتمنا ایلسه اكا غبطه ديرلر حسد ديمزلر

وبو طلب وتمناكه غبطه در • امور دينيه‌ده ایسه محبوب ومندوبدر • اگر امور

دنيويه مباحه ده ايسه مباحدر • واگر نعمت حرام ومؤدی معصيت واثام اولنده ايسه

بو دخی حرامدر • خواجه نصير ايدر كه مرض حسد جهل ايله طمعك اجتماعندن

حاصل اولور • زيرا جميع خيرات وجمله مقتضيات بر شخصده جمع اولمق حين
امكان ودايره تيسيردن خارج • وتغير قسمت حق وازاله نعمت خلق مرتبه استحاله
وامتناعه داخل وواصل در • پس اگر حاسد بو نكته يه عالم اوليدي محنت حسددن
سالم اوليدي • وكذلك نفسده غيرلرده كي نعمتلره طمع تام ولي غايت
وحرص بي منتها ونهايت اولميديدي • نفس محنت حسده مبتلا اولميه ايديدي پس
معلوم اولدي كه حسد بو ايكي خلقدن متولددر • وانلرك نفسده غلبه سندن
متأيد اولمش • وچون مطلوب حسود كه نعمتك آخردن زوالي وانتقاسي و
واحسان حقك خلقدن انقطاع وانتهاسي در • وحق نعمتي خود نا منقطع
وفيض واحساني قوسي خلقدن سد اولنمق ممتنعدر • پس حسود متصل غم والمدن
تهي ومادۀ غيظ وغضبي نا منقطع • ونا منتهي اولمق لازمدر • والحسود لا يسود
ديدكلرينك معناسي بودر • ودخي اقتضاي حكمت ومعلوم نظر اعتبار وتجربت
اولنان اولدر كه حسد حسودك محسودك ازدياد نعمت وارتفاع دولتنه سبب
وداعي وكندونك ادبار حال وافناء جاه وماله ساعي اولور • زيرا ما الحسد
فعل حق جل وعلا يه در • وانتقاض وقسمت قسام ازليه يه دخل واعتراضدر
ومحسودي كاهه كه مظلوم در جفا • وايرا اندوكي سببله بدبخت ومشئوم

وبعض

وبعض افاضل بو معناده بويورمشدر **قطعه** الا قل لمن كان لي حاسدا
اتدري على من اسأت الادب • اسأت على الله في فعله • لانك لم ترض لي
ما وهب • فجازاني بان زادني • وسد عليك وجوه الطلب پس غيرت الهي وحكم
حكمت نامتناهي اقتضا ايدركه بازار حسد كاسد اولوب امور ادبار وبلاده
وبازار محسود پر سود اولوب احوالي دائما اقبال وزياده اوله • پير هراة خواجه
عبد الله انصاري قدس سره العزيز • مسجعاتنده بويورركه • هركه دانست كه
قسام ازلي در قسمت وظلم وخطا نكرد از حسد برست **بيت** چون كه ظلم ايلمدي
قسمنده قسام قضا • حاسد دون نه ايچون ويرميه اول حكمه رضا • وامام
غزالي قدس سره بويورركه • حسدك اسبابي موجبه وعلل مستقله سي يدي نسنه در
اول عداوت تعزز **ثاني** تكبر **ثالث** تعجب **رابع** خوف **خامس** فوت مقاصد **سادس**
حب رياست **سابع** خبث نفس ولوم طبيعت • اما عداوت بر شخص آخره عداوت ايلجك
انوك نعمتي زايل • وامر عاقبتي نكبته راجع وايل اولدوغين استر • مثلا بر كمسنه
آخره جفا واذا ايتسه لابد اول دخي اكا عداوت وبغض وحسد وكين ايدوب
انتقام طلب • وبلا ونكبتن تمني ايدركه مجرد تشفي نفس حاصل ايدوب • تا انتقام المغه
قدرت كله • پس عداوت ضعف ايله انتقامه مقارن اولنجق حسد متولد اولور

اما اکنجیسی تعززدر . اعنی محسود اولن کمسنه جاه و ولایت و علم یا حکمت یا مال و
ثروت صاحبی اولسه حاسد انوڭ تعزز و ترفعن ملاحظه و تأمل ایدوب
انوڭ تعزز و ترفعنه تحمل ایدمیوب نعمتنڭ زوالن طلب ایلرکه انوڭ نعمتی منقطع
اولیجق کندویه تکبر و ترفعی احتمالی مندفع اوله . اما اوچنجیسی که تکبردر .
اولدرکه حاسد محسوده تکبر و ترفع و محسود اکا تذلل و تضرع ایتمک استر . محسوده
واصل اولان نعمت و شرف حاسده تذلل ویروب . و بونڭ اکا تکبری بو طرفدن . نفسی
بو صورتدن متألم اولوب نعمت و شرفنڭ زوالن . و انڭ ینه تذللی و بونڭ تکبری
احتمالن طلب و تمنا ایدرکه مراد نفسنه واصل و صورت مترقبه سی حاصل اوله .
و بونڭ صورت سابقه ایله فرقی اولدرکه . انده مراد حاسد دفع تکبر محسوددر
حتی صورت تساویه دخی راضی در . و بو صورتده مرادی کندو تکبر ایتمکدر .
مساواته راضی کل زیاده متقاضی در . اما دردنجیسی تعجبدر . انڭ مثالی بو در که
کفار نکسار جناب رسالت پناهی یه خلعت نبوت ایله تشریف اولندوغندن تعجب
ایدوب . وانزل علیه الذکر من بیننا ابعث الله بشرا رسولا دیوب . شرف نبوتڭ
زوالن . و عدم حصولن طلب و تمنا ایدرلردی . امام غزالی اگرچه بویله بیوردی
اما نظره مجال واردرکه بو حقیقتده قسم ثانیدندر . زیرا کفره جناب رسالت

پناهه

١٥٠

پناهه نبوت شرفله عزت . و کندولره اطاعت و انقیاد لازم اولمغله خضوع و
ذلته متوجه اولدوغیچون . زوال نعمت نبوتی طلب ایدرلردی . اگرچه بو تمنانڭ
اظهارنده نفی نبوتی ادعا و دعوای نبوتدن تعجب ابدا ایدرلر . اما سبب حسد بو
تعجب دگلدر بلکه تعزز مذکوردر . اما بشنجیسی که خوف فوت مقاصد و مطالبدر .
انڭ ماده سی اولدرکه شخصین یا اشخاص . بر مراد معین و مطلوب مخصوصی طلب
ایدوب . هر برینه حاصل و جمله طلابه واصل اولمق احتمالی اولمیوب . تزاحم
حصولی قلوبدن تراحم انتفاسنه مؤدی . و تحاسد حدوثنه مفضی اولور . و بو
زوج واحدڭ خواتینی که ضرایط اطلاق اولنور کمال محبت و ترجیح زوجلریه
مزاحمه ایدوب محاسده ایدرلر . و ندما و مقربان ملوك و سلاطین . و تلامذهٔ
استادان اساطین . و بونلرڭ گبی کمسنه لر اراسنده اولان تحاسد جمله بو قسمدندر
اما التنجیسی که حب ریاستدر . انڭ موافقی اولدرکه بر کمسنه علم و کمال و یا جاه
و جلال . و یا ثروت مالده ریش عدیم النظیر . و یگانهٔ روزگار اولمق استر
بعضی ابنای نوع عنده کندویه مشارکت و اول تفرد ادعا ایتدوکی ذلینده مداخلت
هم ایلسه انڭ اول نعمتنڭ زوال و فناسن . و کندونڭ انفراد و بی نظیرلقده تفرد
و تقاعسن استر . لاجرم طلبه زوال نعمت مذکور قلبنده حاصل و حسود جنت

درجه سنه واصل اولور • و بونده هرگز عداوت و تعزز و تکبر • و خوف مطالب
مرغوبه تفکر اولنمش دکلدر • بلکه سببی محض نفاست و عین حب ریاستدر • و علما
آراسنده اولان حسد غالبا بو قسمندندر • اما ایدیجیسی که خبث نفس و لوم طبیعتدر
انوک دخی وقوعی کثیردر • زیرا بعضی اراذل ناسی کورورز بعضی اعالی و افاضله
لا عن شیء بغض و حسد ایدیب مجالسده انی نقص و ذمله یاد ایدیب زوال نعمتندن
فرح و شاد اولور • با انکه آرالرنده هرگز عداوت یا تعزز و تکبر • و یا طلب مراتبده
مشارکت احتمالی یوقدر • بلکه محسود ایله رأسا آشنا و مشاهده سیله اصلا دیده
کونظری روشنا اولمامشدر که • محض خبث نفس لئیمه و لوم ذات طبع خبیثندندر •
و بو مقوله نفوس صاحبی دایما معذب و ممتحن • و سایر کسنه لرک عزیز و رفیع
اولدقجه بو ذلیل و ممتهن اولور • زیرا حق تعالینک نعمت عامنه و کرم تامنه
بخل و شح ایدیب • بر کمسنه یه نعمت میسر • و عزت و رفعت مقدر اولدقجه بو محنت
و غمه کرفتار اولسه کرک • عالم خود ارباب جاه و نعمت • و اصحاب دولت و عزتدن
خالی اولجق دکلدر • و بو قسم حسدک علاجی عسیر • و بو مقوله مزاجک صلاحی
دوا پذیر دکلدر • زیرا سببی ذاتیدر خبث نفسندن ناشیدر عارضی دکلدر •
که سببنک رفعی ایله مرتفع و ماده سن دفع ایتمکله مندفع اوله • و کاه اولور که بو

اسباب حسدک اکثری بلکه جمله سی بر شخصده مجتمع • و بو مقوله حسد غایت
قوی و تمام منعقددر • و اکثر عداوت و محاسد ابنای زمانه آراسنده واقعدر •
اسباب کثیره متحقق اولمشدر • والله تعالی العاصم • **بیان مظان حسد** • اکثر حسد
و منافست امثال و اقران و اقارب و اخوان آراسنده اولور • و نقدر که بو طایفه
آراسنده رابطه و مشارکت آرتق اولدقجه • حسد و منافست دخی آرتوق اولور •
مثلا اهل مشرق اهل مغربه حسد ایلمز • بلکه بر ولایتدن اولسه لر حسدلری آرتق اولور
اکر بر شهردن اولسه لر دخی زیاده • و اکر بر محله دن اولسه لر دخی قوی اولور •
و کذلک ارباب علوم و صنایع کندو طایفه سنه حسد آرتوق ایدر • طلاب
علم سپاهیلره و تاجرلره او لقدر حسد ایلمز که بر برینه • و سپاهیلر و تاجرلر
دخی اهل علمه او لقدر حسد ایلمز • بلکه سپاهی سپاهی یه و طالب علم طالب علمه
و تاجر تاجره و دلال دلاله • حسدی زیاده ایدر • زیرا ذکر اتدوکمز اسباب
حسد عداوت و تعزز و تکبر • و طلب ریاست و مراد واحد اوزرینه مزاحمت دوق
اولور • و بو سببدندر که بنی عم و اخوان • و اکثر احوالده مشارکت اقران آراسنده
اولان حسد علاج کبر • و نقصان پذیر اولمز • بلکه آخر عمره قایم و محسود و موجود
بلکه مفقود اولدقدن صکره دخی باقی و قایم اولور • نته کیم شاعر عرب ذکر ایدر

قطعه ونحن بنو عم على ذاك بيننا • زرابى فيها بغضة وتنافس • ونحن كصدع
العص ان يعط شاعبا • يدعه وفيه عيبه متشاخس • واب ودولراسنده قليل
اولور • مگر كه غايت جاه عظيم صاحبى وصيت بلندطالبى اوله كه اطراف عالم
واصناف بنى ادمدن كندويه مقارب ومدانى • ومعارض ومساوى كلدوكى
كمسنه لره حسد ايليه • و بوجمله نك سببى حب دنيا ومافيهادر • زيرا مزاحم اولكفايت
انمیوب ضیق اوزره تنكناى جهان ومضيق دنيادر • اما دار آخرت ونعيم جهان باقى
انده مضايقه ومزاحمه يوقدر • وانوك مثالى علم كبى • مثلا بر كمسنه نك مطلوبى
معرفت ذات الله • وصفات الله • وساير معارف وعلوم اولسه • آخر طالبه حسد
ايلمز • زيرا علم ومعرفتده مضايقه ومزاحمه يوقدر • بو معلومه هزاران هزار
اولسه جايزدر • و بر معرفته نيجه كمسنه عارف اولسه ممكندر • وهر بوى معلومدن متلذذ
وفرحان • واخوك علم ولذتنه نقصان اولمز • بلكه كثرت عارفيله كثرت افاده
واستفاده • وانس وابتهاج زياده اولور • واعلاسى نعيم وسعادات آخرت مشاهده
جمال بيچون پادشاه كن فيكوندر • وانده هيچ مضايقه ومزاحمه متصور دكلدر
نته كم حديث شريف جناب رسالت پناهيده صلى الله عليه وسلم وارد اولديكه
انكم سترون ربكم كما ترون القمر ليلة البدر • لا تضامون تشديد ميم وتخفيفله

روايت اولنمشدر • تشديد روايتنده ضم لفظندن اولور • يعنى بعضكز بعضكزه
منضم اولمزسز نتكم رؤيت محسوساتده اولور • تنك مكانده پادشاه كذوان كبى
رؤيت مشاهده ايچون خلق صغيشوب بربرينه منضم اولورلر • تخفيفله روايتنده
ضيم لفظندن اولوركه ظلم معناسنه در • يعنى بعضكز بعضكزى سايتر • وضيق
مكان و رؤيت عديم الامكان اولدوغيچون بوى بريكوزى مانع ودافع
اولمزسز • على كل حال فسحت وسعت نعيم تجليه اشارتدر • وعدم مزاحمه دن
عبارتدر • وساير نعيم آخرت دخى بو منوال اوزرينه ضيق مزاحمه دن مبرا
وعدم كفايت ومضايقه دن منزه ومعرادر • پس طالب آخرت اولنلردن حسد
منتفى وكاسب علم ومعرفت وراغب زهد وعبادت اولنلرك كانون سينه سنده
شراره شر منافست منطفيدر • اول سببدندركه علما ومشايخ تعليم طلاب
وارشاد وتسليك اصحابه اتمكه حريص ومشعوف • واوقات شريفلرى دعوت وتكميل
مريدينه مقرووندر • نعيم علماء دنياكه انلره علماء سؤ ديرلر • ومشايخ اهل ارشاده
تشبيه ايدن مدعيلر اراسنده محاسدات ومنافسات ونفار ومنافرتلرى چوق
واقع اولور • زيرا قبله توجه وارادتلرى كسب حطام دنيا وجلب وتحصيل رفعت
وعليا واعتقاد • وارادات خواص وعوام • وتصدر وترفع مجلس لبس اكابر انامدر

دیو مطالب حسیسه ده مزاحمه متصوّر. و بر سینه اولورسه آخردن کیتمك متعذّر
و دخی غالبا حسد شرکا و برادرلر اراسنده جانب ضعیف و مغلوب. و ارباب
جاه و مکنت ایچنده ذلیل و منکوب اولنده اردوق اولور. و طرف غالبك
اکثریا چمن حالی نم نیم سلامتله طری. و خار و خاشاك حسد و منافسه دن
بری اولور. زیرا مغلوب استر که غالبك نعمتی مسلوب و رفعت و عزتنده
کندویه مغلوب اوله. باری لا اقل مساوی و معادل اوله که قلبنه انوك
غلبه سی المندن تشفّی حاصل اوله و دایما مغلوب غالبك ذکر مساوی و معایبنه
مشتغل اولور. مثنوی حسودی که بیند بلند از خودم. کجا بر زبان آورد جز بدم
نه بینی که دشمن بود در بیم. چو دوران فضیلت نهد بر ویم. مرا تا قیامت نگیرد
بدوست. چو بیند که در عز من ذل اوست. ذکر بقیة الکلام فی تطهیر القلب
و الجسد من داء المنافسة و خبث الحسد چون مقرّر اولدیکه حسد قلبه مرض عظیم و درد
صعب و داء الیم. ایمش پس انوك علاجی و دواسی علم و عمل اولور. اما علم
نافع و مفید اولدر که سابقا اشارت اولنان کبی تحقیق قلهسن و یقین بلهسن که
حسد دنیاده و آخرتده ضرر عظیم. و محسوده دنیاده و آخرتده بالکلیه ضرردن
عاری. بلکه حسدك سببیله انوك جانبنه دنیا و آخرتده منفعتلر سارو

ساریدر. اما آخرت که ضرر عظیم اولدوغی ظاهردر که قضای حقّه که حاکم
عدل و واهب فضلدر راضی اولموب دخل و اعتراض ایلدك. و قسمت ازلیکه
حکیم رحمان رحیم قوللری آراسنده ایتمشدر تعیب و تعییر ایدوب ردّ و انتقاض
دیلدك بوندن ارتوق کستاخلق اولور می. بو که بکز جریمه هیچ بنده دن صدور
بولور می. توحید اهلنین دین کشیه بو روا میدر. و ایمان ادعاسن ایدنه بو فعل
سزا میدر. و دخی بر مسلمانه نی موجب غش و خیانت ایلدك. و نصیحت عامه اهل
ایمان امانتدر سن ترك امانت قلدك. و حدیث شریف الدین النصیحة قالوا لمن
یا رسول الله قال لله و لرسوله و لعامة المسلمین موجبی اوزره واجب ایکن
سن ترك واجب ایلدك. و انبیا و اولیا و خیار عباد الله که عادتلری اهل اعما
خیره صنعو. و ایلوکلرین استمکدر. زمره سندن منفصل اولدك. و ابلیس لعین
و کافه کافرین که ارادتلری مؤمنلره بلا و نکبت ارشمکدر. فرقه سنه منضم
و متصل اولدك. اما دنیوی ضرری داخی ظاهردر که محسودك احوالی منتظم
و شملی امالی ملتیم اولدقجه سن مضطرب و متألم اولورسن. و تحسّر و تحزّن
مقالاتنی قابل و متکلم اولورسن. بو حالده بلالی دشمنکدن تحمل و کندوکه
و غم و حزنی که اکا نسبه آرزو. و کندوکه نقد ایلرسین. نتکم بعض علما دیمشلر

كه كفاك من حسودك انه يغتم عند سرورك • وفقير ديديمكه حسبك من فعل
الحسد في صدر حسودك انه ينكسف بدره حين سعودك • وينحط قدره وقت
صعودك بيت بمير تا برهى اى حسود كين رنجيست كه از مشقت آن جز بمرك
نتوان رست • اكر آدمى نعوذ بالله منكر بعث وحساب • ومقابله سيئات ورذايلده
مبطل عذاب وعقاب اولسه • بو الم قلب حاضر ومسات انكسار خاطر كه حسد
سببيله حوالئ احواله دائرا اولور • ترك حسده كافي ودفع منافسده وافي
ايدى • فكيف كه حسد حسناتى آتش سوزان هيزم خشكى افنا اتدوكى كبى افنا ايدر
وظلمت ليل نور نهارى محو اتدوكى كبى محاسن اعمالى محو وابطال ايدر • وعاقلان
صدورى اعجب عجايبدر • بر فعل كه نفعدن بالكليه عارى بلكه ضررى ساير
وسارى ايكن ارتكاب ايدوب هم دنياده محنت والمكله مضطر • وهم آخرتده
سخط وعذاب اليمه مظهر اوله • اعاذنا الله تعالى الملك الخلاق من سيئات
الاعمال ورذايل الاخلاق • اما حسد محسوده دنيا واخره ضرردن عارى
بلكه نفعى جانبنه ساير وسارى اولدوغى ولدانحى ظاهر ومقرر اولديكه
حسد حسود زوال نعمت محسوده ايتمكده نفع وسود ايلمز • بلكه هر نعمتك بر زمانى
وهر دولتك بر معين مقدارى واردر • واول زمان تمام اولمينجه واول مقدارى

كلينجه

كلينجه نعمت زايل ونجم سعادت افل اولمز • كل شئ عنده بمقدار • ولكل اجل
كتاب • اكر حاسد ديرسه كه نوليدى حسد محسودك زوال نعمتنه سبب اوليدى
بز ديرزكه بو غايت جهل وكلام نادان نا املدر • بو تمناكستى كذب وبلاسى
طالب • وكندو نكبتنه راغب اولمقدر • زيرا حاسدك نيجه نعمتى واردركه محسودده
وزوال نعمتين استيجى حاسدلرانك حقنده دخى موجوددر • اكر حسد زوال
نعمته سبب اوليدى • حاسدك دخى جميع نعمتى زايل اولوب مبتلاى بلاى عطب
اوليدى • اكر تمنا ايدرسه بنم حسدم زوال نعمت محسودمه سبب اولوبه ايدى
اولسه • اما غيرلرك بنم حقمده حسدى مفيد اولميوب تمنى وطلبى باطل اولسه
بز ايدرزكه بو بو كلام دركه غايت جهلى مصححدر • زيرا تخصيص من غير مخصص
وترجيح بلا مرجحدر • حمقا وجهله دن برى سنك كبى دعواى عيب وتمناى محال
ايلر اما مصرع دعويى تزويردن باطل تمنادن نولور • نيجه كه انلرك حسد و
تمناسى سنك نعمتكى باطل اتمز • سنك دخى حسدك محسودك نعمتنى زايل اتمز
اما حسد محسودك دين ودنياسنه نافع اولدوغى اولجهتدن مقرردر وافعدر
كه حسد محسوده موجب ثوابدر • خصوصا حاسد غيبت وذكر مساوى ايليه
نفع دينى ظاهردر • زيرا احسنات حسود دفتر محسوده ثبت اولمغله محسوده سود اولور

پس انوك زوال نعمتن تمنا ایده سین اما احسانك نعمتلرين هر كون اكا اتحاف
واهدى ایده سین زعمكده اكا عدو اولوب دور اوله سین اما حقیقتده هر كوندن
اینكچون اعمال حسنات اشلر مزدور اوله سن بو نفع اخرويدر و نفع دنيوى بودر كه
هر كسنه دشمنن معذب و ممتحن و ذليل و ممتهن استر حسود كندوسى محسود
ايچون عذاب حسده كرفتار والم واضطرابله برآزار ابدر بوندن ارتوق نه
نفع ونه توقير اوله كه بر كسنه دشمنى تعذيب وتحقير ايده كه اول سببدندر كه
محسود حاسدنك هلاكن طلب اتمز بلكه طول عمر وبقاسين استر كه دائما آثار نعمتن
كوروب واخبار سعادتنه قولق وروب كرفتار محنت واسير غم وبليت اوله
قطعه لا مات اعداؤك بل خلّدوا حتى يروا فيك الذى يكمد لا زلت محسودا على
نعمة فانما الكامل من يحسد وايضا محسود اولمق دليل فضل وكمال وعلامت
جاه وجلال وعلامت ثروت مال ومنال در وبعض علماء ارجمند بو كلمات
معناسيله شاكردلرينه نصح وپند ايدرلر ايدى كه هيچ اعدا وحسادكزه اضرار ايچون
زحمت چكمك وارضى قلوبكزه انلرك عداوت واساءتلرى تخمن اكمك بلكه سعى
ايدوب فضل وكمالكزى افزون ايدك وعدوى حسودك قدّن نونت وبغرين
خون ايدك اذا ما شئت ارغام الاعادى بلا سيف تسلّ ولا سنان فزد فى مكرمات

فهى

فهى اعدى على الاعداء من نوب الزمان مناقب امام ابو حنيفه كوفى رحمة الله
عليه ده مذكوردر كه بر سائل ابن شبرمه دن بر مسئله سؤال ايدوب جواب صوابدن
عاجز اولوب ابو حنيفه حضرتلرينه واروب سائل جواب شافيه مائل ولحق ابن
شبرمه نك امام حقنده سوء كلامن نقل واشعار ايدوب امام بو بيتى انشا ايلدلر
بيت ان يحسدونى فانى غير لائمهم قبلى من الناس اهل الفضل قد حسدوا وبر
روايتده دخى كلديكه ابو عاصم نبيل حضرتنه كه امام زفر تلامذه سندندر سؤال
ايلديلر كه ابو حنيفه يه طعن ايدرلر وجهى ندر بو شعرى انشا ايلديكه شعر
حسدوا الفتى اذ لم ينالوا شاوه فالناس اعداء له وخصوم كضرائر الحسناء قلن
لوجهها حسدا عليها انها لذميم وابن المبارك حضرتلرندن دخى مرويدر كه امام
ابى حنيفه حضرتلرينه رضى الله تعالى عنه طعن ايدن كسنه لرى استماع اتدكده اوقو مثللر
ولا خير فمن عاش غير محسد پس بر كمسنه يه حسد ايلمك انك فضل وكمال يا جاه وجلال
ايله اتصاف ايلدوكنه اقرار واعتراف اتمكدر بو مذكور اولنلر حسدك بالذات
مضاريدر اما حسدك آثام آخر سيئات وتبعات كثيره يه دخى مؤدى اولور مثلا
اندن عداوتلر متولد اولوب اذاى مسلم ضرب وقتل ونهب مال وشتم كبى نسنه لر
حاصل اولمق مقرردر پس معلوم عاقلدر كه بو مضارى ملاحظه وتفكر وذكر

اندوکمن مقدمات مقبوله لسان عقل الله تذکر ایدیجک حسدک ترکنه دوای علمی
حاصل اولور باذن الله تعالی اما دواء عملیسی اولدرکه چون حسد اکثر قلوبده
مرکوزر وغالب طبایعده مجبولدر حتی طفل رضیع طفل آخر متولد اولوب ارضاع
وسایر رغایب وامتناعده کندویه مشارکت فهم ایدیجک حسد اولقدر غلبه ایدر که
مریض اولور وبعضنک هلاکنه دخی مؤدی اولمق واقع اولور پس عاقل کندوده
حرکت حسدی احساس ایدیجک همان مقتضاسی اولان قول وفعلک مخالفنی اتمکه عزیمت
ایلیه مثلا حسد محسودی ذم وقدح اتمکه اقتضا ایدرسه ثنا ومدح اتمکه باشلیه
واکر تکبر وترفع اتمکه داعی اولورسه بو تذلل وتواضع اتمکله مخالفت اشلیه
اکر ترک انعام وابطال احسان واکرامه آمر اولورسه سن احسان وانعامی مزید وهر
کون عزت واکرامی جدید ایلیه تا که نفس عداوت اتمکدن مأیوس اولوب یوما فیوما
آثار مودت ومحبة مأنوس اوله چون محسود حاسدک بو لطف واکرامنه عادت
وتودد ومصادقته واقف اوله لابد انده دخی محبت وداد وآثار صفا واتحاد
ظاهر اولوب بیت بلی داند دلی که آگاه باشد که از دلها بدلها راه باشد مقتضای سخن
جانبیندن انوار صفا وموافقت لامع وآثار محبت ومصادقت لائح اولوب
چون لطف تو بکذرد بخارستانها خارستانها شود همه دستانها معناسی روشن

اوله

اوله اکر شیطان وسوسه ایدوب دیرسه که محسوده تواضع واکرام ومجالسده
مدح وثناسنه قیام ایدرسک عجزه یا نفاقه یا کندودن خوف اتمکه حمل ایلر
وخلق دخی کوره فلانه نجه مغلوب اولدی دیرلر بو وسوسه مکر وتلبیس وخدعه
ابلیس ایدوکن تحقیق بلوب کندودن منع ودفع ایده ویقین بله که عداوتنه
اشتغال اوقات عمرینی برهر حال هموم وافکار فاسده وغموم واحزان باطله یه
تلف اتمکدر ومحبت وصفا عداوت وکدورتدن دنیاده انفع واولی وعقباده
اعلی وارفعدر بو جمله که بسط وتفصیل وشرح وتطویل اولدی مرض حسد
وداء منافستک دواء علمی وعملیسیدر بغایت نافع ومرض مزبوری حقیقتده
دافعدر اما مذاق نفسده که صاحبنه جالب ضرردر نهایتده کریه ومردر اما
دوام اولنمجه نافع ومرض مزمن وداء صعبی دافع اولمز اما مرد صاحب همت که
طالب راحت دنیا وسعادت آخرتدر ذکر اولنان کمن فواید ومنافعی کوش ایلر
نه قدر تلخ ومر ایسه کوز یوموب نوش ایدر عون حقله مرض وغرضدن شفا
ونجات ودنیاده مراتب وآخرتده درجات بولور   نعمت آخرتک زوالنی استمک
برنجی مرتبه در بغض وحسد حرام وموجب وبال واثام در بعضی مرخص ومباح
وخالی عن الآثام والجناح در اول مراتبی شرح وبیان ولوازمن عیان ایدلوم

چون عدو بالطبع منفوردر و بالضرورة مكروهدر خصوصا كه موذى اوله پس
دشمن موذينك اختلال احوالى و زوال نعمت وجاه ومالنه تمنا وطلب وسؤالى
ايتمكدن قلب بالكليه خالى وسينه بالتمام صافى اولمق ميسور دكلدر بلكه مقدوردر
ودشمنه دخى خيرخواه اولوب قلبدن ضررنى طالب ومساءتنه راغب اولمق
دايرهٔ امكاندن بيروندر وحوصلهٔ بشريتدن افزوندر نتكم ديمشلردر كه جبلت
القلوب على حب من احسن اليها وبعض من اساء اليها پس بو حال نامحمود كه تمناى
زوال نعمت محسوددر بر قلبده حاصل اولسه اول قلبك حالى اوچ قسمدن خالى
دكلدر اولكى قسم اولدركه قريب شيطان ومكر ناس نافرمان سببيله بو فعل
قلبى صاحب اعضا وجوارحه اظهار وقول وفعل ولسان واركانيله محسوده
اساءت واضرار ايده بى شك نفس درجهٔ حسد حرامه واصل وقلبده موجب اثم و
عقاب ولجى مرض حسد ومنافسه حاصل اولمشدر توبه واستغفار قلمق وترك
اصرار واضرار ايتمك كرك متعسر اولورسه علاجات مذكوره ايله تدبير ايتمك
كرك ايكنجى قسم اولدركه ظاهرده حالت مزبوره اخراج وقول وفعل ايله اساءت
واضرار اولنميه اما قلبده ارادت وتمناى زوال نعمت محسود باقى ومقرر و
نفسكده بو حالت اولدوغنه كراهت اولميه اه نفسمدن بو حالت كيده ايدى

غايت حق

١٥٩

عنايت حق قلبمى بو مرضدن خلاص ايده ايدى ديميه سين امام غزالى رحمة الله
عليه بيوردركه بو صورتده دخى جرم وعصيان مقرردر ومرض حسد ورذيلت
منافست ايله زلال خصال مكدر اولمشدر زيرا حسد فعل قلب ومرض نفسانيدر
اعضا وجوارحه سرايت وقول وفعل ايله تقويت وعنايت اولنمق لازم دكل بلكه
قول وفعل كه حسودك اضرار واساءتنه متعلق اولور اخر معصيتلردر قول كذب
ومساوى ونميمتدر وبو فعل داخى بخلين حرام وموجب اثامدر اوچنجى قسمى
اولدركه اول حال نامحمود كه تمناى زوال نعمت محسوددر خاطره خطور و
نفسه اكا شعور ايديجك نفس اكا كاره ونفور اولوب مقتضاى طبع بشريت ايله
خاطره اولنى مستند على عقل صحيح وشرع صريح اوزره مهما امكن ظاهره چيقميو
قلبده اولدوغنه وخاطره كلدوكنه راضى اولمجق حسد مذموم مرتبه سنه وارمز
وبو حالت صاحبى عقلا وشرعا مطعون وملوم اولمز پس اقل مرتبه بودركه بو
حالدن تجاوز ايتميه واولكى قسم درجه سنه وارميه والله الموفق چون
حسد كه اعم امراض واشد اغراضدر شرح وبيان وعلاجى ممكن اولدقجه وصف
وعيان قلندى بعض رذايل نفسانيه وامراض نفس انسانيه دخى واردر كذب
وصلف وبخل وريا وانلرك نظايرى نه وارسه انلرك دخى طريق علاجن عيان

وساحله قلبدن کیفیت اخراج وازاله سن بیان ایده لوم • خواجه نصیر بو مقامده
کذب وصلف وبخل وریا علاجاتن علی وجه الاختصار ایدوب ختم کلام ایتمشدر
اما بو مقام مقام تفصیل وموضع شرح وتطویلدر • واکثر نفوس اول امراضله
مختل المزاج • وطریق علاجلرینک معرفتنه محتاجدر • اول سببدن بنم کبی حکمت وعلما
امتنک کتابلرندن تحصیل وفکر کلیل ونظر علیل ایله ایجاد وتکمیل ایتدوکمزی
ذکر وایراد ایلدک • امیددرکه کندو نفسمزک یا بر مؤمن برادرک بو امراضک بعضنه
یاکلنه توفیق علاج وتصحیح مزاج ایتمکله مثاب ومأجور اوله وز ذکر امراض وآفات
لسان طالب نجات وکاسب درجات اولنلره معلوم اولسونکه آفت لسان اعظم
آفات واشد مخافاتدر • واکثر بنی ادم الناس حصاید السنتهم بیوردوغی
کبی زیان رسیده زبان ومحنت کشیدهٔ لساندر بیت از زبان با تو صد زیان
باشد • خود زیان صورت زبان باشد • واغلب افراد عالم لسانی سبع اذا اطلقته
اکلنی دینلن کبی مجروح انیاب ومخالب قول دروغ وبذبان کاذبدر بیت
خسرو زبان کاذب خود را صفت مکن • شمشیر چو برا کمر زر نبسته اند • اکرچه
لسان اجزاء انساندن جزؤ لطیف وعضو شریف • ونعمت نطق اسنانه نعمت عظمی
وسعادت کبریدر • زیرا ایمان سرمایه سعادات وپیرایه کرامات • ومطلب اعلی

ومقصد

١٦١

ومقصد اقصی وحق جل وعلایه موجب قرب وزلفی در • واذکار حضرت
رحمان وتلاوت منزل فرقان • وسایر اعمال صالحه ومثوباتکه بو عضوله حاصل
وآثار برکاتکه مکلفه واصل اولور • اکثر من ان یحصی • واشهر من ان یخفی در
وکوهر حمد که حلیهٔ عبد ایدوکی منصوصدر بو عضوه مخصوصدر • زیرا که
لسانله محمودی وصف جمیل علی جهة التبجیلدر • کرکسه مقابلهٔ نعمت محموده ده
جاری • کرکسه مقابلهٔ نعمتده اولمقدن عاری اولسون • بخلاف شکر که وجنان
وجرم لسان واعضا وارکان ایله اولور • اما مقابلهٔ نعمتده اولمغه مخصوص
ونعمت مقابله سندن ما عداده غیر مذکوردر • پس لسانک فضایلی بسیار
ومنافعی بیشماردر • اما مضاری دخی بیحساب • وآفات وشروری خارج حوصله
کتابدر • لاجرم اکثر صلحا واغلب حکما صمت وسکوتی ترجیح وضروری اولمیان
موضعده قصر لسان وطی زبان ایتمکی نصیحت ایلدیلر • وبعضی بلغا دیمش که جمال
المرء فی طی لسانه • لا فی طیلسانه • فقیر بو فقره‌یی نظم ایتمشدم • جمال المرء لا فی
الطیلسان • ولکن ذاک فی طی اللسان • جناب حضرت رسالت پناهی واصحاب
کرام وعلماء عظامدن مدح سکوت وذم کثرت کلامده احادیث وآثار وحکایات
واخبار بیحد وبیشماردر • جمله‌دن من صمت نجا • الصمت حکمة وقلیل فاعله

من توكل لي بما بين لحييه ورجليه • اتوكل له بالجنة لحي چكه ديدكلرى استخواندر
يعنى بر كمسنه دهانن وفرجن حفظ ايليه بن اكا جنته ضمان اولورين بيت
هر كه حفظ ايتدى فم وفرجن في كل زمان • انبيا فخرى اكا جنت تابجوز اولدى ضمان
ودخى بيورمشلردر • من سره ان يسلم فيلزم الصمت بيت كوردلرسك كه اوله سن
سالم • ايكى عالمده صمته اول لازم • ودخى اول حضرتدن مرويدر كه بيورمشلر
اذا اصبح ابن آدم • اصبحت الاعضاء كلها تستكف اللسان اى تقول اتق الله فينا
فانك اذا استقمت استقمنا • وان اعوججت اعوججنا قطعه هر صباح اعضاى آدم دير لسانه
كاى لسان • ساكت اول كم تن سلامت بولمز اولمزسك سليم • كجروز بز جمله كجرو اولورسك
سن بكون • مستقيمز جمله كرسن اولورسك مستقيم • ابن مسعود رضى الله عنه صفا
اوستنه چقوب ديرايديكه يا لسان قل خيرا تغنم • او انصت تسلم من قبل ان تندم •
ديلجى اى جرم لسان خير ديكيم غانم اولورسن • يا بارى سكوت ايله كه تا سالم اولورسن
• كر ساكت • ويا ناطق خير اولمياسن سن • يقين بلورين كه صوكى اوجى نادم اولورسن
وحضرت عيسى دن صلوات الله تعالى عليه • وعلى نبينا مرويدركه اصحابى ديديلركه
بو عمله بزى دلالت ايله كه جنته كرمكه سبب اوله • بيوردى كه اصلا نطق ايتمك
ديلركه بوكا قادر دكلوز • بيوردى كه پس خيردن غيرى نسنه نطق ايتمك •

حضرت

حضرت سليمان بيوردى كه • اكر كلام سيم خام ايسه • سكوت زر خالص در بيت
سوزك در اولسه دخى وار سكوت قيل كه سكوت • نه دردر ايكى كوزم لعل در و
يا ياقوت • اكر سؤال اولنور ايسه سكوتك بو قدر فضيلتنه موجب ندر • جواب
ويرورز كه كلامده آفات ومهالك ومخافات واردر • ذكر وتعداد ايلسك كوكك
اول آفاتك اكثرى نفس اماره يه مشتهى ومطلوب اولور • وتسويل شيطان ايله قلبه
لذيذ وخوب كلور • وتحريك جرم لسانده تعب ومشقت يوقدر • واول آفاته
نفس وشيطاندن دواعى وبواعث چوقدر • وانلرك مضراتندن چوق كمسنه غافل
وسوء عاقبتنه جاهلدر • پس سخن بحر مواج كبى خوضى موجب ندامت • وسكوت كنار
ساحل كبى مقر امن وموطن سلامتدر • با انكه سكوت سبب فراغ خاطر وفكر • وموجب
عبادت وذكر • ومورث رزانت ووقار • ودافع تذلل واحتقاردر • روايت اولنور
داود عليه السلام تعليم ملك علامله جبه وجوشن صنعته اشتغال ايدركن • لقمان
حكيم حاضر ايدى خاطرينه كلدى كه بو نه نسنه دردیو سؤال ايليه • بنه رزانت ووقار
ايله عامل اولوب سكوت ايلدى چون تمام اولدى حضرت داود ايتدى جنكده
حفظ نفس ايچون نه خوب نسنه در • پس لقمان حضرتى الصمت من الحكمة بيوردى
قطعه العلم زين والسكوت سلامة • فاذا شرعت فلا تكن مكثارا • ما ان ندمت

على سكوت مرة • ولقد ندمت على الكلام مرارا • وارباب سلوك مدار وصولی
نسنه ده حصر ایدب بو بیت مشهورده بشده جمع ایلدیلر بیت صمت و جوع
و سهر و عزلت و ذکر بدوام • نا تمامان جهانرا کند پخته کار تمام • امام غزالی
صمت تام لازم ایدوکنه دلیل بودر که کلام • درت قسمدر • مضر محض • نافع
محض • ضرر و نفعی مشتمل اولن نفع و ضرردن خالی اولندر • مضر محضدن تکلم
جایز دکلدر • بلا شبه ضرر و نفعی مشتمل اولنک دخی کذلک ضرری نفعنه دکمز
والغناء زیادة اکیسندن خالی اولن داخی نامجوزدر • زیراکه عبث محض و
تضییع زمان و وقت که موجب خسراندر و مقتدر همان نافع محض اولن قالدی
پس معلوم اولدی که کلامک اوچ ربعندن سکوت واجب • همان ربع واحدک
نطقی مناسب ایمش • واول بر قسمده دخی آفات خفیه اولمق و قایق ریا • و تصنع و غیبت
و تزکیهٔ نفس کبی محتملدر • پس ظاهر اولدی که جناب رسالت پناهک من صمت
نجا بیوردوغی عین صواب و فصل الخطاب • و جوامع الکلمدندر • که اوتیت جوامع
الکلم مقتضاسنجه مخصوص جناب رسالت قبابدر • پس آفات کلامی تعداد • و
هر برینک اسباب و علامات و علاجاتن ایراد ایدوب • و حضرت امامه اقتدا ایدب
اولا خفیفلرندن ابتدا ایدهلوم • بعده غلیظ و اغلظ اولنلر ایله تکمیل و تتمیم و

طریقهٔ حسن

١٦٧

طریقهٔ حسن تعلیمی که اسهلدن اخذ و ابتدا • و اصعبله ختم و انتها در رعایت
ایدب خفایا و جلایای آفات کلامی افهام و تعلیم ایدهلوم ابتدا آء تقسیم
معلوم اولسونکه آفات کلام حضرت امام تبنیه و اعلام بیوردوغی وزره یکرمی
آفتدر • اولکی آفت مالایعنی در • یعنی دین و دنیاده نفعی ظاهر • و فایدهسی
مرجو اولمیان کلامی سویلمکدر • اکرچه کذب و غیبت و نمیمت و فحش حرامدر •
انلردن اجتناب واجبدر • اما مالایعنی فی الجمله مباح دخی اولورسه طالب
فضیلت و کمال اولنلره ترکی مناسبدر • زیرا تضییع زمان موجب خسراندر •
اگر اول زمانده جلال و عظمت حقده تفکر اولنسه احتمال ایدیکه نفحات مواهب
حقدن اول عطیهلر اولیدی که حسابه کلمزدی • یا انکه زبانک فرسوده اولمزدی
و کاتب اعمالک دریغ بیهوده چکمزدی • و دفتر اعمالک عبثله مختبط اولمزدی • یا اول
کلامک ذکر و تسبیح و حمد اولیدی • مثوبات جلیله حاصل اولمق محتمل ایدی •
پس بونک کبی فوایدی اونوک کبی زوایده تبدیل ایتمک عاقله لایق میدر • حدیث
شریفده وارد اولمشدرکه • من حسن اسلام المرء ترکه ما لا یعنیه ترجمه تا شود
در جهان علم و عمل • شاهد دین تو جمال افزای • زانچه درخور نیفتدت بازایست
زانچه لایق نباشدت بازای • و بوندن دخی شدید وعید وارد اولمشدرکه

روایت اولنور • انصاردن بر جوان احد غزاسنده شهید اولدیکه جوع ایچون سینه
سنک بغلمش ایدی • والده سی یوزندن غباریی سلوب هنیئا لك الجنة دیوب
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بیوردیلر نه دن بیلدك • شاید که ما
لا یعنی سویلردی • یا مهم محتاج اولمادوغی نسنه‌ء منع ایلر ایدی اوله • امام غزالی
ایدر که مالا یعنینك حدی اولدر که هر سوز که انی سویلمیدوك تقدیرجه •
حالاً و مآلاً متضرر و آثم اولمیه سین • مثلا بر طایفه ایله تحدث ایدرکن •
ایلدوکك سفری و کوردکك جبال و انهاری • و اجتماع ایتدوکك شبان و
مشایخ و انلردن مشاهده ایتدوکك احوال و وقایعی حکایت ایلیه سین • پس بو
کلماتدن سکوت ایلسك دینی و دنیوی ضرر مترتب اولمز ایدی • هرچند دقت
ایلسك مبالغه دن • و بعض کمسنه لری ذم و غیبتدن • و کندوکه مشاهده اقالیم •
و لقای مشایخدن حاصل اولن عجب • و تزکیه نفسدن احتراس و احتراز ایلسك •
تضییع زمان • و زبانکی ذکر و تسبیحه اجرا ایتمدوکك خسران دکلمیدر • و جمله ما
لا یعنی بلکه حرام اولن مقوله دن سؤالدر • همنشینکدن که بو کون قنده ایدك
و قنده‌ن کلورسین که تضییع وقت اولندوغندن غیری صاحبکه زحمت
ویرورسین • شاید که بر یوزدن کله که ذکر ایتمکدن حیا ایده • اکر حقیقتن دیوسه

کندو متألم

کندو متألم اولور • کذب ایدرسه آثم اولور • سکوت ایدرسه جواب ویرمدی
دیو سن بحضور اولورسن • یا خود بیلمدوکی نسنه‌ء صوره سین • شاید نفسی بیلمزن
دیمکدن تحرجاً جواب غیر صواب ویره • یا خود عباداتندن سؤال ایلیه سین
یکون صایم مسین دیه سین نعم دیرسه • شاید عجب و ریایه مبتلا اوله • اکر ما یکون
عبادتی سر درجه سندن که عبادت جهراندن نیچه درجه اکسکدر تنزل
ایلیه • بو جمله آفاته سن سبب اولدك • اکر فضول کلام و ما لا یعنی حدیثی ترك
ایدیدك بو آفاتدن صاحبك و تحفا آفاتدن سن سالم اولیدك • اکر یرینه ذکر و
تسبیح ایدیدك نیجه صوابلر بولیدك • پس علاجی بودر که ملاحظه ایده که موت
درمیان • و انفاس رأس مال انسان • و زمان عمر سبق ایدوب وکدل الهجو
میدان • و بو رأس مال ایله تحصیل سعادات ممکن ایکن تضییع ایتمك عظیم خسراندر •
شعر الیس من الخسران ان لیالیا • تمر بلا نفع و تحسب من عمری • بو علم جهتندن
علاجدر • عمل جهتندن عزلت نوع بشردر • یا دهاننه وضع حجر یا لزوم سکوت
ایتمکه عظیم همت و اقدام ایده که لسان سکوته معتاد اولوب که اختلاط دخی
ایدرسه ملکه اولمغله سکوته مالك اوله • لکن اختلاط ایدوب حفظ لسان
ایتمك غایت دشواردر اکنجی آفت فضول کلامدر یعنی مهم اولن موضعده قدر

حاجتدن زیاده ایتمك • یا بر کره سویلدکدن صکره نینه اعاده قلمق یا اختصار
ممکن ایکن اطناب و تطویل • و اجمال ایله مرام حاصل اولورکن بسط و تفصیل ایتمك
کبی بو دخی ما لا یعنیه قریب بلکه اندن بر قسم در • بعض صحابه دن مرویدر که
بکا بعض کمسنه تکلم ایدر • بکا اکا جواب ویرمك زمان حارده ماء باردن
مشتهی کلور • اما ایتمزین فضول کلام اولمقدن خوف ایده رین دیر ایدی • و
آفتك علاجی دخی افت اولکیدر اوچنجی آفت خوض باطلدر یعنی باطل نسنه لره شروع
ایتمکدر • اخبار عشق حرام و احادیث خمریه و فسق و آثامدر • و ذکر تنعمات و ترفهات
ملوك ظلمه و عجایب و نوادر • و لطایف فحشیه ایتمك کبی بو آفت اولکیلردن افحشدر •
زیرا انلرك ترکی اولی و بو حرامدر حدیث شریفده وارد اولمشدر • اکثر الناس
خطایا یوم القیمة اکثرهم خوضا فی الباطل یعنی قیامت کوننده خطیه سی کثیر
چوق اولن دنیاده خوض باطلی چوق ایدنلردر • و قرآن عظیمده • وکنا نخوض مع
الخائضین • و بونك علاجی ملاحظه ایتمکدرکه بو فعلك ترکی اولی و افضل • و
تضییع عمر اولدوغندن غیری تحصیل وبال و خطیه ایتمکدر دردنجی آفت مرا و جدالدر
شریعتده منهی حکمتده مذمومدر • حدیث شریفده واردر که من ترك المراء وهو
محق بنی له بیت فی وسط الجنة • ومن ترك المراء وهو مبطل بنی له بیت فی ربض الجنة •

یعنی جدال و خصومتی حق انده ایکن ترك ایلینه جنتك وسطنده منزل ویریلور •
مرا و جدال غیرك کلامنه داخل و اعتراض و ایله دکلدر دیو رد و انتقاض ایتمکه
دیرلر بیت لا ترکنن الی المراء فانه • سبب لکل تنافر و تشامس • و اول موجبی اکثریا
ترفع و تکبر و اظهار فضل ایتمك ایله آخره تجبر ایتمکدر • پس لابد اولدر که بر
کمسنه بر کلام سویلیه حق ایسه تصدیق و قبول اولنه • باطل ایسه امور دنیویه دن
ایسه سکوت قلنه امور دینیه دن ایسه رفق و نصیحت طریقی اوزرینه اعلام
اولنه • جدال و نزاع طریقنه اقدام اولنمیه • بعض علما دیر ایدی بر کمسنه بر مجلسده
خطا سویلسه • یا لفظ جهتندن یا معنی جهتندن اول مجلسده انی تخطئه ایلمه
موضع خطاسن بیان ایدوب ثوابه ارشاد قلمه • زیرا هم سندن بی منت تعلم ایدر
هم سکا عدو اولور • چون بو آفتك سببی تکبر و ترفع در • پس انلرك علاجی که سبق
ایلدی بو که دخی علاجدر • و ذکر اتدوکمز فواید و مضاری دخی ملاحظ نافعدر
بشنجی آفت خصومتدر خصومت مرا و جدالدن اشددر • زیرا مرا و جدال محض مجلسده
بر کسینك کلامنی رد و سوزینه مناقشه در • قدیمدن خصومت یا باقی و دایم مخالفت
و شقاق یوقدر • اما خصومتده قدیمدن مخالفت و منازعت مستمر اولور •
شقاق و عداوت کرك • مثلا اصحاب سنی و رافضی ار اسنده اولن کبی • و امور دنیویه

خصومتلری ونزاعلری اولوب انکچون کلامنی ومقاله سنی تزیین ایلمکدر وبو
خصومت اول وقت حرام اولورکه کندو طرف باطلده اولدوغن بیلور اوله یا حق
کیمکدر بلمز اوله • دعوالرده وکیل اولمق عادت ایدن کمسنه لر کبی که بلمدن دخی وکیل
اوله • حق الندە اولان کمسنه دخی ادب ووقار ایله مقصودن تقریر ایدوب • قدر
حاجتدن زیاده کلام فضول • وایذای خصم وشتم وانتقاص اتمزسه خصومت
مرخص ومجوز اولور • بعض کمسنه محضا غلبه واذلال خصم ایچون خصومت
ایلر حتی خصومتی تمام واولسنه کندویه واصل اولدقدن صکره قبول اتمیوب
اخره ایثار • بلکه بیابانه رمی والقا ایدر • ومقصودم اکا غلبه در بو نخسه مال
دکلدر دیو • وبو خلق خبیث وفعل باطلدر • موجبی ترفع وتکبر وشنعت وتجبردر
وخصومت دنیاده موجب تشوش خاطر وتفرقه حال • واخرتده مودی عذاب
ونکالدر • وترکی دارینده حضور وسعادت • وسبب جمعیت وفراغت بالدر
التبجح افت تصنیع کلام در یعنی کلامده اصطلاحات وعبارات واساجیع واستعارات
کتورمکه حریص ومشغوف اولمقدر • بو دخی طلاب فضیلت وکاسب مثوبت
اولنلره جایز دکلدر • زیرا تضییع اوقات اولدوغندن غیری شرعا مذموم وعقلا
ممنوعدر • حدیث شریفده وارد اولمشدر • انا واتقیاء امتی براء من التکلف • ودخی

بیورمشلردر

بیورمشلردر • ان ابغضکم الی وابعدکم منی الثرثارون المتفیهقون المتشدقون
ثرثار کثیر الکلام اولن کمسنه در • باطل وعبث نسنه لرده متفیهق کلامی جوق
وبلند وطمطراق ایله سویلیندر • متشدق فصاحت اوزره سویلمک ایچون شدقنی
یعنی طرف دهانی اکوب اظهار فصاحتده تکلف ایدن کمسنه در • پس بو حدیثدن
مفهوم اولدیکه بویله ایدن کمسنه لر حضرت رسالت پناه قتنده مبغوض ومردوددر
وانلرک مجلس سعادت دستکاهندن مبعد ومطرود ایمش • دعاده سجع تکلف
اتمک دخی مکروه اولدوغی بوکا مؤیددر • بر کمسنه سجعله تکلف ایدوب
دعا ایدرکن ائمه دن بری استماع ایدیجک ایتدی نیلرسن ربکه فصاحتمی
صتورسین • اما بی تکلف عفوا صفوا سجع واقع اولسه لا باس در • نته کم بعض ادعیه
ماثوره ده وارد اولمشدر • اللهم انی اعوذ بک من علم لا ینفع • وقلب لا یخشع
ونفس لا تقنع • وبطن لا یشبع • ودعاء لا یسمع • ودخی علما وخطبا وایل کتب
وخطبه لرنده ایراد اتدکلری کلمات فصیحه مسجعه • ومواعظ وآداب بلیغه
مصنعه بو قسم ممنوع • وکلام متکلف ومصنوعدن دکلدر • زیرا انلردن غرض
قلوبی ترقیق • وقبول جانبنه تحریک وتشویق در • زیرا رشاقت ولطافت لفظ
قبول نصیحت • وتاثیر وعظ ایتمکده محکم مؤثردر • وقلبی اعمال قبیحه دن قبض

واعمال حسنه جانبنه بسط ویرمكده غایتده مفیددر • آیات قرآنی و تنزیل
سبحانی ده رعایت فصاحت لفظ و براعت تركیب و تناسب اواخر و اوایل و تناسب
مقاطع و فواصل اولدوغنك جمله‌ء حكم باهره • و فواید عزیزه سندندر بری بودر
اما ممنوع و مذموم اولان محاورات و مخاطباتدر كه قضای حاجات و تحصیل مرادات
ایچون سویلنور • واكا عوام كلام دوزمه دیرلر • انده استعمال فصاحت و تكلیف
اسجاع و ایراد اصطلاحات و عبارات • و تكثیر تشبیهات و استعارات ایتمكدر •
زیرا تكلف بی فایده و تصنع بارددر • بالعكس اظهار فضل و تمیز و ریا و رعونتدر
• و مخاطبه اكثریا نفرت و تألم ایجاب ایدر • و بو فعلك صاحبی بارد و ثقیل عد اولنور
واكثر ارباب مضاحك و مساخر بو مقوله كمسنه لره تقلید • و محاكات ایدوب اضحاك
ناس ایدرلر • و بالجمله فایده سی یوق و مضراتی چوقدر • اول سببدن عقلا و
شرعا متعلق نهی صریحدر • یدنجی آفت فحش و سب و شتم و قذف ایتمكدر • واكا بذات لسان درلر •
بو مقوله فحش و سب و شتم كذب ایسه حرام • و موجب جرم و آثام ایدوكی ظاهر • اما
كذب دكل ایسه دخی فحش و سب و شتم بر هر حال عقلا مذموم • و شرعا حرام و فضایح
ملؤمدر • و بونك سببی خبث طبیعت و دنائت و خباثت جبلتدر • حدیث شریفده
وارد اولمشدر كه • ایاكم والفحش فان الله تعالی لا یحب الفحش • و دخی بیورمشلردر كه

لیس المؤمن بالطعان واللعان ولا بالفاحش والبذی • روایت اولنور كه یهوددن
بر طایفه لعنهم الله تعالی جناب حضرت رسالت دستگاهی یه صلی الله علیه وسلم
كلوب السلام علیك دیوكیی اولوب • السام علیك دیلر • سام لغتلرنده موت
معناسنه در • حضرت علیكم دیو جواب ویردی • عایشه رضی الله تعالی عنها
صبر ایده میوب انلره سب و شتم ایده یجك حضرت علیه الصلوة والسلام منع ایدوب
علیك بالرفق بیوردیلر • عایشه ایتدی یا رسول الله دیدكلرینی استماع بیورمدیكزمی
بیوردیلر بلی اشتدم • ولكن علیكم دیدكمله رد ایلدم • ان الله رفیق یحب الرفق
فی الامر كله • مؤمن عاقل و مرد حكیم حسن خلق و تهذیب لسان و اجتناب فحش و
هذیان و اكتساب آداب • و اخلاق و احسان ایتمك استرسه اكا بو حدیث كافی و وافیدر
ابراهیم بن مبشردن مرویدر كه • یحشر الفاحش المتفحش یوم القیمة فی صورة كلب
و بو اثر محتاج بیان و نظر دكلدر • زیرا آدمی هر نه خلق خبیث و سیرت مذمومه
اوزرینه اولورسه • فردای قیامت بر حیوان شكلنده بعث اولنور كه اول صفت
انده غالبدر • چونكه فاحش متفحش دنیاده كلب عقور كبی هر كمسنه یه صیلچو
هر وسیله ایله اتین و دامانینه یابشوب اذا و تحقیر ایدر • پس اكر كلب صورتنده محشور
اولورسه بعید و دور دكلدر • و احنف بن قیسدن مرویدر كه • ادوأ الدوأ

اللسان البذی والخلق الدنی • امام غزالی رحمة الله تعالی علیه ایدر که فحشک
حدی وحقیقتی اولدر که امور قبیحهٔ الفاظ صریحه ایله ذکر ایلیه • مثلا
جماع واعضا بسنی الفاظ صریحه ایله • والقاب قبیحه ایله که اهل فساد اراسنده
معروف • واهل صلاح اندن اجتناب ایله موصوفدر • ذکر ایلیوب کنایت و
ستر ایله سویلمیه • وکذلک بول وتغوط دخی لفظ صریح ایله ذکر اولنمق فحشدر
قرآن عظیمده جماع دن مس ولمس ودخول وصحبت ایله تعبیر بیورلدوغی بو ادب
رعایتی ایچوندر • وبو مقوله الفاظ والقاب اکثریا فحش وشتم صددنده
ذکر اولنور • وبعضی بعضندن متفاوتدر • اولی مکروه واواخری حرام ومحظور
ونسا وحرم دخی مجالسده اسملری ذکر اولنمیوب • کنایت ورمز ایله اکلنمق کرک
وفحشک سببی یا ایذای غیردر • یا اختلاط ناس وفساق سببی ایله لسانی فحشه
معتاد اولمقدر • علاجی قبحینی تذکر • واحادیث واثاره تفکر ایتمکدر سکزنجی
آفت لعن انسان یا حیوان یا جماددر ولعن رحمت حقدن دور اولسون دیمکدر • نهی
لعن حقنده احادیث چوقدر • المؤمن لیس بلعان کبی • وبعض روایاتده کلمشدر که
مؤمنک لعنی قتلنه مساویدر • ومذمت لعن مرور ایتمشدر • امام غزالی ایدر
لعنک اوچ مرتبه سی در • اولکی مرتبه اولدر که لفظ اعمله اوله • لعنت الله علی الکافرین

دیمک کبی

دیمک کبی • ایکنجی مرتبه اولدر که لفظ اخص ایله اوله لعنة الله علی الیهود •
لعنة الله علی الکفره والرفضه دیمک کبی • اوچنجی مرتبه اولدر که لفظ معین ایله اوله
لعنة الله علی ابی جهل • لعنة الله علی یزید کبی • اولکی وایکنجی مرتبه جایزدر •
ولکن فرق مسلمیندن اهل بدعت حقنده خطر واردر • دقت نظر کرکدر زیرا
بعض فرق غلاتدن اولمامغله لعنته استحقاقلرنده شبهه واردر • عوام اندن منع
اولنمق کرکدر • اوچنجی مرتبه اولدر که اکر شریعتده کفر ایله ختم اولدوغی ثابت ایسه •
فرعون وابولهب وابوجهل کبی لعنهم الله جایزدر • والا اکر احیادن ایسه یهودی
معین کبی جایز دکلدر • زیرا کفر ایله ختم اولاجغی معلوم دکلدر • اموات دنسه اثمه
اولیدر • شاید ایمان ایله ختم اولمش اوله • خصوصا کافره لعنت ایتمکده ثواب یوقدر
اقل ما یکون عبث قسمندن اولور • حتی بر کمسنه ابلیس لعنت ایتمسه ترک واجب
ایتمش اولمز • پس لعنت بدلی تسبیح وتهلیل ایلسه ثواب بکر بولور • یزیده لعنت
ایتمک دخی بو ایله دور • زیرا یزید قتل حسین رضی الله تعالی عنه واهل بیته
رضا ویردوکی مقرر دکلدر • ایتدیسه شاید توبه ایتمش اوله • عم نبی صلی الله علیه
وسلم حمزه رضی الله تعالی عنه قتل ایدن وحشی ایمانه کلدی • وتایب اولدی •
قبول اولندی • لعنت ایتمامکده ضرر یوق ایتمکده خطر وار • پس ترکی افضل واولی

بدلی تسبیحه مشغول اولمق اکمل در • بو کلام امام غزالیدر • بغداده مرحوم مدرس
نظامیه و مفتی شافعیه ایکن استفتا اولنوب ویردکلری جواب فتوای • و کتاب احیاده
ذکر اتدوکلری بو در • اما کم اول فتوایه ائمهٔ شافعیه و شرکای امام غزالیدن اولن
امام الکیای هراسی کبی جواب یزوب جواز لعنه فتوا ویرمشدر • و متأخریندن چوق
کمسنه لر جمله دن نحریر محقق سعد الدین تفتازانی • یزیدک کفر و ضلالتی متواتردر
دیو لعنتده شبهه اتمامشلر • اهل بیت نبی علیه الصلوة والسلام • اساری کبی بنجاب
کتوردکلری • و دندان مبارک حسینه رضی الله تعالی عنه قضیب ایله ضرب اتدوکی
حتی صحابه دن حاضر اولنلر بی اختیار دیدی • کیده قضیبکی اول دندان در صدف
آسمان شرف دهان فخر کاینات تقبیل و تلثیم اتدوکی کورمشدر • و ایکی غنچهٔ باغ آل عبا
حسین و حسنه سماریحانتان من الدنیا بیوردوغی اشتدمشدر • و بونک امثالی
روایات که متضمن تحقیر اهل بیت رسالتدر • حال انکه تشریفلری ایچون انما
یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا نازل اولمشدر • اکر
هر بری احاددن ایسه مجموعی متواتر در و اهل بیتی قتل و تحقیر • و خصوصا ریحانتین
باغ ابی القاسم محمدی صلی الله علیه وسلم • بو وجهله اذلال قلمق • و کل خوشبوی
آل مصطفی یی مسموم کربلای کرب و بلاده خاکه یکسان اتمک مجرد کبیره مرتبه سنده

قلز • بلکه تعظیم جناب حضرت نبوت مآبه صلی الله علیه وسلم • منافی اولدوغیچون
کفر مرتبه سنه واصل اولمشدر نظم جز بچشم و چهره مسپر خال آن ره کان همه •
نرکس چشم و کل رخسار آل مصطفی است • سنکها بر سینه کوبان جامه ها در نیل غرق
میرود نالان فرات ازین غم در عزاست بیت خاک بغداد بخون شهدا میکرید •
ور نه این شط روان چیست که در بغداد ست • بعض فاضلدن بو مسئله سؤال
ایدلمش که کتب فتواده مذکوردر که بر کمسنیه حضرت نبی علیه الصلوة والسلام
قباغی سوردی دیسه لر بن سومزین دیسه کافر اولور • ظاهر اولحضرتک حسین
حضرتنه محبتی قبلغه محبتی ایله مناسبتی یوغیدی • پس حسینه بویله اهانت و اذلال
ایدن اولحضرته نه اتمش اولور • مشهوردر که زمان قتل حسین و اهل بیتده
جنیلر بو بیتی انشا ایتدیلر بیت اترجو امة قتلت حسینا • شفاعة جده یوم
الحساب • بعض شعرای اهل بیتک • بو معنالرده قصیدهٔ بدیعه سی واردر • بر
ایکی بیت تحریر اولندی نظم مدارس آیات خلت من تلاوة • و منزل وحی مقفر
العرصات • دیار علی والحسین و جعفر • و حمزة والسجاد ذی الثفنات • منازل جبرائیل
الامین محلها • من الله بالتسلیم والزکات • لکن فقیر ایدرین اکر جواز لعنت درلرسه
فی الجمله جوازه طریق واردر • اما افضل و اولی ترکیدر • زیرا لعن یزید واجب

ومندوب دکلدر بلکه احتمال عدم جواز وار پس لسانی لعنه معتاد ایتمیوب
روافضه تشبه ایتمکدن نفسکی ابعاد ایتمک اعلی واکمل وطالب سعادات اولنه اولی
وافضلدر ودخی معلوم اولسون برکمسنه یه بد دعا ایتمک دخی مذموم وشرعا منهیدر
اولکمسنه ظالم ایسه دخی بد دعا ایتمک کرک زیرا بد دعا ایتمکله مظلوم دخی کا
ظلم ایتمش اولور یا برابر اولور آخرتده ثوابی قلمز یا بوا زتوق ایدر اول بونک ثوابن
الموق لازم اولور بو معنی حدیث شریفده وارد اولمشدر وحضرت عایشه یی ظالمه
بد دعادن منع بویورمشلردر اکر برکمسنه ظالملردن انتقام المق دلسه قول وفعلله
هرکز تعرض ایتمیوب حاکم برحق وقهار مطلقه حواله ایتسون وبر مقدارجه صبر
ایتسون کورسون بیت تو بدکننده خودرا بروزکار سپار که روزکار ورا چاکرست
کینه کذار بعض اکابر بویورمشدرکه مظلومک دعاسی اکثریا تاخیر اولنور وحدیث
قدسیده داخی بویورر که فعزتی وجلالی لانصرنک ولو بعد حین حکمتی اولدرکه طبع
بشری مظلوم اولیجق غالبا اضطراب ایدوب فعلله اقل قولله ارادت انتقام ایدر
عجزین فهم ایتدکدنصکره جناب حقه حواله ایدر حواله ده تاخیر ایتمکین اجابتده
تاخیر واقع اولور اکر اول امردن قطعا ارادت انتقام جانبنه حرکت واهتمام
اولمیوب جناب حقه حواله وتسلیم تام اولیدی اجابت فی الحال واصل ومراد مظلوم

بلا تاخیر حاصل اولیدی طونجی افت غنا ایتمک وشعر سویلکدر سماع اصطلاحده صوت
طیبی اکلامقدن اکر غیریدن ناشیدن تلذذ ایتمکه وجد سماعدن حاصل اولن حرکات
دیرلر اکر ناموزون ایسه اضطراب دیرلر اکر موزون ایسه عربده تصفیق ورقص
فارسیده دست افشان وپای کوب دیرلر بیت جامی امشب دوستان در رقص
عشقند وسماع رغم زاهدرا توهم دستی بزن پایی بکوب شعر خود مشهوردر
که برکلامدرکه عن قصد موزون قلنمشدر وزن برحالدرکه طبع سلیم انی
درک ایدوب ناموزون اولندن فرق ایلر اما سماع حل وحرمتنده امت محمد اختلاف
ایتمشلردر ائمه اربعه دن حرمت وکراهتی منقولدر اما مطلقا صوت طیب
استماع وتلذذی حرام دکلدر اجماعا مثلا احسن صوت ایله قران عظیم تلاوت اولنسه
لحن وفساد اولمسه مباح بلکه مندوب ومستحسندر حدیث شریفده لیس منا من
لم یتغن بالقرآن ودخی بویورلمشدر ما اذن الله بشیء کاذنه لنبی یتغنی بالقرآن اما
غنای مشهورکه نغمات وترنماتله اشعار اوقمقدر ائمه حنفیه نک جوابلری بو وجهله
درکه اکر دفع وحشت ایچون همان کندویه استماع وغنا ایدرسه بعض مشایخ قتنده
جایزدر وبعض زهاد اصحابدن واقع در اما غیرلره لهو ولذت ویرمک ایچون یا اخذ مال
ایچون تغنی ایلسه حرامدر بو اکثر فقهانک کلامیدر بعض فقها وکافه متصوفه

جمله‌دن امام غزالی غنا و سماعی جایزدر • اوتار و مزامیر اولمیحق یعنی سازلرکه تار
و نای قسمندن اوله اول مجوز دکلدر • امام غزالی ایدر که بش نسنه عارض اولمیحق سماع
و صوت طیب حرام اولور اولکی عارض صاحب صورت اجنبیه خاتون اولوب • سماعی
صوتنده احتمال فتنه اوله • غلام صاحب جمال دخی بو حکمده‌در • زیرا سماعی صوتک
صاحبنه تحریک شهوتده عظیم تأثیری واردر • خصوصا که صوت طیب و نغمات
موزونه مقارن اوله قطعه آواز خوش از کام و دهان ولب شیرین • کر نغمه کند
ور نکند دل بفریبد • ور پردهٔ عشاق و صفاهان و عراقست • از حنجرهٔ مطرب مکروه نزیبد
ایکنجی عارض اولدرکه آلت اهل فسق و لهو شعاری اوله • اوتار و مزامیر کبی • ایله اولمسه
مباحدر • دف کبی اکرچه جلاجلی دخی اولورسه • فقرا ایدرین بوانلر مذهبی در مشایخ
حنفیه‌دن دفی جلاجلدن غیری نسنه مباح طوتمزلر اوچنجی عارض صوتنده اشعار
فحش و هجو مؤمن اوله • یا مغنی خاتون اجنبیه یا غلام تصریح اولنمش اوله دردنجی
عارض اولدرکه مستمعده شهوت و هوا غالب • و مقتضیات شباب و هوسه
طالب اوله • کرکسه شخص معین محبتنه کرفتار اولسون • کرک اولمسون • زیرا بو مرتبه‌ده
اولان قلبه سماع و صوت ترانه • و وصف حسن و جمال و خد و خال و فراق و وصال
بر هر حال شعلهٔ شهوتی اشتعال • و هوا و هوس کامنی تحریک ایدر • صاحب صوت

دخی فتنه‌یه

١٧٠

دخی فتنه‌یه باعث و معصیته شریک اولور • بعض علما دیمشلردرکه الغناء رقیة
الزنا بشنجی عارض اولدرکه مستمع عوامدن اولوب حب الهی ایله قلبی منور اولمش اوله
اکرچه سماع بونک کبی کمسنه‌یه تحریک شهوت و اثارهٔ فتنه ایتمیوب لذت مباحه‌دن
دخی اولورسه • اما اکثری تضییع اوقات و تعطیل مهماته مؤدی اولمغله ممنوع اولور
صاحبی مردود الشهاده اولور • صغیره مداومتله کبیره اولدوغی کبی مباح مداومتله
صغیره اولور • نتکم ترویح قلب و تفریح خاطر ایچون لعب شطرنج مباحدر اما ادمانت
اولنسه اباحتی زایل و حرمتی راجح و ایل اولور • پس بونک حالی خال صاحب جمال کبیدر
که بردانه اولمغله مزید حسن اولوب افسانه اولور • اما کثرتندن اولقدر اولسه که
اکثر حواشی چهره و اطراف رخساری طوتسه جمالی منقص و سیاه رو بلکه مؤدی اولور
نظم خیال خاص باشد خال روی شاهد معنی • چو خال اندک فتد بر رخ دهد
حسن فراوانش • و کر کیرد ز بسیاری همه رخسار شاهد را • میان ساده رخساران
سیه رویی رسد زانش • امام غزالی ایدر اباحهٔ سماعه دلیل عقلی بودرکه سماع
صوت طیب موزونی یا غیر موزونی که محرک قلب اوله ایشتمکدر • اما سماع صوت
طیب حرام دکلدر • زیرا حاسهٔ سمع مدرکاتندن تلذذ ایتمک حاسهٔ بصر مدرکاتندن
تلذذ ایتمک کبیدر • ازهار و اشجار و خضروات و انهار مشاهده‌سندن لذت حاصل

اولمق • وحاسهٔ شم روایح طیبه ایله متلذذ • وحاسهٔ لمس سطوح ناعمه دن متمتع
اولمق کبیدر • بلکه قوت عاقله معلومات یقینیه • ومعارف حقیقیه دن مبتهج
ومتلذذ اولمق کبیدر • چون بونلر حرام دکلدر • پس سماع طیبدن استلذاذ دخی
حرام دکلدر • بلکه حق جل وعلی قرآن عظیمده • یزید فی الخلق ما یشاء • وبیوردی
صوت طیبی مدح وثنا • وانسانه منت وعطا عد ایلدی حق میله منت • واکا ثنا و
مدحت اولمز • وحضرت داود علیه السلام حسن صوتله ممدوح انبیا اولمشدی
وجناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم ابی موسی اشعری یه حسن صوتی
اولدوغیچون • لقد اوتیت مزمارا من مزامیر آل داود • دیو مدح بیوردی • پس صوت
طیب اولمغله استماعی حرام اولمز بو درجهٔ اولی در درجهٔ ثانیه اولدر که حسن صوته
وزن منضم اوله وزن حسندن زاید معنی در • نیجه صوت طیب واردر ناموزون
ونیجه موزون طیب دکلدر • صوت موزون اوچ قسمدر • برسی حنجرهٔ انساندن
چقندر • اکنجی حنجرهٔ حیواندن چقندر بلبل وقمری کبی بیت نوای بلبل وقمری و
نالهٔ عشاق • هزار زاهده ایتدوردی خلوتنی خراب • اوچنجی جماداتدن حاصل
اولندر اوتار کبی که چنک وعود وانلرک امثالی • ومزامیر کبی که نای وسرنا وانلرک
امثالیدر • چون قسم ثالث نص شارع ایله حرام ومباحدن مستثنی در • باقیلری اصل

اباحته

١٧١

اباحته باقیلردر درجهٔ ثالثه اولدرکه وزن شعری منضم اوله بودخی حرام دکلدر
جناب رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم موزون شعر استماع بیوردیلر • وجایزه
لرده عطا بیوردیلر • نتکم کعب بن زهیر مصراع بانت سعاد فقلبی الیوم متبول •
قصیده سیله حضرتی مدح • ومجلس شریفلرنده انشاد ایدیپ [illegible] ان الرسول
سیف یستضاء به • مهند من سیوف الله مسلول • بیتنه وارنجه مبارک ارقه لرندن
برده لرینی چقروب اکا عطا قلدیلر • اول بردهٔ معاویه ورثهٔ کعبدن یکرمی بیک
اقچه یه اشترا ایدیب • بعده خلفاء عباسیه یه انتقال ایدیپ شعار خلافت اولوب
خلیفه دن خلیفه یه واصل اولوردی • تا که سنه ست وخمسین وستمائه ده لشکر هلاکو
وخلیفهٔ قتل وبغدادی غارت ایتدکلرنده ناپدید اولدی • ونابغهٔ جعدی جناب
حضرتی علیه الصلوة والسلام بو قصیده ایله که مطلعی بودر عربیه خلیلی عضا
ساعة وتهجرا • ولوما علی ما احدث الدهر او ذرا • مدح ایدیپ حضرتلرنده انشاد ایتدکده
لا یفضض الله فاک • دیو دعا بیوردیلر • راوی ایدر عمری یوز اللی یه قریب اولوب
سلک دندانندن بر دانه بیله دوشمش یوغیدی • وبو بیتی انشاد ایلدکده
بلغنا السماء مجدنا وجدودنا • وانا لنرجو فوق ذلک مظهرا • حضرت
صلی الله علیه وسلم بیوردیلر که الی این یا ابا لیلی نابغه دیدی الی الجنة یا رسول الله

حضرت بو وردیلر انشاء الله یا با لیلی • وحسان رضی الله عنه ایچون مسجد
نبویده بر کرسی قومشلر ایدیکه اکا چقوب اول حضرتده مدایح وکفاره اهاجی سویلر
وانوك حقنده روح القدس یؤیدك ما نافحت عن الله ورسوله بیورمشلردر •
وعامهٔ اصحاب وخلفاء راشدین خصوصا امیر المؤمنین یعسوب الموحدین نظم
اشعار ایتدکلری شیوع واشتهار طوتمشدر • صحابه دن لبید عامری که عربك مشهور
شاعریدر • بو بیتی دیمشدر عربی ذهب الذین یعاش فی اکنافهم • وبقیت فی خلف
کجلد الاجرب • وحضرت عایشه بو بیتی انشا ایدردی • وابی بکر حضرتی وبلال
مدینه ده حما طوتردی احافت ایتدکده ابو بکر حضرتلری بو بیتی انشا ایدردی
عربیه کل امرئ مصبح فی اهله • الموت ادنی من شراك نعله • حضرت بلال بو قطعه یی
رفع صوت ایدردی • ومکهٔ مشرفه یه اشتیاقنی اظهار قلوردی عربیه الالیت شعری
هل ابیتن لیلة • بواد وحولی اذخر وجلیل • وهل اردن یوما میاه مجنة • وهل یبدون
لی شامة وطفیل بعضا دبادیرلر ایدیکه • الصحابة ینظمون وینثرون • ونعوذ
بالله من قوم لا یشعرون • اما جناب رسالت پناهی شعردن معصوم • وشعر ذکلو
لطیف ورایق ایسه • اول حضرته شایسته ولایق اولمیوب • وما ینبغی له بیورلدوغنك
سببی اولدر کلدرکه • شعر حد نفسنده باطل • وکلام منظوم مطلقا مذموم

اوله بلکه کفاریچون نظم قرآن معجز بیانی کاهی سحر وکاهی شعره نسبت ایتدیلر •
بلکه لازم اولمشدر اول حضرتك سرای قلبنه • در شعر بسته وکلشن کمالاتی سبزه بر شعر ده
شعردن رسته اوله • که همت منکرین صحبتی مشتمل • وبو احتمالی واقع ووقوعی محتمل
اولمیه • بعض فضلا دیمشلردرکه بو فضیلت شعرك دلیل باهری وحجه قاطعه
سیدرکه اعجازی اکا محتمل طوته لر • وانی معجزلك احتمالنه مشتمل قیللر مثنوی
شعر در نفس خویشتن بد نیست • نزد اهل دل این سخن رد نیست • ناله مزرخست
شکاست • تن چو نالم زشراب شان کاست درجهٔ رابعه صوت طیب وموزون که
قلبده سکون ایدن محبت عالیه • وهوای تکونی تحریك ایتمه سی جهتندن حل
وحی متیدر • اولا معلوم اولسون نغمات موزونه واصوات طیبه ایله ارواح
نفوس اراسنده مناسبت روحانیه وسر کامن واردر • اول سببدندرکه نغمات
موزونه قلوب ارواحه تأثیر عظیم • وانفعال عجیب ویرر • بعض اصوات فرح
وسرور • بعض حزن وبکا • وبعض ضحك وبعض نوم کتورد رسکیم حکایت اولنورکه
ابو نصر فارابی • که حکیم کامل ومعلم ثانی دیمکله معروفدر • سیف الدوله مسجدنه
حاضر اولیب مغنیلر • ساز وترانه لر ایدیب حکیم التفات ایتمیوب نغمه لرینه اعراض
ودخل ایلدی • سیف الدوله حکیمه بو فندن دخی خبرك وارمیدر دیجك •

نعم دبوب میانده اولن همیاندن چوب پاره لرچقرب تألیف و ترکیب ایدب
بر ساز قلوب نواخت ایلدی حاضرون جمله ضحك ایلدیلر اول تألیفی بوزب
تألیف اخر ایدب بنه نواخت ایدوب جمله سی بكا ایلدیلر انی دخی بوزوب
تألیف اخر ایله نواخت ایدیجك جمله سی نایم اولدیلر حکیم قایم اولب کتدی
بو حالده ترك اتدی طیب اصوات ولذات نغمات انسانه دكل حیوانه دخی
تأثیر عظیم ایدر عرب حادیلری جماله حدا و نغمات مناسبه ادا ایدیجك
شترکوشی صوت حدی ایله بر قلوب تعب و کلالی یاد ایتمیوب و وهاد
وتلال دیمیوب وجوع و عطشین فراموش ایدب اولقدر سیر صحاری وقطع براری
وتحمل احمال اثقال ایدر که انسون عشر عشیرندن قاصر واذای صبر وتحمله
قادر اوله مز بعض علما حکایت ایدر که بادیه ده بر شخصك منزلنه مهمان
اولدوم کوشهٔ خباده کوردم بر بندهٔ سیاه مقید ومغلول اولوب دورر واطراف
خباده نچه شتر کوه کوهان که حیات یوکنی ارقه لرندن صالمشلر و سر منزل موت
وفناده قلمشلر غلام مغلول مهمان مقبوله تضرع ایلرکه کرم ایله بنی سیدمدن
تشفع ایت که انك قتنده مهمانی قبول الكلام مقضی المرام در اوله که شفاعتکز
اظهار مکارم اخلاق ایدب بنی غل واسردن اطلاق ایلیه راوی ایدر چون سیدنه

تشفع

تشفع وخلاص بندنی توقع ایلدم سیدی ایتدی شفاعتکز قبول وسیاه مجرمدن
حل غلول ایلدم ولکن معلومکز اولسون بو عبد بنی سلحهٔ عناددن اخراج
وبنی وعیالی فقیر ومحتاج اتمشدر چون سیددن سؤال ایلدم بسط مقال
وشرح حال ایلدیکه بن برکشی ایدم که وجه معاشم وطریقهٔ انتعاشم بو جمالك
ظهورندن واصل ونفقهٔ بطون اهل وعیالم انلرك متن ظهورندن حاصل
اولوردی بو سیاهك آواز حداسی غریب وحسن نغمه ولطف اداسی خاطر فریبدر
بر کون بو اجمال حامل احمالکن رفع آواز وحدایه آغاز ایدب جمالانك استماعی
ایله مست وحیران اولوب اوچ کونلك مسافهٔ بر کونده سیران ایدب چون منزله
واصل اولوب بو کلو بار ارقه لرندن الدیلر جمله سی کلال وتعب وزحمت و
رنج وجودلرنی منزل عدمه صالدیلر راوی مهمان ایدر که خواهان اولدم
که حدای سیاهی کوش ونغمهٔ صداسندن خروش ایلیم سیدی فرمان ایدب
سیاه رفع صدا واغاز حدا ایدیجك بر صوت استماع ایلدم که یقین اولدیکه
لذت وحالتدن تنمه وداع ایده جمل سقاکه حاضر ایدی حدایی کوش ایدجك
هایم وحیران وزار وکریان قطع عقال وحبال ایلیوب راه صحرا وجبال طوتدی
بیت اشتر بشعر عرب درحالتست وطرب کر ذوق نیست ترا کژ طبع جانوری

بلدل آدمی نغمهٔ موزونله مأنوس • وصوت طیبك تأثیری آدمی وحیوانده محسوسدر
هر کیم نغمهٔ طیب وآواز خوبانده تأثیر • وشوق کامن وعشق نهانیسین تحریك
وتیسیر ایلمیه • دائرهٔ انسانیتدن بلکه حیوانیتدن الحق • وانسان کامل قتنده جماد مطلقدر
نتکم دیمشلردر • من لم یحرکه الربیع وازهاره والعود واوتاره فهو فاسد • والمزاج
لیس له من علاج • پس چون سماعك قلوبده تأثیری کوناکون وخاصیتی اظهار
مضمر واخراج مکنوندر • پس سماعك حلالی علی الاطلاق معلوم • وحل وحرمتدن
حکم معین ایله محکوم دکلدر • اکر مستمعك خزینهٔ قلبی جواهر حب الهی ایله مملو و
آیینهٔ سینه سی صیقل ریاضت ومجاهده ایله مجلو ایسه • سماع انك دردِ درونن آثار
وشمع شوقله مجمرهٔ قلبین نار ایدر • پس اول حقنده سماع خوش وحلال مطلقدر
واکر درون دل مستمعده اسباب هوای نفس مجتمع • وحضور قلب وجمعیت خاطر
ساحهٔ سینه سندن مرتفع ایسه • سماع انك اساس استیناسن بالکلیه تفکیك
وویرانهٔ قلبنده اولان آمال نفسانیه وافکار شیاطینیه اثارهٔ تحریك ایله متکفل
مفضیٔ آثام وعین مکروه ومحض حرامدر • چون غنا وسماع غنا خصوصنده
اساس قصهٔ سخن بو وجهله بنا اولدی • پس بو دائره ایله اکتفا ایدلوم • وشعرك حکمی
دخی مرقوم • واثنای بیان حکم غناده معلوم اولدی که شعر مطلقا حرام وهجو

من القول وخلف من الکلام دکلدرکه • حدیث ان من الشعر لحکمة اندن کاشف
ونتیجهٔ اشعار علماء مجمع علوم • ومنبع لطایف ومعارفدر • نعم شعر فحش کلام و
ذکر خمر وغلام ودرج فواحش واثام • وهجو اهل اسلام محتوی ومشتمل ایسه •
کراهت وحرمتی مقرر • وحل اباحته نا محتملدر • وحدیث شریفده که لان یمتلی جوف
احدکم قیحا خیر من ان یمتلی شعرا • بیوردقلرندن مراد بعض علما قتنده بو شعردر •
اونیجی آفت مزاح در که سابقا افراطندن تحذیر وتنفیر • وطرق علاجنه اشارت وتدبیر
کچمشدر • اون برنجی آفت تمسخر واستهزادر واقوال وافعال غیره محاکات وتقلید دخی
بو قسمدندر • بوکه دخی اشارت وبیان کچمشدر • اون ایکنجی آفت افشای سر آخردر که
افشاسندن متألم ومتأثر • ومتضرر اوله • حدیث شریفده بو معنا وارد اولمشدر
کیمسنه بر سوز سویلیکد نصکره جانبینه التفات ایلسه امانتدر • یعنی اظهار و
افشاسی خیانتدر • والمجالس بالامانة • دخی بودر حسن بصری ایدر که خیانتدر
که برادرک سرینی فاش ایده سین • بعضی اخیاره صدیقی بر سوز سویلدی
بعده صوردی اول سری کتم ایلدکمی • دیدیکه بلکه اونتدم • بو راده دیمشلردرکه
صدور الاحرار قبور الاسرار • بعض بلغا نسیان نقصاننه راضی اولمیوب اما کتم
سرده مبالغه ایدیب دیمش که نظم واکتم السر حتی عن اعادته • الی المرء من غیر نسیانی

وذلك ان لسانی لیس یعلمه. سری بسر الذی قد کان نجا نانی اون اوچنجی آفت وعد کاذبدر
وعده وفا مؤمنه واجبدر. تنزیل آسمانیده سوره که یا ایها الذین امنوا اوفوا
بالعقود. حدیث شریفده کلمشدر که العدة دین. ترجمه مرد را هرچه بکذرد زبان
عیب باشد ورای آن کردن. وعده در ذمهٔ کرم قرضست. فرض باشد ادای آن کردن
روایت اولنورکه حضرت اسمعیل علیه السلام برکمسنه ایله بر موضعده ملاقات
ایتمکی وعده ایتدی حضرت موعده واروب شخص مزبور کلمکله اوچ کون اول موضعده
منتظر اولدیلر. بر روایتده یکرمی ایکی کون اول سببدن حق جل وعلی انک مدحنده
انه کان صادق الوعد وکان رسولا نبیا. بیوردی پس مؤمن وعدسنه انشاء الله
عسی ولعل دیموب جزم ایلسه وفا واجبدر. وخلف ایلسه اثم وکاذب اولور.
اما صیغهٔ استثنا ایلسه. استثنا انشاء الله تعالی دیمکه دیرلر. اصطلاح علماده
اکر مخاطب نیه جزم وفهم ایلسه. امام غزالی نیه وفا واجب اولوردیو. مکرکه متعذر
اوله اون دردنجی آفت کذبدر کذب قبایح ذنوب وفواحش عیوبدندر. وعقلا
محذوردر. وشرعا محظوردر. وانک حرمت وتحذیرنده آیات واحادیث چوق وارد
اولمشدر جمله دن بو مشهوردر. برکمسنه کذب ایلسه اغزندن بر رایحه چیقرکه ملک
انک بد رایحه سندن بر میل یرا ایراق اولورلر. وبونک امثالی مواعید چوقدر.

چون

چون کتب احادیث ومواعظ انلرله جامعدر. ایرادینه احتیاج یوقدر. ولکن
معلوم اولسونکه کذب اکرچه جمیع ادیانده محرم ومحظوردر. وعقلا دخی
قبیح ومنفوردر. بعض فضلادن استماع ایتدم که کذب حق جل وعلایی تکذیب
ایتمکه راجعدر. زیرا حق تعالی اشیایی خلق وایجاد ایدوب واقعی واقع وضدنی
غیر واقعدر دیو شهادت ایتمکدر. چون کذاب واقعه غیر واقع یا غیر واقعه واقعدر
دیو پس شهادت حق خلافنه شهادت ایتمش اولور. وایضا چون برکمسنه کذبنه
اینانوب مؤتمن اسه. پس اول مؤتمنه بی موجب خیانت وجنایت ایتمش اولور. بو مرتبه
کذبک ضرر اخروی دخی اولمسه خباثت وخیانت مقرردر. اما بونلردن غیری کذبلر
ضرری اولورکه تخریب بلاد واهلاک عباده مؤدی اولور. فکیف بعض مسلما تلرك
نک مالی وعرضی تلف اولمقدرکه بو کذبک ضررلرینک ومفاسدینک ادنیسیدر.
اما کذبک بعضی افراد قبح وحرمتده بعضندن متزایددر. وبعضی مستثنادر حتی مباح
ورخص بل مندوب ومستحب اولور. اما حرمتی متزاید. وقبحی متضاعف اولنلر ایکی
نوعدر. بر نوعی نفس کذب غلیظ اولوب ضرری کثیر اوله. بو قسمک اغلظی
حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم اوزرینه کذب ایدوب تغییر شرع وافساد
قواعد عقایده ایتمکه مؤدی اولمقدر. انکچون بیوردیلرکه لیس کذب علی احد ککذب

علی من کذب علیّ متعمدا فلیتبوأ مقعده من النار • و بو نوعی کاذب در جعدرکه کندویه
اصلا محتاج دکل ایکن کذب ایلیه • نته کم حدیثده وارد اولمشدر که • ثلث لا
ینظر الله الیهم • ملک کذاب • عامل متکبر • شیخ زان • علما دیدیلر که ملک کذبه
اصلا محتاج دکلدر کذب ایلمک • و عامل فقیر که تکبر اکا مناسب دکلدر • تکبر
ایلمک • و شیخ که شهوتنه فتور کلمک ایله زنا اکا هیچ روا دکلدر • زنا ایتمک اشد جرم
و قباحت و اقبح عصیان و شناعتدر • اما مرخص و مباح بل مندوب و مستحب
اولن کذب اولدر که انده اصلاح مسلمین و دفع ضرر مفسدین اوله • مثلا بر ظالم
قتل ایچون بر صالحی قووب بو یره دوشسه کورن کمسنه دن صورسه اول کمسنه بونی
کوردی دیو • بو مقامده کذب ایتمک مندوب بلکه واجبدر که • دروغ مصلحت
آمیز به از راستی که فتنه انکیز • و کذلک ایکی کمسنه آراسنده عداوت اولسه هر بری
کذب ایدوب عداوتی رفعه مؤدی اولمق مستحبدر • و کذلک اری عورتنه و عورتی
ارینه اصلاح و سودرمک ایچون کذب مرخصدر • و حروب احوالندن دفع ضرر دشمن
ایچون مرخصدر • اما بو مقامده احتیاط لازمدر • ایکی جهتدن بریسی اولدرکه
حقیقة ضرورت وارمیدر احتیاط ایتمک کرک • بعضی کمسنه کندویه منفعت سوقی
حاصل اولمغی ضرورت مجوز کذب تخییل ایدر حاشا • ایکنجیسی که تعریضله ضرورت

مندفع اولمجق تعریض کذب اختیار اولنمامق کرک • نته کم امام شعبیدن حکایت
اولنور که • بعض کمسنه قپو چلوب استدکده چقمق مرادی اولمجق جاریه سنه ایدن دیکه
ایدردی که الوکی قپونک اردنه قویوب بونده یوقدر دی • و امام نخعی امر ایدردیکه
مسجدده یوقلکدی • و بونک امثالنه معارض دیرلر • و بونلر ایله دفع ضرورت
ممکن ایکن کذب اختیار اولنمق جایز دکلدر • انکیچون علما دیدیلر که فی المعاریض
مندوحة عن الکذب • یعنی تعریضله سویلیکده کذب ایتمکدن استغنا واردر •
اون التنجی آفت غیبتدر
غیبت بر کمسنه نک مساویسین یعنی اشدوکی تقدیرجه انجنمه سی
محتمل اولن نسنه سویلمکدر • کرک اول نسنه بدننه متعلق اولسون • کرک نسبنه یا خلقنه
یا دیننه یا لباسنه یا اسباب و امتعه سنه متعلق اولسون • مثلا فلان کوته قدو
سیه فام • یا بدخلق و بی اندام یا فاسق یا کهنه جامه • و یا بارد خلق عمامه
دیمک کبی • اکرچه دیدوکی نسنه اول کمسنه وار ایسه اکر یوغسه اول بهتان و افترادر
نتکم حدیث شریفده وارد اولمشدر که برکون حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی
علیه و سلم خدمتنده بر کمسنه فلان کس عاجزدر دیدیلر • بویردیلرکه صاحبکزی
غیبت ایتدوکز • دیدیلر یا رسول الله دیدوکمز انده واردر • بویردیلرکه اولمسه
خود بهتان ایتمش اولوردکز • و غیبتک حرمتنه شرع شریفده وعید چوقدر

اولا قرآن عظیمده غیبت مسلم انوك اتن میت اولدوغی حالده یمکدر دیو بیورر
ولا یغتب بعضکم بعضا ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا فکرهتموه
وحدیث شریفده وارد اولمشدر که برکمسنه زنا اتدوکنه اعتراف ایدوب رجم
اولنمشدی اصحابدن بعضی حضرت اوکنده انی حقارتله اکدی بعده برجیفه
حماره مرور ایتدیلر حضرت ایتدی قنی فلان کمسنه کلسون بو جیفه حماردن
یسون دیو بیوردیلر ایتدیلر که بو جیفه درنجه ییه لوم بیوردیلر که قرداشکوزلك
اتندن یدوککز بوندن بدرایحه در ابو هریره رضی الله عنه دن مرویدر که بر کمسنه
دنیاده قرداشنوك اتن یسه یعنی غیبت ایلسه یوم قیامتده انوك اتنی اوکنه کتوررلر
دنیاده حی ایکن نجه یدوکسه بوکون میت ایکن دخی یی دیولر اکرچه غیبتده وارد
اولان احادیثی واثاری ایراد ایدرسك کلام بغایت طویل اولور پس اسباب غیبت
وعلاجنی ذکر ایده لوم غیبتك اسبابی وبواعثی چوق در لکن اون برنسنه انلری
جامعدر سکزی عوام ایچنده شایعدر اوچی اهل دین وخواص ایچنده واقعدر
اما سکزك سبب اولی تشفی غیظدر یعنی برکمسنه برکمسنه دن انجنمش اولور پس انوك معایبنی
کشف ومساویسنی ذکر اتمکله غیظ وغضبنه شفا حاصل ایدوب انتقامنی الموملاحظه
ایلر خصوصا طریق آخر ایله انتقام المغه قادر اولمیجغنی بلیجك بونی اسان طریق

تحمل ایدوب

۱۷۷

تحمل ایدوب بو معصیته شروع ایدر سبب ثانی بودر که بر کمسنه دن کندویه مضرت
وعداوت فهم ایدیجك ذکر مساویسنه باشلرکه اول کمسنه اشیدوب بونك
شرت وخبثندن قورقوب بونك جانبنی تعظیم ورعایت وعداوت ومضرتندن
ابا وامتناع ایدر وبو نوعدندر که حطام دنیا ومناصب ومراتب فانیه دن
بعضی نه طالب اولدقده اخری مزاحم یا مزاحمنه معاون فهم ایدوب لسان خبثنه
مساوی ومعایب خفیه سنی اجرا وخلق اراسنده نشر والقا اتمکله اول کمسنه قورقدوب
مزاحمه دن یا مزاحمنه معاونتدن وازکچورر وبو سبب زماننمزده غایت شایع
وذایع در زیرا اکثر اقران کندولرده جهل ونقصان وار ایدوکین استشعار ایدوب
علم وفضل ودیانت وامانت سببیله وصول مطالب وترقی مناصب ایده میوب
بو طریقه شروع واقران وامثال ایچنده بو صفت خبیثه وخلق قبیحله شیوع بولمق
استولرکه کمسنه انلره مزاحم ومزاحمنه معاون اولمیوب نفس اماره لرینك
امانیسنه واصل ومستحق اولمدوقلری مناصب ومراتب انلره حاصل اوله وبعضی
بو طریقی مجالس ومحافلده رعایت واعزاز وشرو خبثندن خوف واحتراز اولنمق
قصد ایلر ومظهر حدیث شریف ان من اشر الناس عند الله من اتقاه مخافة
شره اولورلر وبو خلق خبیث زماننمزده اول قدر شیوع بولمشدر که عیب وعار

اولمقدن قالمشدر • بلکه بو خلق صاحبلری بونکله تمدح وافتخار ایدرلر • بر نوع
دلمزدن قورتلمق کورك • بر آدمی دلمزنا الدوغمزدن صکره ایشین تمام ایدروز • حتی بعض
خبثا که فی الجمله ذکا وجربزه دن بهره منددر ولعله • معایب خفیهٔ ناسی اهتمام تام
ایدوب • وحیل وتدبیر ایله معلوم ومحفوظ ایدوب • مجالسده نوادر ولطایف
سویلمك طریقنده نقل ایدوب بونی کندوسنه کمال عظیم • وهنر مفتخر عد ایلر •
وخلق قره فلان اوغلنك دلندن قورتلمق کرك • ادمی عجب دونه دردیدکلرین
اشتدکده ابتهاج وسرور • وافتخار وغرور ایدوب • فعل قبیح وخلق ذمیمنده دخی
علو مراتب دنائت ورذالتده ترقی وعلو ایلر • وبر کمسنه دن فی الجمله رنجیده
اولمش ولسه انك مساویسنی تقریر وتشهیر ایدیجك مسرور ومتلذذ اولوب •
باقی بر انجندوکم کمسنیه سنیلرین • ودشمندن انتقامی بنجه الورین دیر • نادان
خبیث بلمزکه بو انتقام المق دکل • بلکه دشمنه مغلوب محض • ومقهور صرف
اولمقدرکه فرصا حسنا وار ایسه دشمنه وبروب بوغسه انوك سیأتنی دخی المشدر •
ودنیاده دخی اکثریا اول کمسنه رفعتی متزاید • ومنصبی متصاعد اولوب مساوی
کوی خبیث تدنی وتخلف • وانلرك ارتفاعی مناصب وانتظام مطالبلرینه تحسر
وتأسف ایتمکله مبتلا اولور سبب ثالث اولدرکه خبث طبیعت غالب ولوم

بصیرتنی سالب اولوب • اعراضی ناسی سویلمکدن متلذذ ومتنعم در • مجرد اعداسنك
دکل • اصدقاسنك مساویسنی تفوه وتکلم ایلیه که قران عظیمده اولمش ادم •
انی یمکدر • اقران واخوانه موافقت • وانلر ایله حسن معاشرت قصد ایدوب انلر
اعراض ناسله تفکه ومساوینك اسمنی تاوقاتی تویب • تلذذ اتدکلری وقت بوده
بنی ویارانی بار خاطر عد ایتموب • یا رشاط بلسونلر دیو مساویه شروع • و
معایب ناسی ذکر وایراد ایدوب دین وتقواسنی برباد ایلر • وکاهی یاران واصدقاسی
برکمسنیه انجذوب غضب ایدیجك بو دخی انلره سر اوضرا ده مشارکت اظهار ایدوب
ذکر عیوبنه شروع ایدر • خصوصا که غضب ایدن کمسنه صاحب جاه دولت اولوب
واندن طالب رزق ونعمت اوله اکا خوش کلسون • وبنم دوستمه دوست دشمنمه
دشمن ایمش دیسون دیو • اول کمسنه نك عرضنی جاك وکندوزنی هلاك ایلر سبب رابع
اولدرکه بعض کمسنیه حسد ایدوب خلق انی مدح وثنا ایدیجك ذکر مساویسنه
شروع ایلر که انوك معناسی شیوع طوبت خلق مدح وثناسندن رجوع ایده لر
وبونك اولکی ایله فرقی بودرکه انده بر کمسنه دن عداوت فهم ایدوب مضرتن
فهم ایتمك کرك اما حسد ده اول لازم دکلدر • بلکه اول کمسنه دن نیجه ایلکلر
کورمش • ونعمتلر یمش دخی اولسه • در حسدجان وجسدنه کار ایدوب بنه مساویسی

ذکر و تکرار ایدر سبب خامس اولدر که اجری ذم و هجو و مساوی ایتمکله کندویه
فضل و کمال منحصر اولمق طلب ایدر اقران و امثال بلکه افاضل سلف ذکر اولنسه
هر برینی قدح ایدب کیمسنه نقصان فهم و قلت علم کیمسنه نقصان معلومات
و نسیان محفوظات اسناد ایدر که فضل و کمال کندویه مقصور یا باری انلر
دخی کندو کبی اولوب فضیلتلری اولماموق مقرر و مشهور اوله سبب سادس اولدر که
کندوده بعض عیوب اولمغله کلیوب تبرا و تنزه ایدب اول غیبتله موصوف اکلدوغی
کیمسنه اکوب ذم و قدح ایدر که کندوده اول عیب اولماموق مقرر اوله سبب سابع اولدر که
هزل و مطایبه و خلقی کولدرمک مطالبه ایدب بعض خلقک اوضاعی و اطوارینه
تقلید و بعضنک مساویسنی یا الفاظ مسجوعه یا معانی هزلیه مطبوعه ایله ذکر
ایلیه و اکثر یا بو طایفه نک غرضی بعض اهل جاه قتنده رغبت و قبول و انلری کولدرمکله
مرادات نفس امارهسنه وصول اولور معلوم اولسونکه بو اسبابک کما هی ایکیسی و اوچی
و دخی زیاده بر شخصده مجتمع اولور اول سبیدندرکه بو خلق قبیح انده مستحکم
اولوب ازالهسی مشکل و یا ممتنع اولور اسباب ثلثه امام غزالی انلر خواص و اهل
دین اراسنده اولور دیرلر اولکی اولدر که بر معصیت و منکرک وقوعندن تعجب
ایلیوب فلان کس تعجب ایش ایتمش و فلان عالمدن نه عجب قباحت صادر اولمش دیو

اکرچه بو تعجب منشئ انکار منکردر اما شیطان تسویل و صاحبنه اول معانی
تخییل ایدب مساویسنی انکه باعث اولمشدر اکر غرضی مجرد تعجب اولیدی اول
کیمسنهنک ادینی کتمک کرک ایدی بلکه فایدهٔ دینیهسی اولمیجق تعجبی خلق یاننده
دیمهمک کرک ایدی امام غزالی ایدر بو قسمدندر که فلان جاریهسنی غایت سور
بالکه قبیحهدر و فلان کس فلانک اوکنه دیز چوکر بالکه جاهلدر دیهلر ایکنجی
قسم ترحمدر بر کیمسنه بر معصیه مبتلا اولدقده ترحم ایدب مسکین نه عجب
معصیته مبتلا اولدی و دردمنددن نه بویله خطا صادر اولدی دیر اوچنجی
غضب للّه ایتمکدر یعنی بر منکر اشتدکده غضب ایدب فلان نیچون بویله ایدر
دیو بو اسباب غامضهدرکه خواص انام بو عیوب مساویهیه مبتلا اولورلر کیفیت
عوام علاج غیبت اولدر که اولا اجمالا ذکر اولنان ایات و احادیثی ملاحظه ایدب
حتی غضبه مظهر و اکل جیفه و دخول ناره مستحق اولمغی تفکر ایده اکر حسناتی وار
اکا عطا اولنه یوغیسه شر بونک سیاتن دخی بو کلمک عاقل اشیدر فکر
ایلیه حسن بصری یه بر کیمسنه دیدیکه سن بنی غیبت ایدر ایمش سن ایتدی سنک
بنم قتمده او لقدر عزت و رغبتک یوقدر که حسناتمی سکا هبه ایدم پس غیبت
ایتسم پدر و مادرمی غیبت ایدردم زیرا چون حسناتم اخرتده وریلور باری انلره

اولسون دیر ایدی • و دنیاده دخی مضرتی چوقدر • غالبا اول کمسنه اشیدر
ضرر دیکه قادر ایسه ایدر • د کلسه اول سنی غیبت ایدر بعضی لیاملک مساوی
خوانلق عادتلری در • اکثر خلق دخی انلری ذم و غیبت اوزرینه در • کندو
دخی خود معایب وار ایدوکی مقرردر • واول معایبک ذکرندن مکدر اولور
پس خلقک ذکر معایبکه تحریص اتمکدن نه فایده وار ایمش دیر بیت ای که حمال عیب
مپندار • نامت به نیکی برند • بر تقدیر که مساوی ایتدوکی کمسنه تکرم • و بوندن
مساویسنه ترک تکلم ایلیه • عامه خلق بونک ذمام اولدوغندن احتراز و اجتناب
ایدب • ذمام و مساوی کویدر • دیو اغتیاب ایدرلر • بو اجمالا علاجیدر تفصیلا
علاجی ذکر اتدوکمز اسبابی ملاحظه ایدوب کندوسنه دیمک کرکدر • ذکر مساویله
تشنیع غلیظ اتمک معنی ده دشمنه فرصت ویرمکدر • معقول میدر که حسناتی
اکا عطیه • و اعمالمی هدیه ایدب • و انوک سیئاتنی بن تحمل ایدم • پس اول مغلوبکن
بکا غالب • بن انوک نعمتن سلب اتمد استرکن اول بنوم نعمتمی سالب اولور • بو عین
غبن خسران و محض ذلت و خذلان ایچون • و بعض مؤمنلری کندو بیر مزاحم
ملاحظه ایلسه صبر و رضا لازم ایدوکین ملاحظه و تفکر ایدب اول مسلمان دخی
نصیبن طلب ایدر • نه صوچی وار در که انی هدف تیر مساوی ایلیم دیو تذکر اتمک کرک

وفایده دخی یوقدر • نصیبی وار ایسه بر هر حال اولور که نصیبک یصیبک مقتضاسنجه
بن همان کناهه مستغرق و ملامته مستحق اولدوغم قالور دیمک کرکدر • و مجرد تلذذ
و تفکه یا موافقت اخوان و یاران بد کویان ایچون بو خلق قبیح و جرم عظیمه سبب
اولمق محض خسران ایدوکین • و ادنی رضای مخلوق ایچون خالق جلیلی اسخاط اتمک
عظیم شقاوت و خذلان ایدوکین • و نفسنی تنزیه ایچون غیری غیبت بعض خلقدن
تحویب غضب حقی اختیار اتمک وار ایکن تفکر ایلیه • با انکه خلق قتنده غیری
ذم اتمکله کندونک براءتی ظاهر اولجغی مشکوکدر • اما کندونک غضب حقه
مستحق اولمسی مجزومدر • اما قصد مباهات و تفضل اتمک ایچون غیبت اتمک
باطل • و خیردن عاطلدر • نفسکه دیمک کرکسین که غیبتله عند الله سنک
فضیلتک منعدم • بلکه عند الناس دخی اساس فضلک منهدم اولور • فکیف اول
کسنه غیبت اتمکله انوک فضیلتی فایت و مغتاب جاهله فضیلتی
ثابت اوله • اما حسد ایچون غیبت ایدن ملاحظه ایلسونکه غیبت اتمکله اکا
ضرر اولمغی طامع • اولوب کندوسی هم عذاب حسد هم عذاب غیبتی جامع
اولمشدر • با انکه غیبتله فضایل محسود ستر اولمق مقرر دخی دکلدر • بلکه غالبا
ذکر و قدح حاسد نشر مدح محسوده مؤدی اولور نتکه دیمشلردر عربیه و اذا

اراد الله نشر فضیلة طویت اتاح له لسان حسود • قطعه • بنی ذمّ ایتمه دن حسود
نه کندونك زشت خوینی ظاهر اولور • ذمّ اولندقجه نشر اولور هنرم ارسلو
مشکی بوینی ظاهر اولور • واستهزا وتمسخر ایتمك ایچون غیبت ایتمك خود جهالت
عظمی وحماقت کبری در • زیرا غیری نی کناه عند الناس تحقیر ایدرکن صو
اما کندوسی الله وملائکه واشهاد محضرنده نه مرتبه خود ذلیل اولور •
غیبت ایتدوکی کمسنه خود نهایت برایکی کمسنه قتنده نهان اوله • کندوبی روز
محشرده اولین واخرین آراسنده رسوای جهان ایلیه • خصوصا اول بکمنیوب
تمسخر ایتدوکی کمسنه شاید کروز جزاده اول مقام عالی یه چقه که بو اکا
حسرتله اهل جاه خورشید وماهه بقر کبی بقه • حسناتی وار ایسه بکمدوکی کمسنه
الله • اول عزته ایرشوب بو خوار وذلیل قله نعوذ بالله من الخذلان • حق جل وعلا
بیورر که • یا ایها الذین امنوا لا یسخر قوم من قوم عسی ان یکونوا خیرا منهم
ودخی بیورر که • تسخرون من الذین امنوا والذین اتقوا فوقهم یوم القیمة •
وخواص غیبتی که سبب تعجب ورحمت وغضب لله در • عاقل انی ملاحظه ایدجك
بلور که آخری اصلاح قصد ایدوب کندوبی افساد • ونفسنی هدم ایتمکله غیری
بنیاد قصد ایلمکدر • پس تعجب ایدرسه کندو نفسندن ایلسون • ورحمت قلورسه

کندویه

١٨١

کندویه قلسون • وغضبی غیر ایچون قوسون نفسی ایچون ایلسونکه • غیبت مصیبته
مبتلا • وجان وتنی غرق کرداب بلا قلمشدر • اول بونك غیبتی ایله ایتدوکی ذلتدن
پاك وطاهر • وبو حسناتی اكا هدیه وعطیه قلمغله خایب وخاسر اولمق
ولی • امام حسن بصری بر حجاجك مظالمنی تذکر ایدوب ذمّنه خوض ایتمك
جانبنه تحریك وتیسیر ایلسه لر موافقت ایتمیوب دیر ایدی احتمالدر که اول تو
ایله نجات بوله • وحسن غیبت ومساوی سویلمك ایله هلاك اوله • حجاج ظالم
کبی کمسنه نك ذکر مساویسندن سکوت رأی حسن اولیجق • ملاحظه ایله بعض
زلاله مبتلا اولنه غیبت نجه اوله • فقرا ایدرین اکر حجاجك مساویسی مباح
اولمسه حجاج ایتمك جایز • وانوك کبی ظالملری غیبت ایدن کناهی جایز اولمز
ولی امامك غرضی ضبط لسانه معتاد ومرتاض اولوب ما لا یعنیسندن اعراض
واغماض قلمقدر • واصحابنی تهذیب ومساویه معتاد اولمسونلر دیو تادیب ایتمکدر
پس طالب سعادت وراغب حسنی وزیادت اولنلره بو مذکوراتی سمع جان ایله اصغا
وتسویل شیطان ونفس پرخسرانی الغا ایلسونکه • وقتلرینی غیبت مسلمین ایله
اضاعت ایتمیه لر • ووصول عذاب الیمه داعی اولان نفس وشیطان لعینه اطاعت قلمیه
قلمیه لر • تنبیه اول • لسان ایله غیبت حرام اولدوغی کبی • قلب ایله داخی غیبت ایتمك حرام

یعنی بر مسلمانی قلبکدن قبایحله متصفدر دیو فکر و عقد قلب ایده سین تمام
معلوم اولمامش دکل ایکن و بو که سوء ظن دیرلر حرام در. ان بعض الظن اثم آیتی
دلالتیله. اما تمام معلوم اولنجق عقد قلب ضروری اولور. و اول وقت لسانه
کتورمینجه اثم لازم اولماز. لسانه کتوریجک واقع ایسه دخی اثم و غیبت اولور

تنبیه اعذار

حرام در. بعضی اعذار ایله غیبت مجوز و مرخص اولور. و انلر امام غزالی ذکر
ایتدوکی اوزره آلتی در. عذر اول تظلم و شکوی ایدر. مثلا بر قاضینک ظلم و اخذ رشوتن
ذکر ایتمک غیبت حرام در. لکن بر کمسنه ظلم و حکم جور ایتمش اولسه اول کمسنه سلطان
و وزیر اوکنده حالن اعلیوب فلان قاضی بکا ظلم ایتدی دیمک یا خصمدن
رشوت الدی دیمک غیبت و حرام دکلدر. عذر ثانی تغییر منکر و دفع فساده معاونت
طلب ایتمکدر. مثلا دیه سنکه فلان شویله فساد ایلر کلانی بر طریقله دفع ایله
عذر ثالث استفتادر. مثلا فلان کس بکا شویله ایلدی بونک موجبی ندر دیو
فتوا طلب ایده سین. عذر رابع مسلمانلری انک شرندن تحذیر ایلمکدر. مثلا
بر عالم بیلیوب بر اهل بدعته وارر کلور اولوب بو سببله بعض عوام مسلمینک
اول مبتدعه اعتقاد و تعظیمی احتمالی اولدقده عامه یه بو فلان شویله مبتدع
یا فاسقدر دیمک جایزدر. و بو قسمدندر که بر پادشاه بر غیر مستحقه بر منصب

ویرمک استدکده اصلاح عالم و دفع فساد ایچون اول کمسنه جاهلدر یا ظالمدر
اول منصبه نا مستحق و نا ملایمدر دیمک غیبت حرام دکلدر. بلکه اقامت شرع و اسلامدر
بر کمسنه نک غیبته دلالت ایدر لقبی اولوب تعریف ایچون اول لقب ایله ذکر اولنور
اهانت مقصود اولمیه. اعرج و اعمش کبی جایزدر. اما مهما امکن احتراز واجب
کرک. ولا تنابزوا بالالقاب بیورلمشدر. غیر طریقله تعریف ممکن اولدقجه بو
مقوله لقبله ذکر ایتمکله ارتکاب اولنماموق کرک. محدثلردن اسمعیل بن علیه
مشهوردر. علیه والده سی نامی اولمغله ابن علیه دیمکدن متألم اولوردی
حضرت امام شافعی رضی الله عنه انی ذکر ایتدکده تعریفنه محتاج اولنجق اسمعیل
بن علیه دیمزدی. اسمعیل که اکا ابن علیه دیرلر دیر ایدی. عذر سادس غیبت ایتدوکی
کمسنه فسقی و ظلمی اعلان و مجاهره ایده اوله. خمارلر و عشارلر و اسواق و سککده
سکران صباحله کزمکی اختیار ایدن فسقه کبی. حدیث شریفده کلمشدر که. من القی
جلباب الحیاء عن نفسه فلا غیبة له. حضرت عمردن رضی الله عنه مرویدر که
لیس لفاجر حرمة. مرادلری فاجردن اعلان ایلین فاجردر. حسن بصریدن مرویدر که
اوچ طایفه یه غیبت جایزدر. بری اهل هوا یعنی بدعت مذهبنده اولن رافضی و
خارجی کبی. ایکنجی فسقنی اعلان ایدن فاسق. اوچنجی پادشاه ظالم. امام غزالی ایدر

بو اوچ طایفه بر صفتده مشترکلردر • واول فسقلرینی کتم ایمیوب بلکه انکله تمدح
وافتخار ایتدوکلریدر **بیان کفارت غیبت** غیبتک کفارتی توبه وندامت ومن
بعد ایتمامکه عزیمتدر • اما غیبت ایتدوکی کمسنه دن حلال لغیر طلب ایتمک حسن
بصری قتنده لازم دکل استغفار کافیدر • اما عطا قتنده واروب سکا ظلم ایلدم
غیبت ایتدم دلرسک عفو ایله دلرسک حقکی آل دیمک لازمدر • اما غزالی بو قول
اصح دردیر • فقیر ایدورین استحلال ایتدوکی تقدیرجه دخی زیاده احتمالی احتمال
اولیجک اجما لله استحلال اولنمق کرک **اوننجی آفت نمیمه دیر** که فارسیده سخن
چینی وترکیده قوجیلقدر • عظیم معصیت وفاحش جریمه در • قرآن عظیمده
همازمشاء بنمیم بیوردوغی بودر • حدیث شریفده کلمشدر که لایدخل الجنة
نمام • کعب روایت ایدرکه بنی اسرائیله قحط یتشدکده حضرت موسی یدی دفعه
استسقا ایدوب اجابت ظاهر اولمیجق وحی نازل اولدیکه ایچکوزده نمام واردر
موسی علیه السلام مناجات ایلدیکه یارب کیمدر • وحی کلدیکه بن نمیمه دن قوللرومی
نهی ایدرکن نمیمه مکمنندرکه بن نمیمه ایلیم • جمله سی توبه ایلدیکلر • اثار اجابت که
تابع استغفار واناتبدر ظاهر اولدی • **تنبیه** نمیمت همان لسانه مخصوص دکلدر
هر نسنه که بر مسلمانک کشف اولنماسندن متألم اوله انی لفظ وعبارت یارمز

واشارت

١٦٢

واشارت • وبالجمله بوجه من الوجوه اخره اعلام وایصال ایدوب اول مسلمانه ضرر
وایلام ایدن کمسنه سخن چین ونمامدر • ونمیمه باعث یا نمیمت ایتدوکی کمسنه یه
بغض وعداوت • یا نمیمت ایلدوکی شخصه اظهار محبت وصداقت • یا مجرد کفت
وکو وجست وجودن تلذذ • وخبث وطمع ولوم شمائله اتصافدر • واقع اولورکه
ادنی خبثاکه ایتدوکی نمیمه دن کندوسی متضرر اولمق مقرر ایکن ینه صبر ایدمیوب
اساس خبثنی بنیاد • وکندو ونجه کمسنه نک حالنی افساد ایدر • امام غزالی ایدر
نمام سکا بر کمسنه دن نمیمت کتورب مثلا فلان کشی سنی سومز سنوک حقکده
شویله دیدی • یا بویله ایلدی • یا سنوک امروکی افساد • یا دشمنکله محبت بنیاد
ایتمک استر دیسه سکا مقابله سنده التی نسنه لازمدر **اولکسی** انی تصدیق ایلمیه سن
زیرا نمیمت ایتمکله فسقی مقرر اولدی • فاسقک کلامی مردوددر • وکندوسی مطروددر
یا ایها الذین امنوا اذا جاءکم فاسق بنبأ فتبینوا **ایکنجی** اکا پند ونصیحت
ونمیمه دن منع ونهی ایتمکدر • زیرا حق تعالی • وأمر بالمعروف وانه عن المنکر
بیوردی • نمیمت منکر ایدوکنه منکر یوقدر **اوچنجی** اکا بغض ایتمکدر زیرا حضرت
حقک مبغوضیدر **دردنجی** اندن نمیمه سیله اول مسلمانه سوء ظن ایتمامک کرکدر •
زیرا حق تعالی بیوردی • اجتنبوا کثیرا من الظن ان بعض الظن اثم **بشنجی** آنوک

سوزی حقمیدر دکلیدر تفتیش وتفحص اولنمامق کرک • زیرا تجسس دن حق جل
علی تجسسدن نهی بیورر • ولا تجسسوا دیمشدر التجسس انوک نمیمه سنی هیچ
کمسنیه حکایت ایلممک کرک • زیرا کندو داخی نمام اولمش اولور • ونهی ایتدوکنی
اشلمک عاردر • نته کم شاعر دیمشدر بیت لا تنه عن خلق وتاتی مثله • عار
علیک اذا فعلت عظیم • حکمادن برسینه بر دوستی کلوب فلان کس سکا شویله
دیدی دیجک • ایتدی ای برادر بنی زیارته قدن کلمدک ایتدی حالا اوچ درلو
خیانتله کلدک • اول بنوم دوستمی بکا مبغوض ایلدک • ایکنجی قلبوم فارغ واسوده
ایکن همله مشغول والوده قلدک • اوچنجی کندوکی بنوم قتمده امین ایکن متهم
ایتدک • علمادن برسی بر پادشاهه نمیمت ایتدیلکو • پادشاه عالم مذکوره عتاب ایدیجک
انکار ایلدی • پادشاه بکا بونی بر معتمد کمسنه دیدی دیجک عالم ایتدی یا امیر
نمام معتمد اولمز • پادشاه خوب دیرسین دیوب اندن راضی ونمامه ساخط اولدی
عمر ابن عبد العزیزه بر کمسنه کلوب آخری نمیمه ایدیجک بیوردیکه استرایسک
بو خصوصی تفتیش ایدهلوم کاذب چقرسک • یا ایها الذین امنوا ان جاءکم فاسق
ایتنیه مظهرسن صادق ایسک هماز مشاء بنمیم ایتنیه ماصدقسین • اکر استرسک
سندن عفو واغماض ایدهلم • ایتدی یا امیر المؤمنین عفوات من بعد بندن نمیمه صادر

اولسون

زیاد اعجمی که بلغاء عربدر • بر کمسنه سلیمان بن عبد الملکه سعایت ونمیمت ایلدی
سلیمان امر ایلدی جمع اولیجق زیاد نمامک یوزینه بقوب ایتدی نظم وانت امرء
اما ائتمنتک خالیا • فخنت واما قلت قولا بلا علم • فانت من الامر الذی کان بیننا
بمنزلة بین الخیانة والاثم • صاحب عباده بر کمسنه رقعه سنده بر یتیمک مالنی اخذ
ایتمکه سعایت ایدیجک ظهر رقعه ده بو کلمات فصاحت امیزه وحکمت انکیزی
یزدیکه السعایة قبیحة • وان کانت صحیحة • المیت رحمه الله • والیتیم رحمه الله
والمال نمره الله • والساعی لعنه الله • بعض حکما دیمشلر نمیمت بر قدره درکه طلوزهرات
شقاق وسیه پایه که اوزرنده فتنه اوج نشنه در کذب وحسد ونفاق حکایت
ایدرلر بر کمسنه بر قول صتوب عیبی همان قوجیلق در دیوب بر کمسنه اختیار ایدوب
الور • بر قاچ کوندنصکره خاتوننه ایدر که افندی سنی ایکن سومز انجق بر جاریه الموب
استر • اما بن خواص نیرنجاته واقفم کیجه یتور کن بوغزی التندن بر قاچ قیل کسوب
بکا کتور کی افسون ایدهیم سکا محبت وتابع بلکه عبد طایع اولسون • خاتون اول
سببدن که جازم دکلمش • صدق کلام غلام کلامه جازم • ودیدوکی نسنه یه
عازم اولیجق افندیسنه ایتدیکه بن خاتوندن خارجه میل وسنی قتل کلدم کیجه
اویور کبی اول که حقیقت حاله واقف • وسر نسادن عارف اولهسن خواجه

الله ایدوب خاتون اوستونه ایله محل ذبحه قریبا ولنجو فی الحال صحرایه یوب قلعانی
وخاتونی توقف قتل ایلدی • ایوته سی اقاربی زنبی وجه قتله تحمل ایمیوب مردی
قتل ایدرلر • ایکی قبیله محزول اولوب ایکی جانبدن محاربه یه مشغول • ونچه کمسنه
آراده مقتول اولور • **بیت** نی دب تنها نه خود را داشت بد • بلکه آتش در همه
آفاق زد • ونمامک بر عقوبتی دخی بودر که اکثریا اول کمسنه لر حقیقت حاله
مطلع اولوب آرالرنده عداوت مرتفع اولور • بو خود و خجل قلور • **مثنوی** میان دو تن
جنگ چون آتشست • سخن چین بدبخت هیزم کش است • کنند این و آن خوش دگر باره دل
وی اندر میان خوار بخت و خجل • نمیمت و سعایتی الغا و مفسدلرک افسادینه اصغا
ایتمامک اصحاب دولت وارباب جاه و مکنته الزم لازم • واهم مهمات ولوازمدندر
زیرا بو بابی سد • ومفسد و منافق کلامن رد ایتمزسه • ارباب نفاق تکاثر و تغالب
وسد صفتان درنده هجوم و تکالب ایدوب بری برینی ذم و نفاق اتمکله آرالرنده
بغض و شقاق دوشوب خدم و حشم و اصحاب و احبابی فرق و احزاب اولوب شخص
دولتی نوادر علل ایله معتل • واساس سعادتی انتظامی مختل اولوب بالآخره قصر
دولتی منهدم و مایه آفتابی منعدم اولمق لازم اولور • **اون یدنجی ایکی دللو والمقدر**
که اکا ذواللسانین وذوالوجهین دیرلر • مثلا ایکی دشمنک آراسنه کیروب هر برینه

بر درلو سویلسوب اساس عداوتی محکم ایتمکدر • بعض محدثلر روایت ایدرلر که "
من کان له وجهان فی الدنیا • وکان له لسانان من نار یوم القیمة • وحدیث
آخرده بو کلمسیدرکه • تجدون من شر عباد الله یوم القیمة ذوالوجهین الذی یأتی
هؤلاء بحدیث وهؤلاء بحدیث • اما بر کمسنه ایکی دشمن ایله صداقت ورزش
معامله وهر بری ایله فی الجمله مجامله ایلسه • اما آخردن نقل کلام • وهیچ برینه
اضرار وایلام ایلمسه • ذوالوجهین اولمز • بلکه بو مدارات مقبوله و مجامله معامله
در • اکثر عقلا بو اسلوبه سالک بو خلقه مالک • وطرفینک مداراسنه عالم
وهر برینک عداوت و بغضندن سالم اولورلر • اگرچه ایکی طرفله داخی کمال
صداقت میسر اولمز • زیرا صدیقک صدوقی اولدر که دشمنه دشمن اوله نتکه دیمشلردر
نظم تحب عدوی ثم تزعم اننی • صدیقک لیس النوک عنک بعازب • لکن کشیه
کمال صداقت لازم دکل • اما بو قدر مجامله و حسن معامله مستحب و مناسبدر
اون سکزنجی آفت مدح کویلمقدر که بعض مواضعده منهیدر • امام غزالی ایدر • مدحده
آلتی آفت واردر • دردی مادحه ایکسی ممدوحه عارض اولور • آفت اولی
مدح کذبه مؤدی اولمقدر • فقرا یدرین شعرا بو آفته مبتلا اولدقلری ظاهردر
بیت در شعر مپیچ و در فن او • چون اکذب اوست احسن او • بلکه بعضی کثرت جهل

وقلت تقوى سببيله كفره دخى مرتكب اولورلر • شعراى عربدن متنبى بو ورطيه اوغرا
مشدر نتكيم ديمشدر **نظم** يترشف في فيه رشفات • من احلى من التوحيد • شراح
ديوانى متكلف جوابلر و بو مثلو • آفت ثانيه ريادر • زيرا مدح ايتمك دعواى محبتدر
واقعه مطابق اولميجق رياى محض اولور • اى انكه لاف ميزنى ازدل كه عاشقست
طوبا لك از زبان تو باد لموافقست • آفت ثالثه بعض نسنه لر ادعا ايلركه تحقيقى
ممكن واكا اطلاع اولمق ميسر دكلدر • و بو آفت اوصاف مطلقه ايله مدح ايتمكدن
اولور • مثلا زاهددر يا وليدر • يا اهل ورعدر ديمك • زيرا حقيقت زهد و ولايت
و ورع بر كمسنه ده متحقق اولدوغنه علم مشكلدر • اما اوصاف خاصه ده علم ممكندر •
مثلا فلانى تهجد نمازى قلور يا صدقه ويرر ديسه جايز كه امر محسوسدر •
بو آفتدن احترازايچون جناب رسالت پناهى نبوة دستكاهى صلى الله عليه وسلم
بيوردى • لا تزكوا احدا وان كان ولابد فقولوا فيما احسب ولا ازكى على الله احدا
يعنى بر كمسنه‌ء تزكيه ومدح ايتمك غايت لازم كلورسه بنم ظنمده بويله در حق جل
وعلى يه كمسنه مدح وتزكيه ايتمز ديك • آفت رابعه كاهى بر فاسقى مدح ايتمكله
انك فرح وسرورينه سبب اولمقدر • حديث شريفده وارد اولمشدر كه • ان الله
يغضب اذا مدح الفاسق • فقير ايدر بن مادحه بو آفت دخى بوردر كه ذلت لازم اولور

مؤمنه واجبدر كه كندوبى موضع ذلتدن صقنه خصوصا كه مدح طمع دنيا ايچون
اوله خصوصا بو زمانده كه جود وكرم بالكليه منعدمدر • و مدح فصيح ايله شكفته
اولوب استماع مديح ايتمك قصر ويران كبى اساسى منهدم اولمشدر • امراء زمان برشاعرك
الندن قصيده كورسه جان باشنه صچرار • و بر بليغ قطعه سنده درلو نظم ايدوب
صونسه اضطرابدن اجل درلرى دوكر **نظم** قوم اذا انشدتهم فكانما • حاولت
نتف الشعر من آنافهم • قم فاسقينا بالكبير وغنى • ذهب الذين يعاش في اكنافهم •
ممدوحه عارض اولان ايكى آفتك اولكيسى اولدركه كبر وعجب حاصل اولور **حكايت**
اولنور كه سادات عربدن جارود عبدى حضرت عمر رضى الله عنه مجلسنه كلدكده
بعض حاضرلر بو كلن سيد قبيله ربيعه در ديديلر • جارود چيقيجق حضرت
عمر دره ايله اوردى • يا امير المؤمنين نه كناه ايتدم ديجك ديديكلرينى اشتمدكمى
جارود بكا اندن نه لازم كلور ديجك • بيوردى كه سكا كبر وعجب كلمكدن
خوف ايدوب سكا بو طريقله لذت ويردم • ايكنجى آفت اولدركه مدحى استماع ايدن
كندوده اول وصفك تحقيقين مقرر اكليوب طلب زياده ايچون جد وسعيدن
فتور وكسل كلور • بو ايكى آفت سببندندر كه جناب رسالت پناهى صلى الله عليه
وسلم حضورنده بر كمسنه آخرى مدح ايديجك • قطعت عنق صاحبك بيوردیلر

وحضرت عمر • المدح هو الذبح دیدیلر • اما علمادن مطرف دیر ایدی هر کون نفسمه
کسنه دن مدح وثنا اشتمدم • الا نفسمك ذلت وصغاری زیاده اولدی • زیاد بن
ابی مسلم دیمش که بر احد مدح وثناسن استماع اولمز • الا شیطان اکا ظاهر اولور
اما مومن اولن تدارك ایدر • عبدالله بن المبارك حضرتلری دیرکه بو ایکی کلام احقدر
مطرف بیوردغی قلوب خواصدر • زیاد دیدوکی قلوب عوامدر • وفقیر ایدرین بو سبد
مریدلر سالك • واقعهٔ صالحه کورنسه وکشف وکرامت عرض ایلیسه • نفی وسلب ایدب
بوادانی مقامات واسافل کرامات دیرلر • ومریده آفرین وزه دیمزلرکه نفسی
قوی وفربه اولمیه • بر مرید حکایت ایدرکه ایو واقعه کوروب پیرمه عرض ایلدم
ثنا بیوروب دعا ایلدی فقیر زانوسنی تقبیل ایلدم • فی الحال واقعهٔ کوردم بر کربه
سیاه بنم زانومه مس تعسل ایلدی • پس مدح استماع ایدن کمسنه غایت تیقظ واحتراز
اوزرینه اولمق کرك • ونفسنه نظر سوء بی تجدید ایلمك کرك • که عجب وکبردن خلاص
وفتور عمل وتقصیر کسلدن نجات ومناص بوله • بعضی علما اصلا مدح استماع اتمز
ایدنلر دخی خطر حاضر • ودقایق عجب وریا وافات عملدن زینه ناظر اولوب • اکر بو
مادح بنی حقیقتی اوزره بلیدی • مدح ایتمك دکل بندن کوزان اولیدی دیه • قطعه
شخصم بچشم عالمیان خوب منظرست • وزخبث باطنم سر خجلت فتاده پیش ••

طاوس

طاوس را بنقش نکاری که هست خلق • تحسین کنند واو خجل از پای زشت خویش •
اون طقوزنجی آفت کلامده واقع اولن دقایق خطا وخلل درکه اندن احتراز •
متعذر یا متعسر در • انکیچون من کثر کلامه کثر ذلله • خصوصا که کلام اصول
دین وتوحید وذات وصفات حق مجیده متعلق اوله • وخصوصا که متعلق عالم بل
متعلم اولمیه • نه کم زمانه ده مشاهده ایدرز • احادیث ومواعظدن بر ایکی
ورق کوروب کورسیکه چقوب عوامه وعظ وتذکیر • وقران مجیدی زعمی اوزره
نقل وتفسیر ایدر • وبر شخصه بر ایکی کون خدمت • وتوبه ایدن نامی حقایق ومعارف
سویلکه بشلر • امیلر بو کلام محض خطایا واثامدر • بیت ای بسا چیز
میشود صادر • که شود جاهل اندران کافر • امام غزالی ایدر که علم فصاحت
وبیان بلاغته قادر اولمینلرك سهو وذللی وخبط وخللی چوق اولور • لکن حق
جل وعلا جهللری عذری ایله عفو بیورر • نتکم حدیث شریفده وارد اولمشدر
بر کمسنه ما شاء الله وشئت دیمسون • ولکن ما شاء الله ثم شئت دیسون • کندو
مشیتی ثم ایله که تأخیر وتراخی ایچون موضوعدر • ادا ایتمکده عبد عبودیتنه اعتراف
وتذلل وتخضعله که لازم بنده در • انصاف بولنور • اولکی اداده توهم وتساوی
واشتراك که مقتضی شقاوت وهلاکدر • فی الجمله متفهم اولمغین اندن نهی •

وثانی ایله امر اولندی ومشهوردر که بر کمسنه حضرت رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم حضورنده من یطیع الله ورسوله فقد رشد ومن یعصهما فقد
غوی دیجک صیغهٔ اشتراک ایله ومن یعصهما دیدوکی منافی ادبدوب عبودیت
کورب بئس الخطیب انت قل ومن یعص الله ورسوله بویوردیلر ودخی بو مشهوردر
سزدن بریکوز عبدم وامتم دیمسون جمله حقوق عبدی وامامی در لکن غلامم وقادم
وجاریه وقناتم دیسون ودخی حدیث شریفده کلمشدر که لا تقولوا للمنافق یا
سیدنا فان یکن سیدکم فقد اسخطتم ربکم پس کفریه الفاظ تعظیم ایله خطاب
محرم ومحظوردر حتی بعضی فتاوای حنفیه‌ده مذکوردر بر مجوسیه یا حرشنه
دیسه کافر اولور حرشنه استاد دیمک اولور پس زمانه موزده یهودیلره خواجه
فلان دیمک خطرلودر سلام حقنده دخی علما دیدیلر که ابتدا انلره سلام ویرلمیه
انلر سلام ویرسلر جوابنده وعلیکم دینله ارتوق نسنه زیاده دینمیه لکن ذمی
قتنده بر موءمنک حاجتی اولسه ابتداء سلام ویرمکه رخصت واردر وبعض الفاظ
فقهای امت کفردر دیمشلر بغایت احتراز واجبدر زمانه‌ده ارسال لسان و
اطلاق عنان سخن فنی شایع اولمشدر بعض جهله لطیفه کویلر واضحاک یاران
قصد ایلیوب کلمات کفریه‌یی لطیفه دیو سویلر بعضی آنی استماع ایدوب ضحک

وقهقهه ای

قهقهه ایلر نعوذ بالله ایکیسی دخی دیندن بیکانه وضلالت شعنه پروانه اولور
بعض جهله جهل سببیله کلمهٔ کفری اجرا ایدرلر علما جهل عذر دکلدر دیمشلر
ویمین باب‌نده مبالغه‌لر ایدرلر اکراولیله دکل ایسه کافر بالله اولاین دیرلر و
بعضی دخی آخره بو ایشی اتمزسه‌ک کافر اول دیرلر وبعضی الله تعالی علیمدرکه بو فعل
بندن صادر اولمامشدر با انکه صادر اولمشدر عوام حقنده بو سوزلر کفردر
دیمشلر بو جمله آفات ومهالک وبلیات ومعاطبدر که لساندن صادر و
صاحبی یا فاسق یا کافر اولور حدیث شریفده واردا ولمشدر ان الرجل لیتکلم
بالکلمة لیضحک اصحابه ولا یبالی بها وانه یقع بها فی مهواة جهنم سبعین خریفا یعنی
بر کمسنه بو سوز سویلر حریفنی کولدرمک ایچون اول سوزانک قتنده جزویدر
هیچ اندن قیرمز اما بلمز که اول بو سوز سببی ایله جهنم ایچنه دوشرییتمش ییل وکلمهٔ
کفرک بر مشکلی داخی بودر که مجرد اجرای کلمهٔ شهادت ایله کفر واسلامه کلمز
بو اول سوزدن بعینه توبه اتمک بزوم علما مور قتنده لازم کلور پس نیجه کمسنه کلمهٔ
کفری سویلر واونودر خاطرنه کلمز که توبه ایلیه نعوذ بالله تعالی شقاوت
ابدیه قلمق کورینور بو مشکلک چاره‌سی اولدر که هر صباح ومسا بو دعایی اوقیه
اللهم انی اعوذ بک من ان اشرک بک شیئا وانا اعلم به واستغفرک لما لا اعلم و

انك انت علام الغيوب • علما دیمشلر که بو دعایی اوقومق ماضیده کفر کلمه سی لسان
جاری اولدیسه انی محو ایدر • و توبه و استغفار اولور • و مستقبلدن کلمهٔ کفردن
حق تعالی و علی لسانینی حفظ ایلر • بکر یحیی افندی عوامک دقایق علوم و متشابهات
قرآن و سر قضا و قدر و مشکلات اسرار حکمت و شریعتدن سؤال ایتمسیدر
انلره لازم اولان ایمان و عمله سعی و اجتهاددر • لکن نفوس امّاره نک عادتی
اولدرکه کندویه نافع اولن تلخ و ثقیل کلور • و ما لا یعنی و فضول اولن شیرین و
خفیف کلور • و عوامه بو مقوله علومه خوض ایتمکدن مسرور اولورلر • زیرا شیطان
اکا تخییل و تسویل ایلر که سن داخی علمادن و اهل فضلدن سین • بعض مصطلحات
اهل درسولی بلدوک صورر و یرمز • خلاصهٔ علوم و نقاوهٔ معارف بونلردر • سن
انلری علماء ظاهردن یک بلورسین • خصوصا بعض صوفیه ایله مصاحب اولوب
منطق الطیر عطار • و کلشن راز • و زبدهٔ عین القضاة همدانیدن برایکی بیت
اوقومش ایسه خودنکته دان عارف و حقایق شناس عمیق • و علمای شریعت قشری
ظاهری بی تحقیق اولورلر • و بعض علومدن دخی مسائل یا ترکی کتبدن • یا بعض
ناس افواهدن تلقف ایدوب انکله بعض دانشمندلری امتحان کندو حفظ ایتدوکی
جوابنه مطابق تعبیر ایتمزسه جهلنه حکم ایدر • و زمانمزده بلیهٔ عامه که بو مقوله اهل

فضول

فضولدر • و داعیهٔ ضلالات اولنلره عارض اولور • شبهه قضا و قدر در که بعض
فسقه فسق و فجوره اهمالک مقتضای جبلتنا پاکلری اولوب • زواجر شرعیه
ملاحظه ایدوب • و امر معروف و نهی منکر ایدن مؤمنلرک لوم و تقریعنی استماع
ایدیجک • شیاطین جن و ابلیس درونلرندن القا و تخییل • و شیاطین انس بتلبیس
بیرونلرندن اضلال و تسویل • ایدرلر که سنک فسق و فجورک ایده جکک علم الهی ازلیده
مقدر • و لوح محفوظده که جمیع حوادث و کوائنی جامعدر مسطوردر • علم الهی تغییری
محال • و لوح محفوظده مسطور اولن محو اولمق ممتنعدر • پس سن مجبور محض و مضطر
صرف سین • مجبور محضک تعذیبی و مضطرک عقوبتی عادل حقیقی یه که صدور
ظلم و جوازندن محالدر • ممکن دکلدر نتکم عمر خیامه منسوب رباعیده مذکور
درکه رباعی من می خورم و هر که چو من اهل بود • می خوردن من بنزد او سهل بود •
می خوردن من حق ز ازل می دانست • کر می نخورم علم خدا جهل بود • بو شبهه الیه
خیر محضه قابل • و قدرنده شرایع و دعوات انبیا که وعد و وعید و ثواب جزای
اعمال صالحه • و عقاب و نکال اعمال فاسده یه مشتمل و مبتنی در • فاسد و باطل
اولوب ظاهری جبر اولن ابیات شعرانی تمثیل ایدرلر • حافظک بو بیتلری کبی ابیات
درکوی نیک نامی مارا کذر ندادند • کر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را • حافظ بخود

پوشیدۀ این خرقۀ می آلود • ای شیخ پاک دامن معذور دار ما را • و بو بیت کبی

بیت برو ای زاهد و بر درد کشان خرده مگیر • کار فرمای قدر میکند این

چه کنم • و انک امثالنی انشاد ایدوب ضعفای ناسک دخی عقایدین افساد

اتمک توصّل ایدرلر • بو فقیر علم و معرفتدن خالی بر میر فضولکو بله اجتماع

و انک کلامنی بر شام رمضانده استماع واقع اولدقده بعض مشکلاتم وار

خدمتکده حل تمنّا ایده رین دیدی فقیر داخی مسائل صیام و تراویح و قیام

بعضیسنه کر تخیّل ایدیب • تمام انشراح صدر له بیورک دیدم • باشلدی سرّ قضای

قدردن سؤال و شبهۀ سابقه له ایراد اشکال ایلدی • فقیر ایتدم اوّلا قضا

قدردن بحث و جدال منهی زیرا سرّ قدر مقدّمات دقیقه یه مبنی در • پس مؤمن

صحیح و بندۀ صریحه لازم اولان اولدر که فرمان پادشاه مطلقی یرینه کتورمکون

قبول و امتثال و مسارعت و استعجال ایدیب بهانه و تعلّل اشیکنده او بوتر میه

و چون و چرا و لم لادن دم اورمیه • مثلا سن پادشاه جهان مطلعک خدم

و حشم و اتباع و انصارندن سین خلالکسک درکاه سعادت دستکاهندن

بر فرمان وارد اولسه همان اطاعته مبادرت و امتثالنه مسارعت ایدر مسین

یوخسه بو فرمان نه ایچون بویله کلدی و بنم امثاله قدرتم نه جهتدندر

دیو بحثه می باشلر سین • اکر شق ثانی یه کیدر سک • اوّلا امارتدن معزول ثانیا

عقوباتله مقیّد و مغلول اولور سین • چون پادشاه مجازی اشتباه که مظهر

بیت بر غیرا و اضافت شاهی بو دخی انکه • بریکد و چوب پاره شطرنج نام

بو مرتبه ده پس پادشاه حقیقی که بیت . بر و حدتش صحیفۀ لاریب حجّتست •

اینک نوشته از شهد الله بر ان کواه • درکاهنه بهانه جوی و نافرمان اولنه تتمه

مستحق عذاب و مستوجب خذلان و عقاب اوله • روایتدر که بر کمسنه عمر ابن

عبد العزیز حضرتنه سرّ قدردن سؤال ایتیجک بیوردی • ان الله تعالی

لا یطالب عمّا قضی و قدر • و انّما یطالب بما نهی و امر • ثانیا معلوم اولسونکه

علم الهی ازلی عبدک قدرتی ایجاد فعل • یا اعدام طرفنه متعلّق اوله جغنه

متعلّق که تقدیر اندن عبارت • و لوح محفوظده تسطیر اکا اشارتدر • فعل

عبد اضطراری • و عبد فعلنده مجبور و مضطر اولمق لازم کلمز • زیرا بالبدیهه

معلوم و شک و شبهه معدومدر که فعل عبد احراق نار • و تبرید ما کبی اضطراری

دکلدر • و اختیاریله اولن حرکت بدنله • رعشه مرض سببیله اولن حرکت

بدن مابیننده فرق ظاهر وار ایدوکنه عقلا دکل صبیان و مجانین دخی

جزم ایلر • و علم ازلی احد طرفینه متعلّق اولدوغی عبد اختیاریله اولطرفی ایقاع

اندوکی اجلدندر • عبدک اول طرفی ایقاع اندوکی علم الهی اول جانبه متعلق
اولدوغیچون دکلدر • زیرا علم معلومه تابعدر • معلوم علمه تابع دکلدر
نقاش دیوارده صورت فرسی بو وجهله نقش ایلدوکی نفس الامرده خارجده
فرس اول صورتده اولدوغیدندر • نه انکه فرس خارجده اول صورت اوزره
اولدوغی صحیفهٔ دیوارده بو وجه اوزره منقش اولدوغندن اوله • حاشا
وکلا وکذلک علم ازلی فعلک بر طرفنه متعلق اولدوغی مکلفک • اول جانبی
اختیاریله ایقاع ایده جکندن اوتوردر • نه انکه مکلف اول جانبی اختیاریله
ایقاع ایتمه سی علم ازلی اول جانبه متعلق اولدوغندن اوله • پس علم الهی
عصیانه نسبت وعلت ایتمک کمال الجهل ونقصان جبلتدن ناشیدر • نتکم رباعی
خیام خواندن خواجه نصیره منسوب رباعیده ذکر اولنمشدر رباعی کفتی که گنه
بنزد من سهل بود • این نکته نکوید آنکه او اهل بود • علم ازلی علت عصیان کردن
نزد عقلا ز غایت جهل بود • چون جواب شبهه بو اسلوب اوزره توضیح وممهد
حق بو بیان روشن ایله تصحیح اولندی • میر بو الفضول اخواه ونا خواه صامت
اولوب کلامنی انتظامندن ساکت اولدی • معلوم اولا که بو ذکر اندوکمز
تقدیر علماء شریعت وائمهٔ امتدر • اما مشایخ متصوفه وحکماء متألهه بو

مقالت

مقامده بو تقدیر دخی ایتدیلر • انی دخی ذکر وبیان ایده لم که کتابمزده مطالعه
قلنلر جواب مقامه بعون الله الملک العلام اطلاع تمام تحصیل ایدوب
شبهات وشکوک ظلامندن نجات بوله لر • اولا معلوم اولسونکه حکمای
حکمتده تقدیر ایلدیلرکه هل فعل اختیاری که فاعلندن صادر اولور
البته مترتبه سی اولمق کرک که صادر اوله • واول مبادی اکثر حکما قتنده
درتدر • وحکیم اشراق شهاب الدین سهروردی قتنده اوچدر • اول علم
یعنی اول صادر اولجق فعل نه نسنه در • بوجه ما تصور اولنمق کرک • ودخی
اول فعلک فایده سی ماسی وار ایدوکنه تصدیق ایتمک کرک • کرکسه تصور مطابق
وتصدیق یقینی علمی اولسون • کرکسه تصور غیر مطابق • وتصدیق تخیلی
وجهلی اولسون • ایکنجیسی شوق ومیلدر • جانب فعله که علم وتصور مذکوردن
ناشی اولور • بو شوق ومیل علمک غیری ایدوکی • وفعل اختیارینک مبادیسندن
ایدوکی بالوجدان الضروری معلومدر • نیجه کیمسنه بر فعلی تصور وفایده سنه
تصدیق ایلر • اما فعل جانبنه شوق ومیلی واقع اولمیوب اول فعل وجوده کلمز •
اوچنجیسی اجماع وعزمدر • یعنی فعلک ایجادی جانبنه راهی مجمع وعزمینی مقرر اولمق
وبونک مبادیدن اولدوغنه دلیل اولدرکه نیجه کیمسنه بر فعلی تصور وفایده سنه

تصدیقی وانک ایجادی جانبنه شوق ومیلی دخی اولور لکن بر نسنه مانع
اولوب شوقی باقی ایکن فراغت ایدر پس شوقدن صکره بر اجماع وعزم
داخی لازم ایمش اما حکیم اشراق ایدر بو اجماع وعزم دیدوککز لازمدر
ولی بونیه شوقک تأکدی وغلبه سیدر بو سبب آخر دکلدر بو نزاع نزاع
لفظی یه قریبدر دردنجی تحریک عضلات واعصابدر بولزومی دلیله
محتاج دکلدر پس فعل اختیاری اولدرکه اولا تصور جزئی وفایده سنه
تصدیق اولوب بو علمدن شوق ومیل حاصل واول شوق ومیل عزیمته منتهی
واصل اولوب اندن تحریک اعصاب واعضا ایله اول فعل حیز وجوده اخراج
وابدا اولنمش اوله وهر فعل که بو اسلوب اوزرینه اعنی یا سابقا اصلا علم اکا
متعلق اولمیه یا معلوم ایسه شوق وارادت متعلق اولمیه اول فعل اضطراری
حرکات جمادات کبی که اصلا علمله مسبوق دکلدر وحرکه ارتعاش یدکبی که
حتی تصور دخی اولنسه شوق وارادت سببی ایله واقع اولنمش دکلدر چون
فعل اختیاری مبادی مذکوره یه موقوف انلرسز ممتنع انلر ایله وجودی واجب
وبو مبادی اولکه علم وثانیسی که شوق ومیلدر اختیاری دکلدر بلکه بو
فعلده شعور وتصور وفایده سنه تصدیق اتمکده کسب واختیار اولمز واندن صکره

میل دوشمک دخی کذلک عبدک صنعی واختیاری ایله دکلدر ومیلدن صکره
اول نکته احد طرفینی ترجیحدر اولداخی حکما ومتصوفه قتنده بلا مرجح
ممکن دکلدر واندن صکره تحریک عضو خود ضروریدر پس فعل اختیاری
بالحقیقه اسباب موجبه ومبادی غیر اختیاریه یه مستنددر اگر دیرسک بو تقدیرجه
فعل نجه اختیاری اولور جواب ویرورزکه اختیاری بو اسلوب اوزره واقع
اولندر پس فعل اختیاریدر ولکن اختیاری اختیاری دکلدر نته کیم دمشلردر
مثنوی ١٢ کرچه از جبر فعل او دورست اندران اختیار مجبور است کرچه
اختیاری کارش نیست اختیار اندر اختیارش نیست اگر دیرسک که عبد
مأمور چون اختیارنده مضطر ومجبور اوله پس بو اختیار حقیقتده جبر
محضه راجعدر واختیار محضه مبتنی اولان امر ونهیه مانعدر ومجبور
محضه امر ونهی عقلا مستحسن وشرعا غیر واقعدر بز ایدرزکه مشایخ
متصوفه بر اشکال صعبه بویله جواب ویردیلر که مؤمن مطیعک قلبنه
حق جل وعلا فعل خیر وایجاد مامور جانبنه علم وشعور ویردکدن صکره
شوق وارادت برقدی که خیری تحصیل وامره امتثال ایلدی وکافر
وفاسقک قلبنه بو شوقی وارادتی برقدی لابد تحصیل خیر وامتثال

امر ایتمدی • زیرا اولکینک ماهیتنک مقتضاسی بو ایدی استعدادی کا ایدی •
وثانینک مقتضاسی ماهیت وموجب استعدادی بو ایدی • وماهیات غیر مجعول
واستعدادات غیر مخلوقدر بیت هرچه ظاهر زجمله اعیانست • سر بسر مقتضای
ایشانست دیگر مقتضاسینی ذاتنا ولی علام • ویرسه حکمتله اولمیا ظلام • او
سببدندر که روز محشر و فردای قیامتده سر قدر جمله عالم وعامی ومطیع
وعاصی اولنلره ظاهر ومکشوف اولیجق اشقیا جمله کندولرینی لوم وملامت
وسوء فعللرینه اظهار ندامت ایدوب • ربنا ظلمنا انفسنا انا کنا خاطئین دیکر
وهیچ کافر وعاصی دنیاده ملحدلر خذلهم الله کبی بزم جرممز نه ایدی چونکه
تقدیری اشمدک تقدیرک تعیینی قابل دکل بن عذاب وعقاب اتمک روا دکلدر
دیمیه لر • چون بو سر معلوم اولدیکه فعل اختیاریده حقیقت اختیار دکل
واولک حقیقتی اضطراره راجع • وانسان تقالیب دست وچوکان تقدیر بوده
کوی وش کردان در بیت گرچه توز اختیار مأموری • لیک در اختیار
مجبوری • پس مؤمنه لازمدر هر ان وساعت کندو حول وقوتین اسقاط و
نفی ایدوب جمله حول وقوتی حق جل وعلی یه اسناد وحصر ایلیه مثنوی بین در دین
کار کاه وهم وخیال • خویش را در مجاری افعال • قابلی ز اختیار خود عاری

کشه

کشته افعال حق بروجاری • ولسان حال وقالیله اللهم لا تکلنی الی نفسی
طرفة عین ولا اقل من ذلک دیوب حق جل وعلی دن توفیق وامداد طاعت
وخیری تضرع • وخذلاندن که عدم توفیق وعبدی کندو حول وقوة موسومنه
تفویض ایتکدر تعوذ ایلیه • طاعت صادر اولسه • یا رب محض احسانک امداد
وتوفیقکدر دیو شکر وثنا ایدوب • تمنا وتطلب مزید ایلیه بیت شکر باشد
کلید گنج مجید • گنج خواهی مده ز دست کلید عربی اذ من الشکر عم الاؤه • و
من الشکر دام نعماؤه • اکر معصیت صادر اولسه ملحد مخذول کبی سنک تقدیرک
بوایمش بنم نه کناهم وار دیمیه مثنوی جرم وعصیان بسوی خویش افکن •
سر شرمنده کی به پیش افکن • معذرت پیشه کیر واستغفار • عجز وفقر وشکستکی
بیش آر • کای خدا بنده کناهکارم • نزد خود کوهها کنه دارم • نیست غیر
از تو عذرخواه توکس • عذر من عفو که کناه توبس • بلکه کندو نفس شومندن
بلوب عبادتنی تقصیریله معیوب • وتقصیرینی نفس اماره سنه منسوب ایلیه
ادب عبودیت بودر • نه کم لسان غیب حافظ شیراز دیمشدر بیت کناه اکرچه
نبود اختیار ما حافظ • تو در طریق ادب باش وکو کناه منست • بعضی اهل عرفان
بویورمشلردر که ان الامر ذم وحمد فکونوا وقایته فی الذم واجعلوه وقایتکم

فی المدح تکونوا اوباء عالمین • یعنی عبد مکلفک حالی ایکیدن خالی دکل
یا خیر و طاعته مظهر اوله مستوجب مدح و تحسین اوله • یا شر و معصیته مصدر
اولوب مستحق ذم و نفرین اوله • پس ادب که لایق عبد پر اریددر اولدر که مصدر
معاصی و شر اولدقده حق جل و علایه وقایه یعنی سپر اولوب حق جل و علا
جانبنه تیر ذم و ملام ایلمغه مانع اولوب جمله لوم و ملامتی کندویه ایقاع
و تقریع • و ندامتی نفس پر تقصیرینه ارجاع ایلیه مثنوی کرچه در کیش صاحب
تفریدی • ان تقاضا همی کند توحید • که همه فعلها چه زشت و چه خوب • نی
وسایط بحق بود منسوب • لیک ازانجا که شیوه ادبست • نسبت فعل شر بخوی عجبست
واکر فضل و توفیق حق جل جلاله سببی ایله مظهر طاعات و حسنات اولدقده
اینه بو دفعه حق جل و علایی نفسنه وقایه و سپر ایدوب جمیع مدح و ستایشی اول
جانب فیض مآبه حصر و اسناد ایدوب نفسنی استحقاق مدح و ثنادن تنزیه و ابعاد
ایلیه که ادب عبودیتله متحلی • و عجب رعونتدن متخلی اوله • جمله انبیا و اصفیا
پیشگاه قبول و اصطفاده مقربلردر • بو حلیه ایله محلی و بو ادب ایله مؤدبلردر
نه کم سرور بارکاه اصطفا حضرت محمد مصطفی • علیه الصلوة الاتم و
السلام الادنی • بیورر که ادبنی ربی فاحسن تادیبی • و بو ادبدر که حق جلیل

محکم

محکم تنزیلنده ابراهیم خلیلدن حکایت بیورر که • الذی خلقنی فهو یهدین
والذی هو یطعمنی و یسقین • و اذا مرضت فهو یشفین • والذی یمیتنی ثم یحیین
والذی اطمع ان یغفر لی خطیئتی یوم الدین • زیرا والذی یمرضنی و یشفین
دیمدی • سقم و مرض که ظاهرا شر و المدد حقه مضاف ایمیوب نفسنه اضافتله
مظهریتی دراکتفا ایلدی • شفایی که خیر و نعم در جمله حق جل و علایه
اسناد ایتدی • وفاتحه • فاتحه ام الکتاب و خیر الخطابدر • بو ادبک رعایتنه
اشارت واقع اولمشدر • که صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لا
الضالین بیورلوب اهل سعادت و هدایتک اولن انعامی حق جل و علایه نسبت
صریح اولنوب • انعمت علیهم بیورلدی • اهل شقاوت و ضلالتک اولن غضب
و اضلالی حق جل و علایه نسبت اولنموب غیر الذین غضبت علیهم و لا من
اضللتهم دینلمدی • سبحان الله ما اکثر لطائف کلام الله • بو اشارات لطیفه
و نکات شریفه دن غرض بیان اداب و تادیب و تهذیب اولی الالبابدر
بو سببدندر که بعضی کمل ارباب طریقت بیورر دیلر • که التصوف اداب کله
نظم ادبوا النفس ایها الاصحاب • طرق العشق کلها اداب بیت مایهٔ
دولت ابد ادبست • پایهٔ رفعت خرد ادبست • پس بو تطویل تفصیلدن

حاصل اولدیکه اهل جبرنی خیر ونی خیر طریقه سنه سلوك وسیر ایدوب
شیطانك نه صوچی وار چون لعنی وطردی مقرر ومقدر وترك طاعات وكسب
سیأت ایدنه نه محل لوم در چون افعال عباد خیر وشر علم ازلیده ثابت ومقید
ولوح محفوظده که یا علم شامل مبادی عالیه یه اشارت یا ظاهر اخبارده وارد
اولدوغی کبی بر لوح عظیم که جملهٔ حوادث وکواینله رقیم اولمش اوله انده
عبارتدر مکتوب ومسطردر دیوب بو کلامی ترك طاعت وکسب معصیت
اتمکه سبب ومعذرت ایلین ملحد ومحدولدر واکر معتقد ضلال اولمیوب
محضا غرض دقایق ودرك حقایق دعواسین ایدوب تفوه وتکلم ایدرسه مرتکب
مالا یعنی وصاحب بدعت وفضولدر اکرنا کاه شب شبهه یه دوشمش وتبعه
خاطرنه زنبور خواطر اوشمش ایسه ذکر اتدوکمز جواب شافی وخطاب وافی ایله
قناعت ودفع شبهه ورفع شناعت ایلسون وادراك ایدمدوکی یرده تسلیم
واطاعت ایلسون والله الهادی چون افات لسان بو قدر ذکر وبیان اولندی
بو مقدار ایله اکتفا واختتام وبر داخی افات لساندن احتراز ایدوب ختم کلام
ایدلوم **ذکر رذیلت صلف** صلف وتصلف اوکنمك وکندوده اولمیان
فضایلی وادعا ایدوب دایره سین حدندن بلند ومرتبه سن حدندن زیاده

طوتقدر وصلف حقیقیده عجیله کذبدن مرکبدر ونتایجی وفروعی دایما آفات
عالیه ادعا وارباب فضایله تحقیر وازادر ورعایت حقوق اخوانده تقصیر
ونفسنی تعظیم وغیری تحقیردر چون عجب وکذبك علاجی تحریر وتقریر اولندی
علاج صلف انلردن معلوم اولور **ذکر رذیلت بخل وخست** بخل خلق مذموم وضدی
سخا اولمغله رذیلت عظمی ایدوکی معلومدر ولسان شرعده دخی ذم بخل
ومدح سخا چوق واقع اولمشدر ومن یوق شح نفسه فاولئك هم المفلحون
شح بخل غلیظدر ولا تحسبن الذین یبخلون بما آتیهم الله من فضله هو
خیرا لهم سیطوقون ما بخلوا به وحدیث شریفده وارد اولمشدرکه لا
بل هو شر لهم صح
یدخل الجنة بخیل ودخی بویورمشلردرکه ثلث مهلکات شح مطاع وهوی
متبع واعجاب المرء بنفسه یعنی اوچ خلق واردرکه هر بریسی صاحبنی هلاك
ایدیجیدر بریسی بخل شدیدکه نفس اکا اطاعت ایدوب قلب وروحه حکمی جاری
اولمش اوله اکنجیسی هوا یعنی باطله میل درکه نفس اکا تابع اولمش اوله
اوچنجی کشی کندو نفسنه وکمالنه عجب ایتمکدر وابن عباسدن روایت اولنورکه
حق جل وعلا جنت عدنی خلق اتدکده امر ایلدی که تزیین ایله پس بویوردیکه
انهارکی اظهار ایت جنت دخی نهر سلسبیل وعین کافور وتسنیمی اجرا ایدوب

لهم خمر وعسل ولبن متفجر اولدی • پس بیوردیکه سن بزلروکی وکوسیلروکی حلة
اظهار ایت • پس حق نظر ایدوب بیوردیکه امدی تکلم ایله جنت کلام
فصیحله دیدیکه • طوبی لمن دخلنی • حق جل وعلا بیوردیکه عزت وجلالم
حقیچون سنده بخیل کمسنه ساکن اتمزین • اکر ذم بخل ومدح سخاده وارد اولان
آثار واخبار • واسا جیع واشعار ایراد اولنورسه تطویل حددن بیرون اولور
• بن انلردن فراغت ایدوب بخل ومذموم ندرانی بیان • وطریق علاجن عیان
ایدلوم • بخلک تعریفنده چوق کلمات تمثیلر در • لکن اصح قول بودر • که بخل
شرعا واجب یا مروت یوزندن مناسب اولنی قادر اولوب اتمامکدر • مثلا
برکسنه شرعا واجب اولن زکاتی ویرمسه بخیلدر • شرعا واجبی ویرسه
اما مروت طریقنده لازم اولنی ترک ایلسه • مثلا مال موفور ونعمت عظمی یه
قادر اولوب اقارب وجیرانندن فقرای صلحا اولوب ضر فقر وشدت افلاسه •
معاش ایدوب بو انلره فواضل نعمتدن بر حبه ویرمسه • اکر زکات شرعیسین دخی
ویرسه بو کمسنه بخیل تحتنده داخل • ووعید بخل اکا واصل ومتواصلدر •
وواجب مروته اختلاف اشخاص وازمان وحالات ایله مختلفدر • مثلا فقیر بر
نسنه یی امساک ایتمک مروته مانع اولمز • اما غنی یه امساک مانع مروتدر مثنوی

بقطار زر

بقطار وزر بخش کردن زکنج • نه چندانکه دنیا وری از دست رنج • بر دهر کسی
بار در خورد زور • کرانست پای ملخ پیش مور • ضیافتلره تدقیق ایتمک مروتدن
دکلدر • معامله ومبایعه ده تدقیق ایتمک مروته منافی دکلدر • مکر حددن
بیرون اوله • وبیع وشراده دخی مثلا کغن المقد • واضحبه المقد تدقیق ایتمک
مانع مروتدر • وبالجمله مروتک بر حد معینی یوقدر • ولکن ذوق سلیم وعقل
صحیحله معلوم اولور که • نه مرتبه مانع مروتدر • ونه مرتبه دکلدر • پس برکسنه
زکوة مفروضه ویرمسه یا مالنک وسطیدن ویرمیوب ادناسندن ویرسه اقبح
بخلله بخیللدر • اما اولکیدن ادنی درانی دخی ایکیسه بخلدن خلاص اولور
ومن یوق شح نفسه درجه سنک ابتداسی اکا حاصل وایثار وبذل وسخای نفس
مقامنک اولنه واصل اولور • ولکن مراتب سخا وایثار متفاوتدر • واسخیا وکرام
مقامات احسان وانعامده نچه طبقه در نظم ولم ار امثال الرجال تفاوتت •
لدی المجد حتی عد الف بواحد • ایثار اکا درلر که کندویه لازم ایکن صبر ایدوب
اخره ویره • نته کم قرآن عظیمده بیورلدی • ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم
خصاصة • وایثار متحمل ومتصبر واصلا نادم ومتضجر اولمینلرک مقام عالیدر •
واما ایثاردن صکره صبر ایدمیوب نادم اولمق احتمالی وبیچو ترکی اولیدر •

لا صدقة الا عن ظهر غنى بیورلدی • بونلره گوره در بیان اسباب بخل خواجه نصیر
ایدر تأمل اولنسه سبب بخل اوچ نسنه در • یا خوف فقر واحتیاج • یا غلو حب مال
یا شرارت نفس سببیله غیره خیر وصولنی استماملك • امام غزالی ایدر سبب حب مال
ایکی نسنه در • بریسی حب مشتهیات که طول الامل ایله مقرون اوله • مثلا بر کمسنه
کندویه طول عمر تقدیر ایدوب مدت عمره مشتهیاتدن تلذذ و مستحسناتدن
تمتع ایتمك استیجك • لا بد ماله که مشتهیاتنك وصولنه سبب وار ذوی نفسی اولن
مستحسناتك حصولنه علتدر • محبت ایتمك لازم اولور • نتکم دیمشلردر بیت
ای زر تو پیانکه جامع لذاتی • محبوب خلایق بهمه اوقاتی • بی شك تو خدا نه
ولیکن بخدا • کشاف عیوب وقاضی الحاجاتی • اما طول امل اولمسه مثلا
یا رب بر کون موتا غلب وسفر آخرت قتنده کلمح البصر او هو اقرب اولسه • ماله
مفارقتی لازمدر اولقدر محبت ایلمز • بعضی کمسنه لر اولادینك بقاسنی کندو بقا
سی کبی حب ماله سبب وحرص ادخاره علت قلور • انکیچون جناب رسالتپناه بیور
دیکه الولد مبخلة مجبنة یعنی ولد محل بخل وخوف فقردر • ایکنجیسی عین ماله محبت
ایتمکدر • نته کم بعض کمسنه نك مال موفور وخزاین مکنوزی اولقدر اولورکه •
معتاددن زیاده عمری اولوب هر کون انتدوکی انفاق وخرجك اضعاف مضاعفه سن

ایلسه نقصان ظاهر اولمز • بعضنك املاك وعقاراتندن ریع وادرار مرتب
دخی کلور لکن واصلا فقر واحتیاج احتمالی یوغکن ینه عین ماله محبت ونفس دینار
ودرهمه • عشق ومودت ایدوب نه زکوة واجبه بر حبه • ونه صدقه مندوبه دن
بر فلس ویرر • بلکه کندو حقنده اقل قلیل ایله اقتصار • ونان جبن ایله اکتفا ایدر
اموالنی تحت الارض دفن ایلر • بعض مؤنتله ضایع اولمه سن دخی اختیار • وبعض
موارث مبغوضه انتقال ایتمه سیله کاه نالهٔ دلسوز وکاه آه جانفکار ایدر
وبو مقوله اشخاص روزکارده بی نهایه بولنور • وهر بورینك نوادر اخبار وحوا
مجالسده نقل وحکایت اولنور • ایراد امثال وبیان حال ایتمکه احتیاج یوقدر
وبو مرض بغایت عسیر العلاجدر • خصوصا که زمان شیب وکبر سنده دخی اوله
بو کمسنه اکا بکزر که بر کمسنه بر محبوبه عاشق اولوب • رسول موصله دخی محبت
ایدوب کیده رك محبوبنی اونودوب رسول محبتنه مبتلا اوله • زیرا بی شبهه اصل
محبوب مشتهیات نفسدر • مشتهیاته مال سبب وصول اولمغین هر کشی
اکا محبت ایتمشدر • لکن کیده رك مشتهیاتی اونودوب نفس ماله که سبب حصول
مشتهیاتدر محبت اولقدر اولمشدر که جمله مشتهیاتدن جمع مال اولوادخار
اکا اشهی واحب اولمشدر • حتی بعضی بخلانك لوم وخساستلرینه لوم وطعن ایدن

قدر تکوز وار ایکن فقرا کبی ضر و مؤنتله معاش • وطیبات دنیادن که قل هی للذین
امنوا بیورلمشدر • بالکلیه حب مال ایچون اجتناب ایدرسیز دینلکه • دیرلرکه
چون مقصود نفسك مشتهاسنه وصول ولذت و مستحسنی حصولدر • بزوم قیمز
جمیع مستلذاتدن الذ ذدر • وجمله طیباتدن اطیب واشهی در • پس بز دخی
نعیم دنیادن تمتع که خرج وتفرجیدن تمتعدر حاصل و بزوم نفسمز غایت عیش
وسروده واصلدر دیو جواب ویررلر • اما غایت ضلال ونهایت جهلدر •
زیرا وصول حاجات ووصول مرادات ولمیجو ذهبله حجرك نه فرقی واردر •
مصراع برای نهادن چه سنك وچه زر بیان علاج بخل چون بخلك اسبابندن بری
حب مال وحب مالك سبیلری نه در ذکر اولندی • پس هر شیئك ضدیله
علاج اولنور • حب مشتهیات قناعت یسیر تحصیلی ایله اولنور • وطول امل
تذکر موت اقران وامثال ومعارف آشنالر ذکری ایله اولنور • که هزاران زحمت
وتعبله جمع مال ایتدیلر • آخر قوییب حسرتله کیتدیلر • مال انلرك اجللرندن صکره
بقالرینه سبب اولمدی بیت نه ایشان نخستین نکه داشتند • بحسرت بمردند
وبگذاشتند • الآن ماللری غیرلر تصرف وانلرك خال ایچنده تحزن وتأسف
ایدر • اولادلر ایچون حرص وبخل خود غایت جهل وحماقتدر • انی خلق ایدن رزاق پروردکار

ولادتندن

١٩٨

ولادتندن اول نیجه روزکار حالنی تدبیر • ورزقنی تقدیر ایتمشدر • ومامن
دابة فی الارض الا علی الله رزقها • نیجه کیمسنه یه پدر ومادردن برحبه میراث •
انتقال ایلمز • ینه فضل حقدن اولقدر ملك ومال اله مالك اولورکه آبا واجدادی
عشر عشیرین کورممشلردی • ونیجه کیمسنه یه پدر ومادرندن اموال واسباب •
خارج حد وحساب انتقال ایدر • اندك زمانده اول مال بسیار عرضهٔ تلف بوار
اولوب قوت یومیسی اقل قلیل قلور • وکندوسی فقیر وذلیل اولور • پس وارث
ایچون خزینه دارلق خیال باطل واولادی مالله اصمرلین احمق وجاهلدر • نته کم
حافظ شیرازی معانی پرداز ایدر بیت خزینه داری میراث خوارکان کفرست •
بقول مطرب وساقی بفتوی دف ونی حکایت اولنور که سلطان محمد زماننده بر
خواجه مالدار وار ایدی که کثرت مال وخزاینده قارون روزکار ایدی • چون
خواجه عدیل قارون کرفتار موعد • اذا جاء اجلهم لا یستأخرون ساعة ولا
یستقدمون اولدی • فرزند دلبندنه عمر صد ساله تقدیر ایدوب هر کوننه بیك درم
خرج توفیر فرض ایدوب مبلغ حاصلی مخزون • خزاین وحواصل ایدوب وصیایه تسلیم •
وکندوی افلاس فرزندن نی بیم ایدوب سفر آخرتی تصمیم ایدر • فرزندی مبلغ
رجاله واصل واموال دسترس تصرفنده حاصل اولنجق اسراف فی انضاف وتبذیر

نی تقدیم ایله بر باد ایلر • حتی نقل اولنور که کمان کوره و توفنکلره بنادق سیم و زر
ایدوب دریاده مرغ ابیله اترمش • وهمیان بر زری دیوار حجره‌یه اوروب همیان
تلاوت سورهٔ انشقاق وحاضرون انتهاب واختطافه اتفاق ایدیجک کندو
قهقهه ایله خندان اولوب • همیان آخردر همیان ایدوب اینداخی اصحاب اخذ
وانتهاب • و بو قهقهه‌ینی حساب ایدوب • بر کونده بجه صنادیق تهی وهمیانه منتهی
اولوردی • چون جوان وارث اموال انفاد و افلاس سببیله ساکن کلخن • ومادام
سلطان محمد علیه الرحمه استماع ایتدکده خواجه بخل صفت ایله سابقهٔ معرفتی
اولدوغی ایچون جوان مسرفی دعوت ایدوب • بنه رأس مال بخشش و نوال ایتمک
استیجک دیمش که ای شاه روی زمین • دولت جهان نواز کوز سایه‌سنده عالم و
عالمیان امین اولسون • شرط حق کذاری و بنده پروری • وداد و احسان و سخاوت
کستری همین درکه پادشاه جهان پناه بیوردی • اما بندهٔ کنج افلاس و فنادن
ساحهٔ توانکری و غنایه چقمق ممکن و مقدور دکلدر • زیرا ایدر بو حقیر حی
ذو الجلال الله اصلمیوب مال و منال اله اصلمشدر • حقک غیرسینه اصلنان ذلیل
و فضل خدادن غیری شیء قلیل در • پس فرزندی اچلیچون کندوی هلاک و
دامن عصمت و همتنی چاک ایمیه • اکر فرزندی صالح اولورسه حق جل و علا هو یتولی

الصالحین

الصالحین بیوردوغی کبی انی ضایع ایلمز • اکر فاسق اولور فاسقه آلت فساد و
عدت مساوی ایدیویرب کناهده شریک اولمق وجه میدر • عزیزلردن بو سینه
التمش بیک درم واصل اولوب جمله‌سین صدقه ایدیجک دیمشلر که بو مقداری
اولادکه ذخیره ایلسک اولمز میدی دیسنلر دیمش که لا بلکه جمله‌سین الله تعالی
قتنده نفسمه ذخیره • والله تعالی حضرتی اولادیمه ذخیره قلورین • بو مقدار ما فی
تذکره • وسایر بخلانک احوالی و عند الله والناس مذموم مقلرینی تفکر ایدوب
قدن کندویه جبر ایلکه ریاء سخاوتی تحمیل ایدوب • خلق تخلقه نسخی سخایه تبدیل اولنه
صکره ربانی دخی دفع ایتکه جهد ایدوب بو علم و عمل ادویه‌سیله اصلاح مزاج
وتحصیل علاج ایلیه • والله الموفق • پس بعض حکایات اسخیا ایراد ایده‌لوم •
امیددر که اکتساب صفت سخا • واجتناب سمت بخله سبب اوله • صفت سخاوت کرم
طائفهٔ عربه که خیر امم • واصل محمد سید عرب و عجمدر مخصوص و قبائل عربدن
قریش • و بطون قریشدن بنی هاشمه اختصاصی مصرح و منصوصدر • و عهد خلفاء
مروانیه و عباسیه‌ده • بازار کرم رایج و نافق و غالب امراء و نزرا بو صفت حسنه ایله
اتصاف ایتکده بری برندن مسابقت ایدیلر • و تصحیح اهل تواریخ و اخبار بودر که
احب عهد اسلامده سرآمد اسخیا عبد الله بن جعفر طیاردر که معاویه‌نک احباسندن ایدی

وهر ییل یوز كره یوز بیك درم وظیفه سی وار ایدی • جمله سین فقرا و محاویج ایتام
و ارامله بخش و عطا قلوب اواخر سنه ده مدیون اولوردی • معاویه یه عبد الله
بن جعفره هر سال بو قدر مال ویرمك بیت الماله اخلال • وامیر المؤمنینه غیر حلال
دیدیلر • جواب ویردیكه بن بو مالی عبد الله ویرمزین • بلكه فقرا و محتاجین
اهل مدینه یه ویرورین • تفتیش ایلك ایتدیلر جمله سین فقیر و سایل • و ایتام
و ارامل • وطلاب جود و نایل و لنلر بخش ایدوب كندو فقیر و عایل قلمش طمع ایدنلر
جود عبد اللهی انصاف و بیت المالی اكا ویرمك جمله فقرا یه ویرمك ایدوكنه اعتراف
ایتدیلر حكایت بر كون عبد الله مضارعی اولن ضیعه سنه تفقد و نكاح اتمك ایچون
سالك راه اولمشدی • اتفاقا بعض نخلستان كنارنه كذر ایدوب كوردكه بر غلام سیاه
خدمت حدیقه ایدركن اكا اوچ قرص نان قوت كتوردیلر • مكر بر كلب در حدیقه دن
داخل • و غلام یاننه واصل اولور • غلام كلبه بر قرص نان اتوب انی اكل ایدیجك
بر دخی ویردی انی دخی تناول ایدیجك برین دخی ویرب • عبد الله ایدر یا غلام قوتك
هر روز نه در • ایتدیكه كوردكك اوچ قرصدر • عبد الله ایدر پس نیچون جمله سین ایثار
و كندوكه جوع اختیار ایلدك • غلام ایدر كوردم بو سك غریبدر دیار بعیده دن
كلمشدر جایع وطالب نصیبدر • پس انی محروم اتمكی بخل و لوم كوردم • عبد الله ایتدی

پس

پس بو كون نجه ایدرسین • غلام ایتدی جوع ایله جلیس وصبر ایله انیس اولورین • عبد الله
متاثر اولوب بنی خلق خلو جود ایله ملامت ایدرلر • بو غلام سیاه بندن اسخی در
اشتباه دیوب • پس غلامی و نخلستانی بالتمام اصحابندن اشترا ایدوب • غلامی
اعتاق ایله رقبه سین ربقه رقیتدن تعلیك • و نخلستانی جمله الات واسباب ایله اكا
تملیك ایلدی • عبد اللهه دیدیلر كه پس سن اندن اسخی سین • زیرا انوك
عطاسی اوچ قرص ناندر • سنك بهای غلام و نخلستاندر • دیدیكه هیهات انوك
ایثاری جمله ما ملكی و تمام قلیل و كثیریدر • و بنم ایثارم ما ملكمدن عشر عشیردر
رباعی حتی تجود و ما لدیك قلیل • بیت ازمون زر بخش واد بذل وقت تنكی است
امتحان نقاش واد نقش است لاغرست • حكایت عبد الله حضرتنه بو مقدار افراط سخا
و اكثار عطادن فراغت ایسه كوز دیكن قضا و اهل كوزه رضا • حاصل اولسه
دیلوم دیر ایدی حق جل و علا بن عطا و بن داخی عطایی حقدن عبادنه بذل
اتمكی عادت ایلدك • قورقرین كه بن عادتمی تغییر ایدرسم حق تعالی دخی عادتن
تغییر ایدوب • عطاسین قطع اتمكله هم افلاس و املاق ایله موسوم • هم انفاق و حسناتدن
محروم اولم • حكایت حضرت عایشه رضی الله تعالی عنها ابن زبیردن یوز كسان
بیك اقچه كلدی • بیوردی دوكدیلر • بر طبق ایله فقرا و مستحقین اهل مدینه یه بالتمام

بخش و تفریق ایدوب • بعده ام ذره نام جاریه سنه کتوردغی امور افطار ایده لوم دیلر
غدای بیت حبیب الله جزوی زیت ایدی جاریه لری ام ذره ایتدی بزده دخی ایکی درهم
ویرسک لحم الوب افطار ایلسک اولمز میدی دیدی • عایشه رضی الله عنها دیدیکه
اکر دیمش اولیدک ایدردم حکایت ایکی جهانک خواجه سی صلی الله علیه وسلم
قرة العین و باغ دین احمدی یه زیب و زین اولان ابو محمد حسن و ابو عبد الله حسین
سر حلقهٔ کرام ابرار • مزبور عبد الله بن جعفر طیار ایله حجدن مدینه یه کلور ایدی
بر کون بادیه ده ریح عظیم و مطر شدید اولوب قافله یه تفرق و تشوب • نجوم بایهم
اقتدیتم اهتدیتم • بارو بنکا هدن آیرو راه کم ایدوب چوق تعب و زحمت نصکره
بر عربک خباسنه نازل اولورلر • خباده بر پیر و بر پیره زن که فقر و فاقه اولقدر طاری
اولمش که • ابل و ناقه دن عاری اولوب اول موضعده وحید و فرید قلمشلر • و
عجوزک تکریم و تعظیمی ایله خبایه انزال و ادخال ایدرلر • شراب ستر لو طرف
خباده مربوط اولن معزی حلب ایدوب لبننی ایچلک دیر • و بعده طعامک وارمی
دیرلر • قلقوک بو معزی ذبح ایدک سزه طعام بشوره یم دیدی ایله ایدرلر • صباح
چون روی هوا کشاده اولور ایلوسنه سوار اولوب بز قریشده یوز اکر احتیاجک
اولورسه مدینه یه کله سن و بزی صورب بوله سن دیوب وداع ایدرلر • اخشام

اولوب

اولوب پیر صحرادن کلوب معزی بولمیجق عجوزه دن سؤال ایدوب عجوز شرح
حال ایدیجک پیر غضبه کلور • بر قوم مجهول الحجه دبز قریش دیوز دیمکله سبب معاشمزی
اولن نسنه یی اتلاف ایتمش سین دیر • بعد زمان پیرک فقری اشتداد • و زمان ضرک
امتداد طوتیجق مدینه یه کلورلر • و بر زمان سرقین شتر طاشمغله معاش ایدرلر
اتفاق بر کون امام حسن رضی الله تعالی عنه اوی اوکنده اوتورر کن عجوزیکه
امام بلوب کل یا امة الله هیچ بنی بیلورمیسن دیر • عجوز لا دیجک بن سنولک ضیفک
دکل میسن دیر • عجوز اتم انو فداک اولسون بلدم اولسون دیو • ای یوزی کوندن
منور • پس بر مقتضای شعر ان الکرام اذا ما اسهلوا ذکروا • من کان یالفهم فی
المنزل الخشن • بیک دینار و بیک کوسفند احسان بیورب غلامی ایله امام حسینه
رضی الله تعالی عنه کوندردی • امام حسین داخی بیک دینار و بیک کوسفند عطا
قلوب عبد الله بن جعفره کوندردیلر • عبد الله بن جعفر ایکی بیک دینار
و ایکی بیک کوسفند بخشش ایدر • اکر اول بکا کلمش اولیدک ایله عطا ایدیدم که
انلره تعب و زحمت ویرمزدم دیر • ولجواد عرب دن آل و اولاد مهلب
درکه شاعرانوک حقنده دیمشدر شعر نزلت علی آل المهلب شاتیا • بعیدا
عن الاوطان فی زمن المحل • فما زال فی احسانهم و افتقادهم و انعامهم حتی

طنسنه اهلی مورخلر ایدر که آل مهلب دولت مروانیه ده • وآل برمك دولت عباسیه
سرآمد جود و سخا • و نهایت کرم و عطا ایدیلر حکایت یزید بن المهلبی حجاج اما
خراساندن عزل اتدکده نصکره محصولات مملکتی کتم ایتدك دیو هر کون عذاب
ایدردی • یزید هر کونك عذابنی یوز بیك اقچه ویروب دفع اتمکی مقرر ایتمشدی •
بر کون مبلغ مذکوری جمع ایلدی که عذاب یکدروزه اشترا ایلیه ناکاه اخطل
شاعر ایجه وکیروب انشاد ایلدی که نظم ابا خالد بادت خراسان بعدکم • وقال ذوو الحاجات
این یزید • ولا مطر المروان بعدك قطرة • ولا اخضر بالمروین بعدك عود • فما لسریر الملك
بعدك بهجة • ولا لجواد بعد جودك جود • مروان دیدوکی بری مروشاه جان • بری
دخی مرو الرود که خراسانك مشهور شهرلریدی • پس یزید جمع ایلدوکی یوز بیك
اقچهٔ شاعره عطا ایدوب اول کون عذابنه صبر اتمکه عازم اولدی • بو حکایت
حجاجه واصل اولیجق یزیدی دعوت ایدوب دیدیکه ای خراسانی بو حاله مبتلا
ایکن جود و کرم بنه بو مرتبه ده اولاشکا بو کونك ومن بعد عذابنی عطالله
بو کرمك مقابله سنده دیدی • وآل برمکك جود و سخالری مشهور و تواریخ
کتبده مسطوردر • شاعر عرب دیر که شعر اذا کنت من بغداد فی رأس فرسخ
آتیك نسیم الجود من آل برمك نظم جعفر بن یحیی برمکی حج اتدکده مدینه منوره

قربنه

قربنده وادی عقیقه مرور ایدرکن بر خاتون یولنه طوروب انشاد ایلدیکه نظم
انی مررت علی العقیق واهله • یشکون من مطر الربیع نزورا • ما ضرهم اذ جعفر
جارهم • ان لا یکون ربیعهم ممطورا • روایت ایدرلرکه اولقدر احسان
ایلدیکه مذکوره غنای ابده ایرشدی حکایت شعرادن بر کمسنه یحیی بن خالد برمکی
کیروب بو ایکی بیتی انشاد ایلدی که شعر سالت الندی هل انت حر فقال لا
ولکننی عبد لیحیی بن خالد • فقلت شراء قال لا ابل وراثة • توارثها عن والد
بعد والد • اون بیك درهم جایزه بیوردی حکایت عبدالله بن منصور ایدر بر کون
فضل بن یحیای برمکی مجلسنده ایدم ناکاه دربانی کیروب قپوده بر جوان وار بنم
حضرت امیر له سابقه حقوقم وار در دیو اذن طلب ایدر • فضل اذن ویردیکی
کوردك بر جوان کلدی اکرچه هیئتنده رثاثت حال ظاهر • ولکن چهره سندن ملاحت
جمال باهر • حسن ادب له سلام ویردك امیر فضل جلوسه ایما ایدوب جلوس ایلدی
انجباس دهشتی زایل • و انطلاق لسانه قدرتی حاصل اولدقدن صکره فضل
حاجتك ندر دیجك ایدی یا امیر رثاثه هیئتم و ضعف قوتم اصل مرادم و حاجتم
نه ایدوکنه دلالت ایدر • فضل اتدی یا بو ملکه سابقه حقوقك نه در • اتدی
ولادتم امیر ولادتنه متقارب • و منزلم سرای امیره مجاور • و اسمم اسم امیر

مشتقدر • فضل ایتدی منزل منزله قریب اولمق ممکن • واسم اسمدن مشتق اولمق
متصور • اما زمان میلاد موز متقارب ولدوغنی ندن بلدك • ایتدی والله
ضعیفه دایما دیرایدی که سن ولادته کلدوکك کیجه امیر یحیانك برا وغلی
وجوده کلوب اسمنی مسمی سی کبی فضل ایتدك • سنی دخی فضیل تسمیه ایلدك
که انوك اسم شریفندن مشتقدر • لکن انلر سابق بز ملحق اولدوغمز اسمك تصغیرندن
ظاهر • وانلرك تعظیملری وفضیلتلری باهر اوله دیوب • فضل تبسم ایلیوب
دیدیکه سنین عمرك نه مقداردر • جوان ایتدی اوتوزبش سنه در • فضل ایتدی
صحیح سویلرسین • بنم ولادتم تاریخی بوکه موافقدر اما بانه ایچون بووقد
زمانده بنم کلمدك • جوان ایتدی ذاتمده عامیلق وحداثت سنم دخی
ملاقات ملوك ومصاحبتنا کابره مانع ایدی • فضل تحسین ایدوب خزینه
دارنه امر ایلدی که • یا غلام عمر بیتك هرسنه ییچون بیك درهم ولباسندن
لباس حسن • ومراکبمزدن مرکب فاره ویوکه حالی منتظم وهیاتی رایق • و
بزوم منادمه موزه لایق اولسون • امرنه امتثال ایلدیلر چون سرای فضلدن
اموال کثیره • واسباب وافره ایله چقوب اهل واقارنی سرورزوار تیلح وجبور
وافراحله اطرافنه الوب منزله کیدیلر • تا فضل دولتده اولدقچه جوات

مرفه البال ومنتظم الاحوال ایدی • وبو مکرمت دوران بومکه دن ثبت تواریخ
ویادکار کرم نامه روزکار اولدی قطعه توانکرا دل درویش خود بدست آور
که مخزن زر وکنج درم نخواهد ماند • بدین رواق زبرجد نوشته اند بزر • که جز
نکویی اهل کرم نخواهد ماند حکایت مصرده برسنه قحط عظیم اولدی عبد
الحمید بن سعد امیر مصر ایدی • ایتدی والله شیطانه بلدوره یم که بن انك عدوسی یم
• پس نه قدر فقیر ومحتاج وار ایسه نفقه لرین وقوتلرین کندو مالندن عطا ایلدی
تاکه قحط وغلا خصب ورخایه مبدل اولدی • بعده معزول اولدی تجاره
بیك کره بیك درهم دین اتمشدی • اداسنه قادر اولمیجق حلی نساسنی که قیمتی
بش بیك کره بیك درهم ایدی رهن قودی کندی • بعده خلاص رهنه قادر
اولمیجق مکتوب کوندردی او حلی بیع اولنوب بیك کره بیك درهم دین ادا اولنوب
باقیسی که درت بیك کره بیك درهمدر • بنم صله وصدقم واصل اولمیان کسنه لره
بخش وتفرقه اولنسون دیدی • دیدوکی کبی ایلدیلر رحمة الله تعالی واسخیای
عربدن برسی معن شیبانیدر وانك مشهور حکایتلرندن برسی بودرکه حکایت
اولنورکه برکون بستاننده کنار آبده اوتورمیشدی • وکذر عمری خاطرینه کتوردی
بیت بنشین برلب جوی وکذر عمر ببین • کین اشارت زجهان کذران ما را بس

شعرادن بوسی کلوب اجازته سبیل بولمجق برچوب اوزرینه بو بیتی یازوب
معنك اوکنه وارناب جویباره برقدی بیت ایا جود معن ناج معنا بحاجتی
فمالی الی معن سواك شفیع جریان ابچوبی معنك اوکنه التدی چون نظر
معن چوب مکتوبه واقع اولدی الوب اوقیوب صاحبنی دعوت ایدوب بیتی
انشاد اتدوروب اون بدره عطا ایدوب چوبی بساطی التنه قویوب ارتسی ینه
چقروب یوز بیك اقچه دخی عطا ایلدی شاعر بو عطای کرانی دخی قبض ایدیجك
طبعنه خوف غالب اولوب شاید عطایی بندن ینه الورلر دیوب هارب
اولدی ارتسی ینه معن چوب مکتوبی النه الوب بیت مکتوبی اوقیوب
یوز بیك اقچه دخی عطا ایتدی اما شاعری طلب اتدیلر بولنمدی قندوکتدوکی
بلنمدی معن اتدی حتی حوصله سی قبض جوده متسع دکلمش بو خسیسه نم ذمت
همتمه فرض اولمشیدی که بیت المالده درهم و بر دینار قلمیجه مزبوره هر کون یوز
بیك اقچه عطا ایلیم و معنك بر حکایت مشهوره سی دخی اولدر که بر شاعر اندن
بر مرکوب طلب ایلدی بر ات و بر دوه و بر استر و بر حمار و بر جاریه احسان
اتدی و بیوردی که بن بلدوکم مرکوب بونلردر راوی ایدر غلام دخی بعض فسقه
انام قتنده مرکوب اولدوغین بلیدی انی دخی عطا ایدردی ولکن عزنی صافی

ایدی

ایدی قارورات عجمه مختلط اولمامشدی و معنك بوجودنه صاحب اسماعیل
بن عباد دخی تقلید ایلدی شعراسندن بری بو بیتی حضورنده انشاد ایلدی
شعر وخدام هذا الدار یمشون فی لباس من الخز الا انا صاحب معنك
حکایت مزبوره سین یاد ایدوب بز دخی سکا بو جبه و بو ردا و بو ازار و بر
قمیص و بر سراویل و بو طیلسان احسان ایتدك که ملبوس بزوم قائمزده بونلردر
دیدی امرای دولت مروانیه دن سعید بن خالد جواد مفضل ایدی بذل و
نوال ایدجك مال و منالی حاضر اولمسه مادح و سائل و طالب و نایل اولنلره
دین اقرار ایدوب حجت و سجل ایتدررردی بر کون خلیفه وقت سلیمان بن
عبد الملکه کیردی خلیفه یه بو بیتی تمثل ایلدی که شعر انی رأیت مع الصباح
منادیا یا من یعین علی الفتی المعوان یا سعید حاجتك ندر دیدی سعید ایتدی
یا امیر المؤمنین اوتوز بیك دینار دینوم واردر سلیمان خلیفه ایتدی امر
ایلدك که دینوك ویرلسون و بر او لقدر داخی خرجلقچون ویرلسون دفتر جود
و سخای امرای دولت مروانیه و عباسیه یه نهایت یوقدر تفصیلی تطویل اولور
قاضی محسن تنوخی المستجاد من فعلات الاجواد دلوکتابنده بر مقدار ایراد ایتمشدر
اما دولت عرب انقضاسندن صکره بر مقدار بازار سخایه کساد و عقد جودی

فساد کلمشدی • اما ینه عالم اسخیای بنی آدمدن خالی ایدی • متأخریندن
موصلده اتابکلر وزیری جمال الدین اصفهانی که وزیر جواد لقبدر
سردفتر اصحاب کرم و منتهای همت ارباب همم ایدی • ابن اثیر که معاصر ایدی
اسخیای ناس و اکرم خلق ایدی • مکهٔ مشرفه‌ده مسجد خیفی اول بنا ایلدی
و حطیمی و جوانب کعبه‌یی نقش و زینت اتدردی • و عرفاته صو کتوروب چوقلر
بنا ایلدی • و جبل عرفاته چقاجق نردبانی اول بنا ایلدی • اول لاخلق صعود
جبل ایتمکدن • و قلت مادن مشقت عظیم چکرلردی • بو خیراته اموال عظیمه
خرج ایلدی که انکشت حساب تحریرندن عاجزدر • و خلیفهٔ بغداد و امیر مکیه
اموال و هدایای عظیمه بذل ایلدیکه بو خیراتی اتمکه اذن ویردیلر • و مدینهٔ
منوره‌یه اول سورن اول بنا ایلدی • وقید شهرنه که عراق قطرنده بر قصبه ایدی
سور یاپدی • و اکثر شهرلرده رباطلر و مساجد و بقاع خیر بنا ایلدی • و
علما و صلحایه و ائمه و سادات و ارباب بیوتات ادرارلری و وظایف اتدوکندن غیری
هر کون قپوسی اوکنده یوز دینار امیر فقرایه مرتب صدقه اولنوردی • و اقاصی
خراساندن حدود یمنه وارنجه مستحقلره صدقاتی واصل ایدی • و هر یل فک
اساری ایتمک ایچون اون بیک دینار ویروردی • ابن اثیر ایدر که والدم حکایت

ایلردی • جمال الدینک عادتی سماطی اوزرینه بو ایدی که طعامک و حلواتک
اوستندن بر مقدار الوب رغیف اوزرینه قویوب و کندو الیله قورردی • بر ظن
ایدردک که ام ولد ایچون ایدر • بر کون که خیمه‌ده ساکن ایدی ام ولدی شهرده
ایدی ینه عادتی اوزره بخش غایب اولدی چون سماط قلقوب مجلس متفرق
اولدی • بنی الیقویوب امر ایلدی سکا بر مهم دیه‌یم که دایما بن نفسمه ایدردم
بو کون خیمه‌ده اولمغله قادر اولمادم • بو حصه‌یی ال و باشکده کی قبهٔ حماقتی خه
و یولده بر فقیر و محتاج کورورسک اتکدن این بو طعامی اکا اطعام ایله • راوی
ایدر چون اتمه بندم اومه کیدم بنم ملازملرمی بر بهانه ایله یولده دفع ایلدم
تنها قلدم کوردم بر اعمی فقیر ضریر اولادیله اوتورر • و زیر اصمرلدوغی کبی
اتدن اینوب طعامی اوکنه قودم • اهل و عیالی ایله ییدیلر • و بن کیدومی
بلدرمیوب اما فلانک اوینه کل سکا جمال الدین وزیردن احسان ایلیوب
دیدوم و کتدوم • چون وقت عصر اولدی ینه جمال الدینه ملاقی اولدم سکا
امر ایلدوکم نیجه اولدی دیو صوردی • بن دولته متعلق بعضی مصالح وار ایدی
انی صورر ظن ایدوب جواب سویلدم • های سکا انلری دیمزین سکا ویردوکم
طعامی صورورین نیجه ایلدک • فقیر مستحقه ایصال ایلدوکمی بکا انی جواب ویر

دیدی بن دخی ضرب مذکوره واهل وعیالی فقراسنه اطعام ایتدوکمی دیدوم
غایت مسرور اولدی • اما مزبور فقیری بره کتورسك اولمزمیدی دخی جه احسان
ایدیدك دیدی • اصمرلدم کلسه کرك دیدم بوکه اولکیدن دخی زیاده مسرور
اولدی • صباح فقیر کلیجك خدمتنه ایصال ایتدم صله وعطیه واهل وعیالنه
کسوه ونفقه ویردکدن غیری وظیفه ادراری تعیین ایلدی • تا حیاتده اول
وظیفهٔ مزبوره فقیر مذکوره واصل اولوردی • ابن اثیر ایدر چون جمال الدین
فوت اولدی اوصیت ایتمشدیکه تابوتنی مدینهٔ منوره ده بنا ایتدوکی رباطده
دفن ایلیه ایله ایتدیلر • موصلدن مدینهٔ مشرفه یه وارنجه • تکریت وبغداد
وحله وکوفه وفید ومکه وخلق عظیم لا یحصی جمع اولوب نمازین قلورلر
دعا ایدوب بکا ایدرلر ایدی حله شهرنه واردقده بر جوان بیوکسك یره چقوب
بلند آوازله بو بیتلری اوقودی **نظم** سری نعشه فوق الرقاب وطالما • سری
جوده فوق الرکاب ونائله • یمر علی الوادی فیثنی رماله • علیه وبالنادی
فیثنی ارامله • راوی ایدر اول کونده کوردوکم بکاوغیری هیچ بر جنازه ده کوردم
دکلدم • پس جنازه سنی بیت حرامه طواف • وعرفاته وقوف ایتدردکدنصکره
مدینهٔ منوره ده دفن ایلدیلر • روضهٔ نبوته قبری آراسنده اون بش ذراع

انجق وار دی • رحمة الله علیه رحمةً واسعه • واسخیای مذکوریندن بری دخی
وزیر عمید الدین اسعددرکه اتابك سعد بن زنکی سلغرینك وزیری ایدی •
وکمال وفضلندن غیری جود وکرمده سرآمد دوراندی **حکایت** اولنورکه
بر کون بر درویش فقیر وزیر مذکوره بو رباعیی کاغده یازوب صوندی **رباعی**
کردون همه برکار وکف خواجه نقط • بوسته بکرد نقطه میکرد زخط • محتاج
بتوکه ومه ودون سقط • دولت ندهد خدای کس را بغلط • وزیر رقعهٔ درویشه
نظر ایدوب فی الحال اوچیوز قیون امر ایدوب بشت رقعه ده بو رباعیی یازوب
درویش شاعره ویردی **رباعی** سپید بره سفید چون بیضهٔ بط • کز رنگ دکر
نباشدش هیچ نقط • از کلهٔ خاص مانده از جای غلط • جوبان بدهد زود
بدارندهٔ خط • وپادشاه فارس ابوبکر سعد بن زنکی افاضل ملوك واسخیای
سلاطیندن ایدی • بر کیجه ظهیر فاریابی خدمتنده بو رباعی بدیهه انشاد ایلدی
رباعی ای شاه جهان جان فدای سر تو • سر نیست زمانه را بجای سر تو • بادشمن
تو نیام شمشیر تو کفت • سر دل من باد فدای سر تو • بیك دینار زر سرخ عطیه
ویردی • پس ظهیر بر کیجه دخی بو رباعیی بدیهه مجلسده انشاد ایلدی **رباعی**
شاها زتو کار ملك ودین با نسق است • وز تیغ تو جان ظلم وفتنه رمق است • در

عهدنو رافضی و سنی باهم ● کردند موافقت که بوبکر حق است ● فی الحال بیك دینار
سرخ دخی عطا بیوردی ● چون علاج بخل اتمکده بو قدر تفصیل اولندی بو معنی
ایله اکتفا اولندی ● رذیلت ریا و علاجن دخی بیان و عیان ایده لوم ذکر مرض ریا
بلکه کل ریا خلق مذموم و وصف قبیح در ● آیات قرآن و احادیث نبی کریم تقبیح
خلق ریای ذمیم حقنده چوقدر ● فویل للمصلین الذین هم عن صلاتهم ساهون
الذین هم یراؤن ● صحابه دن برکمسنه جناب رسالت پناهه صلی الله علیه
وسلم ● یا رسول الله بن حق جل و علی ایچون عبادت ایدرین و لکن خلق دخی واقف
اولدوغندن حظ ایدرین دیدی ● بو آیت نازل اولدی فمن کان یرجو لقاء ربه
فلیعمل عملا صالحا ولا یشرك بعبادة ربه احدا ● و جناب رسالت پناهدن
روایت اولنورکه لا یقبل الله عملا فیه مثقال ذرة من ریاء ● و دخی برکمسنه فیما
النجاة یا رسول الله دیدی بیوردیلر ان لا یعمل العبد بطاعة الله یرید بها الناس
یعنی فردای قیامتده نار دوزخدن نجات ● و جنت عدنده تحصیل درجات ●
اندن درکه بنده هیچ عبادت ایلمیه ● الا که انکله رضای حق قصد ایدوب رضای
خلق ارادت ایلمیه ● و دخی بیوردیلرکه ان اخوف ما اخاف علیکم الشرك الاصغر
قالوا وما الشرك الاصغر قال الریاء ● پس ریای شرك اصغر بیوردی ● زیرا شرك

اکبر نعوذ بالله

اکبر نعوذ بالله الوهیت صفتنده حق جل و علایه شریك اثبات اتمکدر ● و صفت
الوهیت اوج صفته راجعدر ● بری واجب الوجودلق صفتیدرکه وجودی کندودن
اولوب غیریدن اولمیوب دایما وجوددن انفکاکی محال اولمقدر ● بو اتفاق عقلا ایله
ذات حقه مخصوص ● و انده غیرك شرکتی ممتنعدر ● ثنویه دن غیری که مجوسدن
بر فرقهء ملعونه در کمسنه بو صفتده شریك اثبات اتمامشدر ● ایکنجی خالقیت اجسام
و جواهردر ● و بو صفت دخی حق جل و علایه مخصوصدر ● و انده دخی معتدبه عقلادن
کمسنه شریك اثبات اتمامشدر ● مگرکه ینه ثنویهء مجوس که خالق عالم ایکیدر ● یزدان
واهرمن ● یا نور و ظلمت دیرلر ● و بعض ظاهر بونن فلاسفه که حق جل و علاکه عقل اولی
خلق اتمشدر ● و عقل اول ایکی نسنه ایجاد اتمشدر ● بری عقل ثانی بری دخی فلك
تاسع ● و علی هذا القیاس هر عقلدن بر عقل و بر فلك صادر اولمشدر ● تا عقل
عاشر وارنجه که اندن عقل و فلك صادر اولمامشدر ● بلکه اندن عناصر اربعه
صادر اولمشدر ● و علی الدوام فعلده در ● اشخاص مرکبات عالم عناصر و صور اعراض
و نفوس بشریه اندن صادر اولمقده در ● انکیچون اکا عقل فعال دیرلر دیو ذاهب
اولمشلردر ● بو طایفه دخی فی الحقیقه موحد دکللردر ● اما محققون فلاسفه
جملهء اشیا حق جل و علادن بالذات صادردر ● و انلر آلات و معدات منزله

سنده دردیرلر • وانلر مشرك دکللر بلکه موحدلردر • وکذلك طائفه معتزله
افعال عبادی عباد خلق ایلر دیرلر • اگرچه بدعت وضلالدر • ولکن کفر وشرك
دکلدر • زیرا خالقیت جواهر واجسام حقه مخصوصدر دیرلر • اوچنجی صفت
الوهیت معبود بالحق وسزاوار پرستش وعبادت اولمقدر که حقه مخصوصدر
واندن غیریه اگر ملك اگر کوکب وفلك واگر نبی وولی هر نه ایسه عبادت ایتمك
باطلدر • وقضى ربك ان لا تعبدوا الا اياه • وبو صفتده توحید ایدنلره
حنیفون دیرلر که ملة ابراهیم حنیفا وما كان من المشركين • کا اشارتدر
• وغالب دعوت انبیا بو توحیده در • وبونده مخالف اولن عبده اوثان و
عباد آفتاب وآتش ونحو ذلك درکه اگرچه وجوب وجود وخالقیت اجسام وجواهر
حقه مخصوص ایدوکین اثبات ایدرلر • ولکن بعض اشخاصه واصنامه شفعاءنا
عند الله دیو یا آخر تاویل باطل ایله عبادت ایدرلر • پس بونلر دخی مشرکلردر • و
بو اوچ صفتده توحید ایتمك شرك اکبردر • اما توحیدی اتدکدنصکره اضلال شیطان
اتباع ایدوب بعض طاعات وعبادات ایتدکده محض رضای حقدن غیری غرض آخر
ملاحظه ایتمك شرك اصغردر • وهر معصیتده که لسان معجز بیان محمدی صیغه ء خوف
• یا اخاف بیورمشدر • غایت قبح اولوب امتدن شایع اولاجغی نور نبوتله معلوم

اولدوغی در • و بو فقیره واصل اولان روایتده اول صیغه اوچ معصیتده
بیورلمشدر • بریسی ریادر که هنوز ذکر اولندی • وبریسی دخی لواطه در که سابقا
ذکر اولندی • بری دخی محبت ومنافست دنیادر که اوچی دخی اقبح شنایعدر •
وامتده مشهور وشایعدر سبحان الله بیت زبان معجز احمد چنان بود که
هر چیزی که میگفت انچنان بود • بیان حقیقت ریا ریا رؤیتدن که کورمکدر
مشتقدر • یعنی عباد طاعتنی پنهان ایتمیوب خلقه اراءت ایدوب کوسترمکدر
آثارندن کندویه بعض نفع تعظیم وتکریم کبی • مدح وثنا ومنصب ومال وغنا کبی
حاصل اوله • پس هر عبادتکه انده اراءت واظهار عبادت مقصود اوله اول
ریادر • ایدن کمسنه مرائی • ونه کمسنیه قصد ایدرا ول کمسنه مرائی له • وهر
خلق وعبادت که انده بو معنی اوله یعنی انی اظهار ایدوب خلقه تقرب ایتمك
استر اکا مرایابه دیرلر • امام غزالی ایدر مرایا به بش نسنه در • بدن • وزی • قول
وعمل • اتباع • اما بدن جهتندن ریا بدنی لاغر وزرد ایتمکدر که اندن ریاضت
وعبادت وخوف وحزن آخرت وقلت اکل • وسهر لیل معلوم اوله • وصوتن
ضعیف وحرکاتن آهسته • ونظرن خفیف ایتمك دخی بو قبیلدندر • که انکله اهل
خوف ووقار ونفی سطوت وغرور ایتمکله اظهار صلاح ایلیه لر • امام غزالی

ایدر بو اهل دین ریاسیدر • اهل دنیا بدن سمین و نظیف وجهن سنی صافی
و لطیف اتمکله ریا ایدرلر اماریای زی و هیئات اولدرکه خرقهٔ پشمینه
و تاج صوفی و مسواک کبیر و شانه و مقراض و حلق شارب و تطویل و تسریح
لحیه بونک امثالی که زی و هیئات اهل صلاحدر دیو اعتقاد ایدهلر • و مرقع که
پاره لو قفتانه دیرلر بالقصد کیمک دخی بو قسمدندر • اول سببدن ائمهٔ سلف
لباسده ایکی شهرتدن احتراز ایلک دیو نصیحت ایدرلردی • برسی غایت نفیس
اولمغله شهرت اهل دنیا • برسی غایت خسیس اولمغله شهرت اهل ریا • و بونی توقع
اتمک مسنوندر • اما ضرورت دفعی ایچون رقعه اورمق مهما امکن اظهار
اتمامک کرک • و طایفهٔ نقشبندیه قدس الله ارواحهم همتلری کمال الخلاص
و ستر حاله اولمغین مرید و متعلقلری جامهٔ دون کیمکدن نهی ایدرلر • و مرقعات
ملونه و تاج و خرقهٔ مخصوص صوفیه دن [درویشی] منع ایدرلر حکایت اولنور میر بخاری
رحمة الله تعالی علیه خدمتنه استنبولده بر درویش مرقع پوش کلوب سلسله
اتباعلرینه کرمک استمش • بیورمشلر که درویش بو مرقع خرقه کیدکسکا بر چوخه
الیوب سونلر • و الا بزم طریقمزده بو که تجویز و رخصت یوقدر • درویش ایتمش
سلطانم بن بو خرقهٔ شبکه و دام ایدوب کیمسنه طلب مال حلال و حرام اتمزدن •

بیورمش

میر بیورمش که درویش اگرچه سن استمزسین ولکن بو مرقع استر • الحق خوب بیورمش
مرقعات دام سؤال و شبکهٔ جمع مال الدر • نیتکم بر صوفیه دیمشلر که مرقعکی بزه ویر
دیمش که صیاد شبکه سن اخره ویرجک یا انه ایله صید ایلر • و بعض تشنیع ایدنلری کوردک
ملون و مصنع چوخه لری خرده طوغره یوب ینه محکم دکدوروب بر مرقع ایدرلر که
بخیه یکی حله دن افزون [خجده] و زحمتی حددن بیرون اولور • دفعه دن غرض خود خرقی دفع
و ضرورتی فی الجمله دفع و رفع اتمک ایدی • و بعض طائفه دخی غایت خشین و دون
کیمکه نفسلری راضی اولمز • و اهل صلاح و زمرهٔ شیوخ متصرفه دن عد اولنمغه
دخی متقاضی اولورلر • لابد لطیف و مرتع صوفیلرکه طراز سیاه • و استین کوتاه اوزره
دکلمش اوله • و انجه دلبندلر که مقعد کورلر ایله صرلمش اوله اختیار ایدرلر که
اهل دنیا • و ملوک و وزرا و خواجه لر نفرت ایتمیه • و حقارت نظری ایله بقمیه • و اهل
صلاح قتنده دخی مقبول اوله • و بونلر قتنده غایت الجی عبا بلکه سلانیک چوخه [شدن]
جامه و قبا کیمک موت احمر و هلاکه برابردر • و کذلک قطنی و متقالیدن لباس
کیمک دخی مستبعددر • اگرچه بهاسی کند و لرک صوف و دستارندن اقل ایسه زیرا
• اهل صلاح زیندن چقمق لازم اولور • بو جمله اهل صلاح و دین ریاسیدر
اما اهل دنیا ریاسی غایت فاخر جامه لر که یا حرام اوله • اطلس و کمخا و زربفت

ودیبا کبی • یا اصلی حلال اوله سفرلاط جوقه‌لر وبعضی قطنی‌لر کبی • واثاث
بیننده قیمتلو قالیلر وزینتلو نضالیلر وزین سیمین وسیف محلی • واسب عربی
واستر بردعی وغلام رایق که صاحب شکل بهی وجمال فایق اوله • وبونلر کبی اسباب
والات که موجب نخوت وشهرت ومشاهده‌سی فقرایه سبب انکسار خاطر
وحسرتدر • نتکیم حافظ بو تحسردن تعبیر ایلرکه بیت یارب این نو دولتانرا بر خر
خود شان نشان • کین تکبر از غلام ترک واستر میکنند • اما ریای قول اولدر که
اصحاب وعظ وتذکیر • ومحافل وکراسیده نقل حدیث وتفسیر ومعارف وحقایق
ومسایل دقایق سویلینلره عارض اولور که غرضی اصل نصیحت وبیان واقع
ومحض ارشاد امت دکلدر • بلکه تبحر علوم وسعت مولویت وفقه وحدیث
ولغت عربیت وتواریخ واخبار واثار • ومحاضرات وامثال واشعار • وقوت
تقریر واملا • وقدرت سجع وانشا کندوده موجود اولدوغین اظهار وبیان
وعامه‌ناسدن فضل وکماله امتیاز بین عیان ایتمکدر • وبو ریادن افاضل
علما واکابر مشایخ وحکما جهد تمام ایله خلاص اولورلر • پس بو فقیر کبی غرقه
دریای عیوب ومعاصی که نقصان ظاهر وباطن معلوم ادانی واقاصی وقولی
فعلنه مطابق وظاهری باطننه موافق اولمامغله عاصی بر عاصیدر خلاص

اولمق

۲۱۱

اولمق احتمالیدر ونجات بولمق متصور میدر • بالله العظیم نهی ایدوکوم معاصی
اکثری ایله متصف • وبن بو مقوله‌نك قطعا اهلی دکل ایدوکمه مقر ومعترف
ولکن شاید عفو الهی وجود نامتناهی ایله یازدوغم یا بکا یا غیره فی الجمله نافع
اولوب انلری یا بنی حضیض نقصاندن بر مقدار رفع اوله حسب حالم بودرکه نظم
شکم که نیست شب وروز جز کناه کارم • کناهکارم وامید عفو میدارم • شکم
بیان صراحی مدام پر زحرام • سجود میکنم وزان سجود بیزارم • وبو مقامه هایله
سبیله اکثر محققلر کندولردن وعظ وتذکیری نفی • وغیرلری دخی اندن
منع ونهی ایتمشلردر • امام غزالی ایدر عزیزلردن برسینه بر عالم سوال ایلدی که
بن وعظ وتذکیر ایدرین نه نیت ایله ایده‌یین بیورمش که معصیت ایدرمشسن
معصیتده نیتمی اولور • نه نیت ایدرسك ایله • ودخی نقل ایدرکه بر عزیز شیخ حمزه
ملاقات ایدوب حقایق ومعارفدن جوق کلمات ایلدیلر • اخر مجلسده اول
عزیزه بن بو مجلسدن جوق نفع اومرین دیجك شیخ بیوردیکه بن بو مجلسك جوق
ضررندن قورقرین نیجون ایله دیو سز دینلدکده بیوردیکه سن قصد ایدوب
معارفکك احسنی سویلیك استدوك • وبن قصد ایدوب معلومات ومعارفمك
احسنن سویلیدم • بوندن نار توقد ریا وتصنعی اولور • وریای قولجوقدر حتی

نك

حفاظ قرآن محافل وکراسیده مبالغه رعایت مخارج ونقل قراءت سبعه ایله
دخی انده داخل اولمق اولور اما ریای فعل وعمل اولدر که خلق یاننده کثرت
صلوة وتطویل قیام ورکوع وسجود وباشین اکوب مراقبه هیأتنده اوتور
وایکی یاننه بقمیوب سکوت ووقارله کیتمك حتی بعض مرائیلر نهایت
سرعتله حاجتنه کیدر بر آدم کورسه یاپ یاپ وقارله کیتمکه باشلر و
سایر افعال خیر هر نه ایسه که اظهارندن مقصود نفع دنیوی وقبول غیر
اوله اول ریادر اما اهل دنیا ریاسی بونلرك ضدیدر که تبختر وتمایل
حرکات وسکناتندن اظهار حشمت وتکبردر اما ریای اتباع مرید ومحب چوق
اولدوغن استیه خصوصا که اعیان علما ومشاهیر امرا ووزرادن اوله که فلان
عالم بزه ارادت ایتمشدر وفلان وزیر عجب محب ومعتقد اولمشدر دیه وبر
صوفی دخی خانقاهندن انفع بر کیتمه متغیر ومتأثر اوله وواعظ مجلسنه کلنلرك
کثرتندن مفتخر ومباهی واستماع ایدنلری وظیفه کلامکدن وفی الجمله تکلم
ایتمکدن زجرله ناهی اولمق کبی ومرید مشایخه ایرشمکله افتخار ومحدث کثرت
لقای شیوخله ابتهاج ایتمك دخی مخوفدر که بو قسمدن اوله ومحبت تکثیر اتباع
مشایخه مخوفدر چوق کمسنه کوه ازدحام خلق راهزن وکثرت اتباع مانع سلوك

طریق

طریق حسن اولمشدر عزیزلردن بریسی ایدر شیخم ایله کوردك صوفیه دن بر
جماعت کوردك بو خرمن اوزره اتکلرین آچمشلر طورورلر که صاحب خرمن بونلره
صدقه ونفس عیاللرینه قوت ونفقه ویره بونلرك بو مرتبه طمع وسؤال وطریق
تصوفه هوان واضلالی ویردوکی بکا غایت قبیح کلوب آیتدم یا شیخ بونلر نه
ترك ادبدن بو محنتله معاقب اولدیلر بیوردیکه بو شیخلرینك کثرت مرید و
وفرط اتباعه حریص اولدوغنك جزاسیدر هر شیخ که محض تکثیر اصحاب وتوفیر ا
حبابه حریص اوله مریدی واتباعی بویله ذل وهوان وطریق اهل الله دن حرمانله
مردود وخسرانله معاقب ومطرود اولور بو ذکر اولنان تفصیل انواع ریادر
ومرائیلر دخی نیچه طبقه در بعضی مجرد اعتقادله اکتفا ایدر نیچه راهب قلله
کوهده مدت مدید ساکن اولوب قطعا بر کمسنه ایله اختلاط وملاقات ایتمز
اما مرادی قلوب ناسده محبتی ثابت وشجرهٔ اعتقادی زمین دل عالمینده نابت
اولمق اولور حتی خلق کندوده بر جرم اکلیوب اعتقادلری کیده وکین بلسه
بر کون اول غارده مقیم اولمزدی حق سبحانه وتعالینك برائت ساحه سنه
مطلع اولدوغیله قناعت ایلمز وبعض کمسنه لر بر احددن صدقه وصله
برحبه المز وضر فقره صبر ایدر که قلوبه اعتقادی دوشه زیرا جاه وقبول مال

ومنازل بی حساب • وطعام لذیذ وشراب • والات اقمشه وثیابدن التذاذ واشتهی
واعتقاد ناس اسباب والات وافرادن • وسرّی بودرکه قلوب مجرّدات • وارواح
عالیه جنسیدر • وانلره تملّک هر نسنیه تملّکدن ارتوق مطلوبدر • وبعض
مرائیلر اعتقادندن زاید حسن ثنا ونفاذ قول • وقبول شفاعات وتحصیل حاجات
مهمّات خلق دخی مراد ایدر • وحاجات خلق بتورمکده اجر عظیم واردر
میر ووزیر وقاضی وشحنه قاپوسنه یا کندو بالذات یا نقباسی یا خلفاسی
تردّد ایلیوب نجه شفاعات باطله ونیجه نی حق مریدلرینه حصول مرام • ووصول
حطام ایتمسنه سبب اولور • اما میر ووزیر قپوسنه بلا ضروره تردّد مقبول اهل
صدق دکلدر **رباعی** ای دفتر اهل فقر را دیباجه • مشغوف بصحبت امیر وخواجه
در حکم خلاجای شمر مجلس شان • انجامر والا بقضاء الحاجه **مراتب ریا** ریانک
مراتبی متفاوتدر • زیرا شوندن خالی دکلکه عبادت محض غرض دنیوی ودو
مخلوق ایچون اوله • یا ایکی غرض که رضای حق وقبول خلقدر موجود اوله •
اما بوری غالب یا مساوی اوله • پس احتمالات عقلیه درت درجه اولور • درجه
اولی که محض قبول خلق ایچون اوله • شویله که کمسه کورمک احتمالی اولمسه اصلا
اول عبادتی ایتمیه • غایت ریا قبیحدر • ثواب عمل بالکلیه فوت اولدوغندن

غرضی مستحق غضب وبغض حق اولمسی مقرردر • درجه ثانیه که هم رضای حق وهم
قبول خلق قصد ایلیه • اما قبول خلق جانبی غالب اولوب تنها اولسه عملی اشلمک
مقرر اولسه بو دخی اولکی کبی مستحق بغض حقدر • درجه ثالثه ایکی غرض برابر
اولدوغیدر • بونده ثواب دخی یوغسه بغض وعقاب دخی اولمیوب راسا برأس
لا علیه ولا له اولمق مرجودر **بیت** علی انّنی راض بان احمل الهوی • واخلص منه
لا علی ولا لیا **نثر** درجه رابعه رضای حق جانبی قبول خلق جانبنه غالب اولندر
علما ایتدیلر که العلم عند الله تعالی ثوابدن بکلی محروم دکلدر • ولی نظر قبول
خلق ایتدوکیچون معاقب دخی اولور • اما حدیث نبوی قدسیده که حق جل وعلا
انا اغنی الاغنیاء عن الشریک بیورر دوغی ایکی غرض برابر اولدوغنه محمولدر •
بیان حبط عمل بسبب ریا ریا اول عمله مقارن اوله • یا اثناء عملده عارض یا بعد فراغ عمله
عارض اوله • قسم اولکه ابتداء عمل ریا اوله شک یوق که بو عمل ووزره مستمر
اولور قالورسه کندو عاصی وعملی نامعتدبه در • اما اکر اثناء عملده توبه وندامت
واستغفار ایدرسه بعض علماینه نامعتدبر دیدیلر • اما صحیح اولدر که اکر غرضی
ابتداده مجرد قبول خلق یا قبول خلق ملاحظه سی رضای حق ارادتنه غالب ایسه
عملی نا معتدبه در • اما غرضان مساوی یا جانب ریا مرجوح ایسه اکر فساد وبطلانی

قابل دکل عمل ایسه صدقه و قراءت کبی نیت خیر ایله مثاب و نیت ریا ایله
معاقب اولور. ومن يعمل مثقال ذرة خيرا يره. ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره.
اکر قابل فساد و بطلان ایسه صلوة و حج کبی. اکر نافله ایسه فاسددر دینلمز.
اکر فرض ایسه عهده سندن ساقط اولمز. قسم ثانی که اثنای عملده ریا عارض
اولمقدر. اکر مجرد عمل ایله سرور ایسه شویله که بو ارادت ریائی اولمسه
عملدن فراغت اتمک مقرر دکل ایسه عملی حبط اولور. قسم ثالث که فراغ عملدن صکره
عارض اولمقدر. اکر مجرد سرور ایسه که کندو اظهارینه تصدی اتمز. اکر کندو
اظهار ایدرسه اظهارندن غیری صحیح غرضی یوغسه محل خوفدر احباط
عمل اولمقدر. ابن مسعود رضی الله عنه قتنده بر کمسنه دون کیجه سوره بقره
قراءت اتدم دیدی. ابن مسعود سنک اندن نصیبک همان بودر دیدی و کذلک دیدی
بر کمسنه جناب رسالت پناهی حضورنده صلی الله تعالی علیه و سلم بن صوم
دهر اتدم دیدی. بیوردیلر لا صمت ولا افطرت یعنی نه صایم اولدک که مثاب
اوله سین. نه افطار ایلدک که دنیاده زحمت چکمیه سین. بعض علما اظهار
اتدوکیچون بیوردی دیدیلر. اما بعض علما بلکه صوم دهر مکروه اولدوغیچون
بیوردی دیدیلر. بو هر حالده احتمال که حضرتک و ابن مسعودک اظهارده بویله

بیوردقلری

بیوردقلری اولدخی بر نوع ریا اولمق اکلندوغندن اولمش اوله. و الا مقتضای
قیاس بودر که عمل اوله صحیح اولدقدن صکره اظهار ثانی ضرر اتمیه.
غایتی اظهار ایچون معاقب اوله. پس سفیان ثوریدن حکایت اولنان که بر تاجر
انلری ضیافت ایدوب اثنای دعوتده خدمتکارینه بر طبق چینی کتور دیو امر
اتدکده صکره حجدن کتوردکم طبقی کتور دیوب ایکی حج اتدوکن اشعار ایدجک
امام اصحابنه بقوب مسکین بو سوز ایله ایکی حجن ابطال ایلدی دیدوکی بوکه
محمول اوله. یعنی اول عملده دخی ریا اولمق اکلنه. پس بو تقریردن ظاهر اولدیکه
اخفای عمل الزم لازم. و اخلاص اکا مداوم اولمق ایمش. انکیچون بعض سلف دیرکو
ایدیکه عملی اتمکدن ایسه. اتدکدن صکره حفظی کوجدر. و ارباب سلوک ستر
حال و کتمان اعمالک نه دقتلر اتمشلردر. ذکر خفی ذکر جلیدن ترجیح اولندوغی
دخی بوندندر. خواجکان سلسله سنک کتم و سترده مبالغه لری معروفدر. و
بو بیت وردزبانلری ایدی که بیت

از درون شو آشنا وز برون بیکانه وش
کین چنین زیبا روش کم میشود اندر جهان

اخلاص خلاصه اعمال و نقاوه
احوال و سرمایه سعادات و پیرایه مراداتدر. و اخلاصله عمل یسیر صالح
اخلاص ایله اولمین عمل کثیردن عند الله تعالی اضعاف مضاعفه راجحدر.

واصل اولمدوغی معارف وفضایل وحاصل قلمدوغی علوم ومسائل اولقدر
بی حد وبی حسابدرکه معلوماتی انلره نسبت بسیاردن اندک وهزاردن بیردر
پس عجب وپندار اکبجه لایق وسزاواردر وعجب فی نفسه رذیلت قبیحه اولدغندن
غیری خاصه سی اولدرکه فتی طالب کمال وکاسب فضل افضاله که عجب عارض
اوله فی الحال انی طریق تحصیل وتزییددن مانع وعایق بل حضیض تدنی وانحطاط
جانبنه دافع وسایق اولور علاج مباهات مباهات وکتمکدر کمالات نفسانیه وفضایل
روحانیه دن خارج نسنه لر ایله وبودخی یا کمالات بدنیه ایله اوله قوت وجمال کبی
یا خارج بدن اولن نسنه لر سببی ایله اوله منصب ومال ومرتبه وجمال کبی علاجی
اولدرکه فکر ایلیه اکر جمال اعضا وقوت اعصاب واجزا ایسه معرض زوالده
ومحل فناده باغ عمر وجوانبیه صرصر فنا وشیب اسمه سیله زیر وزبر وبرک وبار
چمن وجود برک خزان اجل ایله خاکه برابر اولجقدر کل وجودک اورانی بربادده
وسرو بوستان شباب باربقادن آزاده ولمسی محققدر بیت امد بهار ما تکرکی
وزکلبن ما نماند برکی دوروزه مرض وسقم وبرقاچ کونلک محنت والم جمال
شبابی هباء منثور وقوت فتوتی کان لم یکن شیئا مذکور ایلر بیت بر مال وجمال
خویشتن غره مشو کانرا بشبی برند وین را بتبی اکر جمال ایسه حقیقتده دم فاسد کم

رقت بشره سببیله ظاهر ولعم برآقدرکه خلال مسامدن بدندن لایح وباهر والمستندر
وعاقل حقیقتده شیء مستحقر بل امر مستقذره دربجه عجب ایدر وبنک کبی جمال ظاهرینه
که حقیقت جمالیتدن بریدر آشفته ومفتون بلکه شوریده ومجنون اولنلر
حقنده مولانای نامی نورالدین عبدالرحمن جامی بیورمشدر قطعه بنظاره
روی شاهد کتابی نظرکین بود مهر ومه را مشاکل یکی پوست برخلط و
برخون کشیده برو صبرت ازجان وآرامت ازدل کنی عیش خود تلخ درجست وجوش
که شکر دهانست وشیرین شمایل نه میدانی ای آکه ناکاه بینی ازو کشته آن
خوبی ولطف زایل که اول پری بود اخر نماید بچشم توچون پیکر دیو هایل
نثر وعلمادن طاوس یمانی امرای عربدن یزید بن مهلبی کوردیکه نخوت
امارت وغرور شباب ونضارت ایله متبختر ومتمایل وجام غرور رایله سرمست
وخمار انجام فنادن ذاهل وغافل مرور ایدر امام نصیحته آغاز ایدوب ای فتی
بو مشی وخرام مذرکه اثم وحرام مطلقدر ومبغوض ومغضوب حضرت حقدور
چون امیر حجاب نخوت وغروردن بند بزیر اولمیوب امامه دیدیکه کویا بن کیم
ایدوکمه عارف وعلو منصبمه واقف دکلسون امام دیدیکه اعرفک اولک
نطفة مذره واخرک جیفة قذره وانت فیما بینهما حامل بول غدرة مذر وقذر

وقدمنا الی ما عملوا من عمل فجعلناه هباء منثورا مقتضاسنجه لاشئ محض
بلکه موجب بغض بوله • ومع هذا ملاحظه اتدوکی قبول ورضای خلق ومدح
وثنای مخلوق حاصل اولجغی امر موهوم • وشئ نا معلوم در • رضاء الناس
غایة لاتدرک بو طایفیه مقبول اولورسه بحسنه مذموم اولمق وار • بلکه
غالبا باری تعالی معلوم اولوب عند الناس دخی مردود • وتصور اتدوکی نسنه لردن
محروم اولمق مقرردر بیت برو جان بابا باخلاص پیچ • که نتوانی از خلق بر بست
هیچ • کسانی که فعلت پسندیده اند • هنوز از تو نقش بیرون دیده اند • ومدح
وذم خلق حقیقتده لاشئ در • حق قتنده مذموم اولان خلق قتنده ممدوح اولمه دن
نه فایده که عاقبت پرده اچیلور • وقبایح نهانی یوزینه صاچلور • شاعر عرب
ان مدحی زین • وان ذمی شین دیدکده حضرت رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم کذبت ذلک الله لا اله الا هو • مدح وذمت کر تفاوت
میکند • بتکری باشی کاو بت میکند • اگر درسلکه مدح وذمدن فارغ اولمق
یعنی اولور • کبار مشایخ وانبیای دخی کوروزکندولری ذم وغیبت اولنه
تمامی محصور اولورلر • بزاید ورز طبیعته کوچ کلمک بعید در • ولکن اولمرتبه
تکلیفا ولنمز • مرد اول عبادتکده همان انی ملاحظه اتمه • اما طمع مال ومنال

خلقی

خلقی دخی ملاحظه اتمک معطی واخذ حقدر • ومنع وعطا مختص کریم
مطلقدر • پس نه وجهی واردرکه عبادت وطاعتده بو حطام فانی ملحوظ
ومقصود اوله مقام ثانی خواطر ردیه شیطانیه اثنای عبادتده یا اول
ویا اخرده عارض اولمقدن خالی اولمز پس غافل اولمامق کرک • زیرا عبادت
عابد مال خواجه تاجر کبیدر • وشیاطین حرامی راه زن ودزد کیسه بر ولص
نصاب فکن مثالنده در • علی الدوام قصد اخذ ونهب اتمکده بر طرفدن منع
اولنورسه فی الحال طرف اخردن کلور اشکاره قطع طریق ایده مزسه نهانی نقب
طرح ایله الور • امام غزالی ایدر خواطر ریائیه اوچدر کاهی دفعة کلور کاهی
تدریجله • اولکی خلقک قبولنی تذکر وتفکر اتمک • ایکنجسی قبول مذکوره نفسده
رغبت پیدا اولمق • اوچنجسی بو رغبت قرار طوتوب مصمم اولمق • پس کمال بودرکه
اولکی خاطره دفع ایلیوب خلقک اطلاعی نه نسنه در نعوذ بالله دیوب اهل
تحقیق که اخلاص روضه سنده رعی اتمشلر • عمللرنی ملائکه دن دخی کتم اتمکه
سعی اتمشلر بیت چو روی پرستیدنت در خداست • اگر جبرئیلت نبیند رواست
دیه • اکر خاطره ثانیه که هیجان رغبت اطلاع خلقدر • اول دخی کلورسه نابقا
ذکر ایتدوکمز نصایحی تذکر ایلیه • سنکم اطلاع ناس ملاحظه سی ریا جانبنه

میل و رغبت ویردوکی کبی آفات ریایی ملاحظه ایتمك دخی نفرت و کراهت
ویرر. پس بو ایکی خاطره دفع اولیجق اوجنجی دخی بونلره مترتبدر مندفع
اولور. چوق اولور که عبد عزیمت اخلاصله شروع ایتمشکن خاطرهٔ ریا غلبه ایدر
نفسانی رد ایتمیوب قبول ایدر. سببی نفس حب مدح و خوف ذمله مملو اولدو
غیدر. لابد آفات ریا و سوء عاقبتنه اولن معرفتی خاطره کلمز. زیرا اکاسهٔ بو
قبول زیادیه محتمل دکلدر. نتکم بعض کمسنه غضبك مضراتنی و حلمك منافعنی
بیلوب انکله عمل ایتمکه تصمیم عزیمت قیلور. اما اسباب غضبدن بر سبب عظیم
طاری اولیجق موجبات غضب قوی و مشادعته بر وجهله ساری اولور که معنی ف
مذکوره یه محل قلمز. لابد اصلا خاطره کلمز. پس خاطرهٔ شیطانیهٔ ریاییه کلیجك
دفع ایتمك کرك. اما دفعنده درت وجه واردر. اولکی اولدر که دفع ایتدکدنصکره
شیطانی تکذیب ایدوب و تکذیبده دورو دراز مجادله ایده. ایکنجی مجادله
درازه ایتمیه ولکن دفع و تکذیب ایده. اوچنجیسی دفع ایتدکدنصکره تکذیبه دخی مقید
اولمیه. بلکه ذکر و عبادتی اوزرینه اوله. دردنجی اولدر که جداله و تکذیبه
مقید اولمدوغندن غیری ذکر و توجهی اولکیدن آرتوق ایده. اولکی غایت ضعیف
وجه در. زیرا جداله مشغول اولمغله ذکر و توجهدن قلسه کرك. شیطان لعینك

خود

خود غرضی توجهدن الی قومقدر. ویرید الشیطان ان یوقع بینکم العداوة و
البغضاء. اندن یوقرو درجهٔ ثانیه‌در. زیرا اشتغال یوق. ولکن تکذیبه
اشتغال دخی فی الجمله مانع ذکردر. اندن یوقرو درجهٔ ثالثدر که اندن هیچ
اشتغال عن ذکر الله تعالی یوقدر. اندن یوقرو وجه رابعدر که اندن هیچ اشتغال
اولمدوغندن غیری زیاده توجه و اخلاصه سبب اولمق واردر. بو وجه اوزره
عمل ایدن کمسنه شیطان لعین خاطره کتورمز. بلکه یاننده دخی اوتورمز. زیرا
خوف ایدر که زیاده اخلاص و عبودیتنه سبب اولمغله ضد مقصودی و
عکس مطلوبنی حاصل اوله. و کمال اخلاص و تحصیل صدق و اخلاص مرشد کامل
که عالم و عاملدر خدمتنه وارمیجه. و شریعت و طریقت قانونی اوزره میت
بین یدی الغسال کبی امرنه مطیع و منقاد اولمیجه اولمز. نظم ان زمان از ریا
و عجب رهی. که شوی پیر را رهین و رهی. هست در نفس دار و کبر بسی. که
نداند بغیر پیر کسی. چون ز ذیلت ریا و علاج قلب خصوصنده بو مقدار تفصیل
اولندی بو مقدار ایله اکتفا ایدلوم. خاتمه معلوم اولدیکه هر ذیلتك علاجی
مضار و مفاسدینی تفکر. و انواع تقبیح و منعنده وارد اولان آیات و احادیث
و آثار علما و حکمایی تذکر ایدوب ضدی اولان فضیلتك منافعنی ملاحظه

وانك حقنده وارد اولان كلمات محرضهٔ اخطاردر • وجهته عملدن
علاجی اجتنابنه ادمان ومصابرت وضدینی تحصیل واعمال اتمكدر • بو
طریق تبدیل اخلاق وتبدیل فضایل اتمكدر طریقهٔ حكما وعلما • اما ارباب
سلوك متصوفه دیرلركه بو طریقله تبدیل اخلاقده متعسر بلكه متعذردر
برخلق حسنی تحصیل • یا برخلق قبیحی نفسدن ازاله اتمكه نیجه مشقت ومجاهده
كرك • اكثریا عمر اكا وفا اتمكدر • وبرخلقی ازاله وضدینی كتورنجه نیجه خلق
قبیح حاصل • ونیجه خلق حسن زایل اولمق واردر • بس طریق اولدركه كلمهٔ توحید
تلقین مرشد ایله اشتغال اولنه كه زمان یسیرده بعون الله تعالی جمله اخلاق
ردیهٔ احراق ایدر • ونفس تصفیه وتزكیه یه واصل اولوب اخلاق حسنه اند
ظهور واشراق ایدر • واول وجهله اولوركه قایل دیمشدر رباعی تا دلت
ونیك جهان اكاهست • دستش زهمه كار جهان كوتاهست • ان دلكه درو
هزار اندیشه • اكنون همه لا اله الا الله است •

كتاب اول تمام اولوب بعون الله
تعالی كتاب ثانیه
شروع اولندی

کتاب ثانی رساله اخلاق علائیدن علم تدبیر المنزل بیاننده در

علم تدبیر المنزل بر علمدرکه انکله اهل منزل آراسنده نظام و انتظام و وجه لایق
اوزرینه معاش ایلمکلک کیفیتی بیلنور چون انسان سایر حیواناتدن ممتاز
و اجتماع منزلیکه اهل و عیال و خدم و خولدن عبارتدر اکا لازمدر پس بو قوده
مذکور اولان کبی اجتماعی اصول و قواعد و قوانین و ضوابط اوزرینه اولمق کرک
که سیادت دنیویه سنه سبب باعث و سعادت اخرویه سنه علت مقتضی اوله
و اول قواعد دخی جمله بدیهی دکلدرکه هر کس اکا مجرد توجه عقلی ایله مهتدی
اوله بلکه اکثری نظریدرکه حکما انلری ادله سندن استخراج و جمع ایدوب علم
تدبیر المنزل دیو تسمیه ایلدیلر پس بو علمه احتیاج متقرر و اندن استغنا متعذردر
پس بو کتاب نچه بابی مشتملدر **باب اول منازل و ارکان منازله احتیاج بیاننده در**
سابقا اشارت قلنمش ایدیکه انسان مدنی بالطبعدر و محتاج اولدوغی غداسی

بسیط دکلدر زیرا مزاجی لطیف اولمغله غدانک لطیف و نظیفا و لینی استر و
غدای لطیف جمع و ترکیب و طبخ و ترتیب اولمیجه اولمز مثلا غایت مهم اولان
غداسی اکمکدر نیجه افعاله محتاج در اکمک کبی بچمک کبی اوکوتمک کبی
بسورمک کبی و بو قدر افعاله بر کمسنه مستقلا قادر اولمق ممکن
اولمز بلکه ابنای جنسدن معاونت و مظاهرت کرک اما حیواناتک غدا
اکثریا بسیط در سباع کوشت خام و بهایم کیاه خشک و تر ایله تغدی ایلر
و علی هذا القیاس و انسانک اغذیه سی اغذیهٔ حیوانات کبی هر کون حاصل
اولور دکلدر مثلا زمان شتا اقبال و وقت صیفا دبار اتدکدن صکره
غدای انسان تحصیل اولنمز پس لازمدرکه زماننده تحصیل اولنوب ادخار
تا که جمیع ازمانده هر شخصه تحصیل غدا میسر اوله پس بر مکان محفوظ کرک
که انده جمع اولنوب امطار و ثلوج و افواه حیوانات و دست تغلب غاصب
و سارق اکا واصل اولمیوب وقت احتیاجده حاضر و حاصل اوله پس منزله
احتیاج ظاهردر و انسانک نفسنه دخی کرما و سرما و امطار و ثلوج و طین
و وحلدن سلامت ایچون اسباب و آلات و نفس و عیالنی غاصب و سارقدن
خلاص ایچون دخی منزل لازم ایدوکی دوشن و باهردر و مزاجی لطیف وشر

وبردن عاری اولدوغیچون زیاده لباسه واعتدال ولطیف مزاجی سببیله زیاده
نومه محتاج . ونوم زماننده ارواح باطنه عود ایتمکله ظاهر جسده تأثیر برود
زیاده اولمغین یقظه زماننده لازم اولاندن زیاده دثار وشعاره محتاجدر
پس لوازم غذا ولباسی نیجه اسباب والاته دخی موقوفدر که انلره اثاث بیت
وماعون دخی دیرلر . پس بو جمله حفظی ایچون مکان لازمدر . وبو جمله بقای
شخصی ایچوندر . بقای نوع ایچون دخی کوارزی واردر . واول خاتوندر که تناکح
سببی ایله توالد اولوب بقای نوعه مؤدی اوله . وهر کس بقای شخصی ایچون لازم
اولان اسبابی حاضر ایکن حفظ ایدر . ولکن منزلدن بعض مهمات ایچون
غیبت ایتدکده کندویه نایب اولوب حفظ ایدر کمسنیه دخی محتاجدر . وحکمت
الهی اقتضا ایدر که خاتونکه غلبهٔ رطوبت سببی ایله مزاجنده ضعف وفتور
مقرردر . تحصیل مصالح ایچون حرکاتدن عاجز اولوب منزلده ساکن اولوب
نایب زوجی اوله وحفظ اثاث بیت ومهمات قوت ولوازم منزل اوله عهد
سنده اوله . وچون تناکح واقع اوله تناسل وتوالد اولوب اولاد حاصل اولسه
کرک . واولاد حال صغرنده ترتیب وتقویت ابوینه محتاجدر . پس انلر ولد دخی
لوازم ومهماتی منضم اولور . غالبا مجرد نفس پدر ومادر کفایت ایتمیوب خادمه

محتاج اولور

محتاج اولور . وبو جماعت ارکان منزلدر . وانتظام معاش بو ارکان ایله اولور
وارکانک عددی بشدر . پدر . ومادر . فرزند . خادم . قوت . وچون هر کثرتک
بر جهتله وحدتی اولور . لابد بو کثرتک دخی وحدتی نظام صناعیدر . ونظام صناعی
تدبیر له اولور . وتدبیره مدبر کرک . ولایق ومناسب اولدر که بو تدبیرک صاحبی
ومدبری صاحب منزل اوله که پدردر . وسایر اهل منزله ریاست وانلرک امورنی
ضبط وسیاست انک اوله . واول دخی تدبیر صایب ایدوب لطف وعنف ووعد
ووعید وتشدد وتکلیف ومداراتی محل مناسبنده استعمال ایتمکله ضبط وسیاست
عمل ایلیه که اهل منزلدن هر بری رذایلدن محترز ومجتنب . وفضایلی محتوی .
ومکتسب اوله لر . ومنزلدن بو عملدن مراد مرطاش واغاجله بنا اولنمش خانه لر
دکلدر . بلکه ارکان خمسهٔ مذکورهٔ یا اکثرنی جامع اولان محل ومأویدر
کرکسه طین وحجاره دن مبنی اولسون که انلره اهل مدر دیرلر . زیرا مدر طپراق
پارهسنه دیرلر مراد بنادر . کرکسه شعر ووبردن اعنی یوک یباغی دیدکلری نسنه
دن اولسون وانلره اهل وبر دیرلر . صحرانشینلر کبی اعراب وترک وتاتار کبی .
وبو معنایه منزل جمله اهل عالمه لازمدر . سنه کم بیان اولندی . پس علم تدبیر
المنزل جمله اهل عالمه لازم ایدوکی که اول بابده اشارت اولنمشدی ظاهر اولدی

خواجه نصیر ایدر اگرچه علم تدبیر المنزلده قدماء حکماء یونانک قواعد مضبوطه
و قوانین مبسوطه لری چوقدر • اما انلردن عربی لسانه نسنه نقل اولنمامشدر
الا بر مختصر رساله که ابروس حکیمدن منقول • و متاخرین آراسنده موجود
و مقبولدر • ولکن افاضل متاخرین آراء کافیه و اذهان صافیه ایله بو صناعتک
اصول و قواعدین ضبط • و فروع و نتایجین بسط اتمکده بذل مقدور و مجهود و
سعی مشکور و محمود اتمشلردر • خصوصا شیخ رئیس ابو علی حسین ابن سینا که انوک
بو فنده بر رساله بدیعه سی واردر که • کمال بلاغتله شرط ایجازی جامعدر • اول
رساله نک خلاصه سی سایر مواعظ و ادابله که مقدمین و متاخریندن منقولدر
موشح ایدیب بو کتابمزده درج ایلدک انشاء الله تعالی نظار رضای اهل فضل
ایله مشرف اوله انتهی کلامه • و بو فقیر دخی خواجه نصیر کلامندن • و انلردن
مقدم و موخر افاضل کتابلرندن اخذ و ایرادنه قادر اولدوغم محاسن آداب
و مکارم اولو الالبابی مناسب استعداد اهل زمان • و ملایم طبایع ابنای روزگار
اکلدوغم اسلوب و ادا اوزرنه ایراد و بیان ایلدم • اومرینکه ارباب فضل
افضال ایله مستعد اولدقده مواضع اعراضدن اعراض و محل زللدن اغماض
بیوره لر • والله المفق والمفضال باب ثانی اجتماع منزلده رایس و اهل

منزلی

منزلی سایس اولان آولا چوبان کبی اولمق کرک که رمه نک حفظ و رعی • و ضبط
و سقیندن آگاه و متنبه • و هر فعله مناسب اوقاتی رعایت و هر آنده احتمال
اولان مضراتدن حمایت اتمکه ساعی و متوجه اولور • لاجرم رمه کرک سباع ضررندن
امین • و سقی و رعی اولمغله هر بری فربه و سمین اولب منافع معلومه سی حاصل
و متوفر • و اولاد و انسالی واصل و متکثر اولور • کذلك رایس دخی تحت تصرفنده
اولان اهل منزلی اعدای متسلطه دن حفظ و حراست • و افعال و اوضاع ضاره
غیر محموده دن تادیب و سیاست ایدب • هر برینی کمال ممکنه لرینه واصل قلمق
کرک • ثانیا رایس مذکور طبیب کبی اوله که طبیبک حفظ صحت مزاج • و ازاله
مرض ایچون قصد علاج ایتدکده نظری مجموع اعضای مرکبه دن حاصل اولان
اعتدالده در • و صحت بدنه سبب و افعال موضوعه عندن صحت اوزره صادر
اولمغه علت بو اعتدال المجموعی در • اگر بدنده بو اعتدال موجود ایسه طبیب
انی حفظ و حراست اتمکه قصد ایلر • و اگر مفقود ایسه تحصیل و اعاده قلمغه
همت ایدر • و اعضادن بر عضوه خلل طاری و مرض ساری اولسه طبیب علاجنده
اول عضوک مصلحتنه نظر اتمز • بلکه عموم اعضا مصلحتنه اهتمام ایلر • و عضو مریضک
جوارنده عضو رایس وار ایسه انوک علاجنه اهتمام ایلر • بالقصد الاول بعده

بالقصد الثانی عضوم بوزك علاجنه قصد ایدر. تا اول مرتبه که مصلحت عموم
اعضا یا مصلحت رئیسه بو عضوك قطع وازاله‌سین اقتضا دخی ایدرسه قطع
وازاله ایتمکدن مباهات ایتمزلر. تا که فساد سایر اعضایه سرایت ایدوب بنای بدن
منهدم وصحت واعتدال مجموعی منعدم اولمیه. پس مدبر منزل دخی بو نسق اوزره
عامل اولمق گرك که نظری حال منزله مبذول اولوب اهل منزلدن بریسنك حالی
مختل اولوب اندن منزله خلل سرایت ایتمك احتمالی اولسه بی توقف اول شخصی
ازاله ایدوب منزلی خللدن حمایت ایده. نتکیم مراتب اعضا مختلف بعضی موسس
وبعضی رئیس وبعضی شریف وبعضی خسیس در. کذلك اهل منزل دخی بویله‌در
ونتکیم هر عضوك بر فعل خاصی واردر. اما مجموع افعالندن حاصل اولان
غایت مراتب ونهایت مطلوبدر. کذلك اهل منزلك بر طبعی وبر خاصه‌سی
طبعنه مناسب فعل مخصوصی واردر. اما مجموع افعالندن مجتمع وملتئم
وجمله‌نك حرکات واوضاعندن متسق ومنتظم اولان حال اهم مهام واتم مرامدر
که انوك اسمنه انتظام حال المنزل دیرلر. بو مذکور تدبیر منزل علی وجه العموم
والکلیدر. اما تدبیر علی وجه الخصوص والجزئی بقیهٔ ابوابده ایراد اولندی.

باب ثالث نفس منزلك تدبیرنده‌در سابقا اشارت اولندی که منزل ایکی قسمدر

بری مداین وقری اهلنك منازلیدر که سنك وگل وحجر وشجردن مبنی‌در وانتقاله
قابل دگلدر. ایکنجی صحرانشینلر منازلیدر که شعر ووبردن وانلرك امثالندن اولور
انتقاله قابلدر. قسم اول افضل واولی‌در. زیرا حصانت ومتانتی اوفر وبقا
ودوامی اکثردر. وبو جنس منازلك دخی افضلی اولدر که بناسی محکم واستوار
ولی وقت انهدامدن غالبا امین وسقفی ارتفاعه مایل وقپولری واسع وگشاده
وهر فضله مناسب مکان مهیا وآماده اولمش اوله. وهر شهرده هوای نافع نه
جانبدن گلورسه اول جانب مسدود اولمیه. وموضع رجالدن غیری موضع نسا
مقرر. وبعیدا اولوب صورتلری وصوتلری مسموع اولمیه. اما ارتفاع بنا ونقش
وزخرفهٔ سقف وجدارده اسراف مبالغه‌دن حذر ایده. اخبارده وارد اولمشدرکه
هرکسنه منزلینی آلتی ذراعدن ارتوق قلدرسه ملائکه آسماندن الی این یا ملعون
دیرلر. ونقش ورنك اسراف مذموم ومال مهمی اتلاف نامحموددر. **شعر**
کار طفلانست کردن نقش بر دیوار ودر. بالغانرا زینهارا زکار طفلان زینهار
خانهٔ دل در تنزل خانهٔ گل سر بلند. خانهٔ دین در تنزل خانهٔ استوار. ::
مطلقا بنا وعمارت خصوصنده اعتدالدن بیرون. وقدر ما لا بددن
افزون خرج مذموم در خصوصا که بو زیب در مکه معتاد. وبر صورتدن اوصاف نوبت

هيئات جديده ايتمكه مبتلا اولمق مرض صعب وخلق ذميم در • بعضى سفها انى كياست
وظرافت وحسن تصرف عد ايدر • اسراف مذموم وعبث قبيحه مرتكب اولورلر
وحديث شريفده وارد اولمشدركه هر انفاق كه عبددن صادر اولور • عبد اندن
مأجور اولور • الا بنايه صرف اولنان نفقه كه انده هركز اجر يوقدر • عزيزلردن
برسى بو صديقنه واردى كوردى كه بنا ايله بيدرمش عمال وصناعه اقچه ويرور
عزيز دخى بر اقچه السوب الوب طوبراغه براقمش • صاحب خانه ديلر سين نجك
نه وارسن بو قدر مالى طاشه وطوبراغه دوكرسين • بن بر اقچه طبراغه براقسم نه لازم
اولور ديمش • ومنزل اتخاذندن بر مهم امر دخى جواردر كه جهد ايتمك كركدر كه بو منزلك
اولاكه جيرانى صلحا وكرما وسيك نفس وخوب اخلاق كمسنه لر اوله • وفسقه وظلمه
وجهله جوارندن احتراز ايليه حكايت اولنور سلفدن برسينك اسخيادن جارى وار
ايدى ضرورتى اولوب دارنى بيع ايدوب ثمننى قبض ايتدكدنصكره قتى فلانك كيتسنك جوارى
بهاسى دينجك جوارك بهاسى اولور ديمشلر • ها ى ايمدى اوبى بكا ر د ايلك
بن بو كمسنه يم كه خسته اولسم عيادت ايدر • سفره كيتسم امانت وحرمتم حفظ ايدر
سفردن كلسم زيارت ايدر محتاج اولسم قرض ويرر قرض استه سم هبه ايدر
انك جوارنى رايكان مى ويرسم كرك ديمش • اول كمسنه اشيدب اونيك بهاسى عزيزه

كوندروب اوى صتمقدن فراغت ايتدرمش حكايت اولنوركه افلاطون الهى دقائق
يعنى التوندوكوجيلر قتنده منزل طوتردى اصحابى وجهندن سؤال ايديجك ايديكه
فحن علم وعلم مجاهده سنده نوم ضرورى كلسه بونلرك اوازدقلريله مانع اولوب
عمركرانمايه ضايع اولمامغه سبب اولورلر حكايت استنبولده مير بخارى خانقاهينك
جوارنده بر نعلجه جى دكانى واريدى • بعض اصحابى نقل ايدرلر ايديكه مير كيجه نك
عامه سن احيا ايدردى اخر ليلده بر ساعت نوم ايدردى • چون نعلجه جى اول
موضعده دكان اچدى اخر شبده قلقوب دق وضربه مشغول اولوب ميرك خاب
يكساعته سنى مانع اولوب احياى تمام ليله مؤدى اولدى باب رابع چون نوع
انسان قوت ادخار ايتمكه مضطر ومحتاجدر • نتكم اشارت عبور ايلدى • وبعض
اوقات چوق زمان طورمغه متحمل دكلدر • پس ادمى يه لازمدركه هر جنسدن
قوت ادخار ايليه كه بعض جنس هلاك اولورسه بعض اخر كه سرعت فسادده دور
وبقايه ارتوق متحملدر باقى قله • وسابقا بو دخى عبور ايتمشدركه معاملات
واخذ واعطاده بر جوهر باقى كركدركه مقادير اجور اعمال • وقيم اعيان واموال
انكله تقويم اولنه • واول ديناردركه ناموس اصغر دينلور • وحافظ عدالت اولدر
ولازمدركه بو جوهر عزيز الوجود اوله كه هر كمسنه هرنه وقت دلرسه اكا قادر اوليه

وعزیز الوجود اولمغه بو جوهرك قلیلی غیر اجناسك كثیرینه معادل اوله تا كه هر كسنه
منزلندن سفر وانتقال ایتمك استسه اوقات وسایر لوازمنی جمله نقل وتحویل
ایتمك لازم اولمیه بلكه بو جوهری حمل ایدوب قنده واررسه بو جوهر ایله قوت و
لوازمین تحصیل وتكمیل ممكن اولوب خرج عظیمدن خلاص بوله ودخی لازمدر كه
بو جوهر زرین ولطیف اوله نفوس انی بدننه قریب ویا صنعنده حفظ ایتمكدن نفرت
ایتمیه واستحكام جوهر وماده وجنس تركیبی سببیله بقایه قابل اولوب تسارع
فساد ایتمكله خسارات عظیمه لازم كلمیه وكسب اموال وارزاقده صرف اولان
مشقتلر حبط اولمیه وبیوت اموال وخزاین سلاطینده هجوم نوایب زمنن ایچون
مدت مدیده حفظ وادخار ایتمك ممكن اوله بو مقدمات تمهید اولندقدنصكره
بزاید ودرنمال احوالنده نظر اوچ وجهله در بریسی دخل اعتباریله در ایكنجی
حفظ اعتباریله اوچنجیسی خرج اعتباریله در اما دخل وتحصیل اندك اعتباریله
نظر بودر كه دخل ایكی قسمدر برسی كسب واختیار ایله اولان تجارت وصناعت
كبی بری دخی كسب واختیارسز اولان هبه ووراثت كبی وبعضی وجوه كسب مالی اوچ
قسمه حصر ایلدی تجارت وصناعت وزراعت وبعضلر وجوه كسبی درت ایدیلر
امارتی دخی ضم ایلدیلر ووظایف وعلوفات مرتبه امارت قسمندن عد اولنمغله

صحیح اولور وبو اقسامك قنغیسی افضلدر اختلاف ایتدیلر اما شافعیدن مرو
یدر كه تجارتدر وهمانا كه حرفت شریفه خیر البشر محمد مصطفا صلی الله
تعالی علیه وسلم اولمغله دیمشلردر امام ماوردی شافعیدن زراعت
افضل اولمق روایت ایلدی وبعض متاخرین دیدیلر كه بو زمانه ده عقود فاسده
چوق اولمغله امواله شبهه كلمشدر پس شمدی زراعت افضلدر اما امام شافعی
زماننده قلت فساد وكثرت علما اولمغله شاید كه تجارت افضل اوله وحكما ایدرلر كه
چون تجارت بضاعیه موقوف وبضاعه هلاك وتلف اولمق معرضنده در یا
حرامی غارت ویغما ایدر یا دریاده غرق اولمغله نابدید اولور بلكه صاحب تجارت
دخی اختیار اسفار واقتحام مهالك دیار وركوب مخاوف براری وبحار ایتمكه محتاجدر
بیت یا ز بهر دو دست كند خواجه در كنار یا موج روزی افكندش مرده بر كنار
ودخی دیدیلر كه كسبده اوچ شرط لازمدر اولكی جور وظلمدن احتراز ایتمك
ایكنجی عار وشناردن اجتناب ایتمك اوچنجیسی دنائت وذلتدن احتراس قلمق جور
ظلم مثلا لعبله اخردن مال المق كبی عار وشنار مسخره لیغله واو یونجیلغله مال كسب
ایتمك كبی دنائت وذلت ایخانه اریتمغله كسب ایتمك كبی وبعضیلر دباغلق وحجاملق
ایتمك دخی دنائتی مكسبدن عد ایدرلر وصناعت اوچ قسمدر شریف ومتوسط و

خسیس شریفا اولدرکه نفس ناطقه نک اعمالندن اوله بدن اعمالندن اولمیه. وبو
صناعات احرار وارباب همتدر. وبوجنسک معظمی اوچ نوعدر. نوع اول محض
جوهر عقل وصفای نفسه متعلق اولندر. تدبیرات صواب وارای نفیسه کبی. وبو
صنعت وزارت دیرلر. ایکنجی نوع اولدرکه فضل وادب وبلاغت وبراعت وطب
ونجوم وحساب واستیفایه متعلق اولندر. وبو صنعت ادبا وفضلا وکتاب و
حکمادر. اوچنجی نوع قوت وشجاعت وحسن فروسیه متعلق اولندر. وبونکله دفع
اعدا وحفظ حوزۀ مملکت وضبط ثغور اولور. وبو صنعته سپاهیلق دیرلر.
صناعات خسیسه دخی اوچ قسمدر. برسی اولدرکه عامۀ ناسک مصالحنه منافی
اوله. محتکرلق وسحارلق وغمازلق. وقوادلق کبی بو اشقیا ومفسدلر صناعیدر.
ایکنجی قسم عموم ناس مصالحنه منافی دکل. ولکن جوهر نفسک فضیلت ومروتنه
منافی اولندر. مسخره لق ومطربلق کبی. اوچنجی بو ایکی فساده مشتمل دکل اما نوع
نفرت طبع اولندر. کناسلق وحجاملق ودباغلق کبی. وبو ادانی واراذل صناعیدر.
اما چون احکام طبعک عقل قتنده رواجی یوقدر عند العقل بو قسم قبیح دکلدر
بلکه لازمدرکه بو طایفه داخی اول صناعتلره مشتغل اولهلرکه نظام عالمه خلل
کلمیه. زیرا امر معاشده ضروریدر. وصناعات متوسطه ایکی قسمدر. برسی ضروریدر

زراعت کبی

زراعت کبی بریسی غیر ضروریدر زرکرلک کبی. وانسانه مناسب بلکه واجب اولدرکه
بر صناعته شروع ایده جک همت ایده که اول صناعتده کامل وحاذق وکیمسنه اندن
فایق اولمیه. مجرد سبب کسب مال وقوت نفس وعیال اولاجق مرتبه یه قناعت ایلمیه
خواجه نصیر بویله دیمشدر. اما فقیر ایدورین هر صناعته که شروع ایده انی اتقان
واحکام وصنعتنی اشترا ایدن کمسنه خشنود تام اولمق مرتبه سنی تحصیل واعمال
ایتمک لازمدر. وغبن وخللی خفیه دن احتراز واجبدر. زیرا که مشترینک دعای خیری
موجب صلاح اخرت. وبرکۀ رزقنه سبب وعلتدر. وبددعاسنه فساد اخرت متعقب
محق برکات مترتبدر. اما زینت دنیایه متعلق اولان صناعاتده نقاشلق وزرکر
لک کبی بغایت استاد حاذق ومخترع صنایع ودقایق اولمغچون صرف روزکار و
تضییع اوقات واعمار ایتمکدن ایسه مرتبۀ احکام واتقانه اولدقدنصکره بقیۀ
عمرین یا عبادات معروفه یا صناعاتله کسب وصدقه یه خرج ایتمک اولی وافضلدر
وچون دنیاده وسعت رزق مرغوب ومقبولدر. انک احسن اسبابی صناعتدر کسب
حلال مکسب عفت فرجه وبدنه سبب اولندر. وحدیث شریفده وارد اولمشدرکه الکاسب
حبیب الله. واکل کسب یمین شیوۀ اصحاب یمین زیور مردامیندر. بیت للمتنبی صنعت
اوکرن که غنا ملک وملکدر صنعت. بلکوکده سنک التون بلزکدر صنعت.

ولخیا در صنعت • وکسب یمین ائمه نك فضیلتنده آثار اقوال علما • ومشایخ اتقیا
بحد وحسابدر نظم مرد کاسب کز مشقت میکند کف را درشت • بهر نان هموارئ
نفس دغل سوهان کرست • سالکرا راحت بود از کسب برکف آبله • وقت انکس خوش که
راحت یافته زین ساغرست • وکسب یمین چون غضب ومکابره دنکه عادت سراق
وحرامیه وسیرت ظلمه واعونه در عاری وعار ورذالتدن که سؤال وخواهنده
لقدر اولور سالم وخالیدر • پس کسب مالك تمکده افراط وتفریطدن عاری و
اسلم • وعدالته که وسطدر اقرب واسبددر • وغضب وظلم وازار مردم له حاصل
اولن مال صورتده کثیر ایسه معنیده بی برکت وقلیل • وطریق حلالدن وبی ظلم
وسؤالدن حاصل اولن مال صورتده قلیل ایسه معنیده مبارك وجلیلدر • اما
حفظ وتبقیه مال وحفظ مال وتبقیه تثمیر وتنمیه ایتمکله اولور • زیرا خرج وانفاق ضروری
لابددر • پس اگر دخل اولمز ایسه بالضروره مال دوکنوب احتیاج حال واختلال
منزل وفساد مال لازم اولور قطعه چو دخلت نیست خرج آهسته ترکن • که میگویند
ملاحان سرودی • بکوهستان اگر باران نبارد • بسالی دجله گردد خشك رودی
وحفظ وتثمیر مالده اوچ شرطك مراعاتی لازمدر • شرط اول بودرکه حفظی
اولمرتبه اتمیه که اهل منزلك احوالنه اختلال کلمیه • نتکم بعض ممسکلر حفظ و

امساکی اول مرتبه ده افراط ایدرکه • اهل وعیالی مضایقهٔ معاشدن موت
مورثنی تمنا ایدر • بعضی بلکه افراط مضایقه دن خلاص ایچون قتلیدنه
اقدام ایدر • شرط ثانی اولدرکه دین ودیانته مخل اولمیه وشرعا واجب
اولان زکوة مفروضه وصدقات منذوره یی ترك واهمال اتمیه • شرط
ثالث اولدرکه بین الناس عرض ومروتنه خلل کلمیه وخسیس وممسکلکله
شهرت طوتمیه • وسابقا ذکر ایدلدوکه محضا زکوة مفروضه ویرملکله
ادم بخلدن نکه • ومن یوق شح نفسه فاولئك هم المفلحون آیتنده شحه دن
مراد اولدرکه خلاص اولمز تا مروت مرتبه سین یرینه کتورمینجه • بو اوچ
شرطك رعایتی اولندقدن صکره حفظ مالده اوچ شرط دخی واردرکه انلرك
رعایتی مناسبدر • شرط اول خرج دخلدن اکثر اولمیه • بلکه برابر دخی
اولمیوب دخل خرجدن افزون اوله • زیرا هر زمانده دخل برقرار وکسب میسر
اولمز • پس عاقله لازمدرکه اوقات اموالدن برمقدار ذخیرهٔ روزکار وعلّه
نوایب لیل ونهار ایلیه که قحط سال وجذب زمان یا توارث نکبات دهر
خوان سببی ایله کسبه تعذر • ویا عدم امکان عارض اولورسه صرف اولنوب
ذل سؤال واراقه ماء الوجه عند الارذال واقع اولمیه • وادای زکوة مفروضه

وصدقات مستحبه سين ادا ايتدكدنصكره جمله مالن دخى بذل وايثار ايتمكه
لازم وواجب دكلدر • وزكوتي اخراج اولنان مال كنز مذموم اولمز • وحق
جل وعلانك قولنده والذين يكنزون الذهب والفضة ولا ينفقونها
في سبيل الله فبشرهم بعذاب اليم • يوم يحمى عليها في نار جهنم فتكوى بها
جباههم وجنوبهم وعيدنده داخل دكلدر • جناب رسالت پناهدن
صلى الله عليه وسلم مرويدركه ما ادى زكوته فليس بكنز • بر كمسنه ارض ملكنى
صتوب بر مقدار اقچه النه كيرمشدى حضرت عمر رضى الله عنه صوردى كه بو مالى
نجه ايدهيم بيوردى كه خاتونڭ فراشى آلتنده يرى قازوب انده دفن ايله • اول كمسنه
ديديكه كنز اولمزمى بيوردىلركه هر مال كه زكوتى ادا اوله كنز اولمز • زهاد صحابه
وتابعيندن بر طايفه ابوذر غفارى كبى وغيرى كبى واكثر مشايخ صوفيه اكا
ذاهب اولمشلردركه هيچ ذخيره اليقومق ودفينه ايتمك حرام در • قدر حاجتدن
زايدى انفاق وتصدق ايتمك واجبدر • اما مذهب صحيح اولكيدركه مذهب جمهور
صحابه وتابعين وائمهء مسلمين در • وايثار تام وترك تجريد كلى كمل اهل توكل
واقوياى رجال حاليدر • وانلر خصوصا بو زمانده قليل وكم • بل عديم وكم و
نص تنزيلدن ماصدق وقليل ماهم در نظم لقد كانوا اذا عدوا قليلا •

فقد صار

فقد صاروا اقل من القليل • وبزم كلام ومقصود موزوم مراديمز بو كتابده انتظام
احوال عامهء انام • واصلاح معاش ومعاد جمهور خواص وعوام در • وديدكموز
معناده شاعر روم امير نجاتى ديمشدركه نظم ايكنده خوب صنمك سزانى كيم •
نه سى وار يسه بذل ايدب وكينه • الى اچقلغندن ندر چنارك • الرز طوتدوغى آردنيه
اوكينه • بر زجلى بى بر زجك داخى صقله • بر زجك داخى ويرتكرى يولينه • وحفظ
وادخار بابنده حكما بويله اولى كورمشلركه اموال محفوظه نك بر مقدارى
نقود واثمان • وبر مقدارى امتعه واقمشه • وبر مقدارى دواب ومواشى • وبر مقدارى
املاك وعقارات اوله كه بو مقوليه آفت يتشوب هلاك اولورسه آخر باقى قله • فقره
ايدوبن تثمير وريع مقصود اولميوب مجرد حفظ وادخار مراد اولنجق اقتله هلاك
اولمسى اكثر ومدت مديد بقايه متحمل اولمدوغى مقرر • وتفاوت اسعار ايله ماليت
وقيمتنه نقصان كلمك اولمز اولنسنه حفظ ايتميه • دواب ومواشى كبى كه ذى روح
اولمغله هلاكه اقرب در • وحنطه وشعير كبى كه كاهى مسوس اغى قورت دوشمش اولمغله
وكاهى نقصان شعير وحصب سنه ايله خاكه برابر اولور • واولنسنه نيى ادخار
ايدن كه عامهء عباد وكافهء بلاد ايچنده رواجى يكسان • وتفاوت اسعار ايله قيمتنه
دود ودرازطور مغله تركيبنه نقصان كلمك احتمالى اولميه • واول ذر خالص

وذهب صحیح العیاردر. واحتمال ذهاب خصب ورخا و وقوع قحط وغلا ایچون
بر مقدار حنطه وشعیر یا چابی نم یا انبار محکم ایچنده دیارینه مناسب اولندن
حفظ وادخار ایتمك مناسبدر. اما اغلای ثمنه بیع ایتمك نیتی اولمیه که غلایه انتظار
ایتمکله مستحق لعنت احتکار اولمیه. بلکه نیتی توسعهٔ اهل وعیال وقرض وسلم شرعی
ایله مواسات فقیر ضعیف الحال ایلیه. شرط ثانی اولدرکه حفظ وتبقیه وتثمیر و
تنمیه ایتمکه قدرت تامه سی اولمدوغی مالی اتخاذ وادخار ایلمیه. مثلا کندوسی
اهل مدینه اولوب قری وصحاریده اولان عقارات ومزارعی تعهد وتصرفنه
قادر اولمیجق اتخاذ ایتمکه مایل اولمیه که قلت تعهد وتیمار داشتله ریع وثمرهسی
خرج ولازمنه کفایت ایتمز اولوب خراب واضمحلاله راجع وآیل اولمیه. وعرب لغتنده
قریه یه ضیعه دیرلر. واهل تجربه دیمشلردرکه ضیعه نك اشتقاقی ضیاعدندر
اگر تعهد دایم ایدرسك سن ضایع اولورسین. اگر دایم تعهد ایتمزسك اول ضایع
اولور. شرط ثالث اولدرکه دایمار واجی مقرر وسودی میسر اولور نسنهیه
راغب اوله. اگرچه فایده سی قلیل ایسه. واول متاعکه ایام مدید برکره رایج اولور
وهر دیارده مشتریسی بولنمز اگرچه رنجی چوق ایسه دخی اکا طالب وراغب اولمیه
وبو مقوله متاعی ادخار ایتمیه. بو سببدندرکه کرانمایه جواهر اتخاذندن

منع ایلدیلر حتی ملوك وسلاطین دخی زیرا متحمل که بیعنه حاجت وثمنه احتیاج
اولدوغی زماندن طالب بولنمیه **اما خرج وانفاق مال** خرج وانفاقده درت نسنه دن
احتراز واجبدر. اول لؤم وتقتیر اولدرکه اخراجات لازمه ده حد اعتدالدن
اقل اولوب اهل وعیاله مضایقه چکدوره. مروته مناسب اولان بذل معروفدن
امتناع ایتمك دخی تقتیردن معدوددر نتکم اشارت گچدی. ایکنجی اسراف و
تبذیردر واسراف وتبذیر دخی نیچه درلو اولور. اقبحی اولدرکه شهوات محرمه
ولذات قبیحه یه صرف اولنه. واندن ادنی مباحاتده اسراف ایتمکدر. مثلا طعام
حلالی شول قدر پشوره که کمسنه یمیوب بیانه دوکله. وانواع والوانی
اول قدر ایلیه تکلفله یوب بلکه هضم اولمیوب امتلای معده ومرض تخمهیه
مؤدی اوله. اما طعام معده جایعه یی دوزی اولمجق نقد چوق پشورلورسه
اسراف مذموم اولمز. نته که بعض اسخیایه لوم ایدوب لاخیر فی السرف دیدیلر
اولدخی مقابله عکس ایدوب لاسرف فی الخیر دیدی. وجنس ملبوس ومرکوب
ومسکن واساس بیت بو جمله ده اسراف ممکن وواقعدر. زیاده تحسین جامه
ورجاله حریر وزربفت شرعا حرام وعقلا اسرافدر **بیت** زکرم مرده کمن
درکشی ودر بوشی میان اهل مروت که دارکت معذور. وساقیدن اشفا

اولوب جاروب واریر سپرمك دخی وحددن بیرون تکرار ایتمك اسرافدر
نظم عرض از جامه دفع حر و برد ست • ندارد میل زینت هرکه مرد ست بیت
هرکه حظ ایلکیه زین و زیوردن • عدا ولنماسه طك دکل اردن • وما عداسی
بوکه قیاس اولنه • و قرآن عظیمده اسرافدن منع و تبذیردن تحذیر • نیچه ایتدن
وارد اولمشدر • وآت ذا القربى حقه والمسكين وابن السبيل ولا تبذر تبذيرا •
ان المبذرين كانوا اخوان الشياطين وكان الشيطان لربه كفورا • و
دخی • ولا تجعل يدك مغلولة الى عنقك ولا تبسطها كل البسط فتقعد ملوما
محسورا • و دخی والذين اذا انفقوا لم يسرفوا ولم يقتروا وكان بين ذلك
قواما • علما بو مشكلدر • بر کیمسنه هر نه طعام و شراب مشتهاسی اولدقده اله
تناول ایلسه مسرفیندن اولور • ملاحظه اولنسون که جمله مشتهاتی تناول
ایتمك اسراف اولیجق مشتهاسی اولمیانی محضا ضیافتلرده شهرت ونام ایچون
الوان کثیره واصناف عدیده نه مرتبه اسراف مذموم اوله • او جهتجه اولدرکه
خرج وانفاقی ریا وشهرت وافتخار ومباهات ایچون ایلمیه • که مالی کیدوب
هم ثوابدن محروم اولمیه • نته کیم روایت اولنور • حضرت امیر المؤمنین ویعسوب
الموحدین • اسد الله الغالب علی ابن ابی طالب رضی الله تعالی عنه • خلافتی زمانده

اشراف

اشراف قبایل عربدن ایکی کمسنه آراسنده مفاخره ومحاربه وار ایدی • اتفاق
برسی بر موضعده بر اشتر قربان ایدوب فقرا قبیلیه تفریق ایلدی • خصمی شدیدت
ایکی شتر قربان ایدوب فقرایه اولشدردی • اولکی کمسنه دخی بینه مبالغه قصد
ایدوب درت شتر قربان • وایثار فقرای عربان ایلدی • خصم دخی بینه تضعیف
وسکز شتر قربان ایتمکله خصمی ضعیف ایتمکله خصم اول مبالغه ده مبالغه واسراف
وشتری اضعاف اضعاف ایدوب یوز دوه قربان ایلدی • خصم ثانینك حوصله
وقدرت ومکنتی زیادیه واسع اولمامغین بالضروره سکوت وفراغت ایلدی •
بو حال خارج کوفه ده ایدی چون کوفیه کلدیلر خصم ضعیفك اهل وعشیرهسی
کلوب زجر وتقریع ایلدیلر • بزم قبیله موزی اشراف عرب وقبایل ربیعه و
مضر اراسنده خورد وخجل ایلدك • اکر قربانی تضعیف وبزی وکندوکی صنادید
عرب ایچنده تشریف ایده ایدك • بزوم مالمزدن مع زیاده سکا تسلیم وسبی اشراف
ایچنده مغلوبیتدن سلیم ایدیدك • دیوم بوری لوم ایدیجك طباع عربده
اولان عصبیت ومنافرت وحب مبالغه ومفاخرت هیجان ایدوب بر کون
سیفنی سل ایدوب شکك کوفه ده کوزوب کوردوکی شتری عقر ایدوب خلقه
ندا ایلدی که ایستین السون مباحدر • وهر کمسنه مرادین کوتورسون که یغما

روایت اولنور که اوچیوزدن زیاده شتر ذبح اولنمش • حضرت امیر المؤمنین کرم
الله وجهه استفتا ایلدیلر حرامدر • ما اهل لغیر الله به قسمندندر دیو فتوی
ویردیلر • هیچ کمسنه تناول ایلمیوب کناسه کوفه ده سباع وکلاب اکل ایلدیلر •
دردنجی انفاق وخرج واقع اولسه اگر واجب اولان موضعه در اهل وعیال
وخدم وحشم کبی • اگر واجب اولمیان یردر رفقا وفقرا کبی بر هر حال منت و
سرزنش ایلمیه • بلکه قطعا ذکرینه اشعار دخی ایلمیه • بو فنده قلدیکه بن سکا
فلان زمانده شویله ایتمدوممی دیه • زیرا منت ریا کبی ثواب صدقه وانفاقی ابطال
ایلر • نته کم حق تبارک وتعالی قرآن عظیمنده بیوردیکه • یا ایها الذین امنوا
لا تبطلوا صدقاتکم بالمن والاذی • منت اذی ثواب من وعطای متواتر اولان
مطر سنک صاف ومرمردن اثار غباری نجه ازاله ایدرسه ایله ازاله ایدر • و
جمله منت وازادندر • حین عطاده چهرهٔ معطی یه اثار انقباض وترهم اولمق
عارض اوله • بلکه معطی دائما خندان رو • وکشاده ابرو اولمق کرکدر • وبعض
شعرا ممدوحلرینی سحاب اوزرینه فیض رشحات سخاده ترجیح ایتدکلرنده دعوا
لرینی بو تخییل شعری ایله اثبات ایلدیلر و دیدیلر نظم ان من قاس بالسحاب جدوا
کما انصف بین الشکلین • انت اذا اجدت ضاحک ابدا • وهو اذا جادوا

مع العینین

مع العینین • شرح حال مصارف مال • مصارف مال دخی اوچ قسمدر • قسم اول اولدر که
اندن طلب رضای حق واجرای شرع ودین موجود ومتحقق اوله • کرکسه فرض
اولسون اهل وعیالنه انفاق ایتدوکی کبی حدیث شریفده وارد اولمشدرکه اعظم
اجر اهل وعیاله انفاق اولنندر • کرکسه مستحب اولسون فقرایه تصدق کبی •
قسم ثانی سخاوت ومروت وایثار وبذل معروفیچون ویریلکه تحف وهدایا •
ومبرات اخوان وصلات مداح وشعرا کبی • قسم ثالث اولدر که کندو ضروریات
وامور معاشی ایچون صرف اولنه واهل وعیال دخی نیت صدقه اولمیجق ثوابی
اولمیوب بو قسمده داخل اولور • بو قسم اخیر دخی ایکی قسمدر • زیرا شوندن خالی
دکلدرکه جلب ملایم وطلب مهمات ایچون خرج اولنه • اخراجات منزلده اولان وجوه
ماکل وملابس ایچون اولنن خرج کبی • یا دفع مولم ورد مضر ایچون خرج اولنه • ظلمه
وسفهایه حفظ نفس وعرض ومال ایچون لازم اولیجق ویریلن کبی • قسم اولده کی انفاق
لوجه الله در • غایت شرط اخلاص وحسن نیت • واحتراز ریا وسمعه وشهرت
وترک اذا ومنت غایت لازمدر • ودخی مواضع صدقه اولان مستحقلری تمییز
ایدوب • زیاده مستحق اولنلری تقدیم وترجیح ایتمک لازمدر • زیرا صدقه نه قدر
مستحقه دوشسه اولقدر ثوابی ارتوق اوله • بس ایتام ضایعه وارامل مستوره

وصلحای فقرا که ذل سؤالدن احتراز ایدوب حرفته احتمال ایدر متعفف اولنه
ودخی ویرلن صدقه اخفا اوزرینه اولمغه سعی اولنه که فقرانک فقری وقبول صدقه
ایتدکلری ظاهر اولمغله انلره انکسار وکندو نفسنه ریا وشهرت وعجب کلمکدن
امین اوله • قرآن عظیمده بیورلدیکه • ان تبدوا الصدقات فنعما هی وان تخفوها
وتؤتوها الفقراء فهو خیر لکم • بزوم علمامز دیرلرکه صدقهٔ مفروضه
ده زکوة کبی اعلان افضلدر • اما صدقهٔ تطوعده اخفا افضلدر • وحدیث
شریفده که صدقهٔ سر صدقهٔ علانیه دن یتمش درجه افضلدر دیمک وارد اولمشدر
صدقهٔ تطوعه محمولدر • وحدیث شریف مشهورده بیورلمشدرکه فردای قیامتده که
آفتاب مقدار میل مرتفع اولوب خلق غرق عرق اولدقده یدی طائفه سایهٔ عرشده
آسوده اولرلر • برسی پادشاه عادل • ایکنجی اول جوانکه عبادت اوزرینه بیومش
اوله • اوچنجی اول کمسنه که خاطری مسجده متعلق اوله • مسجددن چقسه کیرو کیرنجه
راحت اولمیه • دردنجی اول کمسنه درکه صاغ الیله ویردوکی صدقه‌یی صول
الی طویمیه • بشنجی اول کمسنه درکه انی خاتونی صاحب منصب وجمال هوا او معصیته
دعوت ایتدکده اجابت ایتمیوب بن الله دن قورقرین دیه • التنجی برادر اخرویسنی
زیارت ایدوب خوف الله دن غرضی اولمیه • یدنجی تنهاده حق جل وعلایی ذکر

ایدوب

ایدوب کوزندن یاش روان اوله • وبعض علما سهولت حفظیچون بو یدی خصلتی
نظم ایتمشلر نظم وقال النبی المصطفی ان سبعة یظلهم الله العظیم بظله •
محب عفیف ناشئ متصدق • وباک مصلی والامام بعدله • امام علی زین العابدین
رضی الله تعالی حضرتلرندن مرویدرکه کیجه ایله تنها چقروب مدینه ده اولان
ارامل وایتامک منازللرینی دق ایلیوب نفقیه محتاج اولنلره نفقه • وصوییه محتاج
اولنلره ارقه سیله صو کتوروب جمله نک مهماتنی مقضی ایدردی • وبو حالتی
اندن بلدیلرکه وفاتندنصکره ارامل وایتام مدینه فریاد ایلدیلرکه بر کشی واردی
کیجه کلوب بزوم مهماتمزی حاضر ایدردی • اول کمسنه نیجه اولدی دیدیلر
وحضرتک غسلی زماننده مبارک اموزنده قربه طاشمقدن اثر اولمش ایدی • و
بعض خدامی کیجه ایله چقوب کیتدوکن بلمشدی • بو جمله دن جزم ایلدیلرکه بو
افعال کریمه واعمال صالحه نک صاحبی اول ذات پاک ایدیکه شجرهٔ باغ نبوت
وماه آسمان جود ومروت ایدی • وبونک کبی اعمال انک کبی کوهر کان رسالتدن
صادر اولمیوب کیمدن اوله کرک • فرزدق اول حضرتک مدحنده بیهوده می دیدیکه
نظم هذا الذی یعرف البطحاء وطأته • والبیت یعرفه والحل والحرم • هذا ابن خیر
عباد الله کلهم • هذا التقی النقی الطاهر العلم قسم ثامنده بش شرط رعایت اولنه شرط

اول تعجیل در. زیرا تأخیرده سائل الم انتظارده. و معطی کذلك اعتذارده مبتلا
اولمق واردر. پس بو مرتبه دن صکره اتفاقك دنیاده ثنا و آخرتده ثوابی قلماق
محتمل اولور. انکیچون دیدیلر که اهناء البر عاجله. و ضیافتلرده طعامی ترجه
کتورمکده دخی تعجیل تردندر. ابن حجاج شاعری که صاحب مجون و مساخره
ایدی. بر کسنه دعوت ایدوب طعامی کتورمکده کیروب چقوب نوع تأخیره مؤدی
اولیجق بو قطعه‌یی بدیهه انشاد ایلدیکه قطعه یا ذا ساء فی داره جائیا. لغیر معنی
و بلا فاید. قد جن اضیافك من جوعهم. فاقراء علیهم سورة المایده. شرط
ثانی کتماندر. زیرا ظهورده بچه فساد و مضرت مترتب اولور. و دخی کتمان
نجح امال و حصول امانیده بالخاصیه مؤثردر. استعینوا علی حوائجکم بالکتمان
دنلمشدر. شرط ثالث اندوکی خرج و عطایی استکثار ایتمیوب بلکه قلیل عد
ایلمکدر که معطی جانبنه مروت و همت و اخذ طرفنه مزید احسان و منت اولمغی
ایجاب ایدر. شرط رابع مواصلت عطادر. زیرا تراخی و فتور اولیجق احتمالدرکه
اولکی عطالر دخی اونودولب فایده‌سی اولمیه. پس اصدقاسنه و مخادیمنه
خوان و عطا ایله بذل نعمت و صرف خدمت ایدن کمسنه کاه کاه کلی و جلیل
ایتمکدن ایسه علی الدوام و التعاقب جزوی و قلیل ایتمك اولیدر. شرط خامس

خرج و عطا و صرف و سخاتك موقعنی تشخیص و تمییز ایتمکدر که عطا نامحله دوشوب
بی فایده بلکه موجب فساد و مضرت اولمیه نته کم دیمشلردر بیت و وضع الندی
فی موضع السیف بالعلی. مضر کوضع السیف فی موضع الندی نظم نکویی با بدان
کردن چنانست که بد کردن بجای نیك مردان. بعض کمسنه‌لر بونك خلافنه کیدوب
هر کیشیه صرف خدمت و بذل نعمت ایتمك اولی و احسندر. مقابله سنده جلب
نفع اولمزسه باری دفع ضرر معین در دیمشلر بیت بد و نیك را بذل کن سیم و زر
که این جلب خیرست و آن دفع ضر قطعه تا دل دوستان بدست آری. بوستان پدر
فروخته به. بپختن دیك بختیا را نزا. هرچه رخت سراست سوخته به. با بداندیش
هم نیکویی کن. دهن سك بلقمه دوخته به. عبد الله ابن جعفر طیار رضی الله
عنهما قتنده بر کمسنه بو بیتلره تمثیل ایلدیکه قطعه ان الصنیعة لا تکون صنیعة
حتی یصاب بها طریق المصنع. فاذا اصطنعت صنیعة فاعمد بها. لله او لذی القرابة
اودع. عبد الله جواد ایدی بو بیتلر خلقی بخیل و لئیم وجود بابنی سد ایتمکه
تأثیر عظیم ایلر. بونلر ایله عمل ایتمه مدککرك. بلکه سحاب کبی احسان امطارینی
نازل. و مکرمت اقطارینی هر جانبه واصل ایتملککرك. اکر کریملره واصل اولورسه
خوب که کرمه انلر اهل و لایقلردر. و اکر لئیمه واصل اولورسه دخی غم دکلدر

صاحب احسان اولنلرینه کرمی ایله ممتازلر • واحسانلریله فایقلردر • فقیر
ایدوربن بو ایکی قولك برسنی مطلقا ترجیح • و برمذهب تضعیف ومذهب اخر
صحیح اولنمق مقرر ومناسب دکلدر • بلکه توفیق اولدرکه عبدالله دیدوکی
قول افراد اسخیا • وافراد عظمای کرمایه مناسبدرکه عطالری اعراض جزئیه
واعواض دنیه ء دنیویه دن مقدس ومبرادر • بلکه افتاب وار • لطیف
وکثیفه افاده ء انوار • وسحاب مثال رفیع ووضیعه افاضه ء امطار ایدرلر •
اما اکثر انام • وعامه ء خواص وعوامه که وضع کتاب وسوق خطاب غالبا انلرایله
در • مناسب مذهب اولدرکه ظلم وضع الشیء فی غیر موضعه دن خالی وعدولندن
که ایقاع المعروف فی غیر موقعه دن اراده سی جایلدر • نتکم بعض سلاطین بنی
ایوب دیمشلر **نظم** اذا شئت ان تعطی الامور حقوقها • وتوقع حکم العدل
احسن موقعه • فلا تصنع المعروف مع غیر اهله • تظلمك وضع الشیء فی غیر موضع
اوچنجی قسمده بو شرط رعایت اولنه • واول اقتصا ویعنی اعتدالدر • اما سب
طلب حاجات ومهمات ایچون خرج ایتجنده اسرافه یقین اولمق اولیدر • امساك
وتقتیره قریب اولمقدن لکن اولقدر اولاکه حفظ عرض حاصل اوله • زیرا
بوقدر اسراف محض اولمز • بلکه دفع مضرت اولور • زیرا اتمام اقتصادو

اعتدال

اعتدال عوامك ایتجنده مذمومدر • زیرا طمعلری غالب ونفسلرینی وجه مراد
لرینی جالبدر • اقتضا اوزره اولان مرتبه هوای نفسلرینه موافق اولمامغ
بخل ولومدن عد ایدرلر • پس خرج وانفاقی بر مقدار رأی عوام اوزرینه
اتمك کرك که بغض وطعن عوامدن امن اوله • میل عوام تبذیر جانبنه در •
میل خواص تقتیر جانبنه در • بو رایه کلنجه خواجه نصیر کلامیدر • والحق انصاف
بو شرطدرکه انفاقك جمله اقسامنده رعایتی واجبدر • بو قسمه حصرك وجهی
ظاهر دکلدر • ودخی خواجه ایدر بو جمله باب تمولده تدبیرات وقوانین کلیه
اما تدبیرات جزئیه عاقله مخفی دکلدر **باب خامس اهل وعیال تربیه سی سیاستنده در**
اولا هر کسنیه لازمدرکه تأهل وتزوج ایلیه • وغرضی تکثیر نسل ونشر بنی نوع
خصوصا تکثیر اهل اسلام • وامت محمد علیه الصلوة والسلام • ونفسنی معاصی و
فسادانه مرتکب اولمقدن تحصین اوله • وحدیث شریفده وارد اولمشدر تناکحوا
فانی اباهی بکم الامم ولو بالسقط • واهل بصیرته مخفی دکلدرکه مبدی اولاجل
ذکور حضرتنك بقای نظام عالم • وایصال سلسله ء بنی ادم حقنده عظیم عنایت
واهتمامی مبذولدر • حتی حیواناتك دخی توالد وتکاثرنه عنایت ظاهردر •
جمله دن بر دلیل بودرکه هر حیوانه مجامعتی لذیذ ومطلوب طبع ایلدیکه تناسلی

بالذات ومقتضی العقل اراده ایتمزلرسه باری العرض ومقتضی الطبع اراده ایدب
تکثیر افراد وبقای نوع حاصل اوله نسللری وجود کالدکدنصکره محتاج
تربیت وتقویت اولدقلری زمانده ابا وامهاتلرینی مشفق ومهربان ایلوکه
انقطاع نوع لازم اولمیه واحتیاج زمانی کچدکدنصکره شفقت زایل اولور
حتی طورر اشیاندن طرد ونفی ایلر بو احوال اهل بصایر قتنده دلیل ظاهردرکه
مبدء فیاض وجواد منزه عن الاغراض حضرتلرینک بقای اولاد وانسال انسان
وحیوان بل بقای جمیع مرکبات عالم اکوان حقنده عنایتی فایض وصادردر
نظام مشاهده وبقای عالم محسوسه اتفاقی واقع وظاهردر وحکما مبدی
جل ذکره حضرتلرینک ایجاد عالم واحداث حوادث اکوان جانبنه تصدیی لازمدر
دیولر وبو قصده عنایت ازلیه دیو تسمیه ایدرلر وحالا ذکر ایدوکمز اول
قصد فیضی وعنایت ازلیه نک فروع ولوازم وپرتویدر وچون تخلقوا
باخلاق الله حدیثی ثابت وتشبه مبادی عالیه نفوس انسانیه یه نهایت همتدر
پس هر طالب کماله لازمدرکه تکثیر نوع وتوفیر نسل وبقای نظام عالم واستمداد
سلسله بنی ادم جانبنه همت وعنایت ایتمکده مبدی اول جل ذکره یه تشبه ایلیه
ومرادی نکاح وجماعدن مجرد نیل لذت جسمانیه اولمیه که مرتبه مبادی عالیه دن

دایره حیوانات عجمه تنزل بلکه اندن دخی تسفل ایتمیه جناب رسالت پناهی
صلی الله تعالی علیه وسلم بعض اصحابنه سؤال ایلدیکه تزوج ایلدکمی
ایتدم دیجک غضبه کلوب بیوردی فانت اذا من اخوان الشیاطین
ان کنت من رهبان النصاری فالحق بهم وان کنت منا فمن سنتنا النکاح
وخاتون موافق وقرینه صالحه زوجنه تدبیر منزلده معاون ومشارک وغیبتنده
مال وعیالنی حافظ ونایب حضورنده مشکلات امورنده ناصح مشاور و
شادیده ونوایبده غمکسار ومصاحبدر وخاتونلرک افضلی واکملی اولدرکه
عقل ودیانت وعفت وحصانت وادب وحیا وزوجنه محبت وصفایله
موصوف اولوب رضای زوجی قتنده ایسه اهم مهماتی اولوب حفظ ناموسی
غایت مرامی اوله وزبان دراز وحق ناشناس اولمیه اگرچه بو ایکی صفت
نساده قتی چوق اولور روایت اولنورکه حضرت رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم روز عیدده مصلی یه چقدقلرنده طایفه نسائی کوروب بیور
دیلر یا معشر النساء تصدقن فانی رأیتکن اکثر اهل النار صوردیلر یا رسول
الله نه سببدن اکثریمز اهل نار اولور بیوردیلرکه تکثرن اللعن و
تکفرن العشیر یعنی لعنتی چوق ایدرسز ومعاشرت ایتدوککز زوجلرکزک

نعمتنه كفر ایدرسیز نچه روزکار ناز و نعمیله پرورده اولان زن ادنی
غضب زماننده نك كوردم بیگانه ایتدوك دیمك مقرردر وخاتونلرده
بر صفت لازمه دخی ولود اولوب عقیم اولمامقدر نته کم جناب رسالت
پناهی علیه الصلوة والسلام بیورمشدر خیر نسائکم الولود الودود
و ولود اولدوغی ثیب ایسه سابقا اولاد کتوردکلردن بکر ایسه اخوات
وبنات عمندن قیاسیله استعلام اولنه وتزوج نساء احرار تسری واستیلاد
جواریدن افضلدر زیرا حره اغلب احوالده جاریه دن عفت وعقل وتدین
ده حفظ عرض وتربیت اولاد واحتراز ذمایم اخلاقده افضل واعلی در
وحره نك جمله فضایلندندر که فرط طبعنده کمال عفت دخی اولمسه
اقربا واباء ولخواندن احتراز ایدوب بعض قبایح خاطره دخی اولسه تمنع
ایتمك محتملدر وبعض جواری قبایحنه تقریع اولندقده بر جاریه قیمتی بونی
نیجه اصل وجنسمی ونیجه ناموس مکتسبم وار در که رعایتی واجب اولوب
عار وشناردن احتراز ایده رووز دیمش وایضا جواریك اکثر حالده حسن
وجمال ظاهرینه نظر اولنوب اسیرجیلردن اشترا اولنور ومعلوم اولمز که
دیارنده نه کمسنه نك قزی نه طایفه نك سلاله سی ایدی شاید که ارذل ناس

واخص طوایفدن اوله وایضا حرایر اولمانك بر فایده سی دخی اولدر که اقربا
وعشایریله استظهار وتعاون حاصل اولور وتربیت اولادده احوال و
عشایر ام طرفندن دخی امداد واصل اولور وبو معنی جواریده مفقوددر
وعربده بویله عادت ایدی بر قبیله بر قبیله یه عدو ایکن انلردن تزوج و
مصاهره ایتمکله صدیق ومعاون اولورلردی خالد بن یزید بن معویه
حکماء عرب وافاضل اهل ادبدن ایدی ایدرکه بکا آل الزبیر اعدای عدو
کلوردی چون رمله بنت زبیری تزوج ایتدم احب احبام اولدیلر بو بیتی انلر
حقنده دیمشلردر که بیت احب بنی العوام من اجل حبها ومن اجلها احببت
اخوالها کلها وتزوج بکر ثیبدن اولیدر زیرا قبول ادب وزوجینه موافقت
وفرمانسنه انقیاد وانك محاسننه قصر نظر طایفه ابکارده ارتوقدر و
ثیبده زوج اولنه تطلع وتذکر وانك ایامنه تحسر اولمق احتمالدر وبو صفات
موجود اولدقدنصکره حسن شکالت ولطف صباحت ونسب معتبر وغنا
وثروت ایله دخی موصوف اولورسه اعلای مراتب بودر میسر اولمازسه کمسنه
شکرنی شمار وحمد حقی تکرار ایلسون وبعض مفسرین ربنا اتنا فی الدنیا
حسنة بیورلدوغندن مراد قرینه صالحه دردیمشلر اگر بوصفتك بعضی

مفقود اولورسه عقل وعفت وحیا صاحبه‌سی المغه همت ولنسون اکر مجرد
حسن ونسب وغنای موروث ومکتسب اختیار اولنور ایسه نیجه ملال وتعب
بلکه هلاك وعطب واختلال امور دین ودنیایه سبب اولمق محتملدر وبعض
حکما دیمشلردر که باعث طلب خطبه زن مجرد حسن شکلی اولمامق کرك زیرا
حسنله عفت از جمع اولور وزن صاحب جماله اهل هوادن طالب وراغب
چوق اولسه کرك واندن ضعف عقل مقرردر محتملکه رغبت ایدن مفسدلر
انواع حیل ومکر ایله طالب ونیجه زخارف دنیا عرض اتمکله راغب اولیجق
طریق مستقیمدن چقوب هوایه اتباع ایدهلر کسری پرویزك بخیرجان دیرلر بر
مرزبانی وار ایدی خاتونی اول وجهله حسن وجمال صاحبه‌سی که نقش بند ابداع
تمام ایران زمین بلکه مجموع عرصهٔ گیتی ده انجلین نقش بدیع یوزمامشدی کسرایه
توصیف ایلدیلر شیفتهٔ جمالی اولوب بیر زنلو کوندوروب کاهی کندو دخی کیجه ایله
واروب ملازمت ایلردی چون بخیرجان قصیه واقف اولدی زن مزبوره‌دن
تمام اعتزال ایلدی برکون دیوانده کسری بخیرجانه ایدر که سنك غایت شیرین
چشمه‌ك وار ایمش سن اندن هیچ نوش اتمامش سین سببی ندر بخیرجان ایتدی
بن اول چشمه کنارنده ارسلان ایزی کوردم انکیچون اجتناب ایلدم کسری یه بو کنایه

جواب سؤالی

جواب سؤالی وخاتوندن انکچون اعتزالی بغایت خوش کلوب دخی مرزبانلغن ویرب
فرمان ایتدیکه انکچون بر تاج مرصع وطوق وسوار ملمع دوزه‌لر که جواهر زواهرینك
قیمتنی صیرفیان عالم تعیین اتمکدن عاجز اوله وحضرت عمر فتوح فارسله
مظفر اولدقده بر دهقان امیر عسکره کلوب بنی اهل وعیالمله امان ویرولك
بخیرجان کنزنی بلورم یرن دیوب امان الوب بر مزرعه ایچنده مدفونمش کوردی
امیر عسکر انی حضرت عمره مدینه‌یه کوندردی کلدوکی کون کیجه قریب ولماغن
واصحاب اختلاف ایدوب بعضلر تقسیم اولنمق کرك بعضلر بیت المالده طورمق
کرك دیوب بر طرف ترجیح اولنمامغن مسجدده قویوب اکابر مهاجرین وانصار رضی الله
تعالی عنهم صباحه دك بکلدیلر حضرت عمر واقعه سنده کوردیکه بر صحانه بر مقدار
اخکر سوزان طولدرمشلر کتوردیلر حضرت هر نه قدر دیوزین چویردینه دخی
یقین کتوردیلر ایدی فزعله بیدار اولوب علی الصباح بلا توقف مهاجرین وانصار
ومتعین اخیار آراسنده تقسیم ایدوب بر دانه الیقومادی مقصود حکایتدن نیجه
فایده در اول خاتون جمیله محل طمع اهل هوا اولدوغیدر که صد دانه ایدی
ایکنجی بخیرجان انی شهوته تابع اولمیوب کندودن ابعاد اتمکله هالك اولمیوب
بلکه منصب جمیل ومال جزیله مالك اولدوغیدر اوچنجی لعل ویاقوت فروزان

حقیقت عالمده اخکر سوزان اولدوغیدر • میر علی شیر نوایی بو وادده دیمشدر که
بیت اتشین لعلی که تاج خسروان ازیور دست • اخکری بهر خیال خام پختن در سرست
دردنجی غزاده اولن احبابك واصحابك اما اتنی که بونلرکبی خزینه‌یی کم وکاست
ولایت عجمدن مدینهٔ منوره‌یه ایصال ایلدیلر • با انکه بیلور واستر یوق ایدی
بسنجی حضرت عمرك کمال عدالتی که خزینه کرك اولوردیو برحبه الیقومایوب
فی الحال بین الغانمین علی موجب الشرع المبین قسمت بیوردوغی والله اعلم •
پس تزوجده غایت حسنی ملیحه‌دن وغایت شوهاء قبیحه‌دن احتراز کرکدر • زیرا
غایت قبیحه اولنجق نفس انکله قناعت ایتمیوب حرم غیره تطلع یاموسنی دایما توقع
ایتمکدن خالی اولمز • پس اعتدال الطلب اولنمق کرکدر بیت نه فرط قبح کرك زوجه‌ده
نه حسن وبها • میانه کوزلدر که خیر الامور اوسطها • ودخی شول خاتونه که جاه ومنصب
کندو ایله مناسبتی اولمیه راغب اولمیه • ودخی کثرت اسباب واموال وفرط ضیاع
وعقاراتی اولدوغیچون خاطبی اولمیه • زیرا بو مقوله صنفلر عورتك تغلب
واستعلا وتسلط واستیلاسنه مؤدی اولوب زوج زوجه مخدوم • واول غالب
بو مغلوب اولمغله امور زوجیت انعکاس • و رایت • الرجال قوامون علی النساء
انتکاس اوزرینه اولوب • تدبیر امور منزل خلل پذیر • وانتظام امر معاش بر نقصان

وتقصیر

وتقصیر اولور • وخاتون اربنك سیاست وضبطنده اوچ امری رعایت واکتساب
واوچ نسنه‌دن تحرز واجتناب ایتمك کرکدر • رعایتی اولنلجق امورك اولی زوجنك
زوجه‌سی هیبت اوزرینه اولمقدر • زیرا زوج خاتونك نظرنده مهیب اولمیجق
امتثال اوامر واجتناب نواهی سنده اهمال اوزرنده اولوب احوال منزله اختلال
عارض اولسه کرکدر • وبو شرط اهم شروطدر • بو شرط مفقود اولنجق عورت
غالب ومرادینی جالب اولوب بلکه زوجنی تسخیر وکندو حکمنه مطیع ایتمکله
امر مأمور • ومطیع مطاع اولمغله فسادات وفضایح وقباحات وشنایع •
مترتب اولورکه دفعی ناممکن ورفعی نامیسور اولور • ایکنجی اولدرکه زوج
خاتونی تکریم ورعایت ایلیه • اولقدرکه محبتنی استجلاب ومودتنی تحصیل
واکتساب ایلیه • که خاتون اول کرامتك زوالنی تصور ایدوب اطاعت وانقیاد
ومخالصت واتحاددن خالی اولمیه • اما بو کرامت وتعظیم حددن بیرون اولمیه که
بو مغلوب وخاتون متغلب اولمغله ضرر مذکور مترتب اولمیه • ورعایت و
کرامت خاتون دخی بنجه نسنه ایله اولور • برسی ملابسهٔ حسنه وحلی وحلل فاخره
ایله که انلره حلال • وقتلرنده مرغوبیتی درجهٔ کمالده‌در • قدرت یتدکجه
وحاللرینه مناسب اولدوغنه کوره رعایت اولنه • ایکنجی اولدرکه انی تدبیر المنزلده

مشارك بلكه امور درونی اكا مفوض اولوب حفظ اقوات واثاث بيت
وضبط جواری وخدم صغار انوك تصرفنده اولوب منتفع اوله وجنی اقربا
وتعلقاتنه رعايت واكرام اولنه • بوندن زياده رعايت مثلا امور بيرونده
دخی تصرف مطلق ايلمك • واهل حكم ايسه عزل ونصب نواب واهل وظايفده
انوك شفاعتيله عمل ايلمك • وبونك امثالی جايز دكلدر • وسابقا ديدوكمز
مضراتی مشتملدر • ودخی اولدر كه چون خاتونك صلاح وعفاف ومنزل
ضبطنده قدرت وكفايتی موجود اوله انكله اكتفا ايدوب اوزرينه غيری
خاتون تزوج يا جاريه تسری ايدلميه • اكرچه حسن وجمال ونسب ويسار وثروت
وغناده بوندن زياده دخی اولسه • بعض عقلا مطلق بو معنايی مكروه كوردیلر
زيرا چون نسا نقصان عقلله معروف • وغيرت مفرطه ايله موصوفلردر تحمل
كمال غضب وغيرتندن بعض امور ارتكاب ايدەلر كه موجب اختلال نظام منزل
وموروث فضاحت وخسارت كامل • وتعدد ازواجه اقدام ايدنلرك اكثر
منزللرنده مجادله وخصام وسوء عيش واختلال نظام مقرردر • وضروريه
مبتلا اولن حره اقل مرتبه زوجنك اموال واقوات واثاث بيت والاتی حفظنده
تكاسل ايتمسی متعيندر • وحكما ديرلر تعدد ازواج پادشاهلردن غيری كمسنه

جايز دكلدر • زيرا زن انلره مقام عبوديتده در غيرت وحميت ايدوب مفاسد
ارتكاب ايتمك احتمالی يوقدر • وانلره دخی ايتمك اولیدر • زيرا مرد منزلده
تنده جان كبيدر • ونتكيم ايكی بدنه برجان اولمز كذلك ايكی منزله بر مرد لايق
دكلدر • وشرعا دخی تركك ثوابی سابقا ذكر اولنمشدر • اوچنجی امر وكه رعايتی
واجب ايدی اولدر كه خاتونی بر شغلله متقيد ايدوب بطال اوتورمغه قوميه
لر • اكر ضبط منزل ولوازم معاش ترتيبندن وعبادت مفروضه ومندوبه
سندن فارغ اولورسه اوساط ناسدن ايسه غزل قطن وكتانه واكابردن ايسه
زردوزلق واكا ماننده صنايع عزيزه يه مشتغل قله لر • خواجه حمد الله قزوينی
مستوفی تاريخ كزيده كتابنده ذكر ايدر كه سلاجقه زماننده قزوين خاتون
بنت الب ارسلان سلجوقينك اقطاعندن ايدی واول خاتون كاهی كلوب ظاهر
قزوينده كاهله اوتورردی اول زمانده قزوينك قنواتی قليل اولمغله
خلق عطشدن زحمت چكرلردی اهالی شهر ملكهء مزبوره دن شهره بركاريز
دخی كتورمك تمنا ايدوب بونيت ايچون خركاهنه واردیلر • ارادن كوردیلر
كه اوكنده چرخ قومش ايلك اكرر • فكر ايلديلر كه بر خاتون بو قدر ماله مالك
ايكن ينه ايلك غزل ايدر حب مال بو درجه ده اولنجه بزوم التماسمز مبذول

اولمق احتمالمیدر • ملکه حسن فراستله خاطره لرینه مطلع اولوب جماعتی یاننه
دعوت ایدوب دیدیکه چرخ ودوك خاتونلرك پیرایه سیدر • اگر بونکه مشغول
اولمزلرسه محتملکه فکرلری ناشایسته محله کیدر • وداعیهٔ نامناسبه اشتغال
ایدر • بلدم که سزوك بو التماسکوز وار ایدی بنم چرخ چوردوکوم کوروب توقف
اندکوز نه در بیان ایلك مقدرت یتشدوکجه مساعد اولنسون • اهالی قزوین
ملکه نك عفت وهمتنه تحسین وثنا ایدوب مرادلرین عرض ایلدیلر • فی الحال
صنادیق اجوبا موال بذل ایلدی • وتا کاریز قزوینك شهرینه کلینجه یوندن
قالقمدی • وممکن اولدوقجه خاتونی اعراس ومجامع نسا اولن مواضعدن منع
ایدهلر • خصوصا بو زمانده که نسا آراسنده اسباب هوا مشهور وبری برینه
محبت که ماده ام شنیعه در معروف ومذکوردر • پس احتمالدر که بعض فاسدانه
جلیس اولوب امور فاسده جانبنه تحریك ایدهلر • واقل ضرری بودرکه کندودن
فایق حلی وحلل صاحبه لرین کوروب تحسر ایله کلوب زوجنه تکلیف امور مذکوره
ایده • یا قلت ومحبت وحرمت زوجه مؤدی اوله • اما مجامع رجالدن منع خود
فرض وواجب ایدوکی ذکر وبیانه محتاج دکلدر • اول امورکه زوج اندن احتراز
اتمك واجبدر • اولکسی اولدرکه غایت محبت اظهار ایلمیه • اکر محبتنه مبتلا

دخی اولمش

دخی اولمش ایسه ستر وکتم ایلیه که زندن محبت زوجه واقف اولیجق محکم نازو
ادلال ایتمکه عازم اولوب نه دیرسه امتثال اولنمغه جازم اولسه کرك • وکثرت
ادلال کثرت اذلاله مؤدی اولمق مقرردر • ایکنجیسی اولدرکه مصالح عظیمه
وامور کلیه ده انلر ایله مشاوره ایتمیه • وجمیع اسرار وخفایای امورینه
مطلع قلمیه • اوچنجیسی اولدرکه خواتینی مبادی عمردن ضبط ایدوب ملاهی
استماعندن ورجال وصاحب جمال جوانلر مشاهده اولنه جق مواضعدن • و
عاشق ومعشوق حکایتلرندن خسرو وشیرین وویسه ورامین کبی • وهزل کتابلری
تلاوتندن واستماعندن منع ایدهلر • وتقوی ودیانتی معلوم اولمیان عجایز
ومتهم اولن خواتین صحبتندن منع ایدهلر • بلکه تمام بلمدوکی عجوزی قطعا
منزله قویمیه لر • ومحارمه قرشدرمیه لر • ابن عربشاه تواریخ تیمورده ذکر ایلر
که جهان بخت بیکم که دختر تیموردر • ابتدا عفیفه وصالحه ایدی بعدادیه لردن
بعض فاسده لرا کا اتصال ایدوب انی افساد • ایلدیلر حالا اندن حکایت
سوء وتواریخ بدنقل اولنور • وبعض اخبارده وارد اولمشدر که خاتونلره
یوسف قصه سین تعلیم ایلمك • یعنی که عشق زلیخا وجمال یوسف ملاحظه سی
تحریك سلسلهٔ هوی ایلمیه • وشراب ایچمکدن بغایت تحذیر ایدهلر • زیرا کیفیت

شراب حیایی رفع وشهوتی تهییج وطالب جانبنه انقیاد وسماحت طبع ویرر وبو
خصال خاتونلرده جمع اولیجق فساد عظیم وفتنهٔ کلیه پیدا اولور وخاتونلرک
ازواجی قتنده حرمت ورعایتین زیاده ایدن بش امردر که هر خاتونه بو بش خصلتی
رعایت لازمدر اولکیسی عفت وزوجینک بسترینه هیچ اجنبی کمسنه تمکین
وحدیقهٔ جمالندن بر نامحرمک مرغ نظرین خوشه چین ایلمامکدر ایکنجیسی
زوجینک مالنه کفایت وضبط واسراف واتلافدن صیانت ایتمکدر حتی بعض
علما ذاهب اولدیلر که ایکی خصلت رجالده فضائلدن ونساده رذائلدندر
برسی شجاعت وبرسی سخاوتدر زیرا خاتونده شجاعت اولیجق خوف زوج وغیرتی
مقید اولمیوب ظلام شب مواضع تنهایه وارمغه اقدام ایدوب مفاسد ظهورینه
سبب اولمق احتمالیدر وچون مجامع رجاله چیقمقدن ممنوع اولدقلری مقرردر
شجاعتلرندن نه فایده که دفع ضرر اعدا وحفظ حمایت دین وملکدن حاصل
دخی اولمز وچون نسا اغلب احوالده حافظ مال غیر امین ضبط منزل زوجدر
پس سخاوتلری مضر وزوجینک منزلی مختل اولمغه مؤدیدر وبو رادندندر که
بعض شعرا خاتونلری جبن وبخل ایله مدح ایتدیلر بیت قد زاد طیب احادیث
الکرام بها مابالکرائم من جبن ومن بخل والحق انلرده دخی اعتدال مرغوبدر

وخاتونلر

وخاتونلر زوجی خانه‌سندن کندو عیالنه کفایت قدر وصدقیه دخی عادت
خلقه اولدوغی قدر مثلا بر سائله بر مقدار ایتمک وبو دانه شمع ویرمک فقها
قتنده دخی مرخصدر وجناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم
یا معشر النساء تصدقن فانی رایتکن اکثر اهل النار روایت ایدرلر اولکون
کوردوم خواتین کوشلرندن کوشواره وکردن وساعدلرندن طوق ودبارهلرین
چقروب بلالک اتکنه اتارلردی شویله که دامن بلال حلی نسادن مالامال اولدی
وآیهٔ کریمه ده دخی ان المصدقین والمصدقات بیورلمشدر پس انلرده دخی
بخل صرف روا دکلدر بلکه اسرافدن وخانهٔ زوجین اتلافدن احتراز
کرک ایکنجیسی زوجی خاتونک قتنده دائما مهیب واول جانبندن قلبی
پرسهم ومهیب اولمق کرک وشول خاتونکه زوجندن بی باک اوله اول منزله
ویل وهلاک مقرردر اوچنجیسی زوجیت امورنده اطاعت وانقیاد اوزره
اولوب زوجندن نشوز ومرادندن تمنع وعناد ایلمیه هر خاتونکه زوجنه
کراهت ونفرت ایله نکاح اوله ظاهر قلبی مایل دکول اولمشدر اندن خیر وصلاح
منزل برطرف واکا نقود محبتی خرج عین غبن ومحض سرفدر نه دکلو صاحب
جمال ایسه قطع نظر ایتمک کرک چون دهان موانستده دندان پوشیده در علاجها

واخراجها دیمك كوك • ودین مهر ایچون زندانه كیرمك اولی و آساندر • زیرا زن
نامهربا بنله خانه زنداندر **مثنوی** بزندان قاضی كرفتار به • كه در خانه بینی دد
ابرو كره • در خرمی بر سرای ببند • كه بانك زن از وی برآید بلند • دردنجسی [زوجی]
عشرتنده مجامله وملاطفه اوزره اولیجق عتاب نی موقع و ناز و دلال بی محل
ایتمه ملك كرك • كه ناز دور و دراز اولیجق محبت وصفا از اولمغه باشلر • وعتاب
بی حد و حساب اولیجق خانهٔ الفت و محبت خراب و یباب اولمغه قریب اولور •
بیت لمنبه دیمز خو بلرك نازنه مرغوب اولمز • لیك نازینی چوق ایتمكده ایكن خوب [اولمز]
پس جمله دن ظاهر اولدی كه زن بو هر حال زوجنه مطیع و منقاد • و محترز مخا[لفت]
وعناد اولمق كرك • وحدیث شریفده وارد اولمشدر كه بر اعرابی جناب رسالت
پناهیدن صلی الله علیه وسلم معجزه طلب ایدیجك كنار وادیده بر درخت
بتمشدی اكا فرمان بیوردیلكه • برندز بقدرت الله فلقوب حضرتا و كنده سر بر زمین
ایدیب لسان فصیح ایله اداء شهادت ایلیجك اعرابی دردحال ایمانه كلوب ایتدی
یا رسول الله اجازت و یرسكا سجده ایده ین • بیوردیلركه اگر مخلوق مخلوقه
سجده ایتمك روا اولیدی امر ایدردم كه خاتون زوجنه سجده ایده ایدی لكن
سجده حضرت خالقه مخصص و مخلوقه غیر مرخصدر • حكما ایدرلر كه زن [سکی]

وقرینه

وقرینهٔ صالحه محبت وشفقتده مادره • وقناعت و خدمتده جاریه • والفت
وصداقتده دوستلره بكزر • وزن بد نافرمانلق • وتغلبده جبارلره • وتحقیر
واستخفاف ومذمت زوج ایتمكده • دشمنلره • ومالین خیانتله اسراف و
اتلاف ایتمكده اوغریلره • وحرامیلره بكزر • ودخی معلوم اولسونكه اگر زن فعل
شنیعله موصوف اولورسه اگر محل عرض و دین ایسه مفارقتی ضروری واجبدر
واگر محل حسن معاش و منغص اوقات و مكدر صاف زندگانیسه مفارقتی معقو[ل]
ومناسبدر • اگرچه بعض عزیز قسم ثانیده صبر و تحمل اختیار و خشونت اخلاقنی
حدید طبیعته سوهان ملاحظه قلمشلردر • انوككبی كه مولانا جامی عبدالرحمن
جامی دیمش **بیت** ترا تا هست ناهمواری زن را غنیمت دان • درشتیهای دور
چرخ را كانست سوهان تن • یعنی انك جفاسنه تحمل • واذاسنه تصبر ایتمكله كند[و]
نفسلرینی تهذیب • وحسن خلقی تحصیل و تربیت قصد ایدرلر ایمش اما بو طریق
اهل كمال و مذهب خواص رجالدر • اما عامهٔ ناس و كافهٔ خلقه مناسب مفا[رقت]
مثنوی زن بد درسرای مرد نكو • هم درین عالمست دوزخ او • زینهار از قرین
بد زینهار • وقنا ربنا عذاب النار • واگر مفارقت اضافت اولاده مؤدی
اولورسه • قسم ثانیده صبر و تحمل طریقنه سالك اولمق اولیدر • وبعض بلغای

عرب دیمشلرکه نسانك بش نوعندن احتراز کرك • حنانه • منانه • انانه • کیة
القفا • خضراء الدمن • حنانه اول عورتدر که زوج سابقنی ذکر واکا حنین
واشتیاق ایتمکدن خالی اولمیه • منانه اول عورتدر که زوجنه مالی یا جاهی
منت ایتمکدن خالی اولمیه • انانه اول عورتدر که یا مرضدن یا زوجندن شکایت
وانین ایتمك عادتی اوله • کیة القفا اول عورتدر که عفتندن نهی اولوب خلق
زوجنك اردنجه دیوث وکشخان دیو ذم وغیبت ایدوب قفاسنه داغ کبی اوله •
خضراء الدمن اول عورتدر که حسن شکلی اوله ولکن اصل ونسبی خسیس ودنی
اوله دمنه لرده که اسکی سرای یرلریدر که مزبله لردر بتمش تازه ویشل سبزه یه
تشبیه اولنمشدر که کندوسی سبز وطری • ولکن منابتی سرقین ونجاسات دور •
وبو تشبیه بدیعك مخترعی جناب رسالت پناهی ونبوت دستکاهی صلی الله علیه
وسلم که ایشان جوامع الکلم ایله مشرفدر • حدیث شریفده وارد اولمشدر
که ایاکم وخضراء الدمن • قالوا یا رسول الله وما خضراء الدمن قال المرأة
الحسناء فی المنبت السوء • علما ایدرلر بو تشبیه بدیعی اول حضرت بیوردی
بعض علما روایت ایلرلر که رسول الله صلی الله علیه وسلم اصحابدن زید
بن حارثه یه بیوردیکه یا زید تزوج ایله که عفتکه عفت منضم اوله • اما بش

قسمی

قسمی تزوج ایلمیه • زید ایتدی یا رسول الله انلر نه لردر دیجك بیوردیلرکه
شهبره • لهبره • هندره • نهبره • لفوت • زید ایتدی بونلردن بن بلمزم بیوردیلرکه
شهبره • زرقاء بذیه در • یعنی کوك کوزلو ودللو اغزی حشری دیدکلریدر •
لهبره • طویله مهزوله در • یعنی اوزون اری عورتدر • نهبره • عجوزه مدبره در
یعنی کروسنه کتمش قری عورتدر • هندره • قصیره ذمیمه در یعنی قصه بویلو
چرکین عورتدر • لفوت • غیری ادمدن ولدی اولن عورتدر • مشایخ عربدن
بریسی اوغلی تزوج ایتمك استیجك دیرایدی یا بنی ایاك والغضوب
القطوب الرقوب • یعنی ای فرزند صقین غضوب عورتدن یعنی دایما غضب
اوزرنه اولان عورت المیه • وقطوب دایما یوزی دورك اولاندر • رقوب
اول عورتدر که زوجنك موتنی ومیراث ومهرنی تمام المغه مترقب اوله •
امام ماوردی کتاب ادب الدین والدنیاده ایدرکه عقد نکاحك ایکی نوع
شرطی واردر • بر نوعی منحصردر که نکاحه لازمدر • وبر نوعی دخی غیر منحصردر
اختلاف زمان ومکانله مختلف اولور • اما منحصر اولان شروط لازمه
اولکیسی دیندر که مقتضی ستر وعفاف ومؤدی قناعت وکفافدر • ابو هریره
رضی الله تعالی عنه بیوردیکه هیچ خاتون مؤمنه زوج مؤمنی سومیوب

ایما بعض ونشوز اوزره اولمق یوقدر • بر خلقندن نفرت ایدرسه بر خلقندن
راضی اولوب ایتلاف مقرردر • ایکنجیسی عقلدرکه حسن تقدیره امور
وصواب تدبیر اندن صادردر • جناب نبوت پناهیدن مرویدرکه علیکم
بالودود الولود لاتنکحوا الحمقاء فان صحبته بلاء وولدها ضیاع • ودخی
ودخی بیوز مثللودرکه العقل حیث کان الوف مألوف • اوچنجیسی
کفایتدرکه انکله عار زایل ومعاونت واستکثار حاصل اولور • حدیث
شریفده وارد اولمشدر • تخیروا لنطفکم ولا تضعوها الا فی الاکفاء
اکثم بن صیفی که حکماء عربدندر • اولادینه وصیت ایدردیکه زنهار
سزی جمال ظاهر محبتی کفو ظاهر ارادتندن مانع • وغلبه شهوت سزی
تأنیدن فارغ اولمغه قانع ایلمسونکه نکاح لئیمه نسبکزده اولان شرفی ازاله
وزبان طاعنی اطاله ایلر • ودخی معلوم ومعمول اولمق گرککه طلب تزوج
وارادات تأملی ایدن کمسنه نک مرادی دین وعفت وحسن خلق وعصمت
اوله • نیچه کمسنه بو زمانه ده بو داعیه لری اراده ایتموب ارباب جاه ومنصب
بناتن الوب انی وسیله منصب وجاه ایدر • بعضی مال وافر وجهاز متکاثر
صاحبه سی اولنه تعلق ایدر • بعض دخی مجرد حسن ظاهر وجسامت وسمن

محسوس

محسوس اولنه میل ایدر • اما عادت ربانی وسنت الهی بونک اوزرینه جاریدرکه
منصب وجاه ایچون الان کمسنه نک وسیله صندوغی شخص یا وفات ایدر
یا عزل اولور • وبو خایب وخاسر قلور • ومال طلبی ایچون تزوج ایدننک
خطا ایدوب ذات مال صندوغی یا فقیره یا متوسط الحال • وجهاز وجواری
رایع وعواری چقر • یا مالنی بذل زوج طامعه ایمکدن اول وجهله متزجر
ومرتدع اولورکه زوج اندن فرضا قرضا نسنه المغله منتفع اولمق دخی
ممتنع اولور • وجمال تصوریله دامه دوشنلر • ومکس وارد وشاب ناپاکه
اوشنلر چوق اولورکه بر قبیحه شوهانی زلیخا دیو صاتارلر • وبیرزن فرهاد
کشی شیرین خسرو دیو آزلر • قبیحه عجوزه کشف جمال زرد وعرض دلال
سرد قلد قد نصکره مغرور نادان نیه اوغرادوغین بیلوب ندامت وتأسف
وتحزن وتلهف ایدوب مدد اوردون بوردون • نه در اول بوردون
بندن غیری کیمه استرسک کورون دیمکه باشلر • اول اعرابی کبی که عجوزه
فتات صنوب طالب واهلندن خاطب اولوب بعد النکاح فغان وفریاد
وبو ابیاتی انشاد ایدردی که نظم عجوز تمنت ان یکون فتیة وقد
یبس الجنبان واحدودب الظهر • وما غرنی الاخضاب بکفها • وکحل

بعینها واثوابها الصفر • تزوج الی العطار تبغی شبابها • وهل یصلح العطار
ما افسد الدهر • فی الواقع جمال فایق • ومرد اکا عاشق اولوب تزوج ایدنلر
دخی غالبا عشقی زایل • وطبعی جانب اخره مایل اولوب • دور ودراز ونزاع
وجدال • اخری افتراق وانفصال اولسه کرک • اما نظری دین وعفت وصلاح
اخرت اولنلره حق جل وعلی معین ومعنی اولوب حسن نیتی ایله فقردن غنا
وثروته لذتدن جاه ورفعته التسه کرک • نتکم حدیث شریفده وارد اولدیکه
تنکح المراة لمالها ولجمالها ولحسنها ولدینها فعلیک بذات الدین • ودخی
بیورمشلردرکه • من تزوج امراة لعزها لم یزده الله الا ذلا • ومن تزوجها
لمالها لم یزده الله الا فقرا • ومن تزوجها لحسنها لم یزده الله الا دناءة • ومن
تزوج امراة لم یرد بها الا غض بصره وتحصن فرجه او یصل رحمه بارک الله
له فیها • وبارک لها فیه • صدق رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم • ودخی
معلوم اولا که تزوج بابنده مذکور اولان فضایل قیام حقوق زوجیته قادر
اولنه واندن تزوج سببیله ظلم ومعصیت صادر اولمینه در • اما ایله اولمسه
نکاحدن فرار وخدمت عزوبیته اصطبار لازمدر • بزوم علماموز دیدیلرکه
نکاح حالت توقانده واجبدر • یعنی غلبه شهوتده • وحالت اعتدالده مستحب

وحالت

وحالت تجردده حرامدر • حکما ایدر هر کسنه که زوجه سنه تادیب وسیاست
ومنزلنه تدبیر وریاست ایتمکه قادر اولمیه • لازمدر که عزوبت وانفراد اوزره
صابر اولوب تزوج اندن صادر اولمیه • بو سببدندر که بعضلر تزوجی ذم دیمشلر
کدا التزوج التزام مهر وانقطاع ظهر وانکسار دهر • وفقر دیدیمکه التزوج
غرامة مهر وندامة دهر ونفوس ظهر وتجرع قهر سروره الی اسبوع وسلامته الی
شهر • ودخی دیدیم ایدی التزوج سلامته مدة شهر وغرامته مدی الدهر • وشاعر
فارسی کوی دیمشدر که مثنوی برای یکدمه شهوت که خاک بر سر او • اسیر زن
نتوان شد بسالهای دراز • وشیخ مصلح الدین سعدی شیرازی دخی بیورر نظم
چه نغز آمد این یک سخن زان دو تن • که بودند سرکشته از دست زن • یکی گفت
کس را زن بد مباد • دکر گفت زن در جهان خود مباد • لکن بونلر دیدوکمز
کبی تزوجدن اندن ظلم وعقوق صادر • واقامت حد وحقوقنه غیر قادر اولنه
والا تحصین نفس وفرج • وتحسین بذل وخرج • وتغلیه بایه همت وهمیه وتکثیر
امت وفرقه رهباین وامت شیاطین دن خروج • وذروه حفظ مال ودین
ونفسنه عروج تزوجدن غیری ایله اولمز مثنوی خرابت کند شاهد خانه کن
برو خانه اباد کردان بزن • زن خوب خوش خوی اراسته • چه ماند بنا دان نو خاسته

چون بو قواعد شریفیه امتثال • ونکاح شرعی ایله بو کریمیه ایصال • لابد اولاد
وانسال واعقاب واطفال حاصل اولسه کرک که منزلک رکن ثالثیدر •
سابقا ذکر اولنمشدر • پس انلرک دخی ترتیب وتقویت وتأدیب وتهذیبلری
لازمدر انکیچون بو باب وضع اولندی **باب در بیان آداب ترتیب اولاد
واطفال** چون اولدر که اکر پسر اکر دختر وجوده کله حق تعالی یه شکر
وانی محض فضل وموهبهٔ حق بیله • واکر دختر ایسه یا فقیر کثیر العیال ا
زنهار بیحضور ومتبرم اولمیه که حق تبارک وتعالی انک رزقنی تقدیر
اتمشدر • ممکندر که بکمنوب تبرم اتدوکی مولودک باشنده سعادت
ورزقنده وسعت تونلمش اولوب قدومی پدرنه موجب اقبال وارفاق •
وسبب وسعت اموال وارزاق اوله • واهلنه دختر ولادت اتدوکی دیو اظهار
ملالت ایلمیه زیرا اختیاردن خالیدر • بی اختیاره لوم جهلدن ناشیدر •
حکایت ابوحمزه دیرلر بر اعرابینک خاتونی دختر ولادت ایدیجک متألم
اولوب اهلنی مهاجرت وخباء آخرده ساکن اولیجق خاتونی بکا ایدوب بو بیتی
صدا ایله اوقدیکه **بیت** ما لابی حمزة لا یأتینا • وانما یأتی الذی اوتینا
اعرابی اشیدوب رقت ایدوب اهلنه راضی اولوب صلح ایله خیمه سنه کلدی •

پس مولوده اسم حسن وضع ایلیه لر که زمان اسماسنه موافق ایده • زیرا که نام
نامناسبدن مدت عمرنده متألم اولسه کرک • ونیجه کمسنه لر اسمن تغییر
ایدوب کندو یه غیری اسم وضع ایلر • اما ینه تمام متروک اولمز افاضلدن
برسی اولادینه دیردیکه بن سزه ولادتکزدن اول • وولادتکز زماننده
وولادتکزدن صکره احسان ایدوبدورین • ولادتدن اول نیجه احسان
اولوردیسه لر دیر ایدی ولادتکزدن اول سزی حرایر نسا واصیلات خواتیندن
تحصیل اتدم • قبایل دنیه وعشایر خسیسه دن احتراز اتدم که مدت حیا
تکزده مطعون طعن طاعن • ومشموم لوم لایم لاعن اولمیه سز • وحین ولادتکزده
اسامی حسان ایله تسمیه ایلدم که طول حیاتکزده قبح اسمکز ایله متألم اولمیه سز
ولادتکزدن صکره انواع تأدیب وتربیت وتهذیب وتقویت ایلدم که
ممتاز اقران اولدوکز • وجاهل غنی قلوب زمان حیاتکزده مماتکز طالب
اولمدیکز بعده ابو دایه قلنه که صحیح الجسم کامل القوی امراض واسقامدن
بری • وعقلی صحیح وخلقی سلیم اوله • وحکما دیمشلردر که الرضاء ولادة ثانیه
ودایه نک اخلاق وعادتی سوی غذایی مولود اولمغله سرایت ایدوب مولودک
اخلاقی ایله تخلق ایدر • حکما دیرلرکه بر مولودکوز حشم اولسه دایه جنسیه

ارضاع علهٔ سیاه چشم اولور • پس مرضعه صورتا ظاهرده بو مرتبه تغییر افاده ایجد
صفات باطنیه‌ده دخی تغییر ویرمسی مقرردر • چون رضاع تمام اوله تربیته
مشغول اولوب علی التدریج • افعال حسنه واخلاق رضیه تلقین ایدوب مساوی
افعالدن منع ایدوب عار وعیب اولاجق افعاله اقدام ایتدکجه های صقین عیبدر
بردخی بونی ایلمه دیوب تعنیف وتقریع ایده‌لر • اطفالک لوح ادراکلری
ساده اولمغله هر جانبه قابلدر • اگرچه اکثریا • رذایل افعال مقتضای طبع بهیمی
اولمغله اکا مایلدر • لکن زجر ومنع وتنبیه وتوبیخ اولیجق • لوح ساده اولمغله امتناع
واحترازی دخی قلبنده متمکن ایدر • نتکم دیمشلر • شعر • اتانی هواها قبل ان اعرف
الهوی • فصادف قلبی خالیا فتمکنا • واکثرا اکابرزاده‌لرده که سفه وقلت عقل
معاش • شایع وفاشدر • حتی بعض اهل هزل انلری السفیه چلبی دیو تعریف ایدرلر
همانا زمان صباده فتنا اعزاز ورعایت سببی ایله دایه‌لری ومربیلری اصلا
بر فعلدن زجر وتوبیخ اتمیوب هر نه دیرسه آفرین دیوب هر نه اشلرسه تحسین
ایتدکلری اجلدندر • وحکما دیرلرکه تربیت اطفالده فعل طبیعته اقتدا اتمکدر
یعنی هر قوت که اول حادث اولور • قوت حیادر • اگر صبی حیا غالب اولوب
اکثر اوقات ادم یاننده باشین اشغا ایدوب وقاحت یعنی ادبلک اتمزسه

نجابتیه

نجابتیه وحاصل اولجاغینه دلیلدر • پس تأدیبنه اقدام وتهذیبنه اهتمام
اتمک گرکدر • واول تادیب اولدرکه رذایل ایله موصوف اضداد ومخالطه‌سندن
منع اولنه • وسفه وفحش ایله موسوم • ولعب ولهوه فتی مشغول صبیان وغلمانلر
مجالست ومصاحبت اتدورلمیه • که هنوز ساده اولمغله انلرک اخلاق واطوارین
تخلق ایلمیه • که طبیعت سارقدر خصوصا که زمان صبی وموسم صغرده اوله •
پس آداب دین وسنن شرایع مرسلین تعلیم وتلقین ایده‌لر • وفرض وسنت
وحل وحرمت ندر بابینی تعلیم وتفهیم ایده‌لر • وفرایض وواجباته مواظبت ومداومت
اتدوره‌لر • نتکم حدیث شریفده وارد اولمشدرکه اطفالکزی یدی یاشنده وارد قلدقده
نماز قلمغی امر ایدک • واون یاشنده وار دخی قلمزلر ایسه ضرب ایدک • وتکاسل
وتهاون نحوی اتمکدن غایت صقنه‌لر • ودایما یاننده اخیار وصلحانک
مدح واشرارک واشقیانک قدح وذم ایده‌لرکه شرورلردن هارب وخیراته
راغب اوله • اگر بر قبیحه اقدام ایدرسه اولا سرزنش صریح اتمیوب مذمتله
تخویف ایده • انی سهوه حمل ایده‌لر • یا استدلماش اکلیوب اخر صبی مثل ایدوب
اول بو فعلی اتمش شو مقوله عقاب اولمش دیه‌لر • والحاصل ایجاب ایتمانجه کندوسی
سن شویله اتمش سین دیمیه‌لر که معلوم اولدیجکا کلی عقاب اولمدیدر

معاوده‌یه اقدام ایتمیه • و صحلرین طرایوب آشکاره قویوب وکندوبی ملابس
فاخره ایله تزیین ایلمیه‌لر • و حاجت اولمینجه خاتم طقمیالر • و دائما یاننده مآکل
حسنه و ملابس مزینه‌ء تحقیر ایده • و ذهننده مقرر ایده‌لر که زیب و زینت
خاتونلره مناسبدر • ارلرک زیب و زینتی حلی و حلل ایله دکلدر بلکه
هنر و کمال و فضل و افضال ایله‌در بیت زن نه‌ء مردی کن و دست کرم بکشا
که زدر • مرد را بهر کرم زر برای زیور دست • و خاطرنده مرکوز ایلیه که مزین
حلیه‌لر و ملون جامه‌لر عورتلره لایقدر • و اکل و شربی مطمح نظر و مرتقای
همت ایتمک گاو و خر علف خوار عادتیدر • بو مرتبه‌ده قلمق حیوانات خبیسه
برابر اولمقدر بیت با آب و سبو قناعت مکن ز باغ جهان • که این قدر علف
گاو و خر تواند بود • بو مقاله ابیاتی تعلیم ایده‌لر • و بونک کبی نصایحی تکرار
ایده‌لر که طول زمانله خاطرنده قله • و مقبول طبعی اوله بونک ضدین
سویلین کمسنه‌لردن خاصه که اقران و امثال جهاننده مراد یمک و ایچمک
و کیمک و بغلنمق دردیلر • منع و تحذیر ایدوب اختلاط ایتدرمیه‌لر • و اطفالدن
ابتداء نشو و نماده افعال قبیحه صادر اولسه گرک • زیرا نفس اماره موجود و حاصل
و عقل که مانع و عقال قبایحدر هنوز غیر کاملدر • بعض اطفالدن کذب و نمیمه و

بعضندن

بعضندن سرقه و خیانت • و بونک امثالی کید و مکر و ضرر نفس و غیر چوق واقع
اولور • اما همان منع و زجر و متحمل اولدوغی مقدار تأدیب و سیاست ایتسه گرک
و زمان صبیده دائما نفایس اطعمه و لذائذ اشربه ویرمیوب کاه کاه نان خشک ایله
اکتفا ایتمک گرک که زمانله اطوار زمان و اسفار زمین و مکان ایتمکده اول
مقوله احتیاج اولدقده انکله دخی اکتفا ایتمکه قادر اوله • نتکم بعض روم
شاه‌زاده‌لرینه جنک برادرندن هزیمت واقع اولوب کیلار و خزینه‌سندن دور
و نفر معدود ایله کوزان و نان و زاد غیر مقدور اولدقده بی غذالقدن عاجز
اولیجق نازنینک که یوفقه دیدکلری بر روستاییدن المشلر • شاه‌زاده معتاد
اولمامغین تناوله قادر اولمیوب جهد عظیم ایله بر روستایی بولوب ابنائندن
بر قطعه کلیچه روستایی کتوروب بر مقدارین تغذی ایدوب باقیسن غلامنه
حفظ ایتمکه امر ایتمش • پس افراط ناز پرورلک سلاطین و امرایه مناسب دکلدر
بوقتده قالدیکه اوساط ناس ایلیه • و اطفاله صباح غداسین چوق ویرمیه‌لر
که ذهننه بلادت و بر طبیعنه کسل تعلمدن مانع اولمیه • و ات و حلوا و میوه و
سریع الاستحاله نسنه‌لری چوق ویرمیه‌لر • و طعام یوکن خصوصا میوه یوکن
صو ایچورمیه‌لر • و مسکراتدن اگرچه هر کمسنه‌یه واجبدر اجتناب ایتمک • اما اطفاله

اجتناب بغایت لازمدر. زیرا انلر اجلری خار ودرطبدر. غایت مضردر. وانلری
غضب وتهور وخفت ووقاحت وفساده باعث اولور. وملکات ردیه قبلندن
مستحکم اولوب ازالهسی عسیر وضرری کثیر اولور. واول طایفهنک مجالسنه دخی
ایلتمیهلر. وانلرک حکایات واشعار مفسقه ومعشقهلرین استماع اتدرمیهلر.
اگرچه بعض کمسنهلر اشعار ظریفه طبیعت اطفاله رقت وذکاوت ویروب لطافت
افاده ایدر دیرلر. اما صحیح دگلدر ضرری فایدهسندن ارتوقدر. ووظیفهٔ
درس وتعلیمن تمام ایتمنجه غداسین ویرمیهلر. وبعض اموری اخفا اتمکده طبعی
معتاد اتمیهلر. اخفا اتمکه معتاد اولوب قبایحه اقدام ایلمیه. وکیجه چوق
اویومقدن وگوندز مطلقا اویومقدن منع ایدهلر. واسباب تنعمدن یاذین
سردابهلره گیتمک وبیوک مروحهلر صالدرمق والن وایاغن اودرمق گبی منع ایدهلر
وپیاده یورمکه وسوار اولمغه ریاضت اتدورهلر. وحرکت وسکون وطورمق
واوتورمق وسوز سویلمک وطعام یمک بو جمله ادابن تعلیم ایلیهلر. نتکم عن
قریب بیان اولنسه گرک. وکذب سویلمکده ویمین اتمکدن اگر صادق واگر کاذب
منع ایلیهلر. ومجالس رجالده سوزی از سویلیوب صورلدقلری نسنهیه جواب
ویرمکه اقتصار اتدورهلر. وضحک بسیار ونی تقریب وحرکات واوضاع بیهوده

دن

دن منع ایدهلر. ومعلم صالح ودیندار. وعاقل وپرهیزکار سلیم الخلق
صحیح العقل کمسنه اولا. واخلاق حسنه واداب ملوک واکابره واقف وغضب
وحلمده معتدل اوله. غایت حلیم اولمیه که تادیب وتهذیبندن عاجز اولور.
نتکم شیخ سعدی علیه الرحمه دیمشدر **بیت** استاد ومعلم چو بود بی آزار
خرسک بازند کودکان در بازار. وغایت غضوب ومتهور دخی اولمیه که
بیهوده غضبندن طفل ملول. ومتعلم علم وادبدن نفور اولمیه. ومکتبده
تعلیم اعتیهلر. اما خلق واذی مستحسن اولن مردم زادهلری ایله بیله هم درس
وتعلیم اولنسه که انلردن کسب کمال. وخلق حسن اتمک احتمالی اوله مجوزدر.
اما بو زمانده قلیل الوجوددر. ومعلم ضربله تادیب اتدکده فریاد وشناعت
اتمکدن منع ایدوب بو فعل ضعفادر دیهلر. ومعلم دخی اول ضربی آز ایده.
اما غایت مولم ایده که معاودت اتمکدن متحرز اوله. ومعلم دخی بوجب
ضرب ایلمیه. وطفلی سخاوته معتاد ایدهلر. واقرانه احسان وبر اتمکی تلقین
ایدهلر. وانلره تکبر وتجبر واستهزا وآزار اتمکدن کلی منع ایدهلر. وصدقه
اتمک استسه انک الینه ویروب صدقه اتدورهلرکه معتاد بذل اوله. ومال
دنیانی گوزینه حقیر گوسترهلر. وسیم وزره محبتدن وصقلمهسندن تنفیر

ایده‌لر که محبت سیم و زر حیات و عقاربدن بدتردر • اما غزالی واجنبنی
وبنی ان نعبد الاصنام • آیت کریمه‌سنک تفسیرنده اصنامدن مراد سیم و زر
و بنی واولادی سیم و زر محبت و تعلقیندن معنا ده عبارتدر حفظ الله دیکه
اشارتدر دیرز • وهر کون بر مقدار عطلت زماننده لعب و بازیه رخصت
ویره‌لر • اما فحش و قبایحه مشتمل بازی اولمیه • و پدر و مادر و معلم واولو
برادر • هر برینه نظر تعظیم و اجلال • وانلردن حیا و خشیت اوزره اولمغی عادت
اندوره‌لر • و پدر و مادرک محبت مفرطه‌لری اولورسه مهما امکن اعلام
ایتمه‌لر • زیرا طفل آکا مطلع اولیجق خوف و خشیت قلمیوب تعلیم علم و ادابده
نقصان اوزره اولور • اول سببدن جور و جفای استاد مهر و محبت آبا و
امهاتدن ترجیح اولنور • نتکم شیخ سعدی دیمشدرکه قطعه پادشاهی پسر
بمکتب داد • لوح سیمینش بر کنار نهاد • بر سر لوح او نوشته بزر • جور استاد به
که مهر پدر • اما بعض آباکه عقل سلیم و نظر دوربین صاحبی اولور • مهما طبیعت
دخی اولسه اظهار ایتمیوب تادیب و تهذیبنه تمکده تقصیر ایلمز • وبو مقوله پدر
در که ظهیر فاریابی روزکاردن شکایت • وقلت تربیت اهل هنری حکایت
ایتدوکی قصیده‌سنده ذکر ایدوب دیر که رباعی مرا ز دست هنرهای خویشتن فریاد

که هر یکی بد کر کونه داردم ناشاد • تمنی که من از فضل در جهان دیدم •
همان جفای پدر بود و سیلئ استاد • وچون مرتبهٔ طفولیتدن ترقی ایدوب
اغراض و مطالب رجاله واقف • ولعب ولهودن دخی اعلا مطلب و مرام وار
ایدوکنه عارف اولیجق آکا تفهیم ایده‌لر که خیل و حشم • وضیاع و عبید و مال
ومنال و اسباب • و فرش استعمالندن غرض تصحیح مزاج • وحر و برد و جوع
و عطش آلامندن بری اولوب مزاج سلیم و قوای صحیح ایله کسب کمالات معنویه
و استعداد تاهب لبقا تحصیل ایدوب جوار قرب عزیز مقتدرده سعادات
حقیقیه‌یه فایز • و مرادات جاودانیه حایز اولمقدر • والا مجرد تنعم خواب
خور • و ترفه مأکل و مشارب و تفکه ملابس و مناکح حیوانات عجم و بهایم
هایمه‌یه دخی میسردر تا که همتی عالی • و مقصد نظری محل سامی اولوب اندن صکره
اشتغال علوم و تحصیل فنونه دوشوره‌لر • و تحصیل علومدن نحوه ترتیب و
تدریج کوزدکه کتاب اولده مذکور اولمشیدی اوزره عمل و اشتغال اولنه که
منتهای علوم علم اعلای الهیدر • آکا واصل اولوب آبا و امهاتدن تقلید له
متلقی اولدوغی عقایدی برهان و دلیل وساطتیله متیقن اوله • و اولی اولدر که
طبیعت و استعدادینی تفرس ایدوب • نه فنه طبعی ملایم و استعدادی مناسب ایسه

اکا اشتغال ایدەلر • زیرا هر کمسنه مبدأ فطرتندن بر فنه مستعد • و بر صناعته
منتهی در • و بو قضیه ده حق جل و علانک سر خفی و حکمت غامضه واردر
و اول حصول نظام عالم و قوام بنی آدم در • زیرا اسباب بقاء بدنک که جمله صناعاته
احتیاج واردر • و بقای مقدرات انلرسز اولمز • پس اگر جمله بر استعداد اوزره
مجبول • و هر کس بر همت اوزره مفطور اولسه صناعات مهمه • و علوم و فنون
متنوعه ضایع اولوردی • و هر کمسنه اشرف صنایعه مشغول • و اوساط و ادانی
صنایع تحصیل دایره سندن معزول اولوب نظام عالم باطل • و کارخانه معاش
خالی و عاطل اولوردی • پس حکمت الهی اقتضا ایلدی که هر طبیعت بر فنه مناسب
و هر استعداد بر صنعته ملایم اوله • ذلك تقدیر العزیز العلیم • و انسان
مستعد اولدوغی صناعته اشتغال ایدیجک زمان یسیرده • و سعی غیر کثیر ایله
تحصیل ایلر • اما غیر استعدادنه طالب اولیجق زمانینی تضییع • و استادینی تصدیع
ایلیوب بالآخره یا حاصل اولمیوب • یا خود زمان کثیرده شیء یسیر حاصل اولمق
لازم اولور حکایت اولنور خلیل ابن احمد علم عروضی قوت قریحه ایله استخراج ایتدکدنصکره
طلبهء علمه تعلیم ایدردی • بر کمسنه بو فنه غایتده حریص اولوب بر نیجه زمان سعی
شدید و جهد جهید ایدوب • هیچ نسنه یه فایز اولمیوب • خلیل تعلیم و تفهیمده

عاجز قلدی

عاجز قلدی آخر خلیل ایتدی که بو بیتی تقطیع ایله بیت اذا لم تستطع شیئا فدعه
وجاوزه الی ما تستطیع • اشارت خلیلی فهم ایلیوب • من بعد تردد خلیل فاضل
و تصدیع و تضییع نی طایل ایتمکدن فراغت ایلدی • خلیل ایدر بو مرتبه بلادت طبعیله
بو اشارتی فهم و تأدبی ایتدوکنه تمام تعجب ایلدم • و چون بر فنه یا بر صناعته
اشتغال ایتدوره لر • کوزه دکه اول فن و صناعتک معارج و مراتب و اطرافی
جوانبنی تحصیل ایتدوره لر • فی الجمله بر مقدارینی تحصیل ایدوب فراغت ایلمیه
مثلا کتابت و انشا علمینی مراد ایلیه • اولا تجوید خط ثانیا تهذیب نطق و براعت
کلام • و حفظ رسایل و خطب خطبا و فضلا • و امثال و اشعار بلغا و فصحا
و محاضرات و حکایات ظرفا • و نحو و صرف و لغت عرب • و سایر لوازم علم ادب
بلکه حساب و قواعد دفتر جمله سنی تحصیل و تکمیل ایتملکرک که فنده سرافراز
و اقران و امثالنده ممتاز اوله • و الا مجرد دیوانیجه خط و برنج فقره و مکتوب
و سرنامه غلط کورمکله آدمی منشی و کاتب اولمز • بلکه او مقوله کاتب
اولورکه حقنده دیمشلردر   فدع عنك الكتابة لست منهم   و لو سودت
وجهك بالمداد • فدیوان الخراج بحذف جیم • و دیوان الضیاع بفتح ضاد • اما دیدکمی
شول علم و فنده درکه مقصود حقیقی و مطلوب بالذات اوله مثلا بر کمسنه

دائر الکتاب فرزندی اولوب کندو دخی منصب پدرن واصل واول صناعتی
حاصل اتمك استیه دیدکوزی اتمك لازم . اما بر کسنه فن مهمدن غیری بعض
فنونی دخی بالکلیه خالی اولمامغچون تحصیل اتمك استسه انده افراطله توغل
ایدوب جمیع جوانب ولوازمنی تحصیل اتمك لازم دکلدر . مثلا فقیه فی الجمله
علم میقاتدن نسنه کورمك استسه هیئتدن شرح جغمینی ومیقاتدن بعض رسائل
معتبره کورسه کافیدر . لازم دکل که مجسطی کتابن تحصیل واقلیدس و
متوسطات مقالاتن تکمیل ایده . زیرا عمر قلیل وعلم کثیردر . زمانه خود موانع
وعوایقله مالامالدر . پس جمیع علومی یا اکثرینی علی وجه الکمال تحصیل
اتمك محالدر . همان اهملنه اکتفا اتمك کرك نته کم دیمشلر قطعه ماحوی العلم
جمیعا احد . لا ولو مارسه الف سنه . انما العلم بعید غوره . فخذوا من
كل شئ احسنه . وصبی بر صناعته اشتغال ایدوب بحث یا عدم استعداد
یا نامساعدة الات سبیله تحصیلی متعسر ومتعذر اولسه آخر صناعته
مشغول ایده لر . البته اول صناعتی تکلیف اتمیه لر . زیرا فنون صناعتده
کثرت وفسحت چوقدر . اما اولکی صناعتدن یأس کلی ولما ینجه اتمیه لر
زیرا بر صناعتدن جزوی تعسر وصعوبت ظهور ایتدکده فراغت ایدرمك

علامت

علامت اضطراب رأی وعجله در . وبو حالده اولنلر دکمه ده کمالاتدن
بهره مند وصناعاتدن برخوردار اولمز . متعلم وطالب کمالده صبر وثبات
کرك . بیت ازثبات خودم این نکته خوش آمد که بجور . در سر کوی تو از
پای طلب ننشستم . وهر صناعتك اشتغالنده اکا مناسب ریاضت ایدوب لرکه
تحریك حرارت غریزیه ایدیب مد وحفظ صحت ودفع کسل وبطالت ایلیه .
وچون صناعاتدن بر صناعتی تعلم ایده اندن تعیش واکتساب مال ایدنلر
که اثری حاصل وحلاوت حصول نتیجه مذاقنه واصل اولیجاق رغبت
ونشاطی زیاده اولوب اول صناعتی نهایتنه یتشدرمکه سعی ایلیه . وهم کسب
یمیندن تعیش اتمکه معتاد اوله که شیمه ابرار وخصلت احراردر . وآبا
وامهاتدن انتقال ایدهجك مال میراثه اعتماد اتمیه لر . زیرا اکثر اغنیا
زاده لر مال میراثه اعتماد واتکا ایدوب تعلم صناعتدن ابا ایدرلر تقلب
روزکار . وتغلب حوادث لیل ونهارله اول مال وعقار عرضه تلف و
بوار اولوب بی نوا قلمشلردر . وچون غلام استقلال اکتسابه قادر اوله
اولی بودرکه متأهل ایدوب رحل واسبابنی آیوره لر . وعادت ملك فرسده
بو ایدیکه او غلانلرین خدم وحشم اراسنده تربیت اتمیوب ثقات امرادن بر سیه

ویرب بر طرفه کوندروب تربیت ایتدوررلر ایدیکه خشونت عیش و
دنائت مأکل وملابسله قانع اولوب زیاده تنعم وتجمل ورفاهیت عیشه
معتاد اولمیه • نته کم یزدجرد اثیم اوغلی بهرام کوری امیر عرب منذر بن النعمانه
تسلیم ایدوب • اول دخی انی خیره شهرینه کتوروب انده تربیت ایدوب خورنق
قصرینی انکیچون بنیاد ایلدی که هنوز باقیدر • پس آداب ولغات عرب
وتعلیم فروسیت وادب ایلدی • اول سببدن بهرامک عربی شعرلری واردر
اول شعر فارسی دین بهرامدر • بعض علما قولنده زیرا عربی شعردن انتقال
ایلدی • واسلامده دخی آل بویه که ملوک دیلمدر • وبعض آل سلجوق بو طریقه
ذاهب اولورلردی • وامرای چرکس دیار مصریه ده دولتلری منتظم ایکن
بو اسلوبه سالک اولوب اولادینی دیار چرکسه کوندروب انده تربیت ایدوب
کتورورلر ایدی • وانده تربیت اولان فروسیت وشجاعتده کامل اولوب
قتلرنده معتبر اولوب طبقات احبادہ ایدوب تربیت وترقی ایله مراتب عالیه یه
واصل اولورلر ایدی • اما مصرده متربی اولنلر شجاعت وفروسیته قابل
اولمیوب بلکه غالبا تخنث وزرینه اولوب کم نام وخامل قلورلردی • وزمان
صبیده بعض الائمه معتاد ومرتاض اولمق نافعدر حکایت نوشین روان عادلک

معلمی هر زمان ضربنی سبب ایدوب والنه قادو بوزوب الکده طوتدیر
ایدی سریر کسری اکا انتقال ایدیجک معلم تواری وفرار ایلدی بعده نوشین
روان استادمه رعایتم مقرردر • اما اوزرینه کلسون دیجک ظهور ایلدی
ملک نوازش شاهانه ایتدکدن صکره ضربنی جرمک وجهی نه ایدی دیو سؤال
ایتدی • معلم ایتدی انکیچون ایدردمکه بنی کناه مظلوم در • ورنجیده اولنلرک
تألم وانکساری وظالمنه حقد وکینه سی نه مرتبه اولدوغی معلومک اولوب
کسری تخته کچدکده بنی کناهی رنجیده ایتمکدن احتراز ایده سین • ایتدی
یا الهی بنی ایچون قارده وبوزده طورمغی امر ایدردک • دیدیکه عن قریب بونک
دخی وجهی ظاهر اولور • بعد زمان ملک خدمی ایله بر محاربه یه مباشر اولدقده
وقت صباح ملاقات میسر اولوب اصحابی کمانلرینه زه ایتمکه قادر اولمیوب
انهزامه قریب اولیجق ملک اعتیادم بو رسبی ایله جمله نک کمانلرنی زه لیوب
دشمنه ظفر بولیجق • اصابت رأی استاد دوراندیش ظاهر اولوب خلعت ونعمت
بی قیاس ویردی • اول کمسنه که دیدوکمز اسلوبک خلافی اوزره معاش ایتمش
اوله • بعده انی اصلاح واول خلاقی ازاله عسیر اولور خصوصا که شباب
کیدوب شیب کلمش اوله • نته کم دیمشلردر بیت والشیخ لا یترک اخلاقه

حتی یوادی فی ثری امسه • سقراط حکیم تازه جوانلره تعلیم ایدرلر ایدی حتی
بعض اعداسی انی عمل قوم لوطه نسبت ایلدیلر • وحاشاه عن ذلک سؤال ایدنلره
دیر ایدی شاخ تری راست ایتمک قابلدر • اما خشک اولدقده نضکره اتی مستقیم
ایتمک مشکلدر • بیت • چوب تررا چنانکه خواهی پیچ • نشود خشک جز بآتش راست
بو مذکورات تربیت پسر ایچوندر • اما دختر تربیتی دخی بوکه قیاس ایدوب
مناسب اولان خصال و آدابی تعلیم ایده لر • اما انلره حقنده ملازمت حیا
و عفت • و رجالدن تحرز و تصون و ملازمت حجاب و کنج خانه یه پابند
مبالغه ایده لر • و بالجمله سابقا نساده ذکر اتدوکمز آدابی تلقین و تعلیم ایده لر
و عمل ایتدوره لر • و خواجه نصیر ایدورا و قومقدن یزمقدن منع ایده لر
لکن سایر علما کلامنده اولان اولدورکه یزمقدن منع ایده لر اوقمقدن
منع اولنمیه • بلکه قدر واجبات دین و سنن و احکام شرع مبین خصوصا
نسایه مختص احکام حیض و نفاس کبی تعلیم اولنمق لازمدر • طلب العلم فریضة
علی کل مسلم و مسلمة • و عایشه صدیقه نک رضی الله عنها علمی و نیجه احکام
شرع انلرک روایتلرندن معلوم اولدوغی مقرردر • و امت محمددن نساء
عالمات خصوصا محدثه لردن چوقدر • کریمه مروزیه و شهده کاتبه کبی و

ائمه ء حنفیه دن صاحب تحفه نک فاطمه نام بر دختری وار ایدی و لقدر
عالمه و فقیهه ایدی که باباسنه کلن فتویده انوک دخی جوابی بولیه او مبنجه
اولمز ایدی • چون کاشانی صاحب البدایع کلوب بدایع کتابنی تحفه یه شرح
اولمق اوزره تالیف ایلدی • امام صاحب تحفه دختری فاطمه یی کاشانی یه
تزویج ایلدی • فقهاء دیرلر ایدی شرح تحفه فاخذ بنته • بعده هر فتوا اوج
جوابله چقر اولدی • امام صاحب تحفه و دختری فاطمه و دامادی کاشانی
صاحب البدایع خطلریله چقر دی • و حالا اونلرک دخی مزارات شریفه لری
محروسه حلبده قبور الصالحین نام موضعده در • و عوام اراسنده قبر المراة
و زوجها دیرلر • رحمة الله تعالی علیهم اجمعین • و چون دختر حد بلوغه
یتشه کفو مناسب بلوب تزویج ایده لر • تاخیر ایتمیه لر • و داماد اولجی کمسنه
دینی و حسن خلقی و کرم شاینی کوره لر علو منصبنه و کثرت اموالنه و رفعت
نسبنه و حسن شکالنه چندان نظر ایتمیه • اگر دیدکمز امور اولدن صکره بونلر
دخی اولورسه فیها و نعمه نور • علی نور • و تزویج اولدقدن صکره دامادیله
مادری و پدری وارسه حسن و جهله معاشرت ایدوب نی شرم و دلالاردن
لقدن منع ایده لر • و تمام ضرورتا و لمایبجه تفریق طرفنه میل ایتمیه لر • خوف

چون شرح تربیت اولاد مکتوب اولدی • بعض اداب که هر کمسنیه لازمدر و اثناء
کلامده ذکر اولنماسنه وعده ایتدک ایدی آنلری دخی بیان ایدەلوم اگرچه آداب
مذکوره اولاد و اطفاله مخصوص دکلدر • لکن تأدیب و تهذیبه احتیاجلری
اکثر • و ثمرهٔ تأدیب و تهذیب انلرده آرتوق ظاهر اولمق احتمالی اوفردر • بناء
علیه بو بابده ایراد اولندی سوز سویلمك ادابی کرکدر که مطلقا چوق سویلمکدن
غایت احتراز اولنه که • کثرت کلام خفت دماغ و سخافت عقلك نشانیدر •
و موجب سقوط مهابت و قلت وقعدر • کثرت کلام اعصاب دماغ و آلات
تکلمه ضرری اولدوغندن غیری اصحاب و احباب قتنده مذموم و ثقیل
عد اولنوب صحبتندن ملول و استماع حکایات دور و درازندن دلگیر اولورلر
آدی عربیده مکثار • و مهذار فارسیده پرگوی • ترکیده یکشق دینلور بیت
سخن بسیار بشنو اندکی گوی • یکی را صد مگو صد را یکی گوی • و مجالسده حکایات
دور و دراز • و بنجه شعبه منشعب اولوب انجام • و محصل مرام بولنیوب سایر
جلسایه فرصت سخن قومیوب و غیر حریفلره سویلمکه نوبت ویرممک • ارذل رذائل
و اقبح خصایلدر • و نه قدر ایجاز و اختصار ایدرسه اولقدر براعته اقرب
و ادبه انسبدر • خالد بن صفوان که خطبای دولت عباسیه دندر • فصیح سخن

کذار ایدی

کذار ایدی ولکن تطویلله مطعون و اکثار ایله مدخول ایدی • بر کون جامع بصرەدە
صباحدن قریب ضحوهٔ کبرایه وارنجه شرایط براعت و بلاغت نه در • و عی و
حصر که ضد بلاغتدرندن متولد اولور • بیان ایدردی آخر مجلسده براعرابی
وار ایدی کایا اعرابی عی و حصر و براعت و بلاغت سزك قتکزده نه در •
دیجك اعرابی ایتدی عی و حصر بزوم قتمزده سن صباحدن برو ایتدوکك تطویل
بلا طایلدر و تفصیل من غیر حاصلدر • و براعت و بلاغت ایجاز عبارات
و ایضاح اشارتدر • و مشهوردر که خیر الکلام ما قل و ما دل بیت
خوش گوی و لطیف هیچو در گوی • و از اهل صواب نیست پرگوی • هر که کثرت
کلامه مبتلا اولدوغی باشنه ایکی بلا گله • بر سی کندو زبندن زلل • بری سامعدن
ملل • حکما ایدرکه حق جل و علا انکیچون قولغی ایکی و اغزی بر ایتدیکه ادمینك
اشتدوکی سویلدوکندن ضعفی اوله • و سلف دیرلر ایدیکه اذا اتم العقل
نقص الکلام • و بر کره سویلدوکی سوزی اعاده ایلمکدن احتراز ایده خصوصا
نادره و لطیفه لوده که اول لطیفه نك لذت و حلاوتنك تکرار اتمه سنك
ثقلت و کراهتی بالکلیه ازاله ایدوب ابرد من الاربعین ایلر شعر اذا جلست
الی قوم لتونسهم بما تحدث عن ماض و عن آت فلا تعید حدیثا ان طبعهم موکل

بمعادات المعادات مثنوی سخن گرچه دلبند و شیرین بود • سزاوار تصدیق
و تحسین بود • چو یکبار گفتی مگو باز پس • که حلوا چو یکبار خوردند بس •
و بر حکایت یا لطیفه و نکته بر جماعته بر دفعه سویلنمش اولسه بعد زمان
انی کالاول نقل ایلمیه • اگر اعاده لازم اولورسه دیدوکم فلان حکایت
دیوب اجمالا اشارت ایلیه • اگر اشتمامش بر یا ایکی کمسنه وار ایسه انلر ایچون
اعاده اتدوکنه اشارت ایلیه • باقیلرینه استماع تکلیف ایلمیه و حکایات
مشهوره که اکثر ناس انی بیلورلر بیلمامش حکایت گبی انی نقل ایلمیه • و جلسا
سندن بعضی بلدوکی حکایت و نکته نقل ایلسه کندو اول حکایتی بلدوکنی
اکا بلدرمیه • و اشتمامش کمسنه گبی استماع ایلیه که اکا خجالت گلمیه • امام
شعبی دن مرویدر که بعض کمسنه بر حدیث روایت ایدر بن اول حدیثی اول
کمسنه نک باباسی اناسیله جمع اولمادین حفظ و روایت ایلمشین دیر • اما
اکا بلدوکم بلدورمیوب حسن استماع ایله تلقی ایدردین غرضم اکا روایت حدیث
حلاوتین ذوق اتدوروب سماع و حفظ حدیثه اشتغالن ارتورق ایمکدور •
دیو بویورلر ایدی • و غیریدن بر نسنه صورسلر کندوسی بلورسه دخی
مبادره ایدوب جواب ویرمیه • مگر اول کمسنه عاجز اولوب سائل خایب

اولوغ

اولمق لازم اوله • اول زمان حسن ادب ایله ایراد جواب ایلیه که مسؤل عنه
مزبوره خجلت گلمیه • و سائلک دخی مرادی حاصل اوله • و جماعتدن سؤال
اولنسه که کندوسی انلرده داخل اولسه جوابه سبقت و تبادر ایلمیه • و بر کمسنه
جوابه مشغول اولسه که کندونک جوابی اندن احسن اولسه صبر ایلیه تا اول
جوابنی تمام تقریر ایتدکدنصکره حسن ادب ایله ایراد ایلیه که مجیب متقدمه طعن
وارد فهم اولنسه • و کندو جواب تقریر ایتدکدنصکره غیری بر جواب دخی تقریر ایلسه
انجنمک اظهار ایتمیه • بلکه کندو جوابندن احسن ایسه انصاف و اعتراف ایلیه •
و غیر کمسنه سوزه باشلسه تمام ایتمدین کندو سوزه باشلمیه • و بعض حکما دیمش که هیچ
کندونک جهلنه اعتراف ایتمش کمسنه بلمزین • مگر اول کمسنه که غیر کمسنه سوز سویلیو کن
سوزنه شروع ایده • بیت سخن راست ای خردمند بین • میاور سخن در میان سخن •
کندو محضرنده بر جماعت مباحثه و محاوره یه باشلسه لر کندونک مدخلی اولمیجه
داخل اولمیه • و مجالسده خصوصا کندودن بیوک کمسنه مجلسده فضلین اظهار
ایچون ابتداء سؤال ایلمیه • مگر که الکلام یجر الکلام مقتضاسنجه کندونک
سؤالی ولدوغی موضع نقل اولنوب تقریبله ایراد ایلیه • و چون جلسا بر سوزی
اندن اخفا ایلیه • اطلاع متهم ایدیسوب استراق سمع ایلیه • و مجالسده بعض جلسادن

اخفا ایچون آخرله نجوی ایلمیه • خصوصا که مزبورک وهمنه کندوینی سویلرلو
ظنی دوشمک احتمالی اوله • واولو لوله کنایتله سویلمیه • وآوازین اعتدال اوزره
ایلیوب نه زیاده اخفا ایده که مستمع تکرار صورمغه محتاج اوله • ونه غایت بلند
ایده که مخاطبه تخفیف وسوء ادب اوله • نته کم قرآن عزیزده بیورلدکه • واقصد
فی مشیك واغضض من صوتك • ورفع صوت خصوصا که اکابر واستادلر
حضورنده غایت مکروه ومنهی در • وحدیثده وارد اولمشدر که اعرابدن
برقبیله حضرت رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم کلدیلر • اما اعراب
اولوب طبیعتلری جفا وغلظت اوزره مجبوللر • آداب مجالس اکابردن غفلت
وذهول اوزرینه اولدقلری ایچون • جناب رسالت پناهی علیه الصلوة والسلام
کندوسی حجره شریفه سندن چقمغه صبر ایمیوب • رفع صوت ایدوب اخرج لنا یا محمد
دیدیلر • حضرت سید کاینات علیه افضل الصلوات • واکمل التحیات
کمال حلم ومروتلرندن طشره چقوب ملاقات بیوردیلر • پس انلر حقنده بو آیه
کریمه نازل اولدی • یا ایها الذین امنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی
ولا تجهروا له کجهر بعضکم لبعض ان تحبط اعمالکم وانتم لا تشعرون • ان الذین
ینادونک من وراء الحجرات اکثرهم لا یعقلون • کبار اصحاب بو آیت کریمه

نزولندن

نزولندن صکره حضرت رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم
مکالمه ایتدکلرنده اسرار ونجوی یه قریب ایدرلردی • اگر کلامنده ایضاح وبیانه
محتاج نسنه اولسه انی تمثیل ایله بیان ایلیه • اما اطنابه احتیاج تام اولمیجه
ایجازدن عدول ایلمیه • وکنایات بعیده والفاظ غریبه استعمال ایلمیه
وفحش وشتم ومزاح غلیظ ولطیفه بارده دن که موجب سقوط مروت
وجالب حقد وعداوتدر احتراز ایلیه • وهرحالده مقتضای حال ومناسب
مقام تکلم ایلیه • وتکلم زماننده الله باشلیه • وکوزله قاشله اشارت ایلمیه
مگر اشارت لطیفه که مقتضای مقام اوله • روایت اولنور که برامی کمسنه
بر مدرسك امانتنه بر نسنه قومشدی طلبنه کلدکده مدرس طلبه سنه درس
ایدردی • بر زمان منتظر اولدی درسی تمام ایده یین دیدی • مدت درس متمادی
اولدی • مدرس اثنای درسده الین یره اوروب وسایر اعضاسنی تحریك
ایدردی • امی بو انتظاردن ضجرت وملال وقضای حاجتنه استعجال کلیجک
مدرسه ایتدی خواجه گل سن بنم متاعجغمی کتوری ویرن سوك یره وکه اوتوره یین
الین یره اوره یین باشمی صلایین کوزم وقاشم اوینادایین • سنکده بنمده مصلحتم
فوت اولمیه سون • ولجاج ومراء وجدال ایلمیه • اگرچه حق کندوالنده دخی اولورسه

خصوصا کندودن اولولریله . ومباحثه ومناظره ایتدکده انصاف رعایت
ایلیه حتی کیمك جانبندن ظهور ایدرسه تصدیق ایلیوب کلامه رجعت ایلیه
وبر کیمسنه دن بر فایده استماع ایلسه عار ایتمیوب بو فایده فلاندن استفاده
ایتدم دیمکدن تجنب ایتمیه . وتمام ضرورت اولمدقجه مناظره ومباحثه ایتمیه .
خصوصا بو زمانده لجاج وعناد طبیعتلره مستولی واظهار صواب معدوم
ونایاب اولمشدر . ودقیق نکته ومشکل مسئله لری فهمندن عاجز اولنلر
قتنده سویلمیه . وکلموا الناس علی مقتضی عقولهم مقتضاسی اوزره عامل
اوله . وهیچ کیمسنه نك اوضاع وحرکات واقوال واصواتنه تقلید ومحاکات
ایلمیه . اکر تعظیما اکر استهزاء . واولولر وملوك وسلاطین ایله سوزه ابتدا
ایلسه الفاظ سعیده ومبارك کلمات ایله باشلیه . سعادت دایم وظفر باقی دیمك
کبی . واول الفاظدن که فال بد وتطیر ایهام ایدر احتراز ایده . ومشهور
درکه داعی علوی که طبرستان پادشاهی ایدی . نوروز ومهرجان کوننده
قصاید شعرا استماع ایدیب جایزه لر ویرر ایدی . بر شاعری وار ایدی ابو مقاتل
دیرلر . مهرجان کوننده تهنیت ایدیب مطلع قصیده سنده بیت لا تقل بشری
ولکن بشریان . غرة الداعی ویوم المهرجان دیدوکیچون اللی دکنك او ربادن

اصلاح

اصلاح ایتمك نسبتن اکمال ایتمك اولی در دیدی . ومعتصم خلیفه میدان سامرا
ده کی قصرین بنا ایدیجك شعرا قصاید سویلیوب اسحق موصلی نك مطلع
قصیده سی بو ایدی بیت یا دار غیرك البلی ومحاك . یا لیت شعری ما الذی
ابلاك . انشا ایدیجك تطیر ایدیب امر ایتدی که قصری هدم ایلدیلر . وبر نسنه دن
سؤال ایتسه لر اول نسنه موجود اولمسه یوق دیمیه بلکه خیر دیه . اما صفوت
خیر دیدکدن صکره یوقدر دیمیه که خیر یوق دیمك اولور مجرد یوق دیمکدن
دخی شنیع اوله . واکابر وفی الجمله تعظیمی مهم اولن کمسنه لره خطاب ایدیجك
سن دیمیه سیز دیه . واقران وامثالی ایله دخی تلطف ورفق ایله خطاب ایلیه .
اما فقی تملق وخضوع اوزرینه سویلمیه که مذلت ونفاق امیز اولمیه . و
غیبت ونمیمت وکذب وبهتان وازار مردم اولاجق کلماتی سویلمکدن ودکلمکدن
احتراز ایلیه . وبو مقوله کلمات اهلی ایله اختلاط وامتزاج ایتمیه . وکلماتی
ارا سنده زاید الفاظ دکلدکمی اکلدکمی بر وباقنی دکله معلوم اولدیمی
وبونلرك امثالی کتورمکدن اجتناب ایده . واکابر خطابنده سلطانم .
یا دیجك الله دولتلو سلطانم . وبونك کبی امثالی والفاظی چوق ایراد ایتمیه .
واکابره یوزینه قرشو دعا ایتمك دوشرسه اختصار ایده . دور ودراز دعیه

دنکه عادت شحادین خواهند کان و سائلان کاسه کرداندر احتراز ایده.
اداب حرکت و سکون یورمك زماننده قتی سرعت ایتمیه که علامت خفت و
طیش در. و قتی بطؤ و تانی دخی ایلمیه که دلیل کسل و کبردر بلکه میانه ایلیه
نتکم حضرت لقمان اوغلونه وصیتنده که قرآن عظیمده حکایت بیورلمشدر
واقصد فی مشیك قصد و اقتصاد اعتدال رعایت اتمکه دیرلر. و حرکاتده
تبختردن که صلیمقدر احتراز ایلیه. و عادت موءنثین و مخنثین کبی اکتافین
واردافین تحریك و اطرافه التفات تمایل ایلمیه. سیر نبی علیه الصلوة والسلام
وارد اولمشدر که اصحاب کرامدن ابو قتاده صف کارزارده بین العسکر
یورردی تمایل و تبختر ایدردی جناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه
وسلم نظر ایدرلر ایدی. بیوردیلر بو مشیه در یعنی یوریشدر که حق جل و
علانك مبغوضیدر. الا بو مقامده حرب کفارده زیرا جلادت و شجاعت و
بی باکلیغه دلالت اتمکله کفارك قلبنه ضعف و اهل اسلامه قوت ویرر.
ایچون اول مقامده مرخصدر. وکیدرکن اکینه بردو بنا ردینه بقمیه که
احمقلر علامتیدر. و متصل باشین اشغا ایدب یره بقمیه که حزن و فکر غالب
علامتیدر. و بوزمانده اتك کبی ادمه بر بقان و یره بقاندن خیر کلمز دیرلر

فقیر ایدیدین

فقیر ایدیدین بو عامه ناسه کوره در. اما بعض صلحا که نظره اولادین احتراز
ایچون یره بقمقدر. درویش سالکه امر ایدرلر اول نیتله خوبدر. نته نقش
بندیه عزیزلرینك کلامیدر که هوش دردم و نظر بر قدم بیوررلر. و رکوب
دواب ایدیجك دخی اعتدال رعایت ایده. نه ضعیف و جبان هیئتنده. و نه
کبر و غرور صورتنده اوله. پس بیلینی بکموب طوغریجه اوتوره. و لکن رکابلرین
کیرب و کوکسین قتی یوقارویه قالدرمیه. و اوتوررکن ایقلرین اوزنکیه
و بر برین اوزرینه قومیه. و ملوك و اکابر و استاد و پدرده و بالجمله احترامی
لازم اولن کمسنه لر مجلسندن غیریده دیز چوکوب اوتورمیه بو دخی عامه
ایچوندر. والا بعض اهل سلوك کندولره تادیب و ریاضت ایدوب خلا و
ملاده دیز اوزرندن غیریده اوتورمزلر. فقیر سلسله نقشبندیه دن
قدس الله ارواحهم بر عزیز کوردم سکسان یاشندن زیاده ایدی و حمامه
کیردکده طبیعی چوقا اوتورمق اوزره ایدی. و مع هذا مرور و سننده ایکی دیزین
چوکوب بر ایاغندن بر ایاغنه تحریك و نقل ایلمز ایدی. و مولانا روحی که
سلسله نقشبندیه نك عزیزلرندندر. و سعد الدین کاشغری درویشلرندن
حکایت ایلر که مبادی احوالده بر کیجه جامع هریده متوجه اوتورمشیدم

تا کاه مربع اوتورمشکن قلبومه بو الهام کلدیکه بنده لر سلاطین حضورنده
بویله می اوتورر لر • بو وارداتک تأثیرندن فی الحال قلقوب دیزم اوزرینه
بر وجهله اوتورمشیکن که مرمرلر ضربندن زانولرم درد اندی • و اول
وقتدن برو قرق ییل واردر که دیز اوزرینه اوتورمقدن غیری اوتورمق
واقع اولمدی • و باشین الینه ودزینه طایمیه که علامت حزن وکسلدر
وبوینن اکمیه • وعبث حرکاتکه صقالن یولمق کبی • واوینمق کبی وبورننه الدن
توقمق کبی وسایر اعضاسین اوینمق کبی جمله مکروه در اتمیه • و بورمقلرن
اغزنه وبورننه صوقمیه • وچتلتمیه • وکرنمک واسنمکدن مهما امکن اجتناب
ایده • اسنه مک فتی غلبه ایدرسه الن اغزنه طوته • واغزینک و بورنینک
صوین شویلکه اخراج ایلمیه که حاضرلر کوره یا اوازین اشیده بلکه دستمال
اله • الی ایله ویکی اوجی ایله المیه وسلمیه • والحاصل موجب تقذر و مورث
نفرت جلسا اولن اوضاعدن ملاحظه ایدب اجتناب ایده • ومجالسده حاضر
اولدقده مقام ومرتبه سین بلوب مرتبه سندن نه یوقرو ونه اشغه اوتوره
بو دخی عامه ایچوندر • والا درویشلر وارباب صلاح وسلوک اشغه
یوقرو کوزتموب قنده اولورسه اوتورر لر • وجناب رسالتپناهی

صلی الله تعالی علیه وسلم ایله ایدی • مجلسده قنده فرجه اولسه انده اوتو
رر ایدی • واشغه یوقرو کوزتمک اهل سلوکه حجاب عظیمدر • بیت صدر
وصف نعال نباشد ببزم عشق • از هرکه خواست ساقی نما کرد افتتاح • اما
کندوسی رئیس مجلس وصاحب منزل ایسه حفظ مرتبه اندن ساقط اولور •
قنده اوتورسه اوره صدر اولور • اکر بلموب یوقرو اوتورمش ایسه واقف
اولیجق مقامنه اینه • واکر کندو مقامنی خالی بولمزسه مراجعت ایده اما اضطراب
تثاقل اظهار اتمیه • وحرم خدمندن غیری کمسنه قتنده یوزندن والندن
غیری عضوین عریان اتمیه • واکابر مجلسنده پای وساعدین اچمقدن غایت
احتراز ایده • اما دیزندن کوبکنه وارنجه تنها دخی اولورسه اچمیه ضرورت
اولمینجه خلایه کیرمک وغسل اتمک کبی انلر دخی مهما امکن تستر ایده • و
علما حمام ایچنده خلوت صغیرده تنها نوره استعمالی ایچون تمام عریان اولمق
مکروهدر دیرلر • حضرت عثماندن رضی الله تعالی عنه که کان حیا ایدی
مرویدر که بن قرانکو کیجه ده غسل ایدرین ربمدن حیا ایدب بیلن بکلور کبی
بکلودرین • وکمسنه یاننده یاتوب اویومیه • خصوصا که اویقوده غطیط یعنی خور
لمق عادتی اوله • زیرا استلقا او زره اویومق غطیط سببیدر • ودخی مضرتکو

واردر حتی بعض حکما استلقی وضعی اوزره یتورکن کوردیلن دوش اضغاث
واحلامدر تعبیری یوقدر • زیرا بلاغم بطون دماغه منصب اولوب قوت
متصرفه وقوت خیاله خلل کلوب واقعهٔ صحیحه که انلروک فعلنه مبنی در
وقوعه کلمز • اکر مجلسده خواب زیاده غلبه ایدرسه که فکرله یا کلام ایله دفع
ایدهمیه چقوب کیدوب تنها برده خواب ایده • اکر مجلس جمله خوابه وارسلر
اولدخی خواب ایده • اکر خوابی کلمزسه چقه کیده بیدار اوتورمیه • ومجالسده
اغرلق وثقلت کوسترمیه • وبو طایفه کندونی ثقیل عد ایدرلرسه انلروک
صحبتندن کوبزان اوله • بنجه کندوسی ثقلادن قجرسه کندو دخی کمسنه یه ثقلت
اتمیه • وادبای عرب ثقلادن منه چوق لطایف نظم اتمشلردر • وحضرت
امام ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه دن صوردیلر که ثقیل کیمدر جواب بیوردیلر
هر کمسنه که کندو ثقلتنی فهم ایده ثقیل اولماز ثقیل اولدر که اصلا ثقلتنی
فهم اتمیه • وبو ذکر اتدوکمز اداب بر کمسنه یه دشوار کلوب بونلره رعایت
اولنوردیرسه علاجی اولدر که بو ادابک اضدادندن لازم ومترتب اولان
فضایح ومضراتی واستعمالندن عاید ومتوجه اولان فواید ومبراتی تفکر
وبی ادبلره اولان تشنیع وملامتلری ومؤدبلره اولان رعایت وکرامتلری

تذکر

تذکر ایده ومتصل نفسنه بو ریاضتی علی سبیل التدریج لازم ایلیه انشاء الله تعالی
فواید عدیده وعواید حمیده یه فایز وحایز اوله **بیان اداب اکل وشرب**
اولا اغزنی والنی ویوزینی پاک وطاهر ایدوب پس کنار سفره یه کلوب صاحب
طعام ایسه یا سید جماعت بلا کلام ایسه بسم الله الرحمن الرحیم دیوب صاغ
الیله صونب ابتدا ایده • اکر صاحب طعام دکلسه صاحب طعام اذن ویروب کندو
اولولو شروع اتدکدن صکره شروع ایده • وطعام یرکن الدوین وبیکلرین الوده
ایلمیه • وسفرهٔ ملوث ایلمیه • واکمک وطوزی یاش اتمیه • واوچ بر معندن زاید
نسنه بولشدرمیه • وطعامه حرص ونهمت کوسترمیه • وبعض علما غلبهٔ جوع
زماننده ضیافت اخوانه کتمکدن منع ایدردی افراط جوع حدادیدن خروج
ایتمکه مؤدی اولمق واردر دیر ایدی • وابن سیرین ضیافه دعوت اولنسه جاریه
سندن طعام استیوب تناول ایدوب کیدردی حدت اسنامی مؤمن قرنداشنک
طعامندن اجمغی روا کورمزین دیر ایدی همانا مرادی بو ایدی • ولقمه سن کوچک
ایده وتیز یوتمیه وچوق دخی یوتمیه اعتدال کوزه ده • واثنای اکلده بونلری
چوق یلامیه اما اخرنده جایزدر بلکه سنتدر • ولکن اغزنه صوقب چوقمیه
اعتدال لطفله اطراف اصابعین دهانی ایله پاک ایده هم سنت رعایت اولنوب

هم نفرت حاضرین حاصل اولمیه که جمیع سنن وآداب محمدیه لطافت ونظافت
اوزره در • وطعامك الوانینه نظر ورایحه سن استشمام ایتمیه وایوسین اورنده لمیه
واکر طعامك لطیفی سفرده ار ایسه حرص وولوع کوسترمیه • بلکه کندو چکلوب
جلاسنه ایثار ایده وهمکاسه سنك لقمه سنه بقمیه • بلکه کندو یه دخی خندان بقمیه
واوکندن یه • نته کم جناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم • دخی بویور
مشدر که کل مما یلیك الا مکر که میوه اوله که ای غیر موضعدن دخی الوق جایزدر
فاضل دوانی ایله دیمشدر • وبو کلام مشهوردر حتی بعض ناس وفاکهه مما یتخیرون
بوکه اشارتدر دیرلر • والحق رعایت ادب اولیدر • وسط طبقدن الوق جایز اوله اما
غیر کمسنه اوکنده کی میوه چکوب الموق ادبه منافی در • واغزندن چقردوغی نسنه
استخوان کبی • وچکردك کبی نان اوستنه قومیه بلکه سفره اوستنه قویه • وطعامدن
اونك کبی نسنه اولسه اغزندن بر وجهله چقره که موجب نفرت اولمیه • واغزندن کاسه
وسفره یه نسنه طملتمیه • والحاصل شویله ایده که یرندن قلقوب اخر کمسنه کلوب
تناول طعام ایتمك استسه نفرت کلمیه • وجلسادن غایت اول طعامدن ال چکمیه
واشتهاسی یوغیسه تعلل ایده تناول ایدر کبی اولوب لکن جلسا فراغت ایتدکلری
زمانده فراغت کوستره اکرچه هنوز قناعت تمام کلمدیسه • مکر کندو خانه سنده

یا غایت تکلفسز یاری اوله • اکر مهمان اولسه صاحب خانه دن اول فراغت ایلیه • اما
طعامدن غایت تیز فراغت ایتمك مهمان داره نوع تخفیف وازدرا اولور محتمل که
طعامنی بکنمامکه حمل ایدوب منکسر اوله • پس اعتدال رعایت اولنه • ومهمان دار
اوچ دفعه دك ضیفنه تکلیف ایلیه • اما ارتوق ابرام ایلمیه • وکندو مهماندن
صکره فارغ اوله • ومهمان طعام تطلب ایلمیه حاضره قانع اوله ونزله کوترمیه
صاحبی دخی اجازت ویررسه • زیرا ذل طمعدن منبی در • وطعامی تعییب ایلمیه
اشتهاسی اولمزسه تناول ایدر کبی اولوب تعیب فعلی دخی ایلمیه • واسنانی طعامده
صو استمیه ضرورت اولورسه بر وجهله ایچه که حلقندن ودهانندن آواز کلمیه
وخلوق قتنده دندانینه خلال ایتمیه • اکر دلی ایله اسنانی اراسندن چقررسه خفیفه
دهانندن بیرون ایلیه • کمسنیه کوسترب نفرت ویرمیه • وآخر طعامده الیو
دکده خلال اصابع وناخلرین تمام تنقیه ایده • واغزینه صو الوب لکن ایچنه
ایتمیه البلع الوب بر اغوز کبی اوله • ودهانینی پاك ایده • وال یومقده غیریلردن
سبقت ایتمیه • صاحب خانه اولسه تقدم ایتمك جایزدر • وکندویه طشت کتوردکلری
آخره تکلیف ایلمیه • وعلما دیرلر که قبل الطعام غسل یدانسه کر ضعف
نعالدن وتانه یکلردن ابتدا ایده لر • وبعد الطعام صدردن وپیرلودن ابتدا ایده لر

وطور ایله ابتدائی طعام وانکله اختتام دخی سنتدر • وبعض صوفیه اول سنتی اجرا
ایتمکه ملتزملردر • **باب در بیان اداب پدر و مادر** چون عقلا و فضلا
منعمک شکری منعم علیه اوزرینه واجبدر • افضل نعم نعم الهی واجل منن نامتناهی درکه
مبدء فیاض جل شانه وبهتر برهانه دن واصل در • اندن نعمت عظمی ومنحت کبری که
انسان حقنده متحققدر نعمت پدر و مادردر • زیرا افضل نعم عبد اوزرینه
وجوددر که سایر نعم اکا مترتبدر • وجودک سبب حقیقیسی حق جل وعلی وسبب ظاهریسی
پدر و مادردر • واندن غیری بشرک کمال عجزی زماننده تقویت واحتیاج تامی
حیننده تربیت ایدوب قوته قادر دکل ایکن اغذیه واشربه سین تحصیل • و قوتدن
قاصر ایکن جمیع لوازمنی تکمیل • وبالجمله سبب تعلق علت نشو ونماسی اولن ضروریاتی
تتمیم ایتدکدن صکره آداب نفس واخلاق وافعال حسنه تعلیم وتفهیم ایدرلر • و انواع
مشقت وتعب ایله اسباب دنیایی جمع ایدوب منت وطلب انلره ذخیره روزکار
وعدت نوایب لیل ونهار • بلکه کندو نفسلرندن ویب اکثر نعمتلری انلره
ایثار ایدرلر • ومادر سبب وجود اولمقده پدره مشارکدر اما حمل و وضع وارضاع
وسایر مشقتلرده مادرک حقی پدردن ارتوقدر • اول سببدندر که بعض
اصحاب جناب رسالت پناهیدن صلی الله تعالی علیه وسلم کیمه بر واحسان

ایدهیین دیو صوردیجک امک یعنی اناکه ایله دیو بیوردیلر • سائل ثم من دیدکده ثم امک
بیوردی تکرار ثم من دیجک کیرو ثم امک • سائل دردنجی کره ثم من دیجک ثم اباک
دیو بیوردیلر • وفرط شفقت ومهر مادری محبت پدری یه غالب اولدوغندندرکه
اطفالک مطلقا مادر جانبنه میلی غالب • واهوال مخاوفده انک طرفنه هارب اولورلر
پس بو نعمتلرک حق شکرین ادا ایتمکه استطاعت یوقدر • فرزند پدر و مادره نه دکلو
احسان ایلسه انلرک احسان و تربیتنه معادل ومقارب اولمز • روایت اولنورکه
برکمسنه جناب رسالت پناهی یه صلی الله تعالی علیه وسلم ایتدی بنم بو مادرم واردر
درکه ارقه می اکا مرکب ایلدم • ویوزمی اندن دوندرمزین وجمله کسبمی اکا بذل
ایدهیین جزاسین ایتمش اولدممی حضرت بیوردیلرکه بر مشقتنک جزاسین ایتمش دکلسن
زیرا اول سکا خدمت ایدردی وحیاتکه طالب ایدی شمدی سن اکا خدمت
ایدرسین ولی مماتنه طالبسین • پس شول کمسنه که پدر و مادرینه خدمت ایتمکه قادر
اوله زنهار ثقلت عد ایلمیه سن • اکرچه نفس اماره یه شیطان معین اولوب خدمتلرنی
ثقیل کوسترمکدن خالی اولمز • اما عاقل اولن کمسنه ذکر ایتدوکمز مقدماتی
فکر ایتسون • واول حدیث شریفی که جناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم
بیورمشدر • رغم انف • رغم انف • رغم انف من ادرک ابویه او احدهما ثم لم یدخل

الجنة ملاحظه ایلیه یعنی تراب خیبت وخسارت اول کمسیه که باباسنه یا اناسنه
یا برسینه حیاتده ایکن یتشه دخی خدمت وطاعتله رضالرین تحصیل ایدیب
جنت علیایه مستحق اولمیه وایات واحادیث بر والدین حقنده اول مرتبه دن
اکثردر که بو کتابده ایرادی ممکن اوله هرچند پدر ومادره دخی تربیت اولاد
فرض وواجبدر ولکن شفقت طبعی ومیل ومحبت جبلی کافی اولوب زیاده
وصیته محتاج اولمامغین السنۀ شرعیده بو توصیت حقنده اول قدر مبالغه
اولمدی بخلاف بر والدین که تمام مقتضای طبیعت ومستدعای جبلت دکلدر
لابد زیاده توصیه وسپارشه محتاج اولماغین انلر حقنده تهدید وتاکیدلر
وارد اولدی پس فرزند رشید وپسر سعید اولمق استیه لازمدر که امر والدینه
طابع وحقوقلرندن خایف وخاشع اولوب دایما رضالرینه رضاسنی تابع قله
وانلرك امرنی تالی امر حق بیله نته کم ایات معجز بیناتده ایله واقع اولمشدر که ان لا
تشرکوا به شیئا وبالوالدین احسانا بلکه چون استغنای الهی ظاهر واول مرتبه دن
متجاوزدر که کوی عدم مفلسلری اول نعم نامتناهینك عهدۀ شکر وسپاسندن کلمکه
قادر اولمزلر بخلاف پدر ومادر که انلرك احتیاجی مقرردر ومقابلۀ نعمتده جزا
متمتع اولمالری محققدر وعلمای شریعت دیرلر اذا اجتمع حق الله وحق العبد

فحق العبد

فحق العبد اولی لاحتیاجه وغناء الله تعالی ورعایت حقوق وتجنب عقوق
پدر ومادره وعم وبرادره علی قدر حقوقهم اوچ نوع اوزرهدر اول جان ودلدن
محبت وتعظیم وامرلرینه انقیاد وتسلیم مادام که امرلری خلاف شرع شریف اولمیه
والا مخالفت اتمك کرك نته کم وان جاهداك علی ان تشرك بی فلا تطعهما بیورلمشدر
اما مخالفت دخی مجامله ولینت اوزرینه اولوب خشونت وعنف اوزرینه اولمیه
وامام غزالی اکثر علمادن نقل ایلر که شبهاتده دخی موافقت والدین واجبدر
فکیف که مباحاتده وفقها دیرلر که مسلمانك اعمی نصرانی پدری اولسه انی پدر
کلیسایه التمیه اما پدر کلیسادن اوینه کتورمك کرك ایکنجی معاش ومصالح دنیویلرنده
معاونت ومواسات اتمکدر وپدر ومادری مال واسبابدن نه استرسه بی توقف
ومنت ایثار قلمقدر اوچنجی بعد الموت وصیتلرین یرینه کتوروب روحلرین صدقات
وادعیه وتلاوت قرآن وخیراتدن یاد اتمکدر حتی اصدقا احبای والدینه
صکرم بر والدیندن معدوددر وحق پدر ومادر بر برینه ضد اولسه حق مادر
مقدمدر چونکه جسمانیت جهتندن مادره اتصالی ارتقدر وروحانیت
جهتندن پدره اتصالی ارتقدر زیرا تعلیم ادب وعلم وارشاد وتکمیل نفس پدر
طرفندن ناشیدر پس مال وخدمت بدنیه جهتندن مادر طرفنه غالب وذکر خیر

واطاعت كلام وثنا خصوصنده پدر طرفنه راغبا اولمق كرك • و رذيلت عقوق
فضيلت رعايت حقوقك ضديدر • اول دخى اوچ قسم در اقسام سابقا كبى • وساير
اقارب اعمام واخوال كبى • هر برينك مهما امكن اقسام مذكوره ايله رعايتلرى لازم
وصلۀ رحم اندن عبارتدر • وخلافى قطع رحمدر • وجناب رسالت پناهى صلى الله
تعالى عليه وسلم خو جل وعلى سنى نيه كوندردى ديدكلرنده بيوردى بعثنى لكسر
الاصنام وصلة الارحام • وحق استاد ومعلم دخى حق پدر ومادر كبى واجب
الرعايه در • واسكندردن مرويدركه حق استادم حق والدمدن ارتوقدر •
زيرا والدم حيات صورى فانى يه سبب ا و استادم عالم اسفلدن عالم اعلايه
چقمغه سبب اولمشدر • سؤال اكر ديرسك چون پدر ومادر روح فرزندى عالم
اعلادن تنزلنه سبب وفسحت سراى عالم ملكوتدن تنكناى عرصۀ شهادتده
اسير محنت وتعب اتمكه علت اولدى • پس فرزند اوزرنده نيچه حقلرى اولور • ونه
جهتدن مستحق رعايت تكريم وتعظيم اولورلر • بلكه خلافنه مستحق اولورلر • نتكم
بعض شعرا ديمشدر قطعه دانى سبب زچيست كه فرزند با پدر • منت ننهد اگرچه
فراوان دهد عطا • يعنى درين جهانكه محل حوادثست • در محنت وجود تو
افكند مرا • وبعض شعراى عرب دخى دنيادن شكايت وعذر وبى وفالغندن

حكايت ايدب ديمشلركه نظم ما القينا من غدر دنيانا فلا • كانت ولاكان
اخذها والعطا • فتح الله لذة لشقانا • نالها الامهات والاباء • نحن لولا الوجود
لم نألف الفقد • فايجادنا علينا بلا • جواب اهل عرفان قتنده مخفى دكلدركه اكر
طاير روح انسانى بو قفس قالب ظلمانى يه اينمزدن اول قدس چمنلرنده چمان
وصفير زن كنكرۀ هفت آسمان ايدى نظم طاير كلشن قدسم چه دهم شرح فراق
كه درين دامكه حادثه چون افتادم • من ملك بودم وفردوس برين جايم بود
آدم آورد درين دير خراب آبادم • اما تقرب تام وخاص الخاص سراپرده سنده
صاحب مسند ومقام اولمق قنطرۀ تكليفدنكه ميان صحراى تعلق بدنده مبنى در
عبور ايتمينجه اولمز • وبار امانتى كه آسمان وزمين طاقت تحملدن عاجز اولديلر
آدمكه سالك راه فنا وعدمدر انى منزله ايلتمينجه منزلت بولمز بيت آسمان
بار امانت نتواند كشيد • قرعۀ كار بنام من ديوانه زدند • شاهين روح انسانى
دست سلطان حقيقتده معزز وصاحب كلاه اولمق آستانه خدمت ونشيمن
مسكنتده نيچه مدت ترك خواب وخور ايتمينجه اولمز • پس انسان احسن تقويمده
مخلوق اولدقلرندنصكره اسفل السافلينه كه عالم طبيعتدر مردود اولمق كرك
تا انده تكميل كوهر ايمان • وتحصيل عمل صالحه اجر غير ممنونه مستحق اولوب مقعد

صدقٍ عند مليكٍ مقتدرِ مسندِ عالی سیله مشرّف و مسعود اوله • شیخ نجم
الدّین رازی مرصاد العباد کتابنده حکایت ایدر که شیخ علی مؤذّن ایدردی
که بنم مرغ روحمی بوستانِ عالم ارواحدن قفسِ قالبه ایصال ایچون بعض ملایکه
الاوزره الوب • طبقاتِ سمواتدن ایندرورکن بنم یادمده درکه بعض ملایکه
اغردقده دیدیلرکه بنه بر مبتلای محن و اسیر غم زمن مسکینی کوردک که فسحتِ سرای
ریاض رضواندن دور • و تنکنای محنت آباد دنیای دوندن پای بندِ رشتهٔ
عزور • ایده یورلر • پس فی الحال درکاه ملکِ متعالدن ندا ایرشدیکه خاموش
اولک ای آشنای اسرار قضا و قدر مدن بیخبرلر • وای بیخبرلر آدم ایله اولن نوازش و معامله
مستور مدن غافللر • انّی اعلم ما لا تعلمون • اول روح بر فتوح بنم خطایر قدس
و ریاض رضوانمده بنجه بیک بیل طایر • و سایر اولمقدن اکا نشیمن دینی و عالم
تکلیفده بر بین زن ضعیفک سرچاهده برکن دستی سنه صوقتو و یوردوکی افضل
و اعلا و اکمل و اولی در • و چون بار امانت تکلیفی که آسمان و زمین انی چکمکدن
ضعیف اولوب انسانکه حامل لطیف و کثیف • و جامع روحانیت و جسمانیت اولمغله
مجمع البحرین غیب و عین اولمشدر • اول بار امانتی حامل و مقتضای فرمانی ایله عامل
اوله • فلکدن عبور و مرتبهٔ ملکدن کذر و مرور ایلر **نظم** جلوه کرد رخت دیده ملک

عشق ندا

عشق نداشت • عین آتش شد از این غیرت و بر آدم زد • مدّعی خواست کز آن شعله
چراغ افروزد • برق غیرت بدرخشید و جهان برهم زد • چون ظاهر اولدیکه
نشانهٔ عالم کون و فساده مرور • و طبقات عوالم سفلیدن عبور انسانه واجب
و درکات عوالم سفلییه نزولی مفضی صعود معارج مراتبدر • پس بیدرکه بو سعادته
داعی • و سایر تحصیل کمالاتنه مجدّ و ساعی در • پس ذمّتِ همّت پس حقوق
بیدردن • و عقوقی عین غبن و محض شین • و اداء شکری عین فرض و فرض عین در
والله تعالی الموفّق **باب در بیانِ آدابِ تربیت خدم و حشم** اوّلا معلوم اولسونکه
حکما عبید و اماء و خدم و حشم انسانه ال و ایق و کوز و قولق متابه سنده دردیمشلر
زیرا انسان کندو الیله طوتجغی نسنهٔ انلرک الیله طوتر • و ایاغی ایله وارجق یره
انلرک ایاغی ایله وارر • و ترقّب ایده جک نسنیه انلرک کوزیله نظر و نکاه ایلر و علی
هذا القیاس • پس انلرک اعضا و آلاتی بونک اعضا و آلاتنه نایب مناب اولیجق کویا
انلرک اعضا و آلاتی بونک اعضا و آلاتی اولدی • مقصود بو سوزدن انلرک مهم
اولوب ابواب راحت انلرسوز مسدود اولدوغنی بیان اتمکدر • و بونلر اولمسه
انسان حرکات مختلفه و تردّدات متباینه • و قیام و قعود و مجیٔ و ذهاب
که تحصیل حاجات خسیسهٔ ضروریه ایچون صرف اولنور • بنفسه ایلسه کرک

وتعب وکلال و فتور و ملال عارض اولوب کسب فضایل کمالات و تحصیل
درجات و سعادات اتمکه زمان قلیلوب اکثر بنی آدمده گوهر فضل نایاب و مایه
کمالات مفقود اولمق لازم اولور. ومع هذا انسان اول اعمال خسیسه بنفسه
مباشرت اتمکله حرمت و وقاری قلیلوب خادم و مخدوم و رئیس و مرؤس یکسان
اولوردی. پس حق جل و علانک عظیم نعمتی و اولو انعامی در که ابنای جنسدن
بعض افرادی سکا چاکر و غلام. و حضورکده خادم و غیبتکده قایم مقام در. پس بو
نعمتی بلمک کرک. و انک شکرین قلمق کرک. و انلری حق جل و علانک ودایعی ایدوکن
ملاحظه ایدوب رفق و مجامله ایله عامل اولوب انلره قدرتلری یتدوکی قدر
اعمال حامل اولمق کرک. و انلره داخی اوقات استراحت تعیین ایدوب اول زمانده
خدمت و محنتدن عفو ایدوب راحتلرین تکدیر و عیشلرین بالکلیه منغص اتمامک
کرک. و ملاحظه اتمک کرک که طبیعت انسانی خادم و مخدوم و رئیس و مرؤس
اراسنده مشترکدر. اکا دخی کلال و تعب عارض اولور. اول داخی استراحت
و ترفیهٔ بدنه محتاجدر. پس انصاف و عدالتی الدن قومق کرک. حکایت اولنور که
عبدالله بن طاهر که امنای مأمون خلیفه دن ایدی ایدر که بر کون مأمون
ایله خلوتنده اوتورمشدق. غلامنی چغردی اجابت اتمدی. نچه دفعه ندا

ایلدی

ایلدی آخر بر غلام کلوب خشمله ایتدیکه نیچه بر یا غلام یا غلام غلامک زمان
استراحتی یوقمی. غلامه حوایج ضروریه اولمزمی. مزبور عبدالله ایدر بن جزم
ایتدمکه طور سؤل غلامک بوینن اوردیه. بر مقدار زمان سر فرو ایدوب
بعده باشین قلدروب ایتدی یا عبدالله. بزوم خدمتکارمز ار واحرارک اسلردر
اکر بز امینلری یوزی تخویف و ارهاب ایدوزار و احرمز امین اوله مازز. فقیر
ایدر بن اکرچه مأمون خلیفه عفو و ترک انتقام خصلتنده معروف و مشهوردر
و جرایم عظامدن بعد القدرة تجاوز اتمسی کتب تواریخده مذکوردردن. جمله
عمی ابن المهدی مأمون خراسانده ایکن بغداده خلافت دعواسین ایدوب مأمون
بغداده کلنجک طاقت مقاومتی اولمامغین استتار ایدوب. بالآخره مأمون اکا
ظفر بولدقده نصکره عفو سیاست سلاطینده نا مرخص. و قتلی لازم ایکن عفوی
با انکه جمله ارباب مشاوره و اصحاب دولت قتلنه اجماع اتمشلر ایدی. و عفودن
صکره ندماسندن ایدینوب دیرایدیکه یا عم سکا عفومدن دخی اعظم احسانم
بودرکه. شفاعتچیلرمنتن سکا تجرع اتدرمدم. و فضل بن ربیع که قرداشی محمد
امینک وزیری ایدی مأمونله آرالرنده شقاق و خلاف براغب مأمونی ولایت
عهددن اخراج اتدردی. با انکه بابالری هارون رشید خلافتی محمد امینه.

بعده عبد الله مأمونه وصیت ایدوب عهدنامه کعبهٔ معظمه ده اصاقومشدی
مأمون امینه ظفر بولوب قتل اتدکدنصکره فضل متستر اولدی بعده بولنوب
مأمونه کتوردیلر مأمون انی دخی عفو ایدوب قتل ایلمدی ومع هذا غلام مزبوره
تا بو حدده صبر وتحمل مقبول اصحاب فکر وتأمل دکلدر زیرا حرمت سلطنت
وادب عبودیت مرفوع واداب حشمت ملوك وخوف خدام موضوع اولور پس
تأدیب خدام واقامت حرمت احتشام لازمدر ولکن از جریمه چوق عقوبت
ایلمیه نتکم ظلمهٔ امرانك عادت خبیثه سیدر وانی سیاست وضبط وریاست
صنورلر بعض علمادن نقل ایلدیلر که امرای اکراددن برینك ضیافتنه
حاضر اولدم چاشنکیری ترتیب الوان اطعمه ایدرکن بر صحنی اکری قویوب اچندکی
طعام بر مقدار دوکلدی فی الحال کندوبی کورمش کبی ایلیوب اول جانبه نظر
اتمیوب بکا دیدیکه افندی بو خدمتکارك نظری یوقدر انکیچون کندومی کورممش
کبی اندم که انوك بو فعلنی کورمش اولیم قتل اتمك لازم ایدی وذو القادر
اوغوللرندن برسنی اشتدم که بر سفرده قونمش ایکن بر خدمتکارین کورمش که دمینك
برسنی بلینه صوقمش بره کافرادم سفره اوزرنده بو یلمی جست وچابك اولوردیو
فی الحال قتل ایلمش بونلك امثالی ناموجه سیاستلردر ونی موقع عقوبتلر ظالم بکلرو

جبار امیرلردن لعنهم الله چوق صادر اولور نعوذ بالله من ذلك وعلی الدوام
خدمتکاره درشت کوی وبدزبان وترش رو اولمیه کاهی جریمه سی واقع اولدقده
عقوبت جایز ونافعدر اما علی الدوام عتاب ودرشت کویلك نافع دکلدر
وخدمتکارلرنی موجب مکالمه ومحادثه اتمیه که مرتبهٔ ادبدن وحیادن چقوب
کستاخ اولمیه وجزئی کناهه عقوبت ایلمیه بلکه یا تغافل ایدوب کندوبی نادانسته
ایلیه یا خود صریح بو جریمه کی عفو ایلدم بر دخی ایلمه دیه بر کمسنه که کندوسنی
خدمت مولاسنده مقصر وکنهکار ومحتاج عفو وامرزش بروردکار ایدوکنه
معترف اوله لابد کندو زیر دستی اولن کمسنه لرك جرایمندن عفو وزلاتنی ستر
اتمك لازمدر نظم من کان یرجو عفو من هو فوقه فلیعف عن ذنب الذی هو
دونه هر کون مخالفت خالق رب العالمینه مبتلا واصناف عظایم ذنوب وکبایر
جرایمه مرتکب اولن بندهٔ ضعیفه روا میدرکه بر ایکی درملك صاونته الدوغی
ادمی قلیجه طرفن راست قومدك وشمعی مقراضله کسر کبی سویندردك دیو لتلر اوره
دایره دن بیرون وحددن متجاوز اوزون اوله قطعه ای خواجه ارسلان واغوش
فرمان ده خود مکن فراموش اورا تو بده درم خریدی اخر نه بقدرت افریدی
بعض اصحاب روایت ایدرکه حضرت سرور سید الاحرار محمد مصطفی صلی الله

عليه وسلم. والدم خانه سنه دعوت ایتمشدی. بر جاریه خدمتده قصور ایدب
بن یوزینه بر طپنجه اوردم حضرت بر پشیمان خاطر اولوب. انك امرؤ فيك جاهلية.
یعنی سن بر آدمسن که سنده نادانلق واردر دیدی. پس بن نادم اولوب یا رسول
الله لوجه الله آزاد اولسون. بیوردیکه لو لم تفعل للفحتك النار. یعنی آزاد ایتمیه‌یدك
سنی آتش دوزخ یاقدی قاوردی ایدی. و نکاح شتم و قذف مملوك ایتمکدن
احتراز ایده. و حدیثده وارد اولمشدر که بر کمسنه مملوکنه قذف ایلسه حال آنکه اول
قذف ایتدوکی نسنه اندن اولمسه فردای قیامتده آکا حد قذف اورلر. و مأکل
و ملابسده تقصیر ایتمیوب مزاح العله یعنی بهانه ایده. و حدیث شریفده وارد اولمشدر
مملوکلریکزه احسان ایلك. سز نه یرسکز اندن یدیروك و نه کیرسکز اندن کیدروك
و بعض اصحاب ظاهر بو حدیثك ظاهری ایله عمل ایدوب. سید نه کیرسه اول نوعدن
لباس و نه طعام یرسه اول قسمدن طعام لازمدر دیدیلر. اما جمهور علماء شریعت
ذاهب اولدیلر که بو حدیث شریف اول زمانه گوره وارد اولمشدر که جمله خلقك
لباسی نوع واحد ایدی. اما شمدیکی اعصارده متقوم لباسلر و فاخر قماشلر و مختلف
و متفاوت اجناس واردر کندو کیدوکی لباسدن مملوکه کیدرمك واجب دکلدر
ولکن کندو اقرانینك مملوکلری نه کیرسه بو دخی مملوکنه ایله کیدرمك کرك که اول

دخی اقرانی امثالی ایچنده منکسر و شکسته اولمیه. باب در بیان وصیت اشترا
غلام و جاریه. اهل خبرت اشیا و تجربه امور دیمشلر که عبد یا جاریه اشترا ایتمك
استین لابددر که بر دفعه نظر ایله اکتفا ایلمیه و نظره اولی یه تهمت ایلیه. و
عرب نظره اولی یه نظره حمقی دیو تسمیه ایدرلر. خصوصا که جاریه سریه الق
استین شدت شهوت و شبقه مبتلا ایسه اصلا استحسانینه اعتماد ایلمیه. نتکم
اچ کمسنیه هر طعام لذیذ کلور. کذلك مبتلای عزوبت اولن کمسنیه هر ماده پری
کورینور. بلکه خالی النفس و معتدل الاحوال ایکن بر ایکی دفعه زیر و بالا محکم
نظر ایدوب عیوب خفیه‌سنه اطلاع قصد ایده. و نخاسلر اتدوکی تزیین و رنك و بویه
فریفته اولمیه. بلکه محکم چهرسنی یودوروب نظر ایده. و سوق نخاسین و مواضع کثرت
و زحام ناسده کوردوکنه قناعت ایتمیه. که بایع طایفه‌سنك سوقلرنده نطشلری حیله
چندان عمل ایلمز. و هر متاع که شرا اولنور خارج سوقده نظر اولنسه البتده اولکیدن
ادنی و عیوبی اجلا کورینور. و کثرت عرض و تقلیبدن فارغ اولمیه. اما حین تقلیبده
احتراز ایده که غلام بلکه جاریه‌ده بچاق و خنجر مخفی اولوب ضرر ارشدرمیه که
بیعه عرض اولنان غلام بلکه جاریه‌ده غضب اولموق شایعدر. بیع اولندوغنه راضی
اولمیوب فساده اقدام ایتمك محتملدر. خصوصا که بیع اولندوغی کمسنه صاحب جاه و دینی

اولیا لکن کمسنه اندن دون اوله • بلکه کندودن جاه و منصبده بلند اولن کمسنه نك
خانه و سراینده نچقان غلام و جاریه یه راغب اولمیه • و شول غلام و جاریه که اهل و اشتم
اوله و صاحبنده چوق دوکلمش اوله • المیه • و عرب دیرکه خیر مملوك اولدر که الندن
عصا کسر اوله • و شر مملوك اولدر که الندن قدم اکلیمیوب عصا اوله • اکر دیرسك
عصا اولمق بر هر حال لازمدر • زیرا متنبی که شاعر جهاندر بیت لا تشتری العبد الا
والعصا معه • ان العبید لانجاس مناکید • دیدی جواب ویرورز که بو زنکی قوللرده در
زیرا متنبی بو بیتی کافور اخشیدی • صاحب مصر حقنده هجو ایدمشدر کافور زنکی خادم ایدی
پس غرضی حقیقت دکلدر • بعضلر بو بیتی خدمت مهنت ایچون النان قوللرده در دیرکه
انلره بو دیارده قازق دیرلر • انلر بر هر حال عصایه محتاجلردر • بعضلر ایدر لا
بلکه مراد متنبی نصیحت عامدر • وهر قولك فی الجمله عصایه احتیاجی تمامدر • نتکم
شاعر اخر دیمشدر که بیت اللوم للحر مقیم رادع • والعبد لا یردعه الا العصا • پس تقلیب
و مشاوره اهل تجربه ایتدکدن صکره استخاره ایدوب اشترا ایده • وجری و مقدم غلام
المیه • زیرا اهل جرأت هیجان غضبی زمانند حرمت و روقندر فراموش ایلر • و احمق غلام
دخی اشترا اتمیه • زیرا احمق نفع ایدرین صنوب ضرر ایدر • و سابقا افندیسنك معایبن ذکر ایدن
قول و جاریه اشترا اتمیه • و معلول خدمتکاردن اعور و اعرج و ابرص کبی احتراز ایلیه •

و بر خدمتکار که ذکاوتی اسبی غالب اوله انکله احتیاط او زرینه عامل اوله که ذکا
غالب حیله و مکر ایله بیله اولور • و عقلی یسیر حیاسی کثیر ایله اوله عقلی کثیر و حیاسی
قلیلدن اولیدر بیت ابله ساده دل از غدار دانا به بود • یار بر خر بنده اکر استر دوانند
از حرست • و خدمتکارك قابلیتن تحدس و تفرس ایدوب اکا مناسب خدمته تعیین اولنه
عقل و لطفی اکثر • و حیا و انکی او فزاو لانی کندو خدمتنه قوبه • کار و کسبده کامل
و کافی • و عفت و امانتده حظی وافر و وافی اولنی تجارت و کالته • واموال الحفظ و لما نتنه
نصب ایلیه • و اعمال شاقه قادر • و کدو سعیله اعمال جسمانیه صابر اولنی عمارات و ابنیه
مشید و معتمد ایلیه • و هیکلی قوی و جسیم • و صنایع دقیقه ایله مناسبتی عدیم اولنلری
جفت و زراعت و حفر اراضی و حراست • و انوك امثالی اعماله قوللنه • و علی هذا القیاس نظم
بوریا باف اکرچه بافنده است • نبرندش بکارکاه حریر • و خدمتکاری بر عمله نصب
ایتدکدن صکره فی الحال عزل ایدوب اخر خدمته تعیین ایلمیه که علامت خفت و تنکددر •
و خدمتکارلر تعیین اولنان خدمتلکن دروندن دلدن قصد اتمز اولورلر • و مخدوم سعی
ایلسونکه خدمتکارینك خدمتی محبت و صفای ارادتندن اوله • و بو حال اول وقت اولورکه
خدمتکار مخدومك نعمتنده شریك • و دولتندن حصه دار اولوب مخدومك ارتفاعی
اکا دخی سبب رفعت و جاه و دولتی اکا دخی حالنه کوره جاه و دولت اوله • بو احتمالی

ویرمیه که مخدومك دولتی جدید و رفعتی مزید اولدقدن غیر خدمتکاری ایدنوب بو مطروح
ومتروك قلورلر اوله **حکایت** هشام بن عبد الملکه مژدهٔ خلافت کلدکده جمله اصحاب
وندماسی سجدهٔ شکر ایلدی الا ابرش کلبی هشام سن نیچون اصحابك کبی سجدهٔ شکر ایچون
سر فرو ایلدك دیجك دیدیکه سن یارین مسند خلافته اوتوررسین ارکان دولت اطرافدن
احاطه ایلرلر بن سنی هر کون کوررکن هفته ده بر کره دخی کورمز اولورز هشام ایتدی فلان
منصب سنوك اولسون ابرش در حال سجدهٔ شکر ایلدی جمله خدمتکارلرك حالی بودر
کندویه دولت مخدومدن نصیب اولمجق مخدومك زوال دولتن استرلر **نظم**
اذا لم یکن للمرء فی دولة امرئ ٭ نصیب ولا حظ تمنی زوالها ابرش ریا ونفاقی قویب
ما فی الضمیرین ادا اتدوکیچون هشام انی منصب جدید ایله رعایت ایلمشدر پس خدمتکارلرك
اعتقادی ایله کرکدر که روز دولتده متمتع اوله جقلر روز محنتده مقیم خدمت اولالر
بیت ان الکرام اذا ما اسهلوا ذکروا ٭ من کان یألفهم فی المنزل الخشن خدمتکارده
بو اعتقاد اولمجق خدمتده عقد قلب اتمیوب روز مفارقتیچون کسب ذخیره و جمع عدت
اتمکه مشغول اولورلر و حکما ایدرلر که اصل خدمت اولدر که محبانه اوله مزدورانه اولمیه
محبانه اولمزسه باری صحیحجه مزدورانه اوله مظلومانه اولمیه و خدمتکارك مصالح و مهماتی
نشاط و رغبتله ایلیه اضطرار و کراهتله ایلمیه که بو حالده انلر دخی منعکس اولمیه و خدمتکارلر

دایما سیاستدن خایف و راهب و انعام و احسانه طالب و راغب اولالر و توبه ایدنك
توبه سین قبول ایدهلر توبه دن صکره ینه کناهه رجوع ایدهنه موافق و مطابق کناه عقوبت
ایلیه و بر ایکی کناه ایله صلاحندن مأیوس و خیرندن ناامید اولمیه و اکر تکرار تجارب
و کثرت امتحان ایله فسادندن امتناعی ناممکن و جرایم و قبایحدن انقطاعی ناممیسر اولدوکی
معلوم اولسه همان بیع و نفی و طرد و ابعاد اولنه که سایر خدمتکارلرك دخی فسادنه سبب
اولور **بیت** کم صالح بفساد آخر یفسد ٭ کالنار یوضع فی الجماد فیخمد و خدمتکار بد خلط
ردی و مادهٔ فساد کبیدر که غذای صالح دخی وارد اولسه انی دخی کندویه دوندرب
افساد ایدر و مهما امکن بندهٔ مشتری استخدام ایده که حب قلبی و عقد موالاتی خدام
احراردن اکثر یا اغلب و اوفر اولور و اخلاق سیدی ایله تخلق اتمسی یسیر اولور و
حکما دیمشلردر که خدمتکار اوچ صنفدر اولکسی حر بالطبع ایکنجیسی بنده بالطبع
اوچنجیسی بنده بالشهوه صنف اولی اولاد و انساب کبی تربیت و رعایت اتمك کرك
ایکنجیسی مواشی و دواب کبی استعمال ایدب انلر کبی ریاضت و تقویم اتمك کرك و اوچنجیسی
حاجت اولدقجه استعمال و اهانت تحقیر ایله قوللنه لر **باب در بیان اخلاق اجناس**
و امزجهٔ طوایف ناس بو مقامده خواجه نصیر طوایف امم اخلاق غالبه و طبایعلرینه
اشارت ایلدیکه استخدامده معلوم اولوب اکا کوره عامل اولنه و بر اکا بو فنده موضع

اولن کتابلردن وتجارب حوادث واستماع احوال اخبار اجناس ناس ایله معلوم اولن
فوایدی ضم ایلدک مقدمه اولا معلوم مکز اولسونکه طوایف ناس نیجه انواع واجناسدر
وهر جنسده بعض اخلاق اکرم ممدوح واکرم مذموم غالبدر ومتعدد خذمتکارلر اتخاذ
ایدن کمسه‌لر اجناسک خواصنی بلمک لازم وواجبدر واختلاف انواع واجناس حدیث
افضل خیر الناس موجبی اوزره ثابتدر که الناس معادن کمعادن الذهب والفضة شعر
بنو آدم کالنبت ونبت الارض الوان فمنهم شجر الحلب والکافور والبان ومنهم شجر یرشح
طول الدهر قطران نظم نظر قل نوع انسانه کمی زهر وکمی شکر عجب حکمت بر اغجدن
اولور درلو ثمر پیدا بو باغک کر حقیقتده صوبی بر باغبانی بر ولی اولمش حقیقتده نیجه نو
بینک شجر پیدا واختلاف خصایص اجناسک سببی چوقدر بر سببی اولدر که جد عالیلری
بو خلقله اولوب انسالی واعقابنه ساری وموروث اوله ایکنجی سبب اولدر که وطنلری
اولان بلادک ارض وهوا وماسی وسایر عوارضی اقتضا ایده اوچنجی سبب اولدر که
بعضنده اول خلق اولمغله بوندن تعلم وسرقهٔ طبیعت طریقیله تخلق اتمش اوله طایفهٔ
عرب اکثر عقلا قتنده افضل اجناس بنی آدمدر اکثر عقلا دیدک زیرا بر طایفه عجمی
عربه تفضیل ایدرلر انلره شعوبیه دیرلر عرب نطق وفصاحت وشعر بلاغتله فایقلر
وبوکا دلیل بودر که بریه‌ده کزوب عمرنده بلاد کورمین اجلاف اعراب بلکه عورتلری

اشعار

اشعار وقصاید سویلمشلردر که فضلاء علما نیجه شرحلر یزمشلردر که هرکز وزن وتحرینده
وقافیه واعرابنده بر غلط اتمامشلر وکرم واحسان وضیافت مهمان ورعایت عهد وامان
اتمکده وشجاعت وفروسیتده بی نظیرلردر اما جفای طبع وقوت شهوتله موسوملردر
تحقیق شراء الرقیق کتابنده ایدر عرب جنسینک قیمتلری افضل واقوم ونفسلری احسن
واخلاقی اکرم وطبعلری ارق ووفالری اکثر وخلقلری اطهر ولسانلری افصح وچهره‌لری
اصبحدر بعض علما دیمشلردر که کرم وجودی عربدن حکمت ورایی رومدن وفارسدن
شجاعت وصبری ترک وفرنکدن شقاوی کرج وارمندن طلب ایدک وعربک بو خلقی دخی
ظلم وضیمه تحمل اتمزلر بریه‌لرنده جوع وعطش ایله کچنورلر بلاد شام وعراقه کلوب
سلطان رعایاسی اولوب حضور اتمکی اختیار اتمزلر وعربک خواصی چوقدر ولکن
ای جایز
استرقاقلری صحیح دکلدر انلردن قول وجاریه اولمز قصیدهٔ فراسیده عرب طایفه‌سنی
بو وجهله وصف ایلمشلردر که نظم خیر البرایا والانام العرب کذالک قال العالم المجرب
طابوا فروعا وازکوا اصولا لانهم لم یلدوا ولم یجهولا وفیهم الغیرة والحمیة والشیمة الطاهرة
الزکیة کرامة القدر وبذل الجود والطعن بالمثقف الاملود وفیهم الخداع والعداوة
والشدة والارهاب والقساوة رعایة الجار وحق الضیف موجودة فیهم وضرب السیف
ابینهم لیس له مماثل کما الحوذون ماله معادل طایفه عجم اکرچه عجم لغتده ما عدای عربه

اطلاق اولنور ولكن عرف عامده فارس اهليدركه انلره ايران و ولايتلرينه ايران
زمين ديرلر وايران زمين فرات ارماغيله جيحون ارماغنك كه آب امو دخى ديرلر آراسنده
ولايتلردر ومشهور ولايتلرى ادربايجان وعراق عجم وپارس وكرمان وخراساندر
وعجم خلقى الوانى بياض حمرت آميزدر وبدنلرى فربه لكه مايل وصوتلرى صافى
وعقللرى لطيف وهمتلرى شريف وعلوم معارف وصنايع ولطايفده سرآمد نوع
بشردرلر وبو حديث شريف انلرك شرفنه دليل تمامدر كه حضرت بيوردى لو كان
الايمان معلقا بالثريا لناله رجال من ابناء فارس خصوصا اهل خراسان كه انلره
آسمان هنر وكمالده تابان اولمق مثل خراسان اولمشدر وجميع علوم ومعارفده
جمله عالمه تفوق ايتمشلر امام شمس الدين حرزى بعض رسايلنده ذكر ايدركه علم حديث
مكان وزمانى جهتندن كمال علو ارتفاسى واردر مكان جهتندن خراسانده زمان
جهتندن هجرتك ايكى يوزى حدودنده نهايت بولمشدر تحقيق شراء الرقيق كتابنده
ايدركه فارس اهلنك صورتلرى جميل مرضلرى قليل خلقلرى كريم وغضبلرى عديم
زيرا كيفيتلرى معتدلدر لكن اهل سكون وراحتدرلر و رياست وعقل وعلم وفضل
اهللريدر لكن حيله وخدعه وبخل وامساكدن خالى دكللردر خصوصا اهل مرو
قصيده فراست صاحبى اهل فارس حقنده بو يله ديمشدركه نظم والفارسون لهم مكارم

يعرفهم

يعرفهم من لهم يلايم لهم خلال ولهم رياسة وفيهم السدا و الكياسة وعندهم
بخل وفيهم كبر وعزة ومنعة وفخر وعندهم رأى وفيهم علم وصنعة وحكمت وفيهم
طايفه روم وفا وامانت وسعى وكفايت ايله مرسوم اما بخل وخست ولوم ودنائتله
ملوملردر اهل رومك اشكالى بياض وشقره طاعته وموافقتلرى ممدوح
وعقل وكياستلرى مقبول وجاريه لرى خزينه دارلغه مناسب وامساك و
بخللرى ضبطه موافق وملايمدر وعلماء متغزل ديمشلركه شعر لى من بنى الاصفر
ريم رمى قلبى بسهم الجوار الصايب سهم من اللحظ رمتنى بها عن كثب قوس من الحاجب
كانما مقلته فى الحشا سيف على بن ابى طالب وقصيده فراست صاحبى اهل روم
حقنده بو يله ديمش كه نظم والروم فيهم ادب وطرف وعلمه ونعمة ولطف
وفيهم العقول والالباب وفيهم الآراء والصواب وفيهم فوارس الشجاعة
والعلم والحكمة والصناعة وفيهم البخل وذل النفس وفيهم الفهم وصدق
الحدس لكل شئ يصلح الغلام منهم رشد الشرف والتمام طايفه اتراك شجاعت
وجودت وجرأت وحسن شكلله مشهوردر اما غدر وقساوت قلب وناحق شناسلغله
مذكورلردر تحقيق شراء الرقيق كتابنده ايدر ترك اهل فارسه استقامت
امزجه ده مساوى قوت اجسام وصبر شدتده ايتمكده غالبلردر بدنلرى حسن وبياض

ونرملکی جامع • وجهره لری یومرولغه مایل • وچشملری تنك وملیح وقامتلری میانه‌در
خوبلری خوبلقده ایت زشتلری زشتلکده غایتده‌در • خلقلرنده غدر وبی وفالق
وقساوت وقلت رحمت ظاهردر • ذاتی یمکدن جکرلری غلیظ اولمشدر • حکمت
ریاضتدن عاجزلر ولطایف وصنایعده قاصرلردر • اما جنك وحربده صابرلردر
خاتونلرنده ظرافت ولطافت اخلاق اولمز • اما هر بری کنز اولاد ومعدن نسلدر
وترك طایفه سنك قدری یعنی طنجره سی همان معده سیدر • نه طعاملری اولسه
انده طبخ ایلرلر • فقیر ایدرین اتراك خصوصا مغل چهره لری مدوّر وبورونلری یصی
وکوزلری تنك اولور • نته کم جناب رسالت پناه صلی الله علیه وسلم وصفلرنده
واخر زمانده خروج ایدوب اهل اسلامه غلبه وقتل ایدن جکلرنی بیان معجز نظاملرنده
بیورمشلردر • اذا كان اخر الزمان جاء بنو قنطوراء عراض الوجوه صغار الاعين
فطس الانوف كان وجوههم المجان المطرقة • بنو قنطورا ترك در قنطورا بر خاتوندر
ایدی بعضلر ایدر قنطورا حضرت ابراهیمك علیه السلام جاریه سی ایدی • ترك انك
نسلیدر • یعنی اخر زمان اولیجق قنطورا اوغوللری کله لر یوزلری دکرمی • وکوزلری
کوجك وبورونلری یصی یوزلری کویا کون چکلمش قلقانه بکزر • اهل ملاحم ایدر
بونلر مغول طایفه سی ایدی • او لا طاغیه عظمی لری جنکیزخانله سبع وعشر وستمائه‌ده

محمد

محمد خوارزمشاه اوزرینه خروج ایدوب • ماوراء النهر وخراسان ولایتلرین قتل
عام وتخریب تام ایله اول کونه ایلدیلر که اول ایکی ولایت بهشت اندامدن نام و
نشان قلمدی • اهل وقوف دیرلر که بیك ییل مجرای عادت اوزره توالد وتناسل واقع
اولوب هیچ ضرر وآفت یتیشمیه سه خراسان وماوراء النهر اول عمارت ولطافته که
جنکیز خروجندن اوّل ایدی انوك اوزرنه کلمك ممکن دکلدر • ابن الاثیر ایدر طوفان
نوحدن صکره روی زمینده اولان وقایعه واقعه جنکیز واقعه سنه مانند قتل
وتخریب اصلا واقع اولمش دکلدر • بعده اوغلی اوغلی هولاکو • ست وخمسین وستمائه‌ده
بغداد شهرین الوب مستعصم خلیفه عباسی واولاد وارکان دولتین قتل • وبغدادی
بر قولده یدی کون وبر قولده قرق کون قتل عام وتخریب مساجد • واحراق کتب ومصاحف
ایلدی • ومعدود اولان مقتول اون بش کره یوز بیکدن زیاده ایدی • وصغیر چشم بخللرن
دخی کنایات والمغین انلر حقنده بعض شعرای عرب دیمشلر که قطعه سل الله
ربك من فضله • اذا عرضت حاجة مقلقة • ولا تسأل الترك في حاجة • فاعينهم
اعين ضيقة • وخواجه حافظ شیرازی دخی اکا اشارت ایدر بو بیتده بیت
بتنك چشمی ان ترك لشكری نازم • كه حمله بر من درویش یك قبا آورد • وصاحب
قصیده فراست ترك حقنده بویله دیمشکه نظم والترك فيهم قسوة وعظيمة • وجهاة

ما ان لديها رحمة • لا يعرفون العفو والوفاء • ولا يرون الجود والسخاء • وفيهم اللبوث
يوم الحرب • وفيهم كل مليح غذلهم قدود ولهم خصور • والوجنات الحمر والشعور • و
فيهم نجابة الاولاد • لكن عروا من حكمة السداد طايفهٔ اكراد كرد بر طايفه در معلوم
شجاعت وفروسيتله موسوم • اما اللصوصيت وقطع طريق اكثرينه لازم ورفيق درسوق
الرفيق صاحبى ايدر اكراد ده خشونت • وقوت وشجاعت وشدت فقر وخشونت •
عيشه صبر • وقلت وفا وخبث وغدر مقرردر • واكرادك غلامى اعمال شاقه وامتهانندن
غيريه صالح اولمز • وصاحب قصيدهٔ فراست اكراد حقنده ايدركه شعر والشر كل الشر
في الاكراد • لبعدهم من منهج السداد • وفيهم للحرب والقتال جلادة والطعن بالعوالي •
لكن جميل الخلق والصباحة ليست لهم • كلا ولا السماحة • فقير ايدرين بو طوايفك
اكثرى بو زمانده رفيق اولمز • بو ديار واعصارده بنده وخدمتكار اولان طوايف
بسنا • وماجر • وارناود • وروس • وفرنك • وكرجى • وچركس • وانلره قريب مكريل •
وابزا • و بونلرك طبايعى مشهوردر • وخلوتاراسنده بسنا حلم ووقار ورزانت وعقل
صحيح ووفا وامانتله موصوف وغلام وجاريه سى حسن وشكل وخدمتله معروفلردر
فقير نظم ايتمشدم بيت سالنا جنس ذاك الاعجمى الغراد بسنا • فاعرض وجهه عنا
وقال مغضبا بسنا ملجر عاقل ولبيب وجميع صنايعه قابل واديبا ولور • اما خبث و

فساد

فساد وغارتده كامل • وقتل وجرح واباقت ايتمكه مايللردر • وانلرك صاحبلرى
استخدامده احتياطله عامل اولمق گركدر • واكثرينك اشكالى حسن والوانى بياض در •
فقير نظم ايتمشدم بيت غلام اعجمى قد حزنا القلب اذ هاجر • سالنا جنسه عنه فقال
مغاضبا ماجر ارناود حسن شكل وسلامت عقل وقابليت صنايع وادراك دقايقله
متصفلردر • ولكن كبر وعناد وطغيان وفساددن خالى دكللردر • وكندولر زعم
ايدرلر كه اصل جنسلرى عرب اوله • جبله بن الايهم غسانى كه ملوك شامدن ايدى •
وتنصر ايدب قيصر هرقلك امراسندن ايدى رايات نور اسلام مفارق ولايت شامه
لامع اولنجق مسلمان اولوب مدينهٔ منوره يه زينت تمام ايله داخل اولنجق • روايت
ايدرلر كه مدينه ده بر بكر وثيب قلمدى الا تفرجنه چقدلر حضرت عمر رضى الله
عنه حجه عازم ايدى بيله چقوب بيت حرامى طواف ايدركن بركمسنه ازارى اوجن باصوب
ازارى چوزلدى دوتب اول شخصه بر طبنچه اوروب بورنني شكست ايلدى • حضرت
عمره شكايت ايديجك جبله يه جغرب يا خصمكى ارضا ايله يا قصاصه راضى اولك
ديو بيورديجك بن ملكم اول سوقه يعنى رعيتدر قصاص نيجه اولور بيورديكه حكم
كتاب الله بودر • جبله ايتدى بن ظن ايدردم كه اسلامه كلمك ايله عزتم زياده اوله • حضرت
بيورديكه عزت اسلام زياده در • ولكن حكم كتاب الله بودر • مخالفت ممكن دكلدر

جبله ایتدی امدی بکا بکون مهلت ویرک یارین فصل ایلک ایله ایلدیکر صباح
کوردیلر جبله قوندوغی زمینی دیار بلاقع اولمش بو فرد افریده قلمامش اورادن جبله
ینه قیصره کلوب تنصر ایلدی قیصر قیپی شاد اولوب انی استنبوله کتوروب رعایتلر ایلدی
اما جبله نادم اولوب بو شعری انشاد ایدردی **بیت** تنصرت الاشراف من اجل لطمة
وماکان فیها لو صبرت لها ضرر حالا ارناود علماسی دیرلرکه قیصر دیاری جبلیه اقطاع
ویروب جبله عساکریله اول دیارده اقامت طول زمان مجاورت کفارله لسانلری
تغییر اولوب ارناود ایله مسمی اولدیلر والعلم عند الله تعالی **روس** روس طایفه سی
حسن شکل بیاض لون وقابلیت صنایع ولطافت خدمت واطاعت سید وقلت
عبادت ایله موصوفلردر اما قلت صلاح وکثرت اباق وارتداد ایله موصوفلر
قدیمده جبانلق ایله مشهورلردی حتی بر تاتار نیجه روسی اسیر ایدر دیرلردی
اما شمدی قضیه عکس اولدی وتاتار ولایتنک اکثرینی روس لعین اخذ ایلدی
حاجی طرخان ودشت برکه خانی کلیا اخذ ونهب ایلدیلر والله غالب
علی امره **فرنگ** فرنگ طایفه سی لطافت وحسن شکل وظرافت ودقایق خدمتده عاقللردر
صنایع جزئیه ده کماللری کلیدر ولکن دکمه ده مسلمان اولمزلر نیجه بیل اسلامده
عزت ورفعت بولوب عبادت وطاعت ایدنلردن فرصت بولدقده ومن یرجع

علی عقبیه فلن یضر الله شیئا مضمونینه مظهر اولمشلردر **کرج** طایفه سی عقل وکفایت
وسعی ودرایتدن خالی دکللردر غلام وجاریه سی اطاعت وانقیاد اوزره
اولور لکن نوع تقذر ودناءت شاندن دور دکللردر **چرکس** اکثری حسن
شکل وصحت بدن ووقار وحشمت ودیانت وامانتله موصوفلردر اما سا[illegible]
وبلاهت ونقصان تدبیر وعجب ونخوتدن خالی دکللردر حتی مصر تختنده ثمانین
وسبعمایه سلطنت برقوق چرکسی یه منتسب اولوب تا سنه اثنین وعشرین وتسعمایه سلطنت
مصر وشام چراکسه یه منحصر اولوب قولدن قوله انتقال ایدردی وکمال بلادت
وعجب ونخوتلرندن ظن ایدرلردیکه دولت رفیع الارکان منیع البنیان آل عثمانک
ابقاهم الله تعالی الی یوم المیزان معادل ومساوی وقدرت وقوتده اول عالی
درکاهه مقاوم ومقاوی اولورلر زیرا سلطان بایزید بن محمد خان انار الله تعالی
برهانه وثقل یوم الحشر میزانه حضرتلری ایله سلطان قایتبای ما بیننده منازعه
واقع اولدقده کمال حلم وشفقتندن انتزاع ملکلرین قصد ایدوب بنفسه نهضت
ایتیوب بعض امرا ارسال ایدردی اتفاقا کسر واقع اولمغین سزلی سامانلری باد
نخوتله پر اولمشدی چون تخت سلطنت قدیم قدم مبارک صاحب فاتح ممالک
ایران وتوران افتخار سلاطین آل عثمان سلطان سلیمشاه خان نور الله روحه

فی غرف الجنان مشرف اولدی **بیت** ولولا تحسبون الحلم عجزا • لما عدم المسیئون
احتمالی مقتضا سنحه اتدکلری جسارت وکستاخلغه تحمل بیورمیوب دفع مضرت
ورفع مضرتلری ایچون بلاد عرب وشام وحلب جانبنه لشکر چکدی • اول زمانده
سلطان اولان قنصوه غوری چرکسلوک اعقلی • ورأی وتدبیرده اکملیدی • دیرلر
رأی خداوندکار حضرتلرینه اطاعت وانعام شریفلرنه صادر اولورسه اکا
قناعت ایتمک ایدی • بقیهٔ چراکسه نقصان عقل وغلبهٔ جهل وافراط نخوت وعجبلری
• سببی ایله مرحوم غوری یه اطاله لر ایدوب سن عثمانلودن قورقرسک مصرده اوتور
بز سرحدده ورالم انلرک حقندن کله لوم • دیرلر ایدی • بالآخره مرحوم غوری دخی
خواه وناخواه حلب جانبنه کلوب مرج دابقده اثنین وعشرین وتسعمایه رجبنک
اول کونی محاربه ایدوب فی الحال چراکسه منهزم اولوب • سلطان غوری ونایب شام
سیبای که اشجع واعظم امرا ایدی مقتول اولوب بقیة السیف میدان کارزاردن
فرار ایدوب منکوب ومسلوب مصره دوشب • طومان بای نام چرکسی که امیر کبیر ایدی
سلطان ایلدیلر • اشتدم که حضرت خداوندکار شامدن تکرار رقعه ارسال ایلمش
• مقر وموطنکزه عسکر ایلدوب بالکلیه رفع واستیصال ایتمکوزه راغب دکولز اکر
حماقت ماضیه کوزدن توبه وانابت • وخطبه وسکه نام خجسته فرجاممه ایتمکه

اجابت

اجابت ایدرسکوز جان ومالکز امین • وممالکوکزده سالمین اولک • والا عسکر ظفر
رهبر ایله ایرشدم وتکوزه حاضر اولک • چون قلت عقل وکثرت جهللری قابل علاج
دکل ایدی • اصروا واستکبروا استکبارا • مضمونلرنجه رفع رایت عناد وترک
سلوک طریق انقیاد ایتدیلر • لابد بنفسه سنه ثلث وعشرین وتسعمایه ذی القعده سنده
• شامدن نهضت بیورب غزه ده • ومصرده ایکیجه دفعه محاربه واقع اولدقدن صکره
• آخر قاهره شهرینک اوکنده ریدانیه ده تلاقی عسکرین ومحاربهٔ عظمی واقع اولدی
اما عصفورلر شاهین وروباه ایله شیر غرین برابر میدر • آخر الامر جملهسی عرضهٔ
• بوار وغرقهٔ دریای هلاک اولوب دولتلری کان لم یکن شیئا مذکورا اولدی
وکان امر الله قدرا مقدورا **ومکیربل وابزا** دخی چرکسه قریب وطن جهتندن وسیاه رنک
قسمندن بریسی **هندیلر** هند بر ولایتدر جنوب ومشرق ناحیه سنده وخلقی اکثر
اسمر اولورلر • اما بعضنده بوی جمال دخی اولور میرخسرو دهلوی بعض نغزلایتنده
ایدرکه **بیت** هندوی مرا کاکل ترکانه به بیند • زوسینه من چو زبت وبتخانه
به بیند • سوق الرقیق صاحبی ایدر اهل هندک قدلری موزوندر • ورنکلری اسمر و
طیب نکهت وحسن تقومت بدندر وعقل وسداددن • وحکمت وصناعت ووفاء عهد
• ومودتدن بهره مندلردر • اما قتالدن مبالات ایتمیوب جرائم عظامه اقدام ایدرلر

صالحلری ایو صالح وطالحلری غایت طالح اولور امراض نزلویه انلره چوق عارض
اولور وقصیدهٔ فراست صاحبی هندیلر حقنده بویله دیمشکه **نظم** والهند فیهم عفة
وفسق وقسوة وباطل وحق لهم شعور لهم قدود وهم اهیل وهم عبید بو زمانده
هنددن طوواشیلر استعمال ایدرلر ولکن سوء خلق وکثرت فسادلری سببی ایله مذموم در
زنکیلر قلیل العقل والادب کثیر اللهو والطرب وانلردن عقل سلیم وخلق حسن
اعجب عجبدر کثرت طوبکرینه سبب قلت عقللریدر وبعض بلاد حارده اغرخذ متولدن
غیری نسنیه صالح دکللردر وقصیدهٔ فراستده ایدر **بیت** وفی الزنوج غلظ الطباع
وفیهم میل الی الجماع **طائفهٔ حبش** انلردن اصلحدر خلقلری ملایم در ولکن جسملری
ضعیف وحقیر وعمرلری قلیل وقصیر اولور باقی اجناسی دخی اطوار واحوالندن
تفرس وتحدس استعمال ایلیه لر وکاه اولور که دنی جنسندن فرد مقبول اتفاق واقع
اولور انوک کبی فرد کسک ایولکی معلوم اولیجق جنسی کما اولمق ضرر ایتمز وعکسی دخی
بویله درکه ایو جنسدن دنی ونامعتبر فرد حاصل اولور والله تعالی اعلم **باب سادس**
تدبیر مدن وضبط ممالک وقواعد شاهی ونوامیس الهی بیاننده در وبو بابده بر ایکی
فصل ایراد اولنور **فصل اول انسانک تمدنه احتیاجی وبو فنک شرفی بیاننده در** اگرچه
مقدمه بزم بو مقصودی ایراد ایتمشدک اما بو مقامده خواجه نصیر وفاضل دوانیه اقتدا

وسابقدن

وسابقدن زیاده تفصیل ایلدک اولا معلوم اولسونکه بو موجودات ممکنه ایکی قسمدر
بریسی اولدرکه کمالاتی وجودینه مقارن اولوب جملهسی بالفعل حاصل اوله اجرام
سماویه کبی اکنجی کمالاتی وجودندن متأخر تدریجله حاصل اوله اجسام مرکبات
عنصریه کبی وبو قسمه حرکت کرکدرکه انکله قوتدن فعله ونقصاندن کماله
وبو حرکت اسباب معاونتی ولمیجه حاصل اولمز واسباب دخی یا صوردر ماده نطفه
عاض اولن صور عقلیه ومضغه وصورت جنین کبی متعاقب مبدئ فیاضدن فیض
اولوب اخر صورت انسانیهیه مؤدی اولور وصورنه حکما اصطلاحاتنده کمالات
ومکملات دخی دیرلر یا معداتدرکه مادهیه متعاقب کلوب ینه کیدب بری دخی
کلوب اخر مادهیه کمالی اولن صورتک حصولنه مفضی اولورلر غذالر کبی که بدن انسانه
متعاقب منضم اولوب نشو ونماسنده کمال ممکنه مفضی اولور ومعاونت دخی مطلقا
اوچ قسم اوزرینه در اولکی معاونت بالماده در یعنی معین اولن شی معاونت
ایتدوکی شیدن جزو اولمغله معاونت ایلیه غذانوک حیواناته معاونتی کبی اکنجی
معاونت بالالتدر یعنی معاون معاونت ایتدوکی نسنهنک آلتی اوله حیوان تناول غذا
ایتدکدن صکره اجدوکی صو کبی زیرا صونک حیوانه نفعی بودرکه غذایی ترقیق ایدوب
منافذ ضیقیه کیرمکه مستعد ایلر کندوسی هیچ غذا اولمز اوچنجی معاونت بالخدمتدر

ومعاونت بالخدمت اولدرکه معینڭ فعلی معاونت ایتدوکی شیئه نافع اوله خدمتکار
فعلی کبی که سیدنه نافع وانوڭ غرضنی محصلدر • ومعاونت بالخدمت دخی ایکی
نوعدر • بریسی خدمت بالذاتدر که معینڭ فعلی معاونت ایتدوکی کسنه‌نڭ غرضنی تحصیل
ایتمکیچون ایلیه • مملوکڭ مالکنه ایتدوکی خدمت کبی که ذکر ایتدك • ایکنجیسی خدمت بالعرض
در که معینڭ فعلی غرض آخر ایچون ایلیه • ولکن بو فعل معاونت واقع اولن نسنیه دخی
واقع اوله • چوبانڭ رمه کوسفنده ایتدوکی خدمت کبی که اصل غرضی صاحب رمه‌یه
خدمت وانوڭ رضاسنی تحصیلدر • لکن رمه‌یه انڭ مرادی اولدوغیچون خدمت ایلر
معاونت وخدمتی صاحب رمه‌یه بالذات • ونفس رمه‌یه بالعرض اولور • وحکیم فاضل
معلم ثانی بونصر فارابی قسم اوله مثال افاعیدن کتورمش • مثلا افعی لسع ایدر حیوانی
اهلاك ایدوب ترکیبنی ابطال ایتمك ایله عناصره بالذات خدمت ومعاونت اولور که
حیوان مسلوعڭ ترکیبی باطل اولمغله متفرق اولوب اجزاسی عناصره ملحق اولور
اما نفس حیوانانه خدمت ومعاونتی یوقدر • بلکه انلره ضرری واردر معاونت قنده
قالدی • وقسم ثانیه سباع بهایمی افتراس واهلاك ایتمکی مثال ایتمش • زیرا سباعك
اهلاك حیوانات ایتمسندن عناصره نفع اولور • زیرا اجزاسی متفرق اولوب هر عنصر که
حیوانده بالقوه کلوب مجتمع اولمشیدی حیز اصلیسنه واصل اولور • ولکن سباع افتراس

حیوانی

حیوانی کندو نفعیچون ایدر که لحوم ودماسندن تغذی ایدر • بخلاف افاعی که لسع
ایتدوکی حیواندن متمتع اولمز • پس افاعینك عناصره خدمتی بالعرض اولمیوب بالذات
اولور • سباعك بالذات اولمیوب بالعرض اولور • بودر خواجه نصیر وفاضل دوانی
حکیم کامل بونصر فارابیدن نقل ایتدوکلری نکته کمال ایضاح ایله تقریر ایلدك • اما مخفی
اولمیه که افاعی حیواناتی کندویه مضر توهم ایدوب لسع ایلر • پس انلر دخی کندویچون
ایتمش اولور • غایتی جلب شهوت ایچون ایتمیوب دفع ضرر ایچون که اثر قوت غضبیه
در ایتمش اولور • پس خدمت کندویه بالذات عناصره بالعرض اولور • بو مقدمه تمهید
اولندقدن صکره معلوم اوله که عناصر ومعادن ونباتات وحیوانات انسانه اوچ
طریقله خدمت ایلرلر • اعنی خدمت بطریق المادة • وخدمت بطریق الآلة • وخدمت
بطریق المعاونه • اما انسان انلره خدمت ایلمز • الا اوچنجی طریقله که خدمت بطریق
المعاونتدر • زیرا انسان انلردن اشرفدر • اشرف اخسه خدمت ایلمز • بلکه عکس
اولور • اما بطریق خدمت ایتدکلری زیرا انسان بحسب الظاهر بدن وروحدن
مرکبدر • وبدن غدایه محتاجدر • پس مرکبات بالذات عناصر مرکبات ضمننده
انسانه غدا اولورلر • غدا خودکلور مغتذیدن جزء بالفعل اولور • نته کم مقدمه
کتابده بلدرمشیدك • پس مرکبات وعناصر بطریق المادة خدمت ایتدکلری دخی ظاهر

اولدی • اما بطریق الآله خدمت ایتدکلری دخی ظاهردر • مثلا تراب انسانه مسکن اولور
وانکله کل واجر ولبنه ایدوب جدار ومساکن ایلر • وهوا خود تنفسده لازم اولور • زیرا هوای
جدید کلمسه روح حیوانی که حرارت غریزیه نک بخاریدر • فی الحال محترق اولوب
باطل اولور • اما اول هوا روح حرارتندن حرارت کسب ایدوب • تعفن طوتار اکر اخراج
اولنمسه ینه بدن و روحی متعفن ایدر • اول سببدن ادخالی راحت اولدوغی کبی اخراجی
دخی راحت اولور • شیخ سعدی علیه الرحمة والرضوان • دم بدم نفسی دو نعمت
موجودست • دیدوکی بودر • وصونک آلت اولدوغی دیدیکه غدایه بله رقه
اولوب اوکنه دوشوب انی منافذ ضیقیه ادخال ایدوب • بدنک جمله سنک تغذیه
ایتمسنه سبب اولور • وآتش آلت اولدوغی طبخ غدا ایتمکدن ظاهردر • ومرکبات دخی
بعضی غدا وبعضی دوا اولوب خدمت ایلر • وبعضی داخی مسخر اولوب بهیمانتدن ات
وقتر کبی که رکوبده خدمت ایلر • وبقر کبی که حراثت وزراعتده خدمت
وکلب کبی که صید وحراستده خدمت ایلر • نته کیم تنزیل سماینده بو خدمتلره اشارت
بیورلمشدر که • وسخر لکم الفلك لتجری فی البحر بامره وسخر لکم الانهار وسخر لکم الشمس والقمر دائبین
وسخر لکم اللیل والنهار • بلکه انسانه اجرام سماویه دخی خدمت ایلر اما انلرك
خدمتی بطریق المعاونتدر • بطریق المادة والآلات دکلدر • انلرک خدمتنه دخی

قرآن عظیمده اشارت اولنمشدر • وبیت مشهورده دخی اشارت واردر بیت ابر و
باد ومه وخورشید در کارند • تا تو نانی بکف آری وبغفلت نخوری • زیرا شمس وقمر
حرکاتیله لیل ونهار اولوب • لیل نوم وقرار وسکونه مناسبدر • زیرا اضواء وانوار
نوم غرق اولمغه مانعدر • اول سببدن که نوم جوهر روح باطن بدنه توجه ایتمکله ظاهر
بدن اوحدن فی الجمله خالی اولمغله اعصاب وقوایه استرخا وتعطل کلمکدر • حواس
وقوا واعصاب واعضا مستریح اولمغیچون • پس انوار واضوا چوق اولیجق ارواح ابخرویه
متوجه اولهمز • زیرا ارواح دخی نور عالمندندر جنسنی کوریجك بیت شمع رخسار که
میل ایتدوکی استرمی دلیل • چونکه روشندر ر الجنس الی الجنس یمیل • مقتضاسنجه اول
انواری قویب ظلمتخانه بدنه توجه ایدهمز • و روح انسانی انوار عالم شهادتن فی الجمله
عالمندن اولدوغیچون میل ایتدوکی طفل رضیعده دخی ظاهردر که بر شعله کورسه
اول جانبه متوجه اولورقلور • پس نومه ظلمت معین ایدوکی لیستی ظاهر اولدی • انیتی
خود ظاهردر • آدمی کندوزین نوم ایستسه یا مظلم یره کیدر یا الی ایله کوزلرین ستر ایدر
اطبا انکیچون نوم نهار مضردر که نوم غرق اولمز دیدیلر • پس حق جل وعلانک و
جعلنا اللیل سباتا وجعلنا النهار معاشا • وجعل لکم اللیل لتسکنوا فیه والنهار
مبصرا سوردوغی بودر • ودخی حرکات شمس ایله فصول اربعه متمیز اولوب انسان

قوتنی بعضی فصولده زرع بعضنده سعی بعضنده حصاد و یاس ایلر. وحرکات قمر ایله
شهور. حرکات شمسله ایام متمیز اولوب مواسم عبادات واوقات طاعات معلوم اولور
قل هی مواقیت للناس والحج بیوردوغی کبی. وآجال بیوع واجارات دخی انلر ایله معلوم اولور
لتعلموا عدد السنین والحساب بیوردوغی کبی. والحاصل خدمت معاونت افلاک وسماوات
ظاهردر. اما ایمان بالعرض ایمیدر یوخسه بالقصد انسانه خدمت ایتمک ایچون خلق اولنمشلردر
حکماکه ملائکه انساندن افضلدر دیو ذاهب اولمشلردر. اولکی مذهبه ذاهب اولورلر
ودیرلر افلاکک حرکاتی سفلیات احوالی منتظم اولمغیچون دکلدر. زیرا فلکیات عنصریاتدن
افضلدر. افضل اخسه بالذات خدمت ایلمز. بلکه افلاکک حرکاتی عشق و محبتدن
ناشیدر جمال لایزال مبداء متعاله عاشقلردر. وحرکات دوریه ایله کمال اوضاع ممکنه سی
قوتدن فعله چیقمغله استکمال. ومبدء اول جل ذکره حضرتنه که کامل من جمیع
الوجوه در. ومبادی عالیه یه که عقولدر. وجمیع کمالاتی بالفعل حاصل وجلی
غایت مراتب کمال ممکنه لرینه واصلدر تشبه ایدرلر. ومبدء اول ومبادی عالیه دن بو
تشبه سببیله انلره انوار وکمالات وابتهاج وسعادات فایض اولور. نه بو کمالات و
سعاداته حد و نهایت ونه فلکیاتک حرکات و دوریه لریله بو کمال وسعاداتک
فیضنه استعداد حاصل ایتمه لرینه پایان وغایت واردر. وبو حرکات دوریه دن

سفلیات

سفلیات احوالنه دخی انتظام حاصل اولور. ذلک تقدیر العزیز العلیم. اما فلکیاتی
قصد ایتمزلر بلکه جانب علویاته استغراقلرندن طرف سفلیاته اصلا التفات دخی
ایلمزلر. بوقدر قلدیکه محضا سفلیات ایچون حرکت ایدرلر. مقصود مراملری سفلیاتک
انتظامی اوله. حاشاهم عن ذلک. اما اکثر متشرعلر که انسان افضل مخلوقاتدر دیو ذاهب
اولورلر. دیرلرکه فلکیات انتظام امر بنی آدم واول عالم بو عالم اصلاحی ایچون مخلوقدر
نته کم حدیث شریف لولاک لولاک لما خلقت الافلاک. دلالت ایدر و دیرلرکه توراتده
وارد اولدیکه یا بنی ادمه خلقتک لاجلی. وخلقت الاشیاء لاجلک. وملائکه نک
انسانه سجده ایتدکلرینک سری بو مقامدن تأمل ایدن لبیبه منکشف اولور. اما مرکبات
عنصریه انسانه جمیع انواع خدمت ایتدکلرنده کیمسنه نزاع ایلمز. حتی حیوانات راکع
شکلنده وخضروات ونباتات ومعادن ساجد هیئاتنده. واشجار خدمتده قایم
صورتنده خلق اولندوقی بوکه اشارتدرکه ملائکه سموات ابتداء عالمدن انتهایه دک
بعضی ساجد بعضی راکع بعضی قایم اولدوغی کبی بونلرده ابتدای خلقتلرندن انتهالرینه
وارنجه انلره نمونه اولوب مولای حقیقیلرینه انسانه خدمت ایتمکله عبادت ایدرلر
نته کم بیوردی هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا بیت سرو در باغ بیک پای
ستاده چکند. دردکاب تو رود کر بود ش پای دکر. اما افراد انسان بربرینه معاون

خدمت طریقی اوزره خدمت ایلر. اما معاونت ماده و معاینت آلة طریقیله خدمت
ایلمز. زیرا انسان جوهر مجرددر جسم و جسمانی دکلدر. نته کم مقدمه کتابده تجدی
جوهر مجردک آخردن جزء اولمز. و آخر دخی الت اولمز. بیت: جو جزء لایتجزاست آن دهان بی شکل
چکونه جان منش کشت جزء لاینفک. خواجه نصیر طوسی و فاضل دوانی بو مقامده بویله دیدیلر
اما مخفی اولمیه که بو فنه مناسب اولدر که ظاهر حاله نظر اولنوب. انسان مجموع روح
و بدندر یا بدن حی ناطق اعتبار اولنسه. نته کم انسانک تعریف مشهورنده حیوان ناطق
و حیوان جسم نامی حساس بالاراده دنلمشدر. پس بو تقدیرجه افراد انسانک بر برینه خدمت
بطریق الآله ایلر. زیرا انسان توالد ایدر ارککک دیشیله جمع اولمق کرککه ولد حاصل او
پس پدر و مادر فرزنده خدمت بطریق الآلت ایتمش اولورلر. والعجب مذکور فاضللر
مرکبات عنصریه انسانه بطریق الماده خدمت ایلر. زیرا اجزاء مغتذی اولوردیو تصریح
ایتدیلر. انسان جوهر مجرد محض اولمیجق بو تمثیللری راست اولمز. اول موضعده انسانی
مجموع روح و بدن اعتبار ایدوب مرکبات عنصریه انکا خدمت بطریق الماده ایدردیلر
بو مقامده انسانی مجرددر روحدر دیو جزم ایدوب انسانک بری برینه خدمت بطریق آلت
اندوکین نفی ایلدیلر. وهذا تناقض. پس انسان بری برینه خدمت بطریق الت دخی
دخی ایدر. اما خدمت بطریق الماده ایلمز. اما حیوانات بر برینه خدمت ایتمکده تفصیل

بودر که حیوانات ایکی قسمدر. بری توالد ایدر که اب و ام اجتماعندن مولود اولور.
یا بالذات انسان و فرس و بقر کبی. یا بالواسطه طیور کبی که اجتماعلرندن بیضه حاصل
اولوب بیضه دن طیر حاصل اولور. اکرچه بو قسمه لغتده طیر دیمزلر. حتی خفاشه
که یرسه در فارسیده شب پره دیرلر طایر ولود دیو تعریف ایدوب ولود قیدی ایله
سایر طیوردن تمییز ایدرلر. اما اصطلاحده طیور دخی مطلقا توالده داخل و
حیوانات متوالده دن معدوددر. بو معنایه اشارت اولمغیچون ولادتی بالذات
و بالواسطیه تقسیم کونه ایدوب طیوری قسم ثانیه ادخال ایلدک. و حیواناتک بر
قسمی توالد ایدر که اب و امه محتاج اولمیوب حاصل اوله صولر ارکندیکلرنده حاصل
اولن حیوانات و حشرات کبی. و فاره بری دخی توالد ایله حاصل اولوردیرلر. بعضی
سنه لرده افراطله متکثر اولوب هلاک حرث ایلدکی دلالت ایدر. و فقیر بعض
کمسنه لردن اشتدم دیار مصریه ده که فاره بریه کوردم نصفی لحم و عظم اولمش
نصفی هنوز تراب. اما هیئاتنده فاره اوزرینه دیر ایدی. و انسان و فرس و بقر انلرک
کبی حیوانات کبار دخی توالد اولور. اما اهل ملل قتنده که حدوث عالمه قایللردر
ظاهردر که ادم علیه السلام تولد یدر. نته کم بیوردی کمثل ادم خلقه من تراب
اما فلاسفه قتنده که قدم عالمه و دوام نسل ادمه قایللردر. انکیچون اولور که طوفانت

عظیمه اولوب جمیع افراد انسان و حیوان هلاك اولوب بعده ینه تولد ایله حاصل
اولوب بعده تناسل ایدوب عالم معمور اولمق جایز و واقعدر حتی بعض افاضل رسائل
ذکر ایلر نتیجه ادم تولدی وجوده کلمشدر کاهی طوفان اب اولوب عالم غریق و
کاهی طوفان نار اولوب جهان حریق اولوب ینه تولد ایله نوع وجوده کلمشدر اما
بو آدم مشهور تولدی دکلدر بلکه تولدی مقدمدر اسمی رسمی منسی اولمشدر بو
ادم توالد ایدیدر لکن قلت نسل زماننده اولوب کثرت اولاددن منتشر اولمغله
ابو البشر اولمغله مشتهر اولمشدر نوح علیه السلام کبی والله تعالی اعلم حقیقة
الحال والیه المرجع والمآل پس حیوانات متوالده بری برینه معاونت بطریق
الآله ایدر زیرا اب وام اجتماعنه محتاجدر اما حیوانات متوالده انلرك محتاج
اولمامغله معاونت بطریق الآلت ارالرنده محقق اولمز ومتوالد اولان حیوانات
دخی صغیر و محتاج تربیت اولدوغی زماننده معاونت بطریق الآلت وبطریق الخدمت
بولنور اما کبیر اولوب تربیته احتیاج قلمدوغندنصکره معاونت بالکلیه
منتفی اولوب هر بری مستقل اولور اکثر حیواناتك حالی بودر اما بعض انواع
بر هر حال محتاج تعاوندر حشراتدن نمل و نحل عسل کبی که مجتمع اولوب بری برینه تهیهٔ
منازل و حفظ اقوات ایتمکده تعاون ایتمکله معاش ایدرلر خصوصا نحل که پادشاه

اجتماع

اجتماع و تعیشلری ناممکندر و پادشاهلری بحسب الخلقه ممتازدر و ایکی اولسه برینی
قتل ایدوب اتفاق کلمه اولمغله تعیش ایدرلر و کاهی محاربه ایدوب قنقیسی غالب
اولورسه تختکاهلری انوك اولور و حاجبلری و سقالری معیندر و طیورك
دخی بعضی انواعی وارکه مستقل معاش ایدرلر طورنا و دشتی قاز کبی که جمع
اولوب بعضی دلیل راه اولوب و بعضی حارس اولمغله سفر و معاش ایدرلر پس
بو انواعده دخی خدمت بطریق المعاونه بری برینه مقرردر مقصود بو تفصیلدن
اولدر که انسان بقای نوع و بقای شخصنده بر برینك خدمت و معاونتنه سایر
حیواناتدن ارتوق محتاجدر حکمتی اولدر که انسان عقل و تمییز ایله موصوف
و ممتازدر پس حق جل و علی جمیع مصالحنی اکر غدا اکر لباس اکر سلاح اکر مسکن
کندونك تحصیلنه و رؤیتنه تفویض ایتمشدر زیرا فکر و عقل ایله جمله سن تحصیله
و تکمیله قادردر اما حیوانات حلیهٔ عقل و تمییزدن خالی اولمغین ضایع اولمسونلر
ایچون انك مصالحنی و لوازمنی طبیعی ایتمشدر کندولرینك فکر و تدبیرنه مفوض ایتمشدر
سابقا حیوانك اسباب معاشی نتیجهٔ طبیعیدر بیان اولندغی ینه اعاده ایتمیالم چون انسانك لوازمی
کندو تحصیلنه محتاج اولدی پس اجتماعلری که تمدن اندن عبارتدر ضروری و بر برینه
معاونتلری لازمدر زیرا بر کشی لوازمنه مستقل اوله مز و بونك دخی نوع تفصیلی بیان

ایراد ایلدك كه بر شخص بر رغیف یمكه زرع وحصاد و دیاس وخبز لا اقل لازمدر
و بركمسنه بر بیرقفتان كیمكه قطنی زراعت وجمع بعده حلاج دانه سندن تخلیص
بعده غزال غزل بعده حایك نسج بعده خیاط خیاطت اتمك كركدر هر بری بر حرفت و
صناعتدر عمرنده بركشی بر یا ایكی حرفت تحصیل ایده واول حرفت وصناعتلرك الاتنه محتاجدر
انلری اشلمك دخی بر حرفدر حال بوكه بو صناعتلری تحصیل ایدیجه غدایه لباسه محتاجدر
پس ظاهر اولدیكه انسان اجتماعه غایت محتاج ایمشكه هر بری بر صناعت اختیار ایدوب
انی اشلیوب كندویه لازم اولاجق مقداردن ارتوغنی اخره ایصال ایده مثلا خیاط
كندو لباسن دكدكدنصكره اخرك لباسنی دیكی ویره واخردن اجرت الوب كندونك
لباسندن غیری مهماتنه وتجار دخی سایر لوازمنه صرف ایلیه كه جمله لوازمی حاصل
و مهماتی حاضر اولوب معاش ایده اكر جمله افراد انساننك همتی بر صناعت تحصیلنه
اولسه معیشت مختل اولوردی پس حكمت ولطف الهی در كه جمیع افراد انسان صنایع
شریفه طالب اولمیوب صنایع خسیسه وحرف دنیه یه طالب بلكه صنایع شریفه دن
ارتوق راغب اولورلر نتكم اختلاف العلماء رحمة حدیثنك بو تأویلی ایلدیلر یعنی
همتلرینك اختلافی رحمتدر بعضی نك همتی تفسیر وحدیث وبعضینك فقه واحكام
بعضی نك نحو وعربیت بو سببله جمله علوم امت محمد علیه الصلوة والسلام ایچنده

ممكلدر ونته كم افراد بشر تقدیر ربانیله فقر وغناده مساوی دكلدر زیرا جمله
انسان غنی یا جمله فقیر اولسه بر فرد بر فرده خدمت اتمزدی زیرا خدمت خادم
جانبندن احتیاج منفعت ایصالنه قدرت ولمغه موقوفدر جمله افراد غنی اولسه
كمسنه ده احتیاج اولمامغین بر فرد خادم اولمزدی جمله سی فقیر اولسه بر احد منفعته
قادر اولمدوغیچون كمسنه اكا خدمت اتمز پس اختلاف احوال اولوب محتاج اولنلر
خادم ومنفعته قادر اولنلر مخدوم اولدیكه مخدوم خادمك خدمت بدنیه سیله
متمتع وخادم مخدومك منفعت مالی وجاهیله منتفع اولوب جمله نك مرادی وصل
ونظام عالم حاصل اوله چون ظاهر اولدیكه انسان اجتماع وتمدن اتمینجه معاش
ایده من واجتماع وتمدن دخی مطلقا فسادی واقع وصلاحی مشتمل دكلدر زیرا
طبایع مختلف واهویه متباین یعنی هر كشینك بر مطلوبی ومرادی وار ونفس مراد
البته نه طریقله اولورسه اولورسه اولسون الموء اسنر خصوصا نفوس عوام كه غیر
مهذب وامارة بالسوء در پس بر نسنه ایكی كمسنه مرادی اولیجق تنازع وتزاحم
اولسه كرك اول بكا كرك بو بكا كرك دیسه كرك وهر بری آخری منع اتمك استسه
لاجرم تنازع وجدال وفتنه وفساد اولسه كرك واشخاص بری برینی افنا واهلاك
و بر كشی تحصیل اتدوكی شیء اخر غضب وسلب ایدوب معاش ممكن واجتماع میسر اولمسه كرك

پس بو تدبیر کرک که هر فرد انسان متمدن ومجتمع هم اول فسادلر منتفی ومرتفع اولور
هر شخص مراد شهواتیسنی جلب ایتمک ایچون آخری مانع اولوب کندوسی متحول اولدوغی
مراداتنه قانع اوله • وبو سیاست عظمی در که بونکله اجتماع ممکن وفساد مندفع
اولور • وبو سیاست حاصل اولمز الا اوچ نسنه ایله نته که سابقا اشارت اولنمشدر
بریسی ناموس شارع بریسی حاکم مانع بریسی دینار نافع در • اما ناموس شارع دیدککمز
اول شریعت الهیه در که اوامر ونواهی وزواجر وحدود احکام وسیاساتی مشتملدر
ولابد در که بو شریعتک واضعی وصاحبی سایر افراد انسانندن وحی والهام وقرب
وقرب ملک علام ایله ممتاز ومفضل اوله • زیرا کافه انام وعامه خواص وعوام
هر شخصک وضع ایتدوکی احکام وسیاساتنه اطاعت وانقیاد قلمزلر • وامر ایتدوکی
اوامر ونواهیه اجابت وامتثال ایتمزلر • مادامکه واضع شرایع اولنلر کمسنه اولنه یعنی
وحی والهام ایله رب الانامدن تبلیغ ایتمیه • وشریعتی قبول ایتمز سکوز حق جل وعلا
طرفندن کرفتار عقوبات والام قلورسز • قبول ایدرسکوز مجازی بالاحسان و
الاکرام اولورسز دیمیه • ودعواسنی معجزات باهره ایله تأیید وقصر نبوة ورسالتی
خوارق عادات ایله احکام وتشیید ایلمیه • اکرچه درسدنجایزدر که واضع سیاست پادشاه
قاهر اولوب بلاد وعباد ایچنده سیاستنی اجرا ایلیه • نته کم مقتدای طائفه مغول

چنکیزخان سلطنتنده تمکن بولیجق عقل وکیاستیله سیاستلر وضع ایدوب آدینه یاسا
دیدی • وحکم یاساسیله عمل ایتمینی قتل ایدی دریغ ایدردی • وبو یاسا اولاد واشیاعی
ارasında مقبول ومستعمل ایدی جواب ایدرز که بو مقوله اولورز • اول وضع ایدن پادشاه هلاک
واولاد واتباعینک دولتی دایم • ودیده حوادث روزکار • سحر دولتنده نایم اولدقجه
قانون حوادث لیل ونهار اوزرینه که شیخ سعدی دیدوکی کبی بیت چنانکه دست
بدست آیدست ملک بما • بدستهای دکر همچونین بخواهد رفت • چون سلطنت خیمه سی
اول خاندانندن جدا اوله • وکوس شاهی نوبتخانه دکراندن صدا ایده • اول قانون
متبدل واساس سیاست واحکامی متزلزل اولسه کرک • مثالی ذکر اولنان یاسای
چنکیزخانیدر که اوایل سنه ستمائه هجریه ده • احداث ایدوب کندو واولاد واعقابی
اکثر ممالک معتبره ربع مسکونه مالک اولدیلر • نته کم کتب تواریخ خصوصا تاریخ
جهانکشای وزیر عطاملک جوینیدن خبر ویرر • ومع هذا یوما فیوما مضمحل
ومتلاشی اولوردی • تاکه حدود خمسین وثمانمائه ده که فی الجمله ممالک ماوراء
النهرده که اعقاب واولاد تیمور حکام ایدی • خواجه احرار خواجه ناصر الدین
عبید الله نقشبندی • قدس الله تعالی سره خدمتلرینک سعی ایله بالکلیه مرفوع
ومضمحل اولوب ساحه عالم غبار فسادندن پاک وطاهر اولدی • فقطع دابر

القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین بخلاف شریعت مطهره و قواعد و احکام
منوره دین محمدی و شرع احمدی صلی الله علیه و سلم که روی عالمی منور و مشام
بنی آدمی معطر ایدەلی بیك بیلە قریب اولدی و هنوز بوستان فواید و عواید
تازه و طری و اساس احکام و قواعدی شایبهٔ تنزل و تزلزلدن بعید و بریدر مصرع
بر بسته دگر باشد و خود دسته دگر بر چون اثبات اولندیکه سیاست مذکوره که اجتماع
و مدنی آنسوز ممکن دکلدر لسان نبی و رسول الله مبدی فیاض و رب قهاره
موکول کرك که علی الدوام مطاع جمله عالمیان و مقبول همهٔ آدمیان اوله و بر رسول
و نبی دیدکموز شخص فاضله حکماء متقدمین صاحب ناموس و متأخرین نبی و شارع
و واضعنه شرع و دین دیرلر و افلاطون بو طایفهٔ علیه حقنده ثم اصحاب القوی العظیم
و ارسطالیس هم الذین عنایت الله تعالی بهم اکثر دیمشلردر پس عوام ناس حکماء
یونان شرایع انبیایی منکردر دیدکلری غیر واقعدر نعم یونانیلردن بعض طوایف
فلاسفه نبوات و معاد و مجازاته انکار ایدرلر نته کم کتاب مقدمه سنده کچمشدر
اما حاکم مانع دیدوکمز اول کمسنه درکه تأیید الهی ایله ممتاز و توفیق نامتناهی ایله
سرفراز اوله هم نظم مصالح بلاد و هم تکمیل نفوس عباد اتمکه قادر اوله و بر
شخصه حکما حاکم علی الاطلاق و احکامنه صناعت ملك دیرلر و متأخرین

اکا خلیفه و فعلنه خلافت و طایفهٔ شیعه اکا امام و فعلنه امامت دیرلر
و افلاطون اکا مدبر عالم و ارسطاطالیس انسان مدنی دیرلر یعنی اول انسان که
وجه لایق اوزره حفظ مدینه ایلر چون زمام نظام عالم و صلاح کارخانهٔ بنی آدم
بونك کبی صاحب دولتك کف کفایتنده موکول و تدبیر و سیاستنه مفوض اوله
میامن و برکات احوال برایا و رعایایه شامل و نفوس ناقصه حضیض نقصان
و هاویهٔ هواندن ذروهٔ کمال و عزت قرب ملك ملك متعاله واصل اولور
نته کم زمان خلفاء راشدین و ائمهٔ مهدیین خصوصا فاروق خطا و صواب امیر المؤمنین
عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه زماننده ایله ایدی اکر مدبر عالم و صاحب سیاست
اعظم بو مقوله فاضل صاحب سعادت اولمز ایسه روی روزکار حلیهٔ عدل و انصافدن
خالی و زوایای معمورهٔ عالم انین مظلوم و فریاد دادخواهدن خالی اولمیه کرك نته کم
بعد الخلفاء راشدین که تغلب متغلبه نصب خلفای عدل اتمکه مانع و مشام عالم نسیم
عدالتدن شمیه قانع اولمشیدی و خواجهٔ کاینات علیه افضل الصلوات بو حالدن
خبر و یروب الخلافة بعدی ثلثون سنة ثم یصیر ملکا عضوضا بیوردی پس هر عصرده
واضع شریعت اولمق لازم دکل اما حاکم شریعتی اعمال و اجرا و مواد جزئیه ده نص
شارعی بوغسه قواعد کلیه سندن استخراج و اظهار و ابدا ایلیه کلازمدر و بو قدرته

علماء متأخرین اجتهاد دیرلرکه خلیفهٔ بر حق ولان کمسنه ده شرطدر جناب رسالت
پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل والعلماء ورثة الانبیا
بیوردوغی بودر • وظل الله وخلیفة الله دیدکلری بو صاحب دولتدر زیرا ظل
صاحب ظله مطابق • وجمیع هیئات ومقادیرده اکا موافقدر • پس متصرف صوری عالم
دخی متصرف حقیقی • ومالک علی الاطلاق حضرتنه بسط عدل واحسان وفیض جود
وامتنان ایتمکده • وجور عباد وظلم بلاددن ایتمکدن مقدس ومنزه اولمقده • وارباب
استحقاق واستعداده فیض جود ونوالی ملاحظهٔ اعراض • ونشر فضل وافضالی
مطالبهٔ اعواضدن خالی اولمقده طاقت بشر یتشدکجه موافق ایسه • وبالجمله مبدأ
اول کامل من جمیع الوجوه فضیلله بو دخی بنو عنده کامل • وتخلقوا باخلاق الله مضمونله
عامل ایسه ظل الله فی الارض تلقیبنه • لایق وخلافت حقیقیه فضیلتی ایله متصف
وفایق اولور مثنوی حق بود همچو شخص واو سایه • سایه از نور میبرد مایه • هرچه در
ذات شخص موجودست • بی تفاوت ز سایه مشهودست • ونظر کن ز طرف درخت بلند
که چو در خاک پست سایه فکند • هرچه بینی ز شاخ و برگ و برش • همه در سایه ظاهرست
اثرش • همچنان هرچه ایزد متعال • دارد از معنی عطا وکمال • بر تو ظل آن بود پیدا
از دل و دست حاکم والا • و بو حاکم طبیب مزاج عالمدر که اعتدال نظام عالمی که صحت

اندن

اندن عبارتدر حاصل ایسه حفظ زایل ایسه اعاده ایدر • نته کم طبیب مزاج انسانی •
اعتدال مزاج شخصی که صحت اندن عبارتدر حفظ واعاده ایدر • ونته کم اعضای
انسانک بعضی رئیس وبعضی مرؤس • وبعضی بعضنه محتاج وموقوفدر • مثلا جگر که
کبددر • روح حیوانیله حیات بولمقده یورکه که قلبدر محتاج • وقلب روح طبیعی
ایله تغذیه ایتمکده کبده محتاج • وایکیسی دخی روح نفسانی وقوت حس بولمقده
دماغه ودماغ تغذیه ده کبده • وحیات بولمقده قلبه محتاجدر • کذلک بنی آدم
دخی بعضی رئیس وبعضی مرؤس • وبعضی بعضندن مستفیض ومستمد وهر بری برجهتدن
آخره محتاج ومستکملدر • بناء علیه ابناء نوعله اختلاط وتعاون ومعاشرت
ومظاهرت لازم وواجبدر نظم بنی آدم اعضای یکدیگرند • که در آفرینش ز یک
گوهرند • چون عضوی بدرد آورد روزگار • دگر عضوها را نماند قرار • تو
کز محنت دیگران بی غمی • نشاید که نامت نهند آدمی • پس اول طایفه که ابنای
جنسدن اعتزال • ورؤس جبال • وکهوف ومغاراتده انعزال ایدرلر • وانی زهد
ورهبانیت • وکمال مرتبهٔ انسانیت عد ایدرلر • وجهت معاشلرین خلقه تحمیل •
وخلقک زراعت وصناعتلرندن مأکل وملابسلرین تحصیل ایدرلر • انلر قاعدهٔ
عدالتدن منحرف • وصفت جور وظلمله متصفلردر • اسملری متوکل ورسملری متأکلدر

زیرا کندو لو خلقه نفع رسان اولمیوب خلقدن منتفع و خیر الناس من ینفع الناس
والکاسب حبیب الله اسم و رسمی انلودن مرتفع در **حکایت** اولنور بر شخص بر کوشه ده
کوردی بر روباه نابینا و معقدا و توررکیفیت معاش و سبب حرکت و انتعاشنده
متعجب و غوامض احوالنه اطلاع ایچون بر کمینده بر ایکی کون مترقب اولور کورر بر
کون بر شیر شکاری کلور بر صید کتوروب یاننده تناول ایدوب بقیه سی روباهه زاد
اولور بر ایکی کون اوتور رینه بر جانور دخی صید کتوروب اسلوب سابق اوزره
بقایاسندن روباه نابینا تناول ایدر رزق حیواناته وکالت و وعده حق
وما من دابة الا علی الله رزقها مضمونی قتنده محقق و متبین اولوب داعیه توکل
وکوشه نشینلك درونندە مقرر و متعین اولوب بر کنج غاری مسکن قرار
ایدوب توکل رزاق کرم دکار و فراغت کسب وکار ایلر بر ایکی کون انزوا و تصبر
اتدکدن صکره عنایت حق توفیق کریم مطلق یتشوب هاتف غیب و ملهم
لاریب طرفندن بر آواز ایرشور که ای نادان اول جهتدن که کفیل ارزاق و کریم علی
الاطلاق در سنی و نیجه سنوك کبی بنده لری موزی اهمال ایتموب قنده اولورسه وعده
مو موجبنجه رزقنی ایصال ایده روز وعدا علینا انا کنا فاعلین و بو بنده هین
واو لیاغزه بیندر اما سن کندوکی روباه نابینا و نی دست و پا منزلنه ایلدوب

فضله

فضله کسب غیردن حصه دار بنم کاسب شیرلرم الندن روباه رزق خوار قلاجاغن
شیر شکاری اولوب سنوك فضله کسبك غدای محتاجین اولمغه سعی و همت ایلیسکنه
هم کاسب خیر و هم محسن غیر اولسکنه **نظم** چنان سعی کن کز تو ماند چو شیر چو روبه
چه باشی زوامانده سیر بچنك آر و با دیکران نوش کن نه بر فضله دیکران کوش کن
چو شیر انکه و اکردن فربه است کر افتد چو روبه سك از وی به است پس روشن
اولدیکه کنج غار و قله کوهسارده انزوا و اعتزال ایتمکدن خلق ایچنده کاسب
و کسب خیر و نفع غیر ایتمکه راغب اولمق اولی و افضل ایمش و بو سببدندرکه دین احمدی
و شریعت پاك محمدی صلی الله علیه و سلم که مکارم اخلاقی جامعدر رهبانیت
ملت مسیحیه مانعدر که رهبانیته امتی الجهاد بودرکه خواجه نصیر و فاضل دوانی
خلقدن عزلتنا تمکن منعنده ایراد ایلدیلر که زیاده عبارات لامعه و حکایات
نافعه ایله ایراد ایلدك اما علمای آخرت و عرفای طریقت و مشایخ مرشدین اتفاقی
بونکله اوزرینه در که طالب سعادت و سالك طریقت حق اولنلره عزلت خصوصا
اوایل سلوکده الزم لازمدر و بر درویش نیك اندیش که اوقات و انفاسین
عبادت رب العالمین و مناجات قاضی الحاجات استیناسنه حصر ایدوب زوایای
مساجد و معابدی بلکه کهوف و جبال و صحاری و رمالده حق جل و علی یه

انقطاع وتبتل وحی رزاقه تفویض وتوکل ایتمش اولسه بطال ومتأکل وثقلت
مؤنتن خلقه بر وجه متحمل اولمش اولمز زیرا عبادت اهم مهام واتم مرام دُر وبونك
عبادتی برکاتیله خلق عالمدن بلالر مندفع وظلم ظلمه وفسق فسقه سببیله نازل
اولاجق عذاب حق انلرك دعاسی ایله مرتفع اولور بونلرك بر بینك نفعی خلقه هر آن
جاریدر زیرا عندن اکمل وبو طریق جمله اشغالدن اولی وجمیع وظایفدن افضلدر
نته کم شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره عوارف المعارف کتابنده بیورر که
ان کان دایم العمل لربه فکفی بالعبادة شغلا مستفیح اولدر که کنج خلوتده اوقات
بطالته مصروف یا کنج عبادت حق مقصودی اولمیوب بلکه جذب قلوب ناس
وسمعه وریا ایله پراد ناس وانجاس اولمغه مشغول اوله بونك کبی کمسنه لر متوکل
دکل متأکل وحق ایچون عامل دکل بلکه خلق ایچون مستعمل الزردر اما بعض مشایخ
دیرلر که مریده عزلت لازمدر ولکن کنج مسجد وکوشه خانقاه امثالنده منعزل
اولوب جمعه وجماعاته حاضر اولمق کرك رؤس جبال ومغارلرده وصحرالرده متفرد
اولمق مریده مضردر اما صلحای لبنان شام وابدال الجبل لکام انلر بحثدن خارجدر
مریدانلره اقتدا ایتمك مجوز وروا دکلدر والله تعالی اعلم واحکم چون ظاهر وباهر
اولدیکه افراد انسانه اجتماع وتمدن لازم وعامه خلقه انعزال وانفراد نا ممکندر

واختلاط واجتماع دخی اخذ واعطا بیع وشرا ومعامله ومجامله ایتمنجه اولمز
وبو احوالده رعایت عدل وانصاف ودفع ظلم وجور واعتساف ولمنجه اولمز
اجتماعك ضرری چوق وفایده سی یوقدر پس بو فنك قواعدیکه قوانین عدل
وسیاست واحکام وضوابط حکومت وریاستدر معلوم ومعمول بها اولمق
کرك که طرق عدالت مسلوك وجور وظلم متروك اوله والله تعالی الموفق والمعین

فصل ثانی محبت بیاننده در چون ظاهر اولدیکه افراد انسان انتظام احوال وتحصیل
سعادت وکمال ایتمکده اجتماع وتألفه محتاج ولاجتماع وتألف دخی مضرت مزاحمه
ومغالبه مشتملدر وبو مضرتك دفعی ایکی طریقیله متصوردر بریسی اجرای قوانین
عدالت واحکام سلطنت وایالتدر که اشارت اولندی وبو طریق جمهور انام
وعامه خواص وعوامدر وسواد اعظم واکثر اهل عالم ایچوندر ایکنجی طریق
محبتدر وبو طریق خواص وافراد واعیان وآحاده مخصوصدر زیرا جمهور خلق بری
بریله محبت ایتمك عادت محالدر اما بر جماعت ایچنده طریق محبت اولسه ممکندر
ومحبت اولیجق طریق عدالته احتیاج قلمز زیرا عدالته احتیاج انکیچون ایدیکه
هر کسی مرادو مطلوبنی کندو الموق استر پس غیری دفع ایتمك لازم اولور غیر دخی
همچنان اول مطلوبی کندو یه جالب بونك دفعی طالب اولوب مزاحمه دن مخاصمه

مطالبه دن مغالبه حاصل اولور. محبت اولیجق کیشی مراد و مشتهاسی اولن نسنه محبوب
مراد ایدیجک ایثار ایتمک مقرردر. بلکه محبوب تناول ایتمسی دخی اشتهی کلور. رشحات
کتابنده مولانا محمد روجی دن نقل ایدرکه خراساننده بر جوان پارسا وار ایدیکه بر
صاحب جمال جوانک دریای محبتنه غریق. و آتش عشقله حریق اولمشیدی. همیشه عادتی بو ایدیکه
بر مرغوب و تحفه نسنه هزار مشقت و عنا ایله تحصیل ایدوب کلوب سر راه جوان
جانان اوزرینه براغوب کندو کمیندن ترقب ایدردی. آخر کمسنه کجی کرکی المو استر
کمیندن چقوب بن قودم الملک دیو منع ایدردی. جوان اوغرایوب النسه ظاهر اولمیوب
نیجه کون اول صفادن که جانان تحفیه نظر صلدی. و مقبولی اولوب الدی دیو مسرور
و شادان. و خرابه دل حزینی آبادان اولوردی. مولانا قدس سره ایدر محبته صوردم
و دیدم که چون بو تحفه هزار زحمتله تحصیل ایدرسین نیچون محبوبکه سنک ایدوکن
بلدرمزسین. ایتدیکه کمال محبتم طبع شریفن زیر بار منت ایتمکه مانع. و دل دردمندم
مبارک خاطری اول تحفه یه بانه بو اولمغله نوعا مسرور اولدوغنه راضی و قانعدر.
محبت محبوبکه بو دایره ده اولیجق مشتهیات دنیای دون ایچون نیجه مزاحمه و مغالبه
و احتیاج اجرای قانون عدالت و سیاست اولور. و حکما دیرلر که محبت عدالتدن
افضلدر. زیرا محبت وحدت طبیعیه یه مشابه و مشاکلدر. و عدالت وحدت صناعیه یه

محاکی و مماثلدر. و هیهات که طبیعی صناعی کبی اوله. و دخی محبت مقتضی اتحاد
و رافع اثنینیتدر. و عدالت اثنینیت تحققندن صکره اولور. زیرا عدالت انصافدندر
انصاف لغتده نصف کلمه سندن مشتقدر. یعنی بر نسنه نک نصفنی کندو الوب
نصف آخرنی شریکه ویره. نصف خود اثنین اولنده اولور. چون محبت سببی ایله
اتحاده که اصل اصولدر و عدکاه قرب و وصولدر. و اصل اولنه اثنینیت فروعندن
اولن احکامه نه احتیاج اولور. و اندن نه فایده حاصلدر. بیت للعاشقین
باحکام الغرام رضا. فلا تکن یا فتی بالعدل معترضا. حکما ایدرلر که جمله موجودات
قوام و بقاسی محبتله در. و محبت جمله اشیایه ساری و هیچ موجود وجود وحدتدن
خالی اولمدوغی کبی میل و محبتدن دخی عاری دکلدر. حتی نباتات و جمادات
دخی عشق و محبتله متصف. و جمله جواهر و اعراض بو جهتدن معترفدر. عناصرک
احیاز طبیعیه سنه میلی غالب. و حیز طبیعیسنه طالب. و حیز قسریسندن هارب.
اولدوغی عشق و محبتدر. و هر جسم عنصریکه کیفیات فعلیه دنکه حرارت و برودتدر
و انفعالیه دنکه رطوبت و یبوستدر. بریسیله متصف اولدوغی عشقدر. مثلا
نار حرارت و یبوست. و هوا حرارت و رطوبت. و ما برودت و رطوبت. و تراب
برودت و یبوستله متصفدر. پس انلره عاشقدرکه انلره طالب و بران. و

ضدندنکه غیردر نفوذ وکریزاندر. مثلا مایی قسر ایله تسخین وبرودتدن تجرید
ایلسکز قاسر زایل اولسه فی الحال اینه معشوقی اولن برودته انتقال واتصال ایدر.
وهر جنس بسیط ومرکب جنسنه میل ومحبت وخلاف جنسندن نفرت وهروب ایلر.
وحرمای نرماده سنه میل وانعطاف ایلر. وافلاک دخی حرکت دوری عشقیله ایلرکه
مبدء جواهر عقلیه ومبادی عالیه تشبه واشکال واوضاع ممکنه سین قوتدن
فعله چقرمغله انلرك مناسبته استقاصه دن نته کم حکمتده مقرر اولدی. وکمال و
نقصاندن موجوداتدن نه وار ایسه جملسی محبته مترتب واندن ناشیدر. محبت
موجب اتحاد. واتحاد سبب قرب مبداء ذو الجلالدر. وغلبه که کثرتك فرعیدر.
واندن ناشیدر. موجب نقصان واختلالدر. وحکمادن بوطایفه یه اهل محبت
وغلبه دیرلر. وسایر فرق حکما اکرچه بومذهبه تصریح ایتمه مشلردر. اما محبتك
فضلنه معترف وجمله موجوداته سریان ایتدوکنه قایل اولمشلردر. وشیخ رئیس
ابو علی بن سینا عشقك جمیع موجوداته سریاننده بر رساله بدیعه تالیف ایتمشدر.
بیت سر حب ازلی در همه اشیا ساریست. ورنه بر کل نزدی بلبل بی دل فریاد. اما
متاخرون اصطلاحنده محبت ذوی العقولده استعمال اولنور. ذوی العقولدن
اولمیان مواضعده عناصرك احیاد طبیعیه سنه میل ایتدوکی کبی. ومرکباتك بعضی

مزاج وترکیبده مناسب ومشاکل اولوب ارالرنده نسبت عددی. یا نسبت مساحی یا نسبت
تالیفیدن بر نسبت معینه ده اتحادلری اولدوغیچون میل وانجذاب دیرلر. وبو میل
وانجذابه نیجه خواص عجیبه. واسرار غریبه مترتب اولور. وانلره خواص واسرار طبایع
دیرلر. مثلا مقناطیس بالخاصیه حدیدی جاذب وحدید انی طالبدر. وبونك ضدی
سنك باغض الخل دیدکلری که نه قدر سرکیه برقسلر اتلوب طاشر دوشر. بو
خواص واسراره مطلع اولنلره علم طلسمات ونیرنجات حاصل اولور. پس بونلرده
محبت وضدی استعمال اولنمز. بلکه میل وهرب استعمال اولنور. وحیوانات غیر ناطقه
اراسنده اولنه الفت ونفرت دیرلر. ولا مشاحة فی الاصطلاح. اما انسانده اولان
محبت ایکی نوعدر. بر طبیعی بری ارادیدر. طبیعی مادرك فرزندنه محبتی کبی. اکر طبیعت
مادره بو محبت مفطور اولمیا ایدی تربیت اولاده بو مشقتلری اختیار ایتمیوب
نوع انسان منقرض اولمسی لازم اولوردی. نته کم سابقا دخی دیدك. محبت ارادی
متعلمك معلمنه مریدك شیخنه محبتی کبی. وبو دخی درت صنفدر. اولی سریع العقد
والانحلال اولاندر. یعنی تیز حادث اوله اما نه تیز زایل اوله. ایکنجی بطی العقد والانحلال
یعنی کچ حادث ولکن کچ زایل اوله. اوچنجی بطی العقد سریع الانحلالدر. یعنی
کچ حاصل اوله وتیز زایل اوله. دردنجی سریع العقد بطی الانحلالدر. یعنی تیز

حاصل اوله وکچ زایل اوله • وسبب محبت دخی اوچ نسنه در • اولی لذت • ایکنجی نفع
اوچنجی خیر درکاه اولورکه بو اسباب بعضی بعضیله مجتمع اولوب مرکب اولور •
اما لذت اولمحبته سبب اولورکه سریع العقد وسریع الانحلال اوله • زیرا لذت
سریع الحصول والزوالدر اکا تابع اولان محبت دخی ایله اولور • اما نفع اولمحبته
سبب اولورکه کچ حاصل اولوب تیز زایل اوله • زیرا نفع اخر دکمه ده متحقق اولمز •
اولسه دخی مستمر اولموب تیز زایل اولور • خصوصا بو زمانده که خلق بری بریندن
اومدوغی بیوک نفع اولدرکه ضرر ایرشدرمیه **بیت** انا الغنی زمن ترک القبیح به
فی اکثر الناس احسان واجمال • پس بو مقوله اولن نفعه مترتب اولن محبت دخی
ایله اولور • اما خیر شول محبته سبب اولورکه تیز حاصل اوله کچ زایل اوله • زیرا
اهل خیر اراسنده محبت جانی ومؤانست روحانی واردر • لابد محبت دخی تیز
حاصل اولوب وکچ زایل اولماسنک حکمتی بودرکه • اهل خیر اراسنده اتحاد حقیقی
واردر • پس انفکاکی متعذر یا متعسردر • اما نفعله خیردن یا خود اوچندن
مرکب اولان نسبتله حاصل اولان • محبت کچ حاصل اولوب کچ زایل اولاندور •
کچ حاصل اولدوغی • زیرا ایکی یا اوچ نسنه نک بر یره کلوب جمع اولماسی کچ اولور
خواجه نصیر ومولانا جلال • زیرا نفع وخیر بو ایکی حالی اقتضا ایدر دیو تعلیل ایلدیلر

بعده مولانا جلال دوانی ایدرکه لذت ونفعدن مرکب اولن حصولده متوسط
زوالده سریع اوله • لذت وخیردن مرکب اولان حصول وزوالده متوسط اوله
نفعله خیردن مرکب حصولده متوسط زوالده بطی اوله • وبو مرکبلرده دیدوکمز
احکامک علتلری بسایطک اقتضاسنی ملاحظه ایدن کمسنیه ظاهر اولور •
انتهی کلامه • وبو مقامده دخی تفصیل وتدقیق ممکندر • اما اطنابدن احتراز
ایلدک • ودخی ایکیدن مرکب اولنلردن • اوچدن مرکب قیاس اولنه دیو ایراد
ایتمدک • والله تعالی اعلم • ومحبت صداقتدن اعمدر • زیرا محبت جمع کثیر اراسنده
اولور وصداقت اولمز • آزکسی اراسنده اولور • وعشق دخی اخصدر • زیرا عشق
بر کشی یه اولور • بر کوکلده ایکی کمسنه عشقی صغمق محالدر **بیت** ز لوح خاطر
عاطر غبار غیر بشو • که شرط عشق بود دل یکی ویار یکی • وعشقک علتی یا افراط
طلب لذت • یا افراط طلب خیردر • اولکی عشق بهیمی ومذمومدر • وانوک علامتی
اولدرکه محبتک اکثر استحسانی اعضا وشکل محبوبه اولور • خصوصا اعضای
وقاع الفخاذ وارداف کبی ساده روجوانلره ونسا قسمنه اولن محبت اکثر بو قسمدر •
اکثر دیدک • زیرا بعض سالکلر صور حسان محبتنه کرفتار اولوب جمال مقید ضمننده
جمال مطلق مشاهده سین دعوی ایدرلر **نظم** آن دکر کرچه عاشق صورتست

لیك معشوقش از صورد کذشت • حسن معنیست دیده در صورت • چشم ازآن
دوختست بو صورت • اکنجی عشق روحانی و محمود در • و اول علامتی اولدر که
محبتك اکثر استحسانی محبوبك اخلاق و شمایلنه اولور • مشایخ عظام • و علمای کرام
اولان عشق بو قسمدر • و دخی حکما ایدرلر که نفعك عشقده اصلا مدخلی یوقدر
نه استقلالا و نه غیره بتعیتله • اما لذت شبان و احداث و جوانلرك محبت
و صداقتلرنده سبب اولمسی اولور چون لذت سریع الزوالدر • صداقتلری دخی
سریع الزوالدر • از زماننده نیجه دفعه مصادقت و نیجه دفعه مفارقت ایلرلر •
بیت وفاداری مجو از بلبلان چشم • که هردم بر کل دیکر سرایند • و شیوخ دانالر
طبیعتنده اولنلرك سبب صداقتی اکثریا نفع ایدر • نفعده فی الجمله دوام اولمغله
صداقتلری دخی دایم اولور • امید منفعت منقطع اولیجق صداقت دخی منقطع
اولور • اما اهل خیرك چون سبب صداقتلری خیردر • و خیر اکثریا ثابت و
غیر متغیردر • لابد صداقت اهل خیر دایم • و تغیردن سالم و مصوندر • و چون بدن
انسان طبایع مختلفه دن ملتیم • و نظام وجودی عناصر متباینه دن منتظم در •
پس هر لذت که بعضنك طبعنه ملایم اوله • آخرك طبعنه مخالف و مباین اولمق
اولور • پس لذت جسمانیه شوایب الامدن معرا • و مشتهیات حسیه دکمه دکدورات

مکارهدن

٢٩١

مکارهدن مبرا اولمزنته کم دیمشلردر بیت جمع الزمان فلا لذیذ خالص • مما
یشوب ولا سرور کامل • اما چون جوهر روح انسانی خزاین عالم بالا • و طوطی
نفس ناطقه بساتین جنان ملاء اعلادندر • بسیط و نورانی • و مرفه ترکیب طبایع
و اختلاف امزجه دن منزه در • آنك لذتی شوایب المدن مصون و سعادتی نوایب
محندن مامون در • و بو لذته سبب اولان محبت عشق و محبتك اعلی و افضلی و اشرف
و اکملی در • و اول حکمت و معرفت و محبت الهی درکه بهترین سعادات و کاملترین
مطالب و مراداتدر • نشأت اخروی و منزلکه معنویده در انسانه نافع حقیقی
ابدی • و محصل منافع • و مطالب سرمدی بو محبتدر بیت عشقت رسد بفریاد
ار خود بسان حافظ • قرآن ز بر بخوانی در چارده روایت • و تعریف و تقسیم محبتی
ایراد ایتمکدن مقصودمز • بو محبته اشارت و ایمادر • و مشایخ حقیقت و رندان
طریقت که بو باده نك جرعه سندن نوش • و خمخانه تجرید و تفریدده ماسوایی فراموش
ایتمشلردر • بو عشق و محبتك تعریفی و توصیفنده نیجه فواید و فراید • و جواهر اشعار
و قصایدی کوشوارهٔ کوش روزکار ایتمشلردر • اکرچه حق تعریفی اقوال شارحه ایله
متعذر • و حقیقت توصیفی من لم یعرف لم یذق بوده سنده متیسردر • و لکن غرضلری
تشویق راغب و ترغیب طالبدر • جمله سندن شارب نصیب فایض ابو حفص

عمر بن فارض دُرکه میمیهٔ مشهوره‌سنده بو افتتاح کلام ایدر **مطلع** شربنا علی
ذکر الحبیب مدامة • سکرنا بها قبل ان یخلق الکرم • و بو دُردُرك سلکینی بویله ختام
قلورکه **بیت** علی نفسه فلیبك من ضاع عمره • ولیس له منها نصیب ولا سهم • و میخانه
نشین عشق و غرام • پیاله‌کش عارف جام • مولانا عبد الرحمن جامی اکا شرح فارسی
تحریر ایدوب • رباعیات شورانگیز ایله معانی ابیاتی ترجمه و تفسیر اتمشدر جمله‌دن
بری بو دُرکه **رباعی** هر کس که بوی زبادهٔ عشق شنید • از کوی خرد رخت بمیخانه کشید
و آنکس که بکام ذوق ازان می بخشید • فهمش هرگز بسر آن می نرسید • غرض بو تفصیلدن
بو محبتك اهل الله • و سالکان راه اراسنده معروف • و نیجه سعادتمندلرکه یحبهم
و یحبونه شرفی ایله مشرفلردر • بو صفتله متحقق موصوف ایدوکین بیان اتمکدر •
زیرا خواجه نصیر بو مقامده بو محبتی ذکر اتدکدن صکره بعضی متألهلر یعنی الهیلر
بو محبتی دعوا ایدرلر دیمشدر • بو کلامدن بوی استبعاد کلدوکیچون بو مقامده
ذکر اولندی • و عنقریب شرح و بیان اولنسه گرك • پس حالا اینه حکما کلامنه شروع
ایده‌لوم • ارسطاطالیس ابو قلوطیس حکیمدن نقل ایلمشدر که اشیاء مختلفه‌نك بری
بریله التیام و تألفی تام اولمز • اما اشیاء متشاکله بری برینه دایما مسرور و مشتاق
اولورلر • و بو کلامی بویله شرح ایلمشلر که جواهر بسیط اراسنده تشاکل و بری برینه

اشتیاق

اشتیاق اولسه • لابد ارالرنده تلاقی روحانی اولوب اتحاد معنوینك انواری ملمع
و موانع کدورات تباین و اختلاف که لوازم مادیاتدر مرتفع اولور • اما اجسام
و جسمانیات اراسنده تلاقی ذوات و حقایق اولمز • بلکه سطوح و اطرافله اولور •
کورمزمیسین که بر جسم بر جسمه غایت ملاقی و ملصق اولدقده بونك سطح ظاهری انك
سطح ظاهرینه مماس اوله • بر بینك حقیقتی و ذواتی آخرك حقیقت و ذواتنه نیجه ملاقی
و متصل اولور • پس بو ملاقات قنده • و روحانیات اراسنده اولان اتصال ذاتی
و ملاقات حقیقی قنده • اجسامك اتصالی دنی نسنه ایله زایل اولوب جزوی نسنه
میانه‌ده حایل اولور • اول سببدن اکثر عشاق ملاقات جسمانیه ایله راضی اولمیوب
زیاده‌یه تلاقی روحانیه متقاضی اولورلر • و بو معنایه شاعر عرب دخی اشارت
اتمشدر که **شعر** اعانقها والنفس بعد مشوقة • الیها وهل بعد العناق تدان • والثم
فاها کی تزول صبابتی • فیشتد ما القاه من هیمانی • کان فؤادی لیس یشفی غلیله •
سوی ان یری الروحین تمتزجان • و چون جوهر روح و آیینهٔ نفس ناطقه‌دن کدورات
غواشی صور کونیه • و ژنك رنك انطباعات حسیه که ظروف حواس ظاهره و باطنه‌دن
حاصل • و آیینهٔ نفس ایله صور غیبیه اراسنده حائل اولمشدر صیقل ریاضت و جلاء
طاعت و عبادتله پاك اوله لاجرم لوامع انوار الهی و بوارق شوارق عالم نامتناهی مشاهد اولور

زیرا مرآت نفس ناطقه ایله جمال غیب ومستوران عالم لاریب آراسنده هیچ حایل
وعایق یوقدر الا آنک کدورات که آیینه نفسده صور کونیه دن حادث اولمشدر
چون ریاضت وتصفیه ایله بو کدورات مرتفع اولمشدر هیچ عمل آخر وفعل جدید اولمیه
مشاهده وتجلی لازم وحاصلدر چون بو انجلا سعادتی حاصل وآیینه نفس دن اول
کدورات زایل اوله انجذاب عالم انس وعشق ومحبت جمال ازل شوقنه پر وبال وجود
موهومینی سوخته ومقام وحدت حقیقیده که منتهای مقامات در افروخته اولوب
لذت مشاهده جمال ازلیده مستغرق وعین الیقیندن حق الیقینه واصل مطلق اولور
وبو مقامک صاحبی قنده تعلق بدن ایله تجرد یاننده اول قدر فرق یوقدر زیرا ریاضات
ومجاهدات وورزش آداب شریعت وعباداتله بر مرتبه یه وارمشدر که استعمال قوای
بدن مشاهده جمال حقیقتدن مانع ونقد لیلة القدره واصل اولوب اطفال کبی شب
عیدده انتظار فرداکیه قانع اولمز رباعی امروز دران کوش که بینا باشی حیران جمال
آن دلارا باشی شرمت بادا چو کودکان در شب عید تا چند در انتظار فردا باشی
بلی غواشی جسمانیه دن تجرد تام واطلال ودمن قوای بدندن رفع سرادق وقطع خیام
ایدیجک وحمای تجرده خرامان وریاض عالم قدس وتنزهده کشیده دامان اولیجق
مشاهده جمال حق اصفی واجمل ولذت وصال وابتهاج قرب واتصال اولی واکمل اولور

زیرا

زیرا انشاء دینی وتعلق بدنده اگرچه دقایق اسما وصفاتدن مشاهده جمال وحدت
ذات میسر اولور نه که لسان الغیب ودردی کش میخانه لاریب حسب حال وذوق
جام وصالندن خبر ویرر که شعر دوش وقت سحر از غصه نجاتم دادند واندر آن ظلمت شب
آب حیاتم دادند بیخود از شعشعه پرتو ذاتم کردند باده از جام تجلی صفاتم دادند اما
شوایب خیال که مقتضای عالم بعد وانفصالدر بالکلیه مندفع اولمز پس شهود تام
که رقیبان خیال واوهام دغدغه سندن بالتمام خالی اوله خلوتخانه تجرد ملابس
اجسامدن غیریده اولمز انکیچونکه بعض عشاق جمال ازل نقاب کون وحجاب بدندن
تخلص آرزوسنده نظم ازل ایدوب دیرلر شعر حجاب چهره جان میشود غبار تنم خوشا دمی
که ازین چهره پرده برفکنم چنین قفس نه سزای چو من خوش الحانست روم بگلشن رضوان
که مرغ آن چمنم چه کونه طوف کنم در فضای عالم قدس که در سراچه ترکیب تخته بند تنم
وحکایت اولنور که سردفتر عشاق مست جمال علی الاطلاق راهبر عشق سرمدی
خوانسالار فقر محمدی سلطان ملک معنوی خداوندکار مولانا جلال الدین
قونیوی بو مقام تفرقه دن عزم رحلت وقصد نهایت وصلت ایدوب بستر مرض موته
وضع پهلوی مبارک ایتدکده اصحاب واحباب دلسفته لری نای کبی خوف فراقدن
نالان اولدقلرین کوروب بویوردیلر که واصل بوزم ازل شمس تبریزی اول جانبه چکر

یاران بو طرفه چکر. اما بر هر حال کیتمك کرك. دیرلر که حضرت ولی خطیر شیخ کبیر صدر
الدین قونوی رضی الله تعالی عنه عیادت ایچون بالین مبارکلرینه حضرت مولانایه
قدس سره کلوب شفاکم الله تعالی شفاء عاجلا. رفع درجات و صحت کلی دوری
اوله. مولانا انلره خطاب عالمیانه در صحتلو آرزانیدر بیت ایکی جهانك جانی سن سن جانانه
صحت یاره شود. عشق ازل برهانی سن برهانه صحت یاره شود. دیجك حضرت مولانا
شیمدی بدن صکره شفاکم الله سزه اولسون. عاشق ایله معشوق آراسنده همان شعردن بر
پیراهن قلمشدر. استمزمیسز که انی دخی چقروب نور نوره متصل اوله مثنوی
گفت بس کز جنس ششتر است. اعتناق بی حجابش خوشتر است. من زتن بیرون شوم
او از خیال. می خرام در نهایات وصال. و بو محبت که ذکر اولندی نهایت مراتب
عشق و کمال مطلقدر. و ذروه مراتب واصلاندر. و غایت مقامات کاملاندر
در دو جهان بیت عشقست هرچه هست بگفتیم و گفته اند. عشقست بوصل دوست
رساند بضرب راست. فقیر ایدر بن بو قدر ذکر ایتدیکم خواجه نصیر و فاضل دوانی
عشق حقیقی و محبت الله جل و علا توصیف و تعریفنده که بو فقیر کندو جانبمدن نیجه
اشارات شریفه و عبارات لطیفه ضم ایدوب نقل و ایراد ایلدم. انلرك كتابلریله بو فقره
نوشته سنه نظر تطبیق ایلیلر. بو فقیرك سعی و زحمتن بیلورلر. اما چون مقام عالی

وفایق

وفایق و خلاصه سعی ایام و لیالی اولمغه لایقدر. و سابقا وعد دخی ایتمشیدك پس
دخی سعی متواتر و متوالی و سابقدن زیاده نقل کلام اعالی ایده لوم. اگر گوش هوش
مفتوح و صدر سینه ارادت مشروح بیورلورسه بیت لئن کان هذا الدمع یجری
صبابة. علی غیر لیلی فهو دمع مضیع. مرادا اشارت اولنمشدر که بو فقیر چون بونك
امثالی عالی مقاملردن بی نصیبدر. لابد انلرك شرح و بیاننده گستاخلق ایتمه سنده
غیر مصیبدر. لکن من تشبه بقوم فهو منهم زمره سنه قریب اولمق رجاسنه بعض اکابرك
کلامنك ترجمه سی ایراد اولنمغه اقدام اولندی. جناب سامی نامی مولانا عبد الرحمن جامی
قدس الله تعالی سره بیورر اگرچه محبت بر شربتدر که ذوقن ایتمین بلمز. و بر محنتدر که
مبتلا اولمیان نه ایدوکین ادراك قلمز. ولکن بر جماعت که تعریف ماهیات و توضیح
خفیات معتادلریدر. تعریف و تقسیم ایدوب دیمشلر که محبت جمیل حقیقی که حق جل و علادر
کندو جمالنه میل ایتمه سی جمعا و تفصیلا. و اول دخی یا جمعدن جمعه اوله. و اول حق جل و علا
جمال ذاتنی کندو مرآت ذاتنده کاینات توسطنسز مشاهده ایتمسیدر. یا جمعدن تفصیله
اوله. و اول حق جل و علی مظاهر کایناتده جمال ذاتن مشاهده. و کمال صفاتن مطالعه قلمسیدر
یا تفصیلدن تفصیله اوله. و اول اودر که اکثر افراد انسان عکس جمال مطلقی آثار
مرآتینده مشاهده ایدوب. اما جمال مقیدز ایلی مقصود کلی ایدنوب انوك وصالی ایله

خرسند و فراقیله دردمند اولمقدر. یا تفصیلدن جمعه اوله. نته کم بعض خواص محب
واسرار شؤن و صفاتی که مبادی افعال و آثاردر. حرق ایدیب متعلق همت و قبله گاه
توجهلری ذات متعلق الصفات حق تعالی اولمقدر. چون ذو الجلال والکمال
ان الله جمیل یحب الجمال. مقتضاسنجه محب الجمال و کمال صفت ذات متعالیدر. و
آدمی دخی ان الله خلق آدم علی صورته. مستدعاسنجه صفات حق جل و علایه خلعت
عالی قیمت ذاتی اولمشدر. لاجرم خاطری حسن و جماله مایل. و باطنی فضل و کماله مجذوب
اولمق شیوهٔ اصلی و عادت جبلی سیدر. و دخی مقرردر که تفاوت درجات محبان
تفاوت طبقات محبوبلریله اولور. نه قدر محبوبک مایهٔ حسن و بهجتی اغلب و اکثر
اولسه. اولقدر محبک دخی مایهٔ عشق و محبتی اعلا و اوفر اولسه گرکدر. و انواع اعلی درجاتی
محبت ذاتیه در که محبک میل و انجذابی محبوب حق و مطلوب مطلقه ایله اوله که دفع
رفعنه قادر اولمیوب تعیین سبب و تمییز مطلب امکانه دخی قادر و طالب اولمیوب
کندوده انجذاب نه سببدندر بلمیه. و علامتی اولدر که محبوبک نعوت و متقابله
وعد و وعید و تقریب و تبعید گبی قتنده برابر. صفات جمالدن بهجه خوشحال اولورسه
نعوت قهر و جلالده اولوجهله قانع و راضی اوله. و دخی محبت متحابین اراسنده اولان
مناسبتک ثمره سیدر. و مابه الاتحاد مابه الامتیازه غلبه ایتمسیدر. و محبت حق و

ویرده

مرتبه در. مرتبهٔ اعلا محبت ذاتیه در که ذکر اولندی. اندن تالیسی محبتدر که حق جل
و علایه مخصوص تام اولان امور. توسطی ایله اوله معرفت و شهود و قرب گبی. بونک
تالیسی اول محبتدر که حضرت حقه اختصاص باقی اولمایان امور سببی ایله اوله.
مرادات عاجله گبی مأکل و مشاربدن و مراکبدن. یا سعادات آجله گبی حور و غلمان
و جنت و رضوان گبی. و دخی بودر که محبت ذاتیه نک ماعداسی ایکی قسمدر
بری محبت اسمائی و صفاتیدر. و اول محبت حق جل و علانک بعض اسما و صفاتن افضال
و اکرام و اعزاز و اکرام گبی اضدادینه ترجیح و ایثار ایدر. کندویه اول صفاتک آثاری
وصولی ملاحظه اولمقسوزین. و بری محبت آثاریدر. و اول اولدر که اول ایثار و
اختیار کندویه آثاری واصل اولمق ملاحظه سیله اولندر. و بو محبت لاینزال اصلا
تغیر و انتقالده در. زیرا محبوب صفات حمیده و افعال پسندیده ایله که محبک محبتی
انلره ایدی تجلی ایدرسه عشقی زیاده و توجه و اقبالی موجب السعاده اولور. و اگر اول
صفاتک متقابلاتیله که ملایم هوا و موافق رضاسی دگلدر. تجلی ایدرسه توجهدن
منصرف و اعراض و ادباریله متصف اولور. قال الله تعالی و منهم من یعبد الله علی
حرف فان اصابه خیر اطمأن به و ان اصابه شر انقلب علی وجهه. و ادنای محبت
محبت آثاریدر که متعلقی جمال آثاریدر که حسن ایله معبر. و قالب تناسبه نفخ اولنمش

روحله مفسردر • ومحققلر سرّ وحدتدر که کثرتده ظهور ایتمشدر دیرلر • واول
دخی ایکی قسمدر • بری معنوی روحانیدر • تناسب واعتدال اخلاق واوصاف کمال
کبی که متعلق عشق ومحبت طالبان عاشق ومطلوب ومراد مریدان صادقدر • و
بری دخی محبوب صورت غیر روحانی اولندر • تناسب اعضا وحسن شکل کبی • بعض
حسن وملاحتله موصوف اولنلره عارض اولور • وبو مقوله صور عنصریه مشاهده
جمالی ایدوب • عاشق شوریده حال اولنلر درت طبقه در طبقۀ اولی شول روشن
دللردر که نفوس طیبه لری شوایب شهوتدن مصفا اولمش • وقلوب طاهره لری
لوث دنیّ طبیعتدن مبرا اولمش اوله • مظاهر خلقیه ده وجه حقدن غیری ملاحظه
اتمیه • ومرایای کونیه ده جمال مطلقدن غیری مشاهده قلمیه • پس عشقده شکل زیبا
وصورت مطبوعه مقید دکللردر • بلکه عالمده هر صورت که وار در اول اشکال
عملین ایدرانلره نسبت رباعیه عارف ز وجود خویش رستست الحق • در بحر شهود
حق شده مستغرق • بر خود حجب حسن مقید زده • شق حیران شده در نور جمال
مطلق طبقۀ ثانیه اول پاك بازلردر که نفسلری عنایت حقه مظهر اولور •
ریاضت ومجاهده ایله احکام کثرت وظلمت طبیعتدن فی الجمله صافی اولمش اوله
لکن تمام احکام طبیعت بالکلیه زایل اولموب • معانی مجرده ادراکنه نشأه لرینه

منا

مناسب مظهردن غیریده قادر اولمیه لر • لاجرم انسانده که اتم مظاهردر رابطۀ حسن
متعلقلری اولوب آتش شوق وشعلۀ عشقلری افزون ایدوب • بقای احکام ما
الأشیادن محترق • وحکم مابه الاتحاد غلبه ایدوب • آخر میل حبی اول مظهردن منقطع
اولوب سر جمال مطلق صور حسن مقیددن تجرید اولنوب • مشاهده باقی مفتوح
ومجازی عارضی اصل حقیقی اوله رباعیه بس کس که بدید روی خوبان طراز • افتاد
زداغ عشق در سوز وگداز • در مجلس عشق وشوق شد محرم راز • نوشید می حقیقت
ازجام مجاز • طبقۀ ثالثه اول گرفتارلردر که احتجاب وعدم ترقیده قلمش اولکر
وتعلق حبی لر صور حسنه دن تجاوز ایتمش اولمیه • شهود وکشف مقید حاصل قلمش
اوله لر • ولکن میل حبی لری بر صورتدن منقطع اولدقده بر صورته دخی مبتلا
اولوب دائما بو کشاکشده قله لر رباعیه ای خواجه ز حسن خاکیان خود واکن
آهنگ جمال قدس اعلا اکن • تاچند دراب چاه می بینی ماه • مه تافته زاوج
چرخ سر بالا اکن طبقۀ رابعه شول آلوده لردر که نفس اماره لری مرده وآتش
شهوتلری افسرده اولمیوب اسفل السافلین طبیعتده قلمشلر • وسجن سجندن رخت
بهیمیت صلمشلردر صفت رقت ولطافت انلرده مختفی • ونشأۀ عشق ومحبت انلردن
منتفی در • محبوبان مجازی آغوش • ومحبوب حقیقی بالکلیه فراموش ایتمشلردر •

رباعیه اینان زکجا و عشق بازی زکجا • هندی زکجا زبان تازی زکجا • چون
اهل حقیقت سخن عشق کنند • بیهوده این قوم مجازی زکجا • و دخی بویورر که اسباب
محبت بش در • اوّل نفس کندو وجودینی و بقاسنی سومسی در • و بو محبت بالضروره
معلومدر که هر کشی وجود و بقاسنه طالب و ابقای وجودی ایچون مضرّت ایدنکی
دافع و منفعتلری جاذبدر • پس حق جلّ و علی یه که موجد و مبقی اولدر • محبت اتمک
اولی و الزمدر • ایکنجی حبّ منعم و محسندر که جبلت النفوس علی حب من احسن الیها الکن
مخفی اولمیه • چون منعمی خلق و ابقا و قلبنه انعام اتمک عزیمتنی القا ایدن حق جلّ و علی در
• پس اصل محبت حضرت حقه اتمک اولی در رباعیه بین نعمت ازو که نعمت دیدن ازوست
کو شکر کسی در زیدن ازوست • بخشش ز خدای دانکه در ملک وجود • بخشیده
و بخشنده و بخشیدن ازوست • اوچنجی محبت صاحب کمالدر مشایخ اهل تقوی • و
علمای صاحب فتوی کبی • و اول حضرت که جمیع کمالات رشحات انسان و معارف
فوحات نسیم انعامیدر محبته اولی و الزمدر • دردنجی محبت جمالدر • چون جمال عاریتی
که عکس و خیال و ادنی نسنه دن قابل زوالدر • محبت اولنه جمیل علی الاطلاق • که
جمال ممکنات انوک پرتو انواری و ظهوری تقید مظاهردن عاریدر • محبت اولی و الزمدر
• بشنجی اول محبتدر که نتیجهٔ تعارف روحانی اوله • و بو تعارف متحابین اراسنده

مناسبت

مناسبت اولمغه مترتبدر • و مناسبت دخی روحین مزاجده مشترک اولمغه متفرعدر •
یعنی ایکیسنک مزاجی درجهٔ اعتدالدن بر درجه ده واقع اوله • تحقیقاً یا تقریباً
زیرا ارواحک تفاوت درجاتی بعد قضاء الله تعالی و قدره تفاوت درجات امزجه یه
مترتبدر • مزاج جناب رسالت پناه خاتمت دستگاه • اعدل امزجهٔ انسانیه در • و
هر مزاج که اول اعتداله قریب اوله بعید اولندن احسن و اکا افضل اولان روح اعلی
و اشرف اولور • پس ایکی مزاج اعتدالدن بر درجه ده • یا بری برینه قریب اولسه فیض
اولنن روحلر مراتب شرف و علودن بر مرتبه ده اولوب • ارالرنده تعارف اولور • و تعارف
ایتلافه سبب اولور • نته که حدیث شریفده وارد اولدیکه • الارواح جنود مجندة فما تعارف
منها ایتلف • و ما تناکر منها اختلف • و چون تعارف روحانی که بو اسباب اکا مترتبدر •
موجب محبت اوله • پس خالق ارواح و مسبب الاسباب که مفیض کلدر • محبته اولی و الزم اولور
رباعیه ای رفته بعشق داستان من و تو • در مهر و وفا نیست نشان من و تو • من بندهٔ آن
یکانه کز عهد ازل • زو خاست یکانکی میان من و تو • چون محبت حق و عشق محبوب مطلق
ذکرنده مشایخ طریقت • و عارفان حقیقت اولنلردن بو قدر نسنه نقل اولندی • شدیدت
صکره ینه موضوع کتابه رجوع • و ایراد کلام حکمایه شروع ایدلوم • پس محبت الهیه دنکه
سبب لذت عقلیه در • نازل و ادنی اولان محبت اهل خیرک بربرینه محبتلریدر که سببی

خیردر. وچون خیر غالبا دایم اولور. پس محبت اهل خیر دخی قایم اولور. بخلاف سایر
محبتلرکه معرض زوال وفناده در. نته کم آیت کریمه ده کلدیکه. الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض
عدو الا المتقین. وبو محبت اهل خیره مخصوصدر. اما سببی لذت یا نفع اولن اخیار
واشراره اولور. وسریع الزوال اولور. وکاه اولور سبب محبت وصداقت مواضع
غربت وشدایدده اجتماع اتمکله. مثلا بر سفینه ده یا بر خیمه ده یا مطلق بر سفرده
بله اولمغله. وحقوق صحبت ثابت اولمغله اولور. وبونک سببی اولدرکه انسان بالطبع
انسانه مایلدر. وانکیچون انسان دیرلر. پس لفظ انسان انسدن مشتقدر. ونسیاندن
دکلدر نته کم بعضیلر ذاهب اولدیلر. ونظم اتدیلر مصراع وسمیت انسانا لانک ناسی
فقیر ایدرین پس بویله نظم اتمک کرک مصراع وسمیت انسانا لانک آنس چون آنس خاصیت
انساندر. وهرشیئک کمالی خاصیتنی اظهار اتمکدر. پس کمال انسان بنی نوعنه انس اتمکله در
وبو انس دخی سبب محبت واجتماع وتمدن اولور. وانسان مدنی بالطبع اولدوغنک
برموجبی دخی بودر. وافراد انسانک بری برینه استیناس واجتماعی عقلا احسن اولدوغی
شرع دخی تأکید اتمشدر. وبش وقت نمازی مسجد ومحلهده اجتماع ایله ادا اتمکی فرمان بیوردوغی
بو حکمتی دخی بودرکه اهل محله بو اجتماعک برکتیله استیناسله متحلی وبغض وعداوتدنکی
ردیلتدن متخلی اولهلر. وهفته ده بر کون مجموع اهل مدینه مجتمع اولوب نماز جمعه ادا ایدوب

ارالرندن

ارالرندن توحش وبغضا مرتفع ونور ایمان وتألف که هو الذی الف بین المؤمنین
مقتضاسنجه نعمت حقدر ملمع اوله. وهر بلدک ایکی دفعه اجتماع مشروع ایلدیکه اهل
مدینه دن غیری اهل رساتیق واطراف دخی نماز عید قلوب ارالرنده موانست والفت
حاصل. وتوحش وتنکر زایل اوله. وبوندن صکره عموم عمرلرنده بر دفعه موقوف حج
وعرصه عرفاتده جمع اولمغی فرمان ایلدی. واکا وقت معین ایلدیکه موجب حرج وتیو
تیسر زماننده اول مواقف شریفه ده اجتماع ایدوب اهل محله ومدینه آراسنده اولان انس
والفت اهل مملکت آراسنده دخی اولوب. واول بقاع شریفه تعیین امتنک حکمتی
اولدرکه صاحب شرعک صلی الله علیه وسلم محل ولادت ومنزل دعوت وعبادت
ومهبط وحی آسمانیسیدر. پس حضرت صاحب شرعه علیه الصلوة والسلام تذکر
وتعظیم ومحبت زیاده اولوب توجه ورقت قلب. وانبعاث اطاعت وارادت افزون
اولور. وبو احکامک ملاحظه سندن عاقل لبیب فهم ایلرکه غرض شارع صلی الله
تعالی علیه وسلم مهما امکن تحقیق رابطه وحدت. ورفع غایله کثرتدر. وسایر احکام من
دخی بو غرض ملحوظدر. ودعوت انبیا علیهم الصلوة والسلام حیثیت علم واعتقاددن
توحیده اولدوغی کبی حیثیت عمل واجتهاددن دخی توحیده در. ونماز جماعت نماز
منفرددن بر روایتده یکرمی بش درجه. وبر روایتده یکرمی یدی درجه افضل اولدوغی

وحضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم قصد ايلدم ايدى خطبيه استخلاف
ايدب نماز جمعيه حاضر اولميلرك خانه سين احراق ايدم • بيوردغى بو سببدن دركه عبادتدن
جماعتده صورت وحدت بولب • واحد حقيقيه اقرب • وقبوله انسب اوله • وشرف جماعتده
دخى اسرار واردر • موضع تفصيل دكلدر • بزنيه محبت تفصيل وتقسيمنه كلهلم • محبت الهيدن
غيرى محبتلر دنما انعقاد وانحلال جهتندن نيجه اقسام واحوال واردر • زيرا اشول محبتلركه سببى
لذت يا نفعدر • لذت ومنفعتك وجودى وزوالى اعتبارى ايله اوچ قسمدر • اولكى ايكى
محبت دخى معا منعقد ومعا زايل اولندر • ايكنجيسى برجانبدن منعقد آخردن اولميا ندور
اوچنجيسى ايكى جانبدن منعقد اولدقدنصكره معا زايل اولميوب برجانبدن زايل اولوب
آخردن باقى قلندر • وبو اوچ قسمك هر برى سببى لذت يا نفع اولمغله ايكيشر قسم اولب
اقسام التى اولور • ايكى جانبدن سبب لذت اولان زوجين كبى • وزن وجوان متعاشقين
وبرى لذت وبرى نفع اولن مطرب • ومستمع كبى كه مستمعك سبب محبتى لذت سماع و
مطربك مال مستمعدن انتفاعيدر • وعاشق ومعشوق كبى وايكى جانبدن منفعت اولان
بنه زوجين كبى كه زوج انفاق جهتندن نافع • وخاتون تربيت اولاد • وطبخ وغسل جهتندن نافع
بو طرفدن منفعت آخردن لذت سببى ايله اولان محبتده شكوى وعتاب چوقا اولور •
زيرا طالب لذت استعجال ايدب دوام استسه كركدر في الجمله تأخير يا مرادى اوزره توفير اولنمجق

٢٩٩

آغاز شكايت وتفسير اتسه كركدر • جانب آخر كاه نازودلال كاه سآمت وملال كلوب كندو
توقعى قدر منفعت بولميوب • عتاب وشكايت اتسه كركدر • اول سببدن عاشق ومعشوق
آراسنده وصال قايم اولنجق شكوا وعتاب دايم اولور • ومطرب ومستمع ما بينى شكوى
وعتابدن خالى اولمز • وبو مقوله محبته محبت لوامه ديرلر • لومدن خالى اولمدوغيچون
وپادشاه ورعيت • وغنى وفقير وخادم ومخدوم ارالرنده محبت بو قسمدندر • شكو
وتظلمدن خالى دكلدر • زيرا هر برى آخردن بر نوع محبت استر • مرادى اوزرينه اولمديغجق
شكوى وظاهر اولور • وعدالت رعايتى اولمينجه بو شكوى وتظلم مرتفع اولمز • مخدوم
خادمدن خدمتنده دوام وحضرتنده قيام • واهمال وتكاسلدن غايت اجتناب وفهم غرض
وتحصيل مرامده نهايتده اهتمام استر • خادم رعايت ومركب ومأكل وملابسده نهايت
عنايت طمع ايدر • جانبيندن ملحوظ اولن مفقود اولنجق شكايتلر • وحال برملالدن نيجه حكايتلر
پيدا اولور • خصوصا كه خادمده لامعهٔ حسن ومخدومده رايحهٔ عشق اوله • طرفيندن
انواع تمنى • واصناف تظلم وتجنى اولسه كركدر • انكيچون عقلا مملوك صاحب جمال واكابر
عقد قلب وآرزوى وصال ايدنه نصيحت ايدب ديديلر • بيت • غلام ابكش باید وخشت زن
بود بندهٔ نازنين مشت زن • يارادن بعضى غلام صاحب حسنى سركش وماننده آتش
اولدوغندن شكايت ايديجك • اى برادر خدمتكارى بلك يوزلو استمه سركش وآتش

اولمسین دیدم کلستاننده حکایتی درکه بعضی خواجه‌لر صدیقنه غلام صاحب جمالدن
شکایت ایدب بو غلام اکرچه بر اعتدالدر نولیدی سرکش و بدمقال اولمایدی رفیقی
ایتدی ای خواجه چون عاشقلق و معشوقلق درمیان اوله مالکلق و مملوکلق بر
طرف اولور قطعه خواجه با بنده پری رخسار چون درآید ببازی و خنده چه عجب کو
چو خواجه حکم کند وین کشد بار ناز چون بنده اما محبت اخیار چون انک مبدئی
رابطه روحانیدر عارضه نفع و لذت جسمانی دکلدر و مقصدلری خیر محض در سببی
اولن خیرک دوامی ایله دایم و قیام سبب ایله مسبب دخی قایم اولور و بو محبتک
باغ و بستاننده شوک شکوی بتمز و خارستان خارستان بلوی اولمز و حکما بو دوست
حقنده دیمشلردرکه دوست اولدرکه حقیقتده سنک عینک و صورتده غیرک اوله
غرض اتحاد روحانیدن تعبیردر و بو مقوله دوست روزکارده نایابدر و اندر من
الاندر و اعز من الکبریت الاحمردر و بو دوستک نایابلغندن علما و فضلا
و ادبا و شعرا حکایت و شکایت ایله بطون اوراقی مالامال و ظهور دفاتری بر خط
اشکال قلمشلردر نظم تراب علی راس الزمان فانه زمان عقوق لا زمان حقوق
فکل رفیق فیه غیر مرافق وکل صدیق فیه غیر صدوق رباعیه یاران کهن که بنده بودم همه را
در بند جفای خود شنودم همه را زنهار زکس وفا مجویید که من دیدم همه را و آزمودم همه را

قطعه علی صقین یکلوب دیمه ثابت اولمشدر فلا تله ارا مزده حق و حقوق ایکی
متشابهی وار کیمیا و سیمرغ بری رفیق موافق بری صدیق صدوق زیرا اکثر خلقک
حقیقت خیره اطلاعی و ساحه سینه‌لرینک سلطان حقیقته اتساعی یوقدر مطمح
نظر و سبب صداقتلری یا منفعت زایل یا لذت عاجلدر چون عوارض سببیله منفعت
زایل و لذت انتهایه راجع و آیل اوله همان صداقتلری منقطع و محبتلری مرتفع
اولور پس عاقله لایق اولدرکه اقران زمان و اخوان جهان طرفنه تصور صداقتله
اختلاط و طلب حقوق ایچون انبساط ایتمیه زیرا رعایت حقوقا و مدوغی کمسنه‌دن
غایت عقوق کورمک مقرردر پس اول وقت ندیم ندم و حریف درد و غم اولور
اکر یارانه مروت و اخوانه فتوت ایتمک استرسه مطمح نظری همان ثواب آخرت و
رضای یزدان متعال اولسون که آدمی نقد کفران نعم ایله متهم و قضای
حقوقده سست قدم ایسه اول جواد کریم و منان رحیم خزاین جود و نعمتدن جزا
بیوررکه نطاق قدرت ادمیاندن بیرون و خیال تصور عالم عالمیاندن افزون
اولور مصراع که کفته اند نکویی کن و در آب انداز و ترکیده دیرلر که ایلوک دخی صو
باليو بلمزسه خالق بیلور رعایانک سلاطینه محبتی سایه عنایتلرنده مرفه الحال
و واصل انعاملرندن منعم البال اولدقلری ایچوندر و سلاطین که افراط جور و ظلمله

موصوف اولملر. رعایادن انلره افراط محبت ونهایت صداقت مقرردر خصوصا که
بر نسل شریف نیجه زمان ولایتده تاج حکمتلرینی گوهر حکومت ایله مرصع ایتمش اولملر. اگر
زیور عدل وانصاف ایله اتصاف ومذهب ظلم واعتسافدن انحراف ایدوب مذهب حق
رعایتنده رعایا ایله هم کیش. وضعفای زیردستلرینی حفظ وحراست ایدوب معین
غنی ومحب درویش اوله. محبت دایره‌سندن نجوب صدق رقیت ومودت
مرتبه‌سین قویوب حق عبودیتی اوزره اولورلر. قاضی بهاء الدین ابن شداد سیرت
صلاحیه کتابنده حکایت ایدر که چون سلطان صلاح الدین یوسف بن ایوب دمشق
قلعه‌سنده وفات ایلدی. عامهٔ رعایایه وکافهٔ برایایه اول مرتبه غصه وکابت
وغم والم عارض اولدیکه شرحنده زبان بیان عاجزدر. مرحومک حیاتی زماننده
نیجه کمسنه رعایادن نفسنی واولادمو زی بو سلطان عادل وپادشاه مشفقه فدا
ایده روز دیرلر ایدی. بز بو مقوله کلامی مبالغه‌دن عد ایدردک که صاحب دولتلر
سویلرلر. چون اول سلطان کریم رحیم کرامت وتکریم رحمان ورحیمه انتقال ایتدی
جمله موزه ظاهر اولدیکه اول سوز حق ایمش. وهر کشی وجداننده بولدیکه اگر قابل
ایمشسه احبا ولادی بلکه نفسنی فدا ویررایدی. زیرا سلطان صلاح الدین عدل
وتقوی‌سندن غیری اول زماننده فرنک سواحل شامی وقدس شریفی المشدی قریب

اولمشیدی که مصر وشامی دخی الوب اسلامه خلل عظیم یتشه مرحوم کمر اجتهادی میان
همته بغلیوب لیلا ونهارا صیفا وشتاء غزو وجهاد ومقابله ومقاتلهٔ فرنج لعینه
مواظبت ایتدی. حتی قدس شریف واکثر سواحلی کره وفتح ایلدی. واحسان وسخاسی اول
مرتبه‌ده ایدیکه سعهٔ مملکتی اقصای یمندن حدود آذربایجانه واصل ومصر وشام
ودیار جزیره بتمامها حوزهٔ تصرفنده داخل اولمشدی. ومع هذا وفات ایتدکده خزانه‌سنده
بر دانه التون واوتوز یدی اقچه بولندی. وسلطان صلاح غزا وجهاد وعدل
ودادی سلطان نور الدین شهیددن تعلم ایتمشدر. اول حضرتک امراسندن ایدی
وبعض اولیا دیرلر ایدیکه سلطان نور الدین شهید اوچلردن وصلاح الدین
قرقلردن اولمشدر. وبو ایکی سلطان عدالت عنوانک احیای مراسم عدل وداد
واعلای معالم غزا وجهادده ایتدکلری آثار حسنه ومآثر محموده‌یه تمام مطلع
اولمق استیین. شیخ امام ابو سامه‌نک ازهار الروضتین فی اخبار الدولتین کتابنه
نظر ایلیسون. والحمد لله تعالی که اهالی مرز وبوم ممالک روم سلاطین آل عثمان
نسبت بو سمتله مرسوملودر. زیرا ابتداء زمان استعلای سلطنتلرندن که سنه تسع
وتسعین وستمایه‌ده‌در. بو زمانه‌دک که اثنین وستین وتسعمایه‌ده‌در. هر سلطان
وشاه که مسندنشین تختگاه اولمشدر. مذهب اهل سنت وجماعت اوزره جاری

ومذاهب بدعت وضلالتدن عاری اولدقدن غیری اعلای لوای اسلام وقهر
ذل کفار لیام ولخذ قلاع وممالک اهل اصنام ایتمکده تقصیر وتهاونی کندولره حرام
ایتمشلردر خصوصا فرنج لعین وانکروس بی دین وفرق نصارای ضالین که اشد اعدای
دین سید المرسلین انلردر وفرنجک دولت خلفای عباسیه وسلاطین سلجوقیه دن
نه مرتبه ده استیلالری وار ایدوکی کتب تواریخده مسطوردر حالا کمال ذلت
ومهانت اوزره درلر ولوای اسلامک فرق کفره اوزره شمدیکه زماننده اولن
استعلاسی خلفای راشدین عهدیندن صکره اولدوغی معلوم دکلدر لاجرم رعایا و
برایا مواقف دعا وعبودیتده وظایف شکر وثنایه مواظب ومداوم وملازملردر ودعالری
قبول سبحانی اولمقدن خالی اولمیه مصراع آمین آمین حتی الف آمینا بیت برنست عدل
وداد وباعدای دین غزا برما دعا وشکر وبر الطاف حق جزا وحکما دیرلرکه سلاطینک
رعایایه محبتی اول جهتدندرکه منعملردر منعمک منعم علیه جانبنه محبتی لازمدر
وپدرک دخی فرزندنه بو جهتدن محبتی ثابتدرکه حقوق نعمتی بی حددر اکرچه جبلی
دخی محبتی مقرردر زیرا کندونک نسخه سیدر که طبیعت کندونک صورتندن نقل و
انتاج ایتمشدر فی الواقع بو فکر صحیحدر زیرا ماده بدن پسر حر وجود پدردر
وخلق وخلقده مشاکل ومشابه در اول سببدندرکه نقدر کمالات وسعاداتله

متصف

متصف اولسه مسرور وقرین العین اولور حتی اوایل عمرنده تحصیل ایدمدوکی
متحسر قلدوغی کماله پسر قادر اولسه کندو قادر اولمش کبی حظ ایدوب تحسرندن تسلی
حاصل اولور ودیرلرکه هیچ کس آخری کندویه جمیع کمالاتده راجح اولدوغین استمز
بو قدر مکر پدر پسرینه ودخی پدر پسری کندویه قایم مقام وبو سرای غروردن
کندو کدنصکره نایب مناب ملاحظه ایدوب بو جهتدن بقای موهوم تصور ایدر
خصوصا اسباب وامتعه واملاک وعقاراته مالک اولنلر موتندن صکره اسباب
واموالنی اجانب تصرفنده دوتمه سین تصور ایدوب دلبر رعناسینی اهل اغیار واعداده
کورن عاشق شیدا کبی اولور لابد کندو فرزندی اولیجق بنه کندویه قلمق کبی ملاحظه
شادان وخانه سی تصورنده آبادان اولور اکرچه بو معنالر هر پدرک ضمیرنده
مفصل ومشروح اولمز ولکن علم اجمالی وتصور بسیط اوزره معلومیدر ورای
حجابدن استجلای اشباح ایدن کمسنه کبی ومحبت ومودت امورنده بو مقوله علم
اجمالی وتصور بسیط کافیدر اما فرزندک پدره محبتی عکسندن اقلدر زیرا
معلول ومسببدر معلول ومسببک علت وسببه ارتباط ومحبتی عکسندن اقلدر
نته کم برهان انی برهان لمیدن اضعفدر وفرزندک محبتی زمانا دخی متاخردر
مرتبه اطلاع وتمییزه واصل پدردن انتفاعی حاصل اولمغه دایر محبتنه قدم بصمز

وبو سببدندرکه شریعت مطهرهده فرزنده رعایت حقوق پدر ایچون محکم
وصیت اولنمشدر. نته‌کم شیخ سعدی دیمشدر **قطعه** سالها بر تو بگذرد که گذر
نکنی سوی تربت پدرت. تو بجای پدر چه کردی خیر. تا همان چشم داری از پسرت
و برادرلرک بری برینه محبتلری پسرک پدره [محبتندن] ناقصدر. و سببی بر سببده مشترک
اولدقلریدر. و پادشاهک رعایایه محبتی پدرک پسره. و رعایانک پادشاهه پسرک
پدره. و رعایانک بری برینه برادرلر محبتنه تشبیه ایدرلر. فی الواقع ایله اولمق گرک
که عرصهٔ جهان روشن. و ساحهٔ گیتی مانند گلشن اوله. و الا امزاج عالم منحرف و انتظام
گیتی فساد که متصف اولور. و مراتب محبت خیرا وجودر. اول محبت الله تعالی‌یه‌کم
بحدی منبع خیرات و سعاداتدر. ایکنجی محبت اوستاذدر که انسانه ارشاد علم و عمل صالح
و تعلیم و تهذیب اخلاق ایدر. و بو محبت پدردن اولیدر. نته‌کم اسکندردن نقلی
و علماء دمشلردر که روح جسم اوزرینه مفضلدر. و حقیقت انسانیت جوهر روحله محصلدر
بیت اقبل علی الروح واستکمل فضائله. فانت بالروح لا بالجسم انسان. پس معلم که
سبب تکمیل حیات روحانی. و واسطهٔ تحصیل سعادت جاودانیدر. پدردن که سبب
حیات جسم و جسمانیتدر. و واسطهٔ حصول ظاهر انسانیتدر افضل. و معلمیت جهتندن اکمل
و محبتی پدر محبتندن اقوی. و رعایت حقوقی اهم و اولیدر. بو تقریردن واضح اولدیکه

محبتی لازم

محبتی لازم. استاد علم نافع. و عمل صالح تحصیلنه مرشد و هادی اولندر. زیرا حیات
باقی بونکله حاصل اولور. نه انکه علوم رسمیهٔ غیر نافعه‌دن بعض مقالات و شکوک
و شبهه‌دن بر مقدار خیالات تعلیم ایلیوب. معلم و متعلم ایکیسی دخی اخلاق ردیه
و حب شهوات دنیه ایله متصف. نه علم نافع نه ایدوکین بیلورلر که تحصیلنه قدم
همت قویه‌لر. و نه اخلاق ردیه و معایب نفس خفیه نجه ایدوکین درک ایلرلر که کندولردن
جهل جبه‌سین صویه‌لر. پس افضل و اکمل معلم جناب رسالت پناهیدر صلی الله علیه
وسلم که محاسن ایمانی که محصل و مکارم اخلاقی متمم در. جمله تعلیملر و ارشادلر
انک تعلیم و ارشادینه راجع و آیلدر. و اصول معارف و فروع فضایل اولحضرتک
عنایت و هداسندن حاصلدر. پس محبت حقدن صکره محبت کامل و اطاعت و انقیاد
تام اول حضرته اولمق گرک. و بو محبت تمام ایمان و کمال عرفان و سرمایهٔ سعادت
دوجهاندر. نته‌کم بیوردی. لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من نفسه و اهله
و بو محبت خلفاء راشدین. و اصحاب و آل و عترت سید المرسلین که هر بری سمای
هدایتده انجم. و مظهر شرف بایهم اقتدیتم اهتدیتم درلر. و محبت علماء مجتهدین
و مشایخ مرشدین که حمات دین و هداة راه یقینلردر. بو محبتک فرعیدندر. اوچنجی
محبت پدر و مادر. و اجداد و جداتدر. زیرا سلسلهٔ اسباب وجودده هر بری داخل. و نعمت دین

که افضل نعم در • زمان صغردن انلرك تلقین وتعلیمیله حاصلدر • پس انلر دخی
استاد خیر وآب روحانی اولورلر • ومحبتلری ایکی جهتدن لازم اولور • اکثر ناس
دین اسلامی آبا وامهات تلقینندن اخذ ایتمشدر • نعوذ بالله اکر صلبی کافردن وجوده
کلمش اولیدی • وتقلید فاسد • زمان صغردن اساس وجوده طرح قلنمش اولیدی • بهمان
که بعده استدلال طریقه توخیر • ودعوت وارشاد غیرله سلوك طریقه میسر • ووصول
دولت اسلام مقدر اولیدی • لاجرم که عنایت ازلی سابق • وکوی توفیقه مرشد وسائق
اولیدی • وقلیل ما هم ایکی طایفه یه حقك عنایتی ظاهردر • بری بو طایفه که صلب اهل
اسلامدن متولد اولمش اوله • بر دخی کفاردن استرقاق اولنوب دیار اسلامه کلوب
دولت دین وایمانه واصل • وسعادت دنیا وآخرت حاصل قلمش اوله • وحدیث شریفده
بو طایفه یه اشارت وارد اولمشدر که ان الله تعالی یضحك عن قوم یقادون الی الجنة
بالسلاسل • مراد اسیرلردر که زنجیرله دار الحربدن دیار اسلامه کلورلر • وشرف
ایمان ودولت اسلامه واصل اولورلر حکایت اولنور که مرحوم شیخ وفازاده نك
قدس سرهما بر درویشی مجلسنده سلطانم بن حق تعالینك غایت عنایتنه مظهر
اولمش قولیم دیمجك • نیچون کندوکی مدح ایدرسین ندن بلدك ایله ایدوکنی
دیمشلر • درویش سلطانم فلان تاریخده سلطان محمد حضرتلری انار الله تعالی

برهانه

برهانه ارناود ولایتنه غزا ایچون سفر ایتمش • اتفاق هر کره فتح قلعه واخذ اسیر میسر
اولمامش • دونب کلورکن بن فقیری بر غازی بر بیشه ده بولب چیقرمش • پس انوك کبی
اولو پادشاهی حق جل وعلا محضا بنده بنی دار الکفردن خلاص اولمغیچون سفره صالمش
بنم حقمده آثار عنایتی ظاهر اولمزمی دیمش • حضرت شیخ تحسین ایلمش • ودر دخی سلطانه رعایانك
محبتیدر • بعض رعایانك سلطانه محبتی پسرك پدره محبتندن راجح کورك دیمشلر
زیرا سیاست سلطان وانك عدلیله روی روزکار حلیه امن وامانله متصف
اولمغین نه پسر پدردن منتفع • ونه پدره اسباب تربیت پسر وحفظ عیال مجتمع
اولور • وپدر پسره سیاست وتأدیب • واخلاقن تحسین وتهذیب ایلر • اما سلطان
هم پدره هم پسره تأدیب وسیاست ایلر • پس انك نفعی اعم ومحبتی اهمدر • اکرچه
سلطانك رعیته محبتی پدرك پسره محبتندن ناقصدر • زیرا طبیعتلری تحمل مکروهات
وصبر غیر مرضیات ایتمکده رعایا کبی دکلدر • ومثل مشهوردر که اجتنبوا محبة السلاطین
فانه لا وفاء لهم یستکبرون فی الثواب رد الجواب • ویستصغرون فی العقاب ضرب
یعنی پادشاهلر سلامی المغی کلی احسان وثواب • وآدمی اولدرمکی جزئی سیاست
وعقاب عد ایدرلر • والحق سلطاندن وفا کلی رجا ایتمك مناسب دکلدر • زیرا
وفا غالبا اخوانك ذلات وهفواتندن اغماض وجنایات وتقصیرلرینه ترك

اعتراض ایتمکله اولورنته کیم دیمشلر **بیت** اذا کنت فی کل الامور معاتبا • صدیقک
لم تلق الذی لا تعاتبه • وان انت لم تشرب مرارا علی القذی • ظمئت وای الناس تصفو
مشاربه • اکر سلاطینین دخی ندماء اصحاب • وامرا وارکانیله بو اسلوبه معامله ایدرسه •
امور ملک وملتده اختلال کلمک اکثر احتمالدر • پس سلاطیندن وجهی ظاهردر کل امور
ظهوراتدکه رعایا زبان طعنی اطاله ایتمیوب • سر حقی سنه حواله ایدهلر • نته کیم حافظ
شیرازی دیمشدر **بیت** رموز مملکت وملک خسروان دانند • کدای کوشه نشینی
تو حافظا مخروش • بشنجی مرتبه محبت اخوان واعمام • واخوال وخالات • واقربا وعشایر
حقنده در • صله ارحام مطلقا مندوب ومستحسن اولدوغی کبی • محبتلری دخی مسنون
ومندوب • ومقتضای طبع مرغوبدر • مکر عارضه تحاسد • وتنافس وطلب جاه ودنیا
سببی ایله محبت جبلی زایل • وبغض وعداوت حاصل اولمش اوله • نته کیم دیمشلر
العم غم • والاقارب عقارب • والخال عن الخیر خال **بیت** عداوة ذی القربی اشد
مضاضة • علی النفس من وقع الحسام المهند • التنجی مرتبه خلان واصحاب واصدقا و
احبابدر • کوکدر که هر برینک مرتبه محبتی محفوظ • وحقوقی مرعی وملحوظ اوله • زیرا
حقوق اخوان ودایع اموال کبیدر • حفظنده تقصیر موجب خیانت • ومورث ترک امانتدر
وهر کمسنه که اندن صداقت مفهوم • وحق حقیقت معلوم اوله • اکا کمال صداقت اوزره

معامله • وحق اخوت وفتوت ایله مجامله لازمدر • وارسطاطالیس دیمشدرکه
محبت مغشوش تیز منقطع اولور • نته کیم ذهب مزخرف تیز تباه اولور • بعض فضلایه سؤال
ایتدیلر که • برادر می یکدر یار می • جواب ویردیکه اول برادر یکدرکه یار اوله •
چون محبتلرک اقسام ومراتبی معلوم اولدی • پس هر محبتک مقتضاسی اوزره عمل
اولنمق نتیجه در انی بیان ایدهلوم • مقتضای محبت حق تعالی که محبتلرک اجلی واعلی
واهم اولیسیدر • اطاعت وعبادت وتعظیم وامتثال اوامر • واحتراز واجتناب نواهی
الهی در • واتباع جناب رسالت پناهی درکه • قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله •
واول کمسنه که انده بو متابعت بولنمیوب ینه ادعای محبت الهی ایلکیه مغرور وکذابدر •
بلکه ملحد خیانت مآبدر • زیرا دعواسی تصدیق • ومحبت وعشقی تحقیق ایتمیه سن •
محب محبوبه عاصی اولورمی • عاشق معشوقک رضاسین ترک ایدرمی **قطعه**
تعصی الاله وانت تظهر حبه • هذا وربی فی القیاس بدیع • لو کان حبک صادقا لاطعته •
ان المحب لمن یحب مطیع • ومحبت جناب رسالت پناهی وال کرام • واصحاب عظام •
وایمه ومشایخ انلرک مقتضای محبتلری اطاعت واتباع ونصایح ومواعظلرین
استماع • وجناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم ذکر اولندقده صلوات
ویرمکدر • وجوب صلوات جهتنده علما اوچ مذهب اوزره اختلاف ایتمشلردر

بعض علما عمرده بر کره واجبدر باقی مندوبدر دیمشلر بعض آخرلر هر بارکه نام شریفی
ذکر اولنسه واجبدر بر مجلسده نیجه دفعه دخی ذکر اولنورسه دیمشلر وبعضلر
بر مجلسده ذکر اولنسه بر کره واجبدر باقی مندوبدر مذهب مختار بودر صحابه
ذکرنده ترضی کرک یعنی رضی الله تعالی عنه واولاد کرامی ذکرنده دخی صلوات
وسلام ایدرلر اما حق مذهب اهل سنت وجماعتدر صلوات بالاستقلال جناب
رسالت پناهی یه صلی الله علیه وسلم مخصوصدر وعلما ومشایخ ذکرنده ترحم اولنمق
کرک یعنی رحمة الله دیمک ومقتضی محبت پادشاهی اطاعت ونصح وهوای مخالفندن
احترازدر ومال اوزرینه استعمال اولنورسه امانت ایله خدمت ایتمکدر ووالدین
محبتینک مقتضاسی اطاعت واداء حقوق واحتراز عقوقدر نته کم شرح اولندی
بعد الموت ادعیه واذکار وصدقات ایله روحلرین یاد ایتمکدر ومذهب صحیح اولدر که
جمله عباداتدن هرنه اولورسه ثوابن آخره هبه ایتمک جایزدر وثواب ارواح امواته
واصل اولور ومقتضای محبت اقربا واحبا دخی حسن عشرت ومجامله
ولطف وتحمل ایله معامله در حکما دیمشلردر که منعمک منعم علیه اوزره محبتی
عکسندن اقوی واکثردر زیرا احسان ایدن وقرض ویرن احسان اولنانی وقرض آلنی
سور اما احسان اولنان وقرض آلن محسن ومقرضه اول مرتبه محبت ایتمز اما محسنی

اولیاکه

اولیاکه قرض ویرن قرض آلنی سودکی ولقاسین استدوکی مالنی تحصیل وزیانندن
بری اولمغه حریص اولدوغندندر وقرض آلن محبت ایتمدوکی ولقاسین استمدوکی
قرضی ادا ایتمکه قادر ومالی حاضر اولمدوغندندر نته کم حکایت اولنور بعض عزیزلر
پیرنه کثرت زیارت خلقدن شکایت ایتدکده ایتدی احباکک فقراسنه قرض ویر
واغنیاسندن قرض استه که کمسنه یانکه اوغرامیه وقیس بن سعد بن عباده رضی الله تعالی
عنه مدینه ده مریض اولدی عیادتنه چوق کمسنه کلمیجک خواصندن تقصیر عامه نک
سببن سؤال ایدیجک اکثر اهل مدینه سزدن قرض المشلردر طلب توهمندن کلمزلر
دیدی قیس شول مالکه احبابی بندن منقطع ایلیه بن اندن بیزارم دیوب ام
ایلدی ندا ایلدیلر که هر کمسنه ده قیسک قرضی وحقی واردر ابرا واسقاط ایلدی
راوی ایدر اول کون عیادت قیسه اول قدر آدم کلدیکه عتبهٔ خانه شکسته
اولدی بو سببدندرکه بعض علما قرض ویرمکدن وقرض المقدن منع ومتاع البیوت
القرض مقراض المحبة دیدیلر نته کم مولانا سامی نورالدین عبدالله جامی قدس
سره فرزندنه نصیحت ایدوب ایدر که مثنوی باحسان بر احبا دست بکشای
منه در تنگنای مدخلی پای به بخشش باز ازیشان بار بردار مساز از وام
ایشان را گران بار مدهشان قرض ومستان نیم حبه فان القرض مقراض المحبه اما محسن

ومنعم • محسن الیه منعم علیه اولن کمسنیه محبتاندوکی اول جهتدندرکه نفس احسان
وذات انعامی سور • بالذات احسان • محسن الیه اوزرینه واقع • وپرتو انعام
منعم علیه ده لامع اولدوغیچون • محسن الیه • ومنعم علیه اولنی بالعرض سور • ودخی
دیمشلرکه • محسن اول کمسنیه بکزرکه تعب ومشقت ایله برمال تحصیل ایتمش اوله •
ومحسن علیه شول کمسنه یه بکزرکه بی زحمت ومشقت مال اله کرمش اوله • لاجرم
قدرنی بلمز • ومحسنه حق شکرین تمام اداقلمز • وترکیده مثللردیرلرکه بین کمسنه
بلمز طوغراین کشی بلور • ومادرک پسره محبتی پدردن زیاده • اولدوغنک بر سببی
دخی بودر • زیرا مادر بیلورکه استیلاد وتربیت وتحصین وتقویتنده نه زحمتلر
چکمشدر • وبو سببدندرکه شاعره کندو شعری حسن کلور • وغیرلر تحسین ایتدوکندن
ارتق تحسین ایلر نته کم دیمشلر بیت هرکسی بر شعر وبر فرزند خود مفتون بود •
کرچه آن فرزند زشت وشعر ناموزون بود • وهر صناعت بو اسلوب اوزره در • بر کمسنه
ارتوق زحمت چکدوکی نسنه ارتوق سور • ودخی محسن فاعل کبیدر • ومحسن الیه
قابل کبیدر • فاعلک زحمتی قابلدن ارتوقدر • بو محبتلرک اعلاسی اول محبتدرکه
آنک منشاسی محبت خیر اوله • وکمال حقیقی اوله که جوهر نفس متعلق لذت عقلی در
عوارضله دکلدر • لابد انقطاع وانخلالدن مصون وسعایت نمیمه دن ضرر

پذیر دکلدر

٢٠٧

پذیر دکلدر • وبقای نفس ایله باقیدر • وسایر محبتلرکه احوال بدن ونشأه دنیه
ایله انقطاع علاقهٔ بدنله منقطع اولور • الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین •
بوکا اشارتدر • وسعادت اول وقت حاصل اولورکه نفس ملکات فاضله واخلاق
حسنه تحصیلین تمام ایدوب توجه جناب حقده مستغرق اوله که فنا اندن عبارتدر
نته کم عزیزلردن بریسی ابراهیم خواصه توکلدن سؤال ایدیجک ابراهیم اوتوز
یلدرکه نفسمی مقام توکلده • ریاضت ایتدوررین دیجک ایتدی سن عمرکی تعمیر باطنه
ایتمکده خرج ایتمش سین • پس فنا فی الله مرتبه سنه قنده واصل اولورسین • دیدی •
پس ظاهر اولدیکه بو مقام اعلای مقامات واکمل سعادات ایمش بیت آن یادکه
در پردهٔ اسرار نهان بود • از علم بعین آمد واز کوش باغوش • وتا که مرآت نفس
آثار قوای جسمانی ونفسانیدن تمام پاک وصاف اولمیه • بو کمالک جمالی تجلی ایتمز •
وسالک وجود موهومندن که ابعد منازل واسحق مراحلدر • تمام کذر ایتمینجه
بو مقامک مبادیسنه واصل اولمز • بیت نشوی واقف یک نکته ز اسرار وجود
تا تو سرکشته شوی دایرهٔ دور ازا • وصال دوست طلب میکنی زخود بکذر • که
درمیان تو واو بجز تو حائلی نیست • وحافظ سعد دیمش بیت کویند سعد دولت
واصل از نجه یافتی • خود را کذاشتم وقدمی بیشتر شدم • وحافظ شیراز بو مقام طلبنده

تضرع ایدب ایدرکه **بیت** بیا و مستی حافظ زپیش و بردار که با وجود توکس نشنود
زمن که منم رزقنا الله الجواد المنعام القرب من مبادی هذا المقام خواجه نصیر
بو مقامده حکمادن چوق نقل ایراد ایتمش جمله دن دیمش که برکمسنیه که خواجه
و علا محبت ایدنی تعاهد ایدر نه کم دوستلر بری برنی تعاهد ایتدوکی کبی خواجه
نصیر ایدر بو لفظ بزوم لغتمزده حق جل و علا یه اطلاق اولنمز مولانا جلال الدین
خواجه نك سوزی ظاهرده کلدر زیرا کتاب و سنتده بونك نظایری چوق وارد
اولمشدر قال الله تعالی و هو یتولی الصالحین حسبنا الله و نعم الوکیل بلکه
حدیث قدسیده دخی زیاده وارد اولمشدرکه فاذا احببته کنت سمعه الذی به یسمع
و بصره الذی به یبصر و حدیث آخرده من احببته قتلته و من قتلته فانا دیته
فقیر ایدیرن اولا تسلیم ایتمزکه تولی و وکالت تعاهد کبی اوله زیرا تعاهد کاه کاه
بو قلمقدر و مستمر اعلام الغیوب اولنه بو معنی محالدر ثانیا شاید که اول لفظلر دخی
مجاز اولمق محتملدر و دخی ارسطاطالیسدن نقل ایلدیلرکه اکرچه آدمی انسی در
و لکن همتی انسی اولماموکرك یعنی عرشی اولمق کرك زیرا همت سفلیده قلمق مرتبه
حیواناتدر اکرچه انسان جثه یوزندن صغیردر و لکن عقل یوزندن شریف
حکمت جهتندن کبیردر و عقل جمله مخلوقاتدن اشرف و جمله مکونات اوزره

مستولیدر

مستولیدر و بو مقام بسط کلام و تحقیق مرام اولدرکه اتفاق اهل شهود و عیان
و اجماع ارباب بحث و بیان ایله محقق اولمشدرکه اول کوهر مکنون اجتماع کاف
و نون و فرمان پادشاه کن فیکون ایله ظاهر و بدید اولمشدر و بحر غیب وجودن
ساحل شهادت و امکانه دوشمشدر جوهر بسیط نورانیدر که حکما اکا عقل اول
و بعض اخبارده قلم اعلی و ایمه کشف و شهود حقیقت محمدیه دیرلر و اول جوهر
نورانی کندو سنخی و مبداء فیاضی و کندو وساطتیله مبدء فیاضدن الی آخر الابد
ظهور ایده جك افراد موجوداتی بیلدی و تمامت حقایق و اعیانی اشتمال و اندراج
علمیله اول جوهرده مندرج و مندمج اولدی نه کم دانه خرما خرمانك اغصان
و اوراق و اجزاسنه مشتملدر و جمیع موجودات بو ترتیب اوزره که بو جوهرده
مندرج و متمکندر علی وجه التفصیل قوتدن فعله و کتم غیبدن فضای شهادته
چقرلر یمحو الله ما یشاء و یثبت و عنده ام الکتاب و چون سلسله موجودات
و حوادث کونیه رحمت رحمانی و قدرت ربانی اقتضاسیله مراتب عالم ارواح و درجات
عقول و نفوس مجرده دن موجودات لباسی اعنی عالم جسم و جسمانیه که مواطن
تبدل و معدن تغیر و مظهر فنون تجلیات الهی و ظهورات و شئون نامتناهیدر
تنزل و تسفل ایتمك اقتضا ایلدی حکمت کامله و قدرت شامله استدعا ایلدیکه

بو نظام و وجود بر دوام مترتب و مولول اوله بر جسمه که بالذات ثابت بالصفات
متغیر اوله و اول جسم بیت آن ثابت بی قرار اعجوبه نمای کز جای نجنبد و
نه استد بر جای اعنی فلک دوار در که حرکت دوریه سیله اوضاع غریبه
واشکال عجیبه سی قوتدن فعله و عدمدن وجوده کلوب و هر وضع و شکل
بر حادثهٔ معین و کاینهٔ مخصوصیه سبب و واسطه اولور و هر آنده محوا دنک
مبداء قریبندنکه حکما اکا عقل فعال و عقل عاشر دیرلر بر صورت جدید
آیینهٔ هیولی عناصرده ظاهر اولور و چون نوبت ایجاد موالید ثلثه یه منتهی
اولدی حکمت حکیم جلت قدرته اقتضا ایلدیکه جمیع کمالات سابقه نشاء
انسانیه ده که اشرف انواع حیوانات بلکه عالم صغیردر مجتمع و منتظم اوله
و فضیلت عقل قدسی که مبداء ایجاد ایدی بو نوع مکرمده عقل مستفاد صورتنده
ظاهر اوله تا که نفس انسانی بو مرتبه ده متجلی و بو فضیلتله متحلی اولیجق عالم عقلی به
مرتبهٔ علیادر متصل اولوب نقطهٔ بدایت نهایتنه واصل و دایرهٔ وجود قوس نزول
و قوس صعود دله تمام اولوب کما بدأکم تعودون اشارتی حاصل اوله بیت وین آن
سر کوی بود کاول زانجا بهمه جهان سفر کرد پس روشن اولدیکه فاتحهٔ کتاب
وجود و دیباجهٔ رساله ابداع عقل قدسی اولدوغی کبی خاتمه سی عقل انسی در

شول

شول دانه کبی که منبسط اولوب اغصان و اوراق و ثمار و شعب اولدقدنصکره
تفرقه و کثرت مراتبندن ینه وحدت و جمعیت بولوب شکل اول و طرز سابق کبی
دانه اولور و بو سیر دوریکه جمیع موجودات روحانی و جسمانی و مکونات
علوی و سفلیده ساریدر افلاکه واسطهٔ نظام عالم اجسامدر حرکتی دوری
وضعیدر که انکله افلاک سبعهٔ سیاره که اسفلدن اعلایه بو ترتیب اوزره در
بیت قمرست و عطارد و زهره شمس و مریخ و مشتری و زحل و فلک ثامنکه
حکما کرهٔ ثابت و اهل شرع کرسی دیرلر و فلک اطلس که حکما محدد الجهات و فلک
الافلاک و اهل شرع عرش دیرلر دور ایدرلر و اول دور دخی ایکی نوعدر بری
مشرقدن مغربه در و انوک اظهری و اجلاسی و اسرع و اعلاسی حرکه یومیه درکه
بالذات فلک اعظم بو حرکتله یکرمی درت ساعتده تقریبا شرقدن غربه دور ایدوب
سایر افلاکی دخی بالعرض اداره ایدر و طلوع و غروب کواکب و ظهور و بروز
مشارق و مغارب و لیل و یوم که محل کسب و موطن نوم در بو حرکتله اولور و مجانین
و صبیان بل انواع حیوان بو حرکتی تمیز و ادراک ایدرلر و بو که حرکت لاعلی
التوالی دیرلر و نوع ثانی غربدن شرقه در و فلک ثامن و عامهٔ افلاک باقیه
بو حرکتله دور ایدرلر و بو حرکته علی التوالی دیرلر فلک ثامن او توز بیک یلده

یاخود یکرمی درت بیك ییلده دورین تمام ایلر • و فلك زحل اوتوز ییلده • فلك
مشتری اون ایکی ییلده • فلك مریخ بر ییل بر آیده • فلك شمس بر ییلده • زهره و عطارد
بر ییله قریب زمانده • فلك قمر بر آیده • دورین تمام و ایجاز ایدوب آخره شروع و آغاز
ایدرلر • و بو حرکاتك تفاصیلی علم هیأتده مبیّن • و مقادیر و جهاتی تحقیقا انده
معیّن در • و اجسام نامیهٔ غیر ناطقه ده حرکة نموی و ذبولی در • یعنی جسم نامی نبات
و شجر کبی • بر مقدار زمان نموده اولورلر • یعنی تناسب طبعی اوزرینه جهات ثلثه ده
حرکت ایدرلر نهایتنه یتشدکدنصکره • مزاجی اقتضا اتدوکی مقدار طوروب بعده
ذبول ایدوب تناقص طرفنه حرکت ایدرلر • پس بو دخی حرکت دوریدر • و نفس
ناطقه ده حرکة فکریدر که بر مجهوله علم طلب ایلسه اولا مطلبنی بوجه ما ملاحظه
ایدوب انی کسب اتمك ایچون مبادی مناسبه یه رجوع ایدر • مناسب مبادی
بولدقدنصکره انی ترتیب ایدوب اندن کیرو مقصده حرکت ایدر • پس مجموعی
حرکت دوری اولور • ایکی حرکتی مشتملدر دیدکلری بودر • و بو حرکات دوریه که
جمله موجوداتده حاصلدر • فی الحقیقه ظلّ و حرکت حبّ ذاتیدر که اکا ائمهٔ کشف
و شهود و تجلّی ذاته لذاته دیرلر • نته کم بعض اعزه بیورر که **قطعه** از خود و بخود
آن یار کرانمایه سفر کرد • هم عین سفر بود و هم او حاصل فی البین • نی نی سفری نیست

درین

درین ره بحقیقت • از عین شهود تو اکر دور شود غین • عین لغت عربده غیم
رقیقه دیرلر **تنبیه** حکما ایدرلر که افراد انسانی اوچ قسم در • بعضی نجابت فطرت
و طهارت جبلّت سببی ایله ملکات ردیه دن مجتنب • و رذایل دنیّه یه غیر مرتکب
و فضایله مقتضای خلقتیله مهتدی و مکتسب اولورلر • و بعضی اکرچه بالطبع
رذایلدن مجتنب • و فضایلی مکتسب اولمز • و لکن فکر و رؤیت اعمال ایدوب رذایلك
قبحن و فضایلك حسنن ادراك • و ادنی تنبیه ایله متنبه اولوب فضایلی اکتساب
و رذایلدن اجتناب ایدر • بعضی بو مرتبه ایله دخی اولمیوب • وعد و وعید و
تخویف و تهدید • و عتاب و عقاب و زجر و تأدیب استاد • و تثقیف و تهذیب
آبا و اجداد ایله اولور • قسم اول که خیر اندن بالطبع صادر در اعلی در • و لکن
قلیل و نادر در • قسم ثانی که کندو فکر و رؤیتیله مهتدی و اصحاب فضایله مقتدی
اولور متوسط مرتبه و کثیر در • و قسم ثالث که محتاج زجر و تأدیب و تهدید و تهذیب در
مرتبه ده ادنی و وجودده اکثر در • و طایفهٔ اولی یه اخیار بالطبع دیرلر • و ثانیه یه
اخیار بالتعلّم دیرلر • و ثالثه یه اخیار بالشرع دیرلر • و بو قسم ثالثه شریعت صوکبیدر
اولکمسنه یه نسبت که حلقومنه طعام طورمش اوله • یعنی نتکم طعام طورن کمسنه
صو یتشمزسه هلاك اولور • بو کمسنه یه دخی تأدیب شرع یتشمزسه هلاك حقیقی اولور

والله تعالى اعلم واحكم **باب سابع سياست مدن بياننده در** چون مركبك اجزا
خواصندن غيرى بعضى خواصى وآثارى اولوركه اول خواص وآثار اجزاسنك
هر برنده اولمز بلكه مجموع من حيث هو مجموع عنده اولور مثلا معجون مثرديدوس
مركبده اولان خاصيت هر بر جزونده يوقدر پس تمدن كه اجتماع افراد انساندر
انوك بعضى خواصى وآثارى واردركه هر بر فردده يوقدر بو مقدمه تمهيدندن
صكره ايدرزكه مدينه ايكى قسمدر برسى مدينۀ فاضله برى مدينۀ غير فاضله
مدينۀ فاضله اولدركه انده اولان تمدن واجتماعك سببى خيرات ومصالح اوله
مدينۀ غير فاضله اولدركه سبب تمدن شرور ومفاسد اوله ومدينۀ فاضله
بر نوع اولور دار نوع اولمز زيرا حق جل وعلا واحددر تكثردن منزهدر وطريق
حق واحددر كوردمسن خط مستقيم كه ايكى شيئك ما بيننده فرض اولنان بردن غيرى
متصور دكلدر اما طريق ضلالات وجهالت چوقدر كوردمسين ايكى شيئك ما بيننده
خطوط معوجۀ غير مستقيمه غير متناهى فرض اولنمق ممكندر اما مدينۀ غير فاضله اوچ
نوعدر برسى اولدركه اشخاص اهل مدينه قوت نطقيه استعمالندن خالى اوله
سبب تمدن واجتماعلرى قواى جسمانيه دن آخر قوت اوله واكا مدينۀ جاهله
ديرلر مثلا قوت غضبيه اوله واكا مدينۀ جاهلۀ سبعيه ديرلر يا قوت شهويه اوله

اكا مدينه

اكا مدينۀ جاهلۀ بهيميه ديرلر ايكنجى اولدركه اشخاص مدينه قوت نطقيه استعمالندن
خالى اولميه لر اما ساير قوتلرى غالب قوت نطقيه انلرك خادم اولوب سبب
تمدن ساير قوى اولمش اوله واكا مدينۀ فاسقه ديرلر اوچنجى اولدركه اهل
مدينه نك قوت فكريه لرى نقصان اوزره اولمغين عقايد باطله يى حق وقانون
فاسدى صحيح تخيل ايدوب آنى سبب اجتماع وتمدن اتمش اوله لر واكا مدينۀ ضاله
ديرلر وبو مدن غير فاضله خصوصا ضاله نيجه قسمه منقسم در زيرا ديدوكمز كبى
طرق جهالات بى غايت وانواع ضلالت بى نهايتدر وممكندركه مدينۀ ضاله
ايكى نوع ايده وز ضالۀ كافره مدن افرنج وروس وساير فرق كفار كبى وضالۀ
غير كافره اسلاميوندن مذاهب فاسده كبى كه بر موضعده جمعيت وتمدن ايدلر
سرخ سر طايفه سى كبى وممكندركه مدينۀ كافره جاهله ده درج اولنه وممكندركه
بر مدينۀ فاضله ايكن منقلب اولوب غير فاضله اوله يا بر عكس اوله پس پادشاه
همت كرك كه مدينه لرى مدينۀ فاضله اوله وبحمد الله تعالى مدينه لرموز يمن
سعادت ودولت ثابتة الاركان شامخة البنيان حضرت سلطان صاحب
قران رافع اعلام الايمان بلوامع السيف والسنان دافع ياجوج الفتنة والطغيان
بسد الامن والامان **بيت** حضرت سلطان سليمان پادشاه كامكار آفتاب

سایهٔ پروردکار و تدبیر و سیاست ارکان دولت و توقیر و عدالت اعیان
ملک و ملت سببی ایله جمله مدن فاضله اولمشدر پس مدینهٔ فاضله نک
احوال و احکامن بیان ایده لوم که اهم در و دخی غیر مدینهٔ فاضله نک احوالی اندن
ضدا و لمغله معلوم اولور پس مدینهٔ فاضله اول اولدیکه اشخاصنک اجتماعی
اساس اکتساب خیرات امور و اجتناب رذایل و شرور اوزره موسس اولمش اوله
لابد جمله سینک ساحهٔ صدور و خزینهٔ قلبلری نفایس اعتقاد حقله مقدس
اولسه کرک و لازمدر که جمله سی ایکی نسنه ده مشترک اولهلر بریسی آرا و افکار
بریسی افعال و اطوار و اما آرا و افکارده اشتراکلری زیرا مذهبلری مبدء و معاد
خصوصنده و ما بینده اولن احوالده متوافقدر اما افعال و اطوارده اشتراکلری
زیرا جمله سی بر شرع و دین اختیار ایدوب اکتساب کمالاتده قانون واحد اوزره جاری
اولمشلردر والحاصل اصول اعتقاد و فروع اعمالده بر مذهب و بر دین اولمشلردر
جمله نک افکاری قوالب حکمت اوزره مفروغ و جمیعنک افعالی اسالیب عدالت
مصبوبدر و چون معلوم اولمشدر که افراد انسان قوة نطق و تمییزده متفاوتدر
بعضی درجهٔ اعلادرکه اندن یقارو همان قوت قدسیه مرتبه سیدر که فکر و نظردن
مستغنی و جمله نظریاتی بالبدیهه معلومدر پس قوت فکرک درجهٔ علیاسی

بوقوت

بو قوت قدسیه یه ملاصق و مجاوردر قرآن عظیمده یکاد زیتها یضیء و لو لم تمسسه
نار بعض فضلای کبار قتنه اکا اشارتدر و ادنی درجه سی بر مرتبه در که اندن
دخی تنزل ایدیجک بلادت متناهیه دیدکلری اولور و بلادت متناهیه اکا دیرلر که
اصلا نظر و استدلال ایله استعلام مجهوله قادر اولمیه مثلا شکل اولکه ابین و اظهر
اشکالدر انتاجنه قادر اولماز کرچه اکبرله اوسط اوزرینه حکم ایدر اما اصغرک
اوسطده اندراجندن ذهول ایدوب حکمی اصغره انسحابندن غفلت ایدوب استنتاج
ایتمکه قادر اولهمز و بو ایکی مرتبه نک اراسنده نیجه مراتب و درجات واردر و جمله
اشخاص مراتب علم و حکمت و درجات فهم و فطنتده بر درجه و بر مرتبه ده اولمق ممکن
دکلدر نعم جمله سی امور مجمله ده توافق و اشتراک اوزرینه اولسه اولورلر اما امور مفصله
عمیقه و خصوصیات مسایل دقیقه ده محققلر مقلدلردن ممتیزدر و بونک بیانی
اولدر که اول طبقهٔ عالیه که تأیید الهی ایله مؤیددر اول واثق تعلقات طبیعیه دن مجردلر
مبدأ حقیقی حضرتن جل شانه و بهر برهانه کمال و نعوت جلالده و سلسلهٔ موجوداتک
مبدء فیاضدن کیفیت صدورلری و تفاصیل احوال معادینی کما هو فی نفس الامر تصور
ایدرلر لکن چون نفس بو نشأة ده نیجه قواسی واردر که انلر ایله ادراک صور و
معانی جسمانی ایدر حس مشترک و وهم و خیال کبی و بو قوادن هر بری لیلا و نهارا

معطّل اولمیوب تعقّلات ایدرلر • ولاشك بو قوی اگرچه حسّی ایله کدورت وصفاده
متفاوتلودر • پس اول وقت که انلرك آیینهٔ نفسلری اول حقایقك صوریله منتقش اوله
لابد بو قوی مرائی سنده دخی اول حقایقه مناسب امثله وصور منعکس اولسه گرك • زیرا
اول معانی وحقایقی صور حسّی ووهمیه‌سز تعقّل ایتمك بو نشأه ده غایت نادردر •
واول صورك بو حقایقه نسبتی مثل وخیالات نسبتی کبیدر • واعیان موجوداته
وبو امثله جسمانیت متصوّر اولان امثله نك غایت الطف واشرفیدر • وانلر نور
بصیرتله بیلورلر • واول حقیقه بو صور متخیّله ومعانی موهومه نك وراسیدر •
وهر نسنه نسنه که آیینهٔ خیال وشبکهٔ واهمه‌نی تصوّر وتحصیل ایدر حقیقهٔ مبدأ
اندن نیجه مرتبه متعالی وحادث قدیمدن متنزّل ومتسفّلدر • نته کم خواجه نظامی
بیورر بیت هستی ونیست مثل ومانندت • عاقلان جز چنین ندانندت • فقیر
دیمشیدم بیت هرچه آید در ضمیر وهرچه گردد در خیال • زان همه پاکین وبرتر
شناسم دوسترا • وحضرت ابی حنیفه دن رضی الله تعالی عنه مرویدر که هرکه
معبودینی قوّت واهمه سنده تصوّر ایدب اول متصوّرینه عبادت ایلیه مشرکدر •
واول کم خارج وهم وخیالدن بیلوب عبادت ایلیه موحّددر • وبو مرتبه نك اهلی اساطین
حکما واکابر علمادر • وبو که متّصل بر طبقه دخی واردر که تعقّلات صرفه دن

عاجز

عاجزلردر • وانلرك منتهای سیر وعروجلری معانی وهمیه‌در • لکن اعتقادلری
بو دکلدر که اول حقیقت صورت وهمیه اوله • بلکه انلرك ماوراسی ایدوکنه معتقدلردر
وکندولرك قصورینه • وطبقهٔ اولی نك رجحانینه معترفلردر • وبونلر دخی
اهل ایماندر • وابو حنیفه موحّد دیدوکی بو طایفه یه داخی شاملدر • وبوندن اشغه
بر طایفه دخی واردر که انلر معانی وهمیه ملاحظه سنه دخی قادر دکللردر
بلکه صور خیالیه یه که مرآت خیالده منطبع وتجزّی وانقسامه قابلدر • انکله
قانع وسیر وعروجلری اندن اوته کچمز • اما طبقهٔ اولی نك رجحانینه معترفلردر
وانلره اهل تسلیم دیرلر • وانلر دخی اهل نجاتدر • عوام مؤمنیندن اول اعتقاد کافیدر
وبوندن اشغه بر طایفه دخی واردر وانلر قاصر نظرلردر • اصلا مرتبهٔ محسوساتدن
تجاوز ایتمزلر • ومعرفت مبدأ ومعادده امثلهٔ بعیده ایله اکتفا واقتصار ایدرلر •
وانلره مستضعفلر دیرلر • چون انلر دخی استفراغ جهد وصرف مقدور ایدب
نهایت استعدادلرینه واصل اولوب آنلرك ماوراسینه استعدادلری اولمدوغیچون
واصل اولمجق انلر دخی مقبول ومعذورلردر • اول مستضعفلر کبی که قدرت
استطاعتلری اولمامغله مکه دن هجرت ایتمدیلر • عذرلری مقبول اولدی • وانلر
حقنده نازل اولدیکه • الا المستضعفین من النساء والولدان الذین لا یستطیعون

حیله فی الارض وکویا مستضعفین لقبی بونلره نوابت ملاحظه سیله اولمشدر
وچون صاحب الشریعه علیه افضل السلام والتحیه هر طایفه یه قدر عقللری اوزره
تکلم اتمکه مأمور ولا حرج فی الدین نص مشهوردر لاجرم جوامع الکلمدن هر
کسینک قدر استطاعت واستعدادی اوزره حظی وافی ونفوس ناقصه علی اختلاف
مراتبهم تکمیل اتمکده بو مرتبه ده کافیدر لاجرم زلال وصال متعطشلرینی ظرفلری
امثله استعدادلری درسیراب اتمشدر بیت درین میخانه کرداری خمی پرسازد
از فیض وکر پیمانه آری بتو پیمانه پیماید وآیات اعجاز سمات قرآنی وکمالات
هدایت صفات حضرت خمیت مکانی کما حکام احکامی شایبه تزلزل واتقاضدن
مأمون وحوالی معالی لا یأتیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه موجبی اوزره
شایبه شبه واعتراضدن مصوندر کاه محکم وکاه متشابه اولمشدر یعنی کاهی دقایق
حقایق تنزیهی عقل قدسی اصحابنه اهدا وکاهی فراید عقایدی ملابس صور خیالی
وامثله حسی ده مشاعر حسی اربابنه اظهار وابدا ایدر بیت بهار عالم حسنش دل و جان
تازه می دارد برنک اصحاب صورترا ببو ارباب معنی را حکمای اکابر وعلمای اعاظم
ایچون تنزیه صرف لیس کمثله شی وهو السمیع البصیر بیوردی کاهی وکاهی مقیدان
عالم حس ایچون الرحمن علی العرش استوی بیوردی وجاریه خراسانک ایمانی امتحان ایچون

این ربك

این ربك دیجك فی السما دیدی انها مؤمن بیوردیلر وقسم عوام که مطمون
حس ایسه لر یدرکیثرا ولمعین تشبیهی موهم آیات واحادیث چوق وارد اولمشدر
اما اینه محققلر ایچون دخی اشارت لطیفه وتنبهات شریفه وارد اولمشدر
آیه مذکوره کبی نته کیم بیورلدی هو الذی انزل علیکم الکتاب منه آیات
محکمات هن ام الکتاب واخر متشابهات وبو وجهله بیان وتعلیمده اختلاف
آنک ایچوندر که حکماء متألهون وعلماء ربانیون نفوس خلایقه تعلیم حقایق
اشسه لر میدان نظر وتعقل چابک سوارلرینه سمند تیز عنان برهانله معارف
شهریارلرینی جلوه اتدوررلر کاه منابر خطابتده غوانی معانی قناع اقناع
وخطابتده عرض چهره قلدررلر وکاهی مقیم هنکامه بحث وجدال اولنلره وأی
شبابک جدلدن عرض مخدرات مطالب ایدرلر وکاهی فرومانده مجالس کوش
وهم وخیاله رحیق تحقیقی کاوس معانی شعریه دن ذوق اتدررلر زیرا منطقده
مبین اولمشدر که انواع قضایا که مواد اقیسه اولوربشدر اولکی برهاندر که
یقین محض افاده ایدرکه شایبه ظن وشبهه دن معرادر ایکنجی جدلدر که مقدمات
مسلمه دن مرکب اولوب الزام خصم افاده ایدر اگرچه بعضی غیر حقی اولور دخی
لکن مسلم خصم اولمغله اعتراف ایدر اوچنجی خطابتدر که قضایا ظنیه دن درکه

خطبا و وعاظ انی استعمال ایدرلر • وخلقك انلره حسن ظنی اولمغین قبول ایدرلر •
وبو خطابتك عموم ناسه نسبت فایدهسی چوقدر • دردنجیسی شعردر که بعضی معانی
خیالات شعرله بیان ایتمکدر • وغرض بو شیئه ترغیب یا تنفیر افاده ایدر • مثلا بر شاعر
خمره ترغیب ایتمکده اسنوب نوش ایلك یاقوت سیالدر • یاقوت سیال غریب نسنه و
صورت مشابهتده مطابق اولمغین نفسنی اختیار میل ایدر • اگرچه تصدیق اولنمزسه
دخی • یا خود عسلدن تنفیر ایتمك استسه عسلی ممك برقی اولنمش صفرادر • واقعا مشابهه
صوری وتشبیه غریبه مشتمل اولمغین نفس اعراض ایدر • اگرچه تصدیق دخی ایتمزسه
وشعرك فایدهسی عوامه ترغیب وترهیب افاده ایتمکدر • وعوام باب ترغیب وترهیبده
معانی شعریهیه اطاعت ایدرلر • حکما انکیچون شعری وضع ایتمشلر • بشنجیسی مغالطهدر که
باطل محض اولان مقدماتدن وقضایادن مألف اولور • مثلا دیوارده منقوش اولان
صورت فرسه • بر فرس فرس صهالدر • پس بو صورت صهالدر دیمك کبی • و بو بش نوعدن
مقبول برهان • اندن کچسه جدل • اندن کچسه خطابتدر • وبو اوج نوعه قرآن عظیمده
اشارت اولنمشدر • بو عبارت شریفله • ادع الی سبیل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة
وجادلهم بالتی هی احسن • حکمت بیوردوغی برهانه • موعظه بیوردوغی خطابهیه •
وجادلهم بیوردوغی جدله اشارتدر • چونکه شعر مقدمات کاذبه متخیلهدن

مرکبدر • معلم عقاید حقه ومرشد حقایق ثابته اولنلره لایق دگلدر • نته کیم بیورلدی
وما علمناه الشعر وما ینبغی له • انکیچون اکا اشارت اولنمدی بیت در شعر مپیچ ودر
فن او • چون اکذب اوست احسن او • ومغالطه باطل محض وجهل صرفدر • حکما آنی
بیان ایلدیکلرکه احترازا اولنه مصراع عرفت الشر لا للشر لکن لتوقیه • بو فواید نوع
استطراد ایله ایراد اولندی • بنه سر سخنه رجوع ایدهلم که مدینهٔ فاضله احوالنی
ایدك • چون مدینهٔ فاضله معلوم اولدی • معلوم اولسون که آنك اهالی بش
طایفهدر طایفهٔ اولی افاضلدر وانلر برجماعتدر که مدینهٔ فاضلهنك تدبیری
احوالی انلره منوط در • ومصلحتلری انلرك صواب کورمسنه مربوطدر • وانلر حکمای
کامل وعلمای عاملدر که قوت نظری علمی ایله ابنای نوعندن ممتازدر • وتقوا وعمل ایله
سرفرازلردر • وانلرك صنعتی حقایق اشیایی • واحوال مبدء ومعادی کماهو حقه یقین
واعتقاد ایدوب قاصرلره تعلیم وارشاد ایتمکدر طایفهٔ ثانیه ذوالالسنهدر • وانلر اول
طایفهدر که عوامی کاهی نصایح مطبوعه • ومواعظ مسجوعه ایله جانب کمالات
وفضایله دعوت • ورذایلدن منع وزجر ایدرلر • وکاهی قیاسات جدلیه
وخطابیه بلکه شعریه ایله عقیدهلرینی اخذدن صقنلرلر • وبونلرك صنعتی کلام
جدلی • وخطابتدر وشعر نافعدر طایفهٔ ثالثه مقدرلردر • وانلر بو

طایفه درکه قوانین عدالتك میزانلرنی اهل مدینه آراسنده حفظ ایلرلر و
مقادیر اشیا اوقیه ومن وکیل وقفیز کبی بونلره مفوضدر وبونلرك صناعتی
علم حساب واستیفا وهندسه در طایفهٔ رابعه غازیلر ومجاهدلردر وانلر بر طایفه
درکه مدینهیی تغلب اعدا وتعرض اهل بغی وعدواندن حفظ ایدرلر وحفظ
ثغور وضبط قلاع وحمایت طرق واطراف انلره موکولدر وانلرك صناعتی شجاعت
وفروسیت واستعمال اسلحه در واکا سپاهیلیق دخی دیرلر طایفهٔ خامسه ارباب
اموالدر وانلر بر طایفه درکه مدینهنك مأکل وملابس واقوات ولوازمی انلرك
سعی واهتماملرینه منوطدر وانلرك صناعتی حرف مختلفه وصناعات متقنه در
وعدالتك اقتضا ایدرکه بو طایفهدن هر فرد استعدادینه مناسب صناعته اشتغال
ایده وبر کمسنه نیجه صناعته اشتغال ایلمیه زیرا اوقات موزع اولمغله جملهیی
درجهٔ کماله ومرتبهٔ اتقان واحکامه ایرشدرمیوب بر مقدار قیدله اکتفا ایتسه
اگر بو مقوله بر کمسنه اولمز ایسه آنی اشرف صنایعه قصر ایدوب باقیدن منع ایتمك
کرکدر که نظام احسن وجه اوزره اولوب مدینهٔ فاضلهنك ارکاننه خلل کلیه نتکم
دیمشلردر من طلب الکل فاته الکل وبو بش طایفهدن خارج اولنلر ارکان مدینهدن
دکللردر اگر ارکان مدینه اولنلره خدمت ایدرلر ایسه آلات واسباب منزلهسنده اولورلر

پس اگر فضیلت تحصیلنه قابللر ایسه تحصیل ایتدورهلر والا اعمال ومصالح
خمسهٔ مدینهیه استعمال اولنهلر وبو بش طایفهدن خارج اولنلره نوابت دیرلر
زیرا مدینهٔ فاضله بستانه تشبیه اولنور که اشجار مثمره وازهار طیبه تفاح وعنب
واشجار مزینه سرو وچنار کبی ودیوار باغ اولمغیچون اشجار شوکیه غیر مثمره ولسان
زینت نما اولمغیچون سبزهٔ طربیه مشتملدر لابد بستانده بعض کیاه غیر نافعهٔ خودروی
دخی اولسه کرك وباغبان انی بولب طشره ایتمغه سعی ایتسه کرك وبو طایفهٔ خارجه دخی
بنغ در ورئیس بلد انلرك طرد وابعادینه ساعی اولدوغیچون نوابت تسمیه اولندی
وطوایف خمسهنك مشبهاتنی ذکر ایتمشلر ولکن طایفهٔ اولی اشجار مثمره کبی
وطایفهٔ ثانیه اشجار مزینه کبی وطایفهٔ ثالثه ازهار طیبه کبی وطایفهٔ رابعه
خار دیوار باغ اولمغیچون اشجار ذات شوك کبی وطایفهٔ خامسه سبزهٔ چمن کبی اولمق
خاطره خطور ایلر ونوابت بش طایفهدر اولکی طایفه مرائیلر وانلر بر طایفهدر که
انلردن افعال فضلا واهل خیر صادر اولور وانلرك زی وهیئتنده اولورلر اما
غرضلری رضای حق وسعادت مطلق دکلدر ولکن ظاهره ناظر وباطنه غیر ناظر
اولن خلقه اعتقاد ویرمکله کسب مال وجاه ایتمکدر مثنوی که داند چو در بند حق
نیستی اگر بی وضو در نماز ایستی چو در خفیه بدباشی ونابکار چه سودت

ناموس بر روی کار. ایکنجی طایفه محرفلردر. وانلر بر طایفه در که اعتقادلری مدینهٔ
فاضله فضلاسی اعتقادینه مخالفدر. ومیل طبعلری مدینهٔ جاهله اعتقادینه در
لابد مدینهٔ فاضله عقایدینک قواعدین تاویل وتحریف ایدوب اول قواعددن
مراد بودر دیو الحاد واباحت سمتنه کیدرلر. اوچنجی طایفه باغیلردر که مدینهٔ
فاضله حاکمنه که پادشاه عادلدر وربقهٔ طاعتی رقبهٔ جملهٔ انامه شاملدر
اطاعت وانقیاد ایتمیوب تفرق جماعت ایله فتنه وفساد ایدرلر. دردنجی طایفه
مارقلردر. وانلر اگرچه قصد ایله تحریف ایتمز. ولکن سوء فهم وقلت عقل سببی ایله
قواعدی غیر محلی صحیحنه حمل ایدوب منحرف اولورلر. چون بونلرک انحرافی عناد و
تعنتدن ناشی اولمیجک ضلالتلرینه نا امید اولمیوب دعوت وارشاد اولنه شاید که
توفیق حق ایله مهتدی اولنه. بشنجی طایفه مغالطلردر. وانلر بر طایفه در که سوء
فهم ونقصان فطرت سببی ایله معارف وحقایقه واقف اولمیوب ضلالات و
جهالات باطله‌یی حقایق ومعارفدر دیو خلقه عرض ایلیوب دعاوی کاذبه‌لری پر
خروش. واول دعاوی باطله‌یی اغالیط مزخرفه ایله تلبیس وتزیین ایدوب گندم
نما وجو فروش اولورلر. خاتمهٔ باب. خواجه نصیر ایدر اگرچه اعداد نوابت بو مقداردن
زیاده بولنمق ممکندر. اما حیز امکانده اولنی ایراد ایتمک تطویله مؤدیدر. فقیر ایدر

نوابت

٢١٧

نوابت بو مقداردن زیاده ایدوکی غایت ظهورده در. دعاوی زور وخصومات
کاذبه ایله اخذ مال ایدنلر. وبو مقوله دعوالره شهادت زور ایدنلر. وحفظ
سیاست ایچون موضوع اولن شحنه وشرطی واعوانی که ناحق اموال ناسی جرایم
دیوانلر. وارتشا ومیل الی الباطل ایدن قاضیلر. واعاده‌یی نا مستحقلره بیع ایدن
مدرسلر. وغصبله کندویه اموال واقوات ودوابنه علیق الن سپاهیلر. و
خفیه سرقه وطرارلق ایدن عیارلر. وبو جملیه قادر اولمیوب لکن فی الجمله
کسبه امکانی وار ایکن سؤال وکدا ایدوب خلق اوزرینه کل وثقیل اولنمدبرلر
جمله نوابتدر. وملک مدینهٔ فاضله انلری یا قتل واعدام یا نفی واخراج
ایتمک واجب ایدوکی ثابتدر. باب ثامن سیاست ملک وآداب ملوک بیانندهدر
چون مدینهٔ فاضله وغیر فاضله نه ایدوکی. ومدینهٔ فاضله ارکانی قاچ ایدوکی
بیان اولندی. شمدیدن صکره خلیفه وپادشاه که مدبر مدن وناظم اموردر نیجه
سیرت اوزره اولمق گرکدکنی بیان ایده‌لم. اولا معلوم اولسونکه مدینهٔ فاضله‌نک
مدبری امام حق وخلیفهٔ مطلقدر. وانوک حکومتی امامت وخلافتدر. وغرضی
تکمیل خلق ولازمی نیل سعادتدر. وسیاست ایکی قسمدر. وهر قسمک بر لازمی
واردر. اولکیسی سیاست فاضله‌در. واکا تامه دخی دیرلر. وامامت دخی دیرلر

اکنجسی سیاست غیر فاضله در و اکا ناقصه و تغلب دخی دیرلر • و سیاست
اولی صاحبنک غرضی تخلق باخلاق الله • و لازمی نیل سعادتدر • و سیاست ثانیه
صاحبنک مرادی تغلب و تسلطله هوای نفس امارهیه وصول • و لازمی شقاوتدر •
اولکی سایس عدالتله تمسک ایدوب رعایاسنی احبا و اصدقا عد ایلر • نته کیم بعض
ملوک فاضله مولی اولدوغی مدینهیه کلدکده جمع ایدوب دیر ایدیکه ای اهل مدینه
سزلر مشایخکز بنم والدم • و شبابکز اخوانم • و صغاریکز اولادم منزلهسندهدر •
پس مدینه خیرات عامه ایله مملوک ایدوب کندو شهواتنه ضابط و مالک اولور •
اما سایس ثانی جورله تمسک ایدوب رعایاسنی عبید و خول اتخاذ ایدر • نته کیم ظلمه اکاسره
راضی اولمزلر ایدیکه رعایالری اسباب و عقارات و خدمدن فی الجمله مملوکه
لایق اولور شیء بنفسه متصرف اوله • کل ما یصلح للمولی فهو للعبد حرام • دیرلر ایدی
و اسلام ملوکندن مسرفلر بو قضیهده انلره تابع اولدیلر • و کلمه مذکوره دولت
عباسیهده غایت مشهور ایدی • و چراکسه داخی اواخر دولتلرنده بو اسلوبه
سالک اولوب رعایالرنده بر کمسنه منزل حسن البنیان یاپمق و مملوک ابیض استخدام
ایلمک • و چوقهسی سخ سقرلاط کیمک ممنوع ایدی • بعض رعایا انلره اقدام ایلسه
مصادره ایله نعمتندن بالکلیه انتزاع ایدرلر ایدی • ان الله لا یغیر ما بقوم حتی

یغیروا

٢٩١

یغیروا ما بانفسهم الآیه مقتضاسنجه لاجرم ملک و نعمتلری انتزاع اولنوب • و
اورثناها قوما آخرین معناسی ظهور ایلدی بیت ما الشان بی اعتبار و ملک شان
شد تارمار • ای سلاطین زمان الاعتبار الاعتبار • کلدلم سایس ثانی مدینهسی
شروری ایله مملوک ایدوب کندوینی شهواتنه اسیر ایلر • و خیرات عامه دیدوکمز
امن و سکون و عافیت • و رعایا آراسنده محبت و الفت • و عدل و عفت • و وفا
و خصب و رخا • و بونلرک امثالیدر • شرور عامه دیدوکمز خوف و اضطراب
و رعایا آراسنده بغض و عداوت • و تنازع و خصومت • و غصب و سرقه و خیانت •
و قحط و غلا • و بونلرک امثالیدر • و عامهٔ خلق اکثریا تابع ملوک و مقلد
سلاطین اولورلر که الناس علی دین ملوکهم حکایت اولنور که ولید بن عبد الملک
مروانی قصر و ایوان و باغ و بستان و عمارات و مساجد بنا ایتمکه مشغوف ایدی
حتی جامع بنی امیهکه مسجد شریف • و معبد رابع و اعتبار و تبرکده حرم رابعدر • آنک
بناسیدر • آنک زماننده خلق بری برینه ملاقات اتسهلر سوزلری بو ایدی عمارتک
تمام اولدیمی • قصرک نیجه اولدی • بنم صفهم و ایوانم تمام اولدی • و حوض و بستانم
نهایت بولدی • و بونک امثالی بنا و عمارته متعلق سویلشورلر ایدی • و فاتندن صکره
برادری سلیمان خلیفه اولدی • اول مطاعم شهیه و مطاعم بهیهیه مفهوم ایدی

انوك ایامنده خلق بری بریله ملاقات اتدکده سوزلری بو ایدی که بو کیجه نه
طعام بشوردك بز فلانیه بشوردك عجب لذیذ اولدی و فلان قلیه غایت
خوشگوار در و بونك کبی اشربه و اطعمه یه متعلق سویلشورلر ایدی اندن صکره
عبد صالح عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه خلیفه اولدی و انلر نعم فانیه دنیویه دن
معرض و باقیات صالحات اخرویه‌یی تحصیله مشتغل ایدی و انك زماننده
خلق بری برینه بولشه‌لر محاوره و مکالمه‌لری بویله ایدیکه بو کیجه قاچ
رکعت نماز قلدك و بو آیك قاچ کوننده صایم اولدك و قرآندن و یردك
نه قدر در و بونك امثالی طاعات و عبادات و اصناف خیراتدن سویلشورلر ایدی
و صلاح و فساد پادشاه رعایایه ساری و احوال رعایا سیرت و نیت حکام
و سلاطین اوزره جاری ایدوکنه دلالت ایدر آثار و حکایات چوقدر
ایرادی تطویله مؤدی اولور **بیت** صلاحی که در شاه نیت باوست صلاح تمام
رعیت باوست بعد معلوم اولسونکه سلطنت و حکومت و پادشاهی
عطیه ربانی و هدیه الهی در که حق جل و علا بعض بنده‌لرینك سر سعادت
فرازینی بو افسرله سربلند و افسر سلطنت طرازین بو کوهر ایله ارجمند ایلر و
بوندن اعلا نه مرتبه اولا که فیاض خلاق و وهاب علی الاطلاق بخباء عنا دنده

برمنظور

٢١٩

برمنظور نظر عنایتی اولان بنده سنك کردن وجودینی تطوق تفوقله مطوق
اعیادنك عاطل و آیه کریمه جعلناك خلیفه تشریفیله حق و اضدادینی باطل
ایدب صغیر و کبیر قوی و ضعیف روی توجه جبین تضرع علی بنی خاك درکاه
سعادت دستکاهنده خاك آلود و طلاب رغایب حاجات و آمال و خطاب
کرایم عقایل دولت و اقبال غبار سده سیادت پناهنده سوده اتمکله کسب سود
ایده‌لر پس هر صاحب سعادتکه بو نعمته مظهر اوله سپاس شناس اولوب عدل
رعایا و رحم برایا ایله عهده شکرندن بری اولوب نظم مصالح و اجرای امور
و قضایاده صاحب الشرع علیه السلام اقتدا ایلیه تاکه الملك و الدین توأمان
مقتضاسنجه ملکی قایم و دولتی دایم و عباد و بلاد ظل رأفت و کنف خلافتنده
آفات و بلیاتدن سالم اولوب خلیفه الله حق و ظل الله مطلق اوله و حکما دیرلرکه
پادشاهده یدی خصلت کرك **اول** علو همتدر علو همت اولدر که مطمح نظر و ملمح
همتی معالی امور و تحصیل سعادات جمهور اوله هم امور دینیه ثم امور دنیویه‌ده
شلامدار همتی اول اوله که ملك امن و رفاهیت ایله آراسته و عدل و سیاست
ایله پیراسته اولوب عساکر و رعایا مطیع و منقاد و اوامر و نواهیسی ارکان دولت
و اعیان مملکت قتنده سریع النفاذ اولوب مادامکه قدرت و قوتی اولا بجه علم

جهادیکه موجب عزت اسلام در دوش اجتهادنده مرفوع ایدوب متصل دیار کفری
فتح ایتمکله عرصهٔ مملکت اسلامی وسیع و اعدای دین و مذهبی دفع و رفع ایتمکله
قلعهٔ دین و شریعت و قبهٔ مذهب سنت و جماعتی بلند و منیع ایلمیه **حکایت**
اولنور که پادشاه ملک سرافرازی سلطان مجاهد غازی ابو الفتح سلطان
محمد خان قسطنطنیه شهرین فتح ایتدکدنصکره طرابزون شهرینی نصارادن فتح
و لوای اسلامی اول ولایته نصب ایتمکه جازم اولوب غزای غزای اسلام آرایه
عازم اولمشیدی چون طرابزون اطرافی سنکستان عریب و مسالکی تنک و مهیب در
مرحوم خداوندکار ثقل الله میزانه اول عقبات صعاب و اودیه و قلل شعابده
اکثر ایام مرکب جهان نوردن نازل اولوب راجل راحل اولوردی و اول سفرده آدربایجان
پادشاهی اوزون حسن پادشاهک والدهسی بیلکه ایدی برکون پادشاه جهان
پناهه دیرکه ای نور دیده بر کافر بدبختک قلعهٔ مختصری ایچون وجود شریفه که
گل گلزار پادشاهی و سرو آزاد جویبار جهان پناهیدر بو قدر زحمت و تعب تحمیل
ایتمکه موجب نه در کاهی آلوده کرده کاهی غرق عرق محنت دردا ولورسیز **بیت**
آلوده کردهٔ زنی صید که کشتی غرق عرقی از دل کرم که کذشتی خداوندکار قدس الله
تعالی روحه بیورمشکه ای مادر بنم بو تعب و زحمتلری محضا بر مملکته استیلا

وبعض

و بعض غنایم و اساره استیلا ایچون ایتمزم بلکه اعزاز دین اسلام و امتثال امر سید
الانام علیه الصلوة و السلام ایچون ایدرم کیم بیورمشدر الجهاد ماض الی
یوم القیمة چون خوجل و علی اکساب قدرت غزا احسان و عطا بیورمشدر
اگر سایهٔ ایوان و قصورده استراحت و حضور اختیار ایدرسهم و من اغبرت قدماه
فی سبیل الله دخل الجنة شرفی ایله مشرف اولمیهورم فردای قیامتده که غزات و مجاهدین
که اقامت جاه دین ایتمشلردر مثوبات عظمی یه واصل اولدقده بنم ندامت و حسرتدن
غیریمه حاصل اولسه گرک فضل الله المجاهدین علی القاعدین درجات لایق بش
پادشاه صاحب همت بو سیرته اقتدا ایدوب آبا و اجدادندن انتقال مملکت و دنیا سنه
قانع اولمیه و خواب و راحت و ذوق و عیش و عشرته استعلای لوای سعادتنه مانع
اتمیه و شرب خمر و استماع اغانی و مشاهدهٔ جمال ولدان و غوانی اراقهٔ دماء اعدا
دین و استماع طنین تیغ ایتمکدن انی مشغول ایلمیه بلکه بزمدن معرض و رزمه راغب
صدای اغانیدن ضرب غوانی استماعنه رغبتی غالب اوله نته کم صاحب قران دوران
افتخار آل عثمان سلطان سلیم شاه خان بیورمشدر **رباعیه** من شاخ درخت سایه
پروردنیم من هیچ حریص باده و نرد نیم کو بر سر سرکشان بزو زبازو معجزنه هم
همچو زنان مرد نیم **حکایت** اولنور که سیف الدوله حمدانی که میرزادهٔ عرب

وپادشاه ممالك دیاربکر وحلب ایدی • غزای روم • واذلال قیصر میشوم • ایتمکه

اولوجهله مشغول ایدیکه مزاوله ٔ جنك وحرب • وقتل وضرب ایتمکدن مجلس عشرت

وشراب • واستماع چنك ورباب ایتمکه فارغ اولمازیدی اتفاقا قا بغداددن بر مغنیهٔ

حاذقه کلدی • عمزاده ابو فراس شاعر مقتضای شباباوزره استماع مغنیه راغب اولوب

سیف الدوله تقدم ایتمکه اقدام ایتمجك بوابیاتی سیف الدوله خدمتنه کاتب اولدی

نظم محلك الجوزاء اوارفع • وصدرك الدنیا اواوسع • وقلبك الرحب الذی لم یزل

للجد والهزل به موضع • رفه بقرع العود سمعا غدا • قرع العوالی جل ما استمع • ونیجه شاه

زاده • ونیجه خسرو بلند اوازه اشتغال عیش وعشرت • وشرب صهباء صبوح واستماع

چنك وعوده مداومت ایتمکدن • وساقیان صباحه افتتاح صباحده بووجهله

خطاب ایتمکدن که رباعیه ساقیا بادهٔ صبوح بیار • مایهٔ شادی وفتوح بیار

قبلهٔ ملت مسیح بده • آفت توبهٔ نصوح بیار • تخت سلطنتی برباد • وملك موروث

آبا واجدادنی طعمهٔ اغیار واضداد ایتمشدر نته کیم حکایت اولنورکه سلطان جلال

الدین خوارزمشاه اطراف آذربایجانده قرار ایدوب ملك موروثلرندن که خوارزم

وخراسان • وتمامت ممالك ایران ایدی • باباسی محمد خوارزمشاهی وکندوسنی

اخراج ایدن طایفهٔ مغول • وچنکیزخانیلر جان وملکنه طالب وعروس بقیهٔ

سلطنته خاطب ایکن ینه شب وروز اشتغال عشرت وعیش ایتمکله پرچم توغ

سلطنتن پرتشویش ایلرایدی • نته کیم بعض افاضل ارکان دولتی آنك حقنده

بو رباعیهٔ نظم ایتمشدی رباعیه شاها زمی کران چه برخواهد خاست • وزمستی

بیکران چه برخواهد خواست • شه مست وجهان خراب ودشمن پس وپیش •

پیداست کزین میانچه برخواهد خاست • آخر عسکر مغول سروقتنه هجوم ایلدیلر

هنوز سلطان می دوشینه دن مست خراب • ومستغرق عالم بیهوش • ومدهوش شاغر

شکر خواب ایدی • هزار زحمتیله بیدار ایلدیلر • تنها فرار اختیار ایدوب آخر بعض ازدل

اکرادك خیمه سنده طناب عمری کسیخته وبادهٔ خونی جرعهٔ جام کلکون کبی ریخته

اولدی • وآل عثمان ابقاکم الله تعالی خاندانندن یلدرم بایزیدخان اوغلی

امیر سلیمان دخی بو طبیعت اوزره مجبول • وعلی الدوام شرب شراب واستماع

چنك ورباب ایتمکه مشغول ایدی لابد خانه سلطنتی خراب • وآب حیاتی

ریختهٔ تراب هلاك ویباب اولدی حکایت ایدرلر برادری سلطان موسی

ادرنه شهرنده عسکریله اوزرینه هجوم ایلدی • هنوز برحمامده عیش مدام

ایدردی • حاجی اورنوس بك که اعظم واقدم امرا ایدی کیروب ایتدی هی سلطانم

برادرك موسی یتشدی نیچون خلوت غفلتده دایم • وعیش وعشرتده مداوم سن •

روایت ایدرلرکه سی حاجی لالا لطیفه ایله ماه عیش و عشرتمزی سلح و شهد و نوش
صحبتمزی تلخ ایلمه • موسی نك نه مجالی واردرکه مقاتله و بکا مقابله ایده دیمش حاجی
اوزنوس چقوب بکلر بو ناموس دیوارین دوکمش • و بوندن دولت عروسی یوز
چورمش • تداریکلو زایلك دیوب • بعده یکیچریلر آغاسی حسن آغا کیروب همی سلطانم
ایش حددن کچدی • موسی چلبی باغلو اوجنه ایرشدی دیجك آکا دخی غضب
ایدوب رد ایدیجك حسن آغا چقوب بو تمام اولدی • بکلر بن کتدم دیوب عقبنجه
موسی بك یتشوب خبر ویلجی قدح الندن یره چلوب • دریغا قبه دماغی هوای
شرابه حباب • و خانه سنك ونا موسی سیلاب شرابله حباب آسا خراب اتدم • دیوب آه
بنوب قاچمش • اخشام برکویه دوشب اهالی کوی بیلوب بی بیم قبض ایدوب • موسی چلبی
آدملرینه تسلیم ایتمشلر • آخر قتل اولوب جرعه باده ایله تخت و ملك • و عمر و سباه
باده ویرمش • بونك امثالی بحساب تطویلی موجب اطناب در • واصل علو همت اولدرکه
مطلب سلطنت فانی • و حکومت دوروزه این جهانی اولمیه • بلکه همت و نهمتی
سلطنت جاوید مستمر • و مقعد صدق عند ملیك مقتدر اوله • نتکم روایت اولنورکه
چون عهد خلافت عالم عامل • عادل کامل عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه ایرشدی •
نشر عدل و دفع ظلم • و احیای سنت • و اماتت بدعت ایتمکه • اول وجهله شروع ایلدیکه

روس

روس جبالدن راعیلر شهره کلوب کمدر بو عبد صالح که خلیفه اولدی دیدیلر •
ندن بلدکز دیجك • سباع اغنامزه تعرض ایتمز اولدی دیدیلر • حکایت اولنورکه چون
رفع مظالمه شروع ایلدی • اول عملری اولان امرای بنی امیه • و خلیفه زاده کان آل مروان
اتدکلری مظالمی رفع ایدوب • نیجه اموال و ضیاع علری الوب ارباب و صاحبلرینه تسلیم
ایدیجك • امرای بنی امیه جمع اولوب برخاتون وار ایدی انی خلیفه یه سفیر ایدوب
بن خلیفه مسامحه و مساهله و خلفای سابقین کبی رعایت و حمایت ایلسون بن •
سایر رعایا و سوقه کبی دکولوز دیوب • بونك امثالی اخبار کوندردیلر • چون سفیره
مسفوره رسالتی ابلاغ ایلدی • خلیفه ایتدی یا فلانه معلومك اولسونکه حق جل
و علا بو بنده سنه لطف و عطا سین مبذول ایدوب • غایت علو همت او زرینه مجبول
ایتمشدر • اول عمر ابتدای امرمده مطمح نظر و منتهای همتم امارت مدینه منوره ایدی •
چون فضل حق اولمرادمه واصل ایلدی • پس همتم آکا قناعت • و نفسم اول مرتبه ایله
اکتفا ایتمکه اطاعت ایتموب • همتم خلافته وصول بولدی • چون اول مطلبه دخی بفضل
الله تعالی واصل و درامانی درج احوالمده حاصل اولدی • آکا دخی قانع و راضی اولمیوب
دخی ما فوقنه که روضه رضوان • و رضای ملك منان در متقاضی اولدم • پس بو مطلب
اعلایه موصل اولان مجاهده دن تقاعد و تقصیر • و دفع ظلم و اجرای شرع ده فرق

صغیر وکبیر • ورعیت وامیر الکزبن • سفیر ایتدی یا امیر المؤمنین قورقرین بو طایفه [الدن]
یوم شدیدکا اوغرایه سین • خلیفه ایتدی یا فلانه هر یوم شدیدکه دیرسین یوم قیامت[دن]
اهون • ونه شدت وعقوبت که بنی انکله تخویف ایدرسین • عقوبت جهنمدن احسن [در]
چون سفیر بو جواب شدیدی استماع ایلدی • کلدوکی حاجتک حصولندن مأیوس اولوب
کلوب سفهای [امرای] بنی امیه یه خبر ویردی • ودیدیکه چون آل عمر بن الخطابدن تزوج
وتأهل ایدرسین • انوک نسلندن کلن متقیلرک صلابت وتقواسنه صبر وتحمل ایلک
وبر کمسنه اجرای شرع ودفع ظلم ایتدکده اعزا اهلنه حرمت ومحابا ایتمک یوقدر • مقرر
بیلک • وآل عمردن تزوج ایدرسیز دیدوکی اول ایدیکه بر کون حضرت عمر رضی الله
تعالی عنه کیدردی • بر خاتون خیمه سنه اوغرادی • خاتون قزینه دیر ایدیکه طور
سوده بر مقدار صوقات • بازاره ایلدیب صاتالم • دختر ایدردی یا اماه خلیفه آنی
منع • وغش وخیانتی دفع ورفع ایلدی • عجوز ایدر خلیفه آنی قنده طویر • دختر ایدر
ایدر یا اماه بن علانیه ده خلیفه یه مطیع اولوب • خفیه ده آکا عاصی اولمق ممکن
ممکن دکلدر • حضرت عمر بو محاوره یی ایشدردی اولادینه ایتدی سزدن بریکز تزوج
ایتمزمی که بو دوشیزه یاکیزه یی السون • او وماردن که انوک ذریتندن بو صالح قول وجوده [کلدی]
عاصم که فرزندی ایدی • بن استرین تزوج ایلیه دیوب علی برکة الله تعالی تزویج ایلدی

انلردن ام عاصم نام دختر وجوده کلدی انی عبد العزیز بن مروان تزوج ایلیوب •
اندن عبد صالح خلیفه برحق عمر بن عبد العزیز رضی الله تعالی عنه • وجوده کلدی
راوی ایدر آخر سفهای آل مروان • شدت عدل وحقانیتنه تحمل ایدمیوب • دایم ظلم
وشقاوتلرین تتمیم • اولذات عدالت صفاتی تسمیم ایلدیلر • سعید شهید خلیفه
ملک جاوید اولدی • مقصود فواید علو همت تمک در • که اصل سعادات وموصل
مراداتدر بیت بلند مرتبه باش ای پسر که قیمت تو • چنانکه همت تست ان قدر تواند [بود]
اکنجسی اصابت رأی وفکرتدر وبو خصلت ایکی نسنه ایله حاصل اولور • اولکیسی اصل
خلقت ومبداء فطرتده • ذکای ذهن وصفای عقل اوزره مجبول اولمقدر • وذلک
فضل الله یؤتیه من یشاء • اکنجسی تجارب روزکار وآزمایش احوال واطوار ایتمکدر
اکر عمر هنوز اقبال عنفوانی • وصباح روزکار جوانیده اولوب • هنوز تجاربه امکان
وفرصت اولمادیسه • کتب تواریخ واخبار مطالعه ایلیه • که تواریخ آیینه احوال
ملوک ماضی • وسبب [معرفت] روزنامه حوادث ایامی مقتضاسی در • واول تجارب که سفله هزار
مشقت وتعبله حاصل اولمشدر • آکا رایکان واصل اوله • وانیس ملوک وجلیس سلاطین
اولان کتب تواریخدن بریسی شاهنامه فردوسی طوسیدر که • مطالعه سی موجب شجاعت
وشهامت اولدوغندن غیری • مفید تجارب بی نهایتدر اوچنجسی عزم وعزیمتدر وعزم

وعزيمتا ولدركه صاحب حكم وامارت اولان كمسنه معظمات امور ومهمات مصالحدن
برسينه عنان ارادتن تقليب واسباب توجهين ترتيب ايتدكدن صكره اول امر سمت
اتمام بولمينجه سبيكه حركتي بوته فراغته افراغ وكوش اهل عالمه آوازه فراغتين
ابلاغ قلميه وبو خصلت مطلقا ارباب همته لازم ولكن پادشاهلره الزمدر
زيرا انلرك حركتي وعزيمتي امر مبين وشيء جزئي اولمز بلكه هزار مقدماتك استجماعي
ونتيجه اشخاص حركاتي وتوجهاتي اولتوكرك كه انلر بر حركتي وجوده كتورهلر
پس لايتقمى دركه جزوي سبكله فراغت وبو قدر زحمتله جمع اولمش اسبابي بيهوده
تفرقه واضاعت ايدهلر خصوصا كه اعادي واضداد وساير حكام بلاد قيدنده
وقعي قلميوب من بعد كمه نهضت وحركت ايله مقصودينه ظفر بوليمز ودكمه سعيله
شاهد مقصودي جلوه كر اوله مز حكايت اولنور تيمور لنك كه بر سپاهي زاده ايكن
ذروه سلطنته عروج وحضيض محكوميتدن قله حاكميته خروج ايتمشدي خصلت
عزيمتي انك كمال درجه ونهايت مرتبه ده ايدي هندوستانده بر قلعه حصين
اوزره هجوم ومحاصره ايتمشدي غايت حصانت وارتفاعي سببي ايله چهره فتحي
پرده تأخيرده واردي عساكرندن چوق كمسنه عرضه تلف وبوار اولدي اكابر
امرا واعاظم وزرا مجتمع اولوب بو قلعه نك كه اقاصي ممالك كفار بدكردارده در

فتحندن فايده غايت قليل وبو قليل ايچون بذل اولناجق ارواح كثير وجليلدر
اولى وانسب اولدركه بو محقره صرف ايام ايتمكدن رجوع ومعظمات بلاد فتحنه
شروع اولنه ديو مشاوره ايدوب اما بو رايي عرض ايتمكه كمسنه قادر اولميوب
خواص امراسندن بر كمسنه وار ايديكه بساط تقرب وانبساطده اندن اعز واقرب
يوغيدي اندن غيري كمسنه قادر دكلدر ديو اكا تكليف ايلديلر اول داخي
سابقه حقوق وتقربنه ادلال واعتماد قلوب امرانك رايني حضورنده عرض وتبيين
فى الواقع فتح قلعه دن فراغت ايتمك طرفين تحسين ايديجك فى الحال فرمان ايلدكه
مطبخ خدامندن غايت احقر واذل ولباس وهيئاتي حركين وقدرت ورفاهيتده
جمله دن اقل اولاني كتوروب لباس مستقذريني چيقروب امير مزبوره كيدروب اميرك
قماشلرين مزبوره الباس ايدوب اميري انوك يري اولان خدمت مطبخه واني اميرك
يرينه اجلاس ايلدي هيچ بر كمسنه يه مجال اولمديكه اكا معاونت ايتمكه نزديك و
شفاعتنده زبان تحريك ايدهلر وامر ايلديكه عسكر باسرهم بذل ارواح وكسر
سيوف وارماح ايدوب قلعه يه هجوم ايدهلر چون مزبور امير اولان سياست عظميه
واقف اولمشلر ايدي امرا وعساكر بر وجهله هجوم ايلديلر كه اقرب زمانده صورت
فتح مصراع درآينه تيغ تيمور جلوه كر آمد راوي ايدر تا كه تيمور سلطان دار غرور ايدي

امیر مزبور مذلّت مذکوره‌دن نجات بولدی چون تیمور سنه سبع وثمانمائه‌ده ساکن
خانهٔ خاک و دوی زمین شر و شوریدن پاک اولدی اوغلی سلطان سعید شاهرخ
میرزا که حلیم و سلیم و پادشاه کریم ایدی تخت سلطنته جلوس اتدکدن صکره
امیر مزبوری محنت و شدّتدن خلاص و منصب مناسبله خاص ایلدی و بو حکایت
قریبدر اولکه صاحبقران جهان افتخار آل عثمان سلطان سلیم شاه خان
انار الله تعالی برهانه چون سنه ثمان عشر وتسعمائه‌ده تخت روم و سلطنت موروث
آل عثمانی ذات سعادت صفاتیله موسوم اولدی بلا توقف ولایت ایرانه و
حدود آذربایجان جانبنه سفر بیوردی زیرا اول زمانده شاه اسمعیل بن حیدر
اردبیلی تمامت عراق آذربایجان وخراسان ولایتلرینه تغلب ایدوب رفض عالی
مذهبن اظهار ایدوب شور و شر و قتل اصناف بشر ایله عالمی پر ضرر قلمشدی
واطراف رومه بحسب موسومه دخی هجوم ایدوب چوق فتنه و فساد اتمشدی چون
سلطان سعید عساکر جرّار ایله سرحد ولایتنه واصل اولدی بر مقدار زمان
اسماعیلدن خبر پیدا اولمیوب قلّت زاد و علفدن عسکر منصوره کلّی مضایقه کلیجک
عساکر و امرا بر قنده کیده‌رز دشمن ناپیدا طالب مجهول مطلق اولمق شان عقلا دکلدر
بی وجه بو صحارا و براریده عسکری تیغ جوع و عطش هلاک ایلمک رای میدر دیوب

خداوندکاره بو رایی عرض ایلیوب بو توجهدن دوندرمک و روم جانبنه کوندرمک
کرک دیوب همدم پادشاه که اول زمانده حضرتنه مقرّب اولنلردن کمال قربیله ممتاز
و غایت رعایتله سرفراز ایدی تکلیف اتمشلر اول داخی تقرّبنه مغرور اولوب پادشاه
هم رکاب اولدقده بو فکر فاسد و رای کاسدی عرض اتمك استیوب اول دولتلو
پادشاهه بر قنده کیده‌رز دیمش پادشاه کورمش که اکر استماع و صبر ایدرسه عزیمتده
فتور و نفاذ کلمیه قصور کلور من بعد اسفار و اخطارده مشقّت ظهور ایتدکده
عساکر ملاحظه حضور ایدوب رجوع ایدرلر شوکت و قدرته نقصان و فتوح
ممالکدن حرمان و دشمنه تغلّب و طغیان کلمکله عالم ویران اولور کمال غضب
ایله بره بد بخت بن مقرّ سلطنتم اولن استنبولدن بو قدر عساکر و اجناد و آلات
و اعداد ایله چقوب بونجه خرج و انفاق و تحمل مشاق ایله بو مکانه واصل اولدم
سن هنوز مقصوددن بی خبر و مراد و مآل حرکتدن غافلمسین دیوب فرمان
بیوردی فی الحال سرینی بدنندن تفریق ایلدی و بو تفریق جمعیت کلمهٔ امرایه
سبب اولوب من بعد هیچ احدده مخالفت و تعویق اظهارینه قادر اولمیوب بو قاح
کوندن دشمن بدکوهره ملاقات و محاربه اولنوب صورت فتح و کسر عدو آیینهٔ ظفرده
فضل حقله نمایان و جلوه کر اولوب رایت بدعت و ضلال سرنکون و آیت نصرت

سنت وجماعت • وان جندنا لهم الغالبون • اولدی اکرم مرحوم خداوندکار اول
عزمده فتور اظهار ایدنجه • دشمنه غلبهٔ تمام • وجرأت واقدام کلوب العیاذ بالله
عالم رفض والحاددن خراب • ومذهب سنت وجماعت ضعیف • بلکه نایاب
اولیدی • لکن معلوم اولا که عزم وثبات اول وقت مقبول اولور که حزم واحتیاط
مقرون اوله • والا عزم نی حزم وثبات نی احتیاط • عناد ولجاج بی محل ومکابره
وحمق باطلدر • نیجه پادشاهلر لجاج وعنادی عزم وثبات ظن ایدوب • تجارت فتح و
نصرتده خسارت ایدوب کندولری وعسکرلرینی عرضهٔ تلف • وهلاک ایلدیلر •
حکایت اولنور که تیمور لنک اعقابندن سلطان بوسعید • ما وراء النهر وخراسانی
استخلاص ایتدکدن صکره • اول خیاله دوشدیکه جدی تیمور کبی جهانکیر اولوب •
اغلب اقالیم ربع مسکونی زیر لوای استیلاسنه کتوره • بو هواسیله اطراف دریابجانه
کلوب حسن پادشاهی دفع وادربایجانی فتح • ایتمک • خیال ایدوب • اندن صکره روم
وشامی دخی مطلب ومرام ایلدی • بو خیال لیله نواحی اردبیله کلنجک • عساکرینه
غلای عظیم • وبرف سرمادن عذاب الیم • ایرشدی • هرچند حسن پادشاه اطاعت
وانقیاد • بلکه تحمل باج وخراج ایدوب تحف وهدایا ایله ایلچیلر ارسال ایدوب • خراسانه
انصراف • وملک قدیمله اکتفا ایتمک التماس ایدردی • وامرای کاردان وصحبای

سیکنجو اهلری

٢٢٦

سیکنجو اهلری دخی بو رأیی عین صواب دردیو القا ایدرلردی استماع ایتمیوب غلای عظیم
وکل ولای پر محنت وبیم ایچنده مصابرت وعناد ایتمکی عزم شاهانه خیال ایدوب
وجدی تیموره تقلید واقتدا ایتمک تخیل ایدردی • بیخبر ایدیکه عزم نی حزم موجب
زوال دولت • وثبات بی احتیاط مورث نکال محنتدر • حکایت ایدرلر که آخر
عساکری بلای غلا ومحنت سرما ولای دن تلفی مقرر بیلوب • الفرار مما لا یطاق
من سنن المرسلین دیوب جوق جوق فرار ایدرلر ایدی • هر صباح عسکرندن نقصان
ظاهر مشاهده اولنور ایدی • تا که حسن پادشاه ضعف وقلت عسکرینه • واقف اولوب
الغار ایدوب خیمه سنده مست خراب • وبیهوش ساغر شراب ایکن کرفتار ایلدی •
روایت ایدرلر که حسن پادشاه غرور وعنادی نی محلنده سرزنش وتوبیخ • وکندوسی
تنزل ایتدکده اول ترفع ولجاج نامناسب ایدوکنه تقریع ایدردی • واول کمال شرم
وخجالتدن سر فرو ایدوب • فتح سخن ایتمکه سر مو قادر اولمزدی • حسن پادشاه ایله بعض
عم زاده لری وار ایدی انلره تسلیم ایدوب • فی الحال طومار عمرینی دست هلاکله طی و
وجودینی اب تیغ بی دریغ الله ما صدق لاحی • قلدیلر • پس پادشاه عاقل وسلطان کامله
لایق اولدر که • عزم وحزمک ترکیبنده توفیق تام • واعتدال ما لا کلام رعایت ایدوب عزم
وثبات محلنده ضعف وفتور کوسترمه • ونه حزم واحتیاط موقعنده بی وجه عناد

وبجاج ایدن عزم جمله امورده اصل واکتسابه متکن قول فصلدر واکا عزم الملوك
وعزم الرجال دیرلر حکایت اولنورکه مأمون خلیفه نفخ لحیه مرضنه مبتلا اولوب
اطبا وعلما علاجنده عاجز اولمشلر ایدی آخر بختشوع طبیبی کتوروب علاجندن سؤال
ایدیجك علاجه عزمة من عزایم الملوك دیدی روایت ایدرلر من بعد مأمون خلیفه الین
محاسنه التمدی وبر روایتده کلی بیلك مرضنه مبتلا اولوب اطبا علاجیچون
جمع اولمشلر ایدی اتفاق ندمای خاصدن برسی اول محلده کلوب صورت حاله مطلع
اولیجق یا امیر المؤمنین این عزیمة من عزایم الملوکیه دیدی مأمون اطبایه قلقك
علاجه احتیاج قلمدی دیوب من بعد کلی یانته کتورمدی درنجی صبر شداید وتحمل
عظایم حوادثدر هرچند صبر جمع بشره حصن حصین وارتقای معالی یه سلم سالمدر
اما خصوصا پادشاهان کامکاره وسلاطین نامداره الزم لازمدر زیرا تعجیل
ومسارعت وقلت تحمل ومبادرتله امور ملك وملته زللر واحوال دین ودولته
خللر عارض اولور تدارکی حیز امکاندن بیرون واصلاحی دایره قدرتدن افزون
اولور اما صبر بردارودر که هنی المنافع وبر طریقدر که مأمون العواقبدر و
وعد الهی وجود وکرم نامتناهی بونك اوزرینه جاریدرکه هرکه هجوم شداید و
حدوث نوایب زماننده صبر وثباتی شعار وتأنی وقراری دستور کار ایدینوب

حوجل علا

٢٢٧

حوجل وعلادن حسن عاقبت حصولنه مترقب وفرج وعافیت وصولنه منتظر
اولسه حوجل وعلادرکه هندن ایکی نعمته واصل وایکی مراده انده حاصل اولور
برسی بو صبری وانتظاری عبادت عد اولنوب دیوان حسناتنده مکتوب اولور
انتظار الفرج بالصبر عبادة ایکنجی حوجل وعلا وعدهسنی انجاز وذلت شدتدن صکره
عزت فرحله اعزاز ایلرکه انما یوفی الصابرون اجرهم بغیر حساب ولمن صبر فان العاقبة
للمتقین رباعی کلید درکنج مقصود صبرست در بسته آنکس که بکشود صبرست
چو خارای کوه وچو دیبای کردون لباسی که هرکز نفرسود صبرست بشنجی یسار یعنی
غنادر تا که مال رعایایه طمع ایتمیه مخفی اولمیه که پادشاهلره غنا اولمق مقرر وفقیر
اولمق میسر دکلدر زیرا خراج مملکت وغنایم واعشار انلرك تحت تصرفنده در پس
غنا ایله پادشاهلره وصیت وغنایی شرط کمال سلطنت ایتمکدن مراد اولدر که اموال
بیت المالی وکندونك اموال الخاصه سنی اسراف وتبذیردن حذر ایلیه که نفاد وقلت
خزاین سببی ایله نفسنه طمع مال رعایا عارض اولمیه والحق پادشاهلره خرج مالده
رعایت اعتدال الزم لازمدر نه که بخل وتقتیر مضردر عساکرك نفرت وتفرقه سنه
سبب ووقت حاجتده بذل ارواح واقتحام مهالکه ایتمه لرندن فتورلرینه باعث اولدوغی
کبی اسراف دخی غایت مضردر وشعرا ومغنیلره وترتیبات زایده یه وتجملات بی فایده یه

حددن بیرون بخششلر وخرجلر ایدیب بیوت اموال فارغ اولدقده وقایع ظهور
ایدیب عساکر طلب ارزاق ومهمات ایچون احتیاج انفاق اولنیجق خلل عظیم ظاهر اولوب
بلکه انقلاب دولته مؤدی اولور نته کم خلفای عباسیه زماننده برشاعره بر بیت ایچون
یوز بیک اقچه وبر معنی یه برصوتدن اوتوری بیک دینار ویررلر ایدی خصوصا
مقتدر خلیفه حداثت سن وانس نسا وخدم سببی ایله خزاین آل عباسده اولن تحف وغرایب
عجیبه ودرر وجواهر غریبه‌یی نسایه وخادملره بذل وصرف ایدیب آخر خزاین خالی قلوب
موالی وعساکر طلب ارزاق ایدیجک وزرا عاجز ومتحیر قلدیلر روایت اولنورکه
بر بلده بیجه وزیر تبدیل ایلدیلر مفید اولمدی آخر مقتدر عاجز قلوب مونس خادم الندن
مقتول اولدی واندن صکره دولت آل عباس محلول ومختل اولدی التنجی عسکر موافقت
واتباع واشیاعی مطیع در معلوم اولا که اطاعت عساکر وانقیاد اتباع پادشاهلکن
لازمندر رؤسا وعساکر وامرا واکابر پادشاهه کمال الطاعت وانقیاد ایتمیجک یعنی
کاهی ادلال ومخالفت ایتمک وسرکشلک ومباسطه کوسترمک موجب انحلال رشته
دولت واختلال نظام سلطنتدر چوق واقع اولمشدر که عسکر پادشاهه فی الجمله
مخالفت ایتمکدن شوکتی نی بنیاد ونظام مملکت بربادا اولوب بوضررلک مثالی ینه
اول مخالفت ایدنلره لایق اولوب ضعیف وبیچاره مخانتلرندن آواره اولمشلردر

ننه کم

٤٢٨

ننه کم امیر المؤمنین علی بن ابی طالب حضرتنه رضی الله تعالی عنه حرب صفینده بعض
عساکری امر شریفنه مخالفت ایدیب البته حکم دکمک کرک دیو تکلیف ایدیب حکم دکمدکده صکره
ینه بعض عسکر حکم دکمک جوردر دیو خوارج اولدیلر حتی بعض اصحابی حضرت امامه
کرم الله وجهه نوع تقصیر رأی اسناد ایدیجک لا رأی لمن لا یطاع بیورردیلر وبو
مثل ابتداء انلردن صادر اولدی بالآخره غدر اتباع ومخالفت اشیاعدن دلکیر
اولوب عالم رؤیاده سلطان بارکاه اجتبا محمد مصطفی حضرتنه مصراع علیه صلوات
الله ما هبت الصبا امتکدن متضجر اولدم دیو شکایت بیوردیجک هر نجه استرسک
دعا ایله انلرک حقنده دعاک مستجابدر دیو بیوردیلر پس اللهم ابدلنی خیرا منهم
وابدلهم شرا منی دیو دعا ایلدیلر یعنی خداوندا بکا بونلردن بدل اخیار صحبتن
روزی قل وانلره بندن بدل اشرار مسلط ایله روایت ایدرلرکه اول کیجه حجاج
ظالم انه رحمنه دشدی امیر المؤمنینک رضی الله تعالی عنه دعاسی مستجاب اولوب
اهل عراقه اندن نه شر وظلملر واصل اولدی معلوم اهل عالمدر وحضرت امیر اول
اثناده سعادت شهادته یتشوب جنت علیین وفردوس برینده صحبت خاتم النبیین
وآل واصحاب طاهرین وطیبین ایله علی سرر موضونة متکئین علیها متقابلین
سعادتنه یتشدی وپادشاه حازم عازم اولنه لازمدرکه امرای اکابر ورؤسا

عساکرندن رایحهٔ ادلال و سرکشلك استشمام ایدیجك اغماض عیوب دفع و رفعنه
مشغول اوله. روایت اولنور که دولت آل سلجوق رومده محلول ایدی. اکابر امرا
و اعاظم رؤسا سریر سلطنته جلوس ایدن شاهزاده لری هوالرینه اویمیه لر.
ادنی بهانه ایله سلطنتدن خلع. و خیمهٔ دولتین قلع ایدوب. آخرین نصب. و شکوه
سلطنتی سلب و غصب ایدرلردی. چون نوبت سلطنت آل سلجوقك افضلی و اکملی
سلطان علاء الدین کیکاوس ابن کیخسرو بن قلج ارسلان حضرتنه ایرشدی. و اول
شهامت و شجاعت و علو همت. و نفاذ و عزیمت ده افراد سلاطیندن ایدی. پس غیرت
و همت پادشاهانه کوستروب. مبدأ تعظم و فساد. و سرچشمهٔ تجبر و عناد اولن اوچ
عظیم بکلری بر کیجه ده یساق شاهی و تیغ انتقامه چکدی. صباح امرا و عساکر مطلع
اولدیلر که سیلاب حمیت پادشاهی ایله حوض سلطنت طولمش. و خار و خاشاك فتنه
تباهی و تناهی بولمش. خوف و هراس اصناف ناسده ظاهر اولوب. دخی کمسنه حدندن
تجاوزه قادر اولمیوب دولت منتظم. و شمل سیاست ملتئم اولدی. قطعه از سیاست
نظام یابد ملك. بی سیاست خلل پذیر بود. نسق کارهای عالم را. از سیاسات ناگزیر بود
یدنجی نسب در اکثر احوالده نسب عالی پادشاهلغه لازم. و دودمان قدیمدن اولمق
انتظام سلطنت و سیاسته نافع و ملایم در. زیرا نفوس بشریه کندو امثالنه و اقرانه

اطاعت و اوامر و نواهی سنه امتثال ایتمکدن ابا و امتناع ایدر. پس هرج و مرج اولوب
سفك دماء و خروج خوارج چوق اولوب. رعایا پایمال اولمق لازم اولور. اما
بر نسل شریف که آبا و اجدادی سلطنت و حکومتله معروف. و خلق خاندانینه اطاعت
ایده کلمکله موصوف اولیجق کلمهٔ خلایق مجتمع. و فتنه و عناد مرتفع اولوب.
عالم امن و امانله و عافیتله مملو. و ورقهٔ حال بنی آدمدن آیت رفاهیت متلو.
اولور. مشهوردر که تخت مصر و شام بنی ایوب سلاطینندن قوللرینه انتقال ایدوب
تا چراکسه انتهاسنه کلنجه. قولدن قوله انتقال ایدردی. و خلع و نصب و اخذ و عضدن
رعایا و عساکر خراب و ملول ایدی. سرعت عزل و قتل سببندن امر سلطنت قبولندن
تمنع ایدر اولمشیدی. حتی مرحوم قنصوه غوری اجلاس ایتدکلرنده امتناع و ابا و بکا
سلطنت کرکمز دیو فریاد و بکا ایدردی. قیت رجبی نام امیر قهر ایله تخته اجلاس ایدوب
روایت ایدرلر. اوتور دیو محکم مشت اورر ایدی. و نفاذ امر سلطنت. و قلت وقار
و حرمت و شوکت اول مرتبه ده ایدی که. اجلاب چراکسه ظلم شنیع ایتدکده متظلم اولان
سلطانه صاغ اولسون دیسه استهزا و تمسخر ایدرلر ایدی. سلطاندن نه باکمز
وار. سلطان قول بز دیرلر ایدی. و سلطان محمود سبکتکین بو قدر شهامت
و شجاعت و سیاست و علالتله ینه قصور نسب ایله مطعون ایدی. حتی فردوسی

طوسی شاهنامه جایزه‌سن استقلال ایلدکده مثنوی اگر شاه را شاه بودی پدر
بسر بر نهادی مرا تاج زر چو اندر تبارش بزرگی نبود نیارست نام بزرگان شنود
دیو هجو ایلدی والحمد لله تعالی که بو عهد میمون و تاریخ مبارکده خصال مرضیه‌نک
جمله‌سی حاصل لاجرم عالم کمال رفاهیتده واصل اولمشدر پادشاه سعادتنشان ممدوح
نسب شریف و دودمان عالی دندرکه جد بر جد لوای استعلالری اوج آسمانده خافق
و ذل استرقاق تا آدم اجداد و اعمام بزرکوارلرندن بعد المشارقدر و بو معنی الله
اطراف ربع مسکونه اولقدر مملو و مشحوندرکه مولانا نامی نور الدین عبد الرحمن
جامی خراساندن پادشاه ملک سرافرازی سلطان مجاهد غازی سلطان محمد
خانه انار الله تعالی برهانه کوندردکی مکتوب منظومنده بو وجهله خطاب ایدر
مثنوی ای نژاد تو از علا مسند ملک موروث تو بالکلی جد اصل تو تا به آدم ار شمرند
همه مسندنشین و تاجورند اطاعت عساکر و امرا و تادب و تخضع رؤسا
اول مرتبه‌ده‌درکه اندن زیاده متصور و ممکن دکلدر و بو فقیر قلت بضاعت و کثرت
اضاعتله کیومرث عهدندن بو زمان مبارکه گلنجه کتب تواریخده مسطور و اخبار و
حکایتلری منظور اولان معتبر دولتلردن احوال و حکایات و اوصاف و روایات
علی قدر الطاقة تحصیل ایتمشدر بو دولت مبارکه آل عثمان ابقاهم الله تعالی الی آخر الزمان

عهدنده اولان اطاعت و انقیاد عساکر و تادب و تخشع امرا و اکابر بر دولتده واقع
اولمامشدر الحمد لله علی ذلک امرا و وزرا و احاد عساکر و افراد اجناد و اعالی و اصاغر
جمله‌سی درون دل و جاندن کمر عبودیتی بر میان امتثال اوامر و نواهی ایتمکله
مفتخر و مباهی اولمشلردر جمله امرا و وزرایی آن واحدده تبدیل و تغییر بولسه‌لر
هیچ احدده ذره قدر اول آفتاب سلطنته مقابل اولمق احتمال دکلدر جمله
عساکر و اجنادی فرضا تیغ سیاسته عرضه قلسه بر فرد کردن خلافی اوزتمق تصوره
کلمز اکثر ملوک و سلاطین سابقین بر امیر کبیری یا وزیر خطیری عزل یا قتل ایتمک
استسه‌لر نیچه حیله و تدبیرله صورت مرادلرین آیینهٔ وجوده کتوردلر ایدی چونکه
سلاطینک نفاذی و امرا و عساکرک اطاعت و انقیادی موجب انتظام احوال و دافع
فتنه و اختلالدر همیشه بو اطاعت و انقیاد و نفوذ امر حامی البلاد و العباد الی یوم الحشر
و المیعاد موجود و ممدود باد بمحمد و آله الامجاد معلوم اولا که بو خصالدن ضروری
اولمین نسبتدر اما غایت نافعدر ولکن بسیار موافقت عسکر خصال باقیه‌دن
حاصل اولور کتاب ثانی بعون الله تعالی تمام اولوب
کتاب ثالثه شروع اولندی

کتاب ثالث رساله اخلاق علائی دن علم تدبیر المدینه بیاننده در سابقا ذکر
اولندی که پادشاه کامل طبیب حاذق گبیدر و رعایا جسد گبیدر و طبیبه
لازمدر که امراض بدنک قاچدر و علاماتی و اسبابی نه در و علاجاتی نیجه اولور
بیله کذلک پادشاهه دخی لازمدر که مزاج مملکتک صحتی که حد اعتدالده اولمه‌سندن
عبارتدر و مرضی که اعتدالدن اعتلاله و انصلاحدن اختلاله خروج ایتمکدر نه ایله
اولور و بینه اعتدال اصلی و انصلاح حقیقی‌سنه نه تدبیر ایله رجوع ایدر معلومی اوله
و بو سلطنتک جزء علمی سیدر بوندنصکره همت و عزیمتی ایله علمنی عمله کتوروب مملکتده
نظام موجود و صلاح حاصلی ابقا و اطاله و اختلال عارض و اعتلال طاری وجود
مملکته کلمش ایسه آنی افنا و ازاله ایلیه که پادشاه کامل و خلیفه عالم عامل
دیمک آکا صادق اوله پس معلوم اولسونکه تمدنک که طوایف مختلفه و امم متباینه‌نک
اجتماعندن و تألف و انتظامندن عبارتدر مادام که هر طایفه مرتبه لایق و منزلت

موافقنده

موافقنده اولوب عمل مخصوصه مشتغل اولوب مال و جاهدن مستحق اولدوغی مرتبه
ایصال اولنه مزاج عالم بو تمدن سببی ایله اعتدالنه واصل و اعتلالدن بری و
سالم و الفت که میان اصحاب دولتده منعقد اولمشدر قایم اولیجاق الفتک
لازمی اولان غلبه و استیلا دخی دایم اولور زیرا مقرردر که هر دولتک ابتداسی
بر طایفه اتفاق ایدوب تظاهر و تعاونده بدن واحدک اعضاسی و جسد معینک
اجزاسی گبی اولمغله اولور زیرا هر شخصک بر مقدار معین اوزره قوتی واردر
اما مجموع اولوب بر یره کلیجک هر بری قوتندن زیاده اولور پس طایفه قلیله اتفاق
ایتمک ایله طوایف کثیره غیر متفقه‌یه غالب اولور کورنمزمی که هر طایفه بر دولتک
اصحابی در رعایاسنه نسبت عشر عشیر دکلدر اما بونلر متفق رعایا غیر متفق اولمغله
بونلر غالب و حاکم آنلر مغلوب و محکوم اولورلر مصراع آری باتفاق جهان میتوان گرفتن
و تجربه ایله معلوم اولمشدر که اول دولتده اصحابی اتفاق و تعاون اوزره اولمغله
خللدن و ذللدن مصون و مأمون اولور بعده تفرقه و ذوهوالیق اصحاب دولته عارض
اولمغله ضعف و فتوره یوز طوتوب آخر متلاشی و منهدم اولور و بونک امثالی دول
منقرضه و سلاطین سابقه‌ده چوقدر جمله‌دن دیار مغربده ولایت اندلس که لطافت
هوا و عذوبت ما و خصب و رخا و حسن و بهاده نمونه جنت اعلادر اول اسلامده

پادشاهی بر و عسکری موافق • و بیک هوا و لمغله اطرافده فرنک لعینه غالب • و داعما
آنلر مطلوب و بونلر طالب ایدیلر • چون سنه هجرت اربع مایه حدودینه واصل
اولدی • اتفاق و اتحاد برینه اختلاف • و افتراق کلوب بیت کلدی تألف
برینه افتراق • کتدی وفا کلدی شقا و شقاق • هر رئیس بر ناحیه‌ده استقلال
اوزرینه سلطنت • و بربرینه عداوت و خصومت ایدیجک • دشمن بی دین غلبه‌یه
بشلیوب • اطرافدن بلاد غزیمه‌یه مستولی اولدی • و هی الجزیرة خطب لاعزاءها
هوی له احد وانهد ثهلان • فسل بلنسیة ما حال مرسیة • واین قرطبة او این جیان
قواعد کن ارکان البلاد فما • عسی البقا اذا لم تبق ارکان • و بو حال مستمر و مشتد
بلکه یوما فیوما متزاید و ممتد اولدی • تا که عدد سنین هجرت احساب اسم قابض
واصل اولیجاق عسکر فرنج مخذول بالکلیه • ولایت اندلسی تحت تصرفنه دخول
ایدردی • غرناطه تختگاهنده اولان اساس دولتلری بالکلیه منهدم • و ملوک و امرا
و رعایا جملسی قتل و اسیر آراسنده منقسم اولدیلر • و ارباب اشارات لامعه و علماء
جفر و جامعه دیدکلری معنی که سنین هجرت عدد اسم قابضه وارنجق ملت اسلامیه
متبدل یا مذهب حق متحول اولوب باطل حقی ازاله و اماطه • و تمام عالمی یا اکثرنی کفر
و ضلالت احاطه ایده دیرلریدی • اول نواحیده ظاهر و باهر اولدی • و اتفاق عجیبدر

اول حدوده

اول حدودده شرق جانبنه بعینه • خلاصه ایران اولن عراق و آذربایجان پادشاهی
سلطان یعقوب وفات ایدوب امرای بایندریه آراسنده تفرق کلمه • و اختلاف عظیم
واقع اولوب پادشاهزاده‌لری عزل و نصب و عهد و خلع ایتمکله دولتلرینه خلل عظیم
عارض • و ضعف قوی طاری اولوب • بالآخره اسمعیل بن حیدر اردبیلی که اجدادی مشایخ
عظامدن اولمغله عوام اتباع ایدوب خروج • و ذروهٔ سلطنته عروج ایدیجک غلاة
شیعه • و رفض بالغ الی الالحاد طریقه‌سن اظهار • و اعتقاد ایدوب بعده اوزبک خانی
شاهی بکدن ولایت خراسانی دخی استخلاص ایدوب • تمامت ایران • و دیار بکر و عراق
عرب ولایتلرین بدعت و ضلال • و علما و صلحائی زجر و نکال • و قتل استیصال ایتمکله
مالامال ایلدی • و بو ولایتلردن اسباب • و آلات بدعت و ضلالت ساخته
و رسم اسلام • و سنن سید الانام • بکلی برانداخته اولدی • و اسمعیلک ابتدای استیلاسی
مذهبنا حق عبارتنک عدد حروفنه موافق اولدیکه سنه ست و تسعمایه‌ده در • و اسم
قابض عدد حروفندن اوچ ییل اکسک اولدی • و شوکت اسلام و ایمان • رایات آل عثمان
سایه‌سنده اولان ولایتلره منحصر اولدی • و الله غالب علی امره • مقصود و مرام
و خلاصه کلام اولدر که بو دین اسلامه عارض اولن امور شیعه • و حالا
تفرق کلمه • و تباین اهوا • و اختلاف ارکان دولت سببی ایله اولدی • و ارباب تجارت

حفظ سلطنت ایکی نسنه ایله اولور بری اتفاق امرا واجناد بر سی اختلاف اعدا واضداد
شیخ سعدی دیمزمی که چون اعدا متفرق اوله سن جمع اول انلر جمع اولورسه سن تفرقه‌دن
اندیشه قیل وملك حازم دشمنلر اراسنه اختلاف برغوب عساکر واجناد جمعندن
مستغنی اولور سیر نبی علیه الصلوة والسلام ده مذکوردر که چون کفار قریش وقبایلی
عرب جمع ایدوب حضرت قصدینه مدینه منوره‌یی محاصرت ایلدیلر نعیم بن مسعود
اشجعی اول اثناده شرف اسلام ایله مستسعد اولمشدی هنوز اظهار ایلمدین کفار آراسنه
تفریق کلمه بن غوبت الحرب خدعة مضمونی ایله عساکر کفاری دفع ایتمك استدی بنی
قریظه که یهوددن بر قبیله ایدی مدینه قربنده متوطنلر ایدی جناب رسالتپناه ایله
صلی الله تعالی علیه وسلم صلح ایتمشلر ایدی کفار قریش وقبایل اعراب که احزاب تسمیه
اولنمش ایدی محاربه‌یه کلیجك انلر دخی عصیان ایلدیلر اهل اسلامه محکم ضرورت
ومضایقه اولدی نته کیم جل وعلی حکایت بیورر که واذ جاؤکم من فوقکم ومن اسفل
منکم واذ زاغت الابصار وبلغت القلوب الحناجر الآیة اول اثناده سادات قریشه وارب
یا معشر قریش سزلره صدق موالاتم ومحمده معاداتم معلومکزدر سزه بر نصیحت شفقت
ایتمکه کلدم مجتمع اعتقاد وقولمی تصدیق ایدرسکوز ذکر ایلیه‌یین دیدی سادات قریش
قولك مقبولدر سویله دیبجك اشتدم قریضه محمد ایله صلح ایلمشلر سزدن بعض کسنه لری

رهن

رهن آدینه استیوب محمده ویره‌جك اولمشلر اول دخی قتل اتسه کرك زنهار رهن
آدم ویرمیه‌سز دیدی انلر قبول ایلدیلر بعده قریضه‌یه کلوب یا معشر قریضه
سزه بر نافع نصیحتم واردر قبول ایدرسکوز ذکر ایده‌یین دیوب انلر دخی سویله
نصیحتکله عامل اولورز دیبجك دیدیکه قریش واحزاب مدینه‌ده ساکن دکلدر
بر ایکی کون محاربه ایدرلر اکر سهولتله ظفر بولمزلر ایسه چقوب ولایتلرینه کیدرلر
امین اولورلر اما سز بو ولایتده ساکنسز انلر کتدکدنصکره محمد سزدن انتقام
الموت استسه کرك سز خود اکا مقاومت ایتمکه قادر دکلسز نیچون ابتداء عاقبت
ایتمز سیز ایتدیلر که نیجه اندیشه عاقبت ایده‌لم ایتدی رأی صواب اولدرکه..
قریشدن رهن آدم استیه‌سز که تمام ظفر بولوب محمدی دفع ایتمینجه سزی قویوب کیتمیه‌لر
بو فکری صواب کوروب قریشدن رهن آدم استدیلر سادات قریش کورك نعیم اشجعینك
کلامنك صحتی ظاهر اولدی وقریظه‌نك محمد ایله اتفاقلرینی وار ایدوکنده شبهه
قلمدی دیوب رهن آدم ویرمدیلر قریضه دخی رهن ویرمدکلرین استماع ایدیجك
اشته نعیمك کلامی حقمش دیوب قریشه یردم ایتمدیلر ارالرنده تفرقه کلمه وتخاذل
واقع اولوب جناب رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم وکافه مسلمین ضرردن
بفضل الله تعالی خلاص بولدیلر وحکایت مشهوردر که اسکندر یونانی دارا ابن

دارایه غلبه ایدوب ایران ملکنه ظفر بولیجق عجم شاهزاده لرندن نیجه کمسنه وار ایدی
اسکندر انلردن متوهم ایدی و قتل ابقالری اراسنده متردد اولوب آخر استادی
ارسطاطالیسه مکتوب کوندوروب دیدیکه ابنای ملوک فارس و ایراندن نیجه
کمسنه لر وار هر بری فر و بها ایله موصوف و شجاعت و شهامت ایله معروفدر
اگر جمله سین قتل ایدرسم اراقت دماء ناحق اتمکدن احتراز ایدرین اگر عفو
و ابقا ایدرسم بن کیتدکمدن صکره نهضت خروج ایدوب انتقام عجم ایچون مرز و
بوم ممالک رومی زیر و زبر ایدرلر پس حکیم کامل لطف بیوروب سفر زحمتی
اختیار ایدوب کلوب بو مشکلی حل ایلیه حکیم ضعف و شیب سببندن کلمیوب
اعتذار ایلدیکه **بیت** پیری و ضعف و شیبت و آلام روزکار نکذاشتند بر من
مدحت نکار پای اول فرزند معذور بیوره و سؤال اتدوکی مشکلک جوابی بودرکه
خون ناحق دکمک شرعا و عقلا محظوردر و محذوردر و محرم و ممنوعدر و لکن اول
شاهزاده لرک هر برینه بر ولایتک امارتن ویروب هیچ برسین ایکی تخت حکومتنده ایلمیه که
بالضروره آرالرنده تفرق کلمه واقع اولوب هر بری آخردن متوهم و انواع ضرر دفعه سین
مشتغل اولسه کرک و سندن صکره اولاد و اعقابک ضررلرندن امین اولسه کرک
فی الواقع حکیم دیدوکی کبی اولوب هر بری برینه اشتغالدن آخر جانبه نظر اتمکه مجال کلمدی

اولدی

اولمدی و انلره ملوک طوایف دیرلر و اسکندردن صکره درتیوز سیله دک
حکومت ایران انلرک ضبطنده اولوب ملک روم آباد اولدی چون کلام مقرردر
اولدیکه پادشاهده عدل الزم لازمدر اما دنیا جهتندن زیرا عدل توفیر خزینه
مؤیددر زیرا خزینه عمارت مملکتدن حاصل اولور مملکت که خراب اوله
مالدن نصیب و خلقی عنادن نیصاب اولسه کرک و عمارت مملکت عدل الله اولور
مثنوی بر و پاس درویش محتاج دار که شاه از رعیت بود تاجدار و رعیت
نشاید به بیداد کشت که مر سلطنت را پناهند و پشت چون میر ظالم زمستانده
جور له دهقانک کاوین اله تابستانده اولیجق عشر محصولاتی اکا قندن حاصل
اولور بر دفعه بازرکانک مالن آلیجق علی الدوام بلج و کمرک نیجه عاید اولور
پس متصل رعایایه زرع ایتدرمک کرک تخم بولمزلرسه قرض ویرمک کرک بقر زراعتی
هلاک اولدیسه تحصیل ایدیویرمک کرک **حکایت** اولنور که فرعون لعینک عادتی
بو ایدیکه دیار مصریه زرع اولندقدن صکره ایکی معتمد کمسنه یه ایکی اردب بغدای
ویروب بیرسنی اعلای مصره بیرسنی اسفل مصره ارسال ایدوب کورک برار دب بغدای
اکه جک زمین قلمشمدر اول ایکی معتمد تمامت ولایت مصری کشت و تفقد ایدرلردی
برار دب آلو دموضع خالی بولونورسه فرعون لعین اول نواحینک اشغالرین و امناسین

ورزع اوزره منصوب اولمش مشد و معتمدلرین قتل ایلویدی • بوسیاست خوفندن
هرسال دیار مصریه زرعله مالامال اولوردی • اما آخرته نفعی ظاهردرکه • المقسطون
فی منابر من نور • چون بوخانه دن سفر اولنه • پادشاه وگدا یکساندر • و درویش و توانگر
مساوی اولور • عساکر جهان صحراسن طوتن پادشاهلر حق درگاهنه تن وتنها گلورلر
ونزده مایقول ویأتینا فرداً • پس پادشاه عاقله لازمدرکه شمدیکی مال وجاه و شوکت
وسپاه و شکوه سلطنت و وسعت مملکتنه مغرور اولمیوب • اولکونی یاد ایلیه که • تخت
پاکدن تحت خاکه بی خادم وانیس قادم وجلیس اوله گرگ • قوللرندن نوکرلرندن
برفرد یوق • خدمتکار و جانسپارلرندن قاتنده دیار بدیدار دگل • نته که دیمشلر **بیت**
بودگلو بنده لرکدن یانکده برکشی یوق • بکم بونیجه سفردرکم اختیار ایدرک • پس اگر
پادشاه عادل اولورسه **بیت** نته که زنده اوله شاه در سپهر جناب • چو رحلت ایلیه طوبی
له وحسن مآب • واگر دست تظلم و اذیتی آچمش • و رعایای سوخته شر دشی صاچمش اوله •
وحق آگاه و یردکی نعمتلری بنه عصیاننه آلت • واوقات عزیزین صرف عشرت و
بطالت ایتمش اولوب • اموال رعایای مساکینی تنعمات نفسانیه مصروف • و بذل مالی
فقرا و ضعفا ایتمکله سخا و کرم ایله موصوف اوله **بیت** خورد آب از چشم یتیمان
میوه باغش • چکد خون دل بیوه زنان از مرغ بریانش • فردا عقوبت زبانیه نی دخی
نلکوره

نلکوره • وغسلین و زقوم جحیمدن نلر نوش ایده • نتکیم بعض ظلمه و فسقه ملوک
مست هلاک اولیجق دیمشلر **قطعه** چون بوقت نزع روحش یافت عزرائیل مست •
بر دبیش زمهریرتا خمارش بشکند • کاسه دوران جهنم آمدندش پیش باز • تا شراب
دوستکامی درکنارش بشکند • و پادشاه لبیب دوروزه امهالی اهمال صنمیه • و
شفقت و داد ایتمکدن اصنمیه • و دائما غضب قهار مطلقی یاد • و سرای عدلی آباد
ایده • پس عدالتک شروط و ارکانی • و پادشاه عادله رعایتی لازم قوانین نه در ذکر
ایده لم **شرط اول** بودرکه جمله خلایقی متساوی طوته • زیرا خلایق عالمه نسبت عناصر
اربعه گبیدر • آدمه نسبت چون عناصر متساوی و متکافی اولمیجه مزاج آدم صحیح و منتظم
اولمز • کذلک افراد متساوی طوتلمسه مزاج عالم صحیح و منتظم اولمز • پس عناصر بدن عالم
دخی عناصر بدن آدم گبی درتدر • اول اهل قلم که علما و قضات و کتاب و حساب
واطبا و شعرا • و منجملر و مهندسلردر • و بونلر آب منزله سنده در • زیرا علم حیات ارواحه
مؤدیدر آب • حیات اشباحه مؤدی اولدوغی گبی • ومن الماء کل شیء حی • ایکنجیسی اهل
شمشیردرکه امرا و بهادرلر و سپاهیلردرکه ضرب شمشیر • و استعمال کمان و تیرله ساحه
ملک و دینی اعدای کفرکیش و بدعت آییندن حفظ و حراست • و ثغور و اطراف مملکتی
متعدیان بی انصافدن ضبط و حمایت ایدرلر • اگر بو طایفه نک لمعان شمشیری اولمیه

عالم ظلام ضلالتده اسیر وکرفتار اولوردی • واکر آب تیغله باغ مملکت سیراب اولمیه
هیچکس شجرهٔ امن وامانندن برخوردار اولمزدی • بوطایفه آتش مثالنده در • وجه مناسبت
روشندر • اوچنجی طائفه تجار ومستجلبان بضایع وارباب حرف وصنایعدرکه • انتظام
معاش ایچون تجار • مسافهٔ بعیده‌دن اسفار شاقه ایله جلب بضایع ایدرلر • وارباب
حرف لیلاً ونهاراً تحصیل مهمات صنایع ایدرلر • وحاجات خلق حاصل • ومرادات
هرکس کندویه وطننده ایکن واصل اولور • وبوطایفه هوا کبیدرکه حرکتندن تروح
ارواح واستراحات اشباح حاصل اولور • دردنجی طایفه زراعتکیر واکنجیلرکه حفر و
حرث اراضی مزارع وتعمیر ضیاع وانشای جنات وکروملة خاکدن انواع حبوب وشجرتاکدن
اصناف ثمار که مرغوب قلوبدر • تحصیل ایدوب اقوات ناسی حاصل وانواع ثمراتی • وفاکهه
مما یتخیرون مقتضاسنجه خلقه واصل ایلرلر • وکاسب حقیقی بونلردرکه صرف اوقات
ایدوب خالص سعیلرندن تحصیل اقوات ایدرلر • وسایر طوایف کسب غیری تناول واشیاء مکسوبهٔ
غیری ارالرنده اداره وتبادل ایدرلر • وبوطایفه تراب کبیدرکه منافع جمله بونلردن
حاصل وثابت اولدوغندن غیری هرکشی بونلرک یوزین بصوب بونلره دیمه اورربنیه
انلر قایم وثابتدر • ونته کم بعض عناصر بدنده اخره غلبه ایتسه موجب مرض ومورث
علة وعرض اولور • کذلک بوطوایفک بعض غلبه ایلسه مزاج عالم خللپذیر اولور • مثلا

اکثر خلق

اکثر خلق سپاهی اولوب ارباب صنایع وتجار بضاعتی ازقلسه • وعلی هذا القیاس و
کذلک بوطوایفک بعضی آخرک عملین ایلسه ینه مؤدی فساددر • مثلا امرا وسپاهی لر
تجارت وحرفته اشتغال ایلسلر حکایت اولنور کسری هرمزک بعض وزراسی عرض ایلدیکه
دریادن تاجرلر کلدی • وافر بضایع جواهرلری وار • اکر پادشاه ایچون اشترا اولنورسه
ینه عالی بهایه صاتلوب زر نخنددن مبلغ عظیم ولمق مقرردر • جوابنده بویردیکه حق جل
وعلی بزه سلطنت وامارت احسان ایتدی • وبعض رعایامزه کسب وتجارت روزی قلدی •
اکر بز تجارته مشتغل اولورسک سلطنت وامارتی کم ایلسون • وکسب وتجارت اهلی
اولنلر نیه مشغول اولسونلر • زنهار بونک کبی افعال دنیه که سنک دنائت اصل ونسبکه
وقباحت جبلتک حسبکه دلالت ایدر • من بعد بزه اعلام ایتمیه‌سن • والا عرضهٔ تیغ انتقام
اولورسن • پس بوجمله تحریر اولناندن معلوم اولدیکه اشخاص وطوایف مدنیه بربرینه
تعاون ایتمک کرک • وحکما بوتعاونی بیان ایدوب عربی عبارتله دیمشلرکه فضیلة
الفلاحین التعاون بالاعمال • فضیلة التجار بالاموال • فضیلة الملوک التعاون
بالآراء السیاسة • فضیلة الالهیین التعاون بالحکم الحقیقیة • ثم هم جمیعاً یتعاونون
علی عمارة المدن بالخیرات والفضایل • ففقیر ایدرین فضیلة الاجناد والعساکر
التعاون بحوض الحروب وحفظ الثغور • بوکلمه دخی الحاق اولنسه وجهی خارج دکلدر

شرط ثانی اولدرکه بو طوایف تکافؤ وتساوی اوزرینه اولدقدنصکره اهل مدینه
عموما نظر ایدوب هر بری استحقاق واستعدادی قدر رعایت اولنه • وبنی آدم بو اعتبارله
دخی بش قسم در • قسم اول اولدرکه خیر بالطبع اولوب وخیری غیره دخی متعدی اوله • علماء شریعت
مشایخ طریقت وعرفای حقیقت کبی • وبونلر خلاصهٔ آفرینش ونقاوهٔ عالم • وغایه وعلت ایجاد
کارخانهٔ بنی آدم در • ومطرح انوار ازلی • ومطمح انظار لم یزلی بونلردر • وبونلر نهاری غیر بلو
لیلی وضیافت ایجاددن مراد • ومهمانخانهٔ عالمدن بونلر مقصود • وسایرلر طفیلی در •
بیت بیا که مایدهٔ لطف کردکار جهان‌آرا • تو میهمانی وعالم درین میانه طفیلی • و
حکما دیمشلردرکه پادشاه سعید اولدرکه علاقهٔ ارتباط واختلاطین بو طایفه ایله
ایلیوب • مراجعت ومشاوره‌سین بونلر ایله قله • وبو طایفه سایر طوایفه غالب
وحاکم • واقتدا واقتفاسن انلره دایم وقایم • ایلیه که نشانهٔ دولت حقیقی بودر •
فقیر ایدرین طالب دنیایی دونی • وحریص جاه ومراتب اولن علماء رسوم که انلره
علماء سوء دیرلر • وصوفیهٔ ظاهر آرای که بونلره متأکله دیرلر • بونلر خارجدر •
پس پادشاه حازمه لازمدرکه صحیح العیار ایله قلبی فرق • وخالص ایله مغشوشی تمییز
ایلیه • کندویه ملازمت ایدن علمایه حصر نظر ایمیوب • زوایا واطرافده اولنان قطع طمع
ایدن علمایه طالب وراغب اوله نته کم دیمشلردر قطعه قل للامیر نصیحة • لا ترکنن

الى الفقيه • ان الفقيه اذا اتى ابوابكم لا خير فيه • وتربیت فضلا • کبار سلاطین وامرا
اچنده مرغوبدر • مولانا جلال دوانی نقل ایدرکه رکن الدوله حسن بن بویه دیلمی که
عراق عجم پادشاهی ایدی • وری شهری تختگاهی ایدی • وتربیت علما وجمعیت فضلا ایله
ملوک وسلاطین ایچنده ممتاز ایدی • اول زمانده کفار روم • اهل اسلامه هجوم اتمشدی
رکن الدوله اکا مقابله ایدوب منصور ومظفر اولدی • دفعهٔ ثانیه ده رومیه هجوم
ایدوب لشکر عراق هزیمت وافتراق اوزره اولوب بعضی اسیر اولدیلر • قیصر روم اسرایی
اوکنه کتوروب ری شهرندن ابو نصر نام بر کمسنه بولنوب اکا ایتدی سکا بر خبر دییم
پادشاهکوز رکن الدوله یه ایلتها ایدرمیسین • ابو نصر ایتدی علی الرأس والعین • پس کوندر
ایتدی حسنه دیه سن که قسطنطنیه شهرندن چقدم که عراق ولایتن خراب ایلیم •
اما چون سنک سیرت احوالک تفحص ایتدم بلدم که آفتاب دولتک عروج • وممکن امکانن
اولن سعادتلرک حیز فعله خروج ایتمک اوزره در • بر پادشاه که ندماسی علما وحریف
میدان وکاسی فضلای ناس اوله • ابو الفضل بن عمید • وابو جعفر خازن • وعلی بن قاسم
وابو علی سلحی کبی • آنک دولتی تزاید • وسعادتی تصاعدا اوزره اولمغه مقرردر • وارباب دولت
واقباله تعرض مقتضای عقل دکلدر • اول سببدن قصدمدن رجوع ایلدم • واول
پادشاه که ندما ومصاحبلری اراذل واصاغر • ومضاحک ومساخر اوله • دلیلدر که

سهم سعادتدن نی نصیب • وکوکب دولت واقبالی غروبه قریبدر شاعر روم مولانا ذاتی
حکایت ایدر دیکه ابتدای ظهورمده سلطان قورقود بن سلطان بایزید خدمتنی شهزاده
ایکن مدح ایتدم مقبول طبعی اولوب بنی ندما سلکینه نظم ایتمک استدی • اول اثناده شهزاده
دریا یسارله تفرج ایچون کشتی سوار اولدق • شهزاده نک بر سازنده ندیمی وار • آنی بر سر کشاده
صندوغه قویرلر • رسنی معره ایله بالایه چکوب دفعه قویوویرلر دریایه دوشوب
جامه لری تر • وکندوسی زیروزبر اولور مصراع جامهای کهنه او ترشد و خود ترشد •
خلاف مضمونی اوزرینه اظهار تألم واضطراب • وشاه زاده یه دشنام بی حساب ایدوب
شاه زاده قهقهه ایله خنده ایدر • ندیم ترجامه لرین چقروب صوین صیقر • انعام شهنشاهیدن
جدید وخشک جامه لر چقر • تکرار سازنی الینه الوب صندوغه کیرر • دعای نامقبول
کبی بر مقدار بالایه چکلور • وقضای بد کبی نازل اولوب غرقه آب ومبلول الجسم والثیاب
اولور • اول بنه دشنامه آغاز • وشهزاده خنده قهقهه ایله دهن باز ایدر • واخر نهاره دک
کشتی سایر • وبو حالت شهزاده ایله مسخره اراسنده دایر اولور • بن چون بو حالی مشاهده
ایلدم • بلدم که پادشاهلر ایچنده فایق • وتخت سلطنته لایق دکلدر • اکا خدمت
ایده نه نکبت خادم • واکا ندیم اولان بالآخره نادم اولور • دولتنه انتظار • وندامتنی
اختیار ایتمدم • فی الواقع نجم سعادتی • ریزان • وتخت سلطنت آل عثمان اندن کریزان

اولدی

اولدی • بر کلام اقسام بنی آدم بیاننده • قسم ثانی انلردر که کندولر بالطبع خیر اوله لر
اما خیرلری کندولره منحصر اولوب آخره متعدی ومنتشر اولمیه • وبو طایفه اولکیدن
انکیچون متاخردر که انلرک چهره احوالی حلیه کمال واکمال ایله حالی • اما بونلر کمال ایله
متحلی اکمالدن خالیدر • پادشاه بو طایفه یه دخی مرعی • ومصالح حاجتلرین مقتضی اتمک
کرک • قسم ثالث اولدر که بالطبع نه خیر ونه شریر • ولوح استعدادی ایکی جهتدن
خارجدن نقش پذیر اوله • وپادشاه بو طایفه دخی ظل حمایتده آسوده اتدکدن صکره
تحصیل خیر وکماله تحریص ایلیه • امیددر که استعدادلری فسادن محفوظ • و
برکت واعانتله خیر وکمالدن بهره مند ومحظوظ اوله لر • قسم رابع انلردر که بالطبع
شریر اوله • اما شرلری کندولره مقتصر • وآخره متجاوز ومتعدی اولمیه • وبو طایفه نک
تحقیر • واهانت اتدکدن صکره مواعظ وزواجر وترغیبات وترهیبات ایله بشارت
وانذار ایده لر که مقتضای طبعلری اولان شردن انابت • وداعی خیر نداسنه اجابت
ایده لر • قسم خامس انلردر که بالطبع شریر • وشرلری آخره تجاوز وتاثیر ایده • وبونلر
اخس خلایق واسفل طبقات انامدر • وطبقه اولی یه ضد کامل ومباین تامدر • و
بونلر دخی نیچه مرتبه اوزره در • بعضی که نسبتله اعلاسیدر • فی الجمله طبیعتدن خروج
ودرجات خیره عروج اتمک امکانی واردر • انلری انواع زجر وتادیب ایله اصلاح و

وتهذیب ایتمکه همت ایتمك کرك • بعض آخری که امید صلاح وشایبهٔ رایحهٔ نجاحلری یوقدر
اکر شری شامل دکلسه انلر ایله مدارات ایتمك کرك • واکر شری شامل ایسه ازالهٔ شرلری
عقلا وشرعا واجبدر • ودفع شر دخی نیجه طریقله متصوردر • بریسی حبسدر واول
اهل مدینه ایله اختلاطدن منع قلمقدر • اکنجیسی قیددر • واول تصرفات بدنیدن
دخی منع ایتمکدر • اوچنجی نفیدر • واول سکون مدینه ودخول تمدندن منع قلمقدر
اکر بو امور ایله شری مندفع اولمز ایسه حکما قتلی جایز میدر دکلمیدر اختلاف ایتمشلردر
اما اظهر اقوال بودر که سبب فساد اولن عضوینی قطع ایتمکله اکتفا ایدیب • قتلنه
اقدام ایتمیهلر • مثلا سارقك قطع یدی ایله • ولوطینك قطع آلت تناسلی ایله اکتفا ایدهلر
زیرا شر وضرر بونکله منتفی ومنعدم اولیجق • بنیان حقیکه وجود انساندر • بالکلیه
منهدم ایتمك مناسب دکلدر • مکر که دفع ضرر قتلندن غیری ایله مندفع اولمیه • اول
تقدیرجه آخر الدواء الکی مضمونیله عمل اولنه • والحق بو امورده شریعت حقه اقتفا و
آنك حدودنده وقوف رسومی ایله اکتفا اولنه که • ومن یتعد حدود الله فقد ظلم • شرع
شریف قتل بیوردغنه ترحم اولنمیه • ولا تأخذکم بهما رأفة • وشرع قتل بیورمدوکی
یرده سیاست وضبط مملکتدر دیو اراقهٔ دمایه اقدام اولنمیه • وبعض امرای عصر شیطان
تسویل والقا ایدرکه بو زمانده شریعت مطهرهیه اقتفا وطریقهٔ محمدیه حدوده

زواجری ایله

زواجری ایله اکتفا اولنورسه اصلاح عالم متعذر اولور • زیرا شمدی اهل فساد
وحرامی وقطاع الطریق متکثردر • وبو تسویل باطل • وتخییل عاطل ایله اراقهٔ دمایه
مشغوف • وتوهمات وظنونله تعذیب خلایق ایتمکه همتلرین مصروف ایدرلر • و
بو تصور کاسد • وخیال فاسددر **قطعه** سیاست بکمان رسم معدلت بود
که تا یقین نشود خون کس نشاید ریخت • بهر دیار که حکم از ره کمان باشد • بزود
ببیاید از ین دیار کریخت **حکایت** اولنور که سلطان سعید نور الدین شهید حضرتلری
قدس سره • موصل شهرنه مالك اولیجق آنك جامع کبیرین بنا ایتمکه شروع ایدیجك
ملا عمر نام بر عالم عامل • ومتقی کامل وار ایدی انی امین بنا ایلدی • وانلر شمدیکی زمان
کبی عمارات ومعابد بناسنه سپاهیلردن امین بنا ایتمزلر ایدی • چون بنا تمام اولدی
بعض اهالی شهر زاهد ملا عمره تکلیف ایلدیلر که پادشاهه انها ایلیه که بر مقدار سیاست
اجرا ایده که محض قوانین شرعله اکتفا ایتمکله • اهل فساده طغیان کلمشدر • ملا عمر ضمن مکتوبده
بو معنایی تحریر ایدیجك • نور الدین شهید حضرتندن جواب کلور که دین اسلام • و
ملت نبی مکمل علیه الصلوة والسلام که نور الهی اندن لامعدر • خاتمهٔ ادیان واکمل
شرایعدر • حاشا که خاتم ادیانده که دین خاتمدر خیرات مجتمع • وافضل شریعت استعمالی
ایله شرور ومفاسد بالکلیه مرتفع اولمیه • ونص • الیوم اکملت لکم دینکم • قاطع •

وتخیلات وتوهمات غبارین رافع دره ملا عمر خدمتلری تصور ایتسونکه بو فقیر
جادهٔ شریعتدن دانهٔ خردل مقداری خروج ومضایق قوانین باطله وسیاسات
بدعیه یه ذره قدر ولوج ایلیه انشاء الله تعالی برکات شریعتله جمیع شرور مرتفع
وخیرات وحسنات مجتمع اولور وما ذلك على الله بعزیز چونکه مکتوب سلطانی ملا عمر
خدمتنه واصل اولدی دایما اوقور اغلردی که کورك زاهدك پادشاهه کتابنی وکورك
زاهده پادشاهك خطابنی یعنی معتاد امر بر عکس اولمق ایدی وعلمای کبار که تاریخ و
سیرت حضرت نور الدین شهیدی تحریر ایتمشلردر ابن اثیر وابو شامه وابن خلکان کبی
اتفاق ایتمشلردر که اول پادشاه عادلك شریعت مطهره یه حسن توسلی وفرط اتباع
ایتمسی برکاتیله ممالك محروسه وبلاد مأنوسه سی اول قدر امن وامانله مملو وآیهٔ حفظ
وحراست صحیفهٔ روزکاردن اول وجهله متلو ایدیکه اقاصی کردستان وموصلدن
حدود صعید مصر وسرحد رومه وارنجه بر خاتون ضعیفه تن تنها اموال جزیله بی
منتها ایله مسافرت ایتسه افراد آفریده دن بر احد سر راهنه کلمك واندن بر حبه اخذ
ایتمك متصور دکل ایدی وشرب خمور وفواحش ومنکرات ممالکندن بالکلیه
مرفوع وباج وخراج ودست نهب وتاراج رعایاسندن بالتمام مدفوع اولمشیدی
وسلطان صلاح الدین دخی عدالتده اکا اقتدا وتقلید ایدوب عدل وشرعله نام نکو

کتاب

کتاب کتابهٔ روزکارده تخلید ایتمشیدی وعلما دیرلر که بو ایکی پادشاه شریعت پناهك
سیرتلری عدل وشرعك مجتبیدر آخر زمان پادشاهلرینه حجت وعلائك حجتیدر
زیرا پادشاهلر دیرلر که فساد عالم وضلال بنی آدم اول مرتبه یه وارمشدر که
اصلاح عالم حد اقتداردن افزوندر ورعایت عدالت حیز امکاندن بیروندر اولمشدر
نه کم بعض خلفای مروانیه دن مرویدر که استدعای عدل واجرای شرع طلب
ایدوب سیرت خلفای راشدینی رضی الله تعالی عنهم ذکر ایدنلره دیر ایدیکه سز بکا
ابو ذر وابو درداکبی رعیت اولك بن سزه ابو بکر وعمر کبی خلیفه اوله یم پس حجت
وعلائم آخر الزمان وهیجان فتندن کراندر طریقت نبویه یه سالك واجرای قوانین عدل
وشرع ایتمکه مالك ایکی پادشاه عدالت دستکاه کونردیکه انلر ایله باقی پادشاهلره
الزام وعذر باطللرین اعدام ایلدی چون سوق کلام بو رایه کلدی ینه صدده رجوع
ایدهلم چون بر کمسنه یه بحسب الشرع حد لازم کله انی شفقتله یا شفاعتله اهمال الیمه
خون ناحق ایدنه دخی قصاص بویله در اکر ولی مقتول عفو وصلحی مقبول کورمیوب
قصاصی الزام وحقوقی الیویر دیو حاکمه اقدام ایدرسه حضرت خواجه کونین مفخر ثقلین
که نبی رؤف رحیم وانك لعلى خلق عظیم صلى الله علیه وسلم انلرك خلق بزرکواری
وصفیدر امته کمال عفو ومرحمت وستر عیب وزلتا وزرینه ایدی الا حدود شرعیه ده که

بعد الوجوب عفو واسقاط اتمكی اصلا جایز كورمزلردی روایت اولنور كه بنی مخزومدن
قبایل قریشدندر • بر خاتون سرقه ذلتنه مبتلا اولدی • اشراف قبیله سی عفوی رجا ایچون
ایدیب • دیدیلر كه بونی حضرتكه كیمسه شفاعت ایدمز • مكر اسامه بن زید كه جناب رسالت
پناهینك صلی الله تعالی علیه وسلم بنده وبنده زاده سیدی • وطوق نعمت عتق نبوی
كردن وجودینك قلاده سیدی • پس اكا بو شفاعتی تكلیف ایدیب اول دخی حضرته
صلی الله علیه وسلم • ذكر شفاعت ایدیجك غضب عظیم عارض اولوب • قوی متأثر
اولدیلر • ودیدیلر كه حق جل وعلانك حدینه شفاعتمی ایدرسن • اول الله حقیچون كه
بنی حقله بعث ایلدی • فرزندم فاطمه سرقه ایلسه یدین قطع ایدردم • پس بزدن اول كچن
امم اونكله هلاك اولدیلر كه ضعفایه اقامت واشرافه رعایت ایدوب حدی اسقاط ایدرلردی
پس نته كم طبیب حاذق عضو مضری قطع اتمكی واجب • ومضرتنی باقی بدندن ازاله
اتمكی اهم مآرب بیلور • كذلك سلطان عادل دخی واجب القتل اولان مفسدك قتلی
لازم • وضررینی عباد وبلاددن دفع اتمكده سعی دایم ایده • شرط ثانی اولدر كه طوایف
وطبقات مذكورك مراتبده تساوی وتكافؤ رعایت اولندقدن صكره قسمت خیرات
وایثار مبرات اتمكده هر برینك استحقاق واستعدادین رعایت ایلیه • وخیرات اوچ قسمدر
سلامت واموال وكرامت • وهر شخصه بو اوچ قسمدن استحقاقی دكلو نصیب اجرا ایدوب

نقص

نقص ایلمیه كه بوكا جوردر • وزیاده دخی ایلمیه كه غیره جوردر • پس شركای علم
وطلب كمالدن بعضی نه منصب وجاه ومزید انعام • وتصددن وجهسندن اقران وامثالندن
زیاده رعایت ایلسه • انلره ظلم وجور اولور • بلكه كاهی غیظ وغضبندن طلب لرینه
فتور • واجتهادلرینه قصور كلوب نقصان كماله مؤدی اولور • پس پادشاه صاحب
انتباه بو مقامده اهتمام اتمك كرك • ورعایتی استحقاقه كوره اتمام اتمك كرك • ودیمیه كه
بو فضل ورعایتمدر استدوكم كمسنه یه ایدرین • آخرك حقن نقص ایلدم نه لازم
اولور • كلام ملوك • وحكام فصل الخصام وقسمت انصبا واقسام اتمكده عدل فی القضیه
وقسمت علی السویه اتمكله مأمورلردر • ومناصب ومراتب تقسیمنده شرط استحقاق
واستیهال رعایت اولنماموق ظلم وضلالدر • ان الله یأمركم ان تؤدوا الامانات الی
اهلها • آیت كریمه سنده مفسرلر ذكر اتدیلر كه توزیع مناصب وتوجیه مراتب دخی
اهلنه اداسی واجب اولن امانتلردندر • وحدیث نبویده من قلد انسانا عملا • وفی
رعیته من هو اولی به منه فقد خان الله ورسوله • وجماعة المؤمنین نص صریحدر •
ودلیل عقلی دخی ظاهردر كه مناصب عالیه • ومراتب سامیه نا اهللره توجیه • وغیر
مستحقنه تفویض اولنمقدن دین ودولت وملك وملته خلل وذلل اولقدر عارض
اولور كه تداركی نا ممكن وتلافیسی نا میسور اولور • ونظر صایب وفكر ثاقب دلالت

ایدیر که هر خلل که احوال عالمده ظاهر • و هر زلل که کارخانهٔ بنی آدمدن صادر اولور •
اکثری مناصبی نااهله توجیه • و نامستحقلر مسند امارت و وزارت و بالین قضا
و تدریسده ترفیه اولنمقدن اولمشدر • پس پادشاه صاحب اختیار و وکلای مسند
اختیار اولنلره لازمدر که تفویض مناصب • و توجیه مراتب ایتدکده احتیاط
کامل • و ورع غالب استعمال ایدیب • جرعهٔ ارتشا ایله انتشا • یا متعلق و زیردستلره
یعطی من یشا اولیب • یا شفاعت باطله قبولی ایله نامهٔ ظلمی که وضع الشئ فی غیر
موضعه در انشا ایتمیه • و کندو دخی نامستحقه شفاعت مستحقلره شناعت و
جاهللره اعانت عالملره اهانت ایتدره • و اصحاب تقلید و اختیاره و انلره تنفیذ شفاعت
ایتمکه صاحب اقتدار اولنلر اخذ هدایا و تحف ایتمکدن بغایت احتراز • و برطرف
اولمق کرک که اخذ هدیه عدل فی القضیه • و قسم علی السویه ایتمکله هرکز جمع اولمز
بیت اذا دخل الهدیة دار قوم • تطایرت الامانة من کواها • و اصحاب حکومت و ار
باب قضا و قسمت اولنلره هدیه رشوت محض در • و حدیث صحیحده وارد اولمشدر که
هدایا الامراء غلول • و هدیه ادنی پیشکش قومغله حله منقلب اولمز • بو جمله که شرح
اولندی تقسیم خیرات و کرامات متعلق اولندی • و بعد التقسیم خیراتی اصحابنده تنقیه و تتمیم
ایتمك دخی کرك • یعنی هر کسه مستحق اولدوغی خیر و کرامت • پادشاه صاحب عدالتك

طرفندن

طرفندن واصل اولدقدنصکره نی موجب بیدندن انتزاع اولنمیه • بو مرتبه عدالتدن
جزء در • و عدالتدن صکره مرتبهٔ احسان واردر • و احسان اولدر که شخصه
مستحق اولدوغی مرتبه دن زیاده احسان ایتمکدر • و حکما ایدرلر که احسان پادشاه
مقارن هیبت کرك • زیرا هیبتدن خالی اولیجق خلقه بطر و غرور و جسارت و طمع زیاده
حاصل اولسه کرك • و طامع اولن کمسنیه نقد احسان اولنسه زیاده طلب ایتمکدن
خالی اولمز • و هر کمسنه کندو زننده اولدوغی مرتبه دن زیاده فضل و کمال تصور ایتمکدن
خالی دکلدر • زیرا هر کس نفسنه محب و عاشقدر • و محب محبوبنك هر فعلنی کمال و
هر خصلتنی هنر عظیم عدایلر • بیت عیبم هنر و کمال بیند • خادم کل نسترن نماید
و دخی نفسنك کندو کمالنه علمی حضوری • و غیرك کمالنه علمی حصولی • علم حضوری
حصولیدن اقوی در • پس کندو کمالی زیاده منکشف اولیجق قوی ظن ایلر • چون
کمسنه کندوده کمال قوی تصور ایدیجك رعایت کامل طلب ایتسه کرك • پس
اکر احسان هیبته مقارن • و لطف و کرم نوع قهر و ادبه مصاحب اولمزسه • تجاسر
اقدام عام سببی ایله اختلال نظام • و عدم انضباط امور خواص و عوام اولمق لازم
اولور • و پادشاه رعیتی الزام قوانین عدالتله الزام • و قبول طرق فضیلتله تکلیف
و ابرام ایده • زیرا انتکم بدنك قوامی طبیعتله • طبیعتك قوامی نفسله • نفسك قوامی عقلله در

كذلك مدينه نك قوامى ملكله ملكك قوامى سياستله سياستك قوامى حكمتله در
چون حكمت مدينه ده متعارف و ناموس ربانى ملكده مقتدا اوله نظام حاصل
و نفوس كمال ممكنه واصل اولور اما اكر حكمت متروك اوله ناموسه خذلان يتشور
و ناموس مخذول اولیجق زينت و رونق ملك نابديد و فتنه لر ظاهر و رسم مروت
مندرس و نعمت نقمته مبدل اولور **تنبيه** اقامت عدل اول وقت منصور اولور كه
پادشاه محتجب و ارباب حاجات و ستمديده لر بث شكوى و عرض حاجت ايدمدكدن
مضطرب اولميه زيرا پادشاه وركى پرده تواريده متستر و احوال رعايا و مخافى
و مظالم برايا و استحقاق ارباب كمال و اطراف و ثغورده اولان احوال اكا واصل
اولمق متعذر اولور اشخاص معينه و آحاد معدوده اخبارينه منحصر اولیجق ممكن
انلر دخى غرض نفسدن عارى اولميوب دقايق احوالى كما هو حقه اعلام اتمكله نيجه
ارباب فضل و كمال زوايا ده مختفى و نيجه ارباب ظلم و ضلال منتشر اوله و اكر هر كون
بالذات نظر احوال رعايا و دفع مظالم و مخالف برايا ايده مز ايسه بارى هفته ده يا آيده
بر كون تعيين ايليه كه انده مظلوم و محروم اولنلره دستور ويروب بالذات كلام و
شكويلرين اصغا و استماع بيوروب و مظالم بلويلرين دفع و رفع ايليه و اكاسره
پادشاهلرينك عادتى بو ايديكه يلده بر نيجه معين كونلرى وار ايدى انده آشكارا

اوتوروب قوى و ضعيف و وضيع و شريف كيمه اولورسه اذن ويررلر ايدى كلوب
بالذات پادشاهه ملاقات و احوالنى عرض ايدردى **حكايت** اولنور كه نور الدين
شهيد حضرتلرينك اوايل ايامنده اسد الدين شيركوه اكبر امرا اولمغله وكلاسى
و عمالكى رعايادن اموال و ضياع اخذ و غصب اتمكدن خالى دكللر ايدى چون
نور الدين شهيد حضرتنه شكوى اتديلر دار العدل نام بر سراى بيوروب انده جلوس
و نظر مخايف و مذاهب اربعه نك قضاة و مفتيلرين احضار اتمكه عازم اولدى
اسد الدين دار العدل بنا اولنمغى استماع ايديجك تفكر ايلديكه عدلى و سياست نور
الدين عالمده معلوم جمله امرا و اجناد هيبت و شكوهندن موم اولمشلر و دار العدل
بناسنه هيچ احتياج يوقدر مكر بنمچون بنا ايدر پس وكلاسنه و عمالكنه احضار ايدوب
خطاب ايلديكه نور الدين دار العدل بنا بيوردى غالب بنمچوندر شويله كه بندن
شكايت ايده لر سزدن بر يكوزه دعوى لازم كله بى تأخير قتل ايدرين ديو ايمان
غلاظ ايلدى هر برى خصمانى ارضا ايلديلر ديرلر كه نور الدين دار العدلده
اوتوروب هيچ مشتكى كلمدى و تمام نور الدين زماننده بطال ايدى و حديث شريف
وارد اولمشدركه فرداى قيامت ارباب حكومت احتجاب ايدوب ارباب حاجاتك
واصل اولمدوغندن اوتوروب عتاب و عقاب كورميه لر و دخى بيورمشلر كه

هر کیمسنه که امور مسلمیندن بر امر اکا مفوض اوله • واول قپوسینی سد ایدوب مظلوملر
ومحتاجلر اکا واصل اولمیه • حق جل وعلایه غایت احتیاجی زماننده رحمت قپوسی سد
وحقک رحمت عام کرم تامنه واصل اولمیه • وپادشاه صاحب انتباه اولنه نقاب
رجال • وعدول اهل فضلدن وکمالدن نیجه مخبر صادق ومنهی اخبار کرک که
رعایاسنک احوالی معلوم • ضعفادن کیمسنه مظلوم • وفضلادن هیچ احد تربیتدن
محروم اولمیه حکایت اولنور که چون عهد خلافت ابوجعفر منصوره ایرشدی • ایدی
بن غایتده محتاجین درت طایفیه • انلر کملردر یا امیر المؤمنین دیدیلر • ایتدیکه
برسی وزیر صالحدر که نسیان ایدرسم تذکیر • اکر ذکر ایدرسم معاون وظهیر اوله
ایکنجیسی کاتب حاذقدر که احوالی صحت وسداد اوزره تحریر ایده • اوچنجی حاجب معتمد
درکه مظلوملری بکا ایصال ایلیه • دردنجی کلیجک سکوت ایلیوب • اول ندر
یا امیر المؤمنین دیجک • آه آه دیوب اول مخبر صادقدر که احوال عساکر ورعایا
واطراف مملکتده اولن قضایایی بکا صحتله انبا واعلام ایده که مظلوم وظالمک
فرقنه عارف • وامین وخاینک تمیزنه واقف اوله دیدی • خلفای عباسیه زماننده
هر شهرده بر کیمسنه اولوردی • اکا صاحب البرید دیرلر ایدی • علوفه سنیه سی اولوردی
اول ناحیه ده احوال حکام ورعایا • وحوادث قضایادن نه واقع اولسه جزئی وکلی

بلاتوقف

بلاتوقف اعلام ایدردی • وسلاطین قدما وخلفادن شهامتله موصوف • و
ضبط وسیاستله معروف اولنلر استعلام احوال ممالکه اهتمام تام • واعتنای مالا
کلام • ایدرلر ایدی • وبو مهمه نیجه خزاین صرف ایدرلر ایدی حکایت ایدرلر که مأمون
خلیفه نک بغداده کندویه نهانی خبر ایرشدررایدی • یوز کیمسنه سی وار ایدی •
وهر برینک عظیم علوفه لری وار ایدی • وارکان دولت انلری بلمزلر ایدی • بو سببله
مملکتنی بر وجهله ضبط ایتمشدی که ممکن دکل ایدی اکا غیر واقع قضیه عرض
اولنیدی • برکون اواسط عسکریلرندن بر کیمسنه رکابنه رقعه صوندی بش اوغلوم
وار در خادم درکاه • وجندی وسپاه اولمغله لایق اولدیلر • وانلرک مؤنت ومعاشلرندن
عاجزم هر برینه علوفه وجرایه متعین بیورلموق رجا ایدرین دیجک • خبر بودی کتوردب
بن سنی بلمزمیین صنوردیمین سنوک اوچ اوغلک وایکی قزوک وار در هر برسنک سنی شو قدر
دردیو بیان ایدوب مزبوره حیرتدن غشی عارض اولدی • ومعتضد که خلفای عباسیه نک
شهامت وشجاعت وفراست وکیاستله ممتاز لرندندر بو خصوصده عجیب فعللری
وار در • بعضنی مسعودی • مروج الذهب نام کتابنده ایراد ایتمشدر • تفصیلی تطویله مؤدی
اولور • واحوال دشمنی دخی بلمک پادشاهه مهم عظیم در • ونیجه پادشاهلرک دشمن
احوالن بلمدکی سببی ایله تاج وتختی بر باد اولدی • ودشمنک طرق مکاید وافکار وآرای

کتم

خفیه‌سنی مطلع اولوب کندو فکر و رأینی ایلیه • و ابو مسلم خراسانی که دولت مروانیه
ثابت الاساس و دفعت و علوده فرقی فرقدینه مماس ایدی • زیر و زبر ایدیب آل عباسی که
خمول و انزواده ایدیلر • مسند خلافته کچوردی حزم و عزمله موصوف • و کتمان سرّ
و اطلاع سرّ خصمله معروف ایدی • نتکم دیمشدر شعر بلغت بالرأی و الکتمان
ما عجزت • عنه ملوك بنی مروان اذا حسدوا • ما زلت اسعی بجهدی فی دمارهم • و القوم
بالشام صرعی طال ما رقدوا • حتی ضربتهم بالسیف فانتبهوا • من نومة لم ینمها
قبلهم احد • و من رعی غنما فی ارض مسبعة • فنام عنه تولی رعیه الاسد • و بالجمله ضعف
و قلت دشمنه مغرور اولمه‌نك مضرتی بجد • و بو خطادن مسلوب و منکوب اولمش
ملوك و امرانی عدد دردر حکایت اولنور که چون معتضد خلیفه زماننده قرامطه خروج
ایلدی • معتضد عباس نام قایدی قرق بیك مقداری عسکر ایله دفعلریچون کوندردی
روایت ایدرلر که قرامطه یدی یوز کمسنه ایدی • غایت قلت و ذلتلرندن غلبه‌سنه
حکم ایدیب خلیفه‌یه پیك بشارت کوندردی • چون ملاقات اولدی • قرامطه بذل
ارواحه متفق اولمشلر ایدی • عسکر بغداد تن پرور و سایه نشین اولمشلر ایدی • هجوم
و حمله قرامطه‌دن منهزم اولوب اکثری قتیل • و عباس اسیر اولدی • بغداده صباح پیك
بشارت بیهوده که عباس کوندرمشدی • واصل اولوب بعد الظهر خبر انهزام داخل

اولدی

اولدی • غرور عباس سببی ایله دین اسلامه وهن عظیم طاری اولوب • قرامطه‌نك احوالی
غلبه اوزرینه جاری اولدی • چون دشمنده آثار غرور کوره سین غنیمت بیلوب
اسباب ظفردن عد ایلیوب تواضع و مسکنت زیاده ایدیب • تذلل و تململه درکاه وهابی
مطلقدن فتح و نصرت طلب ایله بیت بجنك دشمن اکر نیست یاور من کس • غرور
دشمن دون یار و یاور من بس • و سلاطین ماضیه که بربریله جنك و قتال ایتمشلردر
احواللری ملاحظه اولنسه • و حکایتلری افواه روات • و بطون تواریخدن مطالعه
قلنسه • معلوم اولور که • هر پادشاه که غروری بیشه قلمشدر • و غلبه دشمندن بی اندیشه
اولمشدر • نه دکلو لوای دولتی مرتفع ایسه ینه منکوب • و نه قدر اسباب شوکتی مجتمع
ایسه ینه مغلوب اولمشدر • و هر پادشاه صاحب انتباه که دامن تذلل ایله دست نسبتی
قوی • و کندوسنی عاجز مطلق • و قدرت و نصرتی محض عطای حق اولمق طریقنه مستوی
ایلیه • سنة الله تعالی بودر • و لن تجد لسنة الله تبدیلا • که نقدر شت ضعف
و قلته مبتلا ایسه • بالآخر صبح غلبه‌سی تبسم • و پرچم پرخم توغندن روایح نصرت تنسم
ایدر • حتی دیندن بیکانه • و شمع ضلالته پروانه ایسه دخی بو معنی مقرر و محققدر •
حکایت اولنور مغول پادشاهی چنکیز خان که اکثر ربع مسکونی قهر ایله تخریب • و شراره
شر غلبه و استیلاسی حدود مشرقدن سرحد مغربه قریب اولمشدر • هر پادشاهه که مکتوب

یرسه کندویه تعریفات والتفات وطمطراق کلمات تخویف وارهاب ایتمز ایدی
همان بو قدر یازردیکه چنکیز خاندن فلان پادشاهه اکر ایل اولورسکوز امان
بوله سیز واکر یاغی اولورسکوز عاقبت نه اولاجغنی بز بیلمزز انی قدیم تکری بیلور
چوق فاضل کلامنده کوردمکه چنکیز قدرت وقوت وغلبه ونصرتندن بونیه واصل
اولدیسه بو سخن متوکلانه وکلمه متذللانه دن واصل اولدی والله تعالی اعلم وتیمور
دخی هر بازی جنك ایچون صفلر آراسته ومیمنه ومیسره پیراسته اولسه صفلر ایچنده
آتندن اینوب سجاده بر قدر میوب خاك اوزره ایکی رکعت نماز قلوب رخسارنی
خاکه سوروب کندویی حقیر وبیچاره کوروب کبریا ونیازله درکاه چاره سازدن فتح
ونصرت استردی ورخ بو خاکله آتنه سوار اولوردی کانه والعلم عند الله تعالی
بو قدر حروب ووقایعده مظفر ومنصور اولدوغی بو سببدندر تمثیه بیت بو سخن
سویلیه بین دکلر سیك دور اولمز هر که مغرور اوله البته اول منصور اولمز پس پادشاه
عاقل اولنه لازمدرکه دیده کاردیده دن اشك تضرعی نهانی ریزان وبلنك کبر و
نهنك غروردن دائما کریزان اوله تمثیه صور رسك چاره مغرور اولما مقدر کادر
خیردن دور اولمقدور وغرور اولدوغنك بو علامتی اولدرکه پادشاه موجب قوی
وسبب ضروری اولمینجه حرب وقتال وجنك وجداله بادی اولمیه زیرا کار حرب وقتال

پرخطر

پرخطر وعواقب جنك دیده ادراکدن پوشیده تردر کم من فئة غلبت فئة کثیرة
ادنی سببله عساکر جراره منهزم اولمق وعدد یسیر بر بهانه ایله دریا کبی لشکره
غالب اولمق چوق واقع اولمشدر پس اکر ضرورت ایجابیله خالی دکل که کندو بادی
اولمق واقع اوله یا خود خصمی بادی کندوسی انی دافع اوله اکر بادی کندو
ایسه زنهار غرضی مجرد توسیع دایرۀ مملکت وتحصیل مال واسیر وشهرت اولمیه
بلکه اعلاء کلمة الله واعزاز دین ودفع ورفع کفار وملحدین اوله چون نیتی تصحیح
وداعیه خیری غرض دنیویه ترجیح ایلیه پس شرایط حزم واحتیاطی رعایت واطرافی
وجوانبی حفظ وحمایت ایدوب فضل حقه توکل ومدد ارواح طیبه دن توسل ایدوب
شروع ایده ومادامکه عسکرنده تفرق کلمه وذوالیوتهم ایده حرب وقتاله اقدام
ایتمیه که بونك کبی عسکرله دشمنه ملاقات ایتمك ایکی دشمن اراسنه دشمکدر اکر بادی
خصم ایسه کندوده مغلوبیت فهم ایدرسه عرض صلح ایلیه قبول ایدرسه تم المرام والا
توکل حق ایدوب محاربه یه اقدام ایده که خصمك رد صلح ایتمسی غرورندن اولوب شوم
وعاقبت مغلوبیت ایله موسوم اولور وپادشاه بنفسه عرصه کارزاره کرمیه ومبادی
ومحاربه ایتمیه زیرا عسکرك نصفی هلاك اولسه منهزم اولماق ممکندر پادشاهك
وجودینه ضرر کلسه جمله عرصه تلف اولمق مقرردر پس پادشاه بنفسه جنکه

اقدام ثمور وجنوندر • اظهار شجاعت استرسه همان قلبگاه عسکرده بی اضطراب
طورسون • وقتنده عساکری حمله وهجوم ایتسون • وعسکردن اول فرار وانهزامه
مایل اولمسون • بو مرتبه پادشاهلر کمال شجاعتدر • زیرا جمله افراد دشمن ذات پادشاهک
اضرار ینه طالب • وقتل واسیرنه راغبدر • بس انوک مقامنده قراری تمام شجاعتدر
سکردان کتابنده ذکر ایدرکه پادشاه هنوز ابو الحسن مرینی سلطان مغرب شجاع کرار
وفارس علی مقدار ایدی • نیجه دفعه محارده بنفسه حومهٔ هیجا ومضیق تنک وغایه کیرور
ایدی • شمشیر سر افکن وکرز مبارز شکن ایله صفوف دشمنی حرق • ونیجه مبارزی
خون کلکونه غرق • ایدب ینه زیر سایهٔ علم جهان آراسنه کلوردی • اما اول زمانک
پادشاهلری انک بو فعلنی مذموم • وکندوبی حرق تهور ایله موسوم عد ایدرلر ایدی •
حق انلر اللهدر • خواجه نصیر ایدر بو اصل پادشا ظفر دخی بولورسه • بی هیبتلک
تهمتندن سالم • ومهابت ووقار ایله عالم اولهمز • ودشمن اوایلظهور نده ضعیف
وقلیل اولدوغنه مغرور اولوب ترک حزم واحتیاط ایتمیه قطعه لا تحقرن ضعیفا
لان جانبه • وان تراه ضعیف البطش والجلد • فللذبابة فی الجرح الممدید • تنال ما
قصرت عنه ید الاسد رباعیه دانی که چه کفت زال بارستم کرد • دشمن نتوان حقیر و
بیچاره شمرد • دیدیم بسی آب زسر چشمهٔ خرد • چون بیشتر آمد شتر وبار ببرد حکایت

اولمزلرکه ابو المسلم خراساندن خروج ایدب اشیاع واتباع آل عباس که علم ولباسلری
سیاه اولمغله مسوده تسمیه اولنور ایدی • خراسان ولایتلرنده جوش ایتمکه باشلدی
نصر سیارکه مروان بن محمد جانبندن والی خراسان ایدی • قوت خصمی ملاحظه
ایدب مروانه استعانه مکتوبلرین کوندردی • بر مکتوبک اچنده بو ابیاتی درج ایتدیکه
شعر اری خلل الرماد ومیض نار • ویوشک ان یکون له حزام • فان لم یطفها عقلاء قوم
یکون وقودها جثث وهام • اقول من التعجب لیت شعری • لا ایقاظ امیة ام نیام • مروان
مهمات آخره مشتغل اولدوغندن مکاتبت نصره جواب وارسال مدد ایتمکه قادر اولمدی
مزیدی • بو ابیاتی استماع ایدیجک نصره سرزنش ایدب بز اول وقت نایم اولدق که نصری
خراسانده قایم ایلدک • دیو اهانت ایدب نصره امداد واعانت ایلمدی • چون نصر کوردیکه
مقاومت عسکر ابو المسلم حیز اقتدارندن بیروندر • الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین
محزون وکریان ترک ولایت خراسان ایدب چون واصل ملک ری اولدی • غموم واحزاندن
ماصدق لاحی اولوب انده دفن اولندی • بعده ابو المسلم عساکر مشرق ورجال خراسانله
عزم اخذ عراق وشام ایلدی • مروان بلدیکه طوفان بلا متلاطم الامواج • وابطال وشجعان
خراسان متراکم الافواج • ارشدی ناچار عساکر دمشق وقحطان • وبقیهٔ هوادارین بنی
امیه ومروانی جمع ایدب ابو المسلمه قرشو چقدی • عراق عربده نهر زاب کنارنده ملاقات

عسکرین واقع اولدی • علماء تاریخ واخبار ایدرلرکه اکرچه مروان شجاعت وشهامت
وعزم وحزم • ورأی وتدبیرده سلاطینک فایقلرندن ایدی • اما دولت مروانیه نک
ساقه سنده دولتی انقلابه یوز طوتمشیدی • وزمانه عادتی اوزره ویردوکنی بینه المغه
بشلدی مصراع وان ادبرت راحة یقید السلاسلا • کوشش فاید ویرمدی • وسعی ومرادلرنک
معبد اولمدی • اساس دولتی منهدم وعساکری منهزم اولوب اول موضعدن شامه
وشامدن مصره کوپران اولوب • عساکر عباسیه دخی اولوب دیار مصرده بوصیرنام
قریه ده اسیر ایدوب آخرته تسییر اتدیلر • روایت ایدرلرمروان بونه قریه در دیمجک
بوصیر دیدیلر • والی الله المصیر دیدی • اکر بنفسه حربه متوجه اولمیوب عسکر کوندریدک
استرسه سرعسکر اتدوکی کمسنه ده اوچ صفت موجود اوله • اول شجاع باسل وبهادر
یردل اولوب صیت شجاعتی اطراف عالمه شایع ومنتشر اولمش اوله که صفت شجاعتدن
غیری صیت شایع ومشهور • وقلوب اعداده متمکن ومذکور اولمه نک • دخی نفعی عظیم
ایکنجی رأی صایب وفکر ثاقب ایله معروف • استعمال الخدع ومکاید اتمکله موصوف
اوله • اوچنجی مشاهدۀ حروب وحزاوله وقایع ایتمش کمسنه اولوب نیجه دفعه اشعۀ
شمشیر وسنان • مغفر سری اوزره پرتو افکن وکرز وکوپال • ورمح جان سکال ایله
معرکه آرا وصف شکن اولمش اوله قطعه بکارهای کران مرد کاردیده فرست •

که شیر شرزه درآرد بزیر خم کمند • جوان اکرچه قوی جسم وپیلتن باشد • بجنک
دشمنش ازهول بکسلد پیوند • مصاف پیش نبرد آزموده معلومست • چنانکه مسئلۀ
شرع پیش دانشمند • دردنجی شده ومحنته صابر کمسنه اولوب دنی تفرقه والملة جزع
وفزع ایدر کمسنه اولمیه حکایت اولنور که نصر بن احمد سامانی امرسندن امیر ابو علی نام کمسنۀ
سردار ایدوب بر حربه ارسال اتمک استیجک بعض وصایا سفارش اتمک ایچون خدمته
کتوروب • شویله ایله شویله ایلمه دیرکن امیر علینک چهره سی منقبض اولوردی چقوب
کتدکدنصکره پادشاه سبب انقباض صوریجک معلوم اولدیکیه اولجیندۀ امیر ابی علینک
موزه سنه عقرب کرمش • واون سکز دفعه نیش اورمش ایمش سلطان بومرتبه تحملنه تعجب
ایدوب • تکرار دعوت ایدوب • بومرتبه صبر خلاف مقتضای عقل ایدی دیوب امیر ابی
علی زمین بوس ایلدیکه پادشاه روی زمین بوبنده سنی محاربت اعدا دولتنه نامزد
ایدوب • شرف خطابیله مشرف ایلدی • اکر بوبنده حضور شریفده بر عقرب نیشنه
صبر اتمیوب • سعادت مخاطبه سنی قطع ایلسه حرب وقتال دشمن ایدرکن جرح
تیغ وسنانه وضرب کرز وکوپاله نیجه صبر ایلسه کرک دیدی • پادشاه تحسین وآفرین
ایدوب صلات سنیه دن بهرمند • وعطیات جزیله ایله ارجمند ایدوب • پایۀ عزتن رفیع
ومنصب ومقامن بلند ومنیع ایلدی • وجوانان نوخاسته که نازونعیمله پرورده •

واکثرا عمارتلری غنچه کل کبی در پرده اولمش در • انلری سر عسکر بلکه عسکرده داخل
قلمیه • زیرا اهل تنعمدن اخطار وشدایدده خطیر کلمز • وناز پروردلر یارهمتی ننك
مقصوده ایرشدرمز بیت ناز پرورد تنعم نبرد راه بدوست • عاشقی شیوهٔ مردان
بلاکش باشد • کتاب تاجیده حکایت ایلرکه معز الدوله دیلمی نك بر غلام بدیع الجمال
لطیف الاعتدالی وارایدی که چمن حسن ولطافتده سبزهٔ نو رسیده • وکلبن لطف و
ملاحتده کل تازه دمیده ایدی • معز الدوله انك جام محبتندن نیم مست وآشوب
طره سندن ملك وجودی پرچین وشکست ایدی • غایت محبتندن انی سر عسکر ایدب
آل حمدان بکلربکی برسی ایله محاربه ایچون ارسال ایلدی • وزیر فاضل ابو محمد مهلبی
انوك قاید عسکر اولمسنی درونندن صواب کورمزیدی • ودیر ایدی بو پسر اسباب عشق و
هوادندر • الات جنك وغادن دکلدر • وبو قطعه یی انك حقنده نظم ایتمشدی •
قطعه طفل یروق الماء فی • وجناته ویرق عوده • ویکاد من شبه العذا • ری ان تبدو
نهوده • ناطوا بمعقد خصره • سیفا ومنطقة توده • جعلوه قاید عسکر • ضل الرعیل
ومن یعوده • راوی ایدر عاقبة الامر مهلبی اشارت ایتدوکی وجه اوزره چاکیلر اولوب
عسکر شکسته وسر عسکر اسیر اولدی • وما دامکه حیله وتدبیر ایله تفریق عسکر دشمن
ودفع شر عدو ممکن اوله حرب وقتاله مباشرت اولنمیه اردشیر بابکان ایدرکه تازیانه

حکایت

کفایت ایتدوکی یرده عصا استعمال اولنمیه • وعصا ایتدوکی محلده شمشیر وتیر اله الینمیه •
وجمله دن عاجز اولیجق حربه اقدام اولنه که حرب علاجاتده کی کیبدر • وکی آخر الدواء
حرونده استعمال حیله وکید جایزدر • حدیث شریفده الحرب خدعة • وتوکی کوکلو
دیرلر اولنلردن طقوزی حیله در • وجناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه
وسلم بر جانبه غزا قصد ایلسه لر • آخر جانبی ایهام بیورر ایدی • ومقصودلرینی
تصریح بیورمزلر ایدی • مکر تبوك غزاسنده تصریح بیوردیلرکه سفر دور ودراز
وخلق بی آلت وجهاز ایدیلر • اصحاب کرام تهیهٔ تام ایتسونلر ایچون انده تصریح
بیوردیلر بیت سکندر با شرقیان حرب داشت • شنیدم در خیمه بر غرب داشت •
واستعمال حیله ده تیمور عجایبدن ایدی • ابن عرب شاه ایدرکه بر جانبه سفر قصد
ایلسه اول بار عام وجانبقوی عظیم سردارلری میر هزاره ومیر صده لری جمع ایدب
مشورتده بر جانبی مقررلر ایدی • بعده انلره طغیلوب خواص امراسی که ارکان فساد
واوتاد خیمهٔ بغی وعناد ایدیلر • سیف الدین آل ملك عباس برندق وانلرك امثالی
خلوت خاصده آخر جانبی ترجیح واول طرفه عزیمتی تصحیح ایدب هر برسی خیمه سنه
کلوب خواصنه خبر اخبار ایدب علی الصباح اول جانبه بر مقدار مسافه بر مقدار
متوجه اولوب اوردوده اولن جواسیس اطراف هر بری بحذ وملرینه فلان جانبه متوجه

اولدی • حتی بر مقدار مسافه اول جانبه بیله کتدم دیو خبر ویردی تمام آسوده و فارغ
اولورلر ایدی • بو طرفدن تیمور یورش ووروب اول جانبدن دونوب مرادی اولن طرفه که
هیچ آفریده خبردار دکل ایدی الغار ایدوب خواب استراحتده یاتورکن • بیشوب قتل و اسیر
ونهب و غارت هر نه که مراد ایدیدر ایتقاع ایدوب • مسلمانلر کریان و کندوسی خندان • و جمله
ارباب عقول انکشت در دندان اولورلر ایدی • اکر لشکر دشمن انبوه اولورسه تدبیر ایله
کندو عسکرین کثیر کوسترمک کرکدر • نته کیم حکایت اولنور تیمور اوایل ظهورنده هنوز
اوچیوز کیسنه جمع ایتمشدی خصمنک اون بیکدن زیاده عسکری وار ایدی • بر صحراده
قریب اولیجق تیمور امر ایلدیکه • هر سوار النه ایکی شاخ عظیم الوب ایکی طرفدن سوردیروب
کیده • پس غبار عظیم پیدا اولیجق خصم ظن ایلدی که بو غبار عادتا وزره سم اسبدن
مرتفع • و تیمور قتنده عسکر عظیم مجتمع اولمش اوله • مقابلیه اقدام ایدمیوب تیمور
خلاص اولوردی • حکایت ایدرلر که بر پادشاهک عسکری خصمندن قلیل ایدی
فراتدن عبور ایده جکی کیجه عسکرینه امر ایلدی که سرکین اسبلرینی توربه الوب • علی الصباح
فراتدن کچرکن فراته دوکلر • معسکر خصم اسفل مجرای فراتده ایدی • چون بو قدر سرکین
فرات ایله واصل اولدی • اندیشه ایلدیلر که بر عسکر که فراتدن عبور ایدرکن اسبلری سرکینی
ابراز اولمغله بو قدر سرکین واصل اوله • حددن بیرون • و عددن افزون اولمق کرک •

بوخوفله

بوخوفله مقابله دن مصالحیه میل ایدوب • پادشاه قلیل العسکر نجات بولدی • اما خصمک
عسکری قلیل اولمغله کریزان اولوب اله کلمدکده ایله ضرری مندفع اولمسه تدبیر ایدوب
عسکری قلیل اکلمق کرک که • اقدام مقابله ایدوب مرغ وار دام بلایه کرفتار اوله •
نته کیم حکایت اولنور افتخار آل عثمان • مرحوم سلطان سلیم شاه خان • انار الله
تعالی برهانه • والی عجم شاه اسمعیل ایله محاربه قصد اتدکده • اسمعیل دامن فراره ..
تشبث ایتمک خوفندن • مکاتب طعن آمیز • غیرت انکیز ارسال ایدوب • دیر ایدیکه
پادشاهلرک مملکتلری عروس حرم خاصلری کبیدر • نیجه زماندرکه عساکر منصوره
انده تصرف ایدرلر • سنک وجودکدن اثر پیدا دکل • اکر خوفک کثرت عساکر نصرت
مآثردن ایسه • انک دفعی ایچون قرق بیکدن زیاده مبارز پیر و زجنک افراز اولنوب
قیصریه ایله سیواس مابینده اقامت امر اولنمشدر • خصمه ارخای عنان بوندن اروق
نیجه اولور • و بو مرتبه دن صکره دخی میداندن کنار زاده کله مزسک • ارلک ادی من بعد
حرام محض در • بونک امثالی کلمات ایله ملاقاته اقدام اتدوروب • چالدران نام
صحراده آل عثمان غازیلرندن اول بادهی نوش ایلدیکه • کاسه ممات نوش ایدنجه
خمار احزانندن خلاص بولمدی • پس حیله جایزدر اما غدر جایز دکلدر • غدر اولدرکه
بر پادشاه بر پادشاهه یا بر طایفه یه • امان ویرمش ایکن علی الغفله انلری بصوب یا اماننی

بوزوب انلری هلاك ایلیه • اما صلح اتدوکی کفره یه تنبیه ایدوب رشید بن صلحی بوزدم
حاضر اولسونلر دیسه بو عذر دکلدر جایز در • بلکه واجبدر • زیرا پادشاه اسلام اولا
کفار ایله تمام ضرورت اولمیجق صلح جایز دکلدر • اما ضرورت اولسه جایزدر • اما اسلام
پادشاهلری بری بریله صلح مناسب بلکه واجبدر • بر خصم صلحه راغب اولمیجق عناد
راسن قلدرمیه • بلکه صلحه مایل و متوسطلر تدبیرنه قایل اوله مثنوی چو شمشیر
پیکار برداشتی • نکهدار پنهان ره آشتی • که لشکرشکوهان مغفرشکاف • نهان صلح
جستند پیدا مصاف • و کفار ایله بحسب الضروره • فان جنحوا للسلم فاجنح لها مقتضا سنجه
صلح اتمش اولسه ضرورت مندفع اولیجق صلح نبذ و رجوع • و ینه غزا و جهاده شروع
اتمك کرك • نته کم آیت کریمه • فانبذ الیهم علی سواء • اندن مبنی در • و پادشاه اسلام دیار
کفارلیامی فتح اتمکه اقتدار اولمیجق ترك و اهمال مرخص دکلدر • خصوصا شول بلاده که
بر دفعه رایت اسلام انده منصوب • و نسبت دین محمدی علیه الصلوة والسلام منسوب
اولمش اوله • قبرس جزیره سی و صقلیه جزیره سی کبی که چجلیه دیمکله مشهوردر • و دیار
اندلس کبی • و جزیره قبرس معاویه زماننده فتح اولنوب نیجه زمان دار الاسلام اولدی
و صحابه و تابعیندن نیجه ساداتك مزار شریفی انده در • جمله دن انس حضرتنك رضی الله
تعالی عنه خاله سی ام حرام بنت ملحان که جناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم

بركون

بر کون انك خانه سنده خواب وحی امینه وارمشدی • تبسم ایدرك اول خواب سعادت
مآبدن بیدار اولیجق ام حرام یا رسول الله همیشه تبسمدن خالی اولمیه سن سبب تبسم
ندر • جناب رسالت پناهی علیه الصلوة والسلام بیوردیلر • یا ام حرام امتمدن بر طایفه
کوردم تخت اوزره پادشاهلر کبی کمیلره بنوب کفار غزاسنه کتدیلر • ام حرام یا رسول الله
دعا ایله بن انلردن اولایم • کان جود و مروت • سید بارکاه نبوت صلی الله تعالی
علیه وسلم • اللهم اجعلها منهم دیو دعا بیوردی • زمان معاویه ده ام حرام زوجیله
غزای قبرس ایچون کمیلره بنوب کتدیلر • کمیلردن چقوب قبرسده کیدرکن انده دوشوب
شهید اولدی مزاری انده در • و سلاطین مصردن اشرف تاتار سنه ثمان و عشرین و ثمانمائه ده
تکرار عسکر کوندروب قبرسی فتح ایلدی • و امور حربده کمین استعمال اتمك • و کمین خصم
و شبخوندن احتراز اتمك خصوصا دار الحربده • و پادشاه خیمه سنی حفظ اتمکده مبالغه
اتمك کرك • و نی دستور عسکر کوچکی بغایت منع اتمك • و خیمه سنه هجوم اتمکله هلاك
اولمشدن • پادشاهلردن برسی مسترشد خلیفهٔ عباسیدر که مراغه قربنده خیمه سنه قرامطه
بر طایفه هجوم ایدوب شهید ایلدیلر • و سلطان شهاب الدین محمد بن سام غوری در که
هنده غزای عظیم ایدوب منصور و مظفر عساکر بیشمار ایله کلور کن نماز مغربی ادا
اتدکدن صکره • سجاده سی اوزرنده حجابدن غفلت المغله بعض مفسد حرامی کرددن

برطايفه هجوم ايدوب شهيد ايلديلر • وعسكرى دستور كتمكدن شهيد اولان مغرب
پادشاهى يعقوب ابن عبد المؤمن كه بعض علما خواصندن ايدى بى دستور كچوب نهرى
كچوب • عسكرانى دستور ايله كچر خيال ايدب • اكثرى نهرى كچوب فرنك فرصت بولوب
عسكرنى بصوب يانندە اولان خواص محكم جنك ايدوب • سلطان مجروح اولوب
بعد زمان وفات ايلدى • پس حذر واحتياط ترك اولنمامق كرك مثنوى حذر كار
مردان كار اكه است • يزك همچو ديوار لشكر كه است • نخيمه درون مرد شمشير زن
برهنه نخسبد جو در خانه زن • وعسكرى بخشش وصلات ايله مراعات اتمك خصوصا
حرب وقتال زماننده لوازمدندر حكايت اولنور كه سلطان مراد رحمة الله
تعالى عليه • برقلعه يه دوشب صبح فتح ظهور اتمكده اكلنجك شاهين لالايه كه خواص
امرادن ايدى • سلطان لالا بو قلعه نه خوش فتح اولنمادى ديجك • سلطانم آبا واجدادك
قلعه يه دوشلسه يغمادر ديو ندا ايدرلر يدى • في الحال فتح اولور يدى ديمش • سلطان ايله
اتمش قلعه اولكون فتح اولمش • زيرا اكثر نفوس متاع دنيى يه راغب • ومال غنيمته
ثواب آخرتدن ارتوق طالبدر • اما بوندا اولنوب عسكر جديله بذل ارواح ايدوب
فتح اولدقدنصكره خزاينه مهر اوروب • غازيلرى محروم اولميه كه طبعلرى شكسته اولوب
برقلعه ده دخى جد بليغ اتمزلر • واهل تيمارك وعسكرك اولادينه باباسى تيمارينى وعلوفه سنى

توزيع

توزيع اتمك كرك خصوصا كه عساكره احتياج غالب اوله • وچوق پادشاهلر خطا ايدوب
محضا خزينه دارليغى مهم مملكت ظن ايدب مالى سپاهيدن دريغ ايلديلر • ووقت
حاجتده سپاهى يا ضعف حاللندن يا غضب قطع مالندن تكاسل واهمال ايدب
پادشاه تلف وخزينه دشمنلنه كردى بيت سپاهى كه خوش دل نباشد زشاه
حدود ولايت ندارد نكاه • وچون فتح تمام روزى اولميه عسكرى نهب وغارتدن
منع ايلميه • وبو منعك مقدماتى قبل الملاقات محكم اولمش كرك • والا اول كونده طايفه
پرحرص وآزى مال وجهازدن منع واحتراز اتدرمك متعذردر • خصوصا عسكر
طمع تاتار واتراك غدارده اوباش هرجا اش انجا باش اوله • اما قبل الحرب پادشاهك
سياستى معلوم وبساقى مقرر ومجزوم اولمجق اول حينده صبر ايدرلر • ودخى پادشاهك
دشمندن بى موجب قوى قرار ايده نه عظيم سياستى مقرر كرك • كه ادنى بهانه ايله راه
فرار اتميه لر • وبو يساقده طاغيه مغول چنكيز خان واونك مقلدى تيمورلنك محكم
مبالغه ايدرلر يدى • اول سببدن ايكيسينك عسكرى منهزم اولمق مسموع اولمامشدر
وايكيسى اكثر ربع مسكونه ظفر بولمشدر • چون عروس فتح جلوه كر اوله قتل وغارتده
اسراف اتميه • بلكه بعد القدره قطعا قتلى جايز كورميه لر • اسير اتمك كرك ديديلر
زيرا اسير اتمده منافع چوقدر • قتلده ندامت احتمالى غالبدر • اكر قتلى مصلحت اندوكى

ظاهر اولورسه فوت اولمش دكلدر نظم چو سالارى از دشمن افتد بچنك
بكشتن ددش كرد بايد درنك كه افتد ازين سوى هم سرورى بماند كرفتار
در چيزوى اكر كشتى آن بندى ريش را نبينى ديكر بندى خويش را و پادشاه
بر ولايته ظفر بولدقدن صكره قتل عام اتمك عقلا و شرعا مجوز و مرخص دكلدر
رعاياى بيكناه خود ظاهر و سپاه پر كناهه قدرت نعمتنك شكرى عفو كركدر
اسكندر بر شهرى فتح اتدكدن صكره تيغ انتقامله قتل عام ايديجك ارسطاطاليس
عتاب نامه كوندردى كه غلبه دن اول قتل اتمكده معذورسين بعد الغلبه
زير دست اولن ضعفانك قتلنده نه عذرك واردر و استعمال عفو ملوكدن
احسندر زيرا عفو قدرتدن صكره مستحسندر و كمال قدرت ملوك دخى حاصل
اولور و بعض شعراى عرب عفوله افتخار اتمكده بو ابياتى خوب ديمشدر شعر
سالزم نفسى الصفح عن كل مذنب وان كثرت منه على الجرايم وما الناس الا
واحد من ثلثة شريف ومشروف ومثل مقاوم فاما الذى فوقى فاعرف قدره
واتبع فيه الحق والحق لازم واما الذى دونى فان قال صنت عن اجابته عرضى وان
لام لايم واما الذى مثلى فان ذل او هفا تفضلت ان الفضل بالحق حاكم و ملوك
و خلفادن صفت عفوله شارب صفوا اولمش مأمون خليفه در كه ديرايدى اكر

خلق بنم

خلق بنم عفوده نقدر كدم وار ايدوكين بيله لر ايدى بكا جرايم دن غيرى نسنه ايله
تقرب اتمزلر ايدى و بو معنىء سلامى شاعر بغايت خوب ديمشدر بيت تبسطنا
على الآثام لما رأينا العفو من ثمر الذنوب باب سلاطين عظامك و امراى كرامك
نديما و مقربلرينك و اتباع و اشياعنك آداب و رسومى بياننده در معلوم اوله كه خدمت
سلاطين ايدنلره آداب و رسوم مخصوصه واردر كه سايرخلايقله صحبت و
خدمت رسومنه مغايردر اول سببدندر كه آداب صحبت و خدمت ذكر اولنمش ايكن
ينه بو بابى ايراد ايلدك و رعايت آداب خدمت سلاطين امر عظيم و كار صعبدر
عقل كامل و رياضت و استعداد تمام كرك حتى بعض مشايخ طريقت ديمشلركه
بر كمسنه كه خدمت سلاطين اتمش اولميه آداب سلوكى رعايت اتمكه قادر اولمز
و مشايخ عظامدن ابو حفص حداد نيشابورى مريدلرينه آداب سلاطين امر ايدب
جمله سى خدمتنده برپاى و دست بسته پشت پايلرندن غيريه نظر اتمكه و نى سؤال
سوز سويلمكه رخصت ويرمزيدى حتى حج ايچون بغداده كذر اتدكده جنيد حضرتلرى
قدس الله سره اصحابنك آداببن كوريجك ديدى اصحابك آداب السلاطين ديديكى
و دخى خدمت و قربت سلاطين خطرناكدر نته كم سابقا ذكر اتمشيدك كه بعض
فضلا ديمشلردر السلاطين يستصغرون فى العقاب ضرب الرقاب و يستعظمون

فی الثواب رد الجواب • وشیخ سعدی رحمة الله دیمشدرکه پادشاهلر کاه اولورکه
سلامدن اینجنورلر • وکاه اولورکه بر دشنامله خلعت ویررلر • فقیر ایدر بن نسن
صعوبت خدمت وقربت سلاطیندن اولدرکه • انسان سهو وزللدن خالی اولمز •
سایر خلایق عقوبت تمام اجراسنه قادر اولمامغله • وایدرسه صکره سؤال وجواب
بلکه عتاب وعقاب چکمک احتمالی اولمغین • اغماض واعراض ایدرلر • پادشاه
نفاذ قول واجرای امره قادر • وبو عقابدن اوتورو انلره نیچون ایلدک دیر بر کمسنه
اولمامغین ادنی خطالره عظیم جزالر ایدر • ودخی کندولر الم عقوبت ندر کورممشلردر
• امر اتمکلرینی هیّن وجزئی صنورلر حکایت ایدرلر مرحوم سلطان بایزید بن محمد خان
حضرتلرینک بر کون مبارک دزنغی آراسته حصیر چوبی کیدب محکم تألم ویرجک
• امر اتمشلرکه جلادلر من بعد کمسنه نک دزنغنه قامش بورمکله شکنجه اتمیه لر •
بیت خفته بر بالین شاهی نازنینی را چه غم • کر زخار وخاره سازد بستر وبالین غریب
وعقلا پادشاهلری آتش سوزانه تشبیه اتمشلردر • نته کم آتش سز معاش انسانی
ممکن دکلدر • وسرمای زمستانی قرب آتش اولمغله مندفع اولمز • کذلک پادشاهسز
معاش ناممکن • وسرمای ظلمله لرزان اولنلر حضور پادشاهسز تسکین وتسخین
اولمز • اما کمال قرب وکثرت مخالطه لری احراق واضراری مشتملدر • پس عاقله

کرکدر

کرکدرکه میانه استعمال ایده • نه بعد کلی نه قرب مفرط اختیار ایده که سلامتله
مسرور • وندامت وغرامتدن دور اوله • چون تقدیر الهی قربت وخدمتلرین دوزی
ایده کوکدرکه قلبده محبتلری تمام • ولسانده ثنا ومدحلری علی الدوام • واعضا
وجوارحله خدمتلرینه اقدام واهتمام ایده • وستر معایبلرنده دخی سعی اولنه • وایده که
خدمتی نشاط وسرورله ایده کراهیت ونفورله اتمیه • وبر خدمته تعیین بیورلسه
فضوللق ایدوب آخر خدمته مداخله اتمیه • ونه وقت طلب ایدرلرسه حاضر اوله
• وطلب اولنمدین خدمته کرمیه • وملالت وسآمت وبرمیوب مبادرت رجعت
ایلیه • وخدمت ومدحتدن نه ایدرسه صدق واخلاصله ایده • نفاق وخوشامد
اتمیه تاکه محبت انلره دخی منعکس اوله که نفوس انسانیه مرایای متقابله کبیدر بیت
بلی داند دلی که آگاه باشد • که از دلها بدلها راه باشد • وانلردن اعتراضی دفع ایده
هر نه صادر اولورسه مهما امکن محامل صحیحه یه حمل ایلیه • ونصیحت لازم اولدقده
لینت وادبله عرض ایلیه • زیرا شریعت مطهره دخی آحاد ناس وسلاطینه امر معروف
ونهی منکر لازم اولدقده زجر وعنف جایز دکلدر • وحق جل وعلا موسی وهرون
علیهما السلام حضرتلرینی فرعون طاغیه ارسال اتدکده • فقولا له قولا لینا
بیورمشلردر • اکر وزیر ومشیر ایسه بر مقدار پادشاه رایی اوزرینه مماشات ومدارات

ایدوب اندن صکره خفی لطفله سویلیه • که حکما دیمشلردر که پادشاه قلهٔ کوهدن اینن
سیل عظیم کبیدر • دفعةً آنلری متوجه اولدقلری جانبدن دندرمک ممکن دکلدر
اتمکله سنین کبی کشی غرقهٔ هلاک اولور • اما بر جانبه بر مقدار خار و خاشاک تعبیه
تدریجله سیلی دندرمک ممکن اولور • وآداب خدمت سلاطینک اعظمی اولدر که •
افشای سر شاه ایلمیه • ومشهوردر که سر ویرمک سر ویرمکی مستلزمدر • ومطلقا
حفظ سر اخوان مکارم اخلاقدن ایدوکی سابقا ذکر اولنمشدر • اما حفظ سر پادشاه
واجب قوی اولمغین تکرار ایراد اولندی • وطریق حفظ اولدر که امور ظاهره یی
صوردقلرنده کتم ایدوب آخردن سؤال ایدک دیه که • لسانی حفظ اشیایه معتاد اولن
خفایای اسراری کتم ایتمه‌سی مقرر اوله • وبر ادب دخی اولدر که پادشاهدن برامر
غیر موجه ظاهر اولسه اول امری کندویه • یا آخره نسبت ایدوب پادشاهی تنزیه وتبریه
ایلیه • صکره کندویی دخی تبریه ایتمک استسه • لطایف حیل ایله ایدوب پادشاهه
ارجاع ایلمیه • هیچ توجیه ایتمکه قادر اولمزسه • اقلی بر سبب خفیسی واردر • چون
سببی معلوممکوز دکلدر • اعتراض ایتمک دیوب بو بیتی اوقیه که **بیت** رموز مملکت
وملک خسروان دانند • کدای کوشه نشینی تو حافظا مخروش • **وبر ادب** دخی اولدر که
تحصیل مرادات وآمال ایتمکده پادشاهه ابرام والحاح ایتمیه • وکثرت طلب حاجاتدن

احتراز

احتراز ایلیه • خصوصا که توزیع مناصبکا تفویض اولنمش اوله • کرکدر که حظ
نفس وغرض خاطری بالکلیه طرح ایدوب رضای حق تعالی • و رضای پادشاه نه طرفده
ایسه اول طرفه اوله • **وبر ادب** دخی اولدر که خدمت پادشاهی همان وسیلهٔ جمع
مال اکلیوب اموال خاصهٔ پادشاه • واموال عامهٔ رعایا وسپاهه دندان طمعنی
تیز ایلمیه • تقوی و پرهیزکارلق استعمال ایده • شول مالی که پادشاه استعمالی
ایدیجک انجمک احتمالی اوله آنی تناول ایلمیه • وازطمع چوق زیان دیدکلری
عجب صحیح سوزدر • لکن عمل ایدرکشی آزدر • ومطلقا ترک طمع حصول ماله مؤدی
وطلب وشیره قلت ماله مفضی در • تجربه بوکا دلیلدر نته کم دیمشلردر **قطعه**
انما المال الذی تطلبه • مثل الذی یمشی معک • انت لاتدرکه مستعجلا • واذا
ولیت عنه تبعک • ومال استرسه پادشاهدن سبب مال اولن نسنه طلب ایده
نفس مالی طلب ایتمیه که نفس مال طلب ایتمک ذل سؤال وقبح طبعی مستلزم اولدوغندن
غیری برهر حال طبع پادشاهه ثقیل کلور • بعضی وزرا که امساکله معروف ایدی
طالبلره بیک اقچه عطا ایتمکی صعب عد ایدردی • اما بیک اقچه لق حاصلی
اولجق منصب ویرمک قتنده سهل اولوردی • **وبر ادب** دخی اولدر که پادشاه بر
بر نسنه یه اختصاص مراد ایلیه • هرکز اول نسنه یه طمع و تصرف ایتمیه • اکرچه امر جزوی

دخی اولورسه • مثلا بر پادشاه بر کونه لباسه ویا بر جنس اسبه مایل اولسه اختصاص
پادشاهی اظهار ایدوب کندوسی اشتراک داین سنه اوغرمیه • اول سببدندر که
سلاطین عجم • کل ما یصلح للمولی فهو للعبد حرام دیرلر ایدی • و بر ادب دخی اولدر که
پادشاهلره اظهار استغنا وخدمتلرندن اوصنمق وتبرم کوسترمیه که سلاطین
اکا تحمل اتمزلر • بلکه خدمتلرینه اشتیاق ونعمتلرینه احتیاج اظهار ایده • و بر ادب
دخی اولدر که انلردن هیچ نسنه رد اتمیه • مال واموال واملاک وعقارات وعبید
وخدمدن خصوصا اول اموال واسباب خدمتلرنده تحصیل اولنمش اوله • وچوق
بی عقللر دریغ ایدوب هم جان وسردن هم بالضرورن اول اسبابدن محروم اولدیلر •
و بر ادب دخی اولدر که پادشاه تعظیم وتوقیرین وتقریبن زیاده ایتدکده ادب
وتواضع ومرتبه سین بلمکده تقصیر اتمیه • وانلرک تعظیمنه مغرور اولوب نازودلال
وتکبر واستغنا کوسترمیه • ابن مقنع ایدر که اکر پادشاه برادر دیسه سن اکا خداوندکار
وسلطانم دی • اول سنک تقربک زیاده اردورسه سن انوک تعظیمن ارتور •
وپادشاه قتنده منزله بولدقده تملق وتضرع فوق الحد استعمال ایدوب هر کلمه
ارد نجه بر دعا اتمیه که بیکانه لق ووحشت علامتی در • واصلا اظهار اتمیه که بنم
سنوک اوزرکده حقم واردر • یا سابقه خدمتم واردر • بلکه سوابق خدمتکی لواحق ایله

مجددو موکد ایله • زیرا سلاطین بلکه اکثر ناس شول حقوقی منقطع اولمش اوله
اعتبار اتمزلر • و پادشاه خدمتنده وزارتدن صعب خدمت یوقدر • زیرا اکثر
ارکان واکابر آنک منصبنه طالب اولمغله منتهز فرصت اولورلر • وعامهٔ ناس مطالب
وامانی لره میسر اولمدقده انی سبب ظن ایدوب اکا طالب نکبت اولورلر • پس وزیر
عاقله رأی صحیح اولدر که امانت واستقامته تمسک ایده که امانتدن ارتوق اعانت
ایدر کمسنه بولنمز • وحساد واعداسی کیملر ایدوکین بلمک نافعدر • بشرط آنکه
اظهار ضجرت وطلب انتقام اتمیه • و پادشاه خدمتنده انلردن تشکی وتظلم ایلمیه •
واعدا بیرینه قومیه • واکر پادشاه قتنده انلرله مناظره ومباحثه لازم کلسه غضب
وتهورله اتموب حشمت ووقارله ایلیه • و بر ادب دخی اولدر که پادشاه اقران
وامثالندن برسنی کندویه ترجیح وتقدیم ایلسه • اکرچه کندونک استحقاقی اکثر
ورجحانی اظهر ایسه دخی تألم وتضجر اظهار اتمیه • بلکه رضا وخشنود زیاده اظهار
ایده • ویقین بلهکه عاقبت رعایت اولنور • ومرتبهٔ استحقاقنه واصل اولور • اکر استحقاقی
مجهول ایسه • وجه معقول ایله اظهار واثبات جایزدر • وآداب مجالس سلاطیندن
بری دخی اولدر که اندن مشورت اتمیه سین • وبر کمسنه یه سر سویلمیه سن • وبر کمسنه دن
نسنه سؤال اتمیه سین • واکر سندن سؤال ایلیه لر • پادشاه طرفنه نظر ایدوب کانه

اجازت طلب ایدرکبی اولبانندن صکره جواب ویره سین • اکر غیریدن صورسلر تقدم
ایدیب جواب ویرمیه سین • فرضا سندن صورمزدن دیسه خجالت لازم کلور • مجیب جواب
ویردکدنصکره دخی احسن جوابه قادر ایسه • والی محل اقتضا ایدرسه وجه معقول
عرض ایلیه • و بو ادب عموما لازمدر نته کم سابقا مرور ایلدی • و برادب دخی اولدر که
پادشاه سندن ارتوق بر کمسنیه محبت ایتسه اکا رشك ایدیب مرتبه سنه وصول طلب
ایتمه که ممکن اولمدوغندن غیری سکا ضرر عاید اولور • زیرا سبب محبت اتصال روحانیدر
شاید ارالرنده الفت روحانی اوله • و ممکن که سوا بو حقوقی اولوب سن اکا مطلع
اولمیه سین • و برادب دخی بودر که خدام و ندمای پادشاهی قصورلرینه مطلع
اولوب اعلام ایلمیه که پادشاه کندویه نه ملو اعتقاد ایتدکدنصکره • تحصیل اعدا ایتمش
اولور • و مشهور مثلدر که شیر که پادشاه دد در بر قورد و بر دلکو خدمت ایدرلر ایدی •
برکون شیر خسته اولوب بر ایکی کون روباه کلمیوب • شیر قورددن روباهی سؤال
ایدیجك پادشاه خسته اولیجق کندو مرادینه کتدی دیدی • چون روباه کلدی کوردی
شیر غضبه کلمش اکلدیکه کرك بازی ایلمش • شیر غضبله قنده ایدك دیجك پادشاهك
مرضنی معلوم ایدینوب دوا طلبنده ایدم دیدی • نه دوا بولدك دیوب • روباه قورد
اشعی بغایت نافع ایمش دیدی • قورد کلیجك شیر زانوی کرکه بنجه اوروب مجروح خون آلود

ایلدی

ایلدی • روباه چقوب قورد بو حالده کوریجك ندا ایتدیکه ای آل موزه لو کمسنه پادشاه
خدمتنده دهانکدن چقن کلامی فکر ایتمینجه سویلمیه سن

باب طوایف ناس ایله بقدر الکفایه اختلاط و استیناس ایتمك بیانندهدر

چون انسان کمال متوقعنه وصول
و سعادت مترقبه سی حصول بولمقده بنی نوعی ایله اجتماع و تمدن و انلردن استمداد و
انتفاع لازمدر • و استمداد و انتفاع دخی ما بینده الفت و صداقت اولمیجه اولمز •
و نفقه اصدقا اکثر اولسه استمداد اتم و اوفر • و کمال متوقعه طریق وصول اسهل و احصر
اولور • چون صداقت مراتب محبتك اعلاسیدر • پس رابطهٔ صداقتله استکمال
اکثر اولور • و صدیق حقیقی عددده چوق اولمز • زیرا جوهر عزیزدر البته کمیاب
نته کم اشارت کچدی ایدی • و چون اکثر خلق طالب مشتهیات نفسانی • و مستلذات
حیوانیدر • انلرله اختلاط ضرورت مقداری اولوب ارتوق اولمه موکددر **بیت لمنبه**
خلق عالم شمدی سر تا سر سباع و وحشدر • انلر که اختلاط ایدن بکا مجنون کلور
و حکما انلری نوایل طعامه تشبیه ایتمشلردر • نوایل طعامه قوبلن خرده نسنه لره
دیرلر • فلفل کبی و نخود و برنج کبی • نته کم نوایل چوق اولسه طعامه فساد ویرر
و هیچ اولمسه دخی یوا اولمز خلق دخی ایله در • ارسطاطالیس ایدر خلق دوسته بهر حال
محتاجدر • حال رفاهیتده موانست استلذاذ ایچون حال شدتده معاونت و استظهار ایچون

وپادشاهلر که خلقك نیازلریدر • انلر دخی مستحقلره تربیت ایچون بلکه فقراو
مساکینه مظهر احسان اولمغیچون محتاجلردر • وسقراطیس حکیم ایدرکه برکمسنه دنیا
ومافیهایی تحصیل ایلیه • صداقتدن که محروم اوله هیچ نسنه حاصل اتمش دکلدر •
حیات اکا وبال ونکبتدر • اکر ظن ایدرسه که تحصیل صدیق وصداقت اساندر خطا
ایدر • کوهر صداقت رغایب غرایب دنیادن اعز وافضلدر • زیرا صدیق وصدوق حال
شدة وکربتده معاون • وحال دولت ورخاده مقارن اوله • اکا نظیر تصور اتمك
تصور باطلدر • زیراکاه اولورکه انسانه برحال کلور جمله اموال عالمی کندونك
ایدوب بذل ایلسه مفید اولمز • الا صدیق که اول حینده دخی نافع وصدمت کربتو
شدتی دافع اولمق اولور • وپادشاه کامل که امور رعیته تعرف واطلاع وجزئیات
وکلیات احواله احاطه • وقانون احتیاط عمل اتمك استنسه • اکا ایکی چشم وایکی
کوش وبر قلب وبر لسان نجه کفایت ایدر • اما اصدقاء حقیقیی اولیجق انلرك چشملری
وکوشلری وقلبلری ولسانلری دخی اکا چشم وکوش وقلب وزبان اولب معناده
نیجه چشمله نظر ونیجه کوشله سماع ونیجه قلبله تفکر ونیجه لسانله تذکر اتمش
اولور • انتهی کلام الحکیم • وشعراء عرب دخی بومعنایه اشارت اتمشلردر قطعه
اخاك اخاك ان من لا اخا له • کساع الی الهیجاء بغیر سلاح • وهل ینفع الخطی غیر مثقف •

وهل

وهل ینهض البازی بغیر جناح • دیمشلرکه برکمسنه صداقت ایچون اختیار اولنمق
مراد اولنسه نظر اولنه که زمان صبی سنده پدر ومادریله نجه معامله اتمشدر •
اکر عقوق اوزرینه اولدیسه قطعا اندن خیر اومق جایز دکلدر • اکر رعایت
حقوق اتدیسه اونك دامن صداقتنه محکم تمسك اتمك روادر • اندن صکره سایر
اصحاب واحبابیله کیفیت اختلاط واسلوب ارتباطنه نظر ایدهلر • اکر انلرله
عهد ووفایه سالك وشرط حقوق صحبتی راعی اولدیسه • انکله عهد اخوت وصداقت
ایلیهلرکه عاقبت خیر وسلامتدر بیت ازعهد عهد اکر بیرون ایدمرد • از
هرچه نظر کنی فزون ایدمرد • ونته کم اوصاف اشقیاده نقض عهد وکفران نعمتدن
مذموم خصلت اولمز • کذلك اوصاف صعداده دخی وفای عهد وشکران نعمتدن
ممدوح فضیلت یوقدر • وشکردن مراد مجرد مکافات بالفعل دکلدر • زیراکاه
اولورکه فقر وفاقه سببی ایله احسان فعلی ایله مکافات ایدمز • اما درج درون
در محبت ثابت • ولسانی شاخسارنده ثمره مدح فضایل عمیمه وذکر خصایل کریمه سی
ثابت اولوب • شاکرین وذاکرین قسمنده داخل اولور • اکر زمان صبیده کی رعایت حقوقی
یا رعونت عقوقی بلمك ممکن اولمزیسه • زخارف دنیا ومستلذات نفس وهواته میل
وطلبین کورهلر • اکر حرص وشره وغایت شوق وشغفا وزرینه ایسه انکله دوستلق

بنیادین ایتمیه • ودخی ترفع وتغلبه میلی افراط اوزرینه اسه • بیله انکله صداقت
اندیشه سین بیشه ایتمیه لر • زیرا افراط متابعت نفس شهوته جمیع منافعی کندویه حصر
ایتمك اقتضا ایدر • وکذلك فرط میل ترفع انضافه مانع • ودایما کندو جانبنی راجح
حقندن زیاده رعایت طلب ایدر • پس زوال محبت وانتهای صداقت جانبنه مؤدی
اولور • وبورادن دیمشلردرکه • اگر آدمی لهو ولعبه مایل واستماع اغانی ومعاشرت
غوانی ایتمکه مشغوف ایسه اندن صداقت رجا اولنمیه که هوای نفسه فرط میل حقوق
اخوانی رعایت ونیل ایتمکه مانعدر • چون آدمی بو امتحانلرده تمام العیار وکامل الوزن
والمقدار چیقه اونك نقد محبتن صندوق سینه ده درج • وعمر عزیزی صداقتی اسبابنك
تحصیلنه خرج اولنورسه روادرکه کبریت احمردر • ودر وگوهر دیدوکلری دن مراد
بونجلین صدیق وصدوق • وبونك گبی یار باوفادر • وبونك گبی دوست حقیقیده
دیمشلردرکه • عجبا لمن یحزن وله صدیق فاضل • وممکن اولورسه بو صدیقلکه
اقتصار ایده لر • زیرا متفرد دوستلرك مختلف هوالری ومتباین خلقلری اولسه گرك
هربرین رعایت ایتمك صعبدر • چون سبب عداوت اکثریا آشنالق ومعرفت اولان
موضعده اولور • زیرا برکمسنه ایله هیچ مناسبت وآشنالق اولمیجق عداوت وذو
هوالق دخی اولمز • وفی الجمله دوستلقدن صکره دشمن اولانك ضرری زیاده اولور

زیرا دقایق

زیرا دقایق احواله عارف • وطرق ایلام واضراره واقف • پس تکثیر معارف یعنی آشنالر
چوغلتمقدن احتراز • وبو بابده احتیاط اولیدر نته کم دیمشلردر بیت هرکس
کاشنا گشتی شد آخر دشمن جانت • بخود گر نیستی دشمن بمردم دوستی کم کن قطعه
عدوك من صدیقك مستفاد • فلا تستکثرن من الصحاب • فان الداء اکثر ما تراه
یکون من الطعام والشراب • چون سعادت موافق اولوب صدیق وصدوق و
رفیق موافق اله گیره آنك رعایت حقوقنده اهتمام واعتنا • ومعادات وعقوقندن
اجتناب وانتها اولنه • وانك مهماتنه مظاهرت • وذکر مدح وثناسنه مجاهدت
ولطف وعدل ایله معاشرت اولنه • ومجرد حب قلبی سببی اولدوغنه اعتماد واکتفا ایتمیه
زیرا قلبه اطلاع علام الغیوبه مخصوص • ودوست دوستنه محبت خالصه سنی
اعلام ایتمك سنت ایدوکی منصوصدر • روایت اولنورکه مجلس حضرت جناب رسالت
پناهدن صلی الله تعالی علیه وسلم • برکمسنه قلقوب گیدیجك حاضرین دن بری
یا رسول الله بنم برکمسنه یه محبتم واردر دیدی • حضرت علیه الصلوة والسلام
بیوردیلرکه • هیچ اعلام ایلدکمی ایلدم دیجك طورامدی وار محبتکی اعلام ایله
دیدیلر • وظاهر اسری اول اوله که انك دخی درونندن شاخ ثابت وطرفیندن
صداقت • شجره فرعها فی السماء واصلها ثابت اولمقدر • وتقصیرات که

احيانا صديق صدوقدن صادر اولور عفو واغماض اولنه • وهر جزوی علته
طعن واعتراض اولنميه مشهوردر كه ع عيبسز يار استين بی يار اولور نظم
اقل ذا الود عثرته وقفه • علی سنن الطريق المستقيمه • ولا يسرع بمعتبه اليه •
وقد يخطی ونيته سليمه • وبعض علما ذكر ايديلر كه • صديق جفا ووحشت اظهار
ايديجك بو مذهبده دفع وحشت حادثه يه ساعی • وعهد قديم صداقتی مراعی •
اولمق كرك • نته كم حكما ديمشلردر • دا المودة بكثرة التقاعد • زيرا جفای صديق
وجود صداقته عارض اولمش مرضدر • مرضه دوا ايتمك سنت الهيدر • ومذهب آخرده
صداقتی ترك ونهال محبتی بركن ايتمك كرك • زيرا صديق متغير عضو فاسد كبيدر
عضو فاسد قطع اولنمقدن غيری چاره يوقدر • نته كم بعض شعرا ديمشدر قطعه
صل من دنی وتناس من بعدا • لا تكرهن علی الهوی احدا • قد اكثرت حواء اذ ولدت •
فاذا جفا ولد فخذ ولدا • اما مذهب اهل جفادر • مقبول مذهب اولدر • واصل
ظهور صداقت زمان شدتده وكربتده اولور • زيرا زمان حضور ونعمتده اخوت چوق
اولور بيت دعوی الاخاء مع الرخاء كثيرة • عند الشدايد يعرف الاخوان • لكن
صديقدن قصور ظاهر اولیجق عتاب لطيف آغاز ايده كه • شايد وجه خفی وعذر
نهانی وار اوله • بيان ايده • عقده منحل اوله وخاطرده قلمغله شايد محبت خلل پذير اوله

ع وفی العتاب حياة بين اقوام • وحقوق صداقته تعهد ايتمزسه زواله مودی
اولور • زيرا بو كيمسنه مأكول ومشروب وملبوس ومفروش امرين تعاهد ايتمزسه
تلفه مؤدی اولور • فكيف كه صداقت وصداقت انعقادندن انحلال اولمه نك اضرّی
اكثردر • ودوستنه تعليم علم وتنبيه صنايع ايتمكدن بخل وضنت ايلميه • وبعض
عيوبی وار ايسه وجه حسن واسلوب لطيفله تنبيه ايليه • واغماض وابقا خيانتدر
انی جايز كورميه • وطريق تنبيه غيردن نقل وحكايت ايله تلويح ايتمكدر مفيد اولمز
تنهاده تصريح ايده • ودوستلر اراسنده اظهار ايتمك مضردر • واخلال صداقته
داعی • وافساد حساد ونميمت نمامی ساعی در خصوصا بو زمانده كه بر فعل ذميم
وخلق وخيم شايع وذايع اولدوغندن غيری ظرافت وكياست عد اولنور اولدی
پس اصدقا واحبا احتياط اوزره اولوب • مداخلت حسود ونمام ايله بناء صداقت
واساس محبتده انهدام ويرميه لر • وحكما نمامی اكا تشبيه ايدرلر كه بر كشی سر ناخنله
بر ديوارده بير ايده • بعده انكشت صغير بر رخنه پيدا ايده • بعده تيشه وكلنك
ايله رخنه عظيم وجدار بلندی تهديم ويره • بو جمله كه زبان قلم انك تحريرينه جاری
وبنان بيان تقريرنده ساير وساری اولدی • حكما وعلماء قدما اقواليدر اولكه
بتجربه روزكار وآزمايش ليل ونهار ايله ظاهر وپديدار اولدی • اولدر كه بو زمانده

ع صدیق صدوقك وجودی محال • ودوست مرافق ممتنع الوجود ایدوکی نتیجهٔ
ابین الاشكال در • پس اولی اولدرکه جمیع امورین توكل حقه بنا ایدوب صداقت
صدوقه اعتماد ایتمیه • وهیچ احدی كندویه صدیق صدوق رفیق شفیق دیو اعتماد كلیه
بیت زنهار ز کس وفا مجو بیدکه من • دیدم همه را وآزمودم همه را نظم عربیه
لا تنضرّ عن المخلوق علی طمع • فانّ ذلك نقص منك فی الدّین • واسترزق الله ممّا فی خزاینه
فانّما هو بین الكاف والنّون • طبقات ناس شخص معاشر اوچ قسم در • بریسی اعلا و
برسی مساوی • وبریسی ادنی اولندر • قسم اول باب عز بورده مذكور • اولدی • پس
قسم ثانی دخی اوچ قسمدر • بریسی دوستلر كه معاشرتی واجب • بریسی دشمنلر كه احترازی
لازم • بریسی نه دوست نه دشمن اولندر كه حكم معاشرتی ذكر اولنسه كرك • قسم اولكه
دوستلردر ایكی قسم در • دوست حقیقی ودوست غیر حقیقی نك آداب معاشرتی
هنوز كچن بابده ذكر اولندی • اما دوست غیر حقیقی نك طریق معاشرتی اولدر كه
اكر تملق ونفاقله دوستلق دعویسین ایدوب اصدقا بولنه كیدرسه • ممكن اولدوغی
قدر مجامله واحسان اولنه كه احسانله شاید دوست حقیقی مرتبه سنه واره • نته كم
جناب رسالت پناهی صلی الله تعالی علیه وسلم • مؤلفة القلوب طایفه سنه
كه اسلامه كیروب اما قدملری راسخ • وار كان دین قلبلرنده شامخ اولمیوب • تزلزل

اوزرینه اولنلردر • احسان بیورورلر ایدی • وانلرك اكثری احسان سببی ایله
محبتلری مجدد اولوب شجرهٔ ایمان قلبلرنده راسخ اولدی • اما اعتماد تام اولمیوب
احوال خفیه سین اعلام ایتموب • مقادیر اموال وعیوب خفیه سین اندن پنهان ایلیه
وانلری تقصیر وتهاون اتدكلری ایله مؤاخذه واهمال حقوقله معاتبه ایتمیه • ولكن
اولدقجه معاونت ومواسات ایده • وانلردن بریسی جاه ومرتبه یه ایرسه تودد
وتردّدین زیاده ایده • واعدا دخی ایكی قسمدر • قریب وبعید • وبونلرك هر بریسی دخی
ایكی قسمدر • بریسی پنهان • وبریسی اشكارا • وحسد اهلی دشمن خفی واهل حق ایدوكین
دشمن جلی قسمندندر • ودشمن قریبدن احتراز اهم واولی در • زیرا دقایق احواله
عالم وایصال ضرر ومكروهه قادردر • پس جمیع احوالده اندن احتیاط واحتراز
كرك • رباعیه احذر عدوك مرّة • واحذر صدیقك الف مرّة • فلربما انقلب
الصّدیق • فكان اعرف بالمضرّة • واعدایی لطف واحسانله دوستان زمره سینه
ادخالدن احسن تدبیر یوقدر • مكر كه حسددن دشمنلك ایدر اوله • انك احسانله
ازاله سی ممكن دكلدر • بلكه زیاده اولور بیت كلّ العداوة قد یرجی ازالتها • الا
عداوة من عاداك من حسد بیت توانم آنكه نیازارم اندرون كسی • حسود را
چه كنم كو ز خود برنج درست • اكر احسان وكرمله ازاله سی قابل دكل ایسه باعث

اظهار ایتمیه که اظهار عداوتده مضرت زایده مقرردر. زیرا شری خیر دفع ایدر
اما شری شر آخر دفع ایدمز. و مخاصمه و منازعه و جدال ویرا ایتمیه که منازعات
و خصومات دولتلر اختلالنه سبب مفضی و نعمتلر انقلابنه علت مؤدی اولور.
حیف اول عمر نازنینه که عداوتلره مصروف و جدال و خصومتلرده منقضی اوله که
العداوة شغل شاغل. و حضرت شافعیدن رضی الله تعالی عنه مرویدر که بیورمشلردر
نظم لما عفوت ولم احقد علی احد. ارحت نفسی من هم العداوة. انی احیی عدوی
عند رؤیته. کانما قد حشی قلبی محبات. واظهر البشر للانسان ابغضه. لا ادفع
الشر عنی بالتحیات. و تدبیر احوال دشمنده شرط حزم اولدر که احوال خفیه سنه
اطلاع اولنه. تا مکایدندن احتراز ممکن اوله. اما معایبی کشف اولنمیه
مگر اول وقت که ضرورت الجا ایلیه. زیرا نشر معایب ایتمک خلقته لازم اولور
و دشمندن دخی متأثر اولمز اولور. و دشمنک عداوتی زیاده اولوب اولدخی
تجسس عیوب و نشره سالک اولور. نته کم دیمشلر ع و ان بحثوا عنی ففیهم مباحث
و هم دشمن جواب تدارک ایدر. وقت حاجتده اظهار ایده جک جوابدن عاجز
اولور. مگر بعض اوقاتده اظهاری موجب رفع عداوت و کف اعدایه سبب و
مؤدی اوله. اول وقت بقدر الضرورة مرخصدر. اما بهتان و افترا ایله زبانی

ملوث ایتمکدن احتراز ایده. زیرا اکا بر فتنه کذبی معلوم و سوزی نامعتبر
اولوب دشمن غالب اولور. و اکا بر فتنه عداوت عدوی معلوم ایتمک مجوز
درکه نمیمت ایدرسه اعتماد ایتمیه لر. و افلاطون حکیمدن مرویدر که غلبه
عدویه اندن افضل سبب یوقدر که بو فضیلتده که معارف و صنایع در
مشارکتی ایسه سعی ایدوب رجحان و تقدم تحصیل ایده قطعه اذا ما رمت ارغام
الاعادی. بلا سیف یسل و لا سنان. فزد فی مکرماتک و هی اعدی. علی الاعداء
من نوب الزمان. زیرا کندوسی درجۀ کماله ترقی و اعداسی تنزل ایدوب بالآخره
اکا رجوع ایتمسی مقرردر. و اعداسنه غیبتده شتم و قذف و ذکر مساوی و غیبت
ایتمک ناقص عقللو عادتی و سفها اسلوبیدر. زیرا غیبتده شتم و مساوی ایتمکدن
دشمن اشیتمز که متأذی اوله. همان آثم اولدوغی قالور. نته کم کتابک اولنده تفصیل
اولندی. و دشمنه روزگاردن بر ضرر و مصیبت ایرشسه زنهار شماتت و
اظهار سرور ایتمیه. زیرا شاید که حوادث ایام و گردش فلک و اعوام انک مثللی
بوکا دخی ایلیوب بو دفعه شادمان و عدو خندان اوله بیت اگر بمرگ عدو جای
شادمانی نیست. که زندگانی ما نیز جاودانی نیست. اگر دشمن اکا التجا ایدرسه
بحسب الظاهر کرم و مروت و بذل فتوت اولنه. و لکن بحسب الباطن مکر و خدیعه و انتهاز فرصت

اتمكدن غافل اولنميه • وشويله ايليه كه جمله خلوتراسنده مكارم اخلاق بوكه
راجع • وذمايم دشمن جانبنه منصرف وعايد اوله • وبو خلق حسن وشيمهٔ كريمه
سرچشمهٔ مكارم اخلاق • شفيع خلايق وحبيب خلاق • محمد مصطفى حضرتلرينه
صلى الله تعالى عليه وسلم اقتدا ايده • لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة • كه
مرات وكرات كفار ومنافقين جناب رسالت پناهى يه رنجيده اذا وجفالر اتمشكن
• قدرت ونصرت بولدقدن صكره عفو وصفح بلكه نيجه احسان وصلات بيوردى
كفار قريش اذيتى جانب شريفلرنده قادر اولدقلرينى اتمشلرايدى • حتى اوذى نبى
مثل ما اوذيت بيوردیلر ايدى • فتح مكه دوزى • ورقاب اكابر واصاغر قريش
قبضهٔ قدرتنه كردكده • باب كعبه يه صعود ايدوب • يا معشر قريش نه ظن ايدرسكز
سزه نه ايلرين بيوروب جمله سى تضرع ايدوب • اخ كريم وابن اخ كريم ديديلر • يعنى كريم
ذات وكريم الاصل سين • سكا لايق اولان عفو وصفح در • پس بيورديكه لا تثريب
عليكم اليوم • وحكما ايدرلركه دشمن طرق دفعى اوچ در • اول انلرى اصلاح ايدب
دشمنلكدن اخراج اتمكدر • اصلاح قابل دكل ايسه طرح صلح براغوب مكرندن
امين اولمقدر حكايت اولنوركه شاه شجاع وفات اتدكدن صكره حكومت •
شيراز اوغلى زين العابدينه انتقال ايلدى • اما عم زاده سى شاه منصور شجاعت

وشهامتله

وشهامتله آراسته اولوب شيرازى انتزاع اتمك قصد ايديجك اكا بر مملكت تو
سط ايدوب صلح اتديلر • ولسان الغيب خواجه حافظ بو خصوصده بو غزل دكتابى
نظم ايليوب • شاه زين العابدينه خطاب ايدوب ديديكه نظم خوش كرد ياورى
فلكت روز داورى • تا شكر چون كنى وچه شكرانه آورى • يد حرف صوفيانه
بكويم اجازتست • اى نور چشم صلح به از جنك داورى • اكر بو طريق ممكن اولمزسه
طريق ثانى اولدركه • بعد منزل وترك ديار اختيار اولنه • زيرا اذاى عدودن
ذليل ومهان اولمقدن ترك ديار • ومهاجرت اوطان اتمك اوليدر شعر ولا
يقيم على ذل يراد به • الا الاذلان غير الحى والوتد • هذا على الخسف مربوط برمته
وذا يشج فلا يرثى له احد بيت درخانه دون بودن ازهمت دون باشد • واندردل
دون همت اسرار تو چون باشد • واكثر عقلا بو مذهبى اختيار اتمشلر • وكشى وطننده
خور وذليل اوتورمقدن سفرده عليل وبيمار اولمق يكدر • واكثريا افاضل
واهل هنر وطن اصلى لرنده اولقدر عزيز ومعتبر اولمزلر • زيرا اهل شهر آنى زمان
صغرنده كه فضايلدن هنوز عارى • وزلال كمال جوى استعدادنده غير جارى ايكن
كورمشلردر نظر حقارتدن نيجه قرلر حكايت اولنور علماى جزيره ده مكى نام
عالم فاضل زمان صباسنده تصغير شفقت ايله مكيك دينور ايدى • بغدادده

نیجه ییل تحصیل علوم ادب امام کامل اولدقدن صکره وطننه کلوب علی الصباح
اهالی شهر جمعیتله مزبوری حمامه ایلدرلر بر عجوز طام اوستنده همسایه سنه
کیمدر بو تعظیم اولنان عالم دیوب اول دخی بلمزمیسین بزوم فلانه عجوزک اوغلی
مکیک دکلمیدر دیر بو سخن عجوزانه یی امام مکی کوش ایدیجک بر شهر که انده آدم
مکیک لفظی اوله انده اقامت مروت دکلدر دیوب فی الحال موصل شهرینه ارتحال
ایدوب آخر عمرینه دک انده اقامت ایلدی اما غربتده آدمی اول کامل کوردکلری
لابد نظر تعظیم و اجلال آخر عمرینه دک شامل اولورلر انکیچون سفری ترجیح ایدیب دیرلر
بیت المرء لیس ببالغ فی مصره کالصقر لیس بصاید فی وکره بیت مردم بشهر
خویش ندارد بسی خطر کوهر بکان خویش ندارد بسی بها ع تنقل فلذات الهوی
فی التنقل قطعه حرک رکابک فی الفلا ودع الغوانی للقصور لولا التغرب ما ارتقی
درّ البحور الی النحور وفقرات مسجوعه دن دیمشلر فی الحرکة من جال نال من طلب
جلب فقیر دمشیدر من اختار الحرکة امتار البرکة من امتد سفره امتلاء سفره
الی غیر ذلک من الاشعار والاسجاع اما بعض ارباب مراتب بو مذهبک عکسنه
ذاهب اولوب سفر خطری مستلزم و غربت کربتی مقتضی در غریبا غلب احوالده
اهانت اولنمقدن خالی اولمز نه کم آدمی وطننده اعانت اولنمقدن تهی اولمز بیت

ان الغریب

ان الغریب لطویل ممتهن فکیف حال غریب ماله قوت بیت در غربت اکر وزیر
و سلطان باشی حقا که نماز شام کریان باشی خصوصا متاعب سفر بی غایه
و خطر قطع بحار و براری بی نهایه در نتکم دیمشلر الغریب لکل سبع فریسة
و لکل رام رمیة فقیر دیمشیدر الغریب لکل فارس فریسته و لکل جایع هریسة
و دخی دیمشلر الغربة کربة والسفر سقر والنقلة مثله فقیر دیمشیدر الراحل ناحل
بلغة المسافر طعمه المسافر فرس السفر غث و ثوب الجدب رث سفره مبتلا اولنلر
دیمشکه بیت لقرب الدار فی الاقتار خیر من العیش الموسع فی غراب خصوصا
دیاری یاری مشتمل اوله غربتی محض کربت اولوب عودی جویان و دردلکویان
اولور شعر چرا نه دربی عزم دیار خود باشم چرا نه خاک کف پای یار خود باشم
غم غریبی و غربت چو بر نمی تابم بشهر خود روم و شهریار خود باشم و بر تقدیر که
غربتده عزیز و ارجمند و صاحب منصب عالی و رتبت بلند اوله نه فایده اول
عزت اهلی و احباسی قتنده و اول غلبه حساد قدیم و معاشرین و اترابی یاننده
اولسه حکایت ایدرلر خواجه نصیر بغدادده هلاکو دولتنده اعتبار عظیم
و رتبت عالی میسر اولمشیدی دیرلر که بر کون سوار ایکن الندن تازیانه سی
یره دوشدی مغول میرزاده لری و اکابر خیل و سپاهدن جم غفیر فی الحال

اتلوندن اینوب تازیانه خدمتنه مبادرت ایدیجک • بعض همرکابلری حمد
ایدب بو عزت که سزاوار ذات بزرکوار خواجه در • دایم و قایم اولسون دیجک •
نه فایده بو عزت طوسی یه طوسده اولیدی دیمشلر • پس اکر کربت غربت وخطر
سفر و ترک یار و دیاری اختیار ایدمزسه طریق ثالثه سعی ایده واول اعدایی
قلع و قمع ایتمکدر • خواجه نصیر ایدر بو طریق آلتی شرط اولمینجه مجوز دکلدر •
اول دشمن شریر بالذات اولوب اصلاحنه امکان اولمیه • ایکنجی آنوک ضررندن
طریق اخر ایله خلاص ممکن اولمیه • اوچنجی تمام معلوم اوله که اکر ظفر دشمنه میسر
اولسه • اول بوکه دخی ارتوق ضرر ایصال ایدر • دردنجی دشمندن قصد
شر و دفع خیری مشاهده ایتمش اوله • بشنجی انی قلع و قمع ایتمکله خلق ایچنده
عذر و خیانتله موسوم اولمیوب عذری معلوم اوله • التنجیسی دنیاده و آخرتده
بو فعلنک عاقبت وخیمه سی اولمیه • بعض عاقللر دشمنلر بنی شرعا قتل و قطعه
مستحق دکل ایکن بر طریقله ظفر بولوب دشمنه غالب اولدم انتقام الدم دیو مسرور
اولور • بو مغرور اولمقدر • مسرور اولمق دکلدر • وحقیقتده دشمن غالب بو مغلوب
اولمظفر بو منکوب اولمشدر • زیرا دنیانک بقاسی قلیل و عمرک فناسی قریبدر •
چون دار آخرته وصول • وخصومله وعند الله یجتمع الخصوم مقتضاسنجه حضور

حقده قیام ومسؤل اوله خصم مظلوم قوی • و مثوبات شهادتی کوزی قرشوسنده
محتوی اولوب • ناحق قاتل عذاب الیمه واصل اوله • دشمن خود بر آنده قتل و عذاب
دنیوی کوردی وکچوردی • اما ظالم کندونک رقبه سینه • ربقهٔ عذاب الیمه قویب
کندویه الی ایله کأس یأس ایچوردی • بالجمله دوران بقا چون باد صبا بکذشت •
تلخی و خوشی و زشت و زیبا بکذشت • پنداشت ستمکر که جفا بر ما کرد • در کردن
او بماند و بر ما بکذشت حکایت اولنور که حجاج ظالم سعید بن جبیر حضرتلرینی
رضی الله تعالی عنه که عصرنده افضل تابعین ایدی • قتل ایچون احضار ایدیجک
یا شقی بن کسیر سویله سنی نه طریقله قتل ایدم بز دیجک • یا حجاج اختیار سنکدر
هر نه طریقله دنیاده سن بنی قتل ایدرسک آخرتده سن دخی اول طریقله قتل اولنسک
کرک • روایت ایدرلر که حجاج انی قتل اتدکدن صکره اون بش کون حیاتده
اولدی خوف و رعب ایله خوابدن بیدار اولوب • آه مالی ولابن جبیر دیر ایدی •
حکایت ایدرلر هرون الرشید یحیی ابن خالد برمکی بر اوغلی فضلی حبس مؤبد •
واوغلی جعفری قتل ایلدی • بر ایکی یلدن صکره رشید رحمت ایلیوب جسدن
اطلاق ایلیه دیو یحیی بعض ابیات نظم ایدب ارسال ایلدی • هارون بو ابیاتی
اوقیجق • شمدی یحیینک نظم شعر ایدجک طبعی قلمشمیدر دهی دیوب • غضبه کلوب

جبسنده تشدید و کندویه عظیم تهدید ایلدی • بر مقدار زماندن صکره یحیی
حبسده متوفی اولوب بالینی آلتندن بر رقعه چقدی یزمش که • تقدم الخصم و
المدعی علیه بالاثر • والقاضی هو الحاکم العدل الذی لا یجور • ولا یحتاج الی
البینة • یعنی مدعی علیه اردنجه کلور • قاضی اول عادل حاکمدر که هرکز جور ایلمز
واصلا شاهده محتاج اولمز • رقعهٔ رشیده ایلتدیلر • اول کون علی الدوام بکا
ایدب نیجه کون آثار حزن والم چهرهسنده ظاهر ایدی • و دشمنی قتل و قمع
اتمک استیجک اولی اولدر که بنه دشمنی الیله قتل اوله نته کم دیمشلر • مار را
هم بدست دشمن کش • اکر مار اولورسه جننده درجات بولورسین • اکر
دشمن اولورسه ضررندن نجات بولورسین • اما نه دوست و نه دشمن اولنلر
معاشرت انلرک طبقات و مراتبی اختلافی ایله مختلفدر • اکر عموما خلقه
ناصح و واعظ اولنلردن ایسه انلرک کلامن حسن قبول ایله تلقی • واستماع و عمل
نصایحلریله مقامات علیه یه ترقی ایلیه • اما هر کمسنه یه ارادت وقبول قوله
مبادرت اتمیه • زیرا حلیهٔ زهد و صلاح ایله ظاهرده متزینن • اما خدعه مکر و
ریا ایله باطنده راهزن بلعم شعیتن اولمش دجال لر چوقدر • بلکه میزان عقل
و شرع ایله وزن ایدب صحیح العیار • و محک امتحانه اوروب کامل العیار حقوق کرک

شعر دلق صوفی نه همه و نی غش باشد • ای بسا خرقه که شایستهٔ آتش باشد •
خوش بود کر محک تجربه آید بمیان • تا سیه روی شود هر که درو غش باشد • و دده
نصیحت و دعوتده اولیان صلحایه دخی تعظیم و رعایت • و دعا و همتلرندن
استمداد ایلیه • و اوساط ناس ایله مجامله ایله معامله • و عقل و شرع اقتضا اتدوکی
اوزره معاشرت ایده • و سفها و لئام و اراذل انام • اولنلردن احتراز و اجتناب تام
ایلیه • اکر شتم و سفه لرینه مبتلا اولورسه • مجازات بالمثل اتمکدن متجنب اوله
و اذا مروا باللغو مروا کراما • آیت کریمهسیله عمل ایدب انی جناب حقدن واصل
بیلوب ثواب اخرویسنه مترقب اوله • اهل تکبر و خودپسند • وکندوی فضایله
و مراتبله سربلند اکلیوب • راست کلدوکنه نظر حقارتله نکاه ایدنلردن احتراز
ایده که صحبت متکبر بار کران و معاشرت خودپسند بار کراندر بیت جامی
بسند دهر ربح باخود • جز ربح صحبت باخودپسندان • اکر ضرورت مجالسه
لرینی اقتضا ایدرسه خضوع ولین جانبین کوسترمیه • بلکه المتکبر علی المتکبر
صدقه مضمونیله عامل اوله • و متکبره خضوع کوسترمک آنک کمان خباثتنه
زه • وسک نفس بد فرجامنی فربه اتمکدر • و جناب رسالت پناهینک صلی الله
تعالی علیه و سلم خلق کریمندن بری بو ایدیکه فقرایه تواضع اغنیایه ترفع ایدردی

وهمسایه لره رعایت واکرام ایدوب اذا واهانتدن اجتناب ایتمکدر که اهانت
جار موجب نار در • واکر کندویه جاری اذا ایلسه مهما امکن صبر ایلیه واخبارده
وارد اولمشدر که من صبر علی اذی جاره آثره الله علی داره • واکرام جار حضورنده
سلام وتحیت • وخسته لغنده پرسش وعیادت • وغیبتنده اهل وعیالنی مهما امکن
حفظ وحمایت • وکندو ابنا عمی جمله سنه اطلاع وسوء قصددن منع وحراست ایتمکدر
ومنزلندن بعض جوانبی رضاسی یوغکن المیه حکایت اولنور که نوشیروان
مداینده طاق وسرای عالی بنیاد ایتمشدی • جوارنده بر عجوزك منزل صغیری
وار ایدی • هر چند بهای کران واغلاء الاثمان ایله اشترا ایتمکه طالب اولدی •
عجوز امتناع ایتمکله اوزرینه غالب اولدی • آخر ساحه مزوی غیر مستوی لیق
اوزرینه قالدی • اول زمان قیصر رومدن بر ایلچی کلدی • رفعت طاق وایوانه
وسعت ساحه ومیدانه غایت تعجب واستحسان ایلدی • اما ساحه نك تربیعی ناتمام
اولمغله تعیب وتعییر • واول وضع ناهندسی تبدیل وتغییر ایتمکه حکم ایدیجك •
اول محلك صاحبی عجوز اولوب • آنك عدم رضاسین وکسرینك کمال عدالتندن
جبر له المقدن اباسین خبر ویجك • قاصد ثنا ودعا ایدوب دیدیکه شمدی ظاهر
اولدیکه بو سرای ماوطنی بو سببدن معوج ومزوی اولدوغی • سرای عدل ودین

مستقیم

مستقیم ومستوی اولدوغنه دلیل باهر اولدی • وبو اعوجاج استوادن افضل • وبو
طریقله ناهندسلق هزاران مرتبه مهندسدن اکملدر • کثر یبه الحینك بو کلامن
نقل ایتدیکو عدل وداددن افزون • والچی یه نعمت وخلعت همایون ویردی • و
سائللری تهی کوندرمیه • اکر دست رس اولمزیسه کلمه طیبه ایله رد ایلیه لر • و
عنف وزجر ایتمیه لر مکر که ابرام والحاح نی وجه ایلیه • وشکر نعمته مناسب مواسات
فقرادر • واول حکایتی یاد ایلیه که بر صاحب نعمتك جمیله خاتونی وار ایدی
بر کون ماکیان سمین کباب ایدوب تناول محلنده بر سائل وار ایدی بابدن شیء لله
دیدی • خواجه دلکیر اولوب خاتونه بابی سد • وسائلی رد ایتمکله امر ایلدی
بونك اوزرینه زمان کچوب خواجه نك اسبابی دلجع • ومال ومنالی ضایع اولوب
آخر خاتوننه دخی طلاق ویروب خاتون بر اهل نعمته دخی تزوج ایدوب بر کون
ینه بو زوجی دخی کباب ماکیان ایدوب اوزرینه کلدوکی زمان ور وار ایدی بابدن
آواز شیء لله عیان اولدی • بو خواجه خاتونه نام ایدر قالدر بو کبابی سائله ویر
ثواب صدقه معلومدر • خاتون مرغی رغیفه صاروب سائله ایلدیجك فریاد
ایدوب بیهوش اولدی • زوج کریم قاتنه کلوب ایدر ای بانو نه کوش ایتدك که کندوکی
فراموش ایتدك • بانو ایدر بنجه فریاد له بیهوش اولمیاین که بو سائل غمکین نالان

که سر حلقهٔ بدحالان اولوب • دربدر • دریوزه نان ایلر • بنم زوج اولم در که مال

ونعمت ایچنده غلطان • وشراب وطعامی شربت شکر ومرغ بریان ایدی • تصاریف

روزکارنی وفا • انی بو حاله کرفتار ومبتلا ایلمش رباعیه شقاوت برهنه نشاندش

چو سیر • نه بارش رها کردنی بارکیر • فشاندش قضا بر سر از فاقه خاك • مشعبد

صفت کیسه ودست کیر • خواجه ثانی ایدای بانو وادی حیرته کتمه • وکوردکك

حالدن تعجب اتمه که انسانك باشنه هرنه کلورسه جزای عمل ناسپاس • وپاداش

فعل نفس ناحق شناسی در • بر اول سایل ضعیفم که بو خواجه سنوکله تناول مرغ بریان

ایدرکن الم جوع وضر فقر له کریان ایدم • چون شیء لله دیدم خواجه شکر نعمتدن غافل

وانقلاب دولتدن ذاهل اولوب • دری بسته وقلبی شکسته ایلدی • لابد عدل

حق انی نعمتندن غریب • وصبرم برکاتنده انك نعمت جزیله وخاتون جمیله سین

بکا نصیب ایلدی • اما بن بفضل الله تعالی شکر حقی اقامت • وبذل وایثار فقرا

نعمتی ادامت ایدرین بیت بسا مفلس بی نوا سیر شد • بسا کار منعم زبو زیر شد •

پس ضعفا وفقرایه معاونت ومظاهرت • وانلرك ازدحاملرندن کلفت نقلته مصابرت

ایمه نك اجری جزیل • ومیزان حسناتنده ثقیل اولسه کرك • والحاصل جواد حق

وفیاض مطلقه که افاضهٔ خیرات امورندن دایم الصدور در • مهما امکن تشبه

ایدوب

ایدب کندودن خیرات صدورینه ساعی • ومبرات ظهورینه داعی اوله اکرچه

فیض حق ملاحظهٔ اغراض ومطالبهٔ اعواضدن منزه • وانسان بل جمیع حیوان

افعال اختیاریه سی غرضدن خالی • وفی الجمله مطالبهٔ عوضدن عاری اولمق

محالدر • نته کم کتب حکمتده مبین اولمشدر • اکر دیو رسه که کاهی ملحد وزندیق

صبی صغیری آبه غریق • یا ناره حریق کورسه انجا وتخلیص ایدر • با انکه نه ثواب آخرت

ونه عوض دنیوی ملاحظه اتمك مراد اتمشدر • جواب ویرورز که اقل ما یکون

کندویه مجانست سببی ایله که صبینك عذابه کرفتار اولدوغندن کلمشدر اول

اول رقتی دفع اتمك استر • پس انسان غرضدن خالی اولمز • لکن جهد ایلیه که

غرض دنیوی اولمیه که فاینده • بلکه خالصا لوجه الله تعالی ایلیه که انوك

فوایدی جاودانی در • وهرکه بو صفتله موصوف اوله شایستهٔ خلافت الهی اولمغه

لایق • وعنایت ربانی غایت محسن علی الاطلاق • ساحهٔ احوالنه لاحق اوله •

والله تعالی الموفق لکل خیر وکمال •

خاتمهٔ کتاب وفذلکه حساب بعض نصایح ومواعظ ذکرنده درکه حکمای

کبار • ومشایخ اولی الابصاردن منقولدر • وبز انی نقل وترجمه دن غیری تغییر

وتصرف اتمدك • خواجه نصیر اخلاق ناصری کتابنی وصایای افلاطونله ختم •

وفاضل دوانی اخلاق جلالیده اکا وصایای ارسطاطالیسی ضم ایدوب ایراد ایتمش
وبو فقیر انلره بعض مشایخ طریقت وصایاسنی الحاق ایدوب بو کتاب عنبر نقابك
کاسهٔ رحیقن مسکی الختام ایلدم **وصایای افلاطون الهی** اولا معبودکی بیل و
حقنی حفظ ایله • وهمیشه همتکی تعلیم وتعلمه قصر ایله • واهل علمی کثرت علمله
امتحان ایلمه • بلکه شر وفساددن اجتنابی نیجه در انکله اختبار ایله • حق جلّ
وعلادن اول نسنه طلب ایلمه که انوك منفعتنه زوال ایرشور • بلکه باقیات
صالحات طلب ایله همیشه آگاه اول شرورك اسبابی چوقدر • لایق اولمیان نسنهٔ
آرزولنوب ایستمه • وتحقیق بیل که بندهیه حقك انتقامی غضب طریقندن دکلدر
بلکه تأدیب وتهذیب طریقندندر • وهمتکی حیات شایسته ایتمکه حصر ایله • بلکه
حیات شایستهیه موت بایسته ضم اولمغه همت ایله • وحیات شایسته ولایق
انی بیل که سبب کمالات وفضایل اوله • وموت بایسته ولایق انی اکله که سبب
انفتاح ابواب خیرات اوله • خواب وراحته میل ایلمه • نفسکی اوچ نسنه ده محاسبه
ایتمینجه • اول فکر ایله که سندن اول کون خطا صادر اولدیمی • اکنجی تأمل
ایدهسین سندن اول کون خیراتدن نه صادر اولدی • اوچنجی بیلهسن سندن
اول کون هیچ عمل خیر ممکن ایکن تقصیر سببی ایله فوت اولدیمی • بونی فکر ایله که

حیاتدن اول نه ایدوك موتدن صکره نه اولسك کرك • هیچ کسنهٔ انجمه که
احوال عالم تغیرده وزوال اوزره در • بدبخت اول کمسنه درکه عاقبت تذکرندن
غافل اولوب ذلتدن فراغت ایتمیه • سرمایه کی کندو ذاتکدن خارج نسنه لردن
ایلمه • مستحقلره امکان اولدقجه ایصال خیر ایله • انلرك سؤالنه موقوف ایتمه •
حکمادن عد ایلمه اول کمسنه یی که دنیانك لذاتنه شاد ومصیبتلریله غمکین
اوله • همیشه موتی ذکر ایله • وکچمشلردن عبرت آل • آدمك خساستنی اندن
بیل که فایده سز سوزی چوق سویلیوب صوصمدقلرندن خبر ویره • ومعلومك
اولسونکه بر کمسنه آخره شر قصد ایلیسه اول شری اولا کندویه قبول ایتمش اولور •
بر امری نیجه کره فکر ایله اندن صکره دلکه کتور • اندن صکره فعله چیقر • هر کمسنه
محب ونیکخواه اول • خشمه تیز کلیجی اولمه که غضبه معتاد اولورسین • بکورسکا
محتاج اولنلك حاجتین یارینه صالمه **بیت** یارینه صلمه فقیرك کارین • نه بیلورسین
نیجه اوله یارین • کرفتارلره معین اول • مکرکه فعلی قبیح وخوی بدنه کرفتار اولمش
اوله • ایکی خصمك سوزین تمام اکلمهدین ارالرنده حکومت ایتمه • انجق قولده حکیم
اولمغه قانع اولمه • همت ایله که فعلده دخی حکیم اولهسین • زیرا حکمت قولی بو جهانده
قلور • سنوکله اول جهانه بیله کیده جك حکمت فعلی در • واندن بیله ابد قله حق

اولدر • اگر سعادت آجل ایچون زحمت چکه‌سین زحمت کیدر سعادت قلور
اگر لذت عاجل ایچون گناه اشلیه‌سین • لذت کیدر گناه قلور • هر فعلی بوکا
کوره اشله اول کونی یاد ایله که سکا چاغرسلر آواز و نطقدن محروم اولوب
نه سویلیکه و نه اشتمکه و نه یاد ایتمکه قدرتک اولوب • شمدی بونده کمسنه‌یی
انجتمه که یارین انده سندن کمسنه انجنمیه • و یقین بل که بر یوه متوجه اولسک
گرک که انده خداوند و بنده یکسان اولور • پس شمدی تکبرلک ایلمه • دائما
اسباب سفرک مهیا ایله • نه بیلورسین نه وقت رحلت ایدرسین • و معلومک
اولسونکه حق تعالینک احسانلرندن حکمت کبی عطیه یوقدر • ایلک ایده‌نه
کملیک ایدندن عفو ایله • ذکر و فهم ایله حفظ ایله • و هر وقت کارکی بیلک
و حالکی اکله • و اول اهمال عملرندن ندکلو اولوا اولورسه اشلمه‌سندن تکاهل
ایلمه • و حسنه‌یی سیئه‌یه وسیله ایلمه • و سرور زائل و فانی ایچون فعل اولی و افضلی
ترک ایلمه که سرور دایمی‌یی ترک ایتمش اولورسین • حکمته محبت ایله • و حکمانک
سوزین اصغا ایت • و هوای نفسی ترک ایله • و آداب مستحسنه‌دن امتناع ایلمه
و هیچ امره وقتندن اول شروع ایلمه • چون بر نسنه‌یه شروع ایده‌سین فهم
بصیرتله مشغول اول • غنایه مغرور اولمه • مصایبدن شکسته‌لک و خوردلق

ویرمه

ویرمه • دوستله شویله معامله ایله که قاضی‌یه محتاج اولمیه‌سین • دشمنله شویله
معامله ایله که قاضی‌یه وارسکوزسن غالب اوله‌سین • کمسنه‌یه سفاهت ایلمه و هم
کمسنه‌یه تواضع ایله • و متواضع اولنلری تحقیر ایلمه • بر قضیه که سندن صادر اوله
معذور طوته‌سین • اخوانکدن صادر اولورسه ملامت ایلمه • بطالتله
شاد اولمه • و بخته اعتماد ایلمه • و فعل خیردن پشیمان اوله • کمسنه ایله مخاصمت
و جدال ایدیجی اولمه • همیشه سیرت عدله ملازم و اکتساب خیراته مداوم اول
وصایای معلم اول ارسطاطالیس حکیم فاضل دوانی ایدر سر الاسرار
کتابنک مترجمی که مأمون خلیفه‌نک امری ایله یونانیدن عربیه نقل ایتمشدی
صدر ترجمه‌سنده شویله دیرکه اسکندرک وزیری • و تعلیم حکمتده استاذی
و پیری ایدی • اسکندر فتح اقالیم ایچون سفره نهضت ایلدی • ارسطاطالیس
ضعف بنیت • و استیلای شیخوخت سببیله بیله گیده‌ممش قالمشدی • اسکندر
دیار عجمه مستولی اولیجق ابنای ملوک • و امیرزاده‌لردن اصحاب عقل و فراست
و ارباب نجدت و شجاعت کمسنه‌لر چوغیدی • اسکندر اندیشه ایلدی که بونلری
ابقا ایدرسه شاید که ارکان ملکی انلردن خلل پذیر اوله • و اگر جمله‌سین اهلاک
ایدرسه نور عدالتدن دور • و ظلام ظلمه جایگیر اوله • پس استادی ارسطاطالیس

حکیمه بر مکتوب یازدی مطاویسی شوق ومحبت وتحیتله مشحون • ومحاویسی
التماس ملاقات واستدعای قدومه مقرون • واثنای مکتوبده یازمشکه وقوع
امور هایله • وسنوح حوادث مشکله ده رای اشراق آرای حکیم کامل ولمینجه
بر جانبه مسیر اتمکه مصیر ممکن دکل • پس نظم اسباب ملاقاته عنایت بیوروله •
حکیم کامل جوابنده یازدیکه فرزند جلیل • سلطان نبیل حضرتنه معلوم اوله که
ملازمت خدمتدن تخلف قلت رغبت وکثرت ملالت داعیه سندن دکل
بلکه ضعف پیری وقلت قوتدندر • چون اجتماع همت امتثاله اوزره در •
بو رساله دستور بیان ایدم که جزئیات امورده انکله عامل • وبنم صحبتمدن
مستغنی اوله سن • اما اکا بو عجم وامائل ایران خصوصنده بیوردغکز اکر انلری
جمله اهلاك وقتله قادرسك • آب وهوای ایران زمینی تغییر اتمکه خود قادر
دکلسین • پس بونلرك امثالی ینه ظاهر اولسه کرك • پس جهد ایله که بونلری احسانله
بنده ایده سین • بلکه احسانی ایله ایله که قدیمی بنده لوکدن رقبه عبودیتله
رقبه لری دخی افکنده اوله نتکم دیمشلر بیت بنده حلقه بکوش ار ننوازی برود
لطف کن لطف که بیکانه شود حلقه بکوش • بوندن صکره دیدیکه پادشاهلر درت
قسمدر • بریسی اولدر که کندویه وغیره سخی اوله • ایکنجی اولدر که کندویه سخی رعیته

بخیل اوله

بخیل اوله • اوچنجی اولدر که کندویه بخیل ورعیته سخی اوله • دردنجی اولدر که
هم کندویه هم رعیته بخیل اوله • قسم اول اتفاق مقبول ومحمود • قسم ثالث و
رابع اتفاق مذموم ومردوددر • قسم ثانی مختلف فیه در • حکماء هند قتنده محمود
حکماء فرس قتنده مذموم در • وسخاوت مستحق اولن محتاجه قدر حاجتی ایصال
ایده سین • بو مرتبه دن تجاوز ایدیجك افراطه مائل واعتدالدن زائل اولور • وهر
پادشاه که دائم قدرتندن زیاده بخشش ایلکیه • البته سبب فساد ملك اولور •
ای اسکندر سکا نیچه دفعه دیو بیدوردون که سخا وکرم اصلا کمسنه نك مالنه
طمع اتمکدر • وجمله مروت وسخا اولدر که ظلم وستمی روا کورمیه • وخلقك
عیوب خفیه سندن تفتیش اتمیه سین • وفضل واحسانك تمامی اولدر که ایولری
رعایت ایدوب خلقه کشاده رو اوله سین • وخلقك سلامن الوب تحیتلرینك جوابن
ویره سین • وجاهللرك خطاسین عفو ایده سین • ای اسکندر عقل مدار تدبیرات
وآیینه کمالات ونقایص در • وجمله فضایللك اصلی محبت نام نیك در • و
سلطنتدن مقصود استیفای لذات وتحصیل شهوات دکلدر • بلکه بقای نام نیك
وخلود ذکر جمیل در • هر پادشاه دینی که کندو هواسنه تابع • وناموس الهیی
تخفیف واهانت ایلکیه • البته صاحب ناموسانی اهلاك ایدر • ای اسکندر پادشاه

کرکدر که بلندهمت وصاحب رأی وفصاحت زبان وانتشار صیتله جهان
آرای اوله وسوزی آنسز سویلمیه واراذلله معاشرت ایلمیه وچون سراینديت حقیقه
سلطنته لایق رتبتی استعمال ایده شویله که غیرلردن ممتاز اوله وبلاد بعیده
دن کلن تجّاره رعایت واحسان ایلیه که حسن صیت وذکر جمیل اطراف مملکته
منتشر وتجّار وزوّار هر جانبدن ولایته عازم اولوب مملکتی معمور اوله و
انلرک جزوی مسامحه ایتمکله کلّی نام حاصل اولوب وپادشاه ضحک وخنده یی
چوق ایلمیه که هم زوال وقار وحشمته سبب اولور وهم بیرلک تیز کلوب
حرارت غریزی ازلمغه سبب اولور ای اسکندر شهوت امرینه حریص اولمه که
انده قوّت وغلبه خنزیرلک خاصّه سیدر ونه فخر اوله اول نسنه که حیوانات خسیسه
انده مشارک بلکه غالب وراجح اوله وافراط مضعف بدن وموجب نقصان عمر
ومورث تخلّق خلق نسا اوله وضعفا ومساکین احوالندن غافل اولمه وانلرک
تفقّد امور دینی واجب بیل که موجب رضای خالق ومقتضی جلب قلوب خلایقدر
غلّات وحبوبی وقت رخاده ذخیره قیلکه وقت غلاده فقرا ومحتاجلره مددا اوله
شویله اولکه اهل فساد سندن خایف واهل صلاح امین اولالر ای اسکندر سکا
نیجه کره دیدم وینه دیرم قانده وکمه ده دلیر اولمه که حیوانات اهلاکی خالقنه

مخصوصدر

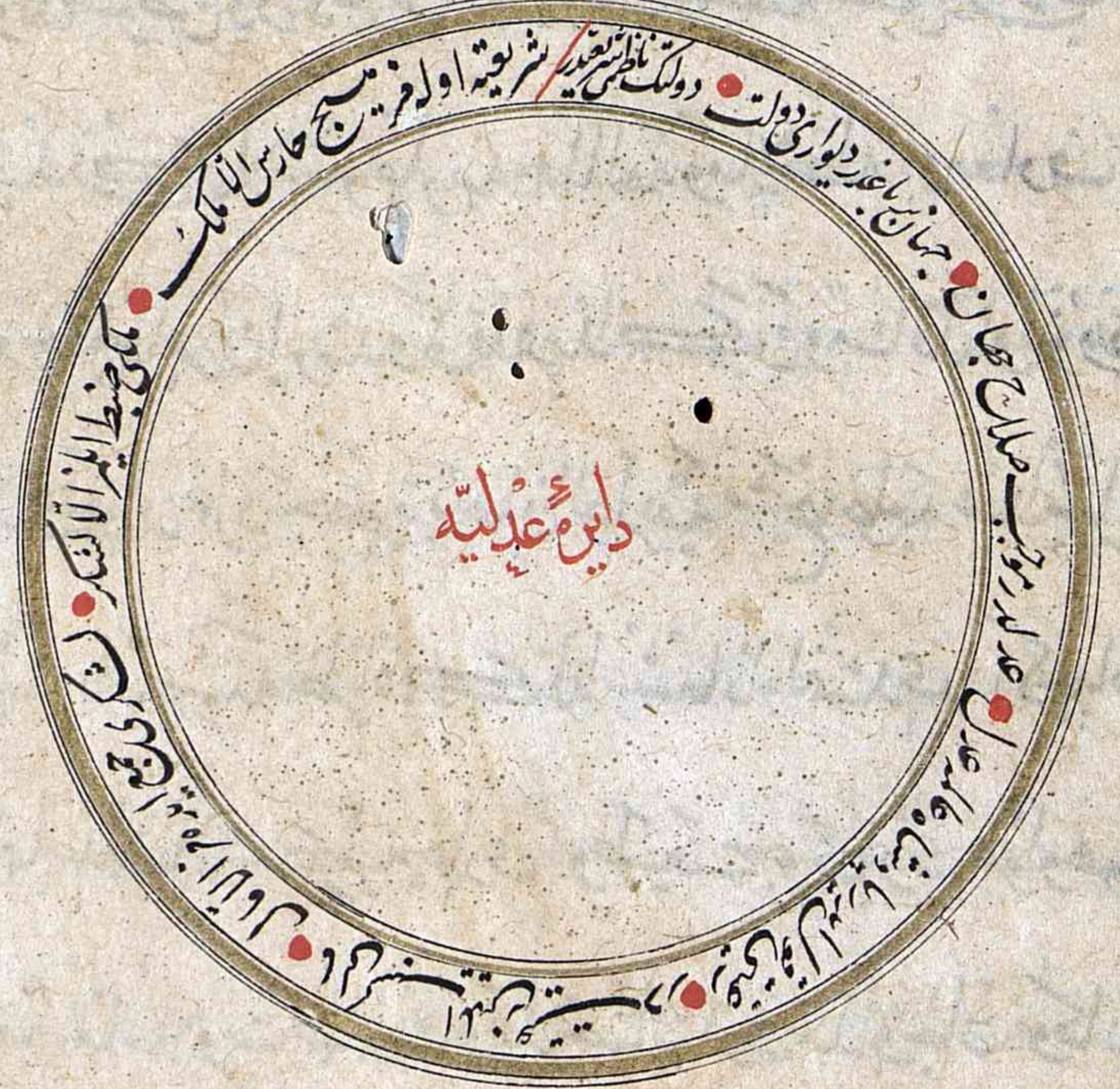
مخصوصدر وحقیقت الحال علّام الغیوبدن غیریه معلوم دکلدر پس محتمل که
تهمت اولنان شخص بری اوله یا عذر صحیحی وار اوله سن انک قتلنه اقدام ایتمش
اوله سین بوندن صعب نه جریمه اولور ومرمس اکبردن بکا واصل اولدیکه چون
بر مخلوق بر مخلوقک قتلنه سبب اوله ملائکهٔ آسمان حضرت باری یه زاری
ایدرلر که یا رب فلان قولک بر قولک دخی امانه ایتمکده سکا تشبّه ایلدی اکر او
قتل قصاص ایچون اولمش ایسه حق جلّ وعلا بیورور که آنی قصاص ایچون اهلاک
ایلدم اکر ظلمله قتل اولندیسه بیورور که عزّت وجلالم حقیچون بن انوک قاتلن مبلغ
الدم پس ملائکه تسبیح واستغفاره باشلیوب اول قاتله بد دعا ایدرلر تا قصاص
اولنجه واکا غایت نافع واحسن اولدر که قصاص اوله اکر کندو سبی اولورسه حق
جلّ وعلانک غضبنه نشان ودلیلدر که آخرتده عذاب مدید وعقاب شدیده
کرفتار اولسه کرکدر نقض عهد ایتمه واصلا دلوکه یمین کتورمه کتوررسک اندن
دونب حانث اولمه که نیجه یونان پادشاهلری نک یمین کذب ونقض عهد ایتمکله
ممکلری فساده واردی بر نسنه که فوت اولمش اوله اکا تأسف ایدیجی اولمه
که ناقصلر عادتیدر واهل مملکتک تحصیل علوم ومعارفله امر ایلیه و
برکسنه بر علمده فایق اولمش اوله آنی تربیت ورعایتکه مخصوص ایلیه که قلوبنده

مجبتك متمكن اولوب ملکوکه رونق • و ثنا و ذکر جمیلك اطرافده منتشر اوله
و یونانیلرك ملك و سلطنتی بونکله ثابت و راسخ اولمشدر • که اهل مملکته
تحصیل علوم ایله امر ایدرلر ایدی • حتی ابکار و ستیره لری بابالری یاننده فرایض
و آداب نوامیس و جمله اصول طب و نجوم تعلم ایدرلر ایدی • معتمدك اولمدوغی
کمسنه نك الندن نسنه یمه • و کندوکی محافظه دن غافل اولمه • و اول قصه یی اوقو
که پادشاه هند بر جاریه یی حالت صغرندن زهر ایله پرورش ایدیب فنی طبیعتنده
اتدکدن صکره سکا هدیه کوندردی • و غرضی سنی اهلاك ایدی • بن فراستله
مطلع اولوب سکا تنبیه ایلدم • ای اسکندر بر دلیل ایله حکم ایلمه • و ادله متعارض
اولیجق ترجیح ایدوب اقوی سی ایله حکم ایله • ای اسکندر عدل صفات الهی دن بر صفتدر
و آسمان و زمین عدل ایله قایم • و انبیا عدل الله مبعوث اولمشلردر • و عدل صورت
عقلدر • و عدل ایله مالك قلوب و رقاب اولمق اولور • اهل هند درلر که عدل
سلطان خصب زماندن یکدر • و سلطان عادل مطر وابلدن انفعدر •
بر حجر او زره سریانی خطله یازمشلر که ملکله عدل ایکی برادردر که بری
برندن مستغنی دکللردر • بعده دیمش که اسباب نظام عالمی و بری برینه ارتباطی
بر دایره وضع ایلدم که اول اسبابك توالی و تتابعی محسوس و مشاهد اوله •

وولکه

٢٧٢

و بو کتابك زبده سی • و مطالبنك خلاصه سی بو دایره در • اگر
بو دایره دن غیری نسنه کوندرمسم • کافی و وافی ایدی • والله تعالی اعلم و احکم

خاتمة الخاتمة

که فی الحقیقه خاتمهٔ کتاب • و ختم خطاب مستطاب • وصیت مکمل
الطریقه • برهان الحقیقه • قطب الاقطاب • خواجه عبد الخالق غجدوانی در
قدس الله تعالی سره • که سالکان طریقت • و طالبان حقیقت ایچون تحریر بیورمشلر
اگرچه بو فقیر مجرم عاصی غفر الله ذنوبه • یوم یؤخذ بالنواصی طریقه اهل
ارادتدن نه پای کورمشدر نه ثنی • و مجلس اهل حقیقتدن نه جرعه ،،

طانمشدر نه می • اما زمان صبا • واوان صغردن بو طایفهٔ علیه نك
محبتی درون دلده متمکن • وکفت وکویلرینك آرزوسی سویدای
ضمیرنده متوطن در • لاجرم م لنك ولوك وخفته شکل وبی ادب • کمال شوق
وشغبدن کلام شریفلرینه مطالعه وملاحظه • ومعارف علیه لری
فهم عقل طاهرین ایرشدوکی قدر مذاکره ومناقله اولنوردی • و
زمان عنفوان عمرده حضرت برهان الطریقه شیخ خولجه عبد الخالق حضرتلرینك
وصیت نامه سنه نظر ایتمکله استسعاد اولنمشدی • اکرچه اهلیت
استماعدن بالکلیه عاری • وطبیعت جوی خوی هوا وهوسده جاری
ایدی • اما حلاوت عبارت وملاحت اشارتی مذاق جان • وکان جنانه
ایرشمشیدی • استنساخ الماقدن ندامت • وتقصیر وغرامت • خاطرده
قلمشدی • تا که بو زمانلره قریب کتاب رشحات خواجه صفی بن حسین
واعظ هروی رحمه الله تعالی علیه مطالعه سی میسر اولدقده • بو رساله
عزا • و وصیت زهرا ترجمهٔ شریفلرنده ذکر اولنمش بولندی • حمد
وسپاس خالق الناس • مؤدی اولدی که بودن منقوده که ضالهٔ منشوده
ایدی • ظفر میسر اولدی • بو رساله موزلکه مجموعهٔ مکارم الاخلاق

ووسیله

٢٧٤

ووسیله تحصیل سعادت رضای ملك خلاق در • طرازی سعادت انجام
اولدوغی کبی خاتمه سی مسك الختام • اولمغیچون ترکی لسانه ترجمه
اولنوب • شاید که اهل ارادتدن بعض طالبلرك نظرینه ایرشوب مستعد
اولدقلرنده • مترجمك اهل طریقتا ولمدوغندن قطع نظر ایدوب • خیر
دعالرینه سبب • وبو ضعیفه مغفرت اولمغه داعی اوله که حق جل وعلا
بها تکریسی دکل بهانه تکریسی در • وقوم اهل الله • هم القوم لا
یشقی بهم جلیسهم در • وکاملرین نقل دخی انلرله مجالسه دن معدود
اولسه بعید دکلدرکه • المرء مع من احب حدیث صحیحدر • واثار
اولیا ایله تبرك عادت اهل دین • وسنت کاملین در • بیورمشلردرکه ای
اوغل سکا وصیت ایدرین هر حالده علم وادب وتقوی ایله • واوزه رکه
لازم اولسونکه • آثار سلفی تتبع ایدوب • سنت جماعته ملازم اوله سین • و
فقه وحدیث تعلم ایدوب • جاهل صوفیلردن اولمیه سین • نمازی دایما
جماعتله قل • اما امام ومؤذن اولمه • وهرکز شهرت اسمنه که شهرت
آفتدر • ومنصبه مقید اولمه • ودایم کمنام اول • ومحضرلرده وسجللرده آدکی
یازمه • وقاضیلق محکمه سنه حاضر اولمه • وکمسنه یه کفیل اولمه • و

وصایا خلقه قارشمه • وملوك وابنای ملوك ایله صحبت اتمه • وخانقاه
بنا اتمه • وخانقاهده ساکن اولمه • وچوق سماع ایلمه که چوق سماع قلبه
نفاق کتورر • قلبی ملتفت ایلر • وسماعی انکار ایلمه که سماعك اهلی
واصحابی چوق واردر • آز سویله آزی آز اویو • خلقدن ارسلاندن قچر
کبی قاچ • خلوته ملازم اول • ساده رولردن وعورتلردن اهل بدعت
اولنلردن پرهیز ایله • وقادر اولدوغنجه اولمه که طالب دنیا اولورسین
ودنیا طلبنده دینی ضایع ایدرسین • چوق کلمه • وقهقهه ایله
کلمه که قهقهه موت قلب ویرر • وکرکدر که هر کشی یه شفقتله بقه سین
واهانتله نظر اتمیه سین • ظاهرك زینت ایلمه که ظاهر زینتی باطن خراب
اولمقدن اولور • خلقله مجادله اتمه • وکمسنه دن نسنه استمه • وکمسنه
خدمت بیورمه • ومشایخه مالوڭ ایله وجاڭ ایله خدمت ایله
وانلرك افعالنه انکار ایلمه که مشایخه انکار ایدیجی کمسنه هرکز
فلاح ونجات یوزین کورمز • دنیایه مغرور اولمه • قلبك دائما حزین •
وبدنك عریان وکوزلرك کریان • وعملك خالص • ودعاك تضرعله
ایله • ولباسك کهنه • ورفیقلرك درویشلر • وسرمایك فقر • و

منزلك مسجد • ومونسك حق سبحانه وتعالی اوله • انتهی کلامه
شرفنا الله تعالی ببرکاتها • ویسرنا العمل بما فیها • انه بر رحیم • تواب کریم
والحمد لله رب العالمین •

ذیل خاتمة الخواتم

وصیة الولی الأمین • سلطان العرفاء برهان العاشقین • مولانا جلال
الملة والدین • محمد البلخی • ثم القنوی • المشهور بین الأولیاء الکبار
بمولانا خداوندکار • قدس الله تعالی سره الذی هو سر الأسرار • وهی
هذه اوصاکم بتقوی الله فی السر والعلانیة • وبقلة الطعام • وقلة المنام
وقلة الکلام • وهجر المعاصی والأثام • ومواظبة الصیام • ودوام
القیام • وترك الشهوات علی الدوام • واحتمال الجفاء من جمیع الأنام • و
ترك مجالسة السفهاء والعوام • ومصاحبة الصالحین الکرام • وان
خیر الناس من ینفع الناس • وخیر الکلام ما قل ودل • بیت سر زهوانا فتد
از سرو دیست • ترك هوا قوت پیغامبریست • والحمد لله تعالی وحده
والصلوة علی من لا نبی بعده •

چوق زمان ایدیکه شاخ خامه تحریك بنان ایله بوستان تقریر وبیانده
ثمر افشان ایدی • وقت اولدیکه مقلمه فراغتده استراحت تمامه واصل • ونجه

عهد ایدیکه تیغ زبان معرکه ابلاغ و تبیانده لامع و درخشان ایدی • زمان
کلدی که نیام دهانده نیام اختتام • اکا حاصل اوله • و تقصیرات و زلاتی
که قصور و قلّهٔ بضاعه • و فتور و کثرت اضاعه موزدن صادر اولمشدر •
عرفای ناظرین و جلسای حاضرین • خدمتلرندن دامن عفو ایله مستور اولب
و دیدهٔ طعن ایله منظور اولمایوب رجا ایده روز • و سلسلهٔ کلامی
حمد و ثنای ملک علّام • و صلوة و سلام خواجهٔ یوم القیام • و آل و اصحاب
کرام • و دعای دولت پادشاه اسلام • ایله ختم و اتمام ایده روز •
و سواددن بیاضه نقل و انتهاض اولنساعت اولدیکه رابعهٔ نهار جمعه
خامس عشرین صفر سنه ثلث و سبعین و تسعمائه •
ایدی • والله تعالی نعم المستعان •
و علیه التکلان • انّه مفضل حنّان منّان •
قوبل من الابتداء الی الانتهاء
بحسب الامکان •
تم •